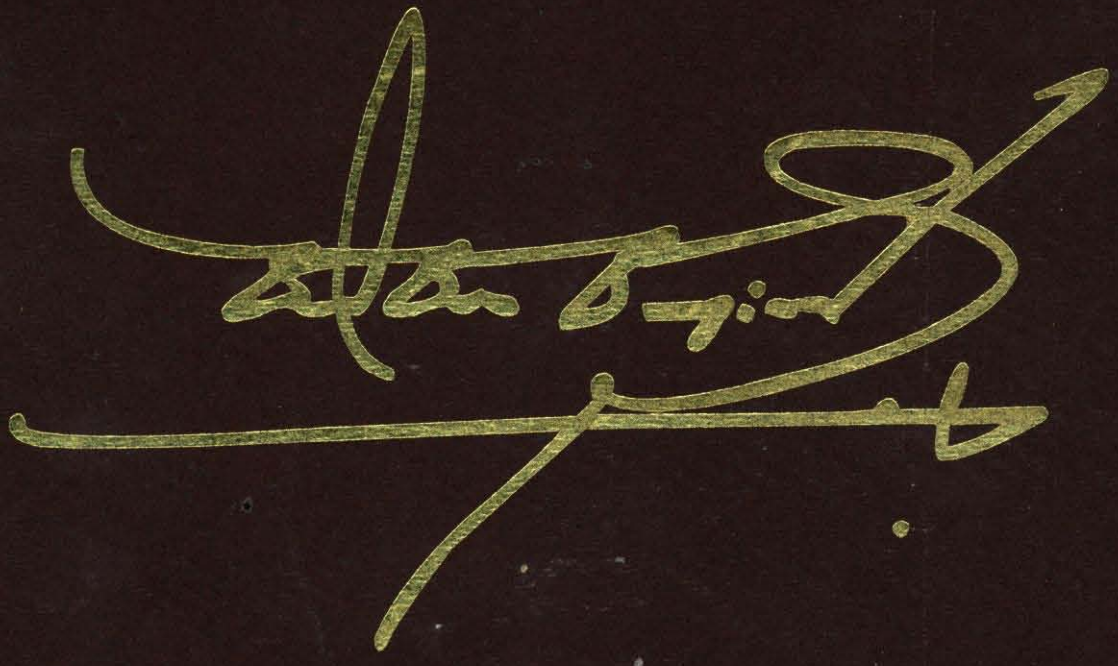

THAI NATIONAL ASSEMBLY LIBRARY
3961147514

สมบัติห้องสมุดรัฐสภา

วันที่ 27 มิ.ย. 2546
เลขทะเบียน 1044
เลขหมู่ ๑๗
ร 5128
2541

อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ

ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

ป.จ., ม.ป.ช., ม.ว.ม.

ณ เมรุหลวงหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์

วัดเทพศิรินทราวาส

วันเสาร์ที่ ๗ พฤศจิกายน ๒๕๔๑

สมบัติห้องสมุดรัฐสภา

สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ

เมื่อความทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ว่า พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ กราบถวายบังคมลาถึงแก่อสัญกรรม เมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม 2541 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานน้ำหลวงอาบศพ พร้อมด้วยเครื่องเกียรติยศ ปี่กลองชนะ แตรงอน แตรฝรั่ง ประโคมเวลารับพระราชทานน้ำหลวงอาบศพ พระราชทานโกศไม้สิบสอง พร้อมด้วยฉัตรเครื่องสูงทองแผ่ลวดตั้งประดับกับพระราชทานพวงมาลาวางเป็นเกียรติยศ และทรงรับการศพอยู่ในพระบรมราชานุเคราะห์ มีพระพิธีธรรมสวดพระอภิธรรมเวลากลางคืน กำหนด 7 วัน โดยพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ องคมนตรี เป็นผู้แทนพระองค์อาบน้ำศพ และวางพวงมาลาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ที่หน้าโกศศพ และวาระที่สุดได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์ในการพระราชทานเพลิง ณ เมรุหลวงหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส กรุงเทพมหานคร กับทั้งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระเมตตาเสด็จพระราชดำเนินมาพระราชทานเพลิงศพ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ด้วย พระมหากรุณาธิคุณเช่นนี้ย่อมเป็นเกียรติยศยิ่งแก่ผู้วายชนม์ ข้าพระพุทธเจ้าทั้งปวงผู้เป็นทายาทรู้สึกสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้นหาที่สุดมิได้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ควรมิควรแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม
ท่านผู้หญิงบุญเรือน ชุณหะวัณ
นางวาณี ชุณหะวัณ
นายไกรศักดิ์-นางอโณทัย ชุณหะวัณ
นายปานปรีย์-นางปวีณา พหิทธานุกร
เด็กหญิงธิษะณา ชุณหะวัณ
เด็กหญิงสิริจรรยา ชุณหะวัณ
เด็กหญิงปัทมรัตน์ พหิทธานุกร

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เสด็จพระราชดำเนินในการพระราชทานเพลิงศพ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ อดีตนายกรัฐมนตรีคนที่ 17

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา
และหม่อมเจ้าสิริวัณวรี มหิดล ในการพระพิธีธรรมสวดพระอภิธรรมศพ

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ เสด็จทรงบำเพ็ญพระกุศลสวดพระอภิธรรมศพ

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินในการพระราชทานเพลิงศพ

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ เสด็จในการพระราชทานเพลิงศพ

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินในการพระราชทานเพลิงศพ

พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชาทินัดดามาตุ เสด็จในการพระราชทานเพลิงศพ

พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา เสด็จในการพระราชทานเพลิงศพ

ปี

สมบัติห้องสมุดรัฐสภา

THAI NATIONAL ASSEMBLY LIBRARY
3961147514

สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ

เมื่อความทราบฝ่าละอองพระบาทว่า พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ กราบถวายบังคมลาถึงแก่อสัญกรรมแล้ว สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม พระราชทานพวงมาลาวางหน้าโกศศพเป็นเกียรติยศ ได้เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ ในงานบำเพ็ญกุศลพระราชทานเมื่อครบ 50 วัน และยังทรงพระกรุณาเสด็จพระราชดำเนินไปในพิธีสวดพระอภิธรรมศพ ทั้งนี้นับเป็นพระเมตตาแก่พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ อย่างยิ่ง

ข้าพระพุทธเจ้าสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้นหาที่สุดมิได้

ควรมิควรแล้วแต่จะโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม

ท่านผู้หญิงบุญเรือน ชุณหะวัณ

นางวาณี ชุณหะวัณ

นายไกรศักดิ์-นางอโณทัย ชุณหะวัณ

นายปานปรีย์-นางปวีณา พหิทธานุกร

เด็กหญิงธิษะณา ชุณหะวัณ

เด็กหญิงสิริจรรยา ชุณหะวัณ

เด็กหญิงปัทมรัตน์ พหิทธานุกร

สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ

เมื่อความทราบฝ่าละอองพระบาทว่า พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ กราบถวายบังคม ลาถึงแก่อสัญกรรมแล้ว สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานพวงมาลาวางหน้าโกศศพเป็นเกียรติยศ และยังทรงพระกรุณาเสด็จพระราชดำเนินไปในพิธีสวดพระอภิธรรมศพ ทั้งนี้ นับเป็นพระเมตตาแก่ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ อย่างยิ่ง

ข้าพระพุทธเจ้าสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้นหาที่สุดมิได้

ควรมิควรแล้วแต่จะโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม
ท่านผู้หญิงบุญเรือน ชุณหะวัณ
นางวาณี ชุณหะวัณ
นายไกรศักดิ์-นางอโณทัย ชุณหะวัณ
นายปานปรีย์-นางปวีณา พหิทธานุกร
เด็กหญิงธิษะณา ชุณหะวัณ
เด็กหญิงสิริจรรยา ชุณหะวัณ
เด็กหญิงปัทมรัตน์ พหิทธานุกร

สำนึกในพระกรุณาธิคุณ

เมื่อความทราบฝ่าพระบาทว่า พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ กราบถวายบังคมลาถึงแก่อสัญกรรมแล้ว สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานพวงมาลาวางหน้าโกศศพเป็นเกียรติยศ ทั้งนี้ นับเป็นพระเมตตาแก่ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ อย่างยิ่ง ข้าพระพุทธเจ้าสำนึกในพระกรุณาธิคุณเป็นล้นพ้นหาที่สุดมิได้

ควรมิควรแล้วแต่จะโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม
ท่านผู้หญิงบุญเรือน ชุณหะวัณ
นางวาณี ชุณหะวัณ
นายไกรศักดิ์-นางอโณทัย ชุณหะวัณ
นายปานปรีย์-นางปวีณา พหิทธานุกร
เด็กหญิงธิษะณา ชุณหะวัณ
เด็กหญิงสิริจรรยา ชุณหะวัณ
เด็กหญิงปัทมรัตน์ พหิทธานุกร

สำนึกในพระกรุณาธิคุณ

เมื่อความทราบฝ่าพระบาทว่า พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ กราบถวายบังคมลาถึงแก่อสัญกรรม แล้ว สมเด็จพระเจ้าภคินีเธอ เจ้าฟ้าเพชรรัตนราชสุดาสิริโสภาพัณณวดี ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม พระราชทานพวงมาลาวางหน้าโกศศพเป็นเกียรติยศ ทั้งนี้ นับเป็นพระเมตตาแก่ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ อย่างยิ่ง

ข้าพระพุทธเจ้าสำนึกในพระกรุณาธิคุณเป็นล้นพ้นหาที่สุดมิได้

ควรมิควรแล้วแต่จะโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม
ท่านผู้หญิงบุญเรือน ชุณหะวัณ
นางวาณี ชุณหะวัณ
นายไกรศักดิ์-นางอโณทัย ชุณหะวัณ
นายปานปรีย์-นางปวีณา พหิทธานุกร
เด็กหญิงธิษะณา ชุณหะวัณ
เด็กหญิงสิริจรรยา ชุณหะวัณ
เด็กหญิงปัทมรัตน์ พหิทธานุกร

สำนึกในพระกรุณาธิคุณ

เมื่อความทราบฝ่าพระบาทว่า พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ กราบถวายบังคมลาถึงแก่อสัญกรรม แล้ว สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม พระราชทานพวงมาลาวางหน้าโกศศพเป็นเกียรติยศ และยังได้เสด็จไปทรงบำเพ็ญพระกุศลสวดพระอภิธรรมศพ ในวันที่ 17 พฤษภาคม 2541 ทั้งนี้ นับเป็นพระเมตตาแก่ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ อย่างยิ่ง
ข้าพระพุทธเจ้าสำนึกในพระกรุณาธิคุณเป็นล้นพ้นหาที่สุดมิได้

ควรมิควรแล้วแต่จะโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม
ท่านผู้หญิงบุญเรือน ชุณหะวัณ
นางวาณี ชุณหะวัณ
นายไกรศักดิ์-นางอโณทัย ชุณหะวัณ
นายปานปรีย์-นางปวีณา พหิทธานุกร
เด็กหญิงธิษะณา ชุณหะวัณ
เด็กหญิงสิริจรรยา ชุณหะวัณ
เด็กหญิงปัทมรัตน์ พหิทธานุกร

สำนึกในพระกรุณาธิคุณ

เมื่อความทราบฝ่าพระบาทว่า พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ กราบถวายบังคมลาถึงแก่อสัญกรรม แล้ว ทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา ได้ทรงพระกรุณาประทานพวงมาลาวางหน้าโกศศพ เป็นเกียรติยศ ทั้งนี้ นับเป็นพระเมตตาแก่ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ อย่างยิ่ง ข้าพระพุทธเจ้าสำนึกในพระกรุณาธิคุณเป็นล้นพ้นหาที่สุดมิได้

ควรมิควรแล้วแต่จะโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม
ท่านผู้หญิงบุญเรือน ชุณหะวัณ
นางวาณี ชุณหะวัณ
นายไกรศักดิ์-นางอโณทัย ชุณหะวัณ
นายปานปรีย์-นางปวีณา พหิทธานุกร
เด็กหญิงธิษะณา ชุณหะวัณ
เด็กหญิงสิริจรรยา ชุณหะวัณ
เด็กหญิงปัทมรัตน์ พหิทธานุกร

สำนึกในพระกรุณา

เมื่อความทราบฝ่าพระบาทว่า พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ กราบถวายบังคมลาถึงแก่อสัญกรรม แล้ว พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชาทินัดดามาตุ ได้ทรงพระกรุณาประทานพวงมาลาวางหน้าโกศศพเป็นเกียรติยศ ทั้งนี้ นับเป็นพระเมตตาแก่ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ อย่างยิ่ง

เกล้ากระหม่อมสำนึกในพระกรุณาเป็นล้นพ้นหาที่สุดมิได้

ควรมิควรแล้วแต่โปรด

ท่านผู้หญิงบุญเรือน ชุณหะวัณ

นางวาณี ชุณหะวัณ

นายไกรศักดิ์-นางอโณทัย ชุณหะวัณ

นายปานปรีย์-นางปวีณา พหิทธานุกร

เด็กหญิงธิษะณา ชุณหะวัณ

เด็กหญิงสิริจรรยา ชุณหะวัณ

เด็กหญิงปัทมรัตน์ พหิทธานุกร

สำนึกในพระกรุณา

เมื่อความทราบฝ่าพระบาทว่า พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ กราบถวายบังคมลาถึงแก่อสัญกรรม แล้ว พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา ได้ทรงพระกรุณาประทานพวงมาลาวางหน้าโกศศพเป็นเกียรติยศ ทั้งนี้ นับเป็นพระเมตตาแก่ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ อย่างยิ่ง เกล้ากระหม่อมสำนึกในพระกรุณาเป็นล้นพ้นหาที่สุดมิได้

ควรมิควรแล้วแต่โปรด
ท่านผู้หญิงบุญเรือน ชุณหะวัณ
นางวาณี ชุณหะวัณ
นายไกรศักดิ์-นางอโณทัย ชุณหะวัณ
นายปานปรีย์-นางปวีณา พหิทธานุกร
เด็กหญิงธิษะณา ชุณหะวัณ
เด็กหญิงสิริจรรยา ชุณหะวัณ
เด็กหญิงปัทมรัตน์ พหิทธานุกร

สำนึกในพระกรุณา

เมื่อความทราบฝ่าพระบาทว่า พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ กราบถวายบังคมลาถึงแก่อสัญกรรม แล้ว หม่อมเจ้าสิริวัณวรี มหิดล โปรดประทานพวงมาลาวางหน้าโกศศพเป็นเกียรติยศ ทั้งนี้ นับเป็นพระเมตตาแก่ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ อย่างยิ่ง
หม่อมฉันสำนึกในพระกรุณาเป็นล้นพ้นหาที่สุดมิได้

แล้วแต่จะโปรด
ท่านผู้หญิงบุญเรือน ชุณหะวัณ
นางวาณี ชุณหะวัณ
นายไกรศักดิ์-นางอโณทัย ชุณหะวัณ
นายปานปรีย์-นางปวีณา พหิทธานุกร
เด็กหญิงธิษะณา ชุณหะวัณ
เด็กหญิงสิริจรรยา ชุณหะวัณ
เด็กหญิงปัทมรัตน์ พหิทธานุกร

(แบบ ข.)

หมายรับสั่งที่ ๙๘๗๓

สำนักพระราชวัง

๘ พฤษภาคม ๒๕๔๑

พลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ ป.จ.,ม.ป.ช.,ม.ว.ม. อายุ ๗๘ ปี อดีตนายกรัฐมนตรี กราบถวายบังคมลาถึงแก่อสัญกรรมด้วยโรคมะเร็ง และระบบทำงานของอวัยวะภายในล้มเหลว ณ โรงพยาบาลครอมเวลล์ กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ เมื่อวันพุธที่ ๖ พฤษภาคม ๒๕๔๑ เวลา ๑๕.๕๕ น.

วันศุกร์ที่ ๘ พฤษภาคม ๒๕๔๑ เวลา ๐๘.๐๐ น. ขอรับพระราชทานน้ำหลวงอาบศพ พร้อมด้วยเครื่องเกียรติยศประกอบศพ ณ บ้านเลขที่ ๑๐ พหลโยธิน ๓ (ซอยลือชา) เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานโกศไม้สิบสอง ฉัตรเครื่องสูงทองแผ่ลวดตั้งประดับเกียรติยศแตรงอน แตรฝรั่ง ปี่ กลองชนะ ประโคมเวลาพระราชทานน้ำหลวงอาบศพ และรับศพอยู่ในพระบรมราชานุเคราะห์โดยตลอด มีพระพิธีธรรมสวดพระอภิธรรมเวลากลางคืน กำหนด ๗ คืน

เวลา ๐๙.๐๐ น. ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ องคมนตรี ทำหน้าที่แทนประธานองคมนตรี เป็นผู้แทนพระองค์ไปวางพวงมาลาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี และของสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี วางที่หน้าโกศศพ.

ประภาพรรณ/พิมพ์/ชัช/ทาน.

วัน	หน้าที่ พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ พลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ
	เพื่อทราบ
	เครื่องประกอบเกียรติยศที่พระราชทานมานี้ และเจ้าพนักงานผู้มาปฏิบัติ
	เจ้าภาพไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายอย่างใดทั้งสิ้น.

ทั้งนี้ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่งโดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

(แบบ ค.)

หมายรับสั่งที่ ๙๒๘๒

สำนักพระราชวัง

๑๓ พฤษภาคม ๒๕๔๑

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินไปในการพระพิธีธรรมสวดพระอภิธรรมศพ พลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ ป.จ.,ม.ป.ช.,ม.ว.ม. ที่บ้านเลขที่ ๑๐ พหลโยธิน ๓ (ซอยลือชา) เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร

วันพฤหัสบดีที่ ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๔๑ เวลา ๑๙.๓๐ น.

ประภาพรรณ/พิมพ์/ /ทาน.

วัน	หน้าที่ พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ พลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ
	เพื่อทราบ.

ทั้งนี้ ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่งโดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

(แบบ ก.)

หมายรับสั่งที่ ๙๓๙๙

สำนักพระราชวัง

๑๓ พฤษภาคม ๒๕๔๑

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ องคมนตรี ทำหน้าที่แทนประธานองคมนตรี ไปเป็นประธานในการบำเพ็ญพระราชกุศล ๗ วันพระราชทานศพ พลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ ป.จ.,ม.ป.ช.,ม.ว.ม. ที่บ้านเลขที่ ๑๐ พหลโยธิน ๓ (ซอยลือชา) เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร

วันพุธที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๔๑ เวลา ๑๐.๐๐ น.
แต่งกายเครื่องแบบปกติขาว ไว้ทุกข์.

ประภาพรรณ/พิมพ์/ทาน.

วัน	หน้าที่ พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ พลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ
	เพื่อทราบ.

ทั้งนี้ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่ง โดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

(แบบ ก.)

หมายรับสั่งที่ ๙๗๑๙

สำนักพระราชวัง

๑๔ พฤษภาคม ๒๕๔๑

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ เสด็จไปทรงบำเพ็ญพระกุศลสวดพระอภิธรรมศพ พลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ ป.จ.,ม.ป.ช.,ม.ว.ม. ที่บ้านเลขที่ ๑๐ พหลโยธิน ๓ (ซอยลือชา) เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร

วันอาทิตย์ที่ ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๔๑ เวลา ๑๙.๓๐ น.
แต่งกายเครื่องแบบปกติขาว ไว้ทุกข์.

ประภาพรรณ/พิมพ์/ทาน.

วัน	หน้าที่ พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ พลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ
	เพื่อทราบ.

ทั้งนี้ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่ง โดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

(แบบ ก.)

หมายรับสั่งที่ ๑๐๑๓๓

สำนักพระราชวัง

๑๙ พฤษภาคม ๒๕๔๑

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ บำเพ็ญพระราชกุศล ๕๐ วันพระราชทานศพ พลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ ป.จ.,ม.ป.ช.,ม.ว.ม. ที่บ้านเลขที่ ๑๐ พหลโยธิน ๓ (ซอยลือชา) เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร

วันพุธที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๔๑ เวลา ๑๐.๐๐ น. พระสงฆ์ ๑๐ รูปสวดพระพุทธมนต์ จบ มีพระธรรมเทศนากัณฑ์ ๑ แล้วพระสงฆ์ทั้งนั้นถวายพรพระ รับพระราชทานฉัน และบังสุกุล

เวลา ๑๙.๓๐ น. พระพิธีธรรมสวดพระอภิธรรม.

ประภาพรรณ/พิมพ์/ /ทาน.

วัน	หน้าที่ พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ พลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ
	เพื่อทราบ.

ทั้งนี้ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่ง โดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

(แบบ ค.)

หมายรับสั่งที่ ๑๐๙๘๗

สำนักพระราชวัง

๑ มิถุนายน ๒๕๔๑

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินไปในการสวดพระอภิธรรมศพ พลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ ป.จ.,ม.ป.ช.,ม.ว.ม. ที่บ้านเลขที่ ๑๐ พหลโยธิน ๓ (ซอยลือชา) เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร

วันพุธที่ ๓ มิถุนายน ๒๕๔๑ เวลา ๑๙.๓๐ น.
แต่งกายเครื่องแบบปกติขาว ไว้ทุกข์.

ประภาพรรณ/พิมพ์/ /ทาน.

วัน	หน้าที่ พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ พลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ
	เพื่อทราบ.

ทั้งนี้ ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่งโดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

(แบบ ก.)

หมายรับสั่งที่ ๑๖๒๗

สำนักพระราชวัง

๑๒ มิถุนายน ๒๕๔๑

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ไปในการพระพิธีธรรมสวดพระอภิธรรมศพ พลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ ป.จ.,ม.ป.ช.,ม.ว.ม. ที่บ้านเลขที่ ๑๐ พหลโยธิน ๓ (ซอยลือชา) เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร

วันพุธที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๔๑ เวลา ๑๙.๓๐ น.
แต่งกายเครื่องแบบปกติขาว ไว้ทุกข์.

ประภาพรรณ/พิมพ์/ทาน

วัน	หน้าที่ พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ พลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ
	เพื่อทราบ.

ทั้งนี้ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่งโดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

(แบบ ก.)

หมายรับสั่งที่ ๑๔๓๕๗

สำนักพระราชวัง

๔ สิงหาคม ๒๕๔๑

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ องคมนตรี ทำหน้าที่แทนประธานองคมนตรี ไปเป็นประธานในการบำเพ็ญพระราชกุศล ๑๐๐ วันพระราชทานศพ พลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ ป.จ.,ม.ป.ช.,ม.ว.ม. ที่บ้านเลขที่ ๑๐ พหลโยธิน ๓ (ซอยลือชา) เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร

วันพฤหัสบดีที่ ๑๓ สิงหาคม ๒๕๔๑ เวลา ๑๐.๐๐ น.
แต่งกายเครื่องแบบปกติขาว ไว้ทุกข์.

ประภาพรรณ/พิมพ์/ทาน.

วัน	หน้าที่ พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ พลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ
	เพื่อทราบ.

ทั้งนี้ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่ง โดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

(แบบ ข.)

หมายรับสั่งที่ ๑๙๒๑๒

สำนักพระราชวัง

๗ กันยายน ๒๕๔๑

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมาร สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วย สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชาทินัดดามาตุ พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา และหม่อมเจ้าสิริวัณวรี มหิดล ไปพระราชทานเพลิงศพ พลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ ม.ป.ช.,ม.ว.ม. ที่เมรุหลวงหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส กรุงเทพมหานคร

วันเสาร์ที่ ๗ พฤศจิกายน ๒๕๔๑ เวลา ๑๗.๓๐ น. เสด็จพระราชดำเนินขึ้นสู่พลับพลาอิศริยาภรณ์ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานผ้าไตรของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ๕ ไตร และของสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ๕ ไตร ให้ทายาทนำไปทอดที่โกศศพ พระสงฆ์ ๑๐ รูปบังสุกุล เสร็จแล้ว เสด็จพระราชดำเนินขึ้นเมรุพระราชทานเพลิง สมควรแก่เวลาเสด็จพระราชดำเนินกลับ

แต่งกายเครื่องแบบครึ่งยศ ไว้ทุกข์.

ประภาพรรณ/พิมพ์/ทาน

วัน	หน้าที่ พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ พลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ
	เพื่อทราบ

ทั้งนี้ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่งโดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

ที่ รล ๐๐๐๓/ ๑๑๐๕๖

สำนักราชเลขาธิการ
พระบรมมหาราชวัง กทม.๑๐๒๐๐

๒๖ สิงหาคม ๒๕๔๑

เรื่อง ทรงรับเชิญเสด็จ ฯ ไปพระราชทานเพลิงศพ พลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ ป.จ.,ม.ป.ช.,ม.ว.ม.

เรียน ท่านผู้หญิงบุญเรือน ชุณหะวัณ

อ้างถึง หนังสือลงวันที่ ๒๙ มิถุนายน ๒๕๔๑

ตามที่ท่านได้มีหนังสือขอให้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณา ขอพระราชทานอัญเชิญ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จ ฯ พร้อมด้วยสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมาร สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชาทินัดดามาตุ พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา และหม่อมเจ้าสิริวัณวรี มหิดล ไปพระราชทานเพลิงศพ พลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ ป.จ., ม.ป.ช.,ม.ว.ม. ณ เมรุหลวงหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส ภายหลังจากการบำเพ็ญพระราชกุศลครบ ๑๐๐ วัน ในวันพฤหัสบดี ที่ ๑๓ สิงหาคม ๒๕๔๑ วันและเวลาใดสุดแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ความแจ้งอยู่แล้ว นั้น

ได้นำความกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทแล้ว ทรงรับเชิญเสด็จ ฯ ไปในการนี้ ในวันเสาร์ ที่ ๗ พฤศจิกายน ๒๕๔๑ เวลา ๑๗.๓๐ น. ณ เมรุหลวงหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส

จึงเรียนมาเพื่อทราบ และขอได้โปรดติดต่อในรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องนี้โดยตรงกับเจ้าหน้าที่กองพระราชพิธี สำนักพระราชวัง ต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(หม่อมหลวงพีระพงศ์ เกษมศรี)
ราชเลขาธิการ

กองการในพระองค์
โทร. ๒๒๕๐๑๓๖, ๒๒๕๓๔๕๗ - ๖๒ ต่อ ๓๓๐๓ โทรสาร ๒๒๔๓๒๕๙

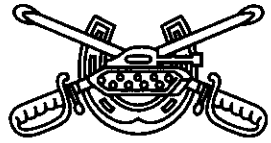

ประมวลภาพการถึงแก่อสัญกรรม

และ

พิธีศพของ

ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

(5 เมษายน 2465 - 6 พฤษภาคม 2541)

นายกรัฐมนตรี คนที่ 17

ของประเทศไทย

(4 สิงหาคม 2531 - 23 กุมภาพันธ์ 2534)

ขอแสดงความเสียใจ ต่อการจากไป

ขอแสดงความเสียใจ ต่อการจากไป
ของ "ท้าชาติ" รัฐบุรุษในใจชาวไทย
"ท้าชาติ
มหาวิทยาลัยราม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯให้ ฯพณฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ องคมนตรีและรัฐบุรุษอาวุโส ทำหน้าที่แทนประธานองคมนตรีเป็นผู้แทนพระองค์ไปวางพวงมาลาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และของสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี วางที่หน้าโกศศพ และเป็นประธานในพิธีธรรมบำเพ็ญพระราชกุศลให้แก่ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ อดีตนายกรัฐมนตรี

ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี ชวน หลีกภัย และคณะรัฐมนตรีเป็นเจ้าภาพในงานสวดพระอภิธรรม

ฯพณฯ บรรหาร ศิลปอาชา อดีตนายกรัฐมนตรีคนที่ 21
และหัวหน้าพรรคชาติไทย

ฯพณฯ พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ อดีตนายกรัฐมนตรีคนที่ 22 หัวหน้าพรรค
ความหวังใหม่และผู้นำพรรคฝ่ายค้านได้ให้เกียรติเป็นเจ้าภาพในงานสวด
พระอภิธรรม

นายสมัคร สุนทรเวช หัวหน้าพรรคประชากรไทย

ท่านผู้หญิงบุญเรือน ชุณหะวัณ นายศุภชัย พานิชภักดิ์ รองนายกรัฐมนตรี
และ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ และนายเสนาะ เทียนทอง

สื่อมวลชนและคอลัมนิสต์จากหลายสาขา

ฯพณฯ อานันท์ ปันยารชุน อดีตนายกรัฐมนตรีคนที่ 18 และ ม.ร.ว. สดศรี ปันยารชุน ภริยา

คุณสินธู และท่านผู้หญิงทัศนาวลัย ศรสงคราม

ท่านผู้มีเกียรติร่วมไว้อาลัย

ท่านผู้มีเกียรติร่วมไว้อาลัย

ท่านผู้มีเกียรติร่วมไว้อาลัย

นายกร ทัพพะรังสี นายสุวัจน์ ลิปตพัลลภ และนายประจวบ ไชยสาส์น

นายแพทย์เหลือพร ปุณณกันต์ และคณะ

ครอบครัว "ชุณหะวัณ" และ"วัชรพล"

ท่านผู้หญิงวิจิตรา ธนะรัชต์ นำคณะผู้มีเกียรติร่วมไว้อาลัย

อดีตเอกอัครราชทูตจีนทั้ง 6 ท่าน ที่เคยมาประจำอยู่ในประเทศไทย

คุณหญิงแสงเดือน ณ นคร และคณะผู้มีเกียรติ

นายธนินท์ เจียรวนนท์ ประธานกลุ่มบริษัทเจริญโภคภัณฑ์ และครอบครัว

ท่านผู้หญิงบุญเรือน ชุณหะวัณ และกลุ่มคณะภริยาข้าราชการทหาร ชั้นผู้ใหญ่ และนักการเมือง

กลุ่มนักธุรกิจระดับสูงที่มีความผูกพันกับ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ มาร่วมไว้อาลัยกันอย่างคับคั่ง

คุณสกุลน้อย สามเสน

นายชาตรี - คุณหญิงสุมณี โสภณพนิช และคณะ

บุคคลสำคัญจากทั่วทุกวงการได้ให้เกียรติแก่ครอบครัว "ซุณหะวัณ" ในการมาร่วมพิธีสวดพระอภิธรรม

คุณเฉลิมและคุณพรสม เชี่ยวสกุล

ศ.ดร.ประดิษฐ์ เชี่ยวสกุล ม.ร.ว.เทพ เทวกุล องคมนตรี และ ดร.สุธี ประศาสน์วินิจฉัย

พลเอกเทียนชัย ศิริสัมพันธ์และดร.อดิศัย โพธารามิก

ดร.พิจิตต รัตตกุลและนายบำรุง คะโยธา

ศิลปินในวงการบันเทิงจากทุกสาขาก็มาร่วมไว้อาลัยกับ "น้าชาติมาดนักซิ่ง"

พลตำรวจเอกประชา พรหมนอก ผู้บัญชาการสำนักงานตำรวจแห่งชาติ พร้อมคณะนายตำรวจชั้นผู้ใหญ่ให้เกียรติร่วมไว้อาลัย

นักเรียนนายร้อยทหาร ตำรวจ และคณะลูกเสือชาวบ้าน

คณะบุคคลทั้งข้าราชการการเมือง ข้าราชการพลเรือน ทหาร ตำรวจ นักธุรกิจ และญาติผู้ใกล้ชิด

ครอบครัวชุณหะวัณ โดย
ท่านผู้หญิงบุญเรือน
ชุณหะวัณ และบุคคล
สำคัญทุกสาขา

สมาชิกพรรคชาติพัฒนา

ชุดประกอบพิธีกงเด็ก

วันที่ 31 พ.ค. 41 ณ บ้าน ซอยราชครู ถนนพหลโยธิน กรุงเทพมหานคร ครอบครัว ชุณหะวัณ ได้จัดพิธีสวดกงเต็กตามประเพณีจีน

ครอบครัวพล.ต.อ. ประมาณ - ท่านผู้หญิงเจริญ อดิเรกสาร

ครอบครัวคุณพร้อม ทัพพะรังสี

ครอบครัวคุณเฉลิม-คุณพรสม เชี่ยวสกุล

ครอบครัวคุณปรากรมศักดิ์ ชุณหะวัณ

ดร.ปานปรีย์ พหิทธานุกร นางวาณี ชุณหะวัณ นางปวีณา พหิทธานุกร พร้อมบุตรสาว เด็กหญิงปัทมรัตน์ พหิทธานุกร

ครอบครัว ดร.สุธี - คุณผ่องลักษณ์ ประศาสน์วินิจฉัย

นายไกรศักดิ์ ชุณหะวัณ และภริยานางอโณทัย ชุณหะวัณ พร้อมบุตรสาวเด็กหญิงธิษะณา ชุณหะวัณ และเด็กหญิงสิริจรรยา ชุณหะวัณ

นางวาณี ชุณหะวัณ ท่านผู้หญิงบุญเรือน ชุณหะวัณ นายไกรศักดิ์ ชุณหะวัณ

เมื่อมีชีวิตอยู่
ให้รู้คุณค่าคน
เมื่อมีชีวิตอยู่
อยู่อย่างคนมีไฟ
ยืนหยัดสู้ ยืนหยัดฝัน
มิใช่สัตว์ และทาสใคร
ยืนหยัดอยู่ อย่างยิ่งใหญ่
เพื่อเผาไหม้ คนกินคน
อนันต์ กาญจนสุวรรณ

"แด่น้าชาติด้วยดวงใจ"

วันเสาร์ที่ 7 พฤศจิกายน พุทธศักราช 2541 เวลา 17.00 น. พิธีพระราชทานเพลิงศพ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ อดีตนายกรัฐมนตรีคนที่ 17 ณ เมรุหลวงหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส กรุงเทพมหานคร

พระสงฆ์นำโกศศพเวียนรอบเมรุหลวงหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส

ลูกหลาน และแกนนำคนสำคัญของพรรคชาติพัฒนา ร่วมขบวนนำโกศศพเวียนรอบเมรุ

ฯพณฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ประธานองคมนตรีและรัฐบุรุษอาวุโส ในการพระราชทานเพลิงศพ

ฯพณฯ ชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรีร่วมในพิธีพระราชทานเพลิงศพ

ฯพณฯ อานันท์ ปันยารชุน อดีตนายกรัฐมนตรีคนที่ 18

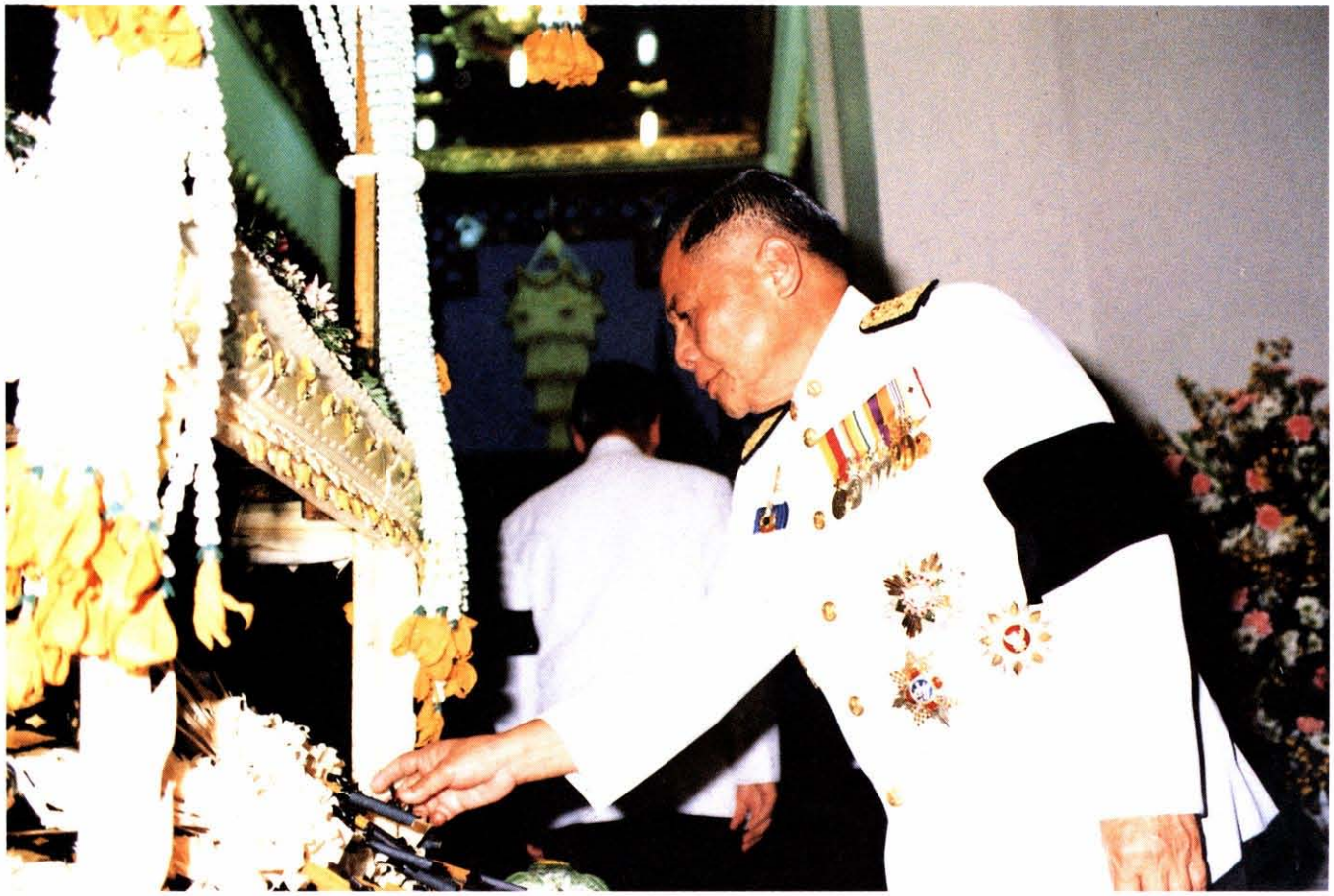

ฯพณฯ บรรหาร ศิลปอาชา อดีตนายกรัฐมนตรีคนที่ 21 และหัวหน้าพรรคชาติไทย

ฯพณฯ ชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี คณะรัฐมนตรี และคณะวุฒิสมาชิก

ฯพณฯ มีชัย ฤชุพันธุ์ ประธานวุฒิสภา

คุณหญิงแจ่มใส ศิลปอาชา คุณพรสรรค์
กำลังเอก และพลเอกอาทิตย์ กำลังเอก

นายพิชัย รัตตกุล นายสุวิทย์ คุณกิตติ และคณะ

นายวีระ มุสิกพงศ์ นายทวิช กลิ่นประทุม และภริยา

Mr. WILLIAM H. ITOH อดีตเอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำ
ประเทศไทย ระหว่างปีพ.ศ. 2539-2542

นางฉวีวรรณและพลตรีสนั่น ขจรประศาสน์ พลเอกเทียนชัย ศิริสัมพันธ์(กล

นายไกรศักดิ์ ชุณหะวัณ บุตรชาย

ฯพณฯ พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ และฯพณฯ นายบรรหาร ศิลปอาชา

ฯพณฯ พลเอกสิทธิ เศวตศิลา องคมนตรีและคุณหญิงธิดา เศวตศิลา

ฯพณฯ ม.ล.จิรายุ นพวงศ์ องคมนตรีและท่านผู้หญิงพูนสุข นพวงศ์

พลตำรวจเอกประมาณ อดิเรกสาร

รัฐมนตรี และนักการเมือง

คุณหญิงแสงเดือน ณ นคร และคณะ

ท่านผู้มีเกียรติร่วมไว้อาลัย

นายไกรศักดิ์ ชุณหะวัณ และMr. WILLIAM H. ITOH
อดีตเอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำประเทศไทย

พันตำรวจโท ดร.ทักษิณ และคุณหญิงพจมาน ชินวัตร

กลุ่มศิลปินเพลงเพื่อชีวิต และพี่น้องจากจังหวัดนครราชสีมา มาร่วมงานพระราชทานเพลิงศพ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เพื่อระลึกถึงเป็นครั้งสุดท้าย

กลุ่มประชาชนจากทั่วทุก
สารทิศ ร่วมงานพระราชทาน
เพลิงศพ อดีตนายกรัฐมนตรี
คนที่ 17 อย่างมืดฟ้ามัวดิน

8 พฤศจิกายน 2541 ครอบครัวชุณหะวัณประกอบพิธีเก็บอัฐิ ฯพณฯพลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ

บรรทัดสุดท้ายในปลายชีวิตเถ้าอังคารของ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ก็ล่องลอยไปในห้วงทะเลลึก ท่ามกลางข้าวตอก ดอกไม้ สายตาลำลา และอาทิตย์ทรงกลด

การลอยอังคาร ณ ทะเล บริเวณเกาะสีชัง อ.ศรีราชา จ.ชลบุรี โดยเรือตำรวจน้ำ จากท่าเรือเขาบ่อยา การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย

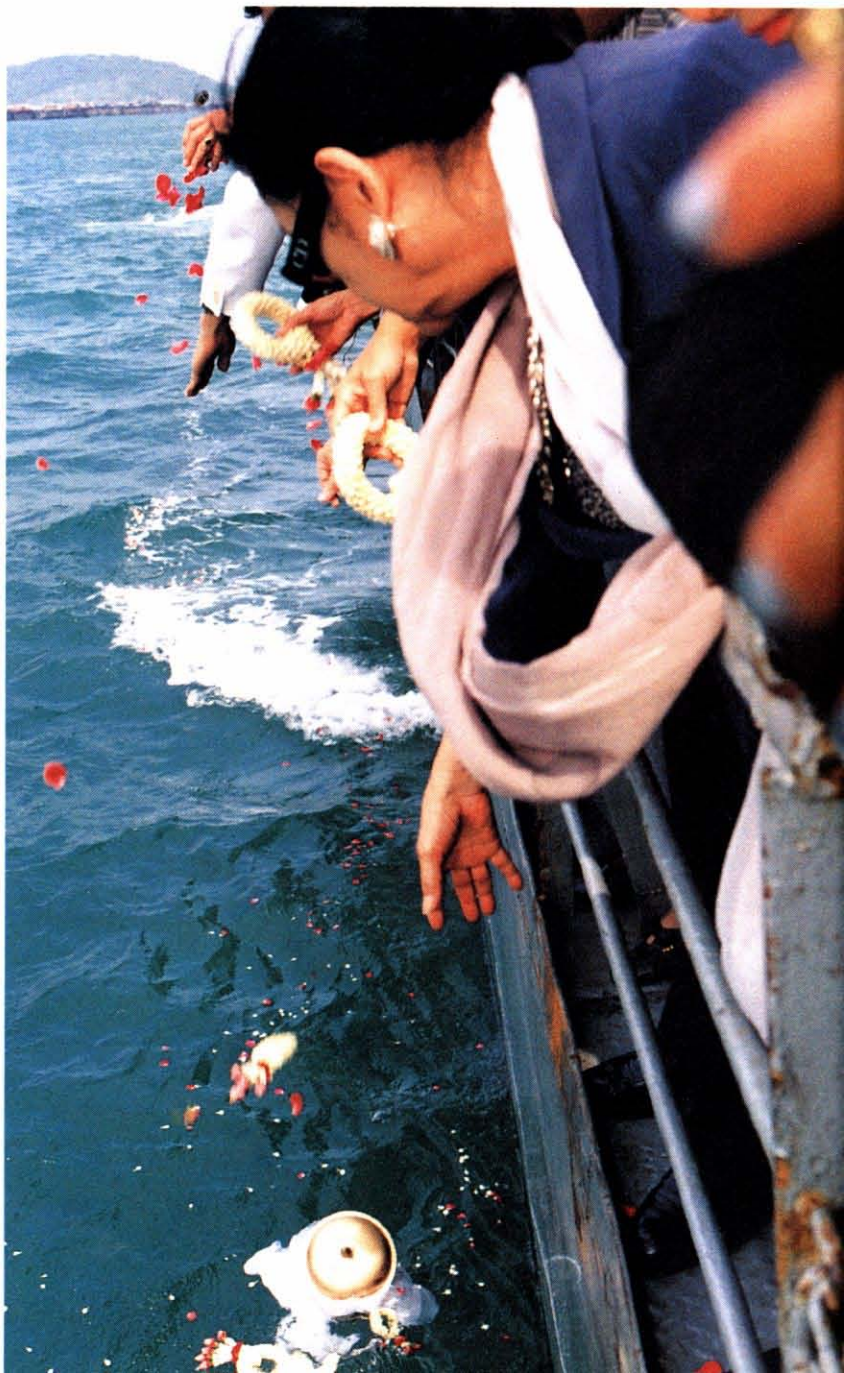

“

ข้าพเจ้าไม่มีวัน
ที่จะลืมชาติชายได้

”

ลายพระหัตถ์

สมเด็จเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา

กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์

ทรงอาลัย

พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

ข้าพเจ้ารู้จักพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ก็เพราะท่านผู้หญิงบุญเรือนเป็นญาติของข้าพเจ้า เมื่อเด็กๆ คุ้นเคยกัน นายแช่ม โสพจน์ บิดาของท่านผู้หญิงบุญเรือนมีภูมิลำเนาอยู่ที่มีนบุรี เป็นลูกของป้าแท้ๆ ทางพระมารดาของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี นายแช่มถูกเกณฑ์ทหารที่กรุงเทพฯตั้งแต่นั้นก็ไม่ได้กลับไปมีนบุรีอีก สมเด็จฯจึงทรงพระกรุณาสร้างบ้านให้อยู่ในวังสระปทุม และทรงอุปการะบุตรทั้ง 4 คน โดยเฉพาะทรงรับบุญเรือนมาอยู่ที่พระตำหนัก และให้ไปโรงเรียนราชินีในชั้นเดียวกับข้าพเจ้า

เมื่อสมเด็จฯเสด็จไปประทับที่ประเทศสวิตเซอร์แลนด์พร้อมพระโอรส ธิดา ใน พ.ศ. 2476 ก็ทรงนำบุญเรือนไปด้วย ให้เข้าอยู่ในโรงเรียนประจำ และต่อมาให้เข้าฝึกงานในสถานดูแลเด็กอ่อนที่โลซานน์ บุญเรืออยู่ที่สวิตเซอร์แลนด์ 5 ปี แล้วก็ได้ตามเสด็จกลับประเทศไทยเมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 8 เสด็จนิวัติพระนครครั้งแรก หลังจากนั้นก็เกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 จึงห่างกันไป แล้วก็ได้ทราบว่าบุญเรือนได้สมรสกับชาติชาย

ข้าพเจ้าพบชาติชายและบุญเรือนครั้งต่อมาเมื่อชาติชายไปเป็นเอกอัครราชทูตไทยประจำสาธารณรัฐออสเตรีย ทั้งสองคนได้มาเฝ้าสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ณ ที่ประทับบ่อยๆในวันสุดสัปดาห์ แม้ในเวลาหน้าหนาวเมื่อประทับอยู่บนภูเขา ชาติชายก็จะขับรถยนต์มาเองเป็นระยะกว่า 1,000 กิโลเมตร ซึ่งเมื่อถึงช่วงขึ้นภูเขา บ่อยครั้งถนนจะปกคลุมด้วยหิมะ ต้องขับด้วยความระมัดระวัง ทำให้บางครั้งมาถึงดึกมาก

ชาติชายได้เชิญข้าพเจ้าไปที่เวียนนาในหน้าหนาวครั้งหนึ่งเพื่อเล่นสกีที่ภูเขาใกล้ๆ และในหน้าร้อนได้เชิญเสด็จสมเด็จฯไปประทับที่ทำเนียบฯเพื่อทรงเยือนสถานที่ต่างๆอย่างส่วนพระองค์

ต่อมาเมื่อชาติชายเป็นเอกอัครราชทูตประจำประเทศสวิตเซอร์แลนด์ก็มาเฝ้าสมเด็จฯบ่อยยิ่งขึ้น และให้บุญเรือนมาคอยดูแลและตกแต่งที่ประทับให้สะดวกและสวยงามอยู่เสมอ นอกจากนั้นชาติชายมักจะรบเร้าเชิญเสด็จไปในที่ต่างๆเพื่อให้ทรงเพลิดเพลิน เมื่อเสด็จไปประทับที่ภูเขา ไม่ว่าจะเป็นหน้าร้อน หรือหน้าหนาว ชาติชายก็จะตามเสด็จหลายๆวัน

เมื่อกลับมาอยู่เมืองไทยแล้ว ข้าพเจ้าไม่ได้พบชาติชายบ่อยนัก แต่ถ้าพบครั้งใดก็จะแสดงความยินดีอย่างจริงใจ ครั้งหนึ่งในระยะที่ชาติชายเป็นนายกรัฐมนตรี ได้พบกันในงานฉลองอะไรอย่างหนึ่งในโรงแรมแห่งหนึ่ง เมื่อเป็นเวลาอันสมควรที่จะกลับแล้ว ชาติชายก็เดินเข้ามาเชิญไปรับประทานข้าวที่โรงแรมใกล้ๆ โดยไม่ได้มีการตระเตรียมอะไรไว้ก่อนเลย ข้าพเจ้าออกจะตกใจหน่อย แต่ชาติชายก็ไม่ยอมให้ปฏิเสธ ข้าพเจ้าก็ต้องรับโดยมีข้าหลวงไปด้วยหนึ่งคนเท่านั้น ส่วนผู้ติดตามของท่านนายกรัฐมนตรีก็ได้ไปนั่งโต๊ะห่างๆ อย่างเรียบร้อย

ชาติชายพูดอยู่เสมอว่ามีความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีที่ทรงเลี้ยงดูบุญเรือนจนได้มาแต่งงานกัน การที่เป็นคนที่มีความกตัญญูกตเวที จริงใจ และเรียบง่าย ทำให้ข้าพเจ้าไม่มีวันที่จะลืมชาติชายได้

สมาคมรัฐสภา

กัลยาณิวัฒนา
ธันวาคม 2541

โรงเรียนราชประชาสมาสัย
บ้านป่าตึง ตำบลบ่อแก้ว อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชชนนี กับ พล.อ.ชาติชาย และ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช
ที่ประเทศสวิสฯ หมู่บ้านซานเนนโมเซอร์

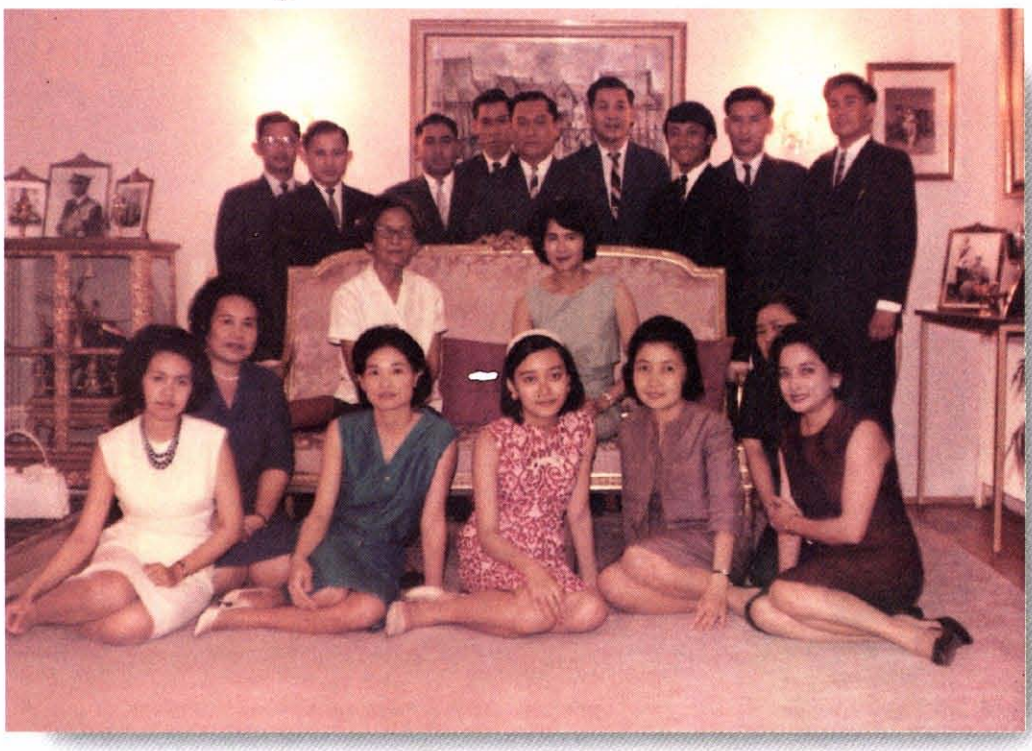

พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ สมัยเป็นเอกอัครราชทูต ที่ประเทศสวิสฯ ณ กรุงเบิร์น

คำไว้อาลัย

แด่ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

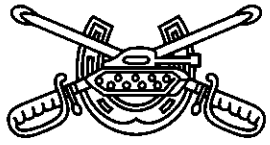

คำไว้อาลัย ของ พระราชวิทยาคม (คูณ ปริสุทฺโธ)

วัดบ้านไร่ ตำบลกุดพิมาน อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา

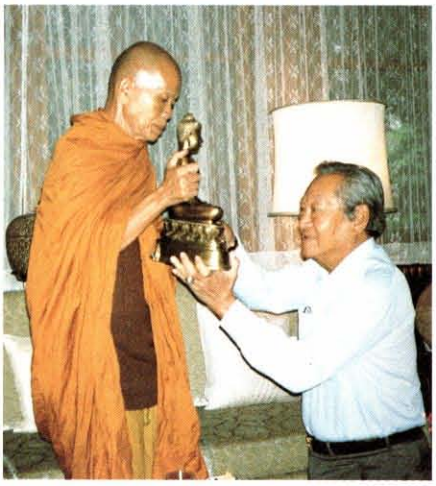

หลวงพ่อคูณ ปริสุทฺโธ

ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ อดีตนายกรัฐมนตรี และหัวหน้าพรรคชาติพัฒนา ซึ่งอาตมาภาพได้ให้ความเคารพนับถือรู้จักคุ้นเคยและสนิทสนมกับท่านมาเป็นเวลายาวนาน อาตมาภาพเคยใช้สรรพนามเรียกท่านอย่างเป็นกันเองว่า "คุณโยม" การจากไปของคุณโยมชาติชาย เป็นการสูญเสียทรัพยากรที่สำคัญยิ่ง น่าอาลัย น่าเสียดายสุดประมาณ ในขณะที่ท่านยังมีชีวิตอยู่ ท่านได้ประกอบคุณงามความดีสร้างหิตานุหิตประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติบ้านเมืองอย่างอเนกอนันต์ จนทำให้ประเทศไทยได้รอดพ้นจากวิกฤตต่าง ๆ และเจริญรุ่งเรือง จนเป็นที่รู้จักของนานาอารยประเทศตลอดมา

คุณโยมชาติชาย ท่านอุตสาหะพยายามกระทำทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อความผาสุก เพื่อความอยู่ดีกินดีของประชาชน เพื่อความเจริญรุ่งเรืองของประเทศ แม้บางครั้งท่านจะเหนื่อยแสนเหนื่อย แต่ท่านก็อุตส่าห์พยายามนำพากอบกู้ภาวะเศรษฐกิจของประเทศให้รอดพ้นจากภาวะวิกฤตไปได้ด้วยดีตลอดมา

คุณโยมชาติชาย ท่านสามารถเอาชนะทุกสิ่งทุกอย่างได้ แต่ท่านก็ไม่สามารถเอาชนะกฎแห่งสัจธรรมตามคำสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ การจากไปของท่านจึงถือว่าเป็นการปิดฉากความทุกข์แห่งโลกมนุษย์ไปอีกภพหนึ่ง เพราะการเกิดมาเป็นมนุษย์นั้นพระพุทธองค์ท่านจัดว่าเป็นความทุกข์ เป็นความทุกข์อันใหญ่หลวงยากที่จะหาสิ่งใดเปรียบปานได้ ซึ่งพระองค์ได้ทรงตรัสไว้ว่า ชาติปิ ทุกฺขา ความเกิดก็เป็นทุกข์ ชราปิ ทุกฺขา ความแก่ก็เป็นทุกข์ พยาธิปิ ทุกฺขา ความเจ็บก็เป็นทุกข์ มรณมฺปิ ทุกฺขำ ความตายก็เป็นทุกข์ ว่าโดยย่อแล้ว คือ ขันธ์ 5 อันได้แก่ร่างกายและจิตใจของเรานี่เองซึ่งเป็นตัวทุกข์แท้ ๆ คนที่มีกิเลสหนาตัณหาแรงย่อมเข้าใจผิดคิดว่าการได้มาซึ่งสิ่งที่น่ารักน่าปรารถนานั้นเป็นความสุข ความรักเป็นความสุข ความเกลียดชังเป็นความทุกข์ ซึ่งบางครั้งเราก็เป็นทุกข์เพราะคนที่รัก สิ่งของที่รักนั้นจากไป เพราะของที่น่ารักน่าใคร่ น่าปรารถนาต้องอันตรธานจากไป รักมากก็ทุกข์มาก รักน้อยก็ทุกข์น้อย ไม่รักเลยก็ไม่ทุกข์ อย่างนี้เป็นต้น

เพราะฉะนั้น องค์สมเด็จพระบรมครูของเรา จึงตรัสสอนให้เราเป็นผู้ไม่ประมาท เพราะความประมาทเป็นหนทางแห่งความตาย พระองค์ท่านจึงตรัสสอนให้เรางดเว้นจากการกระทำความชั่วโดยประการทั้งปวง ให้สร้างแต่คุณงามความดีให้บริบูรณ์ และสอนให้ชำระจิตใจให้สะอาดปราศจากมลทินโทษทั้งปวง เพื่อมองเห็นความจริงความถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ให้บำเพ็ญประโยชน์ของตนและประโยชน์ของผู้อื่นโดยไม่ชักช้า

คุณโยมชาติชาย นับว่าท่านเป็นนักบริหารตัวอย่างที่ดียิ่งอีกท่านหนึ่งที่ควรนับถือนำมาเป็นแบบอย่าง คุณโยมเป็นผู้สนใจในการใฝ่หาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ คุณโยมเป็นผู้ที่ฝักใฝ่ในธรรมะขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าอยู่เสมอ คุณโยมเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบสูงมากท่านหนึ่ง ทั้งในงานด้านบริหาร งานปกครองและงานด้านอื่น ๆ เป็นต้น คุณโยมเป็นผู้ที่มีความสามารถที่จะปฏิบัติงานด้านต่าง ๆ เหล่านั้นให้สำเร็จลุล่วงไปได้เป็นอย่างดียิ่ง ไม่เคยท้อแท้ ไม่

เคยเบื่อหน่าย ไม่เคยปริปากบ่น แม้ว่างานเหล่านั้นจะยากลำบากสักเพียงใดก็ตาม ท่านอุทิศเวลา เสียสละกำลังกาย กำลังใจ หรือแม้บางครั้งกำลังทรัพย์ก็ตาม ท่านไม่เคยสนใจว่าการตอบสนองของผลแห่งการทำงานนั้นจะออกมาในรูปแบบใด ยังคงมุมานะทำงานต่อไปอย่างไม่ลดละ

ทุกสิ่งทุกอย่างล้วนเป็นอนัตตา ความไม่เที่ยงแท้แน่นอนของสังขาร รูปนี้ร่างนี้ไม่ใช่ของเรา ไม่ใช่ของเขา เป็นอนิจจ์ ความไม่เที่ยง ทุกขำ เป็นความทุกข์อาตมาภาพเจริญสมถธรรมอยู่อย่างนี้ และด้วยผลานิสงส์ทั้งปลายทั้งปวง ด้วยคุณงามความดีที่เคยได้ปฏิบัติสะสมมา ขอจงแปรดลบันดาลให้ดวงวิญญาณของ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ อดีตนายกรัฐมนตรี และหัวหน้าพรรคชาติพัฒนา จงไปสู่สุคติสัมปรายภพด้วยเทอญ

หลวงพ่อคูณ ปริสุทโธ

(หลวงพ่อคูณ ปริสุทโธ)
วัดบ้านไร่
5 ธันวาคม 2541

“คุณชาติชายเป็นศิษย์ของผม”

จอมพลถนอม กิตติขจร

คุณชาติชาย เป็นศิษย์ของผม ตั้งแต่เป็นนักเรียนนายร้อยชั้น 1 เมื่อ พ.ศ. 2482 พ.ศ. 2483 ขึ้นเรียนชั้น 2 ผมก็ยังสอนอยู่อีก ในปีนี้เกิดสงครามอินโดจีน ทางราชการทหารได้ขยายอัตรากำลัง ต้องการนายทหารมากขึ้น จึงได้มีการเรียนหลักสูตรเร่งรัด ให้ออกรับราชการเป็นนายทหารเร็วขึ้น รุ่นที่ 1 ออกเมื่อสิงหาคม 2483 รุ่นที่ 2 (รุ่นคุณชาติชาย) ออกเมื่อ 12 ธันวาคม 2483

คุณชาติชายไปเป็นผู้บังคับหมวดกองพันทหารม้าที่ 1 รักษาพระองค์ ไปรบในสงครามอินโดจีน ด้านจังหวัดสุรินทร์ จนสงบศึก

ในสงครามมหาเอเชียบูรพา ผมไปเป็นผู้บังคับกองร้อยที่ 4 กองพันที่ 34 กรมทหารราบที่ 13 ขึ้นกับกองพลที่ 4 กองพันทหารม้าที่ 1 รักษาพระองค์ ซึ่งคุณชาติชายสังกัดอยู่ ก็มาขึ้นกับกองพลที่ 4 ด้วย จึงมีโอกาสพบกันเสมอ

เมื่อมีการทำรัฐประหาร 8 พฤศจิกายน 2490 เราได้ร่วมในคณะรัฐประหารด้วยกัน ขณะนั้นผมอยู่โรงเรียนนายร้อยทหารบก คุณชาติชาย ยังอยู่ ม. พัน 1 รอ. ต่างก็ทำหน้าที่ที่รับผิดชอบให้สำเร็จลุล่วงไปโดยไม่มีการเสียเลือดเนื้อ

ต่อมา ครอบครัวของเราได้ใกล้ชิดกับครอบครัวชุณหะวัณมากขึ้น เนื่องจากพ่อตา แม่ยายของผม ซึ่งมีลูก 3 คน ได้เสียชีวิตไปก่อนเวลาอันสมควร 2 คน เหลือน้องกล ภริยาของผมเพียงคนเดียว มีผู้แนะนำให้เอาเคล็ด โดยยกน้องกลให้เป็นลูกบุญธรรมของผู้ใหญ่คนใดคนหนึ่งเสีย จะทำให้อายุยืน จึงได้ยกน้องกลให้เป็นลูกบุญธรรมของ จอมพลผิน ชุณหะวัณ ซึ่งเกิดปีเดียวกับพ่อตาของผม จอมพลผินและคุณหญิงวิบุลลักสม์ ภริยาของท่าน ได้ให้ความเมตตารักใคร่แก่น้องกลมาก คุณดมหรือคุณหญิงอุดมลักษณ์ ศรียานนท์ ธิดาคนโตของท่านก็เมตตาน้องกลดุจน้องแท้ ๆ ส่วนน้อง ๆ ของคุณดม อันมี คุณพร้อม (พร้อม ทัพพะรังสี) คุณเริญ (ท่านผู้หญิงเจริญ อดิเรกสาร) คุณชาติชาย และคุณแจ่ว (พรสม เชี่ยวสกุล) ก็เรียกน้องกลว่าพี่กันทุกคน คุณชาติชาย สนิทสนมกับน้องกลมาก

เมื่อมีการผันผวนทางการเมืองอย่างรุนแรงใน พ.ศ. 2500 คุณชาติชายซึ่งอยู่ในตำแหน่งผู้บังคับการโรงเรียนยานเกราะ จึงได้มีผู้เสนอให้ปลดออกไปเสีย แต่ผมเห็นว่าคุณชาติชายยังจะทำประโยชน์ให้แก่ประเทศไทยได้ และน้องกลได้ขอร้องเอาไว้ว่าอย่างไรก็ขอให้ช่วยน้องด้วย ผมจึงได้พูดกับจอมพลสฤษดิ์ ซึ่งเป็นหัวหน้าว่าขออย่าได้ปลดออกไปเลย ถ้าเกรงว่าคุณชาติชายจะก่อความวุ่นวายในตอนนั้น ก็ขอให้ส่งไปรับราชการอยู่ต่างประเทศเสีย ท่านจอมพลสฤษดิ์ได้กรุณาทำตามที่ผมเสนอ โดยส่งคุณชาติชายไปเป็นทูตที่อาร์เจนตินา ซึ่งต่อมาภายหลังได้ไปเป็นเอกอัครราชทูตประจำประเทศต่าง ๆ หลายประเทศ เช่น สาธารณรัฐออสเตรีย ประจำสหประชาชาติ ณ นครเจนีวา สาธารณรัฐตุรกี สมาพันธ์สวิตเซอร์แลนด์ สาธารณรัฐยูโกสลาเวีย และรัฐวาติกัน เป็นต้น

ต่อมาเมื่อผมได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแล้ว ได้มีโอกาสไปเยือนประเทศต่าง ๆ ในทวีปยุโรป ได้พบกับคุณชาติชาย ที่ประเทศออสเตรีย คุณชาติชายและคุณบุญเรือน (ท่านผู้หญิงบุญเรือน ชุณหะวัณ) ได้ขอร้องกับผมและน้องกลว่าอยู่ต่างประเทศมานานแล้ว จะขอกลับบ้านเสียที เมื่อผมกลับมา

ประเทศไทย คุณป้าผินก็ได้ขอร้องกับผมด้วย ผมได้พิจารณาเห็นว่า คุณชาติชาย เป็นเอกอัครราชทูตที่ได้ทำคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติ เป็นที่เชิดหน้าชูตาของคนไทยในต่างประเทศคนหนึ่ง จะช่วยผมในด้านต่างประเทศได้มาก จึงได้ให้กลับมาเป็นอธิบดีกรมการเมือง กระทรวงการต่างประเทศ เมื่อธันวาคม 2514 และปีต่อมาก็ได้เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งผมเป็นรัฐมนตรีว่าการ

ในครั้งที่มีเหตุการณ์ที่ผู้ก่อการร้าย แบล็ค เซ็ปเทมเบอร์ จับตัวประกันไว้ในสถานทูตอิสราเอล ผมได้มอบหมายให้ พลอากาศเอกทวี จุลละทรัพย์ และคุณชาติชาย เข้าไปเป็นผู้แทนเจรจากับผู้ก่อการร้ายในสถานทูตอิสราเอล การเจรจาครั้งนั้นทางรัฐบาลได้ให้ผู้แทนของรัฐบาลแจ้งแก่ผู้ก่อการร้ายว่าวันนั้นเป็นวันสำคัญของชาติ เพราะเป็นวันสถาปนา สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมาร ขออย่าให้มีเหตุการณ์ร้ายแรงจนต้องเสียเลือดเนื้อเลย และด้วยพระบารมีแห่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทำให้ผู้ก่อการร้ายยอมปล่อยตัวประกัน และเดินทางออกนอกประเทศ โดยพลอากาศเอกทวี กับคุณชาติชาย ได้เดินทางไปส่งด้วย

เมื่อผมพ้นจากตำแหน่งทางการเมือง และราชการประจำแล้ว ก็ได้ติดตามดูความก้าวหน้าของคุณชาติชายมาโดยตลอด รู้สึกยินดีที่ได้เห็นความก้าวหน้าในชีวิตของน้องชายคนหนึ่ง แต่ก็ต้องประสบกับความเศร้าสลดใจเป็นอย่างยิ่งเมื่อได้ทราบข่าวการถึงแก่อสัญกรรมของคุณชาติชาย ณ ประเทศอังกฤษ

ผมขอตั้งจิตอธิษฐานให้คุณความดีที่พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้ประกอบมาในระหว่างที่มีชีวิตอยู่ และบุญกุศลที่ได้รับพระราชทาน และมีผู้บำเพ็ญอุทิศให้จงเป็นพลวปัจจัยให้ดวงวิญญาณ ของ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้สู่สุคติในสัมปรายภพอยู่ตลอดกาล

จอมพล ถนอม กิตติขจร

(ถนอม กิตติขจร)

เขาขนานนามท่านว่าเป็น "A MAN OF ACTION"

นายธานินทร์ กรัยวิเชียร

ผมได้มีโอกาสรู้จักและทำงานกับ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ในฐานะที่ท่านเป็นผู้บังคับบัญชาโดยตรงของผม เมื่อปี 2498 กล่าวคือ

เมื่อผมสำเร็จการศึกษาวิชากฎหมายจากต่างประเทศ และกลับมารับราชการเป็นผู้ช่วยผู้พิพากษา ณ กระทรวงยุติธรรม อยู่ได้ 8 วัน ก็ถึงกำหนดที่ต้องเข้ารับการเกณฑ์ทหาร ที่ผมขออนุญาตผ่อนผันระหว่างศึกษาอยู่ในต่างประเทศ ผมไปรับการเกณฑ์ทหารที่วัดหัวลำโพง เมื่อแพทย์ตรวจร่างกายแล้ว ผมก็ได้รับการคัดเลือกให้เข้ารับราชการทหาร มีนายทหารหนุ่มจากกองพลน้อยทหารม้ามารับตัวผมไปรายงานตัว และจัดส่งไปสังกัดโรงเรียนยานเกราะ กองพลน้อยทหารม้าที่บางกระบือ ผมไม่ได้เอ่ยถึงวุฒิที่ผมได้รับทั้งภายในประเทศหรือจากต่างประเทศ เพราะผมไม่ประสงค์จะได้รับสิทธิพิเศษอันใดนอกจากจะมารับราชการทหารโดยหน้าที่ตามกฎหมายเท่านั้น ผมได้รับคำสั่งให้ไปสังกัดแผนกเตรียมการของโรงเรียนยานเกราะ อันมี ฯพณฯ พลเอกชาติชายฯ ซึ่งขณะนั้นมียศเป็นพันเอก ฯพณฯ เป็นรองผู้บัญชาการโรงเรียนยานเกราะ กองพลน้อยทหารม้า และผู้บังคับการกรมทหารม้าที่ 2

หลังจากที่ผมรับราชการอยู่ที่แผนกเตรียมการ โรงเรียนยานเกราะ อยู่ได้สัก 1 สัปดาห์ ก็มีเพื่อนรุ่นน้องของผมหลายคนซึ่งสำเร็จการศึกษาจากแซนเฮิสท์ (SANDHURST) อันเป็นโรงเรียนนายร้อยทหารบกของอังกฤษ (THE ROYAL MILITARY ACADEMY) มารับราชการเป็นนายทหารสัญญาบัตรอยู่ที่กองพลน้อยทหารม้าเหมือนกัน เขาจำผมได้ ก็เข้ามาทักทายผมอย่างเป็นกันเองในขณะที่ผมกำลังถางหญ้าร่วมกับเพื่อนทหารเกณฑ์รุ่นเดียวกันกับผมอยู่หน้ากองบังคับการของโรงเรียนยานเกราะ ต่อมามีผู้ไปรายงาน ฯพณฯ พลเอกชาติชายฯ ว่า มีทหารเกณฑ์ผู้หนึ่งสำเร็จการศึกษามาจากต่างประเทศ ฯพณฯ พลเอกชาติชายฯ ก็เรียกผมให้ไปพบ หลังจากที่ท่านซักไซ้ไล่เลียงความเป็นมาของผมที่ไปรับการเกณฑ์ทหารและเรื่องสำเร็จการศึกษาจากอังกฤษ ท่านมีคำสั่งให้ผมไปช่วยทำหน้าที่เป็นล่าม และเป็นทหารรับใช้ของนายทหารอเมริกัน สังกัดหน่วยจัสแม็ค (JUSMAG) ชุดที่มาช่วยงานที่โรงเรียนยานเกราะ ซึ่งมีอยู่ด้วยกัน 5 นาย อันมี พันโท ไนมัน (NEIMAN) เป็นหัวหน้าหน่วย

โรงเรียนยานเกราะขณะนั้นกำลังรุ่งโรจน์โดย ฯพณฯ พลเอกชาติชายฯ เป็นกำลังสำคัญในการก่อตั้งและได้รับความอนุเคราะห์จากสหรัฐอเมริกาในด้านอุปกรณ์เครื่องช่วยฝึกสอนและอื่น ๆ พันโท ไนมัน วิพากษ์วิจารณ์กองทัพไทยและทหารไทยให้ผมฟังเป็นครั้งคราว สำหรับฯพณฯ พลเอกชาติชายฯ ซึ่งเขาทำงานร่วมด้วยโดยตรงนั้น เขาเคารพและศรัทธาท่าน เขาขนานนามท่านว่าเป็น "A MAN OF ACTION" ผู้เข้มแข็งและสร้างสรรค์ เขาเห็นว่าโรงเรียนยานเกราะเป็นหน่วยงานที่มีศักยภาพสูงจัดระบบงานดี มีอุปกรณ์การสอนครบครันทันสมัย ผมเองในฐานะที่รับราชการอยู่หน่วยนี้ขอสนับสนุนความเห็นของพันโทไนมันว่า เป็นความจริง และนอกจากนั้น ฯพณฯ พลเอกชาติชายฯ ยังมีวิสัยทัศน์พิเศษภารกิจของโรงเรียนเป็นไปอย่างมีระเบียบวินัยดียิ่ง มีแนวความคิดก้าวไกลในการฝึกอบรมในด้านต่าง ๆ มากมาย

อนึ่ง ฯพณฯ พลเอกชาติชายฯ ได้มอบหมายให้ผมสอนวิชาภาษาอังกฤษ แก่นายทหารนักเรียนและนักเรียนนายทหารในหลักสูตรผู้บังคับหมวด และนักเรียนนายร้อยสำรองของโรงเรียนยานเกราะด้วย ฯพณฯ พลเอกชาติชายฯ ได้กำชับให้เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบหลักสูตรนี้ สั่งให้นักเรียนทุกคนเรียกผมว่า "ครู" และไม่ให้เรียกว่า "พลทหาร" ทั้งให้ติดป้ายหน้าแท่นบรรยายว่า "ครูธานินทร์ฯ"

ผมรับราชการอยู่ ณ โรงเรียนยานเกราะได้ 3 เดือนเต็ม ก็ครบกำหนดระยะเวลาที่ปลดจากประจำการ เนื่องจากผมเคยเป็นยุวชนทหาร สอบไล่ได้ชั้นนายสิบปีที่สอง ซึ่งได้รับยกเว้นไม่ต้องรับราชการทหารเป็นเวลา 2 ปีเต็ม หากแต่ต้องรับราชการทหารเพียง 3 เดือนเท่านั้น และผมก็มารับราชการเป็นผู้ช่วยผู้พิพากษา ณ กระทรวงยุติธรรมต่อไปตามเดิม

ผมได้มีโอกาสพบปะสนทนากับ ฯพณฯ พลเอกชาติชายฯ และท่านผู้หญิงบุญเรือนฯ เป็นครั้งคราวเป็นเวลา 40 ปีเศษที่ผ่านมา ผมกล่าวได้ว่าทั้งสองท่านเป็นผู้ที่มีอัธยาศัย มีน้ำใจต่อผมตลอดมาอย่างเสมอต้นเสมอปลาย ก่อน ฯพณฯ พลเอกชาติชายฯ ถึงแก่อสัญกรรมเล็กน้อย ฯพณฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ประธานองคมนตรีและรัฐบุรุษเล่าให้ผมฟังว่า "คุณชาติชายฯ ปรารภให้ฟังว่า ท่านคุยกันกับนายทหารม้าร่วมรุ่นของท่านว่า มีพวกเราทหารม้าเป็นนายกรัฐมนตรีในเวลาใกล้เคียงกันถึง 3 คน" ผู้ฟังก็ฉงนและถามว่า "ก็เห็นมีอยู่ 2 ท่าน คือ ท่านเอง กับ พลเอกเปรมฯ เท่านั้น ไม่เห็นจะมีใครที่ไหนอีก ?" คุณชาติชายฯ ชี้แจงว่า "ก็พลทหารธานินทร์ฯ ไงเล่า" "เออ จริงซิครับ" ผู้ซักถามกล่าวสนับสนุนในท้ายที่สุด"

การจากไปของ ฯพณฯ พลเอกชาติชายฯ มิใช่เป็นแต่เพียงการสูญเสียครั้งใหญ่หลวงของบรรดาญาติสนิทมิตรสหาย และผู้ที่เคยอยู่ในบังคับบัญชาของท่านเท่านั้น หากแต่เป็นการสูญเสียครั้งสำคัญของบ้านเมืองด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งท่านกำลังมีบทบาทสำคัญท่านหนึ่ง ในการที่จะกอบกู้ประเทศชาติให้รอดพ้นจากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและในขณะที่เรากำลังอยู่ในระหว่างหัวเลี้ยวหัวต่อของการปฏิรูปการเมืองนี้ด้วย

ผมขออาราธนาอำนาจแห่งคุณพระศรีรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในสากลโลก จงดลบันดาลให้วิญญาณของ ฯพณฯ พลเอกชาติชายฯ ประสบแต่ความสุขสงบและร่มเย็นในสัมปรายภพ จงทุกประการ

ธานินทร์ กรัยวิเชียร
องคมนตรี

“จริงจัง จริงใจ โอบอ้อมอารี”

พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์

ผมรู้จักและคุ้นเคยกับ พลเอกชาติชายฯ มานาน เพราะจบการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยรุ่นใกล้เคียงกัน และได้รับราชการในกองทัพบกร่วมกันเป็นเวลานาน จนกระทั่ง พลเอกชาติชายฯ ย้ายไปรับราชการทางกระทรวงการต่างประเทศ แต่ก็ยังมีการติดต่อกันอยู่เสมอ จากความคุ้นเคยสนิทสนมกัน ทำให้ผมทราบถึงผลงาน ความรู้ ความสามารถ และจิตใจอันดีงามของ พลเอกชาติชายฯ เป็นอย่างดี

สำหรับผลงานนั้น มีมากมายหลายด้าน แต่ผลงานที่ผมรู้สึกภูมิใจด้วย เป็นผลงานระดับชาติที่เห็นเด่นชัด 3 ด้าน คือ ด้านการทหาร ด้านการทูต และด้านการเมือง

ทางด้านการทหารนั้น พลเอกชาติชายฯ รับราชการในเหล่าทหารม้า ทำงานและปกครองบังคับด้วยความ จริงจัง จริงใจ โอบอ้อมอารี จนเป็นที่รักที่เคารพของบรรดาทหารม้าทั้งหลาย พลเอกชาติชายฯ ได้สร้างความเจริญก้าวหน้าให้กับเหล่าทหารม้าเป็นอันมาก ได้พยายามปรับปรุงพัฒนาเหล่าทหารม้าทั้งทางด้านโครงสร้าง วิชาการ และกำลังพลของหน่วยที่เห็นเด่นชัด คือ การริเริ่มก่อตั้งโรงเรียนยานเกราะ ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาหลักในการเพิ่มประสิทธิภาพของหน่วย ผลงานที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ การร่วมเป็นคณะกรรมการอพยพทหารจีนคณะชาติออกจากพม่าหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ต่อมาเมื่อเป็นนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ก็ได้ปรับปรุงพัฒนากองทัพไทย อันหมายถึงทหารทั้งสามเหล่าทัพ ให้มีความเจริญก้าวหน้าขึ้นตามลำดับ จากคุณงามความดีดังกล่าวทำให้ได้รับพระราชทานยศ พลเรือเอก และพลอากาศเอกอีกด้วย การที่ได้คบหากันมาเป็นเวลานาน ผมจึงสามารถกล่าวได้ว่า ไม่ว่าจะอยู่ที่ใดในตำแหน่งก็ตาม พลเอกชาติชายฯ ได้ฝากชีวิตจิตใจไว้กับสถาบันทหารตลอดเวลา

ในด้านการทูตนั้น พลเอกชาติชายฯ ก็เป็นเอกอัครราชทูตหลายประเทศ เช่นอาร์เจนตินา ออสเตรีย สวิตเซอร์แลนด์ ฯลฯ เป็นที่รู้จักดีในวงการทูต ซึ่งผมได้ประจักษ์ในเรื่องนี้ ขณะที่ผมดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เมื่อมีโอกาสพบกับทูตและแขกต่างประเทศหลายครั้ง มีผู้กล่าวถึงความสามารถ ความมีจิตใจอันดีงาม และความเอื้อเฟื้อของ พลเอกชาติชายฯ อยู่เสมอ นอกจากนั้น บรรดาคนไทยที่ไปต่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ นักธุรกิจชั้นนำ นักเรียน นักศึกษา รวมทั้งคนไทยในต่างประเทศ โดยเฉพาะที่ออสเตรีย ต่างก็กล่าวขวัญถึงความมีใจกว้างขวาง เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ต้อนรับขับสู้ และดูแลเอาใจใส่ของ พลเอกชาติชายฯ โดยทั่วกัน

ทางด้านการเมืองนั้น ผลงานมีมากมาย เป็นที่ทราบกันดีโดยทั่วไป ด้วยความจริงจัง จริงใจ โอบอ้อมอารีแก่คนทั่วไป ทำให้ พลเอกชาติชายฯ ชนะใจประชาชนชาวนครราชสีมา ได้รับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎรทุกสมัย นอกจากนั้นยังเป็นแกนนำในพรรคการเมือง ร่วมก่อตั้งพรรคการเมือง เป็นหัวหน้าพรรคการเมือง เป็นแกนนำในคณะรัฐบาล จนถึงการดำรงตำแหน่งสูงสุดในทางการเมือง คือ เป็นนายกรัฐมนตรี และเป็นนายกรัฐมนตรีที่มีความสามารถทางด้านการเมืองระหว่างประเทศ และทางด้านเศรษฐกิจ

ผมทราบว่า พลเอกชาติชายฯ มีปัญหาทางด้านสุขภาพอยู่บ้าง ก่อนที่จะเดินทางไปประเทศอังกฤษในครั้งสุดท้ายนี้ แต่ท่านก็ไม่เคยแสดงความอ่อนแอหรือวิตกกังวลให้เห็น ยังมีความร่าเริงแจ่มใสอยู่ตลอด ไม่คิดว่าท่านจะจากไปเร็วเช่นนี้ จากผลงาน ความรู้ ความสามารถและจิตใจอันดีงาม จากการดำรงตำแหน่งสูงสุดของประเทศ จากการทำประโยชน์เป็นอย่างยิ่งให้กับประเทศจนเป็นที่เคารพรักของญาติมิตรผู้ร่วมงาน ผู้ที่รู้จักพบเห็น และพี่น้องประชาชน ทำให้การจากไปของ พลเอกชาติชายฯ เป็นการสูญเสียอันยิ่งใหญ่ เป็นที่อาลัยรักของผู้อยู่ข้างหลังอย่างยิ่ง

ขอให้กุศลผลบุญที่ พลเอกชาติชายฯ ได้ทำมาโดยตลอด และที่บรรดาญาติมิตรได้บำเพ็ญอุทิศไปให้ในวาระสุดท้ายนี้ จงเป็นพลวปัจจัย ส่งให้วิญญาณของท่านอดีตนายกรัฐมนตรี พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้ไปสู่สุคติในสัมปรายภพ

พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์

ด้วยความเคารพผู้การชาติชาย

พลเอกเปรม ติณสูลานนท์

ถ้านับตั้งแต่เราเป็นนายทหารม้าเด็ก ๆ ถือว่า เราเป็นเพื่อนกัน แต่ต่อจากนั้นหลายปี ผู้การชาติชายได้ไปศึกษาต่อที่กองทัพบกสหรัฐ เป็นผู้ช่วยทูตทหารบกที่นั่น และกลับมาก่อตั้ง โรงเรียนยานเกราะ ผมก็กลายเป็นผู้ใต้บังคับบัญชา และเรียกท่านว่า ผู้การ ตลอดมา ตั้งแต่บัดนั้นจนกระทั่งท่านถึงแก่อสัญกรรม

ผู้การชาติชายเป็นผู้พัฒนาเหล่าทหารม้า จากการรบจากหลังม้ามาเป็นการรบด้วยยานเกราะ แต่ยังดำรงความเป็นทหารม้า ตามที่เราได้สืบทอดกันมาโดยตลอด สร้างเกียรติ ชื่อเสียง ความน่าเกรงขาม ให้แก่เหล่าทหารม้าเป็นอย่างยิ่ง ทหารม้าสำนึกถึงเรื่องนี้เสมอ ไม่มีวันลืม

และแล้ว เราก็ได้มาเป็นรัฐบาลบริหารบ้านเมืองด้วยกัน ผู้การชาติชายเป็นรัฐมนตรี เป็นรองนายกรัฐมนตรี ที่มีความสามารถสูง ด้วยท่านมีประสบการณ์ทั้งในด้านการต่างประเทศ เพราะเคยเป็นเอกอัครราชทูตหลายประเทศ มีประสบการณ์ในด้านการทหารจากการเป็นทหารอาชีพ และด้านการเมืองจากการเป็นนักการเมืองอาชีพ และในที่สุดท่านก็ได้รับการไว้วางพระราชหฤทัย โปรดเกล้าฯ ให้เป็นนายกรัฐมนตรี

การรับใช้ชาติบ้านเมือง และการตอบแทนบุญคุณแผ่นดิน เท่าที่ผู้การชาติชายได้ปฏิบัติมานั้น สมควรจะเป็นที่จดจำของคนทั่วไป

ขอให้กุศลผลบุญที่ผู้การชาติชายได้สั่งสมไว้ ครั้งยังมีชีวิตอยู่ ได้นำดวงวิญญาณไปสู่สวรรค์

พลเอก

(เปรม ติณสูลานนท์)

ประธานองคมนตรี และรัฐบุรุษ

“เป็นบุคคลที่อยากสร้างสรรค์ และมุ่งหน้าสู่อนาคตที่จะดีขึ้น”

นายอานันท์ ปันยารชุน

พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นบุคคลที่มีบุคลิกลักษณะน่านับถือและน่าชมชอบ มีชีวิตที่ตื่นเต้น โลดโผนและสนุกสนานอยู่ประจำ เป็นทั้งชายชาติทหาร นักการทูตที่มีปฏิภาณและนักการเมืองที่คมคาย

ถึงแม้ท่านจะประสบผลสำเร็จและได้รับการยกย่องในชีวิตทั้งสามรูปแบบ แต่ผมรู้จักและนับถือคุณชาติชายในระยะที่ท่านเป็นข้าราชการและเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศมากที่สุด

ในตอนแรก ๆ ที่ท่านเป็นรัฐมนตรีฯ และเดินทางไปประชุมสหประชาชาติ ณ นครนิวยอร์ค ผมมีตำแหน่งเป็นเอกอัครราชทูตและผู้แทนถาวรไทยประจำสหประชาชาติ ก็ได้มีโอกาสทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิด และเห็นว่าท่านเป็นคนที่มีอุปนิสัยเปิดเผย เข้ากับคนง่ายและมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีเลิศ นอกจากนั้นยังเป็นคนที่มีความจำและไหวพริบจะเปลี่ยนสถานการณ์ที่ล่อแหลมให้กลายเป็นโอกาสที่ดีงามได้ ท่านชอบคบค้าสมาคมกับคนทุกวัยทุกรุ่น มีอารมณ์ขันและครึกครื้นอยู่ตลอดเวลา เรื่องหนักก็ทำให้เป็นเรื่องเบา ใช้ชีวิตที่มีสีสันและมีคำพูดที่เป็นที่สบอารมณ์คนทั่วไป

รัฐมนตรีชาติชายไม่ลืมความหลังหรือประสบการณ์ในอดีต แต่จะไม่ทำให้ความผิดหวังในอดีตมาเป็นอุปสรรคต่อวิถีชีวิตในปัจจุบันหรือในอนาคต จะไม่พูดในสิ่งที่ไม่ดีงาม ไม่มีความเคียดแค้นและไม่อาฆาตพยาบาทต่อผู้ใด เป็นบุคคลที่อยากสร้างสรรค์และมุ่งหน้าสู่อนาคตที่จะดีขึ้น

ผลงานที่สำคัญในระหว่างที่รับผิดชอบนโยบายการต่างประเทศคือ การปรับความสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ท่านมองเห็นถึงสภาวะที่แท้จริงของพื้นภูมิภาค เข้าใจถึงประวัติศาสตร์และภูมิรัฐศาสตร์ (geo - politics) ของโลก จึงทำให้กล้าตัดสินใจที่จะปรับปรุงนโยบายการต่างประเทศของไทยให้เหมาะสมกับสถานการณ์และทิศทางในอนาคต

ในระยะนั้น ท่านได้เรียกผมกลับมาเป็นปลัดกระทรวงการต่างประเทศเพื่อเป็นกลไกชิ้นหนึ่งในอันที่จะปรับโครงสร้างนโยบายการต่างประเทศของไทย และรัฐบาลต่อมาก็ได้ใช้วิถีทางที่ท่านรัฐมนตรีชาติชายได้กำหนดไว้ ประสานงานในทิศทางนี้ต่อไป

ขอให้กุศลผลบุญและคุณงามความดีที่ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้กระทำมาโดยตลอด จงเป็นพลวปัจจัยนำให้ดวงวิญญาณของท่านไปสู่สุคติในสัมปรายภพด้วยเทอญ

(อานันท์ ปันยารชุน)

สมาคมข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศ

“พบกันครั้งแรกผมก็เรียกท่านว่า พี่ชาติ”

พลเอกสุจินดา คราประยูร

ผมมีโอกาสรู้จักกับ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ครั้งแรกเมื่อผมมียศเป็นพันโท ตำแหน่งรองผู้ช่วยทูตทหารบก ประจำกรุงวอชิงตัน ดี.ซี. พบกันครั้งแรกผมก็เรียกท่านว่าพี่ชาติ (ในฐานะที่ท่านเป็นศิษย์เก่า จปร. รุ่นพี่) และก็เรียกมาตลอดจนทุกวันนี้ ตอนนั้นถ้าจำไม่ผิดท่านมีตำแหน่งงานอยู่ในกระทรวงการต่างประเทศ เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และไปเข้าประชุมที่สำนักงานใหญ่สหประชาชาติ ณ นครนิวยอร์ค แล้วแวะมาเยี่ยมสถานเอกอัครราชทูตไทยที่กรุงวอชิงตัน ดี.ซี. พี่ชาติแม้จะมีอาวุโสมากกว่าผมมาก ทั้งวัยวุฒิ และวุฒิภาวะในตำแหน่งหน้าที่ แต่มีความเป็นกันเองอันเป็นคุณลักษณะดีเด่นอย่างหนึ่งของท่าน ไม่ได้มีความถือเนื้อถือตัว พูดคุยกันอย่างสนุกสนานเป็นกันเอง ท่านได้เล่าประสบการณ์ในชีวิตที่ผ่านมาให้ฟังมากมาย ทั้งเรื่องราวในขณะดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารม้ายานเกราะ ประสบการณ์ ในตำแหน่งเอกอัครราชทูตประจำประเทศอาร์เจนตินา กลยุทธ์ในการหาทางเปิดสัมพันธ์กับประเทศจีน โดยหาทางแอบพบปะกับ ฯพณฯ โจวเอินไหล รมต.ต่างประเทศจีน ขณะไปเข้าห้องสุขาในขณะมีการประชุม ณ สำนักงานใหญ่สหประชาชาติ และสิ่งที่พี่ชาติเล่าอย่างประทับใจก็คือการได้ศึกษากลยุทธ์ทางการเมือง จากที่เคยอยู่ในบ้านของ จอมพล ป.พิบูลสงคราม มาก่อน หลังจากนั้นผมก็ได้พบกับพี่ชาติเป็นครั้งคราวตามแต่โอกาส ส่วนใหญ่มักจะเป็นการพบกันตามงานสังคม และ/หรือ การรับประทานอาหารเย็นร่วมกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ผมยังเคยถามเคล็ดลับในการรักษาสุขภาพของชีวิตให้เป็นคนแข็งแรงกระชุ่มกระชวยอยู่ได้ทั้ง ๆ ที่นอนดึก ดื่มบรั่นดีและสูบซิการ์เป็นประจำ ซึ่งพี่ชาติได้แนะนำหลักการรักษาสุขภาพ ให้ผม 4 - 5 ประการ ขอยกตัวอย่างที่พอเขียนได้สัก 2 ข้อ คือ ข้อแรก ไม่ว่าจะนอนดึกแค่ไหนก็ตามก็ให้นอนหลับให้ได้อย่างน้อยวันละ 7 ชั่วโมง ประการที่ 2 ให้รักษาระบบขับถ่ายของเสียในร่างกายอย่าให้ผิดปกติ ความเข้มแข็งกระฉับกระเฉง และสุขภาพที่ดีไม่เสื่อมตามวัยนี้เป็นคุณลักษณะที่ดีเด่นอย่างหนึ่งของพี่ชาติ

ในขณะที่พี่ชาติดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตของกระทรวงการต่างประเทศอยู่นั้น มีนายทหารที่มีความสามารถสูงหลายท่านได้ไปดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตประจำประเทศต่าง ๆ ผมเคยถามข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศหลายท่านว่า มีท่านใดบ้างที่ข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศนับถือว่าเป็นผู้ที่มีความสามารถทางการทูต ก็ได้รับคำตอบว่าพี่ชาติได้รับคำยกย่องมากที่สุด นับว่าเป็นคุณลักษณะความสามารถที่ดีเด่นอย่างหนึ่งของพี่ชาติที่สามารถทำงานที่ไม่เคยมีพื้นความรู้มาก่อนได้เป็นอย่างดี เมื่อพี่ชาติเข้าสู่วงการเมือง ทุกคนก็ต้องยอมรับว่าพี่ชาติได้สร้างสรรค์ให้วงการเมืองไทยคึกคักมีชีวิตชีวา ด้วยความสามารถพี่ชาติก็สร้างตนขึ้นเป็นผู้นำสูงสุดทางการเมืองอย่างสง่างาม

ในขณะที่พี่ชาติดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ผมก็มีโอกาสพบกับพี่ชาติบ่อยครั้งขึ้น เนื่องจากมีการรับประทานอาหารเช้าร่วมกันที่บ้านพี่ชาติ สัปดาห์

ละ 1 ครั้ง ทำให้มีความสนิทสนมคุ้นเคยกันมากขึ้น พี่ชาติจัดว่าเป็นบุคคลที่ประสบความสำเร็จสูงสุดในทุกสาขางานที่ได้ทำมา ยากที่จะหาใครมาเทียบได้ การสูญเสียพี่ชาติไปอย่างกะทันหัน ไม่ใช่แต่จะกระทบกระเทือนอย่างรุนแรงต่อจิตใจของ บุคคลในครอบครัวและผู้ใกล้ชิดเท่านั้น แต่มีผลอย่างมหันต์ต่อคนไทยทั้งประเทศ การจากไปของพี่ชาติทำให้ประเทศชาติขาดบุคลากรที่มีคุณค่าอย่างยิ่งต่อบ้านเมือง ขอให้คุณงามความดีที่พี่ชาติได้กระทำมาต่อครอบครัว ต่อเพื่อนร่วมชาติ จงเป็นกุศลผลบุญให้พี่ชาติได้รับความสุขในสัมปรายภพ

พลเอกสุจินดา คราประยูร

“แต่แล้วก็ไม่ทันที่จะได้ดูใจท่าน”

นายบรรหาร ศิลปอาชา

ในวันที่ 6 พฤษภาคม พ.ศ. 2541 เมื่อผมได้รับโทรศัพท์ทางไกลจากประเทศอังกฤษว่า ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้ถึงแก่อสัญกรรมแล้วที่โรงพยาบาลครอมเวลล์ ผมรู้สึกตกใจมาก เพราะเดิมได้ทราบเพียงว่าท่านเดินทางไปพักผ่อนที่ประเทศอังกฤษและจะถือโอกาสรักษาตัว ซึ่งผมและคุณหญิงแจ่มใสได้เตรียมการกันไว้แล้วว่า ในวันที่ 15 พฤษภาคม 2541 จะเดินทางไปเยี่ยมท่านที่ประเทศอังกฤษ เนื่องจากได้ทราบข่าวว่า อาการเจ็บป่วยของท่านไม่สู้ดีนัก ใจคิดว่าคงไม่เป็นไร แต่แล้วก็ไม่ทันที่จะได้ดูใจท่าน ไม่มีโอกาสได้คุยกับท่านอีกสักครั้ง ผมรู้สึกเสียใจและอาลัยเป็นอย่างยิ่ง ต่อการจากไปของ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เมื่อวางโทรศัพท์ลงแล้ว ผมได้ตั้งสมาธิรวบรวมจิตใจให้สงบนึกถึงความหลังในอดีตที่ท่านได้กรุณาผมมาโดยตลอด

ผมเดินทางเข้าสู่เวทีการเมืองเมื่อปี พ.ศ. 2519 โดยลงสมัครรับเลือกตั้งและได้รับเลือกให้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของจังหวัดสุพรรณบุรีในนามพรรคชาติไทย ผมได้รับการสนับสนุนจากท่านให้เป็นรองเลขาธิการพรรคชาติไทย และดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม โดยมีท่านเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม ขณะที่ทำงานร่วมกันในกระทรวงอุตสาหกรรมนั้น ท่านได้กรุณาแนะนำให้ความรู้ด้านการพัฒนาอุตสาหกรรมให้กับผมหลายอย่าง

ต่อมามีการปฏิรูปการปกครองแผ่นดินเมื่อ พ.ศ. 2519 สภาผู้แทนราษฎรถูกยุบและได้มีการเลือกตั้งใหม่เมื่อ พ.ศ. 2522 ท่านกล่าวกับสมาชิกในพรรคชาติไทยว่า ท่านขอมอบตำแหน่งเลขาธิการพรรคชาติไทยให้กับผม เพราะพิจารณาแล้วเห็นว่า ถ้าหากว่าภายในพรรคชาติไทยมี “พี่เขย” หมายถึง ฯพณฯ พลตำรวจเอกประมาณ อดิเรกสาร เป็นหัวหน้าพรรคชาติไทย และมี “น้องเขย” หมายถึง ตัวท่าน เป็นเลขาธิการพรรคชาติไทยแล้วคงไม่เหมาะสมแน่ ควรจะเป็นคนนอกและเห็นว่าผมเป็นผู้ที่เหมาะสมในการที่จะดำรงตำแหน่งเลขาธิการพรรคชาติไทย ส่วนตัวท่านก็ขอขึ้นไปดำรงตำแหน่งรองหัวหน้าพรรคชาติไทย

เมื่อ พ.ศ. 2523 พรรคชาติไทยได้เข้าร่วมรัฐบาล โดยมี ฯพณฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี ในครั้งนั้น แม้ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ไม่ได้ลงสมัครรับเลือกตั้ง แต่ท่านก็ได้รับการเสนอให้ไปดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมอีกครั้งหนึ่ง ส่วนผมเองได้รับการเสนอให้ไปดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งอันที่จริงกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นกระทรวงใหญ่ ผมคิดว่าควรต้องให้ผู้ที่เคยผ่านงานมาก ๆ มาก่อนมาดำรงตำแหน่งถึงจะเหมาะสม ผมจึงได้ขอให้ท่านไปดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์แทน แต่ท่านไม่ยอม ท่านบอกว่าผมทำได้ โดยบอกว่าผมมีความสามารถ นี่คือความกรุณาของ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

ใน พ.ศ. 2531 มีการยุบสภาผู้แทนราษฎร หลังจากการเลือกตั้งแล้ว สมาชิกพรรคชาติไทยได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวน 87 คน และ

พรรคชาติไทยก็ยังยืนยันที่จะสนับสนุนให้ ฯพณฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง แต่ต่อมาเมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2531 ได้เกิดอุบัติเหตุทางการเมืองบางประการ ฯพณฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ไม่ยอมรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ผมคิดว่าในช่วงนั้น ถ้าหาก ฯพณฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ไม่รับเป็นนายกรัฐมนตรีแล้ว ผู้ที่เหมาะสมที่สุดก็คือ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ หัวหน้าพรรคชาติไทย ผมจึงได้กราบเรียนให้ ฯพณฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ทราบ ซึ่งท่านก็เห็นด้วย และได้กรุณาเชิญหัวหน้าพรรคการเมืองที่เข้าร่วมรัฐบาลมาหารือที่บ้านสี่เสา และตกลงร่วมกันที่จะสนับสนุนให้ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งกว่าผมกับคณะจะดำเนินการในการจัดตั้งรัฐบาลชุดนี้เสร็จเรียบร้อย ก็เป็นเวลา 3 นาฬิกาของวันใหม่ โดยมีคุณกร ทัพพะรังสี ร่วมทำงาน และช่วยกันวางแผนพิจารณางานทุกฝ่ายอยู่ด้วย เท่าที่ทราบในขณะนั้น ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ อยู่ที่บ้าน และท่านก็ไม่รู้ตัวว่าท่านจะได้เป็นนายกรัฐมนตรีเสียด้วยซ้ำ

ในช่วงที่ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นหัวหน้ารัฐบาล 2 ปีเศษ เริ่มแรกผมได้รับโปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม ต่อจากนั้นท่านก็สนับสนุนให้ผมไปดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังในช่วงปลายของรัฐบาล

ในระหว่างที่ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ผมได้ทำงานกับท่านอย่างใกล้ชิด ได้ประจักษ์ในความรู้ความสามารถของท่านหลายประการ เช่น การสร้างนโยบายเปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า การเร่งรัดพัฒนาอุตสาหกรรม ทำให้อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศสูงถึง 11% ผมได้ทำงานในฐานะเลขาธิการพรรคชาติไทยให้ท่านอย่างเต็มที่ทั้งในและนอกสภาผู้แทนราษฎร ยามใดที่ท่านถูกกระทบกระทั่งทางการเมือง ผมจะรวบรวมสมาชิกพรรคชาติไทยไปให้กำลังใจท่านที่บ้านทุกครั้ง และในช่วงนี้เองท่านได้ขนานนามผมเล่น ๆ ต่อหน้าสื่อมวลชน โดยเรียกผมว่า "เติ้ง" คือท่านบอกว่าผมมีรูปร่างคล้ายเติ้งเสี่ยวผิง และนี่คือที่มาของสมญานามว่า "เติ้ง"

เป็นเวลาเกือบ 20 ปี ที่ผมได้ร่วมงานกับฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ก่อนที่ท่านจะไปดำรงตำแหน่งหัวหน้าพรรคชาติพัฒนา ท่านไม่เคยตำหนิผม ไม่เคยแสดงความโกรธ ให้ผมได้เห็นเลยแม้แต่น้อย ซึ่งเป็นเรื่องที่ทำได้ยากสำหรับบุคคลโดยทั่วไป

การจากไปอย่างไม่มีวันกลับของ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ นั้น ถือว่าประเทศชาติได้สูญเสียบุคคลที่สำคัญทางการเมือง และสูญเสียบุคคลที่ทำให้การเมืองมีชีวิตชีวาไป ผมและครอบครัว รู้สึกอาลัยในการจากไปของท่านเป็นอย่างยิ่ง ขออำนาจแห่งคุณงามความดีที่ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้สั่งสมไว้ในขณะที่ยังมีชีวิต พร้อมทั้งผลานิสงส์ กุศลกรรมที่ครอบครัวร่วมกันบำเพ็ญอุทิศให้ จงเป็นพลังปัจจัยส่งให้ดวงวิญญาณของท่านไปสู่สุคติในสัมปรายภพทุกประการ

(นายบรรหาร ศิลปอาชา)
หัวหน้าพรรคชาติไทย

“ท่านคือนักรบที่กล้าหาญ”

พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ

ผมรู้สึกเศร้าสลดใจและอาลัยอย่างสุดซึ้งเมื่อได้รับทราบข่าวการถึงแก่อสัญกรรมของ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ อดีตนายกรัฐมนตรี การจากไปอย่างไม่มีวันกลับของ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ไม่เพียงแต่นำความโศกเศร้าอาดูรมาสู่วงศ์ตระกูล “ชุณหะวัณ” เท่านั้น แต่ยังเป็นการสูญเสียบุคคลสำคัญของชาติที่ตลอดชีวิตของท่านได้สร้างแต่คุณงามความดีให้แก่ประเทศนานัปการ

ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นผู้ที่มีบุคลิกร่าเริงแจ่มใส เปี่ยมไปด้วยความรักความเมตตาแก่ทุก ๆ คนที่ได้มีโอกาสใกล้ชิด ท่านมีสภาวะผู้นำอย่างแท้จริง สามารถที่จะแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างน่าชื่นชม ท่านมองปัญหาในแง่ดีเสมอ เพราะท่านมั่นใจว่า ปัญหาต่าง ๆ สามารถแก้ไขได้โดยยึดหลักการใช้สติ ความสุขุมรอบคอบ และความวิริยะอุตสาหะ ซึ่งส่งผลให้ปัญหาต่าง ๆ เหล่านั้นได้รับการแก้ไขลุล่วงไปได้ด้วยดี

สำหรับผลงานและคุณงามความดีของ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ที่มีต่อประเทศชาตินั้นมากมายมหาศาล ในช่วงที่ท่านรับราชการทหาร ท่านคือนักรบที่กล้าหาญ ทุ่มเทความรู้ ความสามารถ เสียสละประโยชน์สุขส่วนตน เพื่อปกป้องมาตุภูมิและพิทักษ์รักษาสถาบันพระมหากษัตริย์ด้วยความจงรักภักดีอย่างถึงที่สุด ในด้านการบริหารราชการบ้านเมือง ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ในช่วงปี พ.ศ.2531 ถึง 2534 ในช่วงที่ท่านดำรงตำแหน่งท่านได้แสดงวิสัยทัศน์กว้างไกล ท่านประกาศนโยบายเปลี่ยนโฉมหน้าอินโดจีน โดยเปลี่ยนสนามรบให้เป็นสนามการค้า ใช้นโยบายการเมืองนำการทหาร เปิดความสัมพันธ์ทางการทูตกับทุกประเทศ โดยไม่คำนึงว่าประเทศนั้น ๆ จะมีการปกครองในรูปแบบใด ทั้งนี้เพื่อให้ความสัมพันธ์ฉันมิตรและสันติสุขเกิดขึ้นทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลก

ในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ พระราชทานเพลิงศพ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ในวันเสาร์ที่ 7 พฤศจิกายนนี้ ผมขอให้กุศลและคุณงามความดีที่ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้ประกอบไว้แก่ประเทศชาติบ้านเมืองมาโดยตลอด ส่งผลให้ดวงวิญญาณของท่านไปสู่สุคติในสัมปรายภพด้วยเทอญ

พลเอก

(ชวลิต ยงใจยุทธ)
หัวหน้าพรรคความหวังใหม่

คำไว้อาลัย แด่ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

นายชวน หลีกภัย

การถึงแก่อสัญกรรมของ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ นายกรัฐมนตรีคนที่ 17 ของประเทศไทย ผู้ร่วมก่อตั้งพรรคชาติไทยและก่อตั้งพรรคชาติพัฒนา มิได้เป็นเพียงการสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักของครอบครัวชุณหะวัณ ที่นำความโศกเศร้าเสียใจมาสู่ทุกคนในครอบครัวและประชาชนในเขตเลือกตั้งของท่านเท่านั้น แต่รวมถึงประชาชนชาวไทยทั่วไปด้วย เพราะเป็นการสูญเสียบุคคลที่ได้ทำคุณประโยชน์ให้แก่ประเทศ

ผมโดยส่วนตัวมีความเคารพนับถือ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เพราะได้มีโอกาสใกล้ชิดในช่วงที่ท่านดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ทางการเมือง ท่านเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีจิตใจกว้างขวาง โอบอ้อมอารี และเปิดเผย ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ท่านได้รับการยอมรับนับถือไม่ว่าจะอยู่ในฐานะใด

ขออานิสงส์แห่งคุณงามความดีที่ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้กระทำไว้แก่ประเทศชาติและสังคมโดยส่วนรวมอย่างต่อเนื่องตลอดอายุของท่าน ประกอบกับกุศลผลบุญที่ครอบครัวและบรรดาญาติมิตรบำเพ็ญอุทิศให้ จงเป็นพลังปัจจัยน้อมนำให้ดวงวิญญาณของ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ประสบความสุขสงบในสุคติสัมปรายภพตลอดนิรันดร์กาลเทอญ

(นายชวน หลีกภัย)
นายกรัฐมนตรี

ดรรชนีคำไว้อาลัย

กมล ทัพพะรังสี 307
กร ทัพพะรังสี 310-315
กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ 87
เจ้ากอแก้ว ประกายกาวิล ณ เชียงใหม่ 111
หม่อมกอบแก้ว อาภากร ณ อยุธยา 112
กัญญ์ชลี จันทราสุข 113
พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ 100-101
พลอากาศเอกเกษตร โรจนนิล 114
เกษม สนิทวงศ์ ณ อยุธยา 115
ม.ร.ว.เกษมสโมสร เกษมศรี 116-117
เกียรติ วัธนเวคิน 118-119
เกียรติชัย พงษ์พานิชย์ 120-121
ขรรค์ชัย บุนปาน 122-123
ครองยศ สุวรรณาคร 317-318
หลวงพ่อคูณ ปริสุทโธ 94-95
จงสฤษดิ์ ธนะโสภณ 317-318
จรรย์สมร วัธนเวคิน 118-119
จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา 124
เจริญ สิริวัฒนภักดี 125
ท่านผู้หญิงเจริญ อดิเรกสาร 301
พลตำรวจโทเจริญฤทธิ์ จำรัสโรมรัน 126-128
พลอากาศเอกชนินทร์ จันทรุเบกษา 129
ชวน หลีกภัย 109
ชวรัตน์ ชาญวีรกูล 130
ชวลิต ตัณฑเศรณีวัฒน์ 131-132
ชวลิต ทั่งสัมพันธ์ 133
พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ 108
ชัยยุทธ์ กรรณสูต 134-135
ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช 136-138
พลโทชาญ อังศุโชติ 139-142
ชาตรี โสภณพนิช 143
พลเอกเชษฐา ฐานะจาโร 144
เชาวน์ สายเชื้อ 145-147
ดาริกา ปุณณกันต์ 326-327
พลเอกดำรง สิกขะมณฑล 148
พลอากาศโทดำรงค์ บิณษรี 322
ดิลก มหาดำรงค์กุล 149
ศ.เดช บุญ-หลง 330
ไต้ฝุ่น 150-152
จอมพลถนอม กิตติขจร 96-97
ถาวร พรประภา 153
พลตำรวจตรีเถลิงศักดิ์ สุคนธมาน 154
ม.ล.ทวีสันต์ ลดาวัลย์ 155
ดร.ทองฉัตร หงศ์ลดารมภ์ 156-157
พันตำรวจโท ดร.ทักษิณ ชินวัตร 158
ทิพยวรรณ ตันต์กิตติ์ 173
ธนินท์ เจียรวนนท์ 159
ธรรมนูญ หวั่งหลี 160
ธรรมนูญ เชี่ยวสกุล 317-318
ธานินทร์ กรัยวิเชียร 98-99
นริศร์ อัสานุวงศ์ 161
พลอากาศเอกนักรบ บิณษรี 323
น.พ.บรรพต บูรณสิน 162
บรรหาร ศิลปอาชา 106-107
บวร ศรีวิไลลักษณ์ 163
ศ.ดร.บวรศักดิ์ อุวรรณโณ 164-167
บัญญัติ ทัศนีแวช 170
บัณฑิต รัชวัฒนะธานินทร์ 168-169
พลเรือเอกบัณฑิตย์ ชุณหะวัณ 324-325
พลตำรวจเอกบุญทิน วงศ์รักมิมตร 172
บุญเท่ง ทองสวัสดิ์ 171
บุญเนตร ตันต์กิตติ์ 173
ท่านผู้หญิงบุญเรือน ชุณหะวัณ 336-339
คุณหญิงบุญเลื่อน เตรือตราชู 331-332
บุญสืบ ชนารัตน์ 174
พลตรีบุญเอื้อ ประเสริฐสุวรรณ 175
ประจวบ ไชยสาส์น 176
ประชัย เลี่ยวไพรัตน์ 177
พลตำรวจเอกประชา พรหมนอก 178
ประชา มาลีนนท์ 179
ประชา เหตระกูล 180
คุณหญิงประณีตศิลป์ วัชรพล 181-182
พลตำรวจเอกประมาณ อดิเรกสาร 299-300
ประวิช รัตนเพียร 183
ประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ 184-185
ปรากรมศักดิ์ ชุณหะวัน 304
ดร.ปรานปรีย์ พหิทธานุกร 305-306
ร้อยตรีปริญญา ลี้อิสระนุกูล 186
ปวีณา พหิทธานุกร 305-306
ปวีณา หงสกุล 187
ปัญจะ เกสรทอง 188
ปัทมรัตน์ พหิทธานุกร 305-306
ปิยะ ภิรมย์ภักดี 189
พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ 102
เปลว สีเงิน 190-192
ผ่องลักษณ์ ประสาศน์วินิจฉัย 308-309
แผน วรรณเมธี 193-194
พงส์ สารสิน 195
พรรณประภา อินทรวิทยนันท์ 199-202
พรสม เชี่ยวสกุล 303
พร้อม ทัพพะรังสี 302
พริ้มพราย สุพโปฏก 321
พริ้มเพรา ธรรมมงคล 320
พันศักดิ์ วิญญรัตน์ 196-197
พัลลภ ตันหยงมาศ 319
พิจิตต รัตตกุล 198
พิทักษ์ อินทรวิทยนันท์ 199-202
ดร.พิสิฏฐ ภัคเกษม 203
ไพโรจน์ เปี่ยมพงษ์ศานต์ 204-205
ไพโรจน์ ล่ำซำ 206
ดร.ภูษณ ปรีย์มาโนช 207-208
ดร.โภคิน พลกุล 209
พลเอกมงคล อัมพรพิสิฏฐ์ 210
มีชัย ฤชุพันธ์ 211
พันตำรวจตรียงยุทธ สาระสมบัติ 212-214
พลเอกยุทธศักดิ์ ศศิประภา 215-216
โยธิน เมธชนัน 217
พลเอกเรวัต บุญทับ 218-219
เรืองชัย ทรัพย์นิรันดร์ 220-221
ร้อยตำรวจตรีวรรณ ชันซื่อ 222
พลเอกวันชัย เรืองตระกูล 223-225
วันมูหมัดนอร์ มะทา 226
วัลลภ เสตุสุวรรณ 317-318
คุณหญิงวัลลีย์ วีรปรีย 227-228
วาณี ชุณหะวัณ 333-335
ศ.ดร.วิจิตร ศรีสะอ้าน 229
วิชัย เอื้อชูเกียรติ 230
วิทย์ รายนานนท์ 231-232
พลตำรวจตรีวินิจ เชี่ยวสกุล 316
ศรีภูมิ ศุขเนตร 233
ศิววงศ์ จังคศิริ 234-237
สกุลน้อย สามเสน 317-318
สงวน ลิ่วมโนมนต์ 238-239
สงวน เสตสุวรรณ 240
สง่า เปรมโอชา 241-242
พลตรีสนั่น ขจรประศาสน์ 243
สมบัติ พานิชชีวะ 244
สมพจน์ ปิยะอุย 245-246
สมหมาย ปาริฉัตต์ 247-248
พลเอกสายหยุด เกิดผล 249-251
พลอากาศเอกสิทธิ เศวตศิลา 252-253
สินธู ศรสงคราม 254
พลเอกสุจินดา คราประยูร 104-105
สุจินดา เชิดชัย 255
ดร.สุธี ประสาศน์วินิจฉัย 308-309
พลเอกสุนทร คงสมพงษ์ 256
สุนทร จันทร์รังสี 257-258
สุนทร เรืองเล็ก 328-329
ดร.สุบิน ปิ่นขยัน 259-260
สุภาพ คลี่ขจาย 259-264
ดร.สุรเกียรติ์ เสถียรไทย 261-266
สุรชัย อัศวกุล 267
พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ 268
ร้อยตำรวจเอกสุรัตน์ โอสถานุเคราะห์ 269
สุวัจน์ ลิปตพัลลภ 270-274
กำนันสุวัฒน์ พื้นทะเล 275
เสนาะ เทียนทอง 276
พลเอกเสริม ณ นคร 277
ไสว พราหมณี 278
น.พ.เหลือพร ปุณณกันต์ 326-327
พลตำรวจโทแหลมทอง ญาณอุบล 279
อดิศัย โพธารามิก 280-281
อนันต์ อนันตกูล 282-284
อภิลาส โอสถานนท์ 287
อมเรศ ศิลาอ่อน 285-286
ศ.ดร.อักขราทร จุฬารัตน 288
พลเอกอาทิตย์ กำลังเอก 289-291
อานันท์ ปันยารชุน 103
อาภัสรา หงสกุล 292
พลโทอำนวย สวนสมจิตร 293-294
อุเทน เตชะไพบูลย์ 295
โอพาร อัศวฤทธิกุล 296-297

แด่...ท่านด้วยความอาลัยรัก

เจ้ากอแก้ว ประกายกาวิล ณ เชียงใหม่

ดิฉันได้รับทราบข่าวการจากไปของท่านด้วยความเศร้าเสียใจอย่างสุดซึ้ง ไม่คิดว่าอาการป่วยของท่านจะหนักหนาถึงแก่ชีวิต และหากท่านป่วยอยู่ในเมืองไทย พวกเราจะต้องรีบไปเยี่ยมและให้กำลังใจแก่ท่าน แต่การป่วยครั้งสุดท้ายนี้ท่านไปรักษาตัวในต่างประเทศ ดิฉันรู้สึกเสียดายมากที่ไม่มีโอกาสไปเยี่ยม

ดิฉันรู้จักเคารพนับถือท่านมานานแล้วก่อนหน้าที่ท่านจะมารับตำแหน่งนายกสมาคมนักเรียนเก่าภาคพื้นยุโรป (สนภย.) ต่อมาเมื่อท่านมาเป็นนายกสมาคมฯ ถึง 5 สมัยก็ยิ่งสนิทสนมกับท่านมากขึ้น โดยเคารพนับถือท่านเสมือนพี่ชาย และท่านก็ให้การดูแลเอาใจใส่พวกเราเหมือนน้อง ๆ ท่านเป็นคนมีนิสัยน่ารักมาก ไม่ถือตัว มีอารมณ์ขันและร่าเริงอยู่เสมอ ในฐานะนายกสมาคม สนภย. ท่านเคยจัดกิจกรรมไปทัศนาจรที่เชียงราย และจัดแข่งขันกีฬาเพื่อความสามัคคีระหว่าง สนภย. กับอีก 3 สมาคม คือ สมาคมนักเรียนเก่าอเมริกา (เอยูเอ.) สมาคมนักเรียนเก่าอังกฤษ (สนอ.) และสมาคมนักเรียนเก่าญี่ปุ่น (สนญ.) ซึ่งพวกเรายังจำได้ดีว่า ท่านสนุกสนานมาก

มาวันนี้... เมื่อท่านต้องละสังขารจากโลกนี้ไปตามวิสัยของธรรมชาติที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่คุณงามความดียังแจ่มชัดอยู่ในความรู้สึกของดิฉัน หากท่านสามารถหยั่งรู้ได้ด้วยญาณวิถีใด ๆ ก็ตาม คงจะทราบดีว่าดิฉันและน้อง ๆ ที่ท่านเคยเมตตาเสมอยังเคารพรักและอาลัยในตัวท่านอย่างมิเสื่อมคลาย ขอบุญบารมีและคุณงามความดีที่ท่านได้สร้างสมมาตลอดชีวิต รวมทั้งบุญกุศลที่ญาติมิตรอุทิศให้ จงเป็นพลวปัจจัยให้ดวงวิญญาณของท่านได้พบแต่ความสงบสุขในสัมปรายภพด้วยเถิด

ด้วยความเคารพรัก

เจ้ากอแก้ว ประกายกาวิล ณ เชียงใหม่

คำไว้อาลัย แด่ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

หม่อมกอบแก้ว อาภากร

ดิฉันรู้สึกเสียใจเป็นอย่างยิ่งต่อการจากไปอย่างกะทันหันของคุณชาติชาย ครอบครัวของคุณชาติชายมีความสนิทสนมกับดิฉันมาเป็นเวลานาน ในวันเกิดซึ่งตรงกับวันที่ 5 เมษายนของทุกๆ ปี เราต่างก็จะอวยพรซึ่งกันและกัน เพราะเกิดวันเดียวกัน

คุณชาติชายเป็นคนที่ร่าเริง มีอารมณ์แจ่มใสเป็นนิจ ทุกครั้งที่เจอกันมักจะมีเรื่องคุยสนุกๆ ที่ทำให้ดิฉันเพลิดเพลินและหัวเราะเสมอ ความเป็นผู้ผ่านร้อนผ่านหนาวมามากมายหลายสถานการณ์ในชีวิตของคุณชาติชาย ประกอบกับการที่มีเลือดทหารอยู่เต็มตัว หล่อหลอมให้คุณชาติชายเป็นคนที่มีความสุขุม เยือกเย็น อดทน และไม่หวั่นไหวต่อสถานการณ์ร้ายๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิต ดิฉันจำได้ว่าไม่เคยมีเลยสักครั้งเดียวที่ดิฉันจะเห็นคุณชาติชายแสดงความท้อแท้หรือมีความทุกข์ ทั้งๆ ที่เวลานั้นเป็นเวลาที่ควรจะทุกข์

คุณชาติชายเคยดำรงตำแหน่งสำคัญๆ ของประเทศมามาก และช่วงที่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ได้ทำคุณประโยชน์มหาศาลต่อประเทศ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเศรษฐกิจ การทูต การทหาร ดังนั้นการจากไปของคุณชาติชายถือว่าเป็นการสูญเสียบุคคลสำคัญของประเทศ

ต่อไปนี้ดิฉันคงจะอดระลึกนึกถึงคุณชาติชายไม่ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อถึงวันเกิด ดิฉันคงจะรู้สึกเหงามากขึ้นกว่าปีที่ผ่านมา อย่างไรก็ตาม ดิฉันเชื่อมั่นว่าคุณความดีที่คุณชาติชายได้บำเพ็ญสะสมมาโดยตลอดระยะเวลาที่ยังมีชีวิตอยู่นั้นจะดลบันดาลให้วิญญาณของคุณชาติชายไปสู่สุคติภพ อยู่ในภพที่สงบชั่วนิรันดร

(หม่อมกอบแก้ว อาภากร)

“คิดถึงคุณลุง”

กัญญ์ชลี จันทราสุข (แจ๋น)

“คุณลุงคะ” คำนี้เป็นคำที่แจ๋นเรียกติดปากมาตั้งแต่เด็ก เมื่อแจ๋นได้มีโอกาสไปเรียนที่ประเทศ Switzerland และ Austria คุณลุงคุณป้าก็ได้ให้ความเมตตาดูแล ให้ความอบอุ่นมาโดยตลอด แจ๋นจำได้ว่าวันสุดสัปดาห์ ทุก ๆ คน ในโรงเรียนจะต้องตื่นเต้นเมื่อเห็นรถ Lamborghini เข้าประตูโรงเรียน และตามมาด้วยรถเบนซ์ โดยมีคุณป้านั่งมา ส่วนแจ๋นนั้นก็จะไปนั่งกับคุณลุง คุณลุงเป็นบุคคลที่กว้างขวาง เป็นที่รู้จักของคนทั่วไป ท่านจะมีเพื่อนมาก เพราะฉะนั้น เมื่อคุณลุงไปสถานที่ใดก็ตาม จะได้รับการต้อนรับเป็นอย่างดีอยู่ตลอดเวลา

เมื่อแจ๋นโตขึ้น แจ๋นก็ได้ใช้ชีวิตส่วนใหญ่อยู่ที่ประเทศอาร์เจนตินา โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับคณะท่านทูต เพราะฉะนั้นเมื่อทราบว่าเป็นคนไทยก็จะถามถึงครอบครัวชุณหะวัณทันที ไม่ใช่แต่เฉพาะนักการทูตเท่านั้น พวกนักธุรกิจหลายคนที่รู้จักคุณลุงคุณป้า เมื่อทราบว่ารู้จักก็จะดีใจ และเมื่อบอกว่าแจ๋นเคารพ-รักเหมือนญาติผู้ใหญ่ บางคนก็ฝากความระลึกถึง บางคนก็ฝากจดหมายมาบอกข่าวคราว แจ๋นยังเคยได้มีโอกาสไปเยี่ยมบ้านที่คุณลุง-คุณป้าเคยอยู่เมื่อสมัยเป็นท่านทูตไทย เป็นบ้านที่โก้มาก สิ่งที่หลายคนจำได้ก็คือคุณป้า แจ๋นจะได้ยินหลายคนพูดว่าคุณป้าบุญนี่เป็นผู้หญิงที่สวยและโก้มาก ยามใดที่กระทรวงต่างประเทศกล่าวถึงประเทศไทยก็จะยกชื่อคุณลุงขึ้นมาอยู่เสมอ เพราะเป็นทูตไทยคนแรกในอาร์เจนตินาที่มีคุณงามความดีเป็นที่ต้องใจของชาวอาร์เจนติเนียน คนอาร์เจนติเนียนเมื่อมีอะไรที่ประทับใจก็จะจำอยู่ตลอดเวลา เพราะฉะนั้น แจ๋นรู้สึกภูมิใจมากทุกครั้งที่มีคนกล่าวถึงคุณลุง-คุณป้า

ทันทีที่แจ๋นได้ทราบข่าวว่าคุณลุงป่วยอยู่ ณ ประเทศอังกฤษ แจ๋นก็รีบบินไปเพื่อกราบเยี่ยมด้วยความห่วงใยอย่างยิ่ง และรู้สึกดีใจที่ได้มีโอกาสเข้าไปกราบคุณลุงเป็นครั้งสุดท้าย แต่คุณลุงขา ณ วันนี้แจ๋นไม่มีโอกาสที่จะพูดคุยกับคุณลุงอีกแล้ว แจ๋นไม่คิดเลยว่า จากวันนั้นคุณลุงจะจากพวกเราไปชั่วชีวิต แจ๋นทราบข่าวการเสียชีวิตของคุณลุงในวันที่แจ๋นเดินทางกลับมาเมืองไทย แจ๋นมีความรู้สึกว่าคุณลุงยังมีชีวิตอยู่ พยายามจะบอกตัวเองว่าสิ่งที่แจ๋นได้ยินนั้นเป็นความฝัน

สุดท้ายนี้ แจ๋นขอให้อานุภาพแห่งคุณความดีที่คุณลุงได้บำเพ็ญคุณประโยชน์แก่สังคม และประเทศชาติ จงเป็นสิ่งนำดวงวิญญาณของคุณลุงไปสู่สรวงสวรรค์ที่สงบสุขชั่วนิรันดร

ด้วยความเคารพ-รักยิ่ง

แจ๋น

กัญญ์ชลี จันทราสุข (แจ๋น)

แด่ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ
อดีตนายกรัฐมนตรีผู้ยิ่งใหญ่

พลอากาศเอกเกษตร โรจนนิล

ผมและครอบครัว มีความเสียใจและอาลัยต่อ "น้าชาติ" พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ อดีตนายกรัฐมนตรีผู้ยิ่งใหญ่เป็นอย่างยิ่ง เพราะการจากไปของท่านรวดเร็วเกินไปที่พวกเราไม่คาดคิด ทุกคนต่างตกตะลึงและเสียใจ ที่ได้ทราบข่าวท่านเสียชีวิตแล้ว ทุกคนยอมรับว่าชาติได้สูญเสียบุคคลที่ยิ่งใหญ่ บุคคลที่เป็นที่รักเคารพ บุคคลที่เป็นขวัญใจของชนทุกชั้น

ผมมีความชื่นชมศรัทธาต่อ น้าชาติ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ นับตั้งแต่ท่านได้มีบทบาททางการทหาร และการเมืองมาโดยตลอด ได้ติดตามชีวิตและบทบาทของท่าน ทำให้ผมยิ่งมีความเคารพศรัทธาต่อท่านเป็นอย่างยิ่ง ผมได้มีโอกาสใกล้ชิดท่านเป็นเวลา 10 กว่าปี ได้ทำงานร่วมกับท่านตามตำแหน่งหน้าที่ ได้ทำงานร่วมกับท่านในทางการเมือง ท่านได้ให้ความรักความเอ็นดูผมเหมือนลูกหลานของท่านคนหนึ่ง ผมกล้าที่จะกล่าวว่า ผมและน้าชาติมีความรัก และความผูกพันกันอย่างลึกซึ้ง ท่านได้เข้าใจผมเป็นอย่างดี ถึงแม้ว่าบางเวลาท่านกับผมได้ทำงานตามความรับผิดชอบของท่านและของผม แต่สุดท้ายของชีวิตท่านและผมยังมีความเคารพรักและผูกพันอย่างเดิม ผมขอยกย่อง ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ อดีตนายกรัฐมนตรีผู้ยิ่งใหญ่ "เป็นชายชาติทหาร เป็นนักรบ นักการเมืองที่ยิ่งใหญ่ เป็นขวัญใจของชนทุกชั้นทุกอาชีพ"

ด้วยคุณงามความดี ด้วยบุญบารมี ด้วยกุศลผลบุญ ที่ท่านได้บำเพ็ญมาโดยตลอด ขอให้ดวงวิญญาณของท่านไปสู่สุคติในสัมปรายภพเทอญ

พลอากาศเอก (เกษตร โรจนนิล)
อดีตผู้บัญชาการทหารสูงสุด และผู้บัญชาการทหารอากาศ
7 พฤศจิกายน 2541

“ก๊วนโก๋แก่”

นายเกษม สนิทวงศ์ ณ อยุธยา

ผมได้รู้จักกับท่านและเริ่มสนิทสนมเมื่อท่านเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม ก่อนหน้านั้น เป็นการรู้จักค่อนข้างผิวเผิน สิ่งที่ทำให้ผมมีความใกล้ชิดกับท่านมาก คือ การเล่นกอล์ฟ เราเล่นกอล์ฟด้วยกันค่อนข้างบ่อยมากเกือบทุกอาทิตย์ จากการที่ได้มาสนิทสนมกับท่านในลักษณะส่วนตัวเช่นนี้ ทำให้ผมมีความประทับใจในตัวท่านหลายประการ ทั้ง ๆ ที่ผมเป็นผู้มีอาวุโสน้อยกว่า แต่ท่านก็เป็นกันเอง ไม่ถือตัว แม้เราจะมีวัยแตกต่างกัน สิ่งหนึ่งที่ผมประทับใจท่านมาก คือความเป็นสุภาพบุรุษของท่าน ไม่ว่าท่านจะพบปะใครจะยากดีมีจนอย่างไร ท่านก็ไม่รังเกียจยังคงคบหาเป็นปกติ

เรายังคงมีความสัมพันธ์สนิทสนมต่อมา แม้เมื่อท่านได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแล้ว ท่านเคยปรารภแสดงความห่วงใยอนาคตประเทศชาติอย่างมาก ท่านยังได้พูดกับผมเกี่ยวกับเรื่องการได้รับใช้ใต้เบื้องยุคลบาทตลอดเวลา

ในบางครั้งเมื่อท่านเบื่อการเมือง ท่านก็ให้คนโทรศัพท์มาตามผมและพรรคพวกที่เล่นอยู่ในก๊วนกอล์ฟของท่าน ซึ่งท่านเรียกว่า “ก๊วนโก๋แก่” ผมเป็นสมาชิกรุ่นหลังของก๊วนโก๋แก่นี้

ท่านเป็นบุคคลที่มีสติปัญญาเฉียบแหลม มีปฏิภาณไหวพริบดีเยี่ยม ท่านไม่เคยวางตัวแบบเจ้ายศเจ้าอย่าง ซึ่งเป็นบุคลิกที่น่าเลื่อมใสอย่างยิ่ง น่าเสียดายที่นักการเมืองไทย ไม่ได้นำเยี่ยงอย่างของท่านไปปฏิบัติเท่าที่ควร

ท่านเป็นผู้ที่มีน้ำใจสปอร์ต เป็นนักกีฬา ไม่เคยเอาเปรียบใคร ทั้งในการเล่นกอล์ฟหรือแม้แต่ในการพบปะสังสรรค์ ท่านจะเป็นผู้จ่ายก่อนใครเสมอ ความเป็นผู้ที่มีน้ำใจนักกีฬา และการวางตัวเป็นสุภาพบุรุษของท่าน ทำให้ท่านเป็นบุคคลที่โดดเด่น สร้างความประทับใจให้กับใครก็ตามที่ได้มีโอกาสเข้ามาใกล้ชิดกับท่าน

การที่ท่านเป็นผู้ที่มีร่างกายแข็งแรง กระฉับกระเฉง ผมจึงนึกไม่ถึงว่าท่านได้ล้มป่วยและจากไปอย่างกะทันหัน ทำให้ประเทศชาติต้องสูญเสียปูชนียบุคคลที่สำคัญไปอย่างน่าเสียดาย

(นายเกษม สนิทวงศ์ ณ อยุธยา)

“เป็นกำไรแห่งชีวิตที่ผมได้มารู้จักมักคุ้น”

ม.ร.ว.เกษมสโมสร เกษมศรี

อสัญกรรมของ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เมื่อ 6 พฤษภาคม 2541 นับเป็นเหตุการณ์เศร้าสลดของประเทศชาติ หนังสือพิมพ์และโทรทัศน์ต่างประโคมข่าวและออกรายการบันทึก ประวัติและแนวความคิดและผลงานของท่านอย่างกว้างขวางเป็นประวัติการณ์ เกือบจะว่าได้ว่าคนไทยทั่วไปได้มารู้จักท่านดีกว่าสมัยที่ท่านยังมีชีวิตอยู่ นับเป็นอนุสรณ์ที่มีความหมายต่อเอกบุรุษผู้นี้

ผมรู้จักท่านเป็นครั้งแรกเมื่อเดินทางจากลอนดอนมาเพื่อเข้าพบท่านซึ่งเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศเมื่อต้นปี 2516 เพื่ออำลาไปเป็นเอกอัครราชทูตที่อินโดนีเซีย ที่ประทับใจผมเป็นพิเศษคือการที่ท่านเน้นการให้ความสำคัญต่อประเทศเพื่อนบ้าน และการปฏิบัติที่ทำให้เกิดผลขึ้นโดยแท้จริง มองย้อนหลังแล้ว ไม่มีท่านและการสนับสนุนอย่างแข็งขันของท่าน ผมก็จะไม่สามารถกระชับสัมพันธภาพไทย-อินโดนีเซียอย่างเป็นผลดีและยอมรับกันในขณะนั้น สถานเอกอัครราชทูตมีทำเนียบและที่ทำการใหม่หลังจากละเลยกันมานาน ท่านและท่านผู้หญิงบุญเรือนฯ ได้ไปเยือนอินโดนีเซีย และทำความใกล้ชิดกับบรรดาผู้นำของประเทศนั้น เป็นผลให้ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เดินทางไปเยือนอินโดนีเซียอย่างเป็นทางการด้วยความสำเร็จดียิ่ง ท่านชาติชายได้สนับสนุนให้กรุงจาการ์ตาเป็นที่ตั้งของสำนักเลขาธิการอาเซียนเป็นการผูกพันให้ประเทศใหญ่อย่างอินโดนีเซียค้ำจุนองค์การที่สำคัญอย่างยั่งยืน

จากการเปิดสัมพันธภาพกับสาธารณรัฐประชาชนจีนเมื่อปี 2518 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศในขณะนั้น คือ พลเอกชาติชายฯ ได้สั่งการให้ผมไปเป็นเอกอัครราชทูตคนแรกของไทยประจำกรุงปักกิ่งโดยย้ำว่าเป็นเรื่องสำคัญของชาติบ้านเมือง ตอนต้น ๆ นั้นสัมพันธภาพก็คล่องตัวดี แต่เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2519 มีเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งในประเทศไทยและจีนในวันเดียวกันเป็นผลให้ความสัมพันธ์มีช่องโหว่ใหญ่ขึ้นอย่างคาดไม่ถึง ท่านชาติชายซึ่งกลายมาเป็นบุคคลธรรมดาแล้ว ยังอุตส่าห์มาเยือนปักกิ่งในฐานะเอกชน และมาช่วยให้กำลังใจแก่บรรดาข้าราชการสถานเอกอัครราชทูตให้อดทนทำงานโดยเล็งการณ์ไกลต่อไป ท่านได้เข้าพบบุคคลสำคัญของจีนที่กลับมาเรืองอำนาจอีก คือ ท่านเติ้งเสี่ยวผิง และได้ติดต่อกับ ฯพณฯ พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น ช่วยกันประคับประคองความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศจากร้ายจนกลับไปเป็นดี

ครั้นเมื่อท่านได้มาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเมื่อปี 2531 ผมซึ่งกลับจากการเป็นเอกอัครราชทูตไทยประจำสหรัฐฯ มาเป็นปลัดกระทรวงต่างประเทศเป็นวาระที่สอง ก็ได้มีโอกาสร่วมงานด้านต่างประเทศของรัฐบาลของท่าน อาทิ การเปลี่ยนอินโดจีนจากสนามรบมาเป็นตลาดการค้า ซึ่งเป็นวิเทโศบายอันชาญฉลาดของท่าน เป็นผลดีต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีสันติภาพความมั่นคงและความเจริญก้าวหน้าในเวลาต่อมา ผมได้ติดตามท่านและท่านผู้หญิงในการไปเยือนต่างประเทศสำคัญ ๆ รอบบ้าน อเมริกา ยุโรป ออสเตรเลีย ที่เป็นการดำเนินการต่างประเทศเชิงรุกที่สร้างสรรค์ มีความหมาย

ลึกซึ้งต่อผลประโยชน์ของประเทศและมีสีสันอันเป็นลักษณะพิเศษของท่าน ท่านมีพรสวรรค์และเสน่ห์ในการที่จะเข้ากับบุคคลต่าง ๆ ไม่ว่าชาติภาษาใด ๆ ได้อย่างสนิทสนมเป็นกันเองไม่เคอะเขิน ไม่ว่าจะเป็นไกสร พมวิหาน อดีตนายกรัฐมนตรี สาธารณรัฐประชาชนลาว มากาเร็ต แธตเชอร์ อดีตนายกรัฐมนตรีสหราชอาณาจักร หลี่ เผิง นายกรัฐมนตรีสาธารณรัฐประชาชนจีน จอร์จ บุช ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา หรือ บ๊อบ โฮว์ค นายกรัฐมนตรีออสเตรเลีย เป็นต้น ท่านก็สามารถทำตนเป็นที่ชอบพอของเขาเหล่านั้นและเจรจาอย่างได้ผล

ในส่วนตัวแล้ว ท่านได้ให้ความสนิทสนมแก่ทั้งผมและภริยาของผม ให้ทั้งความเมตตากรุณามาตลอด ทุกครั้งที่ผมเข้าไปอยู่ในคณะรัฐมนตรีรวมสี่ครั้ง ผมจะขอเข้าไปคารวะท่านในโอกาสแรก ที่เป็นเช่นนี้ก็คงเพราะความผูกพันทางใจที่ได้สั่งสมมาเป็นเวลายาวนาน พบท่านก็เหมือนพบผู้หลักผู้ใหญ่ที่เคารพรัก สนุกสนานและเป็นกันเอง กิตติศัพท์ของท่านมีมากหลายด้าน เพราะท่านก็เป็นทั้งนักการเมือง การทหาร การบริหาร เป็นผู้ช่ำชองและคร่ำหวอดในวงการที่ต้องใช้ความชำนาญเพื่อความคงอยู่ แต่ผมนั้น รู้จักท่านในเฉพาะด้าน นิยมความเป็นสุภาพบุรุษ ความมีใจกว้าง และใจนักเลงของท่าน ชมชอบในการมีวิสัยทัศน์ ซึ่งบางครั้งก็โลดแล่น แต่ก็มีการตัดสินใจและปณิธานที่แน่วแน่ที่จะปฏิบัติให้เป็นผล เหนืออื่นใด ท่านมีความจงรักภักดีในราชบัลลังก์อย่างแน่วแน่ ซึ่งนับเป็นเกียรติอย่างยิ่งที่ผมได้ติดตามท่านเข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อวันเสาร์ที่ 13 กันยายน 2540 ความสลักสำคัญของการเข้าเฝ้าครั้งนั้น เป็นสิ่งดลใจที่ทำให้ท่านกล้าตัดสินใจดำเนินการทางการเมืองในสิ่งที่ท่านเห็นว่าถูกต้องและจำเป็นในที่สุด

นับเป็นโชคดีและเป็นกำไรแห่งชีวิตที่ผมได้มารู้จักมักคุ้น และได้มีเกียรติทำงานภายใต้การนำของ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

(ม.ร.ว.เกษมสโมสร เกษมศรี)
อดีตรองนายกรัฐมนตรี และ
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ

คำไว้อาลัย แด่ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

เกียรติ วัธนเวคิน

พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ที่ผมรู้จักนั้น เป็นปูชนียบุคคลที่เลิศล้ำด้วยอัจฉริยภาพยากที่จะหาผู้ใดเสมอเหมือน ต้องถือว่าผมโชคดีที่ได้มีโอกาสรู้จักกับครอบครัวของบุคคลสำคัญในชอยราชครูนี้นับแต่แรกได้พบจอมพลผิน ชุณหะวัณ ที่ผมยกย่องเสมอมา

ในชั่วชีวิตที่ผ่านร้อนผ่านหนาวมาแปดสิบกว่าปี ผมได้รู้จักผู้คนมากมายและได้ศึกษาประวัติบุคคลสำคัญของชาติและของโลกหลายต่อหลายท่าน กระทั่งกล้าพูดได้ว่า ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ นั้น เป็นบุคคลตัวอย่างที่เพียบพร้อมในเกือบทุกด้าน มีลักษณะโดดเด่นเฉพาะตัว ก้าวสู่ระดับสุดยอดในทุกอย่างที่ท่านเป็น นับจากการเป็นนักการทหารที่ดีได้เป็นนายพลตั้งแต่อายุเพียง 30 ต้น ๆ เมื่อเป็นทูตก็ได้เป็นเอกอัครราชทูตคนแรกประจำประเทศต่าง ๆ หลายประเทศที่สำคัญ เมื่อเป็นนักการเมืองก็ได้เป็นหัวหน้าพรรคและเป็นนายกรัฐมนตรี ที่สำคัญที่สุดคือ ท่านเป็นนักประชาธิปไตยที่ดีด้วย

นอกจากนั้น ท่านมีบุคลิกภาพที่ผสมผสานอย่างลงตัวและน่าสนใจ กล่าวคือ ท่านเป็นผู้ที่จงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์อย่างยิ่ง เป็นที่ประจักษ์ต่อสาธารณชนมาโดยตลอด อีกทั้งเป็นผู้กล้าหาญ มีการตัดสินใจที่เฉียบขาด เป็นนักบุกเบิก และมีความคิดสร้างสรรค์ ดังเช่นแนวคิดในการ "เปลี่ยนคาบสมุทรอินโดจีนจากสนามรบให้เป็นสนามการค้า" และการเป็นผู้ริเริ่มก่อตั้ง "สมาคมมิตรภาพไทย-จีน" เป็นต้น

ขณะเดียวกัน ก็เป็นที่ยอมรับกันในด้านความเฉลียวฉลาด สามารถแก้ปัญหาได้อย่างดีเยี่ยมและน่าทึ่ง ผลที่ออกมามักสร้างความประทับใจและอัศจรรย์ใจในความสามารถแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิผล โดยบุคคลที่เกี่ยวข้องพอใจวลีที่ว่า "ไม่มีปัญหา" ก็น่าจะมาจากอัจฉริยภาพในด้านนี้

นอกจากนี้ ท่านยังเป็นผู้ที่ร่าเริง แจ่มใส จริงใจ มีความเป็นกันเอง และเอื้ออาทรต่อบุคคลโดยรอบทำให้ท่านได้รับความรักและความเคารพจากคนทั่วไป จากระยะเวลาอันยาวนานที่ได้รู้จักท่าน ข้าพเจ้าซาบซึ้งดีว่าท่านเป็นผู้มีความจริงใจ ไม่ว่าจะอยู่ในยุคที่ท่านรุ่งเรืองถึงขีดสุด หรือบางช่วงเวลาที่ท่านอยู่ในภาวะที่ไม่น่าพึงใจเช่นไรก็ตาม ท่านก็ยังคงวางตัวเสมอต้นเสมอปลาย กับครอบครัว "วัธนเวคิน" ของข้าพเจ้านั้น ท่านให้ความรัก ให้ความห่วงใยและเอื้ออาทรด้วยดีมาตลอด ดังจะเห็นได้จากเมื่อลูก ๆ ทุกคนของผมแต่งงาน ไม่ว่าจะมีภารกิจผูกพันเพียงไร ท่านก็ปลีกเวลามาเป็นสักขีพยานในฐานะญาติผู้ใหญ่ให้เสมอ ให้ความเป็นกันเองไต่ถามทุกข์สุขเสมือนญาติสนิทตลอดมา ในช่วงที่ท่านดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ท่านก็ให้เกียรติเชิญคุณจรรย์สมร เป็นที่ปรึกษาฝ่ายเศรษฐกิจ ความรู้สึกของครอบครัว "วัธนเวคิน" จึงผูกพันสนิทสนมกับท่านตลอดมาจนถึงวันที่ท่านถึงแก่อสัญกรรม และจะคงอยู่ตลอดไป

ทุกดวงใจของคนในครอบครัว "วัธนเวคิน" ขอน้อมรำลึกถึงคุณงามความดีของ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ผู้ล่วงลับ ขออุทิศส่วนกุศลทั้งปวงที่ได้สั่งสมมา จงตกเป็นเนื้อนาบุญ เสริมกุศลบุญราศีแด่ดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ ส่งผลไปสู่สุคติในสัมปรายภพ

จรรย์สมร วัธนเวคิน

อาลัยตราบชั่วฟ้า *ดินมลาย ราญแล*
รำลึกมิหายตราบหาย *จากหล้า*
เป็นสุขในสัมปราย *ภพเลิศ เทอญพ่อ*
เกียรติยศคงคู่ฟ้า *คู่ด้าวแดนสยาม*

(เกียรติ - จรรย์สมร วัธนเวคิน)
28 กันยายน 2541

พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ
ทูมอร์โรว์ เนเวอร์ ดายส์

เกียรติชัย พงษ์พาณิชย์

ก่อนหน้าอสัญกรรมสองเดือนพอดี ที่ผมได้มีโอกาสครั้งแรกในการพบและรับประทานอาหารเย็นอย่างเป็นการส่วนตัว และใกล้ชิดกับ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ในวันที่ 6 มีนาคม ที่ผ่านมา วันนั้นมีท่านเอกอัครราชทูตเม็กซิโกและบราซิล ประจำประเทศไทย ร่วมรับประทานอาหารด้วยกัน เราคุยกันอย่างสนุกสนานมาก

และก่อนหน้านั้น ในเวลาหลายปีที่ผ่านมา ผมเขียนวิพากษ์วิจารณ์กิจกรรมทางการเมืองในหลายแง่มุมของ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ อย่างที่ไม่เคยพบไม่เคยรู้จักตัวท่านมาก่อนเลย บ่อยครั้งถ้าจำไม่ผิด หลายครั้งทีเดียวที่ผมโจมตีและกล่าวหานโยบายในกิจกรรมทางการเมืองของ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ในทางลบ

แต่ถ้าจำไม่ผิดอีกเช่นกัน เมื่อใดก็ตามที่ผมเขียนถึงด้านการต่างประเทศของไทย ที่ดำเนินมาภายใต้ความคิดริเริ่มและดำเนินการสานต่อ ทั้งในยุคสมัยที่ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นผู้นำ หรือภายหลังจากนั้น ผมยกย่องชื่นชมในวิสัยทัศน์อันหาญกล้าของการใช้นโยบายที่ก้าวเร็วกว่าเวลา และนำพาให้ไทยโดดเด่นในสายตาของชุมชนโลกไม่น้อย

ประเทศไทยได้รับการยกย่องในฐานะหนึ่งของชาติผู้นำในภูมิภาคนี้ไม่ด้อยไปกว่าใคร

ไม่ว่าจะเป็นการก้าวรุกในการเปิดความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนแผ่นดินใหญ่ในช่วงสมัยหนึ่งที่ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็น รมว.ต่างประเทศ หรือในสมัยที่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ที่เขากล้าเปิดประตูเข้าไปสู่ประเทศสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ในอินโดจีน เขาหักด่านนโยบายการต่างประเทศอันคร่ำครึของไทย ที่ดำเนินมาอย่างล้าสมัยในหลายทศวรรษ และสามารถลากจูงให้กลุ่มอาเซียนหันมาคล้อยตามการดำเนินนโยบายของไทยได้จริง

พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ แทบจะเป็นคนแรกคนหนึ่งของภูมิภาคแห่งนี้ที่กล้าท้าทายกับยุคสมัยของสงครามเย็น ที่คุกรุ่นรุนแรงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ที่ไทยคล้ายกับจะเป็นกันชนอยู่ระหว่างการต่อสู้ของโลกเสรีกับประเทศภายใต้ลัทธิคอมมิวนิสต์ ในหุบเหวแห่งอันตรายที่ชัยชนะของฝ่ายคอมมิวนิสต์เริ่มขยายอยู่ในภูมิภาคอินโดจีนใกล้กับไทยเข้ามาทุกทีนั้น พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ กลับสามารถรั้งเอาประเทศเหล่านั้นกลับมาเป็นเพื่อนกับประเทศไทยได้จนถึงวันนี้

กับสิ่งที่มองเห็นและเป็นอยู่ นโยบาย "ทำสนามรบให้เป็นสนามการค้า" กลายเป็นแกนหลักที่ไม่มีใครปฏิเสธในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ที่ทุกฝ่ายสานต่ออย่างต่อเนื่อง นี่เป็นจุดหมุนกลับหนึ่งในประวัติศาสตร์ของการสมานไมตรีกับเพื่อนบ้าน ที่มีทัศนคติอันเป็นปฏิปักษ์ต่อกันมานาน เป็นเหมือนจุดเริ่มต้นโดยปริยาย ที่ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ สร้างและประสานให้ภูมิภาคอินโดจีนและอาเซียนหันเข้าหากันอย่างแนบเนียน

ทั้งในสถานะของการเป็นผู้นำประเทศ และหรือแม้ภายหลังจากการก้าวลงจากตำแหน่งแล้ว พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ดูจะไม่เคยละทิ้งแนวคิดอันสร้างสรรค์ด้านการต่างประเทศให้กับไทยเลย กับมหาอำนาจจีนและญี่ปุ่นในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ไม่เคยท้อถอยในการประสานความสัมพันธ์ทั้งในฐานะส่วนตัวและการทูต ระหว่างประชาชนกับประชาชนในประเทศมหาอำนาจทั้งสองให้เกื้อหนุนดุลและคานกันในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นคุณไม่เพียงแต่กับประเทศไทยเท่านั้น หากแต่เท่ากับสร้างเสริมอำนาจต่อรองของอาเซียนในภูมิภาคแห่งนี้ดีขึ้น กับการเผชิญหน้าและสัมพันธ์กับกลุ่มการเมืองในภูมิภาคด้านอื่น ที่ใช้ความเป็นมหาอำนาจที่เหนือกว่ากดดันเอาเปรียบภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกแถบนี้

สามชั่วโมงของการคุยกับ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นครั้งแรกและครั้งสุดท้ายของผมในวันนั้น คือการเรียนรู้และรับรู้หลายเรื่องของคนผู้ซึ่งไม่ต่างกับรัฐบุรุษอีกท่านหนึ่งของไทย ที่ตลอดชีวิตดูจะมุ่งคิดถึงประเทศไทยในวิถีทางที่จะนำไปสู่ความรุ่งโรจน์และการยอมรับในชุมชนโลกอย่างสมภาคภูมิให้ได้

ประเทศไทยวันนี้ไม่มี พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ แล้ว แต่คุณูปการที่ท่านทำไว้กับประเทศไทยนั้น จะยังเป็นสิ่งที่คนรุ่นหลังจะต้องจดจำระลึกถึง ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกนี้ จะไม่มีวันลืมคุณูปการที่ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ริเริ่มไว้

เกียรติชัย พงษ์พาณิชย์
"ข่าวสด"

จะเขียนถึงน้าชาติอย่างไรดีให้สมกับความคิดถึง ?

ชาติ ชายคือชาติเชื้อ อาชา ไนยนอ
ชาย เปี่ยมเชิงชายตา ตื่นสู้
ชุณ ประชาติพัฒนา หนักเนื่อง
หะวัณ ดั่งสวรรค์รู้ เรียกกู้กอบสวรรค์ฯ

ขรรค์ชัย บุนปาน

เคยมีผู้เปรียบเทียบไว้ว่า ประเทศไทยเป็นเหมือนป่าชายเลนบนแผนที่โลก กรุงเทพ ฯ ก็เหมือนหมู่บ้านเล็ก ๆ แห่งหนึ่ง ใครที่สังกัดการเมือง การศึกษา การทหาร เศรษฐกิจ การคลัง ศิลปวัฒนธรรม สังคม ฯลฯ วันหนึ่งผู้คนในแวดวงเหล่านี้ก็เดินกระทบไหล่กันด้วยความเป็นห่วงชาวนาชาวไร่ และผู้ใช้แรงงาน ?

ยิ่งสังกัดวิชาชีพหนังสือพิมพ์ประเภทโรคจิตไม่อยากเอา ไม่อยากเป็น ไม่อยากได้ด้วยแล้ว บนถนนไมตรีรสก็ยิ่งเดินหลีกกันยาก และความยิ่งใหญ่ในหัวใจน้าชาตินั้นใครจะไปเดินหลีกไหว

เดิมผมเรียกท่านว่าพี่ชาติ ตามนักหนังสือพิมพ์รุ่นพี่ที่สยามรัฐ อาทิ พี่นพ หรือ ท่านนพพร บุญยฤทธิ์, พี่ปุ๊ หรือ ท่าน 'รงค์ วงษ์สวรรค์ แต่ต่อมาก็เรียกน้าชาติจนเคยปาก ด้วยห่างกับท่านถึง 2 รอบ

ห้วงนั้นเรียนจบทำงานที่สยามรัฐแล้ว กลางวันที่โรงแรมรอยัลหรือรัตนโกสินทร์ ริมคลองหลอด เป็นได้พบน้าชาติทุกวัน ในฐานะอธิบดีกรมการเมือง กระทรวงการต่างประเทศ ผู้ซึ่งนิราศลาจากอาร์เจนตินาหมาด ๆ น้าชาติเป็นหนุ่มอยู่อย่างเดียวตลอดชีวิต ไม่เคยเปลี่ยนแปลงเลย ร่าเริงแจ่มใส เมตตากับทุกคน และชอบให้ความรู้ประหลาด ๆ ที่คนอื่นไม่มีให้

หลายปีมาแล้ว คุณหมอปราเสริฐ ปราสาททองโอสถ เปิดสายการบินบางกอกแอร์เวย์ส เที่ยวแรกไปโคราชกับสุรินทร์ พี่ชาติเป็นผู้ใหญ่ไปในเที่ยวนั้นด้วยและเสียค่าโดยสาร ถึงโคราชสัก 10 โมงเช้า ท่านก็ตั้งโต๊ะ เรียกผมเข้าไปประกบ เสร็จท่านครับ

ตกบ่าย สมันน้อยก็แผ่หรา ขณะที่มหาอาชาอย่างเช็กเทายังคล่องแคล่วปราดเปรียวยันไปจนค่ำคืน ห้วงที่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีตอนหนึ่ง "มติชน" จัดงานให้ประธานที่ปรึกษา คือ ท่าน ศักดิชัย บำรุงพงศ์ เจ้าของนามปากกา เสนีย์ เสาวพงศ์ ที่ธรรมศาสตร์ ผู้คนสงสัยกันว่า ทำไมน้าชาติไปเป็นประธานในครั้งนั้น

น้าชาติตอบว่า

"คุณศักดิชัยเป็นพี่เลี้ยงผมคนแรกที่อาร์เจนตินา โดนเนรเทศไปเป็นทูตใหม่ ๆ ไม่รู้อะไรเลย ได้พี่เลี้ยงคนนี้แหละประคบประหงมจนไม่อายใคร" ว่าพลางก็ทักทายชื่อเล่นลูกหลานของครอบครัว "บำรุงพงศ์" อย่างสนิทสนม

ปลายเดือนมกราคม 2540 เป็นครั้งแรกและครั้งเดียวในชีวิตที่ผมเลี้ยงอาหารญี่ปุ่นมื้อเย็นแถวราชดำริให้น้าชาติได้ น้าชาติอนุญาตเพราะเพิ่งออกจากโรงพยาบาลได้ครบเดือน ไม่อยากขัดใจลูกหลาน พอสาเกซ่านลิ้นก็ถึงรส น้าชาติก็บอกว่า "เมื่อไรจะตัดสินใจเล่นการเมืองซะทีวะช้าง"

"รอให้ชีวิตตกต่ำถึงที่สุดก่อน" ผมตอบ "เล่นแล้วเป็นใหญ่เป็นโตขึ้นมา ยังนึกไม่ออกว่าจะเอาไอ้หยุ่นวางไว้ตรงไหน" ผมหมายถึง คุณสุทธิชัย หยุ่น ซึ่งนั่งอยู่ด้วย

น้าชาติสวนด้วยปฏิภาณทันที "เอาแบบเขมรชีวะ ผมจัดการให้ ช้างอยู่ในประเทศเหมือนฮุนเซน หยุ่นเป็นรณฤทธิ์"

แล้วเราก็หัวเราะจนน้ำตาเล็ด คืนนั้นทั้งสาเกทั้งคอนญัคยังพิสูจน์ให้เห็นว่า ทูมอร์โรว์ เนพเวอร์ ดายส์

30 เมษายน 2540 ผมกำลังเสพสามัคคีรสกับต้นไม้ที่เมดเด้นเฮด ห่างจากกรุงลอนดอนราว 100 กิโลเมตร ตกบ่ายผู้จัดการการบินไทยขณะนั้นคือ คุณพันธุวัฒน์ โกมารกุล ณ นคร ก็ได้รับคำสั่งจาก ท่านทูตวิทย์ รายนานนท์ ให้ตามตัวผมให้ได้ตามบัญชาของน้าชาติที่จะเลี้ยงข้าวเย็น ตกย่ำสนธยา น้าชาติ ท่านทูต ท่านอนันต์ อนันตกูล ท่านไกรศักดิ์ ฯลฯ นั่งคอยผมอยู่ก่อนแล้ว

อาหารมื้อนั้นวิเศษสุดอีกมื้อหนึ่งเท่าที่กะเหรี่ยงอพยพได้พบพาน เหนือสิ่งอื่นใดที่พวกเราได้พบคือ ความรักของพ่อที่มีต่อลูก พี่เพื่อนของลูก ซึ่งโต้ง หรือ ท่านไกรศักดิ์ ชุณหะวัณ ควรภาคภูมิใจกว่าใคร

ผมกินข้าวกับน้าชาตินับครั้งไม่ถ้วน ชั่วชีวิตได้เลี้ยงอาหารญี่ปุ่นท่านมื้อเดียวเท่านั้น นอกนี้น้าชาติเลี้ยงหมด ลูกเด็กเล็กแดงที่มาบริการต่างได้รับขวัญกำลังใจจากน้าชาติทุกครั้งและทุกคน ตอนกลางของการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ผมเคยถามท่านว่า มันไหมครับ ?

ท่านย้อนถามว่า เคยเห็นลิงทอดแหไหม ?

น้าชาติเป็นปุถุชนและโลกียชนผู้ยิ่งใหญ่ ไม่เคยอิจฉาริษยาอาฆาตแค้นใคร มีวิสัยทัศน์กว้างไกล ยิ่งสูงอายุขึ้นก็ปรารถนาทำงานเอากล่อง อยากเห็นประเทศชาติและประชาชนอยู่รอดและอยู่ดีกินดี

เป็นคนมีชีวิตที่คุ้ม เท่าที่ลูกผู้ชายเต็มชายคนหนึ่งจะกำหนดวิถีชีวิตตนเองในโลกใบเลอะ ๆ นี้ได้ ต้นฉบับของหนังสือพิมพ์วรรณกรรมเร่งรีบ ความจริงน้าชาติเคยบอกผมว่า อยากให้ 'รงค์ วงษ์สวรรค์ เขียนตำนานชีวิตท่านมากที่สุด เพราะทันกันทั้งยุคสมัยและในลีลาชีวิต

ฉบับเต็มเห็นจะต้องคอยจาก 'รงค์ วงษ์สวรรค์ ผมเองเขียนได้แค่ลูกหลานนอกระบบคนหนึ่งแบบงู ๆ ปลา ๆ

"ระวังสวรรค์เหงานะครับ น้าชาติ"

ขรรค์ชัย บุนปาน

“มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล และมีอารมณ์ดี”

นายจิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา

ผมได้มีโอกาสร่วมทำงานกับ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เมื่อครั้งที่ผมเข้ารับตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม ในฐานะนักวิชาการ นอกเหนือจากการได้เรียนรู้จาก ฯพณฯ ในเรื่องหลักของการทำงานในด้านต่าง ๆ ของกระทรวงอุตสาหกรรมแล้ว ผมยังได้รับความเมตตากรุณาและการสนับสนุนอย่างเต็มที่ในทุก ๆ เรื่อง ด้วยความเป็นกันเองปราศจากการถือตัวใด ๆ ทั้งสิ้นจาก ฯพณฯ

ด้วยบุคลิกลักษณะพิเศษเฉพาะตัวของ ฯพณฯ การมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล การมองโลก และมีอารมณ์ดีอยู่เสมอ ทำให้งานในหลาย ๆ เรื่องที่ซับซ้อนยุ่งยาก ต้องการการประนีประนอม ตลอดจนการสร้างความพอใจให้แก่ทุก ๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ผ่านไปได้ด้วยดี ตลอดช่วงระยะเวลาที่ร่วมงานกัน

ผมและนุชขอถือโอกาสนี้ ร่วมแสดงความเสียใจกับครอบครัวของ ฯพณฯ และขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัยจงดลบันดาลให้ดวงวิญญาณของ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ไปสู่สุคติในสัมปรายภพด้วยเทอญ

นายจิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา

คำไว้อาลัย แด่ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

เจริญ สิริวัฒนภักดี

ในประเทศไทยของเรานี้ บุคคลทั้งในอดีต และปัจจุบัน ที่ทำคุณประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติบ้านเมือง โดยมีผลงานโดดเด่นมีอยู่มากมายหลายท่าน ท่านเหล่านี้ทั้งที่มีชีวิตอยู่หรือไม่ก็ตาม ย่อมเป็นตัวอย่างที่ดีอย่างยิ่งสำหรับคนรุ่นนี้ และรุ่นต่อ ๆ ไป

บุคคลท่านหนึ่ง ที่ทุ่มเทชีวิตให้แก่ประเทศชาติมาเกือบตลอดชีวิตของท่าน และมีผลงานโดดเด่น สร้างคุณูปการแก่ประเทศชาติอย่างใหญ่หลวง อันเป็นบุคคลตัวอย่างที่คนรุ่นนี้และรุ่นต่อ ๆ ไปน่าจะนำไปประพฤติปฏิบัติอย่างยิ่ง คือ

พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

ผมรู้สึกยินดีเป็นอย่างยิ่งที่ได้รับเกียรติอย่างสูงจากท่านผู้หญิงบุญเรือน ชุณหะวัณ ให้เขียนสารไว้อาลัยในครั้งนี้

ผมคิดว่าผมเป็นคนโชคดีอย่างยิ่งที่ได้มีโอกาสรู้จักกับท่านในฐานะที่ท่านเป็นนายกรัฐมนตรี นักการทหาร นักการทูต และนักการเมือง ที่เสียสละ และอุทิศพลังกายและใจ เพื่อทำคุณประโยชน์ให้แก่ชาติบ้านเมือง จวบจนบั้นปลายชีวิตของท่าน

ท่านเป็นผู้ที่มีอารมณ์ขัน ชาญฉลาดและรอบรู้ ทั้งยังมีพรสวรรค์ทางด้านดนตรี และศิลปะ ซึ่งผมก็คิดว่าเป็นสิ่งที่ผู้ที่ได้มีโอกาสใกล้ชิดจะสามารถสัมผัสได้

ผมและครอบครัวสิริวัฒนภักดีรู้สึกชื่นชมในความสามารถของท่าน รู้สึกประทับใจในความเป็นกันเองและมีน้ำใจไมตรีที่ท่านมีต่อพวกเราตลอดมา พวกเรารู้สึกอาลัยในการจากไปของท่านอย่างสุดซึ้งและเชื่อว่าด้วยอำนาจแห่งกุศลผลบุญที่ท่านได้บำเพ็ญมาตลอดชั่วชีวิต จะเป็นพลังส่งเสริมให้ท่านไปสู่สุคติในสัมปรายภพอย่างแน่นอน

เจริญ สิริวัฒนภักดี

ชาติเสือต้องไว้ลาย “ชาติชาย” ต้องไว้ชื่อ
“YOU WILL NEVER BE ALONE”

คณะเราทหารม้า มีจำนวนรวมทั้งหมดสิบหกคน (ม้าเนื้อ) แถมม้าเหล็กมาหนึ่งคน รวมเป็น 16+1 ทหารม้ามีคติประจำว่า “นอนดึก ตื่นเช้า กินเหล้า นารี ขี่ม้า” นับเป็นคุณสมบัติของพวกเราทุกคน ต่างคนต่างมี NICK NAME กันทุกคน บัดนี้ได้จากไปแล้ว 9 เหลือ 7 + 1 ดังนี้

พลตำรวจโทเจริญฤทธิ์ จำรัสโรมรัน

จากไปมี 9 ท่าน

พลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ (คก)
พลเอก ลักษณ์ สาลิคุปต์ (จุ่น)
พลตำรวจโท สล้าง เริ่มรุจน์ (กล้วย)
พลตรี เสถียร สิงหพงษ์ (เต็น)
พลตรี อรุณ สังขพงษ์ (เด่อ)
พลตรี ดิเรก ศศะสมิต (เย็น)
พลตรี บรรพต อิทธะรงค์ (ยัง)
พันโท เลอสี มฤตทัก (ง่อย)
พันตรี กมล เจนภาษา (ถนน)

ยังอยู่มี 7 + 1 ท่าน

พลเอก ศักดิ์ บุญทระกูล (ฉั่ว)
พลตำรวจโท เจริญฤทธิ์ จำรัสโรมรัน (สิว)
พลตำรวจตรี โชติพัฒน์ บุนนาค (ชีเปลือย)
พลตรี สนิธ สังขจันทร์ (แก่)
พลตรี ไพบูลย์ นิตยอภัย (ยักษ์)
พลตรี พิศ ยังน้อย (เงียบ)
พันเอก ประสิทธิ ณรงค์วิทย์ (ป้อด ร.)
+1 พลโท กำจร พรหมโยธี (แว่น) ม้าเหล็ก

พวกเราได้เข้าสู่สนามรบและสงครามทั้งในกรณีพิพาทอินโดจีน และสงครามมหาเอเชียบูรพา (สงครามโลกครั้งที่สอง) ด้วยการมีชีวิตบนหลังม้า กิน เดิน นั่ง นอน รบ อยู่กับม้า ตลอดระยะเวลาสงครามไม่อยากจะยกย่องพวกเดียวกันเองว่าเก่งขนาดไหน ขอบอกเล่าแต่เพียงว่าพวกเราไม่เคยรบในดินแดนประเทศไทยเลย พวกเราป้องกันแผ่นดินไทยด้วยการรบนอกประเทศ ทางภาคเหนือพวกเรารบอยู่ในระหว่างเขตแดนพม่า ติดต่อกับเขตแดนจีน ทางด้านตะวันออกในมณฑลบูรพา อันมีนครจำปาศักดิ์ พระตะบอง เสียมราฐ ทางด้านใต้ไปอยู่ใน 4 รัฐ (ไทรบุรี กลันตัน ตรังกานู และปลิส) ไม่เคยรบให้เสียแผ่นดินไทยไปแม้แต่กระเบียดนิ้ว สมศักดิ์ศรีที่เป็นนักเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าฯ

ชาติชาย เป็นผู้นำของพวกเราในรุ่นของทหารม้า และในรุ่นของพวกเรา จปร. รุ่น 12 ธ.ค. 83 เป็นรุ่นเดียวที่รวมนายร้อยกับเทคนิคไว้ด้วยกัน หัวหน้านักเรียนเทคนิคคือพลเอกเสริม ณ นคร อดีตรอง นรต. ผบ.ทบ. และ ผบ.สส. จปร.รุ่น 12 ธ.ค. 83 ดังทั้งรุ่น ดังจนเด่นที่สุดคือ ชาติชายฯ เป็นหัวหน้าพรรคการเมือง เป็นนายกรัฐมนตรีที่เป็นทหาร และมาจากการเลือกตั้งในระบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุขของชาติเป็นคนแรก ดังจนดับก็มี เช่น พลเอกฉลาด หิรัญศิริ แต่ชาติชายนั้นมาสว่างไปยิ่งสว่าง ผมได้เห็นผู้นำประเทศมามากที่ดัง ๆ แต่ไม่มีใครเหมือนชาติชาย นายกรัฐมนตรีคนที่ 17 ของเมืองไทยที่สามารถเปลี่ยนสนามรบให้เป็นสนามการค้า ขณะเดียวกันก็สร้างวัฒนธรรมประเพณีไทยที่เกือบจะถูกลืมเลือนไปแล้วได้แก่ตรุษสงกรานต์ ก็ให้เป็นวันแห่งครอบครัวเป็นวันหยุดราชการถึง 3 วัน จนตรุษจีนต้องอายไป ทำให้คนไทยไม่ลืมตัว ผมอยากจะเล่าให้ท่านทั้งหลายทราบว่า วันที่ 6 เป็นวันที่เพื่อนได้จากพวกเราไปนั้น เป็นวันที่ชาติชายฯ ได้นัดให้เพื่อนร่วมรุ่น จปร. 12 ธ.ค. 83 ทุกคนพร้อมด้วยครอบครัวมารับประทานอาหารกลางวันที่บ้านราชครู เพราะวันเกิดจริงเป็น 5 เม.ย.นั้น เพื่อน ๆ ไม่ได้มา มีแต่ผมคนเดียวไป ชาติชายฯ ได้สั่งผมว่าให้บอกเพื่อนและครอบครัวมากินกลางวันในวันที่ 6 พ.ค. 41 เพราะจะต้องเดินทางไปอังกฤษ สั่งให้มากันมาก ๆ จะได้มีโอกาสคุยกัน

ชาติชายและผมมีความสนิทสนมกันเหมือนญาติสนิท เรารู้จักกันมาตั้งแต่ยังเป็นเด็ก ๆ เมื่อครั้งคุณพ่อของชาติชายเป็นเสนาธิการมณฑลทหารบกที่ 3 คุณพ่อของผมเป็นผู้บังคับกองพันทหารม้าที่ 3 ในสมเด็จพระศรีพัชรินทร์ฯ อยู่ในค่ายทหารที่โคราชด้วยกันและสนิทสนมกันยิ่งขึ้น จนภายหลังกลายเป็นที่ระแวงจนถึงผมกับชาติชายอยู่ใกล้กันไม่ได้ ถ้าชาติชายอยู่ต่างประเทศ ผมต้องอยู่ในเมืองไทย จนเป็นเหตุให้ผมต้องเสียอนาคตและประวัติการศึกษาในต่างประเทศ เมื่อผมได้รับอนุมัติจากรัฐบาลสหรัฐให้เข้ารับการศึกษาใน โรงเรียนเสนาธิการทหารบกสหรัฐ (FORT LEVENWORTH) โดยทุนของรัฐบาลสหรัฐ และผมได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรีเรียบร้อยแล้วเมื่อปี พ.ศ. 2500 แต่ต้องถูกสั่งระงับโดยคำสั่ง หน.ปว. ห้ามมิให้เดินทางออกนอกประเทศและพยายามส่งนายตำรวจคนอื่นไปรับการศึกษาแทน แต่ไม่ได้รับความเห็นชอบจากรัฐบาลสหรัฐ

ประวัติศาสตร์อันดีเด่นของ พล.อ.ชาติชายฯ ในขณะที่ดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตไทยประจำประเทศอาร์เจนตินา ซึ่งประเทศไทยได้นำเรื่องเขาพระวิหารเข้าสู่ศาลโลก เพื่ออ้างสิทธิดินแดนเหนือเขาพระวิหารว่าเป็นดินแดนของไทย ที่กระผมจำได้มี ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช อดีตหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ และพันเอกบุศรินทร์ ภักดีกุล อดีตเจ้ากรมแผนที่ทหารเป็นผู้แทนไทย ในคณะตุลาการศาลโลกมีผู้แทนจากประเทศต่าง ๆ ได้รับการคัดเลือกเป็นกรรมการศาลโลกรวม 6 ประเทศนั้น มีประเทศอาร์เจนตินาด้วยประเทศหนึ่ง ทราบว่ารัฐบาลในขณะนั้นได้สั่งการไปยังเอกอัครราชทูตไทยที่มีผู้แทนศาลโลกเป็นกรรมการนั้นทั้ง 6 ประเทศ ให้ดำเนินการติดต่อประสานงานโน้มน้าวให้ผู้แทนเหล่านั้นลงคะแนนเสียงสนับสนุนให้ประเทศไทยให้ได้

รับดินแดนเขาพระวิหารคืน เรื่องนี้ทางกระทรวงการต่างประเทศคงไม่ได้บันทึกไว้ เพราะว่าทั้ง 6 ประเทศนั้น ห้าประเทศ เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส กับอีกสามประเทศนั้นมีนักการทูตของประเทศไทยประจำอยู่ทำไม่สำเร็จ มีสำเร็จประเทศเดียวคือประเทศอาร์เจนตินา ซึ่งพลเอกชาติชาย เป็นเอกอัครราชทูตหน้าใหม่ถอดด้าม ทำได้สำเร็จโดยผู้พิพากษาศาลโลกซึ่งเป็นผู้แทนจากอาร์เจนตินานั้นลงคะแนนให้กับประเทศไทย จนทำให้ท่านผู้นำประเทศในสมัยนั้นถึงกับพูดในที่ประชุมความว่า "ทูตจริงสู้ทูตหลอกไม่ได้"

นี่คือ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ นักการทูตเหนือชั้นจริง ๆ ครับ ผมจะไม่กล่าวถึงกับรัฐบาลจีนก็ไม่ใช่ฝีมือใคร เขาละ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

ผมมีเรื่องของ พลเอกชาติชาย อีกมากครับ

"OLD CAVALRY NEVER DIE"

"YOU WILL NEVER BE ALONE"

จากเพื่อน

พลตำรวจโท

(เจริญฤทธิ์ จำรัสโรมรัน)

นายกองเอกกองอาสารักษาดินแดน

อดีตรองเลขานุการกองอาสารักษาดินแดน

ประธานที่ปรึกษาสถาบันลูกเสือชาวบ้านแห่งชาติ

24 มิ.ย. 2541

“อารมณ์ดี มีความเมตตาอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่”

พลอากาศเอกชนินทร์ จันทรุเบกษา

กระผมได้ทราบข่าวอนิจกรรมของ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ด้วยความเศร้าสลดใจเป็นอย่างยิ่ง กระผมและญาติพี่น้องในสกุล “จันทรุเบกษา” ได้รู้จักครอบครัวของท่านมานานตั้งแต่สมัยจอมพลผิน ชุณหะวัณ เป็นผู้บังคับบัญชา พลอากาศเอกบุญชู จันทรุเบกษา และได้ปฏิบัติงานร่วมกัน จึงมีความคุ้นเคยกันเป็นอย่างดี และ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้ให้เกียรติเรียกว่า “พี่ชู” และ “พี่นงค์” มาตลอด และทั้งสองครอบครัวจึงสนิทสนมกันยิ่งขึ้นเมื่อ พลโท กมล ทัพพะรังสี ได้มาแต่งงานกับ คุณชื่นจิต จันทรุเบกษา จึงนับได้ว่าทั้งสองครอบครัวมีความใกล้ชิดสนิทสนมกันมากว่า 50 ปีแล้ว

พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นบุคคลที่เปี่ยมไปด้วยความสามารถ อีกทั้งเชี่ยวชาญทางการทูตอย่างยอดเยี่ยม เป็นผู้นำพรรคการเมืองถึง 2 พรรค จวบจนได้ดำรงตำแหน่งอันทรงเกียรติ นายกรัฐมนตรีคนที่ 17 ของประเทศไทย ทำคุณประโยชน์กับประเทศชาติชาวไทย มีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ อย่างแน่นแฟ้นมั่นคง พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นผู้มีอารมณ์ดี มีความเมตตาอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นที่เคารพรักและนับถือของบุคคลทั่วไป สำหรับครอบครัว จันทรุเบกษา พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ นอกจากเป็นญาติและนักการเมืองที่ดี ท่านยังเป็นบุคคลของครอบครัวชุณหะวัณที่เราให้ความเคารพนับถือ และจะอยู่ในความทรงจำตลอดไป และกระผมเชื่อว่าการจากไปของ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นแต่เพียงสรีระร่างกายเท่านั้น แต่ชื่อเสียงเกียรติคุณและคุณงามความดีของท่านที่ได้กระทำมา ย่อมจะต้องสถิตอยู่ตลอดไปชั่วกาลนาน

กระผมและญาติพี่น้องในสกุล “จันทรุเบกษา” ขอตั้งจิตอธิษฐาน อาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในสากลโลก ตลอดจนบุญกุศลซึ่งได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ พระราชทาน มีผู้บำเพ็ญอุทิศให้ และท่านที่ได้บำเพ็ญบุญกุศลมาโดยตลอด จงเป็นอานิสงส์ให้ดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ประสบความสงบสุข ณ สัมปรายภพชั่วกาลนิรันดร

พลอากาศเอก

(ชนินทร์ จันทรุเบกษา)

“ท่านเป็นคนที่มีน้ำใจ”

ชวรัตน์ ชาญวีรกูล

ผมรู้จักน้าชาติเป็นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2516 สมัยที่ท่านเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และได้เป็นหัวหน้าคณะ “Trade Mission” นำทีมนักธุรกิจไทยไปเยือนประเทศซาอุดีอาระเบีย ในขณะนั้นผมในฐานะกรรมการบริหารของสภาอุตสาหกรรมไทย จึงได้มีโอกาสติดตามคณะของท่านไปด้วย

หลังจากเสร็จภารกิจที่ประเทศซาอุดีอาระเบียแล้ว ท่านก็เดินทางไปพักผ่อนที่เจนีวา โดยได้ชวนผมและคุณอวยชัย วีรวรรณ เดินทางไปกับท่านด้วย และตั้งแต่นั้นมา ผมก็ได้สนิทสนมกับท่านตลอดมา และพบปะกันอยู่เสมอ เนื่องจากท่านมีก๊วนกอล์ฟชื่อ **“ก๊วนโก๋แก่”** โดยมีเพื่อน ๆ หลายคนเป็นลูกทีมรวมทั้งผมด้วย และได้เล่นกันเป็นประจำแทบทุกวันหยุดสุดสัปดาห์เป็นเวลาไม่ต่ำกว่า 20 ปี

บัดนี้ ท่านได้จากพวกเราไปอย่างไม่มีวันกลับมาอีกแล้ว ความดีที่ท่านได้จารึกไว้กับประเทศชาติก็ดี กับรัฐบาลก็ดี เนื้อเพลงชื่อ **“ช.สามช่า”** ซึ่งขับร้องโดยคุณกร ทัพพะรังสี หัวหน้าพรรคชาติพัฒนาในปัจจุบัน ได้เรียบเรียงไว้อย่างละเอียดถี่ถ้วนแล้ว จึงไม่จำเป็นต้องมาขยายความให้เปลืองเนื้อที่กระดาษอีก สำหรับผม ผมขอกล่าวเพียงคำเดียวว่า **“ท่านเป็นคนที่มีน้ำใจ”**

ขอให้ดวงวิญญาณของน้าชาติจงสถิตอยู่ในสรวงสวรรค์เพื่อเป็นที่ระลึกถึงของพวกเราต่อไป

(ชวรัตน์ ชาญวีรกูล)
7 พฤศจิกายน 2541

อาลัย น้าชาติ

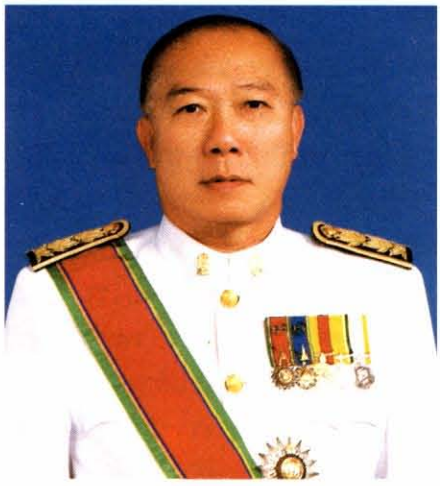

นายชวลิต ตัณฑเศรณีวัฒน์

ผมเป็นชาวจังหวัดนครราชสีมาโดยกำเนิด มีบ้านพักอาศัยอยู่ย่านสี่แยก ศ.ว.ก. (โรงเรียน ศิริวิทยากร ปัจจุบันเป็นโรงเรียนรวมมิตรวิทยา) เด็กย่าน ศ.ว.ก. และย่านประตูน้ำจะมีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจที่สวนสัตว์ในฟาร์ม อผศ. (องค์การทหารผ่านศึก ปัจจุบันเป็นสนามกีฬากลางจังหวัดนครราชสีมา) พวกเราไม่มีที่พักผ่อนหย่อนใจเหมือนปัจจุบัน ผมได้รู้จักชื่อผู้ให้กำเนิดฟาร์ม อผศ. คือ ท่านจอมพลผิน ชุณหะวัณ นับตั้งแต่นั้นมาผมก็คุ้นเคยกับคำว่า "ชุณหะวัณ" มาเรื่อย

ต่อมาก็ได้มีโอกาสอ่านประวัติท่านจอมพลผิน ชุณหะวัณ และบุคคลในครอบครัว ทำให้รู้จัก พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ อธิบดีกรมตำรวจในยุคนั้น เป็นพี่เขยท่านพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ นายทหารม้ายานเกราะหนุ่ม ผู้ที่จะต้องมีอนาคตก้าวไกลในการทหาร แต่ก็ต้องประสบอุบัติเหตุทางการเมืองในสมัยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ท่านต้องถูกส่งตัวไปเป็นทูตที่ประเทศอาร์เจนตินา อนาคตทางการทหารก็สิ้นสุดลง ท่านจึงใช้ชีวิตการเป็นทูตอีกหลายประเทศในต่างแดนเป็นส่วนใหญ่

ประมาณปี พ.ศ. 2518 ผมได้มาเป็นครูที่โรงเรียนราชสีมาวิทยาลัย ทำหน้าที่ด้านปกครอง ท่านอาจารย์คณิต พุทธิรัตน์ เป็นผู้อำนวยการโรงเรียนได้มอบภาระด้านชุมชนสัมพันธ์ ติดต่อกับบุคคลภายนอกและกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนร่วมกับสังคม จึงทำให้ผมได้รู้จักกับนักการเมืองหน้าใหม่ท่านหนึ่ง คือ พล.ต.ชาติชาย ชุณหะวัณ โดยมีพี่อุ้มสม วิบูลย์ยานนท์ (ท่านเป็นผู้หนึ่งที่เริ่มก่อตั้งสาขาพรรคชาติไทย จังหวัดนครราชสีมา) ได้แนะนำให้รู้จักในงานทอดกฐินของโรงเรียนราชสีมาวิทยาลัย และมีโอกาสพบกันเรื่อย ๆ มาจนกระทั่งท่าน พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้เป็นหัวหน้าพรรคชาติไทย และเป็นนายกรัฐมนตรีและมาก่อตั้งพรรคชาติพัฒนาในปัจจุบัน

พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นคนร่าเริง สนุกสนาน เป็นกันเองกับทุกคน ทุกระดับชั้น ไม่เลือกเพศ เลือกวัย ทำให้ทุกคนมีความอบอุ่นเมื่อได้มีโอกาสใกล้ชิดและสนทนาด้วย ท่านเป็นนักการเมืองที่เป็นคนของประชาชนอย่างแท้จริง ท่านพัฒนาเมืองโคราชในฐานะที่ท่านเป็นผู้แทนราษฎรในด้านอุตสาหกรรม สร้างนิคมอุตสาหกรรมสุรนารี สร้างความเจริญของบ้านเมือง ถนนหนทาง ทำให้โคราชมีถนนสี่เลน จากสระบุรี-นครราชสีมา ท่านเป็นคนมีวิสัยทัศน์ก้าวไกล เป็นนายกรัฐมนตรีระดับอินเตอร์ (International) โดยเฉพาะด้านการศึกษา ท่านได้ส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์แห่งแรกที่มีจุดประสงค์ในการพัฒนาด้านเทคโนโลยีทุกด้าน ท่านส่งเสริมด้านการดนตรี สนับสนุนให้โรงเรียนราชสีมาวิทยาลัยเข้าทำการแข่งขันดนตรีระดับโลกที่ประเทศเนเธอร์แลนด์ (World of Music Contest) เมื่อปี พ.ศ. 2532 และได้รับรางวัลเหรียญทองมาหลายประเภท จนทำให้โรงเรียนราชสีมาวิทยาลัยมีชื่อเสียงโด่งดังไปทั่วโลก และประเทศไทยได้รับการยกย่องในเชิงดนตรี และเป็นแบบอย่างให้โรงเรียนอื่น ๆ ได้พัฒนาวงโยธวาทิต ไปแข่งขันสร้างชื่อเสียงให้ประเทศไทยอีกหลายโรงเรียนในเวลาต่อมา พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

ท่านชอบดนตรี และรู้เรื่องดนตรี โรงเรียนราชสีมาวิทยาลัยไปแข่งขันดนตรีโลก ไม่มีเครื่องดนตรีที่เหมาะสม ท่านเห็นความสำคัญในเรื่องนี้ จึงได้จัดสรรงบประมาณ จำนวน 3 ล้านบาท เพื่อซื้อเครื่องดนตรีมอบเป็นของขวัญที่โรงเรียนไปสร้างชื่อเสียงในระดับโลก และได้แนะนำการบรรเลงที่เป็นประโยชน์ต่อการดนตรีมากมาย อาทิเช่น เมื่อวันคล้ายวันเกิดของ ท่านสุวัจน์ ลิปตพัลลภ เลขาธิการพรรคชาติพัฒนา พวกเราได้ร่วมกันจัดแสดงดนตรีชั้นยอดของจังหวัดนครราชสีมามาร่วมแสดง ขณะที่วงโยธวาทิตบรรเลง "ค้างคาวกินกล้วย" ซึ่งเป็นเพลงไทยเดิม ท่านพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ นั่งเป็นประธานอยู่ได้ลุกขึ้นมานั่งกับผมและบอกผมว่า "อาจารย์เพลงนี้จะต้องมีกลองแขก (กลองสองหน้า) ร่วมด้วย จึงจะครบอรรถรสที่แท้จริงของดนตรีไทย" ผมกราบขอบคุณท่านที่ได้ชี้แนะ นับว่าท่านเป็นยอดคนทางดนตรีอีกแขนงหนึ่ง

พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้เล็งเห็นคุณค่าทางการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง ในปีงบประมาณ 2541 ท่านได้ของบประมาณมาก่อสร้างให้กับโรงเรียนราชสีมาวิทยาลัย เป็นอาคารแบบพิเศษ ขนาด 7 ชั้น ยาว 147 เมตร ราคา 117,800,000 บาท ซึ่งกำลังดำเนินการก่อสร้าง จะแล้วเสร็จกลางปี 2542 แต่ท่านก็มาถึงแก่อสัญกรรมก่อน ทำให้พวกเราชาวราชสีมาวิทยาลัยรู้สึกอาลัยเป็นอย่างยิ่ง เราต้องสูญเสียบุคคลสำคัญของชาวจังหวัดนครราชสีมา และของชาติไป ท่านเป็นผู้หนึ่งที่ได้มาช่วยสร้างฐานการศึกษาและเสริมสร้างการดนตรีให้ราชสีมาวิทยาลัยและชาวจังหวัดนครราชสีมา ผลงานและพระคุณของท่านมีมากมายเหลือคณานับ ขอบุญญาบารมีทั้งปวงที่ท่านได้ทำไว้และพวกเราชาวราชสีมาวิทยาลัยได้สร้างสมมา ขอได้โปรดเป็นพลวปัจจัยให้ท่านจงมีความสุขในสัมปรายภพเทอญ

ด้วยความรักและเคารพยิ่ง

(นายชวลิต ตัณฑเศรณีวัฒน์)
ผู้อำนวยการโรงเรียน ระดับ 9 โรงเรียนราชสีมาวิทยาลัย
ผู้ตรวจราชการกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 11

จะระลึกถึงท่านเสมอ

ชวลิต ทั่งสัมพันธ์

ฯพณฯ พลเอกชาติชาย เป็นที่รักและเคารพของพวกเราตลอดมา ไม่ว่าจะอยู่ในฐานะใด ท่านก็ให้ความเมตตาแก่พวกเราโดยสม่ำเสมอ ท่านไม่เคยโกรธผู้ใด เมื่ออยู่ใกล้ท่าน พวกเรารู้สึกอบอุ่นและรู้ซึ้งถึงความมุ่งมั่นของท่าน ที่ทุ่มเททำงานเพื่อประเทศชาติด้วยความจงรักภักดีต่อราชวงศ์ ตลอดจนความพยายามของท่านในการสร้างจรรยาบรรณทางการเมือง เพื่อความมั่นคงของชาติ

การจากไปของท่าน ทำให้พวกเราเสียใจอย่างสุดซึ้ง และคงจะระลึกถึงท่าน เสมือนหนึ่งท่านยังคงอยู่กับพวกเราตลอดไป

ชวลิต ทั่งสัมพันธ์
18 กันยายน 2541

คำไว้อาลัย แด่ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

นายชัยยุทธ์ กรรณสูต

ผมได้มีโอกาสรู้จักกับท่าน พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2489 ซึ่งในขณะนั้น ฯพณฯ เป็นผู้บังคับกองร้อย กองพันทหารม้าที่ 1 รักษาพระองค์ ในการพบครั้งแรกนี้ผมรู้สึกประทับใจอย่างสูง ในบุคลิกลักษณะอันรื่นเริง, เปิดเผย, เอื้ออารีและเป็นที่รักและนับถืออย่างมากจากบรรดาเพื่อน ๆ นายทหารของกองพันทหารม้าที่ 1 รักษาพระองค์ที่ ฯพณฯ ประจำการอยู่ ในช่วงเวลานั้น ผมได้มีโอกาสไปเที่ยวป่ากาญจนบุรี ฯพณฯ และ ร.อ.ประกอบ ประยูรโภคราช (ยศในขณะนั้น) ซึ่งเป็นเพื่อนนายทหารซึ่ง ฯพณฯ สนิทสนมมากผู้หนึ่ง ผมได้มีโอกาสรู้ชัดว่า ฯพณฯ เป็นผู้มีลักษณะเป็นผู้นำโดยแท้ และมองเห็นการณ์ไกลอย่างยิ่งโดยสามารถทำให้คณะที่ร่วมไปด้วย (รวมทั้งชาวบ้านป่ากาญจนบุรีทุกคน) ได้อยู่ร่วมกันอย่างสนิทสนมกลมเกลียวอย่างรวดเร็วและทุกคนรื่นเริงพอใจมากที่ได้มีโอกาสมาอยู่ภายใต้การนำของ ฯพณฯ ผมประทับใจมากว่าในโอกาสหนึ่ง ฯพณฯ ได้กล่าวด้วยว่า "พวกเรากำลังอยู่ท่ามกลางธรรมชาติอันงดงาม ล้อมรอบไปด้วยป่าเขาลำเนาไพรอันแสนสวย จึงขอให้ช่วยกันรักษาสภาพอันประทับใจเช่นนี้ให้อยู่นานเท่านานชั่วลูกชั่วหลานตลอดไป"

ในขณะที่ผมได้ฟังคำกล่าวนี้ ผมไม่ได้คิดอะไรมากนัก แต่เมื่อกาลเวลาผ่านไปประมาณ 50 ปี ผมจึงเข้าใจว่า ฯพณฯ เป็นผู้มองเห็นการณ์ไกลว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม ซึ่งจะเกิดจากการกระทำอันรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของมนุษย์จำนวนมากจะนำผลร้ายมาสู่ธรรมชาติ ซึ่งจะแผ่ขยายออกไปจนทั่วโลกในเวลาอันใกล้ นับว่าเป็นมหันตภัยของมนุษย์โลกอย่างยิ่ง ถ้าหากว่ามนุษย์ชาติทั้งปวงไม่ร่วมมือกันอย่างจริงจังในการรักษาสิ่งแวดล้อมของโลกอย่างเต็มที่

ผมเชื่อว่า ฯพณฯ ได้มองเห็นมหันตภัยนี้อย่างชัดเจน

หลังจากนั้นต่อมาวิถีชีวิตอันรุ่งโรจน์ของ ฯพณฯ และธุรกิจงานก่อสร้างของผมซึ่งเป็นคนละแนวทางกันเป็นผลให้ผมไม่ได้มีโอกาสพบกับ ฯพณฯ มาจนถึงปี พ.ศ. 2531 ซึ่ง ฯพณฯ ในฐานะหัวหน้าพรรคชาติไทย ได้เป็นนายกรัฐมนตรีคนที่ 17 และเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมด้วย ภารกิจสำคัญยิ่งประการหนึ่งของประเทศ ซึ่ง ฯพณฯ ให้ความสนใจเป็นพิเศษคือการทำให้เศรษฐกิจและอุตสาหกรรมของประเทศก้าวหน้าอย่างรวดเร็วให้ทัดเทียมกับนานาอารยประเทศคือการเริ่มลงมือทำอย่างจริงจังในโครงการพัฒนาอุตสาหกรรมของชายทะเลฝั่งตะวันออก ซึ่ง ฯพณฯ รับทอดจากความริเริ่มของ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2529 ให้เป็นรูปธรรมขึ้นอย่างรวดเร็ว ดุจปาฏิหาริย์

งานสร้างท่าเรือน้ำลึก 2 แห่งแรกของประเทศไทยคือ ท่าเรือน้ำลึกที่แหลมฉบัง จ.ชลบุรี และท่าเรือน้ำลึกที่มาบตาพุด พร้อมย่านอุตสาหกรรมหนักที่มาบตาพุด จ.ระยอง ได้ถูก ฯพณฯ เนรมิตขึ้นในชั่วระยะเวลาอันสั้นและเป็นผลให้อุตสาหกรรมหนักอันทันสมัย ก้าวหน้าที่สุดในเอเชียอาคเนย์ ของประเทศไทยเกิดขึ้นในเวลาอันเหมาะสมทันเหตุการณ์อย่างที่สุด เป็นผลให้การสั่งสินค้าอุตสาหกรรมที่จำเป็นต้องสั่งเข้ามาจากต่างประเทศลดลง

ได้ทันตาเห็น และในขณะเดียวกันสินค้าอุตสาหกรรมนานาชนิดที่ผลิตขึ้นได้ถูกส่งออกไปยังตลาดโลกก็ทวีคูณอย่างรวดเร็วเป็นผลให้เศรษฐกิจของประเทศไทยรุ่งเรืองจนเป็นที่เลื่องลือกันทั่วโลกว่าประเทศไทยจะเป็นประเทศอุตสาหกรรมที่เกิดใหม่ในเอเชีย มีสมญาว่า "เสือตัวที่ 5" อย่างแน่นอนในอนาคตอันใกล้

เศรษฐกิจโดยทั่วไปของประเทศในช่วงระยะเวลาตั้งแต่ 4 สิงหาคม พ.ศ. 2531 ที่ ฯพณฯ เป็นนายกรัฐมนตรี จนถึงวันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2534 นับว่าเป็น "ยุคทอง" ของความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วทางเศรษฐกิจ ซึ่งไม่เคยปรากฏในประวัติศาสตร์ของชาติไทยนับเวลาพันปี

ประชาชนโดยถ้วนหน้าไม่ว่าจะเป็นเจ้าของที่ดินทั่วประเทศไทยไม่เฉพาะใน จ.ชลบุรี และ จ.ระยอง เท่านั้น บรรดาผู้ประกอบธุรกิจทั่วทุกประเภททั้งด้านอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม เกษตรกรรม และอุตสาหกรรมประมงทะเล ผู้ใช้แรงงาน ผู้ส่งสินค้าอุตสาหกรรมนานาชนิด และอาหารสำเร็จรูปนานาชนิด ผู้ดำเนินกิจการด้านบริการเช่นบริการท่องเที่ยว โรงแรม...ฯลฯ เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วดังดอกเห็ด ฯลฯ

ผลที่ประชาชนชาวไทยได้รับคือจำนวน "เศรษฐีใหม่" อันเกิดจากผลงานของ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรีชาติชายนั้นเกิดเป็นจำนวนแสน ๆ ทั่วทั้งประเทศดังคำขวัญในสมัยพ่อขุนรามคำแหงที่ว่า "ไพร่ฟ้าหน้าใส โดยทั่วหน้า" นั้นยังน้อยไปด้วยซ้ำ

ในโอกาสนี้ผมขอกล่าวว่า ประเทศไทยเราอาจจะไม่ต้องประสบกับสภาพวิกฤติทางเศรษฐกิจอันเลวร้ายที่เกิดขึ้นหลังจากวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2540 ที่แล้ว หากว่าไม่เกิดเหตุการณ์อันเป็นการหลงผิดของคนหมู่หนึ่ง เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2534 และเศรษฐกิจของประเทศก็ยังจะเจริญก้าวหน้าต่อไปอีกแน่นอน

ในช่วงเวลาดังกล่าวนี้ ผมมีโอกาสพบกับ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรีชาติชายหลายครั้งเนื่องจากภารกิจหน้าที่ในการงานด้านก่อสร้างที่ปฏิบัติอยู่ การพบครั้งหลังนี้แม้เวลาจะได้ผ่านไปเกือบ 40 ปี ซึ่งผมไม่ได้มีโอกาสพบกับ ฯพณฯ เลย ดังกล่าวแล้วข้างต้น ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี ชาติชายยังไม่ลืมและกรุณาให้ความสนิทสนมและเป็นกันเองกับผมเช่นในอดีต ฯพณฯ ยังมีบุคลิกร่าเริงมองโลกในแง่ดี แต่มีข้อเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดประการหนึ่งคือความมุ่งมั่นนำความเจริญมาสู่ประเทศชาติอย่างจริงจังโดยใช้หลักการของความเป็นธรรมด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และแน่วแน่ของ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี มีมากขึ้นเป็นทวีคูณ ทำให้ผมมีความเคารพอย่างยิ่งและมีความภาคภูมิใจอย่างสูงสุดในการที่ได้เกิดมาในแผ่นดินไทย ซึ่ง "ไม่สิ้นคนดีอันเป็นปูชนียบุคคล" เป็น "เพชรน้ำหนึ่ง" ซึ่งเป็นประทีปส่องทางอันประเสริฐในชีวิตให้กับชนชาวไทยโดยทั่วหน้าตลอดชั่วกัลปาวสาน

ผมเชื่อมั่นว่าวิญญาณอันบริสุทธิ์และยิ่งใหญ่ของ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ สถิตอยู่ในสรวงสวรรค์ชั้น "นิพพาน" ตลอดชั่วกัลปาวสาน

ด้วยความเคารพรักอย่างสูง

(นายชัยยุทธ์ กรรณสูต)

พลเอกชาติชายนั้นเป็น "รอยต่อทางประวัติศาสตร์"

ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช

ผมเป็นคนรุ่นลูกของ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ และท่านผู้หญิงบุญเรือน ที่ได้มีโอกาสร่วมงานกับท่าน และในบางโอกาสก็ได้รับทราบเรื่องราวความเป็นไปทางการเมืองในระหว่างที่ท่านดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอยู่ โดยเฉพาะห้วงเวลาที่มีความคับขัน

แม้ผมจะได้ยินชื่อ พลเอกชาติชาย มาตั้งแต่ยังเด็กเพราะบิดาผมเป็นนักเรียนนายร้อย รุ่น 12 ธันวาคม 2483 ร่วมกับท่าน และมารดาผมเป็นเพื่อนร่วมรุ่นนักเรียนการเรือนกับท่านผู้หญิง แต่ผมได้รู้จักท่านและเห็นอุปนิสัยใจคอของท่านก็เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2523 นี้เอง ก่อนหน้านี้ผมเพียงแต่ได้ทราบถึงความโอบอ้อมอารีมีน้ำใจของท่านจากบิดา มารดา และภรรยา ซึ่งเคยไปหาและพักอยู่กับท่านที่กรุงเบิร์น สวิตเซอร์แลนด์ เมื่อปี พ.ศ. 2512

เมื่อ พ.ศ. 2523 ผมเป็นที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี พลเอกชาติชาย เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม และเป็นกรรมการคนหนึ่งในคณะกรรมการพัฒนาบริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก ซึ่งผมเป็นกรรมการและหัวหน้าคณะทำงานศึกษาผลกระทบทางสังคมและการเมืองของการพัฒนาอยู่ด้วย ผมมีทัศนะแตกต่างไปจากท่านเกี่ยวกับการให้มีโครงการโซดาแอชและในที่ประชุมผมได้แสดงความคิดเห็นคัดค้านโครงการดังกล่าว ท่านก็ไม่ได้แสดงทีท่าว่าไม่พอใจหรือสั่งให้ผมทำตามความประสงค์ของท่านแต่อย่างใด

ต่อมาเมื่อท่านได้เป็นนายกรัฐมนตรี ผมได้พบกับท่านที่บ้านไกรศักดิ์เพียงครั้งเดียว สังเกตว่าท่านมีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะใช้เวลาที่มีอยู่เปิดโอกาสให้คนรุ่นลูกได้เข้ามามีส่วนรับภาระของบ้านเมืองมากขึ้น ท่านมักจะพูดเสมอว่าเมืองไทยเราจะต้องเป็นประชาธิปไตยที่มั่นคงให้ได้ คุณภาพของผู้แทนราษฎรควรดีขึ้น และคนรุ่นใหม่ควรสนใจการเมืองเข้ามาสมัคร ส.ส. และสร้างพรรคการเมืองให้เข้มแข็ง

ท่านได้ตั้งผมเป็นวุฒิสมาชิก ทั้ง ๆ ที่ชื่อผมถูกขีดออกหลายครั้งจากบุคคลบางกลุ่ม ซึ่งเห็นว่าผมนั้นเป็นคนที่ยากแก่การควบคุมหรือสั่งได้ตามใจชอบ ท่านก็ยังยืนยันให้ผมเป็นวุฒิสมาชิก และภารกิจที่ผมได้รับมอบหมายก็คือ ทำอย่างไรจึงจะมีการแก้ไขรัฐธรรมนูญให้ก้าวหน้าเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น เช่น ให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรเป็นประธานรัฐสภา และในด้านอื่นๆ อีกมากมาย แต่เป็นที่น่าเสียดายว่า โอกาสในการแก้ไขรัฐธรรมนูญนี้หมดไปเพราะมีการรัฐประหารเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2534 วุฒิสภาชุดนั้นก็ถูกยกเลิกไปด้วย

การที่ท่านใช้คนหนุ่มในการให้คำปรึกษาและช่วยในการปรับเปลี่ยนนโยบายนั้น เป็นเหตุให้กลุ่มบุคคลผู้ยังไม่เห็นความจำเป็นเร่งด่วนในการเปลี่ยนแปลงไม่พอใจท่านมาก ประเทศไทยในช่วงเวลาที่ท่านเป็นนายกรัฐมนตรีนั้น กำลังอยู่ในภาวะที่จะต้องเปลี่ยนนโยบายการต่างประเทศ และความมั่นคงทางทหาร ผมจึงเคยเขียนบทความว่า พลเอกชาติชายนั้นเป็น "รอยต่อทางประวัติศาสตร์" เพราะท่านเป็นผู้ให้โอกาสและผลักดันนโยบายและยุทธศาสตร์เดิมที่เน้นการรักษาความมั่นคงของชาติด้วยวิธีการเก่า ๆ ทางการทหารไปเป็นการส่งเสริมให้มีการค้าขายติดต่อกันแทนที่จะมุ่งสนับสนุนการสู้รบ หรือพยายามล้มล้างกันด้วยกำลังอาวุธ นโยบาย "เปลี่ยนสนามรบให้เป็นสนามการค้า" ของท่านจึง

เป็นจุดเปลี่ยนอันสำคัญยิ่งของการเมืองในภูมิภาคนี้ เพราะไทยเราเป็นปัจจัยสำคัญในการเปลี่ยนแปลงนี้ หลังจากที่มีนโยบายนี้ โดยที่ปรึกษาหนุ่ม ๆ มีบทบาทสำคัญยิ่งในการดำเนินการพบปะพูดคุยเจรจากับผู้นำลาว เวียดนาม ญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา แล้วสัมพันธภาพระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านก็เริ่มดีขึ้นเป็นลำดับ

ในด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคมภายในประเทศนั้น แม้ว่าท่านจะมีความคิดหนักไปทางด้านการพัฒนาอุตสาหกรรม การขยายการคมนาคมและเปิดเสรีทางด้านการลงทุนเป็นด้านหลักก็ตาม แต่ท่านก็รับฟังความเห็นแย้งอยู่เสมอ และให้โอกาสคนยากไร้ได้เข้ามามีส่วนร่วมแสดงความเดือดร้อนและความต้องการอย่างเต็มที่ ผมได้เสนอให้ท่านจัดการประชุมคณะรัฐมนตรีในต่างจังหวัดและให้ประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ตั้งแต่พ่อค้านักธุรกิจ ครูอาจารย์ ชาวไร่ ชาวนา ชาวประมง และองค์กรอาสาสมัครได้เสนอวาระสำคัญให้ "คณะรัฐมนตรีสัญจร" ได้พิจารณา นับว่าประสบผลสำเร็จดียิ่ง แทนที่ผู้ยากไร้จะต้องเสียเวลาการเดินทางมาเรียกร้องในกรุงเทพฯเวลามีการประชุมคณะรัฐมนตรีต่างจังหวัด กลุ่มชาวนาก็ได้ไปแสดงข้อเรียกร้องโดยตรงต่อตัว นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีและข้าราชการระดับสูง

แม้ผมจะไม่ได้เป็นที่ปรึกษาโดยตรงของท่าน แต่ข้อเสนอหลายประการที่ผมแนะนำก็ได้รับการปฏิบัติ ผมยังจำได้ว่าในต้นเดือนธันวาคม 2533 ผมพบท่านในงานเฉลิมพระชนมพรรษาที่ทำเนียบรัฐบาล ท่านเดินมากระซิบผมว่าระบอบประชาธิปไตยเห็นจะไปไม่รอดเสียแล้ว คงจะมีการปฏิวัติในระยะเวลาไม่เกิน 3 เดือนนี้ ถ้าพ้นเดือนเมษายน 2534 ไปแล้วสถานการณ์น่าจะดีขึ้น ท่านได้ขอผมไปเป็นที่ปรึกษาทางการจัดระบบราชการอย่างเร่งด่วน โดยขอให้ผมเป็นประธานและจะระดมใครก็ได้เข้ามารีบทำงานกัน ผมเห็นว่าตัวผมยังด้อยอาวุโสผมจึงไปขอให้คุณอานันท์ ปันยารชุน มาเป็นประธาน ส่วนบุคคลอื่น ๆ นั้นผมได้นำรายชื่อไปให้ท่านลงนามแต่งตั้งด้วยตนเอง โดยมีผลในวันที่ 10 มกราคม 2534 เป็นที่น่าเสียดายว่าอีกเดือนกว่า ๆ ก็มีการรัฐประหาร

ผมได้มีโอกาสสังเกตอุปนิสัยของท่านเมื่อมีเหตุการณ์สำคัญและคับขัน ท่านเป็นชาติชายสมชื่อจริง ๆ คือ ท่านสามารถรับกับวิกฤตการณ์ได้ดีเยี่ยม สงบนิ่ง และไม่คิดผูกใจเจ็บอีกทั้งยังให้สติแก่คนรุ่นลูก ๆ ด้วย ท่านเป็นผู้นำซึ่งมีความเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงของโลกและปรารถนาอย่างจริงใจที่จะช่วยให้การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของไทยสามารถรองรับกระแสประชาธิปไตยทางสากลได้ ในหลายครั้งท่านจึงได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ว่า มีนโยบายเปิดการลงทุนและการค้าเสรีมากจนเกินไป อย่างไรก็ดี การที่ท่านไม่ทอดธุระในการช่วยเหลือผู้ยากไร้ด้อยโอกาสและพร้อมเสมอในการรับฟัง-แก้ไขความทุกข์ยากของคนร่วมชาติเหล่านั้น ย่อมมีผลทำให้การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ

ประสบการณ์ที่ผมได้รับจากการมีโอกาสดีได้ร่วมงานกับท่านซึ่งท่านเป็นคนรุ่นพ่อผมทำให้ผมนิยมชมชอบท่านว่าเป็นผู้นำที่เป็น "รอยต่อทางประวัติศาสตร์" จริง ๆ ดังนั้น ท่านจึงจะดำรงฐานะทางประวัติศาสตร์นี้ไว้ตลอดไปชั่วกาลนาน ผมมีความภูมิใจที่คนรุ่นพ่อกับรุ่นลูกสามารถสื่อสารและสัมพันธ์กันได้อย่างดีบนพื้นฐานของความเข้าใจและความปรารถนาร่วมกันในอันที่จะรักษาระบอบประชาธิปไตย โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขไว้ คุณ

ความดีของท่านในการเป็นรอยต่อของคนรุ่นที่เกิดก่อนสงครามโลกครั้งที่สองกับคนรุ่นหลัง ๆ นี้ เป็นสิ่งที่หาได้ยากนักในสังคมไทย ในสายตาของคนรุ่นหลัง ผมเคารพนับถือท่านในแง่นี้ที่ท่านได้ให้โอกาสและทางเลือกแก่อนุชนอย่างที่จะหาผู้ใดเสมอเหมือนได้ยาก

เมื่อผมได้รับพระบรมราชานุมัติให้เป็นผู้บังคับการวชิราวุธวิทยาลัยและพบท่านที่รัฐสภา ท่านได้มานั่งคุยกับผมสองคน โดยแสดงความชื่นชมที่ผมได้ตั้งใจอย่างเต็มที่ จะมุ่งทำงานด้านการศึกษา หลังจากนั้นอีกไม่นานท่านก็ไปลอนดอน

ด้วยบุญกุศลและคุณความดีที่ท่านได้ทำให้ประเทศชาติ ขอให้ดวงวิญญาณของท่านพบแต่ความสุขและความสงบในสัมปรายภพ

ชัยอนันต์ สมุทวณิช
ผู้บังคับการวชิราวุธวิทยาลัย

ด้วยความรักและอาลัย

พลโทชาญ อังศุโชติ

ผมเชื่อว่าคนไทยจำนวนไม่น้อยที่มีความรักและอาลัยคุณชาติชายเช่นเดียวกับผม ท่านผู้นี้มีความจงรักภักดีต่อสถาบันที่เราเคารพสักการะสูงสุด รักระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย พยายามหาลู่ทางที่จะช่วยให้ชาติบ้านเมืองเจริญรุ่งเรือง มีความคิดริเริ่มที่ไม่ซ้ำแบบใคร ฉลาด มีปฏิภาณไหวพริบดี ตัดสินตกลงใจและทำงานรวดเร็วมาก ทำตามคำสั่งผู้บังคับบัญชาด้วยความเต็มใจและเคร่งครัด ปกครองผู้ใต้บังคับบัญชาเหมือนญาติสนิท มีคุณธรรมและเที่ยงธรรม การประพฤติปฏิบัติกับเพื่อนฝูง คุณชาติชายเอื้อเฟื้อเกื้อหนุนเพื่อนทุกคน ใครเดือดร้อนก็พยายามช่วยเหลือเสมอไม่เคยปฏิเสธ

ครอบครัวผมรู้จักสนิทสนมกับครอบครัวคุณชาติชายมาเป็นเวลานานพอสมควร บ้านเดิมของท่านจอมพลบิดาของคุณชาติชายกับบิดาของผม อยู่อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม ห่างกันไม่กี่กิโลเมตร ท่านทั้งสองได้ศึกษาสำเร็จจากโรงเรียนนายร้อยทหารบกรุ่นใกล้เคียงกัน

ต่อมาเมื่อผมเข้าศึกษาในโรงเรียนนายร้อยทหารบก เพื่อนร่วมชั้นคนหนึ่งคือ คุณชาญ บุญสิทธิ์ ซึ่งมีศักดิ์เป็นน้าของคุณชาติชาย และเมื่อเราสำเร็จจากโรงเรียนนายร้อยทหารบกได้ราว 4-5 ปี คุณประมาณ อดิเรกสาร เพื่อนนายทหารรุ่นเดียวกับผม ก็ได้สมรสกับท่านผู้หญิงเจริญ พี่สาวของคุณชาติชาย คุณชาติชายกับผมจึงได้มีโอกาสพบกันบ่อย

หลังจากสงครามมหาเอเชียบูรพายุติลง กองทัพบกได้ส่งนายทหาร 5 นายไปเข้าศึกษาในโรงเรียนของกองทัพบกสหรัฐอเมริกา ได้แก่ คุณชาติชาย ไปเข้าโรงเรียนทหารม้ายานเกราะ คุณภิงการ สุจริตกุล ไปเข้าโรงเรียนขนส่งทหารบก คุณชาญณรงค์ วิจารณบุตร ไปเข้าโรงเรียนเหล่าทหารราบ คุณสุรกิจ มัยลาภ ไปเข้าโรงเรียนเหล่าทหารปืนใหญ่ ส่วนผมไปเข้าโรงเรียนเสนาธิการทหารบก เราทั้งสี่คนหลังออกเดินทางจากประเทศไทยโดยเครื่องบินโดยสารไปยังกรุงวอชิงตัน ดีซี เมื่อปลายเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2491 ส่วนคุณชาติชายเดินทางล่วงหน้าไปรอรับอยู่ที่กรุงวอชิงตัน ดีซี ก่อนแล้ว

กลางเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2491 คุณชาติชาย คุณสุรกิจ กับผม ไปเข้าเรียนภาษาอังกฤษสำหรับทหาร (Military English) ที่โรงเรียนเสนาธิการทหารบกสหรัฐฯ ฟอร์ตลีเวนเวิร์ธ มลรัฐแคนซัส หลักสูตรนี้สำหรับจัดนายทหารต่างชาติที่ไปจากประเทศที่ไม่ได้พูดภาษาอังกฤษเป็นภาษาราชการ แม้นายทหารฟิลิปปินส์ก็ต้องไปเรียนที่นั่น ก่อนจะไปเข้าศึกษาในโรงเรียนต่าง ๆ ของกองทัพบกสหรัฐฯ ประมาณต้นเดือนสิงหาคม คุณสุรกิจ มัยลาภ ได้แยกไปเข้าศึกษาที่โรงเรียนเหล่าทหารปืนใหญ่ที่มลรัฐโอคลาโฮมา เหลือคุณชาติชายกับผมที่เรียนภาษาอังกฤษต่อ

ค่ำวันหนึ่งเราไปรับประทานอาหารที่สโมสรนายทหารตามปกติ พอขึ้นบันไดคุณชาติชายก็นำเดินเลี้ยวเข้าห้องหนึ่ง ผมไม่ทันสังเกตก็เดินตามเข้าไป สักครู่หนึ่งมีเจ้าหน้าที่นำเครื่องดื่มมาแจก ผมเริ่มแปลกใจเพราะโดยปกติถ้าเราจะดื่มก็ต้องไปดื่มที่บาร์อีกห้องหนึ่ง ไม่ใช่ห้องรับประทานอาหาร ต่อมามีนายทหารอเมริกันและสุภาพสตรีเข้ามาสนทนากับเราหลายคน ผมเห็นท่า

ไม่ดีจึงกระซิบบอกคุณชาติชายว่าเราเข้าห้องผิด ห้องนั้นเขามีงานปาร์ตี้กัน คุณชาติชายแก้ปัญหาทันทีบอกว่าเลยตามเลย เราจึงกลายเป็นแขกที่ไม่ได้รับเชิญ และต้องทู่ซี้อยู่จนเห็นแขกเริ่มลากลับก็ฉวยโอกาสลาเจ้าภาพออกจากงานนั้น เดินไปเข้าห้องรับประทานอาหารต่อ

อีกไม่นานคุณชาติชายได้แยกไปเข้าโรงเรียนนายทหารยานเกราะที่มลรัฐเคนตักกี้ นับเป็นนายทหารไทยคนแรกที่ไปเรียนที่นั่น ซึ่งต่อมาคุณชาติชายได้จำลองโรงเรียนยานเกราะนั้นมาตั้งที่บางซื่อ ประธานาธิบดีนิกสันยังเคยไปเยี่ยมโรงเรียนยานเกราะแห่งนี้ การที่คุณชาติชายได้ไปศึกษาที่นั่นนับเป็นประโยชน์แก่ราชการไทยอย่างยิ่งในตอนสงครามเกาหลี ซึ่งผมจะเรียนให้ทราบต่อไป

หลังจากคุณชาติชายสำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนยานเกราะแล้ว ได้รับคำสั่งให้เป็นผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารประจำสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงวอชิงตัน ดีซี (พ.ท.หม่อมเจ้านิทัศนาธร จิรประวัติ เป็นทูตฝ่ายทหารบก) ส่วนผมหลังจากจบการศึกษาที่โรงเรียนเสนาธิการทหารบกหลักสูตรประจำแล้ว กองทัพบกได้มีคำสั่งให้ผมไปดูงานเรื่องการเตรียมการสอนที่โรงเรียนเสนาธิการทหารบก และให้คอยช่วยเหลือนายทหารไทย เช่น คุณประจวบ สุนทรางกูร คุณประยูร นุชกาญจนกุล และคุณสงัด วาระวรรณ ซึ่งไปเรียน Military English ก่อนไปเข้าโรงเรียนประจำเหล่าต่าง ๆ นอกจากนี้เสนาธิการทหารบกยังได้สั่งให้ผมนำยุทโธปกรณ์ต่าง ๆ ที่กองทัพบกสั่งซื้อนำกลับประเทศไทยทางเรือ ดังนั้นในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2492 ผมจึงเดินทางจากโรงเรียนเสนาธิการทหารบกสหรัฐฯ ไปอาศัยคุณชาติชายพักอยู่ที่บ้านถนนแฮริสัน ในกรุงวอชิงตัน ซึ่งพอดีกับที่ท่านผู้หญิงบุญเรือนกับบุตรธิดาเดินทางไปสมทบ พร้อมกับที่คุณประมาณ อดิเรกสารและคุณศิริ สิริโยธิน ไปดูงานที่กรุงวอชิงตัน เราจึงได้มีโอกาสรับประทานอาหารเย็นร่วมกัน แล้วไปเล่นโบว์ลิ่งด้วยกันแทบทุกวัน จนกระทั่งผมเดินทางกลับประเทศไทย

- เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2493 เกิดสงครามเกาหลีขึ้น ซึ่งรัฐบาลไทยตกลงใจส่งหน่วยทหารไทยไปช่วยเกาหลีใต้ตามคำร้องขอของเลขาธิการสหประชาชาติ โดยแต่งตั้ง พลตรีหม่อมเจ้าพิสิฐดิศพงษ์ ดิศกุล เป็นผู้บัญชาการทหารไทย ส่วนผมได้รับการแต่งตั้งให้เป็นนายทหารฝ่ายเสนาธิการของกองบัญชาการนี้ เวลานั้นนายทหารบกที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนเสนาธิการทหารบกสหรัฐฯ หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เพิ่งมีผมคนเดียว ผมจึงจดหมายแนะนำให้คุณชาติชายกลับมาช่วยงานทางเมืองไทย ส่วนคุณสุรกิจ มัยลาภ ซึ่งสำเร็จจากโรงเรียนเหล่าทหารปืนใหญ่สหรัฐฯ และเข้าศึกษาต่อที่โรงเรียนเสนาธิการทหารบกสหรัฐฯ ต่อจากผม ยังไม่กลับประเทศไทย คุณชาติชายได้เดินทางกลับประเทศไทยและทำหน้าที่ติดต่อกับผู้บังคับบัญชาฝ่ายไทย คือ ฯพณฯ จอมพล ป.พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม และท่านจอมพลผิน ชุณหะวัณ บิดาของคุณชาติชาย ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งเป็นผู้บัญชาการทหารบก ส่วนการติดต่อกับปลัดกระทรวงการต่างประเทศและทูตฝ่ายทหารบกประจำสถานเอกอัครราชทูตสหรัฐฯ ประจำประเทศไทยเป็นหน้าที่ของผม

ระหว่างที่กำลังเตรียมการกันอยู่นั้น คุณสุรกิจ มัยลาภ สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนเสนาธิการทหารบกสหรัฐฯ กลับมาถึงประเทศไทย และได้รับคำสั่งแต่งตั้งให้เป็นเสนาธิการกรมผสมที่ 21 ซึ่งเป็นหน่วยจัดกองกำลังเพื่อไปสงครามเกาหลีตามนโยบายของรัฐบาล

ในปลายเดือนกันยายน พ.ศ. 2493 ทางราชการเห็นว่าควรจะส่งเจ้าหน้าที่ไปติดต่อรายละเอียดเรื่องการส่งทหารไทยไปปฏิบัติการรบร่วมกับกองบัญชาการสหประชาชาติที่กรุงโตเกียว จึงได้ออกคำสั่งตั้งคณะผู้สำรวจการทหารฝ่ายไทยขึ้น โดยพลตรี หม่อมเจ้าพิสิฐดิศพงษ์ ดิศกุล ทรงเป็นหัวหน้าคณะ คุณชาติชาย คุณสุรกิจ กับผมได้รับคำสั่งให้ร่วมอยู่ในคณะผู้สำรวจการทหารดังกล่าวด้วย การเดินทางในครั้งนั้นพันเอกเชลดอน ทูตฝ่ายทหารบกสหรัฐฯ ประจำกรุงเทพฯ เป็นผู้พาไป เพราะขณะนั้นประเทศญี่ปุ่นยังอยู่ในความยึดครองของกองทัพสหรัฐฯ

คณะผู้สำรวจการทหารฝ่ายไทยฯ เดินทางถึงกรุงโตเกียว ในวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2493 วันรุ่งขึ้นผมกับพันเอกเชลดอนติดตามท่านพิสิฐฯ ไปพบเสนาธิการกองบัญชาการสหประชาชาติ (ระหว่างนั้นพลเอกแม็คอาร์เธอร์ ผู้บัญชาการทหารสูงสุดกองบัญชาการสหประชาชาติ เดินทางไปอำนวยการรบอยู่ที่เกาหลีใต้) และเสนาธิการกองบัญชาการสหประชาชาติได้มอบ นโยบายการสนธิกำลังเข้าร่วมในกองบัญชาการสหประชาชาติ เพื่อให้ฝ่ายเราพิจารณา ถ้ารัฐบาลไทยเห็นว่าจะปฏิบัติได้ก็ให้ส่งหน่วยทหารไปปฏิบัติการครั้งนี้ ท่านพิสิฐฯ ทรงเชิญคุณชาติชาย คุณสุรกิจ พันเอกเชลดอนและผมร่วมปรึกษาหารือกันและต่างเห็นพ้องกันว่าพอจะรับได้ ท่านพิสิฐฯ จึงได้ทรงนำนโยบายการสนธิกำลังฯ นั้น กลับมาเสนอกระทรวงกลาโหม ภายหลังที่ทรงเข้าพบพลเอกแม็คอาร์เธอร์เป็นการเฉพาะตัวแล้ว ส่วนคุณชาติชายกับผมได้รับคำสั่งให้เตรียมการอยู่ในประเทศญี่ปุ่น ที่กองบัญชาการสหประชาชาติกรุงโตเกียว คุณชาติชายได้พบกับพันเอกเกรแฮม ซึ่งเคยเป็นอาจารย์วิชาปืนใหญ่ของคุณชาติชายที่โรงเรียนทหารม้ายานเกราะสหรัฐฯ และทำหน้าที่หัวหน้าแผนกกำลังพลของกองบัญชาการสหประชาชาติ ส่วนภรรยาของเขาเป็นบุตรสาวของพลเอกเดเวอร์ส ซึ่งเป็นนายทหารอเมริกันที่มีชื่อเสียงโด่งดังมากคนหนึ่งในสงครามโลกครั้งที่ 2 คุณชาติชายกับผมได้อาศัยสามีภรรยาคู่นี้ช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้จนเป็นที่เรียบร้อย รวมทั้งการขอเบิกเครื่องแบบสำหรับฤดูหนาว 1,500 ชุด ส่งทางเครื่องบินมาให้กองทัพบก ในราววันที่ 16 หรือ 17 ตุลาคม 2493 เพราะทหารไทยผลัดแรกกำหนดจะเดินทางออกจากประเทศไทย 22 ตุลาคม 2493 แต่กองทัพบกไม่มีเครื่องแบบที่จะจ่ายแม้แต่ชุดเดียว และแนะนำให้เรารู้จักนายทหารอเมริกันชั้นผู้ใหญ่ที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในกรุงโตเกียวเกือบทุกนาย ก่อนที่ท่านพิสิฐฯ จะทรงนำเจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่ในกองบัญชาการทหารไทยเดินทางไปยังกรุงโตเกียว ภายหลังที่ทหารบกไทยส่วนแรกออกเดินทางจากประเทศไทยเมื่อวันที่ 22 ตุลาคม 2493 ผมเห็นสมควรบันทึกเรื่องนี้ไว้ให้เป็นประวัติศาสตร์ และเพื่อยืนยันผลของการไปเรียนที่โรงเรียนทหารม้ายานเกราะสหรัฐฯ ไหวพริบ และความกว้างขวางของคุณชาติชาย ซึ่งได้มีส่วนทำให้ทหารไทยสามารถปฏิบัติงานเทียมบ่าเทียมไหล่ทหารต่างชาติในสงครามครั้งนั้นอย่างเต็มภาคภูมิ

บัดนี้ นายทหารม้าผู้ซึ่งไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อยกับการทำงานเพื่อพระมหากษัตริย์ สมเด็จพระบรมราชินีนาถ และจักรีบรมราชวงศ์ เพื่อประเทศชาติ และเพื่อสนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตย ได้จากไปแล้ว ในฐานะที่ผมกับคุณชาติชายรู้จักคุ้นเคยกันมา 70 ปีเศษ ทุกครั้งที่หวนระลึกถึง ผมยังจำภาพคุณชาติชายผู้ซึ่งกระฉับกระเฉง ร่าเริง อารมณ์แจ่มใส มีไหวพริบปฏิภาณ กล้าเผชิญหน้ากับอุปสรรคทั้งปวง ด้วยคำพูดสั้น ๆ ว่า No Problem ผู้ริเริ่มนโยบายการต่างประเทศด้วยทัศนะที่สูงส่งและกว้างไกล ว่าจะเปลี่ยนสนามรบในอินโดจีนให้เป็นตลาดการค้า ซึ่งคนทั้งโลกยอมรับและน้อมคารวะในภูมิปัญญาและสายตาที่มองการณ์ไกล ยากที่จะหาใครเสมอเหมือน ขอให้ดวงวิญญาณของคุณชาติชายที่มั่นคงในไมตรีจิตต่อมวลมนุษย์ทุกชาติทุกภาษาจงสถิตในสัมปรายภพอันเป็นสุคติ เสวยสุขในสรวงสวรรค์ชั่วนิรันดร์

ด้วยความรักและอาลัย

พลโท

(ชาญ อังศุโชติ)

15 ตุลาคม 2541

คำไว้อาลัย แด่ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

ชาตรี โสภณพนิช

ไม่น่าเชื่อว่าระยะเวลาห่างกันเพียงแค่ปีเดียว ผมได้รับเกียรติให้เขียนถึงท่านพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ถึง 2 ครั้ง แต่เป็น 2 ครั้งที่อารมณ์และความรู้สึกแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง เพราะครั้งแรกเมื่อปีที่แล้ว ผมเขียนถึงท่านด้วยความชื่นชมยินดีในโอกาสที่ญาติมิตรจัดพิมพ์หนังสือฉลองวันเกิดครบรอบ 75 ปีให้แก่ท่าน แต่มาปีนี้ผมต้องเขียนถึงท่านด้วยความอาลัยต่อการจากไปโดยกะทันหัน

ถ้าจะถามผมว่ามีความรู้สึกอย่างไรกับท่านพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ คำตอบคงหลากหลาย เพราะผมมีโอกาสได้รู้จักท่านในหลายฐานะด้วยกันนานกว่า 30 ปี เริ่มตั้งแต่ได้พบท่านครั้งแรกในฐานะเอกอัครราชทูตไทยประจำสมาพันธ์สวิตเซอร์แลนด์ ก็เป็นความประทับใจที่ได้พบกับนักการทูตที่มีอัธยาศัยไมตรี มีประสบการณ์และความรู้กว้างขวาง ส่งผลให้การเยือนยุโรปตะวันออกของคณะผู้แทนเศรษฐกิจและการค้าไทยในครั้งนั้นสำเร็จลุล่วงเป็นอย่างดี

เมื่อท่านกลับคืนสู่ประเทศไทยและตัดสินใจเข้าสู่เส้นทางการเมือง ท่านก็เป็นนักการเมืองที่มีบทบาทเด่นมาโดยตลอด และสามารถก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งสูงสุดในฐานะนายกรัฐมนตรีได้ในที่สุด ท่านนับเป็นผู้ที่ได้สร้างสีสันให้แก่วงการเมืองไทยมากที่สุดคนหนึ่ง คงไม่มีใครลืมคำคมและสมญานามต่างๆ ที่สื่อมวลชนมอบให้ท่านอย่างแน่นอน โดยเฉพาะผมนั้นชื่นชมกับคำว่า No Problem ของท่านเป็นอย่างมาก ถึงขนาดนำมาใช้อยู่บ่อยๆ

ในฐานะที่ท่านเป็นผู้หนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการเข้าไปเปิดสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน เมื่อมีการก่อตั้งสมาคมมิตรภาพไทย-จีนขึ้น ท่านจึงได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งนายกสมาคมนี้มาตั้งแต่ต้น ในขณะที่ผมได้ดำรงตำแหน่งอุปนายก สมาคมนี้มีการประชุมกันทุกเดือนและท่านก็ให้ความสำคัญกับการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อกระชับสายสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศให้แน่นแฟ้นขึ้นตามลำดับ นับเป็นโอกาสดีที่ผมได้เห็นท่านในอีกบทบาทหนึ่ง

ถึงแม้ว่าท่านจะพ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีไปตามกระแสการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง แต่ความโดดเด่นในฐานะหัวหน้าพรรคการเมืองใหญ่ ก็ยังคงเป็นที่กล่าวขานอยู่เสมอ ไม่มีใครคาดคิดว่าจู่ ๆ ท่านจะด่วนจากไปอย่างน่าใจหายเช่นนี้ ผมเชื่อว่าบุคคลที่มาดีและประกอบกรรมดีเยี่ยงท่าน จักไปดีและมีความสุขในสัมปรายภพตลอดไป

(ชาตรี โสภณพนิช)

คำไว้อาลัย แด่ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

พลเอกเชษฐา ฐานะจาโร

พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ อดีตนายกรัฐมนตรี เป็นปูชนียบุคคลที่สมควรได้รับการยกย่องเป็นอย่างสูง การจากไปก่อนเวลาอันสมควรของท่านทำให้ประเทศชาติต้องสูญเสียบุคคลสำคัญที่มีคุณค่าไปพร้อมกับนำมาซึ่งความเศร้าสลดใจสู่มวลญาติมิตร ตลอดจนผู้ที่เคารพนับถือทุกคน

ท่านเป็นบุคคลที่เพียบพร้อมด้วยความรู้ความสามารถ เป็นแบบฉบับของนักการทหาร นักการทูต และนักการเมืองอาชีพที่ได้อุทิศ กำลังกาย กำลังใจ สติปัญญา และทุ่มเทความรู้ความสามารถทั้งปวงที่มีอยู่ เพื่อให้งานในความรับผิดชอบบรรลุผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อสมัยที่ท่านยังรับราชการอยู่ในกองทัพบก ท่านก็ได้สร้างสรรค์คุณประโยชน์ให้บังเกิดแก่กองทัพบกด้วยการริเริ่มก่อตั้งโรงเรียนยานเกราะขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทย และเป็นผู้จัดเหล่าทหารม้ายานเกราะให้ทันสมัยที่สุดในขณะนั้น

ในฐานะนักการทูตท่านได้ใช้ประสบการณ์ ความรู้ และทักษะในเชิงการทูตอย่างชาญฉลาด สร้างสันติภาพ และความสงบสุขให้บังเกิดต่อประเทศชาติ และภูมิภาค อันประจักษ์ชัดอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งผมมั่นใจว่าคุณงามความดีที่ท่านได้สร้างสมไว้แก่กองทัพบกและประเทศชาติ จะต้องจารึกอยู่ในความทรงจำของคนไทยทุกคนตลอดไป

ผมและครอบครัว ขอตั้งจิตอธิษฐานให้บุญกุศล ซึ่งได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ พระราชทาน ผลบุญที่ท่าน พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้สร้างสมไว้ ตลอดจนผลานิสงส์ที่ญาติมิตรทั้งหลายบำเพ็ญกุศลอุทิศให้ จงเป็นพลวปัจจัยให้ดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ประสบความสงบสุขตามคติวิสัยในสัมปรายภพตลอดกาล

พลเอก
(เชษฐา ฐานะจาโร)

ชีวิตของท่านเป็นเรื่องที่น่าสนเท่ห์ น่าศึกษา

นายเชาวน์ สายเชื้อ

การถึงแก่อนิจกรรมของ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ นับว่าเป็นข่าวใหญ่ที่ทำให้เกิดความเสียดายและความเศร้าโศกเสียใจ อาลัย อาวรณ์แก่ประชาชนจำนวนมาก เพราะพลเอกชาติชาย เป็นบุคคลสาธารณะ (Public Figure) ที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางทั้งในและต่างประเทศในฐานะนักการเมืองระดับผู้นำคนหนึ่งของไทย

พลเอกชาติชาย มีบทบาทและผลงานต่อประเทศชาติอย่างมากมาย ประวัติชีวิตของท่านเป็นเรื่องที่น่าสนเท่ห์ น่าศึกษา และเป็นเยี่ยงอย่างของชีวิตนักต่อสู้ที่สามารถฟันฝ่าอุปสรรคอันหนักหน่วงนานัปการไปได้เป็นอย่างดี

พลเอกชาติชาย เริ่มรับราชการเป็นทหารบก และเลื่อนยศเป็นพลจัตวาเมื่ออายุเพียง 34 ปี มรสุมทางการเมือง เมื่อปี พ.ศ. 2501 ทำให้ท่านถูกแต่งตั้งให้ไปประจำสถานเอกอัครราชทูตไทยในหลายประเทศ จนกระทั่งเมื่อ 28 ธันวาคม 2514 จึงกลับมาประจำการในกระทรวงการต่างประเทศ

ผมได้มีโอกาสทำงานใต้บังคับบัญชาของท่านในช่วงปี พ.ศ. 2516 - 18 ก่อนที่ผมจะไปประจำการในต่างประเทศและได้มีโอกาสต้อนรับท่านอีกหลายครั้งในต่างประเทศ

พลเอกชาติชาย มีบุคลิกลักษณะอันเป็นเอกลักษณ์เด่นประจำตัว คือ ความเป็นผู้มีมนต์เสน่ห์ (Charisma) มีความเป็นผู้นำ มีความฉลาดและเชาวน์ไวไหวพริบดี การทำงานของท่านในฐานะนักการทหาร นักการทูต และนักการเมือง จึงประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี นับเป็นเกียรติยศชื่อเสียงแก่ท่าน ครอบครัว และวงศ์ตระกูล ของท่านเป็นอย่างยิ่ง

ผมขอนำเหตุการณ์อันหนึ่งที่ท่านได้มีบทบาทอันสำคัญ อันได้แก่เหตุการณ์ที่เป็นข่าวตื่นเต้นตกใจกันทั่วโลก เมื่อผู้ก่อการร้ายกลุ่มกันยายนทมิฬ (Palestinian Black September) ได้บุกยึดสถานเอกอัครราชทูตอิสราเอลประจำไทยเมื่อวันที่ 28-29 ธันวาคม 2515 โดยได้จับตัวนักการทูตอิสราเอล เป็นตัวประกันรวม 6 คน คือ

Dr. Shimon Avimor เอกอัครราชทูตอิสราเอลประจำประเทศกัมพูชา ซึ่งอยู่ระหว่างมาเยือนไทย

Mr. Nitzan Hadas เลขานุการเอกและภรรยา

Mr. Dan Beeri เลขานุการตรีและภริยา

Mr. Pinhas Levi เจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหาร

ขณะที่เกิดเหตุ Mr. Rehavam Amir เอกอัครราชทูตอิสราเอลประจำประเทศไทย บังเอิญกำลังร่วมพระราชพิธีสถาปนาเฉลิมพระนามาภิไธย สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม พระราชวังดุสิต

ผู้ก่อการร้ายได้โยนหนังสือผ่านหน้าต่างสถานทูตออกมาบงการเรียกร้องให้รัฐบาลอิสราเอลปลดปล่อยตัวผู้ก่อการร้ายรวม 36 คน ซึ่งล้วนเป็นผู้ก่อการร้ายที่ได้ทำการร้าย มีความผิดฉกาจฉกรรจ์ทั้งนั้น หากรัฐบาลไม่ยินยอมตามความต้องการ ผู้ก่อการร้ายขู่จะฆ่าตัวประกันทั้งหมดและระเบิดทำลายตัวตึกสถานเอกอัครราชทูตพร้อมกันด้วย

ข่าวสะเทือนขวัญอันนี้ก็กก้องไปทั่วโลก สร้างความวิตกหวั่นไหวทั่วไป และเป็นที่ประจักษ์กันดีว่าการดำเนินงานของกลุ่มผู้ก่อการร้ายกลุ่มนี้มักจะจบลงด้วยการนองเลือดอย่างน่าเศร้าสลดใจเสมอ

เจ้าหน้าที่ตำรวจและทหารของไทยที่ทำการล้อมบริเวณสถานทูตอิสราเอลไว้ไม่อาจจะเคลื่อนไหวให้ผิดปกติได้ เพราะกลัวจะมีการเข้าใจผิดและมีการระเบิดทำลายสถานทูตและชีวิตตัวประกัน

ในตอนแรก ๆ ผู้ก่อการร้ายปฏิเสธอย่างแข็งขันที่จะไม่ยอมเปิดการติดต่อเจรจากับฝ่ายไทยหรือฝ่ายใด ๆ ยืนยันให้อิสราเอลปลดปล่อยผู้ก่อการร้ายทั้ง 36 คน โดยด่วนทันที

อย่างไรก็ตาม ด้วยความพยายามเข้าไปหาทางแก้ปัญหาโดยเจ้าหน้าที่ฝ่ายไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในกรณีนี้คือ พลอากาศเอกทวี จุลละทรัพย์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และพลจัตวาชาติชาย ชุณหะวัณ (ยศในขณะนั้น) รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ (ตำแหน่งในขณะนั้น) ทั้งสองรัฐมนตรีสามารถเกลี้ยกล่อมให้ผู้ก่อการร้ายยอมเจรจาด้วย

พลจัตวาชาติชาย ได้ดึงเอานาย Mustafa el Essawy เอกอัครราชทูตอียิปต์ประจำไทย เข้ามาช่วยเหลือด้านเจรจาอีกด้วย เพราะอียิปต์มีท่าทีเป็นกลางในกรณีพิพาทระหว่างอิสราเอล กับกลุ่มอาหรับ

ด้วยเชิงการทูตและการดำเนินการอันชาญฉลาดของฝ่ายไทย ในที่สุดทำให้ผู้ก่อการร้ายตกลงที่จะปล่อยตัวประกันทั้งหมด แต่มีเงื่อนไขอันสำคัญว่าต้องให้ พลจัตวาชาติชาย และพลอากาศเอกทวีเป็นตัวประกัน และให้ไทยจัดเครื่องบินพิเศษพาคณะทั้งหมดเดินทางไปกรุงไคโร อียิปต์ พลจัตวาชาติชายและพลอากาศเอกทวี ได้แสดงความกล้าหาญด้วยการยินยอมเป็นตัวประกันตามข้อเรียกร้องของผู้ก่อการร้ายกันยายนทมิฬ

ในวันที่ 29 ธันวาคม 2515 เครื่องบินเที่ยวพิเศษจึงบินมุ่งสู่กรุงไคโร โดยมีผู้ก่อการร้าย 4 คน มีอาวุธกันครบชุด พร้อมด้วยตัวประกันนักการทูต 6 คน เจ้าหน้าที่ฝ่ายไทย 4-5 นาย

เมื่อถึงกรุงไคโร ผู้ก่อการร้ายก็ได้ยอมมอบอาวุธให้แก่เจ้าหน้าที่อียิปต์ และปล่อยตัวประกันทั้งหมด โดยไม่มีเหตุการณ์ร้ายแรงใด ๆ

ทั่วโลกชื่นชมยินดีในผลสำเร็จของไทยในการแก้ปัญหาอกสั่นขวัญเสียนี้ได้อย่างงดงามปราศจากการเสียเลือดเนื้อ เป็นผลสำเร็จที่ไม่เคยมีมาก่อน

รัฐบาลและประชาชนชาวอิสราเอลซาบซึ้งในความช่วยเหลือดำเนินการของไทยเป็นอย่างยิ่ง นาง Golda Meir นายกรัฐมนตรีของอิสราเอลแถลงการณ์ขอบคุณและซาบซึ้งในความช่วยเหลือของฝ่ายไทยอย่างยิ่ง ในแถลงการณ์ตอนหนึ่งมีว่า นางหวังว่า รัฐบาลของประเทศอื่นใดในโลกที่ตกอยู่ในสถานการณ์เหมือนกรณีนี้ คงจะยึดถือบทเรียนจากความสำเร็จอย่างสมบูรณ์ยิ่งตามแบบอย่างการดำเนินการของรัฐบาลไทย

นาย Abba Eban รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศได้แถลงทางโทรทัศน์ไปทั่วโลก กล่าวถึงเหตุการณ์นี้ และลงท้ายด้วยการชมเชยรัฐบาลไทยว่า เป็นการดำเนินงานที่มีแผนปฏิบัติการที่สมบูรณ์ดีมาก

วีรกรรมของพลเอกชาติชายในเรื่องนี้เป็นการพิสูจน์ถึงความกล้าหาญและการแก้ปัญหาวิกฤติที่เฉียบแหลมทีเดียว

ผมได้พบท่านครั้งสุดท้าย เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2541 ในโอกาสที่ท่านกรุณาเลี้ยงอาหารค่ำแสดงความยินดีให้กับผมที่ได้รับการเลือกให้ดำรงตำแหน่งประธานศาลรัฐธรรมนูญ ไม่คาดคิดเลยว่าจะเป็นการพบกันครั้งสุดท้าย เพราะดูท่านยังมีสุขภาพดีอยู่ ท่านยังกล่าวถึงเหตุการณ์บ้านเมืองที่อยู่ในขั้นน่าเป็นห่วง จำเป็นที่ทุก ๆ ฝ่ายจะต้องร่วมมือร่วมใจกันอย่างจริงจัง โดยไม่แยกแยะเป็นเหล่า เป็นพรรค เป็นพวก ต้องเห็นแก่ชาติบ้านเมืองเป็นส่วนรวมเพื่อฟันฝ่าอุปสรรคร่วมกัน

แล้วจากนั้นเพียงเดือนเดียวก็ได้ทราบข่าวการถึงแก่อนิจกรรมของท่าน

ผมขอตั้งจิตอธิษฐานให้ดวงวิญญาณของท่านพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ จงไปสู่สุคติในสัมปรายภพ เทอญ

(นายเชาวน์ สายเชื้อ)
ประธานศาลรัฐธรรมนูญ

คำไว้อาลัย แด่ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

พลเอกดำรง สิกขะมณฑล

ผมสำเร็จการศึกษาและออกรับราชการเป็นนายทหารสัญญาบัตรครั้งแรก เมื่อปี พ.ศ.2498 สังกัด กองพันทหารม้าที่ 5 กรมทหารม้าที่ 2 มีผู้บังคับบัญชาชื่อ พันเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ในตำแหน่งผู้บังคับการกรมทหารม้าที่ 2 ต่อมาในปี พ.ศ. 2500 ผมย้ายไปเป็นอาจารย์โรงเรียนยานเกราะ ก็ได้เป็นผู้ใต้บังคับบัญชาของ พันเอกชาติชาย ชุณหะวัณ อีก ในฐานะผู้บังคับการโรงเรียนยานเกราะ รวมเวลา 3 ปีเศษ ที่ได้ปฏิบัติราชการร่วมกัน ท่านได้อบรม แนะนำถึงศิลปะในการปกครองบังคับบัญชา และการปฏิบัติราชการโดยเฉพาะอย่างยิ่งการปลูกฝังให้มีความรักเกียรติ รักศักดิ์ศรี มีจิตวิญญาณของความเป็นทหารม้า ซึ่งหลายสิ่งหลายอย่างได้กลายเป็นแบบธรรมเนียมที่ทหารม้าถือปฏิบัติตราบจนทุกวันนี้ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้กลับมาเป็นผู้บังคับบัญชาผมอีกครั้งหนึ่ง เมื่อ พ.ศ. 2531 ในฐานะนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ขณะที่ผมดำรงตำแหน่งสมุหราชองครักษ์ ท่านตระหนักถึงความสำคัญของการถวายความปลอดภัยและการถวายพระเกียรติสถาบันพระมหากษัตริย์ จึงได้ให้การสนับสนุนกรมราชองครักษ์ ในเรื่องงบประมาณกำลังพล ยานพาหนะ และยุทโธปกรณ์ต่าง ๆ ที่จะใช้ในภารกิจดังกล่าวอย่างดียิ่ง

พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นผู้ถึงพร้อมในความเป็นมุขบุรุษในทุก ๆ ด้าน เป็นผู้มองการณ์ไกลมีความคิดริเริ่มทันสมัย เมื่อประสบปัญหาและอุปสรรคใด ๆ ก็ต่อสู้และแก้ไขด้วยจิตใจอันหนักแน่นมั่นคงมีความเป็นสุภาพบุรุษ ไม่มีจิตผูกพยาบาทอาฆาตผู้ใด ท่านจึงประสบผลสำเร็จในหน้าที่ที่ปฏิบัติตลอดมา ไม่ว่าจะเป็นหน้าที่ทางการทหาร ทางการทูต และทางการเมือง ตลอดชีวิตของท่านได้สร้างคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติเป็นอเนกอนันต์ เป็นที่กล่าวขานและยกย่องในคุณความดีจนปรากฏไปทั่ว การถึงแก่อสัญกรรมของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ จึงมิใช่เป็นการสูญเสียเฉพาะตระกูล "ชุณหะวัณ" เท่านั้น แต่เป็นการสูญเสียของชาติบ้านเมืองด้วย

ขออัญเชิญอำนาจแห่งพระราชกุศลทั้งปวงที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานแก่ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ตลอดมาตั้งแต่ถึงแก่อสัญกรรม จงบังเกิดผลส่งเสริมให้ดวงวิญญาณของท่านได้สู่สุคติในสัมปรายภพเทอญ

พลเอก

(ดำรง สิกขะมณฑล)

สมุหราชองครักษ์

ด้วยความอาลัย และเคารพรัก
ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

ดิลก มหาดำรงค์กุล

กระผม มีความรู้สึกเสียใจ และเสียดายเป็นอย่างยิ่ง ต่อการมรณกรรมของ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ซึ่งเป็นบุคคลที่กระผมให้ความเคารพนับถือมาตลอด 30 ปีที่รู้จักกัน

ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ท่านเป็นบุคคลที่ทำคุณประโยชน์ให้กับประเทศชาติและสังคมเกือบชั่วชีวิตของท่าน แม้แต่วันที่ท่านมรณกรรม ท่านก็ยังดำรงตำแหน่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอยู่ ท่านเป็นบุคคลที่ผ่านประสบการณ์สำคัญต่าง ๆ ในชีวิตมาอย่างมากมายนับไม่ถ้วน เป็นบุคคลที่น่าเคารพนับถือ มีความเสียสละให้กับสังคมและประเทศชาติอย่างจริงใจมาตลอด ตลอดเวลาที่ท่านเป็นผู้นำในการบริหารประเทศชาติ ท่านมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล ใช้ความรู้ ความสามารถ ผนวกกับความเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติพิเศษเฉพาะของท่าน สามารถนำพาให้ประเทศชาติเจริญรุ่งเรืองอย่างมากในยุคหนึ่ง

ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นผู้ก่อตั้งสมาคมมิตรภาพไทย-จีนขึ้นในประเทศไทย และท่านได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่ง นายกสมาคมฯ มาตลอดจนถึงวันมรณกรรม ท่านเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างมิตรภาพสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนได้อย่างดีและแน่นแฟ้นมาตลอดอย่างต่อเนื่อง ท่านเป็นผู้หนึ่งที่สามารถทำให้เกิดศูนย์รวมของนักธุรกิจไทย-จีน เพื่อการประสานความร่วมมือร่วมใจในการทำประโยชน์ให้เกิดแก่ประเทศชาติ และสังคม ในนามของ สมาคมมิตรภาพไทย-จีนมาตลอด ทำให้สมาคมมิตรภาพไทย-จีน มีความเจริญก้าวหน้าอย่างมาก กระผมเองได้รับเกียรติจาก ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เลือกให้เป็นอุปนายกสมาคมมิตรภาพไทย-จีนมาโดยตลอดเช่นเดียวกัน ได้ทำงานและทำกิจกรรมใกล้ชิดกับท่านพอสมควร จึงกล้าที่จะกล่าวได้ว่าท่านเป็นบุคคลสำคัญของประเทศชาติ ที่น่าเคารพนับถืออย่างมาก ซึ่งประเทศชาติของเรามิน่าที่จะสูญเสียท่านในภาวะที่ประเทศชาติกำลังต้องการระดมความคิดในการแก้ไขปัญหาทางด้านเศรษฐกิจในขณะนี้เลย

กระผม ขอแสดงความเสียใจต่อท่านผู้หญิงบุญเรือน ชุณหะวัณ ตลอดจนครอบครัวและญาติของ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นอย่างมากกับการจากไปอย่างไม่มีวันกลับของ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ในครั้งนี้

กระผม ขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัย และขออำนาจแห่งกุศลบุญคุณความดีของ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ที่ได้กระทำไว้ จงเป็นแรงบุญหนุนนำส่งดวงวิญญาณของ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ไปสู่สุคติในสัมปรายภพ จุติในสรวงสวรรค์ด้วยเทอญ

(ดิลก มหาดำรงค์กุล)
สมาชิกวุฒิสภา
อุปนายกสมาคมมิตรภาพไทย-จีน
ประธานกลุ่มในเครือ บริษัท ศรีทองพาณิชย์และ เลอ คองคอร์ด

น้าชาติที่ผมรู้จัก

"ไต้ฝุ่น"

ผมรู้จักกับ พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ หรือ "น้าชาติ" ที่พวกเราคนหนังสือพิมพ์เรียกขานท่านอย่างสนิทสนม เมื่อปลายปี 2515 เมื่อท่านถูกเรียกตัวกลับมาจากเมืองนอกมาเป็น รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ในยุคที่ จอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี ปฏิวัติตัวเองและแต่งตั้งตนเองเป็น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ

แต่งานด้านต่างประเทศ ตั้งแต่งานประจำไปจนถึงด้านนโยบาย พล.อ. ชาติชาย ชุณหะวัณ ซึ่งยังครองยศเป็น "พลจัตวา" ในสมัยนั้น ได้รับการมอบหมายให้เป็นผู้ปฏิบัติและรับผิดชอบทั้งหมด

ผมรู้จักกับท่านในตอนนั้น เพราะผมเป็นนักข่าวประจำกระทรวงการต่างประเทศ แต่ผมจะพิเศษกว่านักข่าวคนอื่น ๆ ซึ่งล้วนเป็นรุ่นพี่ของผมอย่าง "เจ๊วิภา" วิภา สุขกิจ "พี่หยัด" บัญญัติ ทัศนียะเวช ก็ตรงที่เจ้านายของผมคือ คุณกำพล วัชรพล อดีตผู้อำนวยการ นสพ.ไทยรัฐ ท่านมีสายสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งกับ พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ ทำให้ผมมีโอกาสทำข่าวใกล้ชิดกับ พล.อ.ชาติชาย ค่อนข้างมาก ทั้งที่กระทรวงและที่บ้าน

ผมไปทำข่าวในต่างประเทศครั้งแรกในชีวิต ก็กับ พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ สมัยเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศนี่แหละ โดยติดตามท่านไปทำข่าวการประชุมอาเซียนที่กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย มี คุณเท่ห์ จงคดีกิจ หัวหน้ากองบรรณาธิการ นสพ. บางกอกโพสต์ และคุณสุทธิชัย หยุ่น บรรณาธิการ นสพ. เดอะเนชั่น ไปด้วย

ผมดูในกำหนดการประชุมของท่าน เห็นท่านมีกำหนดการประชุมงานเลี้ยงสองสามครั้ง แล้วก็มีโปรแกรมไปเล่นกอล์ฟถึงสองวัน ก็เลยถามท่านด้วยความสงสัย

คำตอบของท่านทำให้ผมซึ่งไม่ประสาการเมืองระหว่างประเทศเท่าไหร่ในช่วงนั้น เข้าใจกลยุทธ์ทางการเมืองระหว่างประเทศขึ้นมาอีกมากทีเดียว

ท่านบอกว่า การประชุมอย่างเป็นทางการเป็นเพียงพิธีการเท่านั้น ส่วนใหญ่เจ้าหน้าที่เขาจะดำเนินการไปล่วงหน้าหมดแล้ว ส่วนที่ยังเป็นปัญหา ระดับรัฐมนตรีจะต้องหาทางคุยกันเพื่อตกลงให้ได้ก่อนเสร็จสิ้นการประชุม

การเจรจาส่วนใหญ่จะใช้เวลาในสนามกอล์ฟนี่แหละ เพราะได้อยู่กันนาน อีกอย่างนิสัยใจคอของรัฐมนตรีแต่ละคนที่แสดงออกจากเกมกอล์ฟ จะช่วยให้ดูออกว่าเป็นคนมีนิสัยอย่างไร จะช่วยให้การเจรจาง่ายขึ้น ปัญหาส่วนใหญ่ก็ตกลงกันที่สนามกอล์ฟแทบทั้งนั้น

ผมก็ถึงบางอ้อมาจนถึงทุกวันนี้ว่า ทำไมรัฐมนตรีต่างประเทศส่วนใหญ่ หรือเอกอัครราชทูตประเทศต่าง ๆ จึงต้องเล่นกอล์ฟเป็น แม้แต่ผู้นำประเทศที่โด่งดังส่วนใหญ่ก็เล่นกอล์ฟเป็น สามารถใช้สนามกอล์ฟเป็นที่ตกลงในเรื่องงานการเมืองและผลประโยชน์ของแต่ละประเทศ

อีกครั้งหนึ่งที่ท่านได้สร้างความประทับใจให้ผมเป็นอย่างยิ่ง ก็คือ ครั้งที่ติดตามท่านไปทำข่าวการเยือนประเทศสหรัฐอเมริกาอย่างเป็นทางการในฐานะนายกรัฐมนตรีแห่งประเทศไทย สมัยประธานาธิบดีจอร์จ บุช เมื่อกลางปี 2533

โดยท่านได้รับเกียรติให้พำนักในบ้านรับรองของทางการสหรัฐที่ แบลร์ เฮ้าส์ ใกล้กับทำเนียบขาว

นอกจากจะได้รับการต้อนรับจาก ประธานาธิบดีจอร์จ บุช อย่างสมเกียรติและเป็นกันเองในทำเนียบขาวแล้ว ท่านนายกฯ ชาติชาย ยังสามารถล็อบบี้ประธานาธิบดีจอร์จ บุช ให้เปิดการเจรจากับผู้แทนการค้าสหรัฐนัดพิเศษจนสามารถเลื่อนการตัดจีเอสพี หรือสิทธิพิเศษทางศุลกากรของสินค้าไทยออกไปได้อีกด้วย

ภาพที่ประทับใจผมอย่างยิ่งก็คือ ภาพที่ นายกรัฐมนตรี พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ ไปแสดงปาฐกถาที่ เนชั่นแนล เพรส คลับ ตอบโต้คำถามของนักข่าวสหรัฐอย่างสง่างามโดยไม่เพลี่ยงพล้ำ แม้ในช่วงนั้นจะมีเหตุการณ์การเมืองระหว่างประเทศที่ล่อแหลมก็ตาม

ทำให้ผมเกิดภาพของนายกรัฐมนตรีของประเทศว่า นอกจากจะต้องสง่างามในประเทศแล้ว ยังต้องเป็นอินเตอร์ คือ สง่างามในต่างประเทศอีกด้วย ต้องสามารถคิดและตอบโต้อย่างสากลได้ ไม่ใช่คิดแต่กรอบแคบ ๆ ในระดับประเทศ หรือภูมิภาค

จากประสบการณ์ของนักการทูตที่อยู่ในต่างประเทศยาวนานถึง 15 ปี เพราะเหตุผลทางการเมืองยุค จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทำให้ พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ มีวิชั่นทางการเมืองและการค้าระหว่างประเทศที่ยาวไกลจนน่าทึ่ง

จนถึงวันนี้ผมยังไม่เห็นมีนายกรัฐมนตรีคนไหน ที่มองยุทธศาสตร์การเมืองและการค้าระหว่างประเทศได้ล่วงหน้าชัดเจนเหมือนท่าน

ที่ผมกล้าพูดอย่างนี้ เพราะมีโอกาสสัมผัสและพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับนายกรัฐมนตรีของประเทศมาเกือบทุกคน นับแต่หลัง 14 ตุลาคม 2516 เป็นต้นมา จะมียกเว้นก็แต่ คุณธานินทร์ กรัยวิเชียร นายกรัฐมนตรีสมัยปฏิรูปการปกครองเท่านั้น

ถึงวันนี้ ผมเชื่อว่าหลายคนอาจจะลืมไปแล้ว วิสัยทัศน์อันเลิศหรูของ พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ นโยบายการเปลี่ยนสนามรบในอินโดจีนให้เป็นสนามทางการค้า

นโยบายพัฒนาภาคอีสานของไทยให้เป็นเกทเวย์ หรือประตูเศรษฐกิจของประเทศไทยด้านบน เพื่อเชื่อมต่อกับเขมร ลาว เวียดนาม และจีน

นโยบายที่จะสร้างจังหวัดอุบลราชธานีให้เป็นศูนย์กลางการบินของภูมิภาคอินโดจีน

หากทุกรัฐบาลที่ผ่านมา จะมองเห็นความสำคัญสานต่อนโยบายเกทเวย์ภาคอีสานของไทยอย่างต่อเนื่อง ป่านนี้ไทยเราเป็น "มหาอำนาจอินโดจีน" ไปแล้ว ไม่ต้องถูกประเทศเล็ก ๆ อย่างสิงคโปร์เข้าไปแย่งตลาดจากไทยไปเกือบหมดอย่างทุกวันนี้

ที่น่าเศร้าใจอย่างยิ่งก็คือ 10 ปีผ่านไป นับแต่ พล.อ.ชาติชาย เสนอแนวคิดนี้ขึ้นมาในสมัยที่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ถึงวันนี้ก็ยังไม่มีอะไรคืบหน้า มิหนำซ้ำยังแย่กว่าเก่า

นี่เป็นเพียงตัวอย่างหนึ่งเท่านั้น

แนวคิดในการสร้างประเทศไทยให้เป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจในภูมิภาคของ พล.อ. ชาติชาย ยังมีอีกมากมาย ไม่ว่าด้านจีน ด้านพม่า ลงใต้ไปถึงมาเลเซีย สิงคโปร์ อินโดนีเซีย

แต่น่าเสียดายที่ท่านคิดแล้ว ไม่มีคนสานต่อ

หากมีใครคิดที่จะศึกษาค้นคว้า รวบรวม "ปรัชญา" และ "แนวคิด" ในการบริหารประเทศของท่านออกมาต่อเป็นภาพให้เห็นอย่างชัดเจนแล้ว ผมเชื่ออย่างยิ่งว่าปรัชญาและแนวคิดการบริหารประเทศของท่านที่อัดแน่นไปด้วยประสบการณ์ จะเป็นประโยชน์ต่อประเทศไทยในอนาคตเป็นอย่างมากทีเดียว ผมหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้เห็น

ด้านแง่คิดทางการเมืองของ พล.อ.ชาติชาย นั้น มีมากมายจนเหลือเฟือเสียดายที่ผมจำไม่ได้มากนัก มีอยู่ประโยคหนึ่งที่ผมจำติดใจ คือประโยคที่ท่านพูดเตือน พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ ตอนที่เป็นผู้บัญชาการทหารบก และประกาศว่าจะอยู่ในตำแหน่งแค่สองปี

พล.อ.ชาติชาย ท่านบอกว่าเรื่องคำพูดนี่สำคัญมาก "ก่อนพูดเราเป็นนาย เมื่อพูดแล้ว คำพูดเป็นนาย" เราจะเปลี่ยนคำพูดของเราไม่ได้

นี่คือ สัจธรรม ที่ไม่มีใครกล้าปฏิเสธ

26 ปีที่ผมได้รู้จักกับท่านมา ติดตามทำข่าวของท่านมาตลอด ตั้งแต่เป็นรัฐมนตรีจนถึงนายกรัฐมนตรีและฝ่ายค้าน สิ่งที่ผมเห็นก็คือ "น้ำใจ" ของท่านที่ไม่โกรธใครนาน และพร้อมจะให้อภัย ซึ่งเป็นประสบการณ์ที่ผมประสบกับตนเอง และเห็นจากผู้คนรอบข้าง

ปรัชญาชีวิตที่สำคัญที่สุดที่ท่านได้ปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ และผมได้เรียนรู้จากท่านก็คือ

อย่าซีเรียส

ดั่งปรัชญาของฝรั่งที่ว่า Life is too serious to be taken seriously

ทุกปัญหาย่อมมีทางออกและมีทางแก้ไข

ขอให้ท่านไปสู่สุคติเถอะครับ และผมหวังเป็นอย่างยิ่งว่า แนวคิดในการพัฒนาประเทศของท่าน จะได้รับการสานต่อในอนาคต เพื่อนำประเทศไทยไปสู่ความรุ่งโรจน์ เป็นหนึ่งในภูมิภาคอินโดจีนที่ท่านอยากเห็น

ด้วยความรักและเคารพ

"ไต้ฝุ่น"

คำไว้อาลัย แด่ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

ดร.ถาวร พรประภา

การถึงแก่อสัญกรรมของ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ หัวหน้าพรรคชาติไทยและอดีตนายกรัฐมนตรี ในครั้งนี้ นอกจากจะเป็นการสูญเสียรัฐบุรุษคนสำคัญของประเทศชาติแล้ว ยังเป็นการสูญเสียที่ยิ่งใหญ่ของครอบครัว "ชุณหะวัณ" โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ยังความเศร้าโศกเสียใจแก่ครอบครัว "พรประภา" ซึ่งเราถือได้ว่าเป็นเสมือนหนึ่งครอบครัวเดียวกันอีกด้วย

คุณชาติชายกับผมเป็นเพื่อนรักกันมาก เราเคยร่วมทุกข์ร่วมสุขกันมาเป็นเวลานานหลายสิบปี คุณชาติชายให้ความเป็นกันเองกับครอบครัวของผม ไม่ว่าลูก ๆ ของผม ญาติสนิทมิตรสหาย ทั้งที่เป็นเรื่องธุรกิจ การงาน หรือเรื่องส่วนตัว ความสัมพันธ์อันสนิทสนมกลมเกลียวเหล่านี้เกื้อให้เกิดความเอื้ออาทรห่วงใยซึ่งกันและกันมาโดยตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา

ผลงานของคุณชาติชาย ชุณหะวัณ สมัยที่ท่านดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและหัวหน้าพรรคชาติพัฒนาได้รังสรรค์ประเทศชาติของเราให้เจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจสังคมอย่างมากมายเป็นอเนกอนันต์ ผลงานเหล่านั้นล้วนแล้วแต่มีประโยชน์ต่อบ้านเมืองอย่างกว้างขวาง และที่สำคัญที่สุด คุณงามความดีของท่านได้ปรากฏเป็นที่ประจักษ์แก่คนทั่วไปทั้งภายในและต่างประเทศ

คนเรานั้นเมื่อจำต้องจากโลกนี้ไป ทรัพย์สินเงินทองแม้แต่สังขารร่างกายก็นำเอาติดตัวไปไม่ได้ สิ่งที่เหลืออยู่ในความทรงจำของคนที่อยู่ข้างหลัง ก็คือคุณงามความดีเท่านั้น

ด้วยความเคารพรักและอาลัยอย่างสุดซึ้ง ผมและครอบครัว "พรประภา" ขอตั้งจิตอธิษฐานให้กุศลผลบุญและคุณงามความดีที่คุณชาติชายได้ประกอบมาโดยตลอดชีวิตอย่างสม่ำเสมอ จงเป็นเสมือนดวงประทีปส่องทางนำดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของคุณชาติชายไปสู่สุคติภพ เสวยสุขบนสรวงสวรรค์ชั้นพิมาน ด้วยความเกษมสำราญในสัมปรายภพชั่วนิจนิรันดร์

(นายถาวร พรประภา)
ประธานกิตติมศักดิ์ บริษัท สยามกลการ จำกัด
และบริษัทฯ ในเครือ

คำไว้อาลัย แด่ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

พลตำรวจตรีเถลิงศักดิ์ สุคนธมาน

ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ อดีตนายกรัฐมนตรีคนที่ 17 ของประเทศไทย ในระยะที่ท่านดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ท่านมีนโยบายที่สำคัญ คือ การเปลี่ยนสนามรบให้เป็นสนามการค้า ท่านได้ชักจูงให้ชาวต่างประเทศมาลงทุนการค้าในประเทศไทย ได้มีการลงทุนร่วมในการสร้างและดำเนินการโรงงานอุตสาหกรรม ท่านมีวิสัยทัศน์กว้างไกล รู้จักสนิทสนมกับผู้นำต่างประเทศเป็นจำนวนมาก ในด้านส่วนตัวท่านเป็นคนรักครอบครัว และดูแลครอบครัวเป็นอย่างดี ในด้านผู้คุ้นเคยเป็นส่วนตัวและลูกน้อง ท่านจะให้ความเป็นกันเอง ให้ความเมตตา และช่วยเหลือเป็นอย่างดี ทุกคนจะเรียกท่านว่า น้าบ้าง นายบ้าง ท่านบ้าง ทุกคนที่ได้ใกล้ชิดท่าน จะรักใคร่ นับถือท่านเสมือนเป็นญาติผู้ใหญ่ทุกคน ท่านไม่เคยทอดทิ้งผู้ใกล้ชิด และให้การช่วยเหลือดูแลทุกคน ท่านทำตัวเสมือนเป็นพ่อของผู้ใกล้ชิดท่าน คนที่ใกล้ชิดท่านจะทราบว่าท่านมีบุคลิกของความเป็นผู้นำสูง มีความประนีประนอมกับทุกปัญหาเสมอ ๆ และเมื่อถึงโอกาสที่จะต้องตัดสินใจที่เด็ดขาด ท่านไม่เคยกลัวใคร ท่านมีหัวใจเปรียบเหมือนดังเหล็กเพชร สมกับเป็นชายชาติทหาร ผู้ที่ใกล้ชิดท่านจะทราบว่าท่านจะมีปืนขนาด .357 แนบกายอยู่ตลอดเวลา และในที่สุดเมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม 2541 พวกเราและประชาชนชาวไทย ก็ได้สูญเสียอันยิ่งใหญ่ เนื่องจากการถึงแก่อสัญกรรมของท่าน ซึ่งท่านเป็นปูชนียบุคคลของชาติ พวกเราทุกคนเศร้าเสียใจ และเสียดายในตัวท่าน

ในท้ายที่สุดนี้ กระผมขออำนาจ และอานิสงส์แห่งคุณงามความดีที่ท่านได้สั่งสมมาตลอดชีวิต ตลอดจนบุญกุศลที่ครอบครัวและญาติมิตรได้ร่วมกันอุทิศให้ จงเป็นพลวปัจจัยน้อมนำดวงวิญญาณของ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ จงไปสู่สุคติในสัมปรายภพโน้นเทอญ.

พลตำรวจตรี

(เถลิงศักดิ์ สุคนธมาน)

ผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัดนครราชสีมา

“เป็นนักการเมืองที่มีความรู้ความสามารถสูง และมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล”

หม่อมหลวงทวีสันต์ ลดาวัลย์

พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ อดีตนายกรัฐมนตรี เป็นนักการเมืองที่มีความรู้ความสามารถสูง และมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล ท่านได้ใช้ความรู้ความสามารถ กับประสบการณ์จากการที่เคยรับราชการเป็นทหาร นักการทูต และนักการเมือง ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และประเทศชาติเป็นอเนกประการ จนเป็นที่รู้จักและมีชื่อเสียงปรากฏไปมิใช่เฉพาะในประเทศไทยเท่านั้น หากแต่ยังปรากฏไปถึงต่างประเทศด้วย ท่านนอกจากจะมีคุณสมบัติของนักการเมืองที่เพียบพร้อมแล้ว ยังมีจิตใจที่งดงามด้วย กล่าวคือ มีใจโอบอ้อมอารี มีอารมณ์ดี จริงใจ และมีความเสียสละ โดยเห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ นอกจากนี้ ยังเป็นผู้ยึดมั่น เทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ยิ่งเหนือกว่าสิ่งอื่นใด เคยได้รับราชการสนองพระเดชพระคุณเป็นราชองครักษ์เวรและราชองครักษ์พิเศษ ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตและจงรักภักดีเป็นที่ยิ่ง

การจากไปของพลเอกชาติชาย นับว่าเป็นการสูญเสียบุคคลผู้มีคุณค่าและมีบทบาทในวงการเมืองของบ้านเราไป ทั้งยังนำความเศร้าสลดยิ่งมาสู่ครอบครัว ญาติมิตร ผู้เคยร่วมงานและผู้รู้จักคุ้นเคยทั้งหลาย ผมเองรู้จักคุ้นเคยและมีความนับถือสนิทสนมกับท่านและครอบครัวมานาน จึงขอแสดงความเสียใจและไว้อาลัยในการจากไปของท่าน ณ โอกาสนี้ด้วย

ขออำนาจพระราชกุศลที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ บำเพ็ญพระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์เป็นลำดับมา กับกุศลกรณีย์ทั้งปวงที่พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ สร้างสมมาจวบสิ้นอายุขัย รวมทั้งบุญกุศลที่ครอบครัว และญาติมิตรเป็นต้น บำเพ็ญอุทิศให้ตามวาระ ได้โปรดรวมเป็นทิพยสมบัติอำนวยให้ท่านประสบแต่ความสุขสงบร่มเย็นในสุคติสัมปรายภพตลอดกาลทุกเมื่อไป

(หม่อมหลวงทวีสันต์ ลดาวัลย์)
องคมนตรี

คำไว้อาลัย แด่ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

ดร.ทองฉัตร หงศ์ลดารมภ์

ผมยังจำได้ดีว่า เมื่อวันที่ 4 เมษายน 2541 ก่อนวันเกิดของท่านหนึ่งวัน พวกเราสมาชิก "ชมรมโก๋แก่" ได้นัดกันไปอวยพรวันเกิดท่านที่บ้าน อ.มวกเหล็ก จ.สระบุรี และมีโอกาสได้ออกรอบกับท่านที่สนาม Forest Hill วันนั้นท่านยังดูแข็งแรง กระฉับกระเฉง และอารมณ์ดีเหมือนเคย ผมได้กราบอวยพรท่าน และไม่คาดคิดว่าหลังจากที่ท่านแยกกลับกรุงเทพฯ แล้ว ท่านจะต้องเข้าโรงพยาบาลไปรับการรักษาต่อที่ประเทศอังกฤษ แล้วไม่ได้กลับมาเป็นหัวหน้าชมรมของเราอีกต่อไป นับเป็นการสูญเสียบุคคลที่เปรียบเสมือนญาติผู้ใหญ่อันเป็นที่รักและเคารพยิ่งของเรา

ผมได้มีโอกาสทำงานใกล้ชิดกับท่าน เมื่อครั้งที่ท่านดำรงตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมตั้งแต่ปี พ.ศ. 2523 ส่วนผมปฏิบัติหน้าที่ในฐานะผู้ว่าการการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย ในขณะนั้นประเทศชาติกำลังประสบกับภาวะน้ำมันขาดแคลน ต้องร่วมกันแก้ไขปัญหา ท่านเป็นหัวเรือใหญ่ในการเอาโรงกลั่นน้ำมันบางจากคืนมาจากบริษัท ซัมมิทฯ การเรียกสิทธิในเรื่องน้ำมันดิบคืน และรวมไปถึงการพัฒนาก๊าซธรรมชาติในอ่าวไทย ที่คนรุ่นต่อมาได้ทำงานสานต่อจนประสบความสำเร็จ การที่ได้ทำงานใกล้ชิดกับท่านทำให้ได้เห็นตัวอย่างของการเป็นผู้บังคับบัญชาที่ดีเยี่ยม ท่านเป็นนายที่ดีอย่างหาที่เปรียบมิได้ มีความเมตตากรุณา ดูแลทุกข์สุขของลูกน้องอยู่เสมอ ท่านจะสนับสนุนการทำงานของลูกน้องอย่างเต็มที่และเต็มใจ โดยให้แนวคิดให้หลักการ และให้ความไว้วางใจลูกน้องในการปฏิบัติงาน โดยที่จะไม่มาลงในรายละเอียด

ถึงแม้ว่าต่อมา ผมจะเปลี่ยนหน้าที่การงานไปแล้ว แต่ท่านก็ยังมีเมตตาถามทุกข์สุขอย่างสม่ำเสมอ ชักชวนให้ร่วมเดินทางไปกับท่านยังสถานที่ต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศหลายครั้งหลายแห่ง คอยแนะนำให้รู้จักกับผู้ใหญ่และบุคคลสำคัญต่าง ๆ ซึ่งทำให้ผมมีความรู้สึกซาบซึ้งใจเป็นอันมากในการที่บุคคลระดับท่านซึ่งเป็นถึงนายกรัฐมนตรียังนึกถึงเรา ผมรู้สึกว่า ผมโชคดีมาก เป็นบุญ และเป็นเกียรติที่ได้ติดตามท่านแทบจะทุกหนทุกแห่งทั่วโลก ซึ่งน้อยคนจะได้รับ ผมจึงได้ปวารณาตัวเสมอว่า จะช่วยงานท่านตลอดไปจนกว่าชีวิตจะหาไม่ แต่น่าเสียดายที่ท่านจากไปเร็วเหลือเกิน หมดโอกาสเสียแล้ว

ในการที่ได้ใกล้ชิดติดตามท่านหลายครั้ง ทำให้รู้ซึ้งถึงจิตใจอันดีงามของท่าน ที่ไม่เคยเป็นพิษเป็นภัยกับใคร ท่านอารมณ์ดีอยู่เสมอ และไม่เคยแม้แต่ครั้งเดียวที่จะเห็นท่านโกรธเคืองหรือว่ากล่าวผู้อื่น ท่านเป็นผู้ที่มีจิตใจอ่อนโยนแต่เข้มแข็งและหนักแน่น ผมจำได้ว่า เมื่อครั้งที่ติดตามท่านไป จ.ระยอง ในภารกิจโครงการพัฒนาชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก เรานั่งเฮลิคอปเตอร์ไปวันนั้นท้องฟ้ามืดครึ้ม ฝนตกหนัก มีพายุ ซึ่งปกติแล้วถ้าอากาศเป็นเช่นนี้ ฮ.จะต้องหาที่ลง แต่เราก็ยังเดินทางกันต่อไป ที่ปัดน้ำฝนด้านหน้า ฮ. ก็เกิดเสีย นักบินต้องเอามือออกไปเช็ด ท่านไม่ได้แสดงอาการวิตกหรือหวาดกลัวใด ๆ ทั้งสิ้น และในขณะเดินทางท่ามกลางฟ้าคะนองนั้น ปรากฏว่าท้องฟ้าได้เปิดเป็นช่องให้ ฮ.บินไปได้จนถึงที่หมายด้วยความปลอดภัย ผมรู้สึกเชื่อมั่นว่าท่าน

เป็น "ผู้มีบุญ" ดังนั้น ในการเดินทางไปไหนกับท่านจึงสบายใจและมั่นใจ นี่ไม่ใช่เหตุการณ์เดียวที่ผมประสบเท่านั้น ยังมีอีกหลายเหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นว่าท่านเป็นผู้มีจิตใจเข้มแข็ง ช่างสังเกต และแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้อย่างดี สมเป็นชายชาติทหารอย่างแท้จริงที่ผมมิอาจบรรยายให้หมดได้

มีเพียงเรื่องเดียวเท่านั้นที่ผมไม่ได้ร่วมทำงานกับท่าน คือ งานการเมือง หลายคนคิดว่าผมเป็นสมาชิกพรรคของท่าน ตั้งแต่สมัยท่านเป็นหัวหน้า "พรรคชาติไทย" แล้วมา "พรรคชาติพัฒนา" แต่ผมไม่เคยทำงานด้านการเมือง ผมไม่ใช่เป็นคนของพรรคชาติไทย พรรคชาติพัฒนา แต่ผมเป็นคนของชาติชาย ผมเป็น "เด็กของน้าชาติ" ด้วยความภาคภูมิใจเป็นที่สุด

การจากไปของท่าน เป็นการสูญเสียอย่างใหญ่หลวงของครอบครัว ญาติ สนิท มิตรสหาย ผู้ใต้บังคับบัญชา และผู้ที่ชอบพอทุก ๆ คน ด้วยอานิสงส์แห่งบุญบารมีและคุณความดีทั้งหลายทั้งปวงที่ท่านพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้ประกอบไว้ตลอดชีวิตของท่าน รวมทั้งพลังอานุภาพที่พวกเราผู้อยู่เบื้องหลังได้ร่วมกับบำเพ็ญกุศลอุทิศให้ จงเป็นพลังปัจจัย อำนวยให้ดวงวิญญาณของท่านประสบสุขไปสู่สุคติในสัมปรายภพด้วยเทอญ

ทองฉัตร หงศ์ลดารมภ์

“เป็นผู้นำประเทศที่เพียบพร้อม ในทุก ๆ ด้านอย่างแท้จริง”

พันตำรวจโท ดร.ทักษิณ ชินวัตร

เมื่อผมได้ทราบข่าวการถึงแก่อสัญกรรมของ พลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ ที่ประเทศอังกฤษ รู้สึกตกใจและเศร้าสลดเช่นเดียวกับครอบครัว ญาติมิตร ผู้ร่วมงาน ตลอดจนผู้ใต้บังคับบัญชาของท่าน เพราะคาดไม่ถึงว่า ท่านจะด่วนจากไปก่อนกาลอันสมควร

พลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ นั้น ท่านเป็นผู้ใหญ่ที่มีอารมณ์ขันเสมอ แม้ว่าชีวิตของท่านจะต้องเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ อิทธิพลจากการเมืองได้เปลี่ยนท่านจากทหารอาชีพไปเป็นนักการทูต จากนักการทูตไปเป็นนักการเมือง ซึ่งประสบความสำเร็จไม่ว่าจะเป็นการเปิดความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีน การเปลี่ยนสนามรบให้เป็นตลาดการค้า การผลักดันจัดตั้งเอเปค การแก้ไขปัญหาการกีดกันทางการค้า การรักษาตลาดส่งออก รวมทั้งการเปิดตลาดใหม่ จนผมรู้สึกอยู่เสมอว่าท่านเป็นผู้นำประเทศที่เพียบพร้อมในทุก ๆ ด้านอย่างแท้จริง

เมื่อครั้งที่ผมเข้าสู่การเมืองเป็นครั้งแรก และดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ท่านก็ชวนผมไปร่วมหารือกันแบบสบาย ๆ ที่ห้องสหประชาชาติหรือห้องกรรมาธิการที่อยู่ข้าง ๆ ห้องประชุมใหญ่ชั้น 2 นั่นเอง ซึ่งที่นี่จะเป็นศูนย์รวมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทุกพรรค ทั้งที่อยู่ในระดับอาวุโสและเป็นแกนนำพรรคแทบทุกพรรคทั้งสิ้น ท่านกรุณาให้เกียรติแก่นักการเมืองหน้าใหม่อย่างผมได้นั่งเคียงคู่กับท่าน แม้ในช่วงที่ท่านเป็นฝ่ายค้าน สมัยรัฐบาลของ ฯพณฯ บรรหาร ศิลปอาชา ซึ่งขณะนั้น ผมเป็นรองนายกรัฐมนตรี เราก็จะมีการพูดคุยกันในเรื่องสำคัญของบ้านเมือง หรือแม้แต่ในช่วงรัฐบาลของ ฯพณฯ พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ซึ่งผมได้มีโอกาสกลับเข้าไปทำงานการเมืองอีกครั้งหนึ่ง ท่านก็มักจะพูดคุยถึงทิศทางในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของชาติด้วยความห่วงใย ผมมีโอกาสได้หารือกับท่านอีกหลายครั้ง แม้จะพ้นจากตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรีแล้ว กระทั่งวันคล้ายวันเกิดของท่านที่บ้านซอยลือชา เมื่อวันที่ 5 เมษายน 2541 และครั้งสุดท้ายคือ ที่โรงพยาบาลครอมเวลล์ กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ ซึ่งผมได้มีโอกาสไปเยี่ยมท่านในขณะเดินทางไปธุรกิจพอดี และไม่คิดว่า นั่นคือครั้งสุดท้ายที่ผมได้พบท่าน

อสัญกรรมของท่านครั้งนี้ สร้างความสูญเสียแก่วงการเมืองไทย ทั้งด้านเศรษฐกิจและการต่างประเทศ โดยเฉพาะสายสัมพันธ์อันดีกับผู้นำนานาชาติ ซึ่งจะมีส่วนช่วยในการแก้ไขปัญหาวิกฤตของชาติได้ง่ายขึ้น ด้วยกุศลกรรมและคุณานุปการที่ท่านได้กระทำมาโดยตลอด ย่อมจะเป็นอนุสรณ์อันควรแก่การศึกษาและจดจำที่คนรุ่นหลังควรตระหนักถึงภารกิจอันใหญ่หลวงในการเป็นผู้นำของประเทศไทยของท่าน พลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ เฉกเช่นบรรพบุรุษของเราที่เคยสร้างชาติจนประสบความสำเร็จมาแล้ว

ด้วยความอาลัยยิ่ง

พันตำรวจโท

(ดร.ทักษิณ ชินวัตร)

คำไว้อาลัย แด่ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

นายธรรมนูญ หวั่งหลี

ในปัจจุบัน ประวัติศาสตร์ต้องจารึกไว้ว่า ประเทศไทยได้สูญเสียนายทหารที่จงรักภักดี นักการทูตผู้มีอัจฉริยภาพและวิสัยทัศน์ รวมทั้งนักการเมืองผู้มีความสามารถในการแก้ปัญหาของชาติที่ดีเด่นไปอีกท่านหนึ่ง คือ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

ในห้วงเวลา 30 กว่าปี ที่กระผมได้รู้จักและคุ้นเคยกับ ท่านพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ และมีสายสัมพันธ์กับท่านและครอบครัว ท่านเป็นบุคคลหนึ่งที่เป็นแบบฉบับของผู้ที่เพียบพร้อมไปด้วยภูมิปัญญา ความรู้ความสามารถ มีปฏิภาณไหวพริบเฉียบแหลม พร้อมทั้งมีความทันสมัยทันเหตุการณ์มองการณ์ไกลอย่างแม่นยำ ท่านจึงสามารถก้าวไปสู่จุดสูงสุดทางราชการและทางการเมือง

ชีวิตกระผมได้ผ่านเหตุการณ์และประสบการณ์สำคัญต่าง ๆ ร่วมกับท่าน ตั้งแต่กระผมมีโอกาสต้อนรับท่านและครอบครัว ในฐานะสมาชิกของสมาคมนักเรียนไทยในสหรัฐอเมริกา ในขณะที่ท่านดำรงตำแหน่งอัครราชทูตประจำประเทศอาร์เจนตินาเมื่อ ค.ศ.1962

หลังจากนั้นกระผมได้ร่วมทำกิจกรรมลูกเสือวูัดแบทรุ่นเดียวกัน เมื่อท่านดำรงตำแหน่งผู้บังคับบัญชาลูกเสือแห่งชาติและกระผมได้สืบทอดเจตนารมณ์ในการบริหารสมาคมกอล์ฟแห่งประเทศไทยต่อจากท่านในโอกาสต่อมา

ในสมัยที่ท่านดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ท่านได้ดูแลเอาใจใส่ต่อกิจการของ บริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) โดยการให้คำแนะนำในการบริหารงานและให้คำปรึกษาอันเป็นแนวทางที่มีประโยชน์อย่างยิ่งในการพัฒนาองค์กรให้ก้าวหน้าต่อไป

จากการที่ได้ร่วมกิจกรรมและการทำงานต่าง ๆ กระผมรู้สึกว่าชีวิตท่านพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นชีวิตของคนที่ทำคุณประโยชน์แก่ส่วนรวมและประเทศชาติ เป็นชีวิตที่สมาชิกในครอบครัว ญาติ พี่น้อง ตลอดจนเพื่อนฝูงและผู้ที่เคยร่วมงาน สามารถภาคภูมิใจได้อย่างแท้จริง

กระผมขอกราบขอบพระคุณ ท่านผู้หญิงบุญเรือน ชุณหะวัณ เป็นอย่างสูงที่ได้ให้เกียรติกระผมในการเขียนคำไว้อาลัยแด่ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ผมมีความเชื่อมั่นว่าแม้ร่างกายของท่านจะได้ดับสูญไปแล้วแต่ชื่อเสียงและคุณงามความดีของท่านที่ได้สรรค์สร้างไว้ให้แก่ประเทศชาติจะยังคงอยู่ตลอดไป ขอกุศลผลบุญทั้งหลายที่ท่านได้ประกอบมาตลอดชีวิตจงดลบันดาลให้ดวงวิญญาณของท่านไปสู่สุคติในสัมปรายภพชั่วนิรันดร์

(นายธรรมนูญ หวั่งหลี)
กรรมการผู้อำนวยการใหญ่
บริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน)

คำไว้อาลัย แด่ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

ธนินท์ เจียรวนนท์

กระผมได้ทราบข่าวการจากไปของ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ด้วยความเสียใจและอาลัยอย่างยิ่ง เพราะตลอดระยะเวลาที่กระผมได้มีโอกาสร่วมงานอย่างใกล้ชิด จนมีความสนิทสนมกับ ฯพณฯ มาเป็นเวลากว่า 20 ปีนั้น ฯพณฯ ได้ทำหน้าที่ "ผู้นำเปี่ยมวิสัยทัศน์" ที่เข้มแข็งด้วยจิตใจของสุภาพบุรุษจนเป็นที่ประจักษ์แก่ผู้ร่วมงานและญาติมิตรโดยทั่วไป

ด้วยวิสัยทัศน์ของ ฯพณฯ ซึ่งเป็นผู้ที่มองโลกกว้างและไกล สามารถนำมาปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม จุดเด่นในเรื่องนี้เห็นได้ชัดจากคำพูดของ ฯพณฯ ที่ว่า"เปลี่ยนสนามรบเป็นตลาดการค้า" ในกลุ่มประเทศอินโดจีน นอกจากนี้ ฯพณฯ ยังเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ซึ่งปัจจุบันกลายเป็นศูนย์กลางความเจริญที่สำคัญของประเทศ ที่มีการลงทุนทั้งภาครัฐและเอกชน ฯพณฯได้แสดงวิสัยทัศน์อย่างกว้างขวางในหลายโอกาส โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง และมิยอมย่อท้อต่ออุปสรรคใด ๆ สิ่งนี้นับเป็นคุณสมบัติส่วนตัวที่สำคัญของ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

เส้นทางการดำเนินชีวิตของ ฯพณฯ อาจกล่าวได้ว่าประสบกับปัญหาและอุปสรรคเกินกว่าที่หลายคนจะคาดคิด แต่สิ่งเหล่านี้ก็มิได้เป็นเครื่องบั่นทอนความมุ่งมั่นอย่างแน่วแน่ของ ฯพณฯ ตรงกันข้าม ฯพณฯ กลับใช้ความพยายามอย่างเต็มกำลังความสามารถด้วยพลังใจที่แข็งแกร่งแก้ไขสถานการณ์สำคัญ ๆ ของชีวิตได้ทุกครั้งไป

การดำเนินชีวิตส่วนตัวของ ฯพณฯ โดยเฉพาะในด้านสุขภาพนั้น ผู้ใดก็ตามที่ได้มีโอกาสสัมผัสสนทนาอย่างใกล้ชิดด้วยแล้ว จะรู้สึกถึงความมีอารมณ์ร่าเริงแจ่มใส ซึ่งมีส่วนทำให้สุขภาพของ ฯพณฯ แข็งแรงทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิต นับเป็นเสน่ห์แก่ผู้ที่มีโอกาสคุ้นเคยกับ ฯพณฯ ทั้งทางตรงและทางอ้อมเป็นอย่างยิ่ง

การจากไปของ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ในครั้งนี้เท่ากับว่าประเทศชาติได้สูญเสีย "เอตทัคคะบุคคล" ที่สำคัญยิ่งคนหนึ่งและเป็นที่น่าเสียดายยิ่งสำหรับครอบครัวชุณหะวัณ ตลอดจนญาติสนิทมิตรสหายและผู้ที่รู้จักชอบพอกับ ฯพณฯ ขออำนาจกุศลผลบุญที่ ฯพณฯ ได้บำเพ็ญไว้ตลอดชีวิต จงดลบันดาลให้ดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้ไปสู่สุคติในสัมปรายภพชั่วนิรันดร

(ธนินท์ เจียรวนนท์)
ประธานกรรมการ
บริษัท เครือเจริญโภคภัณฑ์ จำกัด

อาลัย "น้าชาติ"

ตี๋ - นริศร์ อัสสานุวงศ์

"ตี๋.....ช่วยดูแลน้าด้วย แม่มีน้องชายคนนี้คนเดียว" คือประโยคที่ป้าใหญ่ - คุณหญิงอุดมลักษณ์ ศรียานนท์ สั่งกำชับผมไว้เมื่อประมาณ 20 ปีที่แล้ว และคำพูดดังกล่าวยังคงอยู่ในความทรงจำของผมตราบจนทุกวันนี้ สำหรับผมแล้ว ไม่ว่าน้าชาติจะมีตำแหน่งใดในทางการเมือง ไม่ว่ายามนั้นจะมีรถจอดเต็มซอยราชครู หรือว่างเว้นคนมาเยือน ผมถือเป็นหน้าที่อันทรงเกียรติที่จะมาพบน้าชาติอย่างสม่ำเสมอตามที่แม่ได้มอบหมายไว้

สำหรับบางคน อาจเห็นท่านเป็น "เพลย์บอย" แต่สำหรับผม น้าชาติเป็นสุภาพบุรุษชนิดยากที่จะหาใครเหมือน ท่านเป็นนักการทูต เป็นผู้สร้างโอกาส อันยังประโยชน์แก่ประเทศ นอกจากนี้ ท่านยังเป็น "สุภาพบุรุษใจนักเลง" กล้าที่จะคิด กล้าตัดสินใจ และยอมรับถึงผลของการตัดสินใจนั้น ท่านพร้อมที่จะให้อภัยแก่ทุกคน ไม่ว่าบุคคลนั้นจะเคยสร้างความเจ็บช้ำแก่ท่านสักปานใด

บางคนเข้าใจว่ายุครัฐบาลของนายกฯชาติชาย ประเทศไทยเป็นยุคแห่งเศรษฐกิจฟองสบู่ แต่ผมกลับเห็นว่าในฟองสบู่ที่ว่านั้น กลับมีแต่โครงการอันมีความเป็นรูปธรรม โครงการต่าง ๆ เช่น โครงการแหลมฉบัง โครงการมาบตาพุด โครงการเซ้าท์เทิร์น ซีบอร์ด รวมไปถึงมหาวิทยาลัยสุรนารี แหล่งพัฒนาฝีมือแรงงานไทย ล้วนเป็นโครงการที่ริเริ่มให้เป็นรูปร่างขึ้นมาโดยน้าชาติ เพื่อจะนำพาประเทศไทยพร้อมทั้งประชาชนกว่า 60 ล้านคนเข้าสู่ศตวรรษที่ 21

นอกจากนั้น ท่านยังเป็นร่มโพธิ์ ร่มไทร ผู้เอื้อเฟื้อ เอ็นดู และอาทรต่อบุคคลต่าง ๆ ที่แวดล้อมท่านอยู่ ผมมั่นใจว่าทุกคนต่างรู้สึกได้ถึงความกรุณาความรัก และความเมตตาที่ได้รับจากท่านโดยทั่วหน้ากัน สำหรับผมและครอบครัวรู้สึกมีความภาคภูมิใจและซาบซึ้งเป็นอย่างยิ่งที่ท่านได้ให้ความกรุณาต่อพวกเราในฐานะเช่นเดียวกับบุคคลในครอบครัวของท่านเอง

สุดท้ายของบทความนี้ ผมขอแสดงความระลึกถึงคุณงามความดีของน้าชาติ ด้วยความเคารพรัก แม้วันนี้ท่านได้จากโลกนี้ไปแล้ว หรือแม้ว่าวันเวลาจะผ่านไปนานเพียงใด น้าชาติและคุณงามความดีของท่าน จะยังคงอยู่ในความทรงจำของพวกเราตลอดไป

ตี๋ - นริศร์ อัสสานุวงศ์ และครอบครัว

อาลัยพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

กระผมได้รู้จัก ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ในปี 2529 ขณะนั้นท่านเป็นหัวหน้าพรรคชาติไทย กระผมดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา ขณะนั้นทางโรงพยาบาลได้รับงบประมาณน้อยแต่มีคนไข้มาก ทำให้ขาดแคลนเครื่องมือแพทย์ ท่านเคยรับอาสาหาเงินทุนให้ โดยจัดคอนเสิร์ตสีขาว ที่ NASA เรียกว่าคอนเสิร์ต "สาว-สาว-สาว" เพราะดาราเป็นนักร้องสาวที่มีชื่อเสียงมากขณะนั้น การจัดครั้งนั้นได้เงินถึง 3 แสนบาทเศษ หลังจากนั้นท่านก็มีความสนิทสนมกับแพทย์-พยาบาล และเจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมาเป็นอย่างดี

ในปี 2531 ท่านได้รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนที่ 17 เมื่อท่านมาเยี่ยมประชาชนชาวนครราชสีมา กระผมในฐานะผู้อำนวยการโรงพยาบาลมหาราชฯ โดยหน้าที่ต้องติดตามท่านไปด้วย มีโอกาสได้พูดคุยกับท่านมาก ท่านได้ปรารภว่าท่านเป็นนายกฯ และเป็น ส.ส.โคราชด้วย ท่านต้องนำความเจริญให้โคราชให้มาก โดยท่านดำริว่า ประการแรก ต้องขยายเส้นทางถนนมิตรภาพ ระหว่างสระบุรี - โคราช ให้เป็น 4 เลน ล่าสุดกำลังขยายเป็น 8 เลน ประการที่สอง ต้องให้เป็นเมืองอุตสาหกรรมที่ใช้น้ำน้อย ๆ ประการที่สาม ต้องจัดให้มีมหาวิทยาลัยที่ทันสมัย ประการที่สี่ ต้องให้มีสนามบินนานาชาติ เพื่อค้าขายกับต่างประเทศ ถ้าทำได้จะทำให้เมืองโคราชเจริญและรายได้ของประชากรจะดีขึ้น พอถึงงานวันเกิดท่านได้มีการจัดงาน มีการแสดงต่าง ๆ รวมทั้งของโรงเรียนด้วย ท่านนึกขึ้นได้ว่ารายได้ของประชากรดีขึ้น จะมีการจัดงานบ่อย ถ้าการแสดงไม่ดีจะอายเขา เพราะฉะนั้นจะต้องจัดตั้งวิทยาลัยนาฏศิลป์ด้วย และพูดถึงว่ามหาวิทยาลัยมักประสบปัญหาขาดแคลนอาจารย์ด้วย ท่านถามผมว่าหมอเริ่มใหม่เงินเดือนเท่าไร อาจารย์มหาวิทยาลัยระดับดอกเตอร์เริ่มใหม่เงินเดือนเท่าไร พอท่านทราบความจริง ท่านถึงกับพูดว่ามีน่าเงินเดือนน้อยกว่าคนรถที่บ้านผมอีก จะอยู่กันได้อย่างไร เพราะฉะนั้นมหาวิทยาลัยที่จะตั้งใหม่จะต้องเป็นอิสระไม่เป็นราชการ จึงจะให้เงินเดือนอาจารย์สูงได้ ท่านจึงสร้างต้นแบบของมหาวิทยาลัยที่มีรูปแบบและโครงสร้างของมหาวิทยาลัยของรัฐที่ไม่เป็นส่วนราชการ มีระบบบริหารงานของตนเองที่คล่องตัว และมีประสิทธิภาพสูง ทำให้เป็นต้นแบบของมหาวิทยาลัย ทราบว่าขณะนี้มหาวิทยาลัยอื่น ๆ กำลังจะนำต้นแบบของท่านไปใช้หลายแห่ง

เมื่อ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ถึงแก่อสัญกรรมในวันที่ 6 พฤษภาคม 2541 ทำให้กระผมและชาวโคราชทุก ๆ ท่าน มีความอาลัยยิ่งต่อการจากไปของ ฯพณฯ จะเห็นได้ว่าตลอดเวลาพิธีงานสวดศพ มีประชาชนที่คิดถึงคุณงามความดีของท่านไปร่วมในงานสวดศพกันจนแน่นตลอดเวลา

(น.พ.บรรพต บูรณสิน)
กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิสภามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
อดีตผู้อำนวยการโรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา
นายกสมาคมกล้วยไม้โคราช

แด่พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ที่เคารพรัก

บวร ศรีวิไลลักษณ์

นับตั้งแต่ได้รู้จักกับท่าน เมื่อ พ.ศ. 2518 จนกระทั่งท่านจากเราไป แต่ความดีของท่านมีอยู่มากมาย ท่านเป็นนักการทหารที่ดี นักการทูตที่ดี และนักการเมืองที่มีแต่ความเสียสละ ตลอดเวลา 20 กว่าปี ที่รู้จักสนิทสนมกับท่าน ท่านจะมีแนวความคิดใหม่ ๆ แนะนำผมบ่อยครั้ง ท่านจะสอน ท่านจะให้แนวความคิดที่ดีในการเตรียมการแก้ไขปัญหาท้องถิ่นและวางโครงการต่าง ๆ เพื่ออนาคตบ้านเมืองจะได้ไม่มีปัญหา เช่น โครงการสิ่งแวดล้อม ปัญหาน้ำเสีย การคมนาคม การศึกษา ตลอดจนปัญหาความยากจนของชาวบ้าน ท่านพูดเสมอว่าประชาชนเป็นนายเรา เราเป็นนักการเมืองต้องทำให้ประชาชนเกิดความสุข สะดวก สบาย และมีอยู่มีกิน การศึกษาที่ดี

ผมและพี่น้องประชาชนเคยเรียกน้ำตาจากท่านหน้าอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี ในวันทำพิธีบายศรีสู่ขวัญท่าน หลังจากท่านกลับมาเยี่ยมชาวโคราชเมื่อเหตุการณ์บ้านเมืองสู่ภาวะปกติ เราทุก ๆ คน ห่วงท่าน แต่ท่านกลับบอกว่าดี มีอยู่มีกิน มีคนคอยดูแล และท่านไม่โกรธใคร หรือหมู่คณะใดที่ทำกับท่าน นี่แหละครับที่เราทุก ๆ คนยอมรับว่าท่านมีแต่ให้มีแต่ให้

ขอให้ความดีของท่านที่สะสมอยู่ตลอดชีวิต จงนำดวงวิญญาณของท่านไปสู่สวรรค์ชั้นสูงสุด โดยที่ผมและหลาย ๆ คนที่รักท่านจะปฏิบัติตัวตามคำแนะนำและคำที่ท่านเคยสั่งสอนไว้ เพื่อดำเนินการตามอุดมการณ์ของท่าน

3 เมษายน 2541 เวลา 23.30 น. พบท่านครั้งสุดท้าย จากนั้นมีแต่ความอาลัยและเสียดายที่ท่านด่วนมาจากเราไป

(บวร ศรีวิไลลักษณ์)
นายกเทศมนตรีนครราชสีมา

ชีวิตที่ปรึกษากับที่ปรึกษาแห่งชีวิต

ศาสตราจารย์ ดร.บวรศักดิ์ อุวรรณโณ

เมื่อได้ทราบข่าวอสัญกรรมของท่านพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ซึ่งผมเรียกท่านด้วยความเคารพว่า ท่านนายกฯ ชาติชาย มาโดยตลอดนั้น ผมรู้สึกเสียใจ และเสียดาย....

เสียใจ.....เพราะนึกไม่ถึงและยังไม่มีใครเตรียมตัวเตรียมใจ

เสียดาย.....เพราะเมืองไทยขาดผู้นำคนสำคัญ ในขณะที่บ้านเมืองกำลังขาดแคลนผู้นำ

เพื่อระลึกถึงท่านทั้งในฐานะที่เป็นผู้มีพระคุณ และในฐานะที่ท่านทำคุณประโยชน์นานัปการให้คนไทยและเมืองไทย ผมจึงได้ขอคุณปานปรีย์ พหิทธานุกรหลานเขยซึ่งเป็นผู้สนิทกันมาก่อนว่า ผมจะเขียนบทความสั้น ๆ ที่ได้จากประสบการณ์ในการทำงานให้ท่าน เพื่อเป็นอนุสรณ์ระลึกถึงท่านด้วยความอาลัย

ก่อนเป็นที่ปรึกษาบ้านพิษณุโลกที่มีชื่อทางการว่า "ที่ปรึกษานโยบายของนายกรัฐมนตรี" นั้นผมไม่เคยใกล้ชิดกับท่านนายกฯ ชาติชาย มาก่อนเลย เคยติดตามก็เฉพาะข่าวจากหน้าหนังสือพิมพ์ และในวิทยุโทรทัศน์เท่านั้น ภาพของท่านในขณะนั้นก็คือ ภาพที่สื่อมวลชนเขียนขึ้น ภาพที่เด่นชัดที่สุดเห็นจะเป็นภาพ "เพลย์บอย" และ "สุขนิยม"

เมื่อได้รับทาบทามจากคุณพันศักดิ์ วิญญรัตน์ ซึ่งเป็นเพื่อนสนิทกับอาจารย์โต้งหรืออาจารย์ไกรศักดิ์ ให้เป็นที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี ก็รู้สึกแปลกใจว่าเหตุใด ??? ที่แปลกใจก็เพราะผมไม่เคยรู้จักท่านเป็นส่วนตัว ท่านก็ไม่เคยรู้จักผม แม้อาจารย์โต้งก็เช่นกัน แต่ที่รับก็เพราะคุณพันศักดิ์อธิบายว่าท่านต้องการคนหนุ่มที่ยังไม่มีสังกัดทางการเมือง มาช่วยให้ความคิดความเห็น

เมื่อพบท่านครั้งแรก คำพูดที่ออกจากปากท่านทำให้ผมแน่ใจว่าผมตัดสินใจถูก ท่านนายกฯชาติชายบอกว่า "ผมต้องการความคิดของคนหนุ่มสาวในการบริหารบ้านเมือง เพราะคนหนุ่มสาวจะมองไปข้างหน้า แต่คนมีอายุมักจะมองไปข้างหลัง พวกคุณให้ความเห็นถูก คุณก็เป็นผู้รับประโยชน์ เพราะคุณยังอยู่อีกนาน แต่ถ้าพวกคุณให้ความเห็นผิด คุณก็ต้องรับผลไปนาน"

คำพูดกะทัดรัดของท่านสะท้อนความใจกว้าง ความไม่ถือตน และความกล้าได้กล้าเสียและกล้าตัดสินใจ.....ใจกว้าง เพราะรับฟังความคิดเห็นของที่ปรึกษาที่ใครต่อใครต่างก็เรียกว่า "เด็กบ้านพิษ".....ไม่ถือตนว่าตนมีอาวุโสกว่ามีประสบการณ์มากกว่า มีตำแหน่งสูงกว่า.....กล้าได้กล้าเสียและกล้าตัดสินใจ ทั้ง ๆ ที่อาจถูกคนทั้งประเทศมองว่าตั้งเด็กเมื่อวานซืนเป็นที่ปรึกษาทั้ง ๆ ที่จะตั้งคนที่มีชื่อเสียงและอาวุโสกว่าก็ได้ !

คำพูดเพียงแค่นี้เองที่ทำให้ผมคิดว่า ผมได้มีโอกาสทำงานกับผู้นำที่ยิ่งใหญ่คนหนึ่งแล้วเป็นแน่ และทำให้ผมตั้งใจจะทุ่มเทแรงกายแรงใจ และสติปัญญาความสามารถทั้งหมดให้กับงานที่ท่านมอบให้.....ให้สมกับความไว้วางใจที่ได้รับ

การทุ่มเทแรงกาย แรงใจ และสติปัญญาความสามารถทั้งหมดของทีมที่ปรึกษาหนุ่มไม่เสียเปล่าจริงๆ เพราะท่านนายกฯชาติชาย รับฟัง ทุกเรื่องและรับฟังด้วยความตั้งใจอย่างที่ผมไม่เคยเห็นผู้ใหญ่คนไหนรับฟัง "เด็ก" มาก่อน

แต่ การรับฟัง ไม่ใช่ การเชื่อฟัง ท่านนายกฯ ชาติชาย มักจะทดสอบความคิดที่ที่ปรึกษาหนุ่มให้กับคนกลุ่มต่าง ๆ เสมอ ทดสอบจนแน่ใจว่าใช้ได้จึงจะทำ

การรับฟังและความรอบคอบจึงเป็นสิ่งที่ผมเรียนรู้จากท่าน เพราะโดยปกติคนเป็นอาจารย์สอนหนังสือมักไม่ค่อยฟังใคร ยิ่งแก่วิชาด้วย ความรอบคอบก็จะลดลง เพราะมีความมั่นใจ ผมเริ่มเรียนรู้จากการทำงานกับท่าน

หน้าที่ที่ปรึกษาเป็นเพียงหน้าที่ทางการที่ผมทำให้นายกรัฐมนตรี แต่ผมได้เรียนรู้อย่างมหาศาล จากผู้ซึ่งดำรงตำแหน่งนั้นเป็นส่วนตัว

ชีวิตที่ปรึกษานายกรัฐมนตรีมีหน้าที่ให้คำปรึกษาแก่นายกรัฐมนตรี แต่พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ในฐานะส่วนตัวกลับเป็นครูและที่ปรึกษาแห่งชีวิตที่สอนให้ผมได้เรียนรู้อะไรต่อมิอะไรมากมายที่เขาไม่สอนกันในมหาวิทยาลัย

ต่อไปนี้ เป็นเพียงเสี้ยวเดียว....เสี้ยวเดียวจริงๆ ที่ผมเรียนรู้จากที่ปรึกษาแห่งชีวิตของผม....

การให้เกียรติผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นผู้น้อยหรือผู้ใหญ่เป็นสิ่งที่ท่านนายกฯ ชาติชาย ทำมาตลอด

ครั้งหนึ่งในระหว่างการพักผ่อนในการประชุมสภาผู้แทนราษฎร เครื่องดื่มท่านนายกฯชาติชายหมด ผมเข้าไปจะขอรับแก้วไปเติมให้ ท่านปฏิเสธและพูดต่อหน้ารองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีหลายคนในที่นั้นว่า "ขอบคุณมาก แต่ที่ปรึกษานายกฯ มีหน้าที่ให้คำปรึกษา ไม่ใช่เติมเครื่องดื่ม" เมื่อผมเดินไปตามทส.มาให้เติมให้ ปรากฏว่าไม่มีใคร ผมจึงคว้าแก้วจากมือท่านไปเติมเอง คำพูดต่อมาก็คือ "แหม ! วันนี้โชคดีจริงที่ได้ที่ปรึกษาปริญญาเอก เติมเครื่องดื่มให้ ขอบคุณมาก"

คำพูดนี้อาจไม่มีความหมายสำหรับหลายคน แต่สำหรับผมท่านกำลังยกย่องผม และบอกให้รองนายกฯและรัฐมนตรีทั้งหลายทราบว่าถ้าเครื่องดื่มหมดกรุณาเดินไปเติมเอง ที่ปรึกษาของท่านไม่มีหน้าที่เติมเครื่องดื่มให้ใคร !!

ความกตัญญู ก็เป็นสิ่งที่ผมเรียนรู้จากท่านมากมาย ใครก็ตามที่ทำอะไรให้ท่านท่านจะหาโอกาสตอบแทนเสมอ โดยไม่ต้องร้องขอ

ท่านนายกฯ ชาติชาย บอกว่า ท่านนายกฯ เปรม ติณสูลานนท์ เป็นคนเปิดโอกาสให้ท่านเป็นนายกฯ ดังนั้น เมื่อท่านนายกฯเปรมทำคุณประโยชน์ให้ประเทศชาติมากก็สมควรที่รัฐบาลจะกราบบังคมทูลพระกรุณาขอพระราชทานพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้เป็นรัฐบุรุษ ไม่เพียงแต่กับผู้ใหญ่ แม้กับผู้น้อยท่านก็ตอบแทน สต๊าฟทำงานบ้านพิษณุโลกหลายคนเดือดร้อนหลังรสช. สต๊าฟเหล่านี้เป็นเด็ก ๆ ที่ไม่มีใครรู้จัก แต่ท่านนายกฯ ชาติชายก็อุปการะมากบ้างน้อยบ้างตามควร พลขับเครื่องบิน คนขับรถ ฯลฯ ท่านก็จะถามด้วยความห่วงใยตลอดว่าได้ทานข้าวแล้วหรือยัง และเมื่อเสร็จภารกิจ เขาเหล่านั้นก็จะได้ทิปจากท่านเสมอไม่เว้นแม้คนเดียว

การเห็นประโยชน์ระยะยาวของบ้านเมือง เป็นคุณสมบัติสำคัญอีกประการหนึ่งที่ผมได้สัมผัสมาตลอดขณะทำงานให้ท่าน

ครั้งหนึ่ง เมื่อมีข่าวว่านักศึกษาพม่ามีปัญหามาขอพึ่งอาจารย์โต้ง แทนที่ท่านจะบอกว่าอย่าไปยุ่งเพราะจะมีปัญหา ท่านกลับถามว่าโต้งมีสตางค์ช่วยเขาหรือเปล่า ? คนเหล่านี้ต่อไปเป็นอนาคตของประเทศของเขา หากเราอุปการะได้

ในโอกาสที่เขามีทุกข์ เมื่อเขาเป็นใหญ่ในบ้านเมืองเขา เขาจะไม่ลืมเรา ! คบไว้เถิด วันหนึ่งจะเป็นประโยชน์กับเมืองไทย

ท่านนายกฯ ชาติชาย ไม่ใช่คนช่างพูด แต่ท่านเป็นคนช่างคิดและเป็นคนพูด "ดี" และพูด "เป็น"

คำพูดสั้น ๆ แต่สื่อความหมายลึกซึ้งและกว้างไกลเป็นสัญลักษณ์ประจำตัวของท่านที่ไม่มีใครเหมือน.....

"เปลี่ยนสนามรบให้เป็นตลาดการค้า" ยังคงเป็นประโยคอ้างอิงของนานาชาติมาจนบัดนี้

"พูดให้ได้ยิน แต่เตะไม่ถึง" เป็นประโยคที่ท่านสอนที่ปรึกษาหนุ่มบ้านพิษณุโลกที่กำลังทุรนทุรายเมื่อท่านตอบผู้สื่อข่าวต่างประเทศในการพูดที่สโมสรผู้สื่อข่าวต่างประเทศ ที่โรงแรมโอเรียนเต็ลว่า "ท่านยินดี ถ้าฮุนเซ็นจะมาเมืองไทย" ค่ำวันนั้น คณะที่ปรึกษาประชุมกับโฆษกรัฐบาลเตรียมจะแถลงแก้ประโยคดังกล่าวด้วยเกรงว่าอาเซียนและมหาอำนาจอย่างจีน และอเมริกาจะไม่พอใจ แต่ผมค้านไว้ เพราะเชื่อว่าประสบการณ์ต่างประเทศของท่าน คงไม่ทำให้ท่าน "หลุดปาก" เป็นแน่ ก็จริงอย่างที่คิดเมื่อพวกเรามาถามท่านว่าจะให้ clarify หรือไม่ ท่านสอนว่า "โต้ง ไม่ต้อง clarify อะไรทั้งสิ้นรอดูปฏิกิริยาของวงการระหว่างประเทศก่อน เขาเรียกว่า 'พูดให้ได้ยิน แต่เตะไม่ถึง' จริงดังคาด เมื่อไม่มีปฏิกิริยารุนแรง ท่านดำเนินนโยบายเปลี่ยนสนามรบเป็นตลาดการค้าต่อทันที โดยเชิญเขมร 4 ฝ่ายมาเจรจากันเป็นครั้งแรก

"แยกกันเดิน แต่รวมกันตี" เป็นบทเรียนที่ท่านสอนที่ปรึกษาเมื่อต้องต่อสู้กับสหรัฐอเมริกาเรื่องจีเอสพี ท่านบอกว่ารัฐบาลไม่แคร์ จีเอสพี แต่รัฐสภาไทยแคร์ แม้ความเห็นจะต่างกัน ก็เป็นโอกาสให้รัฐบาลไทยใช้ประโยชน์ในการต่อรองระหว่างประเทศได้เต็มที่ จึงไม่สมควรกังวลในความแตกต่าง

สิ่งเหล่านี้ ผมเรียนรู้จากท่านระหว่างทำงานทั้งสิ้น

นอกจากนั้น ผมยังได้เรียนรู้ต่อไปอีกว่า ผู้นำที่ดีต้องปกป้องลูกน้องที่ทำงานให้ เสมือนแม่ไก่กางปีกปกป้องลูกไก่ให้พ้นจากปากเหยี่ยว

ระหว่างทำงานที่บ้านพิษณุโลก พวกเราถูกถากถาง เยาะเย้ย บางครั้งก็ถูกกล่าวหา ท่านนายกฯชาติชาย จะออกมาปกป้องให้ทุกครั้งโดยเราไม่เคยร้องขอ ผิดกับผู้นำหลายๆ คน ที่ปล่อยให้ลูกน้อง "ตายเดี่ยว" หรือ "ตายหมู่" แต่ตัวรอด คุณสมบัติข้อนี้คงได้มาจากการเป็นผู้นำทหารม้าที่ต้องนำลูกน้องออกศึกสงครามนั่นเอง !

สิ่งสุดท้ายที่ผมเรียนรู้จากท่านก็คือ "forgive and forget" ท่านบอกว่าคนจะมีความสุขในชีวิตได้ต้องรู้จักลืม ลืมสิ่งไม่ดีที่คนอื่นสร้างไว้กับเรา เพื่อเราจะอยู่กับเขาต่อไปได้ด้วยความสุข ดังนั้น ในชีวิตของท่านจึงมีแต่การให้อภัย ให้อภัยแม้กับคนที่ทำให้ท่านต้องตกเป็นจำเลยทางกฎหมายและสังคม

สิ่งที่ผมได้จากการเรียนรู้ในการทำงานกับท่านเป็นสิ่งมีค่ายิ่งกว่าสิ่งใด ยามผมทุกข์มาก ๆ ผมจะนึกถึงท่านเสมอ แล้วผมก็จะสบายใจเพราะชีวิตท่านทุกข์กว่าเรามาก แต่ท่านก็ยังอยู่ด้วยความสุข

ท่านนายกฯ ชาติชาย จากไปแล้ว....จากไปไม่มีวันกลับ....แต่บทเรียนชีวิตเพียงช่วงสั้น ๆ ที่ผมได้รับ จะเป็นบทเรียนที่มีค่าสำหรับผมและสังคมตลอดไป....

ศาสตราจารย์ ดร.บวรศักดิ์ อุวรรณโณ
อดีตที่ปรึกษาบ้านพิษณุโลก

ฤตยาลัย : พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

อาดูรพูนเทวษพ้น *พันทวี*

สยามรัฐรัฐบุรุษพลี *ชีพแล้ว*

สร้อยสรวงส่องสวัสดี *สรวมชีพ นิรันดร์เฮย*

สืบต่อตำนานแผ้ว *ผ่องพื้นไผททมาย*

ชาติชาย ชายชาติเชื้อ *อาชา ไนยเอย*

ชุณหะวัณ เอกบุตรา *ต่อสร้อย*

รำลึก อเนกคุณา *นุกิจกอปร ประโยชน์แฮ*

ด้วยจิต ดวงใจร้อย *ฤดีน้อมคนึงเสมอ*

ด้วยความเคารพ รัก และอาลัย

(ศาสตราจารย์ ดร.บวรศักดิ์ อุวรรณโณ)
คณบดี
คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ
นายกรัฐมนตรีผู้มอบเสรีภาพให้คนหนังสือพิมพ์

บัณฑิต รัชวัฒนะธานินทร์

ผมเป็นหนึ่งใน 7 - 8 คน นักหนังสือพิมพ์อาวุโสที่ได้รับเกียรติ ได้รับเชิญให้ร่วมรับประทานอาหารมื้อเย็นเดือนละครั้งกับ พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ สมัยที่ท่านเป็นนายกรัฐมนตรี

คืนวันหนึ่งในราวเดือนตุลาคม พ.ศ. 2533 เป็นวันที่พวกเราได้รับเชิญร่วมรับประทานอาหารเย็นกับ พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ ที่โรงแรมแอมบาสซาเดอร์ ของ คุณชวลิต ทั่งสัมพันธ์ ซึ่งคุณชวลิตเองก็มาร่วมวงอยู่ด้วยพร้อมกับเพื่อน ๆ นักหนังสือพิมพ์ อาทิ เผด็จ ภูรีปติภาณ, ชูพงศ์ มณีน้อย, สันติ วิริยะรังสฤษดิ์, อนันต์ อัศวนนท์, จัตวา กลิ่นสุนทร, ประหยัด คูณสมบัติ นอกจากนี้ก็มี พล.อ.อ.สมบุญ ระหงษ์

หลังจากอาหารผ่านไป พวกเราร่วมจิบบรั่นดีเป็นการตบท้าย บรรยากาศเป็นไปด้วยความสุนทรี ผมได้มีโอกาสกราบเรียนท่านว่าผมรู้สึกดีใจที่ ฯพณฯ เป็นนายกที่รักความเป็นประชาธิปไตยมาดำรงตำแหน่งตามระบบประชาธิปไตย และท่านได้ผ่านเส้นทางชีวิตมายาวนาน ได้ผ่านความลำบากลำบนมามากจากระบบเผด็จการที่แทรกซึมมาในระบบการปกครองที่เรียกว่าประชาธิปไตยมาตลอด ท่านแสดงอาการให้พวกเราได้เห็นชัดแจ้งว่าเห็นด้วยกับที่ผมกราบเรียนท่าน

ผมได้โอกาสจึงกราบเรียนท่านว่า ในฐานะที่ ฯพณฯ เป็นผู้รักประชาธิปไตย ไม่เคยออกมาผรุสวาทหนังสือพิมพ์ที่ลงข่าวหรือบทความที่ทำให้ท่านเสียหายแต่อย่างใด แม้รัฐบาลจะมีกฎเหล็ก "ประกาศคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน หรือ ปร. 42" ซึ่งเป็นผลพวงของระบบเผด็จการ เป็นเครื่องลิดรอนเสรีภาพหนังสือพิมพ์ ซึ่งคนหนังสือพิมพ์ได้ต่อสู้ให้ยกเลิกใช้มานับสิบ ๆ ปีแต่ไม่สำเร็จ

รัฐบาลชาติชายหากยกเลิก ปร. 42 ก็จะเป็นเครดิตต่อ ฯพณฯ เอง และรัฐบาลของ ฯพณฯ

ท่านตอบกับผมทันทีทันควัน "ตกลง" พวกเราโดยเฉพาะผมมีความยินดีมากต่อคำว่า "ตกลง" ของ ฯพณฯ

ก่อนหน้านี้คนหนังสือพิมพ์ได้รวมตัวกันเรียกว่า "สมัชชานักหนังสือพิมพ์" โดยมีคุณมานิจ สุขสมจิตร บรรณาธิการอาวุโส นสพ.ไทยรัฐ เป็นประธานรณรงค์เรียกร้องให้รัฐบาลยกเลิก ปร. 42 นี้ แต่ก็ได้รับการต่อต้านจากรัฐบาล โดยเฉพาะคนในรัฐบาล พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ เองอย่างหนัก

ทันทีที่ ฯพณฯ พล.อ.ชาติชาย ตอบตกลงยกเลิก ปร. 42 กับผมซึ่งขณะนั้นเป็นเวลาประมาณ 22.00 น. ผมใช้โทรศัพท์มือถือโทรหาคุณมานิจ สุขสมจิตร ซึ่งใกล้เวลาที่คุณมานิจจะเข้านอนแล้วว่า ผมมีเรื่องน่ายินดีจะเรียนให้ทราบว่า พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ ท่านตกลงจะยกเลิก ปร. 42

คุณมานิจแสดงความแปลกใจ ไม่เชื่อตามที่ผมบอก เพราะสมัชชานักหนังสือพิมพ์ได้รณรงค์มามากแล้ว แต่ยังไม่เห็นลู่ทางว่าจะสำเร็จลงอย่างง่ายดาย

ผมจึงเรียนคุณมานิจว่า เรื่องที่ผมแจ้งให้ทราบนั้น ผมได้รับการยืนยันจาก พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ เอง 2 นาที ก่อนที่จะโทรให้แกทราบ คุณมานิจก็ยังแสดงอาการงุนงงอีก ผมจึงกราบเรียนขออนุญาต ฯพณฯ ให้พูดโทรศัพท์กับคุณมานิจ ซึ่ง ฯพณฯ ก็แสดงความยินดีพูดโทรศัพท์กับคุณมานิจเอง

ปร. 42 ซึ่งพวกเราคนหนังสือพิมพ์ต่อต้านมาหลายสิบปีก็ถูกยกเลิกโดย พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ โดยปริยายเมื่อปลายปี 2533 แม้จะต้องผ่านขบวนการของสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา ในวันที่ 10 และ 11 มกราคม 2534

และที่สำคัญก็คือ การยกเลิก ปร. 42 ด้วยวิธีการง่ายดายนี้ ทำให้กระทรวงมหาดไทยซึ่งกำลังยกร่างพระราชบัญญัติฉบับใหม่เพื่อรองรับ ปร. 42 หรือกฎหมายลูกของ ปร. 42 ต้องเป็นหมันถูกยกเลิกไปโดยปริยาย หนังสือพิมพ์และคนหนังสือพิมพ์ในประเทศไทยจึงมีเสรีภาพกว่าประเทศใด ๆ ในภูมิภาคอาเซียนมาจนทุกวันนี้

ขอวิญญาณ พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ ผู้มอบความเป็นเสรีภาพให้กับหนังสือพิมพ์และคนหนังสือพิมพ์ ซึ่งเป็นเครื่องวัดความเป็นเสรีประชาธิปไตยของประเทศไทย จงสู่ความสันติในสัมปรายภพ

ขอ ฯพณฯ ได้โปรดรับความขอบพระคุณอย่างสูงจากพวกเราคนหนังสือพิมพ์ทุกคน

(บัณฑิต รัชวัฒนะธานินทร์)
ประธานกิตติมศักดิ์สมาพันธ์นักหนังสือพิมพ์แห่งอาเซียน
ประธานกิตติมศักดิ์สมาพันธ์นักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย
อดีตบรรณาธิการหนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์

คำไว้อาลัย แด่ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

บัญญัติ ทัศนียะเวช

พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนักการเมืองที่มีสีสันเป็นเสน่ห์ ทำให้วงการเมืองมีชีวิตชีวาตลอดมา ที่สำคัญกว่านั้นก็คือ เป็นผู้ที่เปี่ยมล้นด้วยบารมี จวบจนวาระสุดท้ายของชีวิต ซึ่งยากที่จะหานักการเมืองคนอื่นเสมอเหมือนได้

ดิฉันรู้จักพลเอกชาติชายครั้งแรก เมื่อท่านเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เดินทางไปสถาปนาความสัมพันธ์กับประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยมีหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช นายกรัฐมนตรี เป็นหัวหน้าคณะ

สื่อมวลชนจำนวนมากได้มีโอกาสร่วมเดินทางไปด้วย ดิฉันก็เป็นคนหนึ่งในจำนวนนั้น มีความรู้สึกตื่นเต้น ประทับใจในบทบาทของรัฐบาลครั้งนั้นมาก

ก่อนหน้านั้น เคยทราบแต่ว่าท่านเป็นทายาทของจอมพลผิน ชุณหะวัณ นายทหารใหญ่ในยุคนั้นและถูกมรสุมการเมืองพัดกระหน่ำจนต้องพ้นจากตำแหน่งผู้บังคับการโรงเรียนยานเกราะ ซึ่งถือว่าเป็นหน่วยคุมกำลังที่สำคัญ ถูกส่งตัวไปเป็นเอกอัครราชทูตประจำประเทศต่าง ๆ เป็นเวลานานถึง 15 ปี

15 ปีที่เร่ร่อนอยู่ในต่างประเทศ แม้จะดูว่าเป็นการถูกการเมืองเล่นงาน แต่ในทางกลับกันก็เป็นโอกาสอันดีสำหรับพลเอกชาติชาย ที่ได้เสริมสร้างทักษะ สะสมประสบการณ์ เปิดกว้างวิสัยทัศน์ ซึ่งมีคุณค่ามหาศาลต่อการทำงานการเมืองในระยะต่อมา

พลเอกชาติชาย ได้พิสูจน์แล้วว่า เป็นนักการเมืองที่มีปฏิภาณ ไหวพริบเฉียบแหลม สามารถนำประสบการณ์การเมืองอันยาวนานมาใช้ให้เป็นประโยชน์ได้อย่างดี ทำให้แต่ละจังหวะย่างก้าวทางการเมืองมีน้ำหนักเป็นที่น่าเกรงขาม

การที่มีโอกาสได้รับการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็นนายกรัฐมนตรีถึง 2 ครั้ง รวมทั้งการที่ได้เป็นหัวหน้าพรรคการเมืองที่ค่อนข้างใหญ่ถึง 2 พรรค ย่อมเป็นเครื่องยืนยันความสามารถได้ดี

คุณูปการอันยิ่งใหญ่ที่พลเอกชาติชายมีต่อวงการสื่อมวลชน ที่จะงดเว้นไม่กล่าวถึงไม่ได้ ก็คือการตัดสินใจออกพระราชกำหนด ยกเลิกประกาศคณะปฏิรูปการปกครองฉบับที่ 42 ที่เรียกกันว่า ปร.42 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ประกาศใช้ในยุคที่บ้านเมืองปกครองโดยเผด็จการ ให้อำนาจเบ็ดเสร็จฝ่ายบริหารในการสั่งปิดหนังสือพิมพ์โดยไม่ต้องมีคำสั่งศาล

การยกเลิก ปร.42 ฉบับนั้น จึงเท่ากับพลเอกชาติชาย ได้ขยับกงล้อของระบอบประชาธิปไตยที่เกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพของประชาชนให้ก้าวขึ้นมาอีกขั้นหนึ่ง

การจากไปของพลเอกชาติชาย ไม่เฉพาะเป็นการสูญเสียบุคลากรที่มีคุณค่าในวงการเมืองเท่านั้น แต่ยังทำให้วงการสื่อมวลชนขาด "มิตรที่ดี" ไปอย่างน่าเสียดาย

ขอให้วิญญาณของพลเอกชาติชาย จงไปสู่สุคติ

บัญญัติ ทัศนียะเวช

“คนรุ่นหลังน่าจะได้รำลึกไว้”

นายบุญเท่ง ทองสวัสดิ์

ขณะกำลังจัดตั้งรัฐบาล 18 เสียง ปี พ.ศ. 2518 ท่านปรมาจารย์คึกฤทธิ์ ปราโมช พูดว่า ความจริงคุณชาติชายไม่ใช่พวกทรราชนะ คน ๆ นี้เป็นประชาธิปไตย มีเหตุมีผล มีความรอบรู้เข้าใจดีในการต่างประเทศ ทั้งเป็นคนแคล่วคล่องว่องไว เหมาะที่จะว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และแล้ว พลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ ก็ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ

ขณะนั้น ไทยกับจีนขาดสัมพันธไมตรีต่อกันมาก่อนแล้วตั้ง 20 กว่าปี รัฐบาลประสงค์จะญาติดีกับจีน นายกรัฐมนตรีคึกฤทธิ์ฯ จึงได้จัดขบวนการใหญ่ โดยนายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้าคณะไปทำสัมพันธไมตรีกับจีนเอง โดยกระทรวงการต่างประเทศเป็นผู้จัดการ เมื่อกลับมาจากประเทศจีน ท่านชาติชาย ชุณหะวัณ มาบอกว่าพูดกับรัฐบาลจีนเรื่องขอให้รัฐบาลจีนงดส่งเงินและอาวุธให้ผู้ก่อการร้ายในไทย จีนเขาว่ารัฐบาลเขาไม่เกี่ยวข้อง เป็นเรื่องของพรรคการเมือง จึงยังไม่ได้เรื่องอะไร คงจะต้องว่ากันอีกต่อไป ต่อมาอีกไม่นานนัก ก็ได้มีการจัดคณะทูตพิเศษไปจีนอีก หลังจากกลับมาแล้ว ท่านชาติชาย ชุณหะวัณ ได้มากระซิบว่าได้ผลได้ผล จีนรับรองว่าจะไม่ให้เงินและอาวุธผู้ก่อการร้ายต่อไป เพราะเราเปิดความสัมพันธ์เป็นมิตรกันแล้ว และย้ำว่าคนเอเชียต้องใจเย็น ๆ พูดครั้งแรกไม่ได้ ต้องพูดกันสองครั้ง

ท่านชาติชาย ชุณหะวัณ ท่านทำประโยชน์ฝากไว้กับบ้านเมืองไม่ใช่เรื่องย่อย คนรุ่นหลังน่าจะได้รำลึกไว้

(บุญเท่ง ทองสวัสดิ์)

หมายเหตุ : *คำไว้อาลัยฉบับนี้คุณบุญเท่ง ทองสวัสดิ์ ได้กรุณาเขียนไว้ให้ก่อนท่านถึงแก่อสัญกรรมเมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2542 คณะผู้จัดทำจึงขออภัยต่อดวงวิญญาณคุณบุญเท่งและครอบครัวของคุณบุญเท่งมา ณ โอกาสนี้ด้วย*

คำไว้อาลัย แด่ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

พลตำรวจเอกบุญทิน วงศ์รักมิตร

เมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม 2541 ประเทศไทยได้สูญเสียบุคคลสำคัญ ผู้ซึ่งได้ประกอบคุณงามความดี และเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการบริหารงานบ้านเมืองอย่างสูงสุดไปอีกท่านหนึ่ง ท่านผู้นี้คือ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ อดีตนายกรัฐมนตรีคนที่ 17 ของประเทศไทยนั่นเอง การสูญเสียท่านผู้นี้ แม้จะเป็นการจากไปตามวาระและตามสภาพแห่งสังขารร่างกาย ซึ่งปุถุชนทั่วไปจะพึงหลีกเลี่ยงมิได้ก็ตาม แต่ก็ยังไม่วายที่จะก่อให้เกิดความเศร้าสลดใจแก่ผู้ได้รับข่าว และความอาลัยรักแก่ท่านผู้หญิงบุญเรือน ชุณหะวัณ บุตร ธิดา ญาติมิตร อดีตผู้ใต้บังคับบัญชา และผู้ที่เคยร่วมงานอย่างมิรู้เสื่อมคลาย โดยเฉพาะผมรู้สึกใจหายและเสียใจต่อการจากไปของท่านอย่างสุดซึ้ง

ผมได้เคยอยู่ใต้บังคับบัญชาของท่านสมัย พ.ศ. 2529-2534 ที่ท่านดำรงตำแหน่งเป็นรองนายกรัฐมนตรี และเป็นนายกรัฐมนตรีในปี พ.ศ. 2531-2534 ท่านเป็นหัวหน้าพรรคชาติไทย มีบ้านพักและที่ทำการสาขาพรรคอยู่ที่จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งผมรับราชการเป็นตำรวจ ในตำแหน่งรองผู้บัญชาการ 2 และผู้บัญชาการตำรวจภูธร 2 ที่จังหวัดนครราชสีมา เช่นกัน ผมจึงได้มีโอกาสได้รู้จัก และรับใช้ท่านอย่างใกล้ชิดมาโดยตลอด ท่านได้ให้ความรัก ความปรานี และความไว้วางใจในการปฏิบัติงานของผม และตำรวจในกองบัญชาการตำรวจภูธร 2 เป็นอย่างมาก

ท่านเป็นนายที่ประเสริฐที่สุด ให้ความรัก โอบอุ้มผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาและผู้ร่วมงาน ทั้งผู้ช่วยระงับทุกข์บำรุงสุขโดยถ้วนหน้า ท่านให้ความเอาใจใส่ ดูแลช่วยเหลือประชาชนทุกภูมิภาคที่ได้รับความเดือดร้อนทุกกรณี อย่างทันท่วงทีและเต็มความสามารถ จึงเป็นที่รักใคร่นับถือของประชาชนทั่วประเทศ

ท่านเคยพูดกับผมและผู้ใกล้ชิดเสมอว่า "จะต้องทำสนามรบเป็นสนามการค้าให้ได้" และท่านก็สามารถทำได้สำเร็จ ยุคที่ท่านเป็นผู้นำบริหารประเทศเป็นยุคที่เศรษฐกิจของชาติเจริญรุ่งเรืองสุดขีด คนจนคนรวยมีเงินใช้กันถ้วนหน้า ผมเชื่อมั่นว่า ชื่อเสียงและเกียรติคุณงามความดีของท่าน จะอยู่ในความทรงจำของคนไทยทั่วไปอีกนานแสนนาน

แม้ท่านจะจากไปแล้วก็ตาม แต่เกียรติประวัติอันกอปรไปด้วยคุณความดียังคงสถิตเสถียร อันเป็นสิริมงคลแก่วงศ์ตระกูลไปชั่วกาลนาน

ผมขอคุณงามความดี และบุญกุศล บุญราศี ที่พลเอกชาติชาย ได้บำเพ็ญมาเมื่อครั้งมีชีวิตอยู่ ประกอบกับผลานิสงส์ที่ท่านผู้หญิงบุญเรือน บุตร ธิดา ญาติมิตร บำเพ็ญให้ ขอจงเป็นปัจจัยส่งเสริมเพิ่มพูนความสันติสุข เกษมสำราญแด่วิญญาณอันบริสุทธิ์ของ พลเอกชาติชาย ในสัมปรายภพ เทอญ.

พลตำรวจเอก
(บุญทิน วงศ์รักมิตร)

คำไว้อาลัย แด่ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

บุญเนตร ตันตกิตติ์

คุณหญิงทิพยวรรณ ตันตกิตติ์

ผมและภรรยารู้สึกเสียใจอย่างสุดซึ้งในอสัญกรรมของ ฯพณฯ พลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ ผู้ซึ่งตลอดชีวิตของท่านได้สร้างสรรค์คุณประโยชน์นานัปการไว้แก่ชาติบ้านเมือง ครอบครัวของเรารู้สึกภูมิใจเป็นอย่างมาก ที่ได้มีโอกาสรู้จัก คุ้นเคย และได้รับความเมตตาจากท่านตลอดมาตั้งแต่สมัยคุณพ่อของผม ผมและภรรยาขอยกย่องท่านเป็นปูชนียบุคคลอย่างแท้จริง และจะรำลึกถึงพระคุณและคุณความดีของท่านตลอดไป

ขอกุศลผลบุญที่ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้สร้างสมมาตลอดชีวิต จงเป็นพลวปัจจัยดลบันดาลให้ดวงวิญญาณของท่านสถิตในสุคติสัมปรายภพ ประสบแต่ความสุขสงบตลอดกาลนิรันดร์เทอญ

ด้วยความเคารพอย่างสูง

(บุญเนตร - คุณหญิงทิพยวรรณ ตันตกิตติ์)

"NO PROBLEM"

บุญสืบ ชนารัตน์

"สืบ" เป็นชื่อที่ท่านเรียกผมมาตั้งแต่รู้จักกับท่านกว่า 25 ปี โดยการแนะนำของ พล.ต.อ. พจน์ เภกะนันทน์ อดีตอธิบดีกรมตำรวจ ด้วยความที่มีอุปนิสัย และรสนิยมที่คล้ายกัน ทำให้เกิดความสนิทสนมเรื่อยมา ท่านมักจะชวนผมเล่นกอล์ฟ ไม่ว่าจะสนามในประเทศ หรือต่างประเทศก็ตาม ทานอาหารร่วมกัน และเที่ยวดิสโก้ด้วยกันเสมอ ๆ ท่านได้ตั้งชื่อกลุ่มของพวกผมว่า "โก๋แก่" โดยมีท่านเป็นลูกพี่ใหญ่ ท่านเป็นทั้ง น้า, พี่ และเพื่อนที่เคารพรักของพวกผมทุกคน ไม่ว่าผมมีปัญหาอะไรท่านมักจะบอกผมเสมอว่า "NO PROBLEM" ท่านมักจะให้คำปรึกษาแนะนำ และช่วยเหลืออยู่เสมอไม่ว่าจะอยู่ในสถานภาพใด

การจากไปของท่านนำซึ่งความเศร้าโศก อาลัยรัก ให้กับผมและเพื่อน ๆ ในกลุ่ม "โก๋แก่" เป็นอย่างมาก แม้ตัวท่านจะไม่ได้อยู่กับพวกผมแล้ว แต่ความผูกพันและน้ำใจที่เสมือน น้า, พี่ และเพื่อนที่เคารพรัก ยังอยู่ในความทรงจำผมตลอดไป แม้ทุกครั้งที่ผมจะเล่นกอล์ฟผมจะระลึกถึงท่านเสมอ

ถึงตัวจากไปใจเรายังนึกถึง
ถึงความเก่งความเก๋าความครึกครื้น
เปรียบเสมือนเพื่อนและพี่ที่เคารพ
ถึงเวลาอาลัยทนกลั้นกลืน

บุรุษซึ่งทุกชนชั้นต่างชมชื่น
ต่างนิยมชมชอบกันทั่วเมือง
ได้พานพบสนิทสนมภิรมย์รื่น
ทุกวันคืนจะไม่ลืม "น้าชาติ" เลย

ด้วยความเคารพรัก และอาลัยอย่างยิ่ง
บุญสืบ ชนารัตน์

“มีบุคลิกองอาจ ผึ่งผาย สง่างาม สมเป็นชายชาติทหาร”

พลตรีบุญเอื้อ ประเสริฐสุวรรณ

เช้าตรู่ของวันที่ 8 พฤษภาคม 2541 ผมได้ร่วมกับคณะข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ นักการเมือง พ่อค้าประชาชน และชาวจังหวัดนครราชสีมา จำนวนมาก เพื่อรอรับ ฯพณฯ พลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ หัวหน้าพรรคชาติพัฒนา และอดีตนายกรัฐมนตรี คนที่ 17 ณ สนามบินกองทัพอากาศดอนเมือง ทุกคนมีความเศร้าสลดอย่างสุดซึ้ง เมื่อได้เห็นร่างที่ไร้วิญญาณของ ฯพณฯ ที่คลุมไว้ด้วยธงชาติไทย ได้ถูกนำลงจากเครื่องบินกองทัพอากาศ ท่ามกลางทหารกองเกียรติยศ ที่ตั้งแถวรอรับ และนำ ฯพณฯ ไปบำเพ็ญกุศลที่บ้านซอยราชครู

ผมมีความเคารพรักและนับถือ ฯพณฯ พลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ ตลอดมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงระยะเวลาที่อยู่สังกัดพรรคชาติไทย ผมได้มีโอกาสร่วมงานกันอย่างใกล้ชิดมานานกว่า 20 ปี ฯพณฯ มีบุคลิกองอาจ ผึ่งผาย สง่างาม สมเป็นชายชาติทหาร มีปิยะวาจา ที่เป็นเสน่ห์จูงใจคน พูดสิ่งที่ร้ายให้กลายเป็นดี มีความโอบอ้อมอารี ให้เกียรติคนทุกคน ซึ่งเป็นคุณสมบัติพิเศษ เหมาะสมกับที่ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูต มาแล้วหลายประเทศ และเป็นหัวหน้าพรรคการเมืองที่บรรดาสมาชิกของพรรค ให้ความเคารพรักอย่างสม่ำเสมอมาโดยตลอด

ฯพณฯ พลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นผู้มีพระคุณและให้ความกรุณาต่อตัวผมเป็นอย่างมาก ฯพณฯ จะเรียกผมว่า “หมอเอื้อ” ทุกคำ ทั้งนี้คงจะเนื่องมาจากการปฏิบัติหน้าที่ในราชการสงครามมหาเอเชียบูรพา ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 มาด้วยกัน ผมสังกัดอยู่กองเสนารักษ์ ประจำกรม ร.1 ซึ่งมีพลตรีหลวงเกรียงเดชพิชัย เป็นผู้บังคับการกรม ฯพณฯ พลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ ในสมัยนั้นมียศเป็นร้อยโท สังกัดหน่วยกำลังรบ ได้เข้าไปยึดนครเชียงตุงมาด้วยกัน

เมื่อปี พ.ศ. 2531 ฯพณฯ พลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ ได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรี ฯพณฯ ได้กราบบังคมทูลเพื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งผมให้ดำรงตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี และรองนายกรัฐมนตรีในเวลาต่อมา ฯพณฯ ได้ให้ความไว้วางใจ มอบหมายให้ผมกำกับดูแลหน่วยงานสำคัญ ๆ ของสำนักนายกรัฐมนตรี บุญคุณของ ฯพณฯ ที่ผ่านมาผมจะขอจดจำและจารึกไว้ตลอดไป

ฯพณฯ พลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ ได้จากไปเพื่อเปลี่ยนภพ เปลี่ยนชาติ มีความสุขสบายไปแล้ว แต่คนที่อยู่เบื้องหลังยากที่จะหลงลืม ยังคงรักและอาลัย ฯพณฯ ตลอดกาล

ขอให้อำนาจแห่งคุณความดีที่ ฯพณฯ พลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ ได้ประกอบไว้ทั้งเพื่อประโยชน์ของประเทศชาติ และเพื่อความสุขของประชาชน ประกอบกับกุศลผลบุญที่ครอบครัวของ ฯพณฯ ตลอดทั้งบรรดาญาติมิตรผู้มีเกียรติทั้งหลายบำเพ็ญอุทิศให้ ได้โปรดดลบันดาลให้ดวงวิญญาณอันประเสริฐ ของ ฯพณฯ พลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ จงไปสู่สุคติในสัมปรายภพ ด้วยเทอญ

พลตรี บุญเอื้อ ประเสริฐสุวรรณ

(บุญเอื้อ ประเสริฐสุวรรณ)

อดีตประธานรัฐสภาและประธานสภาผู้แทนราษฎร

คารวะสามัญชนชื่อชาติชาย

นายประจวบ ไชยสาส์น

เป็นการยากเกินกว่าจะเขียนถึง
ชีวิตคนคนหนึ่งซึ่งแกร่งกล้า
จากวันแรกจนถึงวันลับลา
ท่านอยู่อย่างสมคุณค่าราคาคน
เป็นนักรบที่รบอย่างองอาจ
เป็นชายชาติอาชาไนยในทุกหน
สร้างโรงเรียนยานเกราะให้ยินยล
เป็นนักรบตราบจนสิ้นลมหายใจ
เป็นนักการทูตผู้งามสง่า
วิสัยทัศน์ภูมิปัญญานั้นสดใส
เปิดประตูดูโลกให้กว้างไกล
สานสัมพันธ์จีน-ไทย ตลอดมา
เป็นนักการเมืองผู้ชาญฉลาด
สร้าง "ชาติไทย" ให้ "พัฒนา" ก้าวหน้ากว่า
แปรสนามรบเป็นสนามการค้า
เศรษฐกิจก้าวหน้าทั่วทุกคน
เราอาจจะต้องรอนับร้อยปี
กว่าจะมี "ชาติชาย" ขึ้นอีกหน
เสียงแตรนอนก้องแล้วทั่วสกล
คารวะสามัญชน "ชื่อชาติชาย"

นายประจวบ ไชยสาส์น
รัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัย

คำไว้อาลัย แด่ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

พลตำรวจเอกประชา พรหมนอก

ผมขอขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่ง ที่ได้รับเกียรติจากท่านผู้หญิงบุญเรือน ชุณหะวัณ ให้เขียนสารคำไว้อาลัยในหนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ อดีตนายกรัฐมนตรีของประเทศไทย ในครั้งนี้

การถึงแก่อสัญกรรมของ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ นอกเหนือจากได้นำมาซึ่งความเศร้าโศกเสียใจและอาลัยอย่างสุดซึ้งแก่ครอบครัว บรรดาญาติมิตร ผู้ที่เคารพนับถือและรู้จักคุ้นเคยแล้ว ยังเป็นการสูญเสียทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่ายิ่งของชาติบ้านเมือง ซึ่งเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล สร้างสรรค์และทำคุณประโยชน์อย่างใหญ่หลวงมาโดยตลอด โดยเฉพาะขณะที่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ที่มาจากหัวหน้าพรรคการเมืองและมีพื้นฐานมาจากการเลือกตั้งของประชาชน ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้พัฒนาประเทศชาติให้เจริญรุ่งเรืองรุดหน้าทัดเทียมนานาอารยประเทศ ทำให้ปวงชนชาวไทยมีคุณภาพชีวิตที่ดี กินดีอยู่ดี มีสุขโดยถ้วนหน้า ตลอดจนได้ใช้นโยบายเศรษฐกิจเชิงรุก เพื่อสร้างสันติภาพและทำให้บังเกิดความสงบสุขแก่มวลมนุษย์ในภูมิภาคและประชาคมโลก ดังนั้น แม้ว่า ฯพณฯ ได้จากไปแล้วก็ตาม ชื่อเสียง ผลงาน ความรู้ความสามารถทั้งด้านการทหาร การทูต การเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ การพาณิชย์ สังคมและวัฒนธรรม จึงคงอยู่ในความทรงจำของพวกเราทุกคน และเป็นแบบอย่างให้อนุชนรุ่นหลังได้ยึดถือปฏิบัติ สืบไป

ในโอกาสนี้ ผมและข้าราชการตำรวจสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ขอตั้งจิตอธิษฐานให้อำนาจแห่งกุศลผลบุญ ตลอดจนคุณงามความดีทั้งปวงที่ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้บำเพ็ญไว้ตลอดอายุขัย อีกทั้งอานุภาพแห่งบุญกุศลที่ครอบครัวและบรรดาญาติมิตรได้ร่วมกันบำเพ็ญอุทิศให้ จงเป็นพลังปัจจัยหนุนนำ อำนวยผลดลบันดาลให้ดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ไปสู่สุคติ ณ สัมปรายภพ มีแต่ความสุข ความสงบชั่วนิรันดร์

พลตำรวจเอก

(ประชา พรหมนอก)

ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ

คำไว้อาลัย แด่ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

ประชัย เลี่ยวไพรัตน์

วันที่ 6 พฤษภาคม 2541 ท้องฟ้ามืดครึ้มและฝนตกฟ้าคะนองตลอดคืน พร้อม ๆ กับผมทราบข่าว ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ถึงแก่อสัญกรรม แม้จะรู้สึกอาลัยรักเพียงใดก็ตามต้องนับว่าท่านเป็นผู้มีบุญ ตามคติจีนโบราณเปรียบเหมือนพญามังกร เวลาจะลาลับโลกฟ้าดินยังอาลัย การสูญเสียท่านในครั้งนี้ นับเป็นการสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่ของสังคมไทย เพราะไม่ใช่เราสูญเสียอดีตนักการทหาร นักการทูต และนักการเมืองเท่านั้น แต่เราสูญเสีย "สุภาพบุรุษ" ที่ยิ่งใหญ่ไปด้วย

เกียรติคุณที่ท่านสร้างไว้เป็นคุณูปการแก่สังคมไทยนั้นอเนกอนันต์ นับตั้งแต่การเปิดสัมพันธไมตรีกับสาธารณรัฐประชาชนจีน จนถึงการแปรสนามรบในอินโดจีนเป็นสนามการค้า โดยเฉพาะในขณะที่ท่านดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ได้ผลักดันเศรษฐกิจไทยเติบโตสูงสุดในโลกถึง 2 ปีซ้อนเมื่อปี 2531 และ 2532 ท่านได้วางพื้นฐานการพัฒนาการอุตสาหกรรมและเกษตรกรรม ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญทางเศรษฐกิจของประเทศ โดยตั้งใจจะให้ประเทศไทยเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทางด้านการลงทุน ด้านโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นต่อการพัฒนาประเทศนั้น ท่านได้ใช้นโยบาย Privatization ให้ภาคเอกชนเข้ามาลงทุนในโครงการสาธารณะขนาดใหญ่ อันเป็นต้นแบบของการร่วมลงทุนของเอกชนในปัจจุบัน ตลอดจนผลักดันให้มีการกระจายอุตสาหกรรมสู่ชนบท เพื่อสร้างความเป็นอยู่ที่ดีแก่ชาวชนบท

ด้วยการมีสายเลือดทหาร ความเป็นนักการทูตและความเป็นผู้นำ ท่านจึงกล้าคิด กล้าตัดสินใจ และท่านมีบุคลิกพิเศษ เป็นคนอารมณ์ดีอยู่เป็นนิตย์ ท่านไม่เคยคิดร้ายกับใคร และมีความเมตตาสูง ท่านจึงเป็นที่รักและเคารพของทุกคน และได้ชื่อว่าเป็นสุภาพบุรุษของวงการเมืองไทยอย่างแท้จริง และจะไม่ตายจากความทรงจำของพวกเราตลอดไป สมกับที่ท่านเคยพูดว่า "Tomorrow Never Dies"

ขอให้คุณงามความดีที่ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ บำเพ็ญรับใช้ราชบัลลังก์ ประเทศชาติและประชาชนชาวไทยมาโดยตลอด จงดลบันดาลให้ดวงวิญญาณของ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ จงไปสู่สุคติในสัมปรายภพ นิจนิรันดร์

นาย

(ประชัย เลี่ยวไพรัตน์)
วุฒิสมาชิกและประธานเจ้าหน้าที่บริหารบริษัทเครือทีพีไอ

คำไว้อาลัย แด่ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

ประชา มาลีนนท์

คุณพ่อและกระผมรู้สึกตกใจและเสียใจต่อการจากไปของ ฯพณฯ ที่ลอนดอน ฯพณฯ พลเอกชาติชาย หรือที่ประชาชนทั่วไปเรียกติดปากว่า "น้าชาติ" เป็นผู้คุ้นเคยและมีพระคุณต่อทั้งครอบครัวมาลีนนท์และช่อง 3 มากว่า 10 ปี กระผมและคุณพ่อรู้สึกภูมิใจที่ ฯพณฯ ได้เรียกใช้ทีมงานของช่อง 3 เป็นกรณีพิเศษ ในสองโอกาสสุดท้ายที่ ฯพณฯ เดินทางไปต่างประเทศ เพื่อเจรจาในธุรกิจของประเทศชาติ

"น้าชาติ" เป็นเอกบุรุษที่ยากจะพบพาน มีวิสัยทัศน์ที่ลึกซึ้ง แต่ที่แปลกประหลาดกว่าผู้อื่นก็คือ ฯพณฯ ทำเรื่องยากให้เป็นเรื่องง่ายที่ถูกต้อง กุศโลบายทางเศรษฐกิจและต่างประเทศโดยเฉพาะในประเด็น "Turn Battle-Fields into Market Places" เป็นนโยบายที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าเหนือชั้นและนำมาซึ่งความสำเร็จอย่างมากมายในสมัยฯ ฯพณฯ เป็นนายกรัฐมนตรี

"น้าชาติ" เป็นบุคคลที่จงรักภักดีต่อพระราชวงศ์และรักประเทศชาติมาก ทราบมาว่า ฯพณฯ จะคิดหาหนทางการแก้ไขปัญหาของประเทศชาติโดยตลอด เกือบจะพูดได้ว่า ปัญหาของประเทศชาติก็คือปัญหาของ ฯพณฯ และ ฯพณฯ ได้ปฏิบัติหน้าที่เช่นนั้นจนวินาทีสุดท้าย

บัดนี้ ฯพณฯ ได้จากไปแล้ว และกระผมเชื่อว่าเป็นการจากไปดี แต่คงไว้ซึ่งความอาลัยของประชาชน เพื่อนฝูง และญาติพี่น้อง กระผมขอให้ความดีและความเสียสละที่ ฯพณฯ ได้กระทำในระหว่างที่มีชีวิตอยู่ จงเป็นกุศลที่เสริมส่งให้ ฯพณฯ มีความสุขในสัมปรายภพชั่วกาลนาน

(ประชา มาลีนนท์)
สมาชิกวุฒิสภา 093

คำไว้อาลัย แด่ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

นายประชา เหตระกูล

ระหว่างที่พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ มีอาการเจ็บป่วยอันรุนแรงนั้น ข้าพเจ้าได้สดับตรับฟังติดตามผลแห่งการเยียวยารักษาอย่างใจจดใจจ่อ กระทั่งได้ทราบว่าท่านได้จากพวกเราไปแล้วอย่างสงบ ณ สถานพยาบาลโรงพยาบาลครอมเวลล์ในประเทศอังกฤษ ข้าพเจ้ามีความเสียใจระคนกับความรู้สึกที่ว่าได้สูญเสียญาติผู้ใหญ่ที่รักและนับถือของข้าพเจ้าไปอีกท่านหนึ่งแล้วด้วยความอาลัยยิ่ง

พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ กับครอบครัวของข้าพเจ้า รู้จักคุ้นเคยและสนิทสนมกันมาเป็นเวลานาน โดยเฉพาะกับนายห้างแสง เหตระกูล คุณพ่อของข้าพเจ้า จนข้าพเจ้าสามารถเรียกท่านว่า "น้าชาติ" อย่างสนิทใจ ยิ่งกว่านี้ความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวเหตระกูลกับชุณหะวัณก็ดูรักใคร่เสมือนญาติเป็นห้วงเวลาที่เนิ่นนานแล้วเช่นเดียวกัน

ข้าพเจ้าจึงรู้สึกเป็นเกียรติที่ได้มีโอกาสเขียนถ้อยคำเหล่านี้เพื่อเป็นอนุสรณ์แห่งความคิดถึงเป็นครั้งสุดท้าย กับ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ หรือ "น้าชาติ" ของพวกเรา

อันที่จริง ความตายกับมนุษย์ดูจะเป็นสิ่งธรรมดา เป็นวงจรที่ชีวิตไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ แต่กับการจากไปของ "น้าชาติ" ข้าพเจ้าต้องยอมรับว่า ความตายช่างเป็นภาพที่น่าเกลียดน่าชัง เป็นภาพตรงกันข้ามกับความงดงามในระยะเวลาหนึ่งชีวิตแห่งผู้คนในโลกนี้

พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นบุคคลที่ได้รับการยกย่องจากหน้าที่การงาน ทั้งในด้านการเมืองระหว่างประเทศและในด้านส่วนตัว เมื่อครั้งที่ท่านเป็นทหาร ท่านก็เป็นทหารแบบบุรุษชาติอาชาไนย สมกับชีวิตที่เป็นทหารม้า เมื่อท่านรับราชการเป็นเอกอัครราชทูตประจำประเทศต่าง ๆ ตั้งแต่สาธารณรัฐอาร์เจนตินา จนถึงรัฐวาติกัน ท่านก็ได้ทำคุณงามความดีให้กับแผ่นดินนี้อย่างไม่มีข้อบกพร่อง และแม้จะเปลี่ยนฉากแห่งชีวิตทางราชการมาเป็นนักการเมือง ท่านก็ได้อาศัยการสะสมวัตถุดิบทางปัญญา ในวิชาการทูตตลอดจนกระทั่งทักษะแห่งการเจรจา นำมาใช้เพื่อประโยชน์อันยิ่งใหญ่ต่อประเทศชาติจนไม่อาจพรรณนาได้อย่างสิ้นถ้อยกระบวนความ

นอกเหนือจากนี้ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ก็ยังเป็นที่รักใคร่ของคนทั่วไป เนื่องจากท่านมีความโอบอ้อมอารี มีความเป็นกันเองกับทุกคนที่เยาว์กว่าวัยวุฒิของท่าน ชีวิตของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ นับได้ว่าเป็นชีวิตที่น่าอิจฉา มีความร่าเริง เป็นสุขกับลมหายใจจนนาทีสุดท้าย

สุดท้ายนี้ ข้าพเจ้าขออาราธนาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในสากลโลก ขอให้ดวงวิญญาณของ "น้าชาติ" ได้บรรลุความสุขอันไม่รู้จบในสัมปรายภพนั้นด้วยเทอญ ฯ

นายประชา เหตระกูล
บรรณาธิการ น.ส.พ.เดลินิวส์
7 พฤศจิกายน 2541

คำไว้อาลัย แด่ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

คุณหญิงประณีตศิลป์ วัชรพล

พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นปูชนียบุคคลที่ได้สร้างความเจริญก้าวหน้าแก่ชาติบ้านเมืองอย่างอเนกอนันต์ ท่านเป็นผู้นำทางการเมืองที่มีความรู้ความสามารถและมีวิสัยทัศน์ยาวไกล การถึงแก่อนิจกรรมของท่านจึงเป็นความสูญเสียครั้งใหญ่ ของประเทศไทยอีกครั้งหนึ่ง

ดิฉันและครอบครัววัชรพล มีความเคารพรักนับถือและคุ้นเคยกับพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ มาเป็นเวลานาน โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างท่านกับ คุณกำพล วัชรพล นั้นกล่าวได้ว่ารักใคร่สนิทสนมเสมือนญาติทีเดียว

โดยส่วนตัวของดิฉันเอง ก็ได้รับความเมตตาจากท่านเสมอมา และเมื่อมีโอกาสได้พบท่านครั้งใด ท่านมักจะพูดว่าถ้ามีปัญหาอะไรให้พี่ช่วยได้ขอให้บอกพี่ทันทีอย่าเกรงใจ

เมื่อประมาณเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2536 ดิฉันได้มีโอกาสร่วมเดินทางไปเยือนประเทศจีนพร้อมกับ พลเอกชาติชาย ในฐานะแขกของรัฐบาล ในคณะที่ไปด้วยกันนอกจากคุณกำพลและดิฉัน ยังมี คุณชาตรี โสภณพนิช และผู้นำในวงการธุรกิจอีกหลายท่าน เมื่อเดินทางถึงกรุงปักกิ่ง ทางฝ่ายจีนได้เชิญให้เข้าพักที่บ้านรับรองเตียวหยูไถ่ คุณกำพลและดิฉันถูกจัดให้พักในบ้านรับรองหมายเลข 7 หลังเดียวกับท่านชาติชาย ได้มีโอกาสสนทนาและรับประทานอาหารร่วมกันเกือบทุกมื้อเป็นเวลา 4 วันเต็ม ๆ

การได้ร่วมคณะไปกับพลเอกชาติชายครั้งนั้น ทำให้ดิฉันรู้สึกประทับใจในความเป็นผู้นำ เป็นสุภาพบุรุษ เป็นผู้รอบรู้มีประสบการณ์กว้างขวาง และมีแนวคิดฉลาดเฉลียวฉับไวทันโลกทันยุค ทันสมัย นอกจากนั้นท่านยังเป็นผู้ใหญ่ที่มีความเป็นกันเอง ร่าเริงแจ่มใสอยู่เป็นนิจ หลังกลับจากปักกิ่งแล้ว ท่านยังกรุณาเชิญคุณกำพลและดิฉันให้ร่วมเดินทางไปในพิธีเปิดสะพานมิตรภาพไทย-ลาว ที่หนองคาย ซึ่งท่านเป็นผู้ริเริ่มโครงการนี้มาตั้งแต่ต้น ซึ่งนับว่าเป็นการเดินทางที่น่าประทับใจอีกครั้งหนึ่งด้วย จากความสัมพันธ์ที่สนิทสนมเสมือนญาติระหว่างครอบครัวของเราทั้งสองซึ่งมีมายาวนาน ทุกวันที่ 5 เมษายน ซึ่งเป็นวันคล้ายวันเกิดของท่าน คุณกำพล ดิฉัน และลูก ๆ จะต้องไปกราบอวยพรท่านและท่านผู้หญิง ที่บ้านราชครูเป็นประจำ และในวันคล้ายวันเกิดของคุณกำพล ท่านชาติชายก็กรุณาให้เกียรติไปร่วมงานเลี้ยงที่บ้านถนนสุโขทัยทุกปี แม้บางปีท่านมีภารกิจมากมายเพียงใด ก็ยังปลีกเวลาไปร่วมอวยพรไม่เคยขาดเลย นับเป็นความกรุณาที่ดิฉันและครอบครัวยังระลึกถึงอยู่ไม่เสื่อมคลาย ในวันเกิดปีสุดท้ายของคุณกำพล คือวันที่ 27 ธันวาคม พ.ศ. 2538 พลเอกชาติชาย ก็กรุณาไปร่วมเลี้ยงพระเช่นเคย ท่านยังอวยพรให้ "พี่กำพล" รักษาร่างกายให้แข็งแรงมีกำลังต่อสู้กับโรคภัยเพื่อจะได้อยู่เป็นเพื่อนกันไปนาน ๆ

พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นผู้ใหญ่ที่สนใจดูแลรักษาสุขภาพร่างกายเป็นอย่างดี ทุกครั้งที่ได้พบท่านก็เห็นว่าท่านยังแข็งแรง สดชื่นกระฉับกระเฉง พร้อมที่จะสร้างคุณูปการให้แก่ชาติ บ้านเมืองไปอีกยาวนาน

ฉะนั้น เมื่อได้ทราบข่าวร้ายว่าท่านต้องถึงแก่อสัญกรรมก่อนเวลาอันสมควร ดิฉันและครอบครัวจึงรู้สึกเสียใจและอาลัยต่อการจากไปของท่านเป็นอย่างยิ่ง

ขออำนาจแห่งคุณงามความดี และกุศลบุญบารมี ที่ท่านพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้สร้างไว้ จงดลบันดาลให้ดวงวิญญาณของท่านได้สถิตอยู่ในสัมปรายภพอันประเสริฐเทอญ

(คุณหญิงประณีตศิลป์ วัชรพล)
หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ
1 ตุลาคม 2541

“เสมือนเป็นญาติผู้ใหญ่ เป็นวีรบุรุษในดวงใจ”

ประวิช รัตนเพียร

เมื่อวันเสาร์ที่ 7 พฤศจิกายน 2541 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม พระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์ในการพระราชทานเพลิงศพ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ณ เมรุหลวงหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส วันนั้นเป็นครั้งแรกในชีวิต ที่ผมได้เห็นผู้หลักผู้ใหญ่ในบ้านเมือง ตลอดจนพี่น้องประชาชนจากทุกวงการ มาร่วมพิธีกันอย่างเนืองแน่น ทุกคนยังคงมีสีหน้าหดหู่เศร้าหมอง แม้ว่าท่านชาติชายได้จากเราไปถึงกว่า 5 เดือนแล้วก็ตาม บทสนทนาต่าง ๆ ล้วนแล้วแต่แสดงออกถึงการอาลัยต่อคุณงามความดีที่ท่านชาติชายได้มีต่อชาติบ้านเมือง บรรยากาศของพิธีโดยทั่วไปประดุจว่าผู้คนที่ได้มาร่วมงานนั้น ได้สูญเสียญาติผู้ใหญ่ที่รักของตนไป

ในความรู้สึกส่วนตัวของผม ผมกล้าพอที่จะขออาจเอื้อมถือว่าท่านเปรียบเสมือนเป็นญาติผู้ใหญ่ เป็นวีรบุรุษในดวงใจ เป็นผู้ก่อเกิด เป็นผู้สร้างเส้นทางการเมืองให้กับผม หลายปีที่ผ่านมา ท่านได้ให้โอกาสผมได้เรียนรู้ ได้เข้าใจความเป็นจริงของสังคมไทย การมองระบบเศรษฐกิจแบบครอบคลุมทั้งหมด ตลอดถึงความเข้าใจถึงกลไกของสังคมโลก ชีวิตผมก้าวมาจนถึงวันนี้ได้เพราะผมได้รับการเพาะบ่มจากท่าน ความประทับใจในความเป็นลูกผู้ชายชาติอาชาไนยของท่านที่เปี่ยมไปด้วยจิตใจอันมีแต่ความเมตตาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อบุคคลอื่น มองผู้อื่นในแง่ดี และมีจิตใจประชาธิปไตยที่มั่นคง ผมเชื่อมั่นว่า ทุกคนที่ได้มีโอกาสได้ใกล้ชิดท่าน หรือรู้จักท่าน คงไม่มีใครลืมเลือน วิธีคิดและวิถีชีวิตความเป็น “ท่านชาติชาย” ได้

สำหรับผม การจากไปของท่าน โดยสามัญสำนึก เป็นการจากไปเพียงร่างกายที่มิได้มีการสัมผัสกันเท่านั้น สิ่งที่ดำรงอยู่ พูดถึงกันอยู่ และยังจะมีการกล่าวถึงกันอีกนานแสนนาน ก็คือผลงาน คุณงามความดีที่ท่านได้สร้างไว้ให้อนุชนรุ่นหลัง ผมเชื่อว่า “ตำนานพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ” จะยังคงอยู่คู่กับสังคมไทยตราบนานเท่านาน ยากที่จะมีผู้ใดมาเทียบเคียงตำนานชีวิตอันยิ่งใหญ่ของท่านได้ ผมเชื่อมั่นว่าหลักคิดและปรัชญาชีวิตของท่านจะคงความเป็นอมตะ รอเพียงแต่วันที่จะมีผู้สืบทอดเจตนารมณ์ของท่านต่อไปเท่านั้น

ด้วยความรู้สึกผูกพันที่ไม่อาจจะพรรณนาได้

(ประวิช รัตนเพียร)

รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์

คำไว้อาลัย แด่ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

ประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์

ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ อดีตนายกรัฐมนตรี เป็นทั้งนักการทหาร การทูต และการเมือง โดยเริ่มเข้าสู่วงการเมืองเมื่อเดือนธันวาคม ปี พ.ศ. 2515 สมัย ฯพณฯ จอมพล ถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรี โดยได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งในคณะรัฐบาลชุดนั้นผมเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ จึงมีโอกาสได้ทำงานด้านการเมืองร่วมกันเป็นครั้งแรก ภายหลังจากเกิดเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ได้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเมื่อต้นปี 2518 ซึ่งผมได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดฉะเชิงเทรา และได้รับเลือกตั้งเป็นประธานสภาผู้แทนราษฎร และเป็นประธานรัฐสภาโดยตำแหน่งด้วยนั้น ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ก็ได้ลงสมัครและได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนครราชสีมา รวมทั้งได้เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ในคณะรัฐบาลชุด ฯพณฯ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรีด้วย

ต่อมาเมื่อ ฯพณฯ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้ประกาศยุบสภา และให้มีการเลือกตั้งใหม่ในเดือนเมษายน 2519 ผมและ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ก็ได้รับเลือกตั้งให้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดฉะเชิงเทราและจังหวัดนครราชสีมาเหมือนเดิม รวมทั้งได้ร่วมเป็นรัฐมนตรีในคณะรัฐบาล ซึ่งมี ฯพณฯ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรี โดย ฯพณฯ พลเอกชาติชาย เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม ส่วนผมเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมและรองนายกรัฐมนตรี แต่ภายหลังจากที่พลเรือเอกสงัด ชลออยู่ หัวหน้าคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินได้เข้ายึดอำนาจการปกครองจาก ฯพณฯ ม.ร.ว.เสนีย์ เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2519 แล้ว ผมจึงได้วางมือทางการเมืองลง เพราะมีอายุเลยวัยเกษียณไปแล้ว อีกประการหนึ่งในวงการเมืองขณะนั้นก็เริ่มมีปัญหาเกี่ยวกับการซื้อสิทธิ์ขายเสียงกันค่อนข้างจะแพร่หลาย ส่วนฯพณฯ พลเอกชาติชาย ยังคงเล่นการเมืองต่อมาและได้รับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎรจังหวัดนครราชสีมาทุกครั้ง จนในที่สุดได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีคนที่ 17 เมื่อวันที่ 4 สิงหาคม 2531

ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ มีวิสัยทัศน์กว้างไกล ได้นำนโยบายเปลี่ยนสนามรบมาเป็นสนามการค้า จนเศรษฐกิจของประเทศเจริญรุ่งเรืองประชาชนอยู่ดีกินดี มีเงินจับจ่ายใช้สอยกันอย่างไม่อัตคัดขัดสนเรียกได้ว่าเป็นยุคที่มีเศรษฐีใหม่เกิดขึ้นมากมาย โดยเฉพาะชาวไร่ชาวสวนและชาวนา เนื่องจากราคาที่ดินได้พุ่งสูงขึ้นเป็นประวัติการณ์อย่างที่ไม่เคยมีมาก่อนในสมัยใด มีการโอนซื้อขายที่ดินกันอย่างกว้างขวางทั่วประเทศ ชาวต่างชาติได้พากันเข้ามาลงทุนเป็นจำนวนมากทั้งภาคอุตสาหกรรม เกษตรกรรม และการบริการ นับว่าได้สร้างคุณประโยชน์ให้กับประเทศชาติเป็นอเนกอนันต์

ขอคุณงามความดีที่ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้สร้างไว้เมื่อยังมีชีวิตอยู่ รวมทั้งที่ครอบครัวและญาติมิตรได้ร่วมกันทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้จงเป็นพลวปัจจัยหนุนนำให้ดวงวิญญาณของ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ จงไปสู่สุคติในสัมปรายภพตลอดนิจนิรันดร์กาล

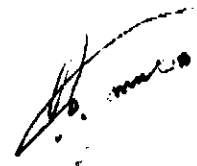

(ประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์)

หมายเหตุ : *คำไว้อาลัยฉบับนี้คุณประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ ได้กรุณาเขียนไว้ให้ก่อนท่านถึงแก่อสัญกรรมเมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ 2542 คณะผู้จัดทำจึงขออภัยต่อดวงวิญญาณคุณประสิทธิ์และครอบครัวของคุณประสิทธิ์มา ณ โอกาสนี้ด้วย*

แด่ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

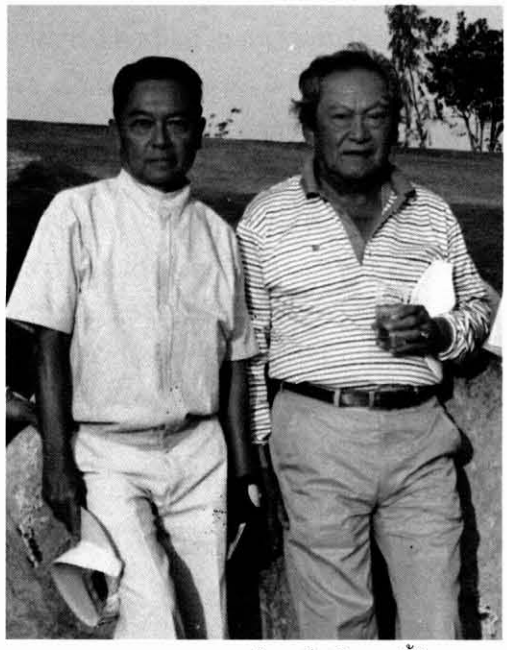

ร้อยตรี ปริญญา ลี้อิสระนุกูล

"ขอกราบระลึกถึงพระคุณที่ ฯพณฯ ได้ให้ความเมตตา กรุณา และความใกล้ชิดแก่กระผมและครอบครัว"

(ร้อยตรี ปริญญา ลี้อิสระนุกูล)

ขาดร่มโพธิ์ ร่มไทร ที่ยิ่งใหญ่ไปแล้ว

ปวีณา หงสกุล

การถึงแก่อสัญกรรมของ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ นับเป็นการสูญเสียทรัพยากรบุคคลที่ยิ่งใหญ่ของประเทศ เพราะท่านได้ใช้ประสบการณ์และคุณลักษณะความเป็นผู้นำ สร้างคุณประโยชน์ให้กับประเทศชาติอย่างมากมาย ท่านเป็นทั้งนักการทหาร นักการทูต และนักการเมืองที่คนทั่วไปยอมรับนับถือ และเป็นที่รักเคารพของผู้ที่รู้จักคุ้นเคย ในการจากไปอย่างกะทันหัน และไม่เคยคาดคิดมาก่อนทำให้ดิฉันรู้สึกใจหาย ตกใจ และเสียใจอย่างที่สุด เพราะท่านเป็นผู้มีพระคุณที่เปรียบเสมือนบิดา ที่คอยสั่งสอนให้คำแนะนำ เอื้ออาทร ให้กำลังใจ และให้เกียรติอยู่ตลอดเวลา ดังนั้น การสูญเสียท่านไปทำให้รู้สึกว่าได้ขาดร่มโพธิ์ ร่มไทร ที่ยิ่งใหญ่ไปแล้ว แม้จะคิดว่าเป็นธรรมดาโลก แต่ก็ยังอดอาลัยและเสียใจไม่ได้ เพราะดูท่านยังแข็งแรง เข้มแข็ง และมีคุณประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม และชาติบ้านเมืองต่อไปได้อีกนาน

ขออานิสงส์แห่งคุณงามความดีที่ ฯพณฯ ได้ประกอบมาตลอดชีวิต ด้วยจิตอันเป็นกุศลเพื่อส่วนรวม และชาติบ้านเมือง รวมทั้งความกตัญญูกตเวทีที่ดิฉันมีต่อ ฯพณฯ จงเป็นปัจจัยที่จะน้อมนำดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ จงไปสถิตยังทิพยวิมานในสัมปรายภพโน้นเทอญ

ปวีณา หงสกุล

“บ้านผมไม่มีกลอนประตู สามารถเปิดเข้าออกได้ ถ้าช่วยได้ก็ยินดีช่วย จะให้ความยุติธรรมกับทุกคน เพราะผมเป็นเพื่อนกับทุกท่าน”

นายปัญจะ เกสรทอง

ถ้อยคำในเครื่องหมายคำพูดข้างต้น คือ คำพูดของเอกบุรุษ ชาติอาชาไนย ฯพณฯ พลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ นายกรัฐมนตรีคนที่ 17 ของประเทศไทย ซึ่งผมซาบซึ้งเป็นอย่างยิ่ง เพราะตลอดเวลาที่ผมก้าวเข้ามาสู่วงการเมืองตั้งแต่ปี พ.ศ. 2512 ได้รู้จักกับ ฯพณฯ ได้พูดคุย ดูท่วงทีท่าทางการวางตัวไว้ตนของ ฯพณฯ ตลอดมา ไม่เคยเห็น ฯพณฯ มีความแตกต่างไปจากคำกล่าวของท่านเลย จริงอยู่แม้คำกล่าวดังกล่าวจะเป็นการกล่าวหลังจากผมรู้จักกับ ฯพณฯ หลายปีก็ตาม แต่เมื่อได้ยินคำกล่าวของท่านแล้ว นึกย้อนหลังกลับไปตั้งแต่รู้จักกับ ฯพณฯ ผมต้องอุทานกับตนเองไปว่า “อืม...จริงอย่างท่านพูด” และอยู่ในใจของผมตลอดมา จนขณะนี้และตลอดไป

ผมมิอาจพูดว่า ฯพณฯ เป็นเพื่อนนักการเมืองด้วยกัน แต่พูดได้โดยปลื้มปีติว่า ฯพณฯ เป็นพี่ที่ผมเรียนรู้การเมืองจาก ฯพณฯ ได้มากมาย ไม่ว่าผมจะอยู่ในสังกัดพรรคการเมืองเดียวกับ ฯพณฯ หรืออยู่ต่างพรรคกัน หากมีปัญหาทางการเมืองและของบ้านเมืองที่ผมคิดด้วยตนเองแล้วเห็นว่ามีทางเลือกหลายทาง แต่มีความลังเลว่าทางใดจะเป็นประโยชน์แก่บ้านเมืองดีที่สุด ตัดสินใจยาก ถ้าผมไปปรึกษากับ ฯพณฯ ก็จะได้รับความกระจ่างชัด และหมดความสงสัย ในทางส่วนตัว ฯพณฯ เคยพูดกับผมว่า “คุณปัญจะ คุณจะอยู่ที่ไหนเราย่อมมีความผูกพันทางจิตใจกันอยู่เสมอ” ผมซึ้งใจจนมิอาจจะหาคำพูดใดมาเปรียบได้ คิดไม่ถึงว่า ฯพณฯ จะพูดประโยคนี้ให้เป็นกำลังใจกับผม ผมกราบที่ตักของ ฯพณฯ ด้วยความตื้นตันใจและด้วยความเคารพอย่างยิ่ง

สุดเสียใจว่า ฯพณฯ ต้องพ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีด้วยเหตุอันคาดไม่ถึง ผมตั้งความหวังไว้ว่า ฯพณฯ ต้องกลับมาเป็นผู้นำของประเทศในฐานะนายกรัฐมนตรีอีก แต่ความหวังของผมในเรื่องนี้ต้องสลายเพราะอสัญกรรมได้มาเอา ฯพณฯ ไป ผมกล่าวด้วยความสัตย์ว่า ผมเสียใจมากที่ ฯพณฯ ได้จากไปอย่างไม่มีวันพบกันอีก ต่อแต่นี้ไปผมคงหาพี่ที่แสนดีผู้ให้ความเอื้ออารีต่อผมเช่นนี้ไม่ได้อีกแล้ว ในความทรงจำของผมนอกจากความเคารพรัก ฯพณฯ ดังเรียนมาข้างต้นแล้ว ฯพณฯ คือ

“วีรบุรุษประชาธิปไตยในหัวใจของผมตลอดกาล”

ด้วยความอาลัยรักและเคารพที่มีต่อ ฯพณฯ พลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ ผู้ประเสริฐ ผมขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั่วพิภพจบจักรวาล ได้โปรดอภิบาลรักษาและหนุนนำดวงวิญญาณอันประเสริฐของ ฯพณฯ ได้สถิตในทิพยสถานพิมานแมนแดนสรวงสวรรค์ เพียบพร้อมไปด้วยความประสบสุขวิบูลย์พูนผลในสัมปรายภพตามควรแก่คติวิสัยทุกประการ

(นายปัญจะ เกสรทอง)
รองนายกรัฐมนตรี

ระลึกถึง "อาชาติ"

ปิยะ ภิรมย์ภักดี

ออกจะแปลกกว่าใครที่ผมไม่เรียก ท่านพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ว่า น้าชาติ อย่างใครต่อใครในประเทศที่เรียกขานกัน เพราะผมเรียกท่านว่า อาชาติ เพราะพ่อผมสนิทกับอาชาติ และท่านเรียกพ่อผมว่า พี่จวบ ผมจึงเรียกท่านว่า อา โดยปริยาย

เมื่อปี 2506 ตอนนั้นอาชาติมารับราชการเป็นเอกอัครราชทูตประจำกรุงเวียนนา สาธารณรัฐออสเตรีย และผมศึกษาอยู่ที่ประเทศเยอรมัน ครั้งแรกที่ผมได้รู้จักใกล้ชิดกับอาชาติ เพราะผมมีโอกาสได้ไปเที่ยวออสเตรียกับพ่อแม่ ท่านเชิญพวกเราไปทานอาหารที่บ้าน มีความรู้สึกว่า ท่านเป็นคนสนุกสนาน ร่าเริง และเป็นกันเองมาก

ต่อจากนั้น เมื่อกลับมาถึงเมืองไทย ผมก็ติดต่อกับท่านเรื่อยมา อาชาติจะมีลักษณะพิเศษอยู่อย่างหนึ่งคือ สนิทกับพ่อและลูกได้เท่าเทียมกัน จึงดูคล้ายกับว่าอาชาติเป็นเพื่อนรุ่นน้องของพ่อ และเป็นเพื่อนรุ่นพี่ของผม เมื่ออาชาติเป็นนายกสมาคมนักเรียนเก่าภาคพื้นยุโรป ผมก็ได้ร่วมทำงานกับท่านในสมาคมด้วย ทุกคนมีความรู้สึกว่า นอกจากท่านจะเป็นทั้งเพื่อนและพี่แล้ว ท่านยังเปรียบเสมือนญาติผู้ใหญ่ที่ทำให้เกิดความรักใคร่ สามัคคีขึ้นในสมาคม

ผมรู้สึกว่าอาชาติเป็นผู้อาวุโสที่มีพลังหนุ่มในตัวมาก ชอบคุยและคลุกคลีกับคนรุ่นหนุ่ม ๆ สาว ๆ และอีกสิ่งหนึ่งที่ผมเห็นก็คือ อาชาติเป็นคนอินเตอร์จริง ๆ คือ มีความทันสมัยและเข้าได้กับเพื่อนทุกชาติ ทุกภาษา อาชาติได้ทำประโยชน์ให้กับประเทศชาติเป็นอย่างมาก เป็นผู้ที่มีความสำคัญในวงการเมืองของประเทศไทยเป็นอย่างยิ่ง และท่านเป็นนายกรัฐมนตรีที่มีคุณภาพสูงคนหนึ่ง ผมเชื่อว่าคุณความดีที่อาชาติสะสมมาตลอดจะน้อมนำให้ดวงวิญญาณของอาชาติไปสู่สุคติในสัมปรายภพ ชั่วกาลนาน

ปิยะ ภิรมย์ภักดี

มรดกแห่ง "ลายแทง" เกียรติยศ

เปลว สีเงิน

คนต้นมีน-ปลายเมษ มันก็อย่างนี้
ถ้าเกิดมาเป็นคน
เป็นได้
และ...
ได้เป็นอย่างท่าน - พลเอกชาติชาย
เมื่อถึงคราวต้องตาย

แล้วมันจะมีอะไรต้องพูดว่า "เสียดาย" กับชีวิตที่เราเป็นนายมัน และใช้มันชนิดที่ หลายคนที่ยังมีชีวิตอยู่ต้อง...

แอบอิจฉา!

ผมศึกษา และกระเจิดกระเจิงในจินตนาการว่า ในเมื่อเกิดมาเป็นลูกผู้ชายกับเขาชาติหนึ่ง ทั้งร้อน ทั้งหนาว ทั้งสุข ทั้งทุกข์

ก็ขอให้ร้อน ขอให้หนาว ขอให้สุข และขอให้ทุกข์

แต่เพียงครึ่งหนึ่งของ "ชีวิตที่เป็นตำนาน" บนการต่อสู้เยี่ยงท่าน

เพียงแค่นั้น ชีวิตนี้ก็ไม่มีอะไรที่ต้องบ่นว่า...เสียดาย

เฮมิงเวย์เคยพูดว่า โลกนี้เป็นสถานที่ที่น่าอยู่ มีค่าคู่ควรแก่การดิ้นรน

28,470 วันของท่าน นับแต่วันที่ 5 เมษายน 2465 จนถึงวันที่ 6 พฤษภาคม 2541 ดูเหมือนจะไม่มีวันไหนที่ท่านจะปล่อยไปโดยไม่ได้ใช้มันอย่างคุ้มค่า

ท่านไม่ได้เกิดมาเพื่ออยู่ใต้ชะตากรรมอย่างเดียว ท่านยังพิสูจน์ให้เห็นว่า ชีวิตอาจจะมีคำว่า "ชะตากรรม" เป็นตัวกำหนดก็จริง

แต่...ชะตากรรม จะไม่อยู่เหนืออำนาจการตัดสินใจ "ในแต่ละนาทีวิกฤติ" บนเสี้ยวของชีวิตของท่าน

ชีวิตเป็นของใครไม่รู้

แต่ท่านรู้ว่า การตัดสินใจจะต้องเป็นของท่าน!

และท่านก็มักจะเป็นผู้ชนะในเกมที่ปราชัยมาตลอด!

ต้องระเห็จเหินไปเผชิญโลกอยู่ภายนอกร่วมครึ่งชีวิต ถ้าเรียกว่าเป็นชะตา นั่นก็คือชะตาที่กำหนดให้ "ฝึก" เป็นพญาเหยี่ยว...เพื่อ!

บินให้สูง
มองให้ไกล
โฉบให้แม่น
และ
ไม่พลาด!

มันกลายเป็นตัวเพิ่มธาตุทรหด และทระนง เป็นภูผาของพรรค และเป็นกำแพงของสังคมการเมือง ยากที่ใครจะปีนป่ายข้ามชายที่ชื่อชาติชายไปได้โดยไม่ก้มหัวระย่อ

พิษรอบตัว - กับศัตรู
แต่เป็นทะเลน้ำใจ - กับสหาย และน้องพี่

ตั้งแต่เกิด - ยันตาย วงจรชีวิตรอบกายท่านประหลาดนัก เพราะวนเวียนอยู่ในวงรอบของคำว่า บุญคุณ ความแค้น ทรยศ ตอบแทน หักหลัง สมหวัง ล้มเหลว โรยรา รุ่งเรือง

แต่...

ประสบพบเฉพาะ...รักนิรันดร์!

นี่แหละ ชื่อชาติชาย ถือว่าได้มา และใช้ไปคุ้มและเกินค่ากว่า "ชาติ" หรือ "ชาย" คนไหน ๆ

ท่านมา...อย่างที่เกณฑ์ชะตาฟ้ากำหนด

เมื่อถึงเวลา

ท่านก็ไป...อย่างที่เกณฑ์ชะตาฟ้าต้องการ

เสียดายท่านไหม?

เสียดาย

อาลัยท่านไหม?

อาลัย

เสียใจกับท่านไหม?

ผมไม่เสียใจ เพราะทั้งมา - ทั้งไป ท่านใช้ทุกสิ่งทุกอย่างบนคำว่า "ชีวิต" ทั้งเพื่อตัวเอง และทั้งเพื่อส่วนรวมได้หมดจด งดงาม เกินกว่ามนุษย์คนไหนจะสร้างประติมากรรมได้สมบูรณ์เช่นนี้

มีสักกี่คนกันเชียวที่จากไป ชีวิตกลายเป็นตำนานให้คนที่ยังอยู่ต้องอิจฉา!

ทั้งด้านรัก

และทั้งด้านรบ

ท่านเป็นนักการเมืองคนแรกที่จุดประกายแห่งสันติภาพถาวรรอบบ้าน เขมร - พม่า - ลาว - ญวน บนคำว่า "เปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า"

นั่นคือมุมมองที่ยาวไกลเพื่อการปรับสภาพประเทศไทยเชื่อมต่อกับประตูโลก บนคำว่า โลกาภิวัตน์ ในรูปธรรมของ ระบบการค้าเสรี หรือที่เรียกกันให้ตรงตัวว่า

สงครามเศรษฐกิจ!

แต่ละก้าวของโลกอันสะเทือนถึงไทย มองจากวันนี้ย้อนไปถึงบทบาทของท่านในอดีต สิ่งที่ไม่เข้าใจ และสงสัยมาตลอดจะเข้าใจทันทีว่า ท่านมองไกล ประเมินไม่พลาด ฉลาดที่จะวางแผนปรับตัวรับสภาพอันยังมาไม่ถึง

นั่นคือประสบการณ์อันโชกโชนจากนอกประเทศแต่วัยหนุ่มของท่าน มันสร้างเส้นรับสัญญาณที่สั่นไหวอย่างแผ่วผิวมาไกล ๆ แล้วท่านก็รับรู้ได้ว่า ในอนาคตอันใกล้...

อะไรมันจะเกิด!

ถ้าจะมีอะไรผิด มันก็ผิดตรงว่า ไม่สามารถบริหารอำนาจให้ยาวนาน เพื่อพิสูจน์ให้เห็นว่าความคิดริเริ่มใหม่ ๆ ที่ใครมองว่าแปลกประหลาดนั้น มันมิใช่สักแต่ว่าคิด สักแต่ว่าทำ แต่มันเป็นการปรับตัวเองรอต่อเชื่อมกับกระแสนอกที่จะบ่าไหลมาอย่างเช่นในวันนี้ เดี๋ยวนี้

พลเอกชาติชาย - วันนี้ไม่มีร่างท่านเหลืออยู่อีกแล้ว

ผมจะไม่เสแสร้งบอกว่า...ท่านน่าจะอยู่ไปอีกนาน ๆ

แต่ผมขอบันทึกไว้ตามที่ใจคิดว่า ถ้าคิดถึงท่าน ถ้าเคารพ - และรักท่าน จงเปิดลายแทง และเดินตามลายแทงซึ่งท่านฝากเป็นริ้วรอยทิ้งไว้ใน "บทบาท" ผู้บริหารประเทศตั้งแต่วันที่ 4 สิงหาคม 2531

ท่านไม่ใช่นอสตราดามุส แต่เมื่อ 10 ปีที่แล้ว บนการประเมินมองว่าโลกใบใหญ่อะไรมันจะเกิด และไทยจะต้องปรับสภาพอย่างไรให้สอดรับกับสถานการณ์ท้ายศตวรรษที่ 20 ต้นศตวรรษที่ 21 พลเอกชาติชายไขความลับ

จักรวาลฝากไว้แล้วใน "บทบาทและนโยบาย" ซึ่งนำมาใช้ในการเมืองผ่านพรรคชาติไทย และพรรคชาติพัฒนาในระยะเวลา 10 ปีที่ผ่าน

เลิกรบ
หันมาเน้นเรื่องเศรษฐกิจในระบบ "ตลาดเสรี"
เปิดประตู ไปเคาะประตูเพื่อนบ้านให้มาสมัครสมานร่วมค้า - ร่วมขาย
ศัตรูใกล้บ้านไม่ก่อ มิตรภาพทางไกลไม่ทิ้ง
และ...พร้อมกลิ้ง เพื่อรักษาไว้ซึ่งประโยชน์ชาติ
เกียรติยศสูงสุด ได้กระทำไว้สมบูรณ์แล้วทุกประการ
น้าชาติ...
ตายตาหลับ สมกับคำว่า "ชาติชาย" แล้วครับ

เปลว สีเงิน
ไทยโพสต์

คำไว้อาลัย แด่ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

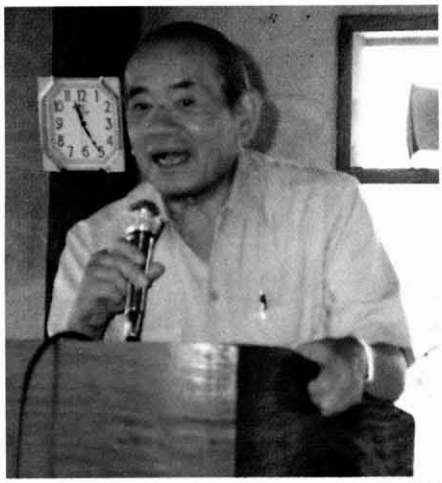

นายแผน วรรณเมธี

ผมรู้สึกเป็นเกียรติที่ท่านผู้หญิงบุญเรือน ชุณหะวัณ ได้ให้เกียรติแก่ผมให้เขียนคำอาลัยแด่ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ท่านผู้ใหญ่ที่ผมเคารพรักท่านหนึ่ง ในฐานะที่ครั้งหนึ่งผมได้เคยรับราชการภายใต้บังคับบัญชาของท่าน

ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้เริ่มงานในราชการต่างประเทศ เมื่อปี พ.ศ. 2501 โดยเริ่มด้วยดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูต ณ กรุงบูเอโนสไอเรส และท่านได้ใช้ชีวิตงานทางการทูตอยู่ในต่างประเทศเป็นเวลาเกือบ 15 ปี ดังนั้น ท่านจึงมีประสบการณ์ในทางการทูตเป็นอย่างมาก ท่านกลับเข้ามารับราชการในกระทรวงการต่างประเทศเมื่อปี 2515 โดยดำรงตำแหน่งเป็นอธิบดีกรมการเมือง และต่อมาได้ดำรงตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการฯ และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ตามลำดับ

ผมถือว่าเป็นผู้ที่โชคดีผู้หนึ่ง ซึ่งครั้งหนึ่งได้ทำงานใกล้ชิดกับ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย เมื่อท่านดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ จากประสบการณ์ส่วนตัวของตนเอง ในฐานะข้าราชการประจำที่ทำงานอยู่ใต้บังคับบัญชาของท่านในขณะนั้น ผมได้เห็นคุณงามความดีของท่านมากหลาย ซึ่งใคร่จะขอนำมากล่าวเพียงบางเรื่องบางประการไว้ดังนี้

ประการแรก ในฐานะรัฐมนตรีฯ ท่านได้แยกงานการเมืองและนโยบายจากงานประจำของข้าราชการอย่างแจ้งชัด โดยท่านได้มอบงานประจำซึ่งเป็นเรื่องภายในของกระทรวงให้ปลัดกระทรวงรับผิดชอบอย่างเต็มที่ ไม่เคยมีครั้งใดที่ท่านจะเข้าไปแทรกแซงหรือใช้อิทธิพลใดต่อฝ่ายราชการประจำ ปัญหาระหว่างฝ่ายการเมืองและฝ่ายประจำจึงไม่เกิดขึ้น ท่านให้ความเชื่อถือและไว้วางใจข้าราชการประจำ ท่านทำแต่เฉพาะเรื่องการเมืองและนโยบาย ดังนั้น ข้าราชการประจำจึงมุ่งเน้นที่เนื้องานในกรอบนโยบาย หรือแนวทางที่ท่านกำหนดได้อย่างเต็มที่ ไม่ต้องพะวงการแทรกแซงของฝ่ายการเมือง ท่านชาติชายจึงได้รับความร่วมมือและสนับสนุนอย่างเต็มที่จากข้าราชการประจำทุกระดับ

ประการที่สอง ในลักษณะของความเป็นผู้นำ ท่านเป็นผู้กล้าหาญ กล้าเสี่ยง กล้าตัดสินใจ ท่านชอบนักในงานที่เสี่ยง ที่ผจญภัย ที่ท้าทาย ดังจะเห็นจากวีรกรรมของท่านในเรื่องผู้ก่อการร้ายยึดสถานทูตอิสราเอล และท่านเข้าไปแก้สถานการณ์อย่างเสี่ยงอันตราย จนทุกอย่างลุล่วงไปด้วยดี ไม่มีการเสียเลือดเสียเนื้อ

ในเรื่องการตัดสินใจนั้น เรื่องใดที่ท่านเห็นชอบแล้ว ท่านพร้อมที่จะตัดสินใจอย่างรวดเร็ว และพร้อมที่จะรับผิดชอบ หากมีปัญหาที่ต้องปรึกษาขอการพิจารณาจากท่านเป็นการด่วนก็สามารถติดต่อท่านได้ทุกโอกาสและสถานที่ และท่านพร้อมที่จะให้ความเห็นและตัดสินใจให้ทันที โดยเฉพาะในช่วงระยะเวลาที่ท่านเป็นรัฐมนตรีต่างประเทศนั้น สภาวการณ์ของประเทศรอบบ้าน อยู่ในลักษณะที่จะกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของชาติ การตัดสินใจเด็ดขาดและการปฏิบัติงานโดยรวดเร็ว จึงเป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นยิ่งในขณะนั้น

ประการที่สาม คือ ความไม่ถือตัวกับผู้ใต้บังคับบัญชา ทำงานกับท่านสบายใจ ท่านไม่ถือยศถือศักดิ์ ใจคอกว้างขวาง โอบอ้อมอารี และเป็นกันเอง ครั้งหนึ่งในการประชุมหารือข้อราชการ ท่านหัวหน้ากองหนุ่มผู้หนึ่งซึ่งเป็นผู้ที่เอาจริง

เอาจังต่องาน ได้อธิบายถึงเรื่องหนึ่งอย่างเคร่งเครียด ท่านชาติชายเอ่ยปากจะพูดบ้าง ท่านหัวหน้ากองคงจะเผลอตัวยกมือห้ามบอกว่า อย่าเพิ่งท่านรัฐมนตรี ให้ผมพูดจบก่อน ท่านชาติชายชะงักแล้วหัวเราะไม่ว่าอะไร ท่านพูดกับผมหลังประชุมอย่างอารมณ์ขันและด้วยความเอ็นดูในข้าราชการผู้นั้นว่าคงไม่มีที่ไหนที่หัวหน้ากองห้ามไม่ให้รัฐมนตรีพูด แล้วท่านก็หัวเราะอย่างขบขันชอบใจ ด้วยคุณสมบัติของท่านเช่นนี้ ท่านจึงเป็นที่เคารพรักและยำเกรงแก่ข้าราชการทั้งผู้ใหญ่ ผู้น้อยทุกระดับ

ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้ประกอบคุณงามความดีไว้มากหลายในชีวิตของท่าน ซึ่งจะเป็นที่จดจำกันตลอดไป ด้วยผลบุญกุศลและคุณงามความดีที่ท่านได้สร้างไว้ จงเป็นอานิสงส์ให้ดวงวิญญาณของท่านประสบแต่ความสุขสงบในสัมปรายภพชั่วนิรันดร์

แผน วรรณเมธี

(แผน วรรณเมธี)
เลขาธิการสภากาชาดไทย

“เป็นผู้บุกเบิกในการเจรจากับประเทศจีน”

พงส์ สารสิน

ครอบครัวของผมและครอบครัวของท่านอดีตนายกรัฐมนตรี ได้มีความสนิทสนมกันมาเป็นเวลาช้านานกว่า 50 ปี ผมเองก็ได้เรียกท่านว่า “พี่ชาติ” อยู่ตลอดเวลา ความสนิทสนมมักคุ้น จึงทำให้ผมได้รู้จักท่านมากยิ่งขึ้น รวมทั้งอุปนิสัย ใจคอ ท่านเป็นผู้ที่มีจิตใจโอบอ้อมอารี มีจิตใจดีต่อทุกคน ท่านให้คำแนะนำและเป็นกันเองอยู่เสมอ อารมณ์ดี ยิ้มแย้มแจ่มใส จนคนที่ไม่รู้จักท่านดีนึกคิดไปว่าท่านสนุกสนานจนเกินไป ซึ่งความจริงแล้วไม่เป็นไปตามที่คิดและเข้าใจ ท่านวางตัวของท่านถูกต้องทุกเวลา ผมเคารพและรักท่านมาก เสมือนหนึ่งเป็นคนในครอบครัวเดียวกัน

ในขณะที่ท่านดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ผมได้มีโอกาสร่วมงานกับท่าน โดยเป็นรองนายกรัฐมนตรี ท่านก็ให้ความไว้วางใจอย่างเต็มที่ ในเรื่องการบริหารราชการแผ่นดิน ท่านมีวิสัยทัศน์ที่กว้างขวาง โดยเฉพาะเรื่องเศรษฐกิจและต่างประเทศ ท่านได้ทำประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติและส่วนรวมอย่างมากมาย เช่น ขณะที่ท่านเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศในสมัย ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรี ท่านก็เป็นผู้บุกเบิกในการเจรจากับประเทศจีน เรียกว่ามเป็นมิตรกลับคืนมา และทำให้ความเป็นศัตรูกลับมาเป็นมิตรที่ดี มีความสนิทสนมเป็นกันเองกับผู้นำหลายคนของประเทศจีนและประเทศอื่น ๆ ทำให้รัฐบาลไทยในยุคต่อ ๆ มา ทำงานสบายขึ้น ได้รับความร่วมมือ ร่วมใจจากต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศจีน จนกระทั่งทุกวันนี้

คุณงามความดี บุญกุศล ที่ท่านได้ประกอบไว้ในชีวิตนี้ รวมทั้ง ผลบุญที่บุตรหลาน ญาติพี่น้อง ตลอดจนมิตรสหาย ได้ประกอบขึ้นเพื่ออุทิศแก่ท่าน ขอจงเป็นผลให้ท่านเป็นสุขยิ่งขึ้นในภพหน้าเถิด

(พงส์ สารสิน)

"บุรุษแห่งสันติภาพของเอเชีย"

พันศักดิ์ วิญญรัตน์

ครอบครัวของผมกับครอบครัวของท่านมีความสนิทสนมกันมานาน โดยเฉพาะโต้ง (อาจารย์ไกรศักดิ์ ชุณหะวัณ) นั้น สนิทกับผมมากและไปมาหาสู่กันอย่างสม่ำเสมอ

ในปี พ.ศ. 2517 เมื่อครั้งที่ท่านดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศนั้น ท่านได้เรียกผมไปพบ เพื่อหารือถึงการเปิดสัมพันธ์ทางการทูตกับเวียดนาม ซึ่งช่วงนั้นอยู่ในช่วงสงครามเย็น ท่านตระหนักดีว่าอเมริกาคงถอนตัวแน่ ไทยต้องปรับนโยบายต่างประเทศให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่จะปรับเปลี่ยน นอกจากนี้ยังฝากให้ผมนำข้อคิดของท่านไปหารือกับทางผู้ใหญ่ฝ่ายเวียดนาม ซึ่งผมได้รับเชิญให้เดินทางไปเวียดนามในฐานะผู้แทนสื่อมวลชนไทย เมื่อกลับมาผมได้พบท่านและรายงานท่าทีของฝ่ายเวียดนามให้ท่านทราบ จากนั้นก็มิได้ติดต่อกับท่านอีกนาน

พ.ศ. 2531 เมื่อท่านดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ท่านมอบหมายให้โต้งจัดทีมที่ปรึกษาเฉพาะด้านนโยบายเพื่อกลั่นกรองงานให้ท่าน ซึ่งท่านได้มอบหมายให้ผมเป็นประธานที่ปรึกษาฯ เพราะผมคนเดียวเท่านั้นที่อยู่ในภาคเอกชน จึงได้สิทธิต่าง ๆ เต็มที่มากกว่าเพื่อน ๆ และน้อง ๆ ที่เป็นข้าราชการกันอยู่ ซึ่งส่วนใหญ่สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย

ความเป็นนักการเมือง นักการทหาร นักการทูต และนักเศรษฐศาสตร์ที่มีวิสัยทัศน์ไกล มีศาสตร์และศิลป์ในการเจรจา มีความกล้าต่อการตัดสินใจ มีประมุขศิลป์และสัมพันธภาพพิเศษกับผู้นำนานาชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับผู้นำประเทศเพื่อนบ้าน ทำให้ท่านโดดเด่นในเวทีโลกอย่างชัดเจน วิสัยทัศน์ของท่านพิสูจน์ให้เห็นถึงจินตภาพอันกว้างไกล การผลักดันจัดตั้ง APEC การใช้นโยบายเปลี่ยนสนามรบให้เป็นตลาดการค้า เพื่อสร้างสันติภาพที่ถาวรในอินโดจีน การสร้างสะพานมิตรภาพไทย-ลาว การเปิดการค้าชายแดนกับกลุ่มประเทศอินโดจีน การสร้างบรรทัดฐานใหม่ของการเจรจาการค้าระหว่างประเทศบนมิติของความเสมอภาคในรูปแบบของ PACKAGE BENEFIT การแก้ปัญหาการกีดกันทางการค้าต่อสินค้าไทยของสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่นและสหภาพยุโรป

ที่ผมยกย่องท่านที่สุดก็คือ การยกเลิก ปร.42 ซึ่งท่านมอบให้โต้ง ดร.บวรศักดิ์ และผมดูแลเรื่องนี้มาตั้งแต่ตอนตั้งรัฐบาล เนื่องจากเห็นว่า ปร.42 เป็นโซ่ตรวนในการจำกัดเสรีภาพในการรับรู้ข่าวสารและการเสนอข่าวสาร ซึ่งได้กลายเป็นบรรทัดฐานของการเมืองไทยมาจนทุกวันนี้ กับการผลักดันกฎหมายประกันสังคมเป็นผลสำเร็จ ที่สำคัญระบบที่ปรึกษาบ้านพิษณุโลกได้พิสูจน์ให้เห็นถึงระบบตรวจสอบ และระบบกลั่นกรองงานแบบใหม่ของฝ่ายการเมืองที่ไม่ถูกครอบงำโดยภาคราชการอย่างในอดีต และได้กลายเป็นรูปแบบใหม่ของคณะที่ปรึกษาฯ สำหรับรัฐบาลในยุคต่อมา

แม้ว่าท่านจะพ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และตั้งใจจะวางมือทางการเมืองก็ตาม แต่ด้วยความตระหนักในความรับผิดชอบต่อบ้านเมือง และการนำประเทศให้หายจากความบอบช้ำจากการเมืองและเศรษฐกิจ พ.ศ. 2535 ท่านจึงกลับมาในฐานะหัวหน้าพรรคชาติพัฒนา และมีบทบาททางการเมืองมาตลอดใน

ช่วงสุดท้ายของรัฐบาลพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ท่านดำรงตำแหน่งประธานที่ปรึกษาพิเศษของนายกรัฐมนตรีด้านเศรษฐกิจและการต่างประเทศ ท่านก็ยังทำงานเพื่อบ้านเมืองอย่างต่อเนื่อง การเยือนญี่ปุ่นและกลุ่มประเทศรอบมหาสมุทรอินเดียได้เป็นบทพิสูจน์ถึงความสามารถและสัมพันธภาพพิเศษรวมทั้งวิสัยทัศน์ในโครงการ LOOK WEST จนเกิดโครงการ BISTEC ขึ้น หรือแม้แต่การหันมาให้ความสนใจกับ SME หรือวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดเล็ก ที่ผมได้เคยเสนอต่อท่าน ซึ่งท่านก็บอกผมว่าได้เตรียมศึกษาไว้แล้ว และหากเป็นรัฐบาลจะเร่งดำเนินการทันที นี่คือประโยคสุดท้ายที่ท่านกล่าวกับผมเมื่อวันที่ 5 เมษายน 2541 ก่อนเดินทางไปรักษาตัวที่ประเทศอังกฤษ และถึงแก่อสัญกรรม

การจากไปของท่านก่อนกาลอันควร ย่อมสร้างความเศร้าสลดและความสะเทือนใจให้แก่ครอบครัว ญาติมิตร เพื่อนร่วมงานและผู้ใต้บังคับบัญชา โดยเฉพาะระบบการเมืองไทยต้องสูญเสียเสาหลักของระบอบประชาธิปไตย แต่คุณานุปการที่ท่านได้กระทำมาตลอดอายุขัยนั้น มีมากเสียจนไม่อาจจะร้อยเรียงให้เป็นเนื้อความที่กล่าวอ้างถึงได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ แต่ก็ต้องจารึกว่าท่านคือ "บุรุษแห่งสันติภาพของเอเชีย" ผู้ผลักดันสันติภาพที่ถาวรในภูมิภาคนี้เป็นผลสำเร็จ และเป็นเอกบุรุษผู้สร้างความรุ่งโรจน์ให้แก่ประเทศไทยอย่างยากที่ใครจะทัดเทียมได้

ขอให้ดวงวิญญาณของท่านจงสู่สุคติในสัมปรายภพ และผมขอจดจำคำกล่าว "TOMORROW NEVER DIES" ซึ่งเป็นคำกล่าวง่าย ๆ ที่แฝงไว้ซึ่งความหวังและปรัชญาของท่านไปจนวันตาย

ด้วยความอาลัยยิ่ง

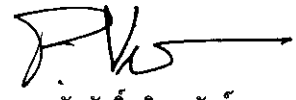

พันศักดิ์ วิญญรัตน์

“ความตายมิอาจหลีกเลี่ยงได้ฉันใด
คุณงามความดีก็มิอาจจากไปฉันนั้น
พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ
ไม่มีวันจากไปจากสาธารณชนไทยเช่นกัน”

ดร.พิจิตต รัตตกุล

สังคมได้สูญเสียคนดี ที่มีคุณูปการให้กับประเทศมาตลอดระยะเวลายาวนานไปอีกหนึ่งท่าน เมื่อข่าว ฯพณฯ ท่านอดีตนายกรัฐมนตรีและหัวหน้าพรรคชาติพัฒนา พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ถึงแก่อสัญกรรมภายหลังเข้ารับการผ่าตัดในประเทศอังกฤษ

ชีวิตที่อุทิศให้กับงาน ชาติ - ศาสนา - พระมหากษัตริย์ ของ ฯพณฯ ชาติชาย เต็มไปด้วยชีวิตที่ต้องต่อสู้อย่างยาวนาน ชีวิตที่ต้องทุกข์ ต้องอดทน ต้องขมกลืน และชีวิตที่ให้อภัย เพื่อที่พร้อมจะก้าวพาสังคมไปข้างหน้า โดยสลัดทิ้งอคติส่วนตัวออกไปจากหัวใจของลูกผู้ชาย ชีวิตที่พร้อมจะ “ให้” และ “สละ” ให้กับทุกคน ซึ่งเป็นคุณสมบัติของผู้นำที่ทำยากลำบาก คือ คุณสมบัติของความพร้อมที่จะ “สละ”

สังคมรู้ดีว่า สังคมได้สูญเสีย กับการจากไปอย่างไม่มีวันกลับของท่านในครั้งนี้ สังคมหวังว่าคุณความดีของท่าน จะสามารถเป็นอุทาหรณ์ สร้างผู้นำสังคมที่พร้อมสละขึ้นมาทดแทนให้อีกนับร้อยนับพัน เป็นที่แน่นอนว่านอกเหนือจากครอบครัว ญาติสนิท มิตรสหาย ยังมีคนทั่วไปอีกจำนวนมาก ต่างรู้สึกโศกเศร้าเสียใจ และเสียดายไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน ในฐานะที่ท่านเป็นผู้นำของประเทศที่เคยกอบกู้และแก้ไขภาวะเศรษฐกิจหลายครั้ง หลายหน ซึ่งทำให้มีผลก่อเกิดความเข้มแข็งของการเมือง และเศรษฐกิจของชาติ

วันนี้แม้ร่างกายของท่านได้สูญสลายไปแล้ว แต่ความดี และคุณประโยชน์ของท่านได้สร้างทิ้งไว้ให้แก่สังคม ประเทศชาติ เหลือคณานับ ยังคงเป็นมรดกอยู่ในใจพวกเราทุกคนที่มิอาจลบเลือนจากความทรงจำไปได้

(ดร.พิจิตต รัตตกุล)
ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร

“ท่านคือที่หนึ่ง...ไม่มีสอง...ครองใจเรา...”

พิทักษ์ อินทรวิทยนันท์

เป็นการยากยิ่งที่ดิฉันจะเขียนถึง ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ นายกรัฐมนตรีคนที่ 17 ของประเทศไทย โดยใช้เนื้อที่อันน้อยนิดในหน้าหนังสืองานพระราชทานเพลิงศพเล่มนี้

ไม่ว่าดิฉันจะเขียนถึงท่านในบทบาท ฐานะหรือสถานะใด เรื่องราวที่เกี่ยวกับพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ล้วนพรั่งพร้อมด้วยเนื้อหา สาระ รายละเอียด ลีลา และสีสันที่แพรวพราว วาววับ

ถ้าเปรียบชีวิตของพลเอกชาติชายเป็นบทละคร ก็ต้องเขียนกันหลายบทบาท หลายตอนเป็น นวนิยายเรื่องยาว ถ้านำไปสร้างเป็นภาพยนตร์ก็ต้องสร้างกันหลายภาคเป็นภาพยนตร์ซีรี่ และถ้าเป็นดนตรี ชีวิตของผู้นำคนนี้ คือบทเพลงบรรเลงคอนเสิร์ตของวงซิมโฟนี่ ออร์เคสตร้า ที่ประกอบด้วย เครื่องดนตรีทุกชนิด มีบทเพลงหลายองก์หลากท่วงทำนองครอบครองทุกอารมณ์คนฟัง

จึงเป็นการยากยิ่งที่ดิฉันจะเขียนถึง ท่าน ได้อย่างเจาะจิตจับใจได้ความครบบริบูรณ์

ดิฉันจึงขอเล่าเท้าความถึงท่าน เท่าที่จะนึก...คิด...เค้น...จากความรู้สึกที่ดิฉันและคุณพิทักษ์ อยากให้เป็นปัจฉิมบูชาแก่บุรุษหนึ่งผู้เปี่ยมด้วยเมตตา กอปรด้วยคุณลักษณะที่ผู้คนทั้งหลายยากจะปฏิเสธ ในความเป็นมนุษย์ธรรมดาที่มีอรรถรสครบถ้วนกระบวนท่าและอารมณ์...หรือคุณคิดว่าใครที่มีมากกว่า บุรุษนามว่าชาติชาย ชุณหะวัณ

ครอบครัว อินทรวิทยนันท์ เรียกขานพลเอกชาติชายว่า “ท่าน” นับแต่วันแรกเริ่มรู้จักท่าน เมื่อครั้งที่ท่านดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ หลังจากที่ท่านได้รับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎรจังหวัดนครราชสีมาเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2518

ขณะนั้น พิทักษ์ อินทรวิทยนันท์ กลับจากประเทศสหรัฐอเมริกา มาประกอบธุรกิจการค้าระหว่างประเทศ โดยการสั่งซื้อและส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมและหัตถกรรมไทยไปยังตลาดต่างประเทศในแถบอเมริกา ยุโรป ญี่ปุ่น ไต้หวัน และจีน และขยายสู่กลุ่มประเทศตะวันออกกลาง ที่กุมธุรกิจน้ำมันของโลก

แต่เราสนใจในธุรกิจการบิน เพื่อขยายน่านฟ้าทางการค้าและการทูต มากกว่าธุรกิจน้ำมัน การเป็นตัวแทนสายการบินคูเวต แอร์เวย์ ประจำประเทศไทย นับเป็นสายการบินตะวันออกกลางประเทศแรกที่บินมาประเทศไทยซึ่งครอบครัวเราภูมิใจยิ่ง

เส้นทางชีวิตของ ท่าน และครอบครัวของเรา จึงไปมาหาสู่กันทั้งในแวดวงของนักการทูต นักธุรกิจ นักอุตสาหกรรมและแวดวงสังคมนานาชาติขยายสู่สังคมและความสัมพันธ์ทางการค้าในระดับภูมิภาคและระดับโลก ด้วยคุณลักษณะที่บุรุษต่างวัยทั้งสองมีคล้ายคลึงกัน นั่นคือ

ฝ่ายหนึ่งคือท่านนั้น เป็นผู้ใหญ่ที่เปี่ยมด้วยประสบการณ์ในโลกกว้าง เป็นคนไทยในเวทีสากลที่มีความทันสมัยทันเหตุการณ์และอ่านสถานการณ์โลกแตกฉาน ชอบคบคนหนุ่มรุ่นใหม่ มีไฟและมีการศึกษาดี มีความกระตือรือร้น

อีกฝ่ายหนึ่งคือพิทักษ์นั้น เคารพ ศรัทธา ชื่นชม ในบุคลิกภาพ ความรอบรู้ ความเป็นคนธรรมดาที่เรียบง่ายแต่มีระดับและรสนิยม มีความเป็นกันเอง จิตใจดี มีเมตตา มีอารมณ์ขันเป็นเนืองนิจ ที่สุดแล้วคือความเป็นคนไม่ถือโทษโกรธพยาบาทใคร

ท่านดำเนินชีวิตไปในบริบทของนักการเมือง เป็น Key Player (ผู้แสดงนำ) ในขณะที่ พิทักษ์กำลังสร้างชีวิตและครอบครัวของตนเองในแวดวงธุรกิจระหว่างประเทศ เดินทางอยู่เป็นนิจ

เมื่อใดที่ท่านเป็นฝ่ายค้าน เมื่อนั้นจะเป็นเวลาที่ท่านและครอบครัวเราจะใกล้ชิดกันเป็นพิเศษ ไม่ว่าจะเป็นการเล่นกอล์ฟ การเดินทางท่องเที่ยว งานเลี้ยงพบปะสังสรรค์ การดูงาน รวมทั้งการกินข้าวฟังเพลง ไปต่างประเทศ ไปต่างจังหวัด

จวบจนปี พ.ศ. 2531 การเลือกตั้งครั้งสำคัญเมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม ท่านได้มอบหมายให้เพื่อนต่างวัยผู้นี้เป็นผู้อำนวยการเลือกตั้งเขต 1 จังหวัดนครราชสีมา เป็นครั้งที่สอง ด้วยมีกระแสคนหนุ่ม แบ็คดีเป็นผู้ท้าชิงของท่านท่ามกลางกระแสการเมืองที่เชี่ยวกราก เขาคือสุวัจน์ ลิปตพัลลภ แจ็คที่เกือบจะฆ่ายักษ์ได้สำเร็จ

นั่นคือภารกิจของพิทักษ์เพื่อนต่างวัยที่ได้รับความไว้วางใจจากท่านให้ทำหน้าที่ช่วยงานทางการเมืองโดยที่เจ้าตัวไม่ได้เป็นแม้แต่สมาชิกพรรคชาติไทยในครั้งนั้น

และขอให้เชื่อเถอะว่า...แม้แต่คนในพรรคก็ไม่มีใครรู้จัก เขา เพราะพิทักษ์ในวันนั้น ไม่เคยใส่ใจในเส้นทางสายการเมืองสายนี้เลย

มีแต่ท่าน พลเอกชาติชาย ผู้นี้ที่เรามิอาจปฏิเสธในไมตรีและความตั้งใจนั้นได้

....พิทักษ์...มาช่วยกันทำงานเพื่อบ้านเมือง...เป็นที่ปรึกษาให้นายกรัฐมนตรี

นั่นคือคำพูดของนายกรัฐมนตรี คนที่ 17 ของประเทศไทย ที่ชื่อพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ในวันที่กลับจากการนำคณะรัฐมนตรีเข้าเฝ้าถวายสัตย์ปฏิญาณตนต่อเบื้องพระพักตร์พระเจ้าอยู่หัวแล้ว

ประกายไฟทางการเมืองที่ท่านจุดขึ้นในวิถีชีวิตของพิทักษ์ จะเกิดขึ้นโดยตั้งใจหรือไม่ก็ตาม แต่นั่นคือการนำไปสู่เรื่องราวและเหตุการณ์ทางการเมืองอีกมากมายที่อาจเรียกได้ว่า.....มหาวิทยาลัยการเมืองได้รับลูกศิษย์ที่ชื่อพิทักษ์ อินทรวิทยนันท์ เข้าศึกษาเต็มหลักสูตรอย่างแท้จริงแล้ว

และอาจารย์ทางการเมืองผู้นั้น ก็คือ ท่าน... พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ....ฉันเชื่อว่าอย่างนั้น !!!

23 กุมภาพันธ์ 2534 วันที่ท่านและคณะผู้ติดตามรวมทั้งพิทักษ์ ถูกนายทหารจำนวนหนึ่งที่ใช้ชื่อว่า คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) จี้จับตัวบนเครื่องบินซี 130 ในขณะที่จะเดินทางไปเข้าเฝ้าฯ พระเจ้าอยู่หัวที่พระตำหนักภูพิงคราชนิเวศน์ จังหวัดเชียงใหม่ การที่ทั้งสองถูกกักกันตัวในบริเวณกองทัพอากาศ เป็นเวลา 15 วันโดยแยกกันอยู่ ก่อนที่จะเลือกเดินทางไปยังประเทศอังกฤษ เพื่อคลี่คลายสถานการณ์ทางการเมือง

คำว่า...เหลือแต่เรา...เป็นสัจธรรมที่ครอบครัวของเรา 4 คน พ่อ-แม่-ลูกสาว-และลูกชาย ค้นพบ ที่นครลอนดอน

ได้เห็นภาพชีวิตของลูกผู้ชายนักสู้ที่ปรับตัวได้ทุกสถานการณ์อย่างรวดเร็วเรียบนิ่ง

ภาพของนายกรัฐมนตรีไทยเมื่อวานนี้ ปรับมาเป็นภาพชายอาวุโส สวมกางเกงวอร์มกับเสื้อยืด ยืนถือค้อนตอกที่แขวนเสื้อบนบานประตูห้องน้ำ

อย่างเพลิดเพลิน ในอพาร์ทเม้นท์กะทัดรัดย่านเลาว์ สแควร์

ชีวิตช่วงสั้น ๆ ในนครลอนดอนของเรา และครอบครัวชุณหะวัณ ดำเนินไปอย่างเรียบง่าย เช้าขึ้นพวกเราก็เดินจากห้องเช่าย่านโบว์ฟอร์ด การ์เดนท์ ผ่านถนนไนท์บริดจ์ไปหาท่านที่บ้านพัก ชวนท่านไปวิ่งออกกำลังรอบสวนสาธารณะไฮปาร์ค ทานข้าวต้ม ไปเดินเล่น ไปดูละคร และไปเล่นกอล์ฟ

....พิทักษ์ ผมผ่านชีวิตมามากแล้ว อย่าไปซีเรียสกับมัน ปล่อยมันไป เดี๋ยวก็ดีเอง...ท่านพูดคำนี้เสมอในเวลาคับขันของชีวิต

ฉันนั้นถูกท่านผู้หญิงบุญเรือน เอ็ดเล็ก ๆ ว่า

...ร้องไห้ทำไม...ไม่ต้องร้อง ...ไม่มีอะไรน่ากลัวหรอก...

การยอมรับสถานการณ์ กล้าได้กล้าเสีย รู้แพ้รู้ชนะ การไม่กล่าวโทษโยนผิดให้คนรอบข้าง...คือคุณธรรมที่ก่อบารมีการเป็นผู้นำของท่านอย่างหาตัวจับยาก

กำเนิดพรรคชาติพัฒนา คือ การเตรียมวางมือเพื่อให้คนรุ่นใหม่สานต่อเจตนารมณ์ทางการเมืองที่ไม่ใช่ของตระกูลราชครู

....ปัญหาที่เกิดจากการเมือง ต้องแก้ด้วยวิถีทางการเมือง...คือ ยุทธวิธีในการคืนสู่เวทีการเมืองอีกครั้งหนึ่งของ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

6 ปีแห่งการสร้างพรรคชาติพัฒนา ภายใต้ซากปรักหักพังของขบวนการประชาธิปไตย หลังทฤษฎีการก้าวถอยเพื่อก้าวหน้าของ รสช. และกลิ่นคาวเลือดของเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ

พลเอกชาติชาย ทุ่มเทมันสมอง แรงกายและพลังใจเพื่อนำ คนหนุ่มสาว จำนวนหนึ่ง 60 กว่าชีวิต...ข้ามฝั่ง...ไปยัง ทำเลไทยในเวทีสากลให้ได้

แต่...ใครล่ะจะฝืนสังขารได้

วันศุกร์ที่ 13 มีนาคม 2541 ...ปาฐกถาครั้งสุดท้ายที่ฉันกราบเรียนเชิญท่านมาบรรยายให้นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรและสมาชิกสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทยฟัง ในหัวข้อ....วิกฤตเศรษฐกิจไทย ในมุมมองของข้าพเจ้า...

เสร็จจากการบรรยาย ในระหว่างที่เดินไปส่งท่านขึ้นรถท่านพูดกับดิฉันว่า....แจ๋ ผมใช้หนี้คุณหมดแล้วนะ...พร้อมรอยยิ้มที่แสนสุขใจบนใบหน้า

ดิฉันคิดไม่ถึงว่า นั่นคือ คำพูดสุดท้ายที่ท่านสื่อนัยแห่งการสั่งลา ที่ท่านอาจคิดว่าฉันได้มีส่วนในทางอ้อมต่อการใช้ชีวิตของท่านตลอดเวลากว่า 20 ปีที่ผ่านมา

7 เมษายน 2541 20.00 น. อาหารค่ำมื้อสุดท้ายกับท่านที่บ้านราชครู

...พิทักษ์ ผมจะไปลอนดอน...เรื่องในพรรคชาติพัฒนา ฝากให้ช่วยกันดูแลแล้วแต่คุณ...

...ท่านมีนัดเล่นกอล์ฟที่คุนหมิงวันที่ 23 นี้นะครับ...

...ให้เลยสิ้นเดือนดีกว่าพิทักษ์... ท่านพูดด้วยสีหน้าแววตาที่ราบ...เรียบ ก่อนออกเดินทางไปนครลอนดอนในเวลาเที่ยงคืนนั้น

30 เมษายน 2541 24.00 น. พิทักษ์, สุวัจน์, สุนัย และคนพรรคชาติพัฒนาอีกหลายคน พร้อมครอบครัวชุณหะวัณ ออกเดินทางไปเยี่ยมอาการป่วยหลังผ่าตัดโรคมะเร็งในตับที่ห้องไอซียู โรงพยาบาลครอมเวลล์ นครลอนดอน คณะเดินทางกลับในวันถัดมา ท่านรับรู้แต่พูดไม่ได้

6 พฤษภาคม 2541 15.49 น. ท่าน ได้จากพวกเราไปอย่างเดียวดาย สาย

ฝนและเสียงฟ้ากลบน้ำตาและเสียงสะอื้นของฉันในระหว่างทางที่ขับรถกลับบ้าน

ท่าน...บอกกล่าวทุกคนพร้อมกันทั่วไทย...ว่าผมจากไปแต่พวกคุณและประเทศไทยยังอยู่

8 พฤษภาคม 2541 6.45 น. ท่าน กลับมาแล้ว...แต่เราไม่ได้พูดกันเลย...ท่านไม่ลงมานั่งรถเดมเลอร์...เขาให้ท่านอยู่บนรถของกองทัพอากาศ มีธงชาติ...มีกองทหารเกียรติยศ...มีผู้คนมากมาย...ทั้งสมาชิกรัฐสภา...หัวหน้าพรรคการเมือง...คณะทูตานุทูต...รัฐมนตรี...ข้าราชการ...ทหาร...ตำรวจ...นักธุรกิจ...สมาชิกพรรคชาติพัฒนา...ญาติพี่น้องและประชาชนมารอรับท่านเต็มลานบิน บ.น.6 ของกองทัพอากาศ...ที่ท่านเคยถูกจี้จับตัวนั่นแหละค่ะ

ท่านใช้หนี้หนูหมดแล้ว...แต่หนูยังมีหนี้ที่ค้างท่านไว้...หนังสือบันทึกเหตุการณ์ชีวิตที่ท่านนัดว่าจะช่วยกันเขียนให้เสร็จ...ท่านยังจะให้หนูทำต่ออีกมั้ยคะ

วันนี้...พรรคชาติพัฒนาที่ท่านฝากไว้ มีหัวหน้าพรรคคนใหม่ ตรงใจท่านหรือเปล่า ลูกพรรคยังอยู่กันครบไม่มีใครเสียชีวิต

หนูกำลังลงพื้นที่เตรียมหาเสียง เพื่อสมัครเป็น ส.ส. ตามที่ท่านเคยขอไว้ ที่จังหวัดบุรีรัมย์ เมืองที่ท่านเคยใช้ชีวิตตอนเป็นหนุ่ม... ที่ท่านบอกว่า ...หนูเป็นโกน ขแมร์

วันนี้...พรคชาติพัฒนา เข้าร่วมรัฐบาลแล้ว ยังแก้คำว่า...เสียบ...ไม่ตก

คุณพิทักษ์...สวมเสื้อชาติพัฒนา...ตัวที่ท่านโปรดปรานแล้วทุกวัน

...ท่านวางใจจากพวกเราไปท่องแดนศิวาลัยแล้ว พวกเรายังเห็นรอยยิ้มและดวงตาแห่งสุภาพบุรุษผู้รื่นรมย์ ระยิบระยับอยู่ในห้วงใจในยามที่เรามีทุกข์ทับถันในทางออก

...อ้อ...ท่านคะ...นีน่าเรียนจบอักษรศาสตร์ จุฬาฯ แล้วนะคะ ส่วนน้องเคน...กลับมากราบศพท่านแล้ว และน้องเคนคงจะเป็นทหารอย่างที่ท่านเคยขอไว้ตอนเขาเด็ก ๆ

...กราบแทบเท้าท่าน...ดุจบิดา...ดั่งอาจารย์...ผู้สานสรรค์สิ่งที่ดีมีพระคุณสุนทรีย์

ท่านคือที่หนึ่งไม่มีสอง ครองใจเรา ...นิรันดร์กาล

ด้วยรักและแสนอาลัย

พิทักษ์-พรรณประภา-พิมรา-พลวัต อินทรวิทยนันท์

ศุภาคาร 18 ตุลาคม 2541

“เป็นการเสียชีวิตที่มีเกียรติสูงสุด”

ดร.พิสิฏฐ ภัคเกษม

กระผม และครอบครัวรู้สึกเศร้าสะเทือนใจเป็นอย่างยิ่ง ในการจากไปของ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ซึ่งเป็นรัฐบุรุษคนสำคัญของประเทศไทยท่านหนึ่ง จึงถือได้ว่าเป็นการสูญเสียที่ยิ่งใหญ่ของชาติบ้านเมืองเรายามนี้ที่ต้องเผชิญอยู่กับภาวะความผันผวนทางด้านเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมอย่างรุนแรงที่ไม่เคยประสบมาก่อนในช่วงนี้

การสูญเสียครั้งนี้ถือว่าเป็นการสูญเสียผู้นำของประเทศที่ได้สะสมบารมีความยอมรับนับถือ ความเป็นสุภาพบุรุษ และผ่านขบวนการเปลี่ยนแปลงทางรัฐศาสตร์มาหลายยุคหลายสมัยกว่า 40 ปี จึงเป็นที่เสียดายที่สุดสำหรับประเทศและประชาชนคนไทยเรา

กระผมเองรู้จัก ฯพณฯ เป็นการส่วนตัวมานานหลายสิบปี และได้มีโอกาสรับใช้ปฏิบัติหน้าที่ราชการสมัยที่ ฯพณฯ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ซึ่งได้แต่งตั้งให้กระผมดำรงตำแหน่งเลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในช่วงนั้น ฯพณฯ ได้ทำการปฏิรูปนโยบายเศรษฐกิจที่สำคัญ ๆ หลายด้าน รวมถึงนโยบายเปิดเสรี ด้านราคาพลังงาน การมุ่งนโยบายการค้ากับกลุ่มอินโดจีน และการริเริ่มแนวความคิดก่อตั้งเขตความร่วมมือทางเศรษฐกิจในย่านเอเชียแปซิฟิก (APEC) ร่วมกับ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรีของออสเตรเลียในสมัยนั้น จึงพอจะเห็นได้ว่า ฯพณฯ เป็นผู้นำทางการเมืองที่มีวิสัยทัศน์อันก้าวไกลในภูมิภาคนี้ ที่ได้ปฏิบัติหน้าที่รับใช้ประเทศชาติอย่างเข้มแข็งสง่างาม จึงเป็นที่เสียดายและเป็นที่อาลัยแก่วงการราชการและแวดวงทางการเมืองของประเทศไทยเราเป็นอย่างยิ่ง แต่กระผมถือว่าเป็นการเสียชีวิตที่มีเกียรติสูงสุดของบุคคลที่เกิดมาเป็นคนไทย

จึงใคร่ขออำนาจแห่งคุณงามความดีที่ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณได้กระทำไว้ รวมทั้งกุศลบุญราศีที่ครอบครัวและญาติมิตรได้ร่วมกันบำเพ็ญอุทิศให้ จงเป็นพลวปัจจัยขอให้ดวงวิญญาณของ ฯพณฯ จงไปสู่สุคติในสัมปรายภพทุกประการ

(ดร.พิสิฏฐ ภัคเกษม)

ด้วยรักและอาลัยยิ่ง

ไพโรจน์ เปี่ยมพงษ์สานต์

เกือบ 20 ปีเต็มที่ผมได้มีโอกาสติดตาม ทำงาน และรับใช้ ฯพณฯ พลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ แทบจะพูดได้ว่าท่านเป็นผู้เปิดชีวิตผมให้รู้จักโลกที่แท้จริง โลกที่มีทั้งขาวและดำ แต่ท่านให้ผมมองทุกอย่างในแง่ที่ดี เพราะทุกสิ่งทุกอย่างย่อมมีส่วนดีในตัวของมันเองทั้งสิ้น และให้เรานำส่วนดีนั้นมาศึกษาเป็นบทเรียน ท่านให้ทุกสิ่งทุกอย่างแก่ผมทั้งความรัก ความกรุณา คำแนะนำสั่งสอน ตลอดจนความห่วงใยที่ท่านได้เมตตาถามไถ่อยู่เสมอ

เป็นความภาคภูมิใจอย่างยิ่งในชีวิตของผมที่ได้มีโอกาสใกล้ชิดกับเอกบุรุษอย่าง ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ผมได้พบเห็นสิ่งที่มีคุณค่า และมีความหมายมากมาย ได้เห็นการทำงานของท่านที่ไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อยหรือท้อถอยด้วยจิตที่แจ่มใสร่าเริงอยู่เป็นนิจ ได้เห็นถึงความกลมกลืนระหว่างความเป็นคนรุ่นเก่าที่พรั่งพร้อมด้วยประสบการณ์ และความเป็นคนรุ่นใหม่ที่มากมายด้วยวิสัยทัศน์อันกว้างไกล จนแทบไม่เชื่อว่ามีอยู่ในคนคนเดียวกัน ผมได้สัมผัสถึงความรักชาติ รักแผ่นดินของท่าน รักในหน้าที่ และสัญญาที่มีต่อประชาชน และเหนือสิ่งอื่นใดท่านรักพระเจ้าอยู่หัวยิ่งชีวิต

เมื่อครั้งที่ท่านถูกปฏิวัติเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2534 ทำให้ผมได้เห็นสัจธรรมหลายอย่าง ว่าไม่มีอะไรที่แน่นอนและมั่นคงอยู่ตลอดไป ได้เห็นถึงความเข้มแข็ง แข็งแกร่ง ความเป็นชายชาติทหารของท่านที่ยังคงสง่างามในทุกสถานการณ์ และได้เห็นถึงความตั้งมั่นของท่านที่จะทำทุกอย่างเพื่อประเทศชาติไม่ว่าท่านจะดำรงอยู่ในตำแหน่งใด คุณูปการอันอเนกอนันต์ที่ ฯพณฯ พลเอกชาติชายมีต่อประเทศชาติ นั้น เป็นที่ประจักษ์ต่อประชาชนชาวไทยโดยทั่วไปแล้ว ท่านเป็นผู้ที่เปิดประตูประเทศไทยสู่ยุคโลกาภิวัตน์อย่างชาญฉลาดและเท่าทัน ความต่อเนื่องทางการเมืองเท่านั้นที่ทำให้การพัฒนาประเทศไม่สมบูรณ์แบบอย่างที่ท่านเพียรพยายามและคาดการณ์

ท่านพูดกับผมเสมอว่ากรุงเทพฯ ไม่ใช่ประเทศไทย เราควรที่จะกระจายความเจริญออกสู่ภูมิภาค กระจายความเท่าเทียมกันให้กับคนไทยอีกหลายสิบล้านคนที่เขามีศักดิ์ และสิทธิในความเป็นคนไทยเสมอกัน การเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว มิได้ดูกันเพียงแค่ความเป็นสากลหรือความเจริญเติบโตที่กระจุกตัวอยู่แต่ในเมืองหลวงฯ เท่านั้น หากเราจะต้องดูการพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนทั้งประเทศควบคู่กันไปด้วย ซึ่งตรงกับความตั้งใจของผม ที่มีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาชนบท พัฒนาส่วนภูมิภาคให้มีความเจริญมากกว่าที่เป็นอยู่ ท่านสอนผมว่าความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคมร่วมกันทั้งประเทศเท่านั้นที่จะเป็นหลักประกันที่ดีที่สุดของสันติภาพ และการกระทำเช่นนี้ต้องเสียสละ

การพัฒนาอีสเทิร์นซีบอร์ดเป็นตัวอย่างหนึ่งของการพัฒนาส่วนภูมิภาคที่ท่านได้มองการณ์ไกลที่จะให้ภาคตะวันออกเป็นจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญทางเศรษฐกิจเชื่อมต่อกับประเทศอินโดจีน และเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ผมและท่านได้มีโอกาสใกล้ชิดกันมากขึ้น ท่านได้สั่งสอนอบรมผม ให้กำลังใจผมมาโดยตลอด ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เปรียบเสมือนบิดาคนที่สองที่ให้

ชีวิตใหม่แก่ผม ท่านสอนให้ผมเป็นนักต่อสู้เช่นเดียวกันท่าน ท่านเป็นตัวอย่างหนึ่งของชีวิตที่มิได้โรยไว้ด้วยกลีบกุหลาบ แต่ท่านก็สามารถต่อสู้และยืนหยัดอย่างองอาจตราบจนวาระสุดท้ายของท่าน แม้ผมจะได้เตรียมใจไว้แล้วว่าสักวันหนึ่งด้วยอายุและสังขารของท่าน ท่านจะต้องจากผมไป แต่เมื่อวันนั้นมาถึง ซึ่งเร็วเกินกว่าที่ผมคาด ก็ยากที่ผมจะทำใจ

ขอให้อานุภาพแห่งกุศลผลบุญและคุณงามความดีที่ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้กระทำมาตลอดชีวิต จงดลบันดาลให้ดวงวิญญาณของ "น้าชาติ" ที่ผมรักและเคารพดุจบิดา จงไปสู่สุคติ และประสบสุขในสัมปรายภพด้วยเทอญ

ไพโรจน์ เปี่ยมพงษ์สานต์

คำไว้อาลัย แด่ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

นายไพโรจน์ ลำซำ

ผมได้มีโอกาสรู้จัก ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ มาเป็นเวลานาน เพราะบิดาของผมและบิดาของภรรยาคุ้นเคยและสนิทสนมกับท่านมาก่อน ซึ่งตลอดมาผมเรียกท่านเสมอว่า คุณอา

อย่างที่ทุกคนทราบดี ท่านเป็นทหาร นักการทูต และนักการเมืองที่ประสบความสำเร็จในทุกด้าน โดยเฉพาะในทางการเมืองนั้นท่านได้ดำรงตำแหน่งสูงสุดของประเทศคือ นายกรัฐมนตรี และทุกตำแหน่งที่ท่านได้เคยดำรงตำแหน่งนั้นท่านได้ทำคุณประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติอย่างสูง

ตลอดระยะเวลาที่ผมรู้จักท่าน ผมเคารพนับถือท่านเสมือนหนึ่งท่านเป็นญาติผู้ใหญ่ของผมและเป็นความโชคดีของผมที่ได้มีโอกาสรู้จักคุ้นเคยกับท่าน เพราะไม่ว่าใครที่ได้มีโอกาสสัมผัสใกล้ชิดกับท่านจะมีความสุขสบายใจ เพราะท่านเป็นคนที่สนุกสนาน ร่าเริง มีอารมณ์ขัน มีไหวพริบ มีเสน่ห์ โอบอ้อมอารี เมตตาปรานี และเต็มเปี่ยมไปด้วยประสบการณ์ต่าง ๆ ที่มักจะถ่ายทอดให้คนรอบข้างได้ทราบได้เข้าใจ และประสบการณ์ที่ท่านถ่ายทอดให้ฟังนี้เอง ที่ทำให้ผมรอบรู้และมองเหตุการณ์ สถานการณ์ต่าง ๆ ได้ชัดเจนขึ้น

เมื่อได้ทราบข่าวการถึงแก่อสัญกรรมอย่างค่อนข้างกะทันหันของท่าน ผมรู้สึกเสียใจและตกใจมาก และไม่อยากจะเชื่อข่าวที่ได้ทราบมา เพราะก่อนหน้านั้นไม่นานผมได้มีโอกาสพบกับท่านโดยที่ท่านก็ยังพูดคุยอย่างสนุกสนานเหมือนเช่นทุกครั้ง ผมจึงรู้สึกเสียใจอย่างยิ่ง กับการจากไปของท่าน ซึ่งนับว่าเป็นการสูญเสียครั้งใหญ่ของประเทศชาติ ครอบครัว และทุกคนที่ได้รู้จักคุ้นเคยกับท่าน

ถึงแม้ท่านจะถึงแก่อสัญกรรมแล้วก็ตาม ผมเชื่อว่าผลงานและความดีต่าง ๆ ที่ท่านได้สร้างไว้แก่ประเทศชาติจะยังคงอยู่เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ลูกหลานของเราสืบไป ผมจะจดจำคำสั่งสอนแนะนำของท่านและจะระลึกถึงท่านเสมอ และขอให้ดวงวิญญาณของท่านจงไปสู่สุคติในสัมปรายภพด้วยเทอญ

ไพโรจน์ ลำซำ

น้าชาติ - คนหนุ่มตลอดกาล

ดร.ภูษณ ปรีย์มาโนช

ถ้าเรามี "น้า" สักคนหนึ่ง ลองจินตนาการดูนะครับว่าบุคลิกภาพของ "น้า" ในสายตาเราจะเป็นเช่นใด ?

ไม่ใช่เราทุกคนจะมี "น้า" กันได้

เราทุกคนมี "พ่อ" เราบางคนมี "ลุง" มี "พี่" มี "น้อง" มีลูกพี่ลูกน้อง ญาติสนิท ฯลฯ แต่หากจินตนาการให้ดีย่อมแตกต่างจากการมี "น้า" แน่นอน

น้าต้องญาติสนิทกับเรามาก ๆ เพราะเป็นน้องของพ่อเรา แต่อายุคงจะใกล้เคียงกับเรา หรือมากกว่าเราไม่มากนัก หรือถึงมากกว่ามากแต่น้าของเราก็จะมีบุคลิกภาพต่างไปจากพ่อ ในหลายต่อหลายครั้งน้าไม่เหมือนญาติสนิทเลย เหมือนเพื่อนสนิทเรามากกว่า แน่นอนว่าเรารักพ่อ เคารพพ่อ แต่เราจะพูดคุยปัญหาต่าง ๆ ทุกเรื่องทุกแง่มุมกับน้าก่อนพ่อเสมอ และน้าก็จะให้คำแนะนำที่ทำให้เราสบายใจได้ เราจะอบอุ่นใจที่มีน้าคอยเฝ้าดูวิถีชีวิตเราอยู่ตลอดเวลาอย่างไม่เคร่งเครียด พ่อเองก็ออกจะไม่กังวลและเคร่งครัดกับเรามากเกินไป เพราะรู้อยู่ว่าน้องของท่านไม่ปล่อยปละละเลยให้หลานเดินผิดทิศหลงทางแน่นอน

ถ้าเราเรียกผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือสักคนว่า "น้า" ผู้ใหญ่ท่านนั้นก็ย่อมจะต้องมี "บุคลิกภาพของน้า" เป็นจุดเด่นในตัวท่านและความสัมพันธ์กับเราแน่นอน

ในความรู้สึกของผมนี่คือนัยสำคัญของคำเรียกขานทั่วบ้านทั่วเมืองต่อผู้ใหญ่ของสังคมไทยท่านหนึ่งในระยะ 10-20 ปีมานี้

"น้าชาติ"

มีนายกรัฐมนตรีไม่กี่คนนักที่ชาวบ้านร้านตลาดเรียกขานเสมือนหนึ่งญาติสนิท และมีนายกรัฐมนตรีเพียงคนเดียวเท่านั้นที่ถูกนับญาติ ณ ชั้น "น้า" เช่น พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ นายกรัฐมนตรีคนที่ 17 ของประเทศไทย และนายกรัฐมนตรีที่มาจากการเลือกตั้งคนแรกหลังจากพอที่จะกล่าวได้ว่าระบอบการเมืองและระบบรัฐธรรมนูญของประเทศไทยก้าวพ้นออกจากร่มเงาของเผด็จการทหาร ทั้งทางตรงและทางอ้อม สู่ความเป็นประชาธิปไตยในระดับที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสามารถนั่งเก้าอี้ประมุขฝ่ายบริหารได้

ผมเป็น "หลานน้าชาติ" กับเค้าด้วยคนหนึ่ง

เปล่าครับ หามิได้ ไม่ได้เป็นญาติทางตรงทางอ้อมกับท่านหรอก และถ้าจะว่ากันตามจริงแล้วก็เพิ่งจะมีโอกาสใกล้ชิดกับท่านระดับหนึ่งในช่วงปีท้าย ๆ ของชีวิตท่านนี่เอง เพราะหน้าที่การงานชักนำวงโคจรของเราสองมาบรรจบกัน ในขณะที่ท่านให้เกียรติรับตำแหน่งเป็นประธานคณะที่ปรึกษานายกรัฐมนตรีด้านเศรษฐกิจยุค พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ เป็นนายกรัฐมนตรีเมื่อปลายปี 2539 ผมเองก็เข้ามารับใช้งานบ้านการเมืองที่ตำแหน่งรองเลขาธิการนายกรัฐมนตรีฝ่ายการเมือง ซึ่งทำให้หูตากว้างขึ้น ได้รับรู้และเรียนรู้ระบบงานประจำระบบงานการเมืองของศูนย์กลางอำนาจรัฐไทย นอกจากทำเนียบรัฐบาลแล้ว บ้านมนังคศิลาเป็นอีกที่หนึ่งที่ผมคุ้นเคยในช่วงเกือบ 1 ปีของอายุรัฐบาลชุดนั้น ไม่ใช่เพราะเพียงหน้าที่ที่ต้องประสานงานระหว่างนายกรัฐมนตรีกับประธานคณะที่ปรึกษาด้านเศรษฐกิจเท่านั้น หากแต่เพราะสำนึกของคนไทยคนหนึ่งด้วยที่เห็นว่า คุณค่ามันสมองและประสบการณ์ของนายกรัฐมนตรีคนที่ 17 หากสามารถผนึกกำลัง

กับนายกรัฐมนตรีคนที่ 22 ได้เป็นเนื้อเดียวกันแล้ว บ้านเมืองของเรา น่าที่จะฝ่าฟันอุปสรรคขวากหนามมรสุมเศรษฐกิจไปได้

ผมเองมีความเห็นมานานแล้วว่าในการบริหารเศรษฐกิจของชาติของแผ่นดิน เราจะต้องให้ความสำคัญแก่ "ภาคเศรษฐกิจจริง" หรือที่เรียกกันติดปากว่า Real Sector เป็นอันดับแรก

พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ มีประสบการณ์ทั้งทางธุรกิจและการเมืองกับ Real Sector ยาวนาน ท่านจึงมองแนวทางแก้ปัญหาเศรษฐกิจชาติได้แจ่มชัดมาตั้งแต่ต้น

บุคลิกภาพโดดเด่นที่สุดของท่านผู้นี้คือการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ไม่ว่าผู้นั้นจะเป็นผู้ใหญ่หรือผู้น้อย การรับฟังความคิดเห็นไม่ใช่แค่ฟังเป็นพิธี แต่ให้ความสำคัญนำมาใคร่ครวญพินิจพิจารณาอย่างจริงจัง ถ้าเหมาะสมท่านก็จะสานต่อ ถ้ายังมีจุดอ่อนช่องโหว่อยู่ในทรรศนะท่าน ท่านก็จะเมตตาชี้แนะขัดเกลาแนวความคิดนั้นอย่างเป็นกันเอง บุคลิกภาพนี้นี่แหละที่ทำให้ท่านเป็นคนทันสมัยอยู่เสมอ

เป็นบุคลิกภาพที่หาได้ไม่ง่ายนักในหมู่ผู้ใหญ่ ๆ ในสังคมไทย

การได้สัมผัสความคิดกันใกล้ชิดในระยะหลังนี่เองที่ทำให้ผมรักน้าท่านนี้อย่างจริงใจ ปวารณาตัวต่อท่านเสมือนเป็นหลานของท่านคนหนึ่ง เมื่อท่านป่วยและตัดสินใจเข้ารับการรักษาที่ประเทศอังกฤษ ผมจึงร่วมบินไปส่งท่าน และในการรับท่านกลับสู่มาตุภูมิ ผมก็ไม่ลังเลใจเลยที่จะละทิ้งงานการชั่วคราวร่วมบินไปจัดการปัญหาต่าง ๆ เท่าที่สติปัญญาความสามารถจะมี

เคยสงสัยอยู่เหมือนกันว่าทำไมคนป่วยเพิ่งฟื้นไข้ท่านนี้ถึงได้แข็งแรงนัก

ตระเวนตีกอล์ฟกันหลายสนาม ท่านเล่นได้อย่างมีเรี่ยวแรง มีพลัง ไม่ต่างกับเพื่อนร่วมก๊วนต่างวัยอย่างผมหรือผู้ใหญ่ท่านอื่น ๆ หลังจบ 18 หลุมแล้วยังซูเบียร์ขวดเล็กดวดได้อีกอย่างสบายใจ ร่าเริง เต็มไปด้วยชีวิตชีวา

ผมไม่เคยสังหรณ์ใจ ณ นาทีนั้นเลยว่าเทียนไขเมื่อยามจะมอดนั้นประกายไฟจะเปล่งจ้าเจิดจรัสขึ้นเป็นครั้งสุดท้ายเสมอ

ก่อนหน้านี้ ผมเองก็เหมือนคนไทยโดยทั่วไปที่แม้ไม่รู้จักไม่ได้สัมผัสกับท่านเป็นการส่วนตัว แต่จากการติดตามข้อมูลข่าวสาร และค้นคว้าประวัติศาสตร์ตามควรแก่กรณี อดนิยมยกย่องในความหลากหลายแห่งชีวิตของท่านมิได้ มีความรู้สึกเหมือนท่านเป็น "น้า" ของเราจริง ๆ น้าที่มี "บุคลิกภาพของความเป็นน้า" บริบูรณ์อยู่ในตัว

น้าชาติเป็น "หนุ่ม" อยู่ตลอดเวลา

ไม่ใช่เพราะท่านฝืนสังขาร หากแต่เพราะความเป็นนักการเมืองที่อาสาเข้ามาบริหารประเทศนั้นจะ "แก่" ไม่ได้เด็ดขาด ไม่มีความคิดใดแนวทางใดถูกต้องสมบูรณ์นิรันดร์กาล สถานการณ์ใหม่ต้องการแนวทางแก้ปัญหาลักษณะใหม่ นักการเมืองผู้อาสาประชาชนมีภารกิจในการแสวงหาแนวความคิดใหม่ ๆ จากผู้คนรุ่นใหม่

น้าชาติไม่ใช่แค่ "หนุ่ม" ตลอดชีวิตเท่านั้น

น้าชาติยังเป็นนักการเมืองน้อยคนนักที่ "หนุ่มทางความคิด" ตลอดกาล

เสียดายนักที่สังคมไทยต้องสูญเสียคนหนุ่มเช่น "น้าชาติ" พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ ไปในวันที่เราเผชิญวิกฤตอยู่ทุกวันนี้

ดร.ภูษณ ปรีย์มาโนช

“โชคดีที่ได้เคยมีโอกาสร่วมงาน”

ดร.โภคิน พลกุล

ผมรู้สึกเศร้าสลดใจอย่างมากเมื่อได้รับทราบข่าวการถึงแก่อสัญกรรมของ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ อดีตนายกรัฐมนตรี การจากไปของ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้นำมาซึ่งความเศร้าเสียใจแก่ครอบครัวและญาติมิตรของท่านเป็นอย่างยิ่ง

ผมโชคดีที่ได้เคยมีโอกาสร่วมงานกับ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ตั้งแต่การประสานงานจัดตั้งรัฐบาล ในช่วงที่ พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่ท่านรับตำแหน่งเป็นประธานที่ปรึกษาของนายกรัฐมนตรี พลเอกชวลิตฯ จนถึงการประสานและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในการบริหารราชการแผ่นดิน บุคลิกของ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ที่เห็นได้ชัดเจนคือ ท่านมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีเยี่ยม ให้เกียรติ และยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ซึ่งส่งผลให้ผู้ที่ร่วมงานกับท่านทำงานด้วยความเต็มใจ และทำให้การบริหารราชการแผ่นดินราบรื่นไปได้ด้วยดี

ในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ พระราชทานเพลิงศพ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ผมขออัญเชิญอำนาจคุณพระศรีรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย รวมถึงคุณงามความดีที่ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้ประกอบไว้แก่ประเทศชาติ ส่งผลให้ดวงวิญญาณของท่านได้รับแต่ความสงบสุขในสัมปรายภพด้วยเทอญ

ดร.โภคิน พลกุล
รองหัวหน้าพรรคความหวังใหม่

คำไว้อาลัย แด่ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

พลเอกมงคล อัมพรพิสิฏฐ์

ในนามของกำลังพลในกองทัพ ผมขอแสดงความไว้อาลัย พลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ และรู้สึกเสียใจอย่างสุดซึ้งด้วยใจจริง กับครอบครัว บุตรธิดาของท่าน ที่ต้องสูญเสียนายทหารชั้นเยี่ยมที่มีคุณค่ายิ่ง

พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนายทหารชั้นผู้ใหญ่ที่ผมเคารพรักตั้งแต่ผมเยาว์วัย ท่านได้ให้ความเมตตากรุณาต่อผมเป็นอย่างมากมาโดยตลอด จึงเป็นความประทับใจ ที่ผมจดจำและระลึกถึงอยู่เสมอ และเรียกท่านว่า "น้าชาติ" อย่างสนิทสนม โดยที่ท่านเป็นผู้มีความอัจฉริยะอยู่ในตัวเองหลายด้านเป็นที่น่ายึดถือเป็นแบบอย่างอย่างยิ่ง น้าชาติเป็นนายทหารที่ผ่านชีวิตทุกแบบ และมีประสบการณ์ชีวิตที่ประสบผลสำเร็จอย่างยิ่งใหญ่ เพราะน้าชาติเป็นนักรบ นักสร้าง นักการทูตชั้นเยี่ยม นักปกครองนักบริหาร และเป็นนักการเมืองที่ประสบผลสำเร็จสูงสุดจนเป็นนายกรัฐมนตรี แม้จะผ่านมรสุมชีวิตหลายครั้งหลายคราว ก็มิได้ทำให้กำลังใจถดถอย กลับเป็นพลังในการสร้างโอกาสในแนวทางชีวิตของท่าน

พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นทรัพยากรบุคคลของชาติที่มีคุณค่ายิ่ง และมีความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์และพระราชวงศ์อย่างหาที่สุดมิได้ ท่านยังเป็นอดีตผู้นำประเทศที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกลและมีความล้ำลึกในการแก้ไขปัญหาของชาติ มีแนวคิดในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจ และความมั่นคงของภูมิภาคด้วยวิธีอันแยบยล โดยการเปลี่ยนสนามรบให้เป็นสนามการค้า และด้วยกลวิธี และจิตวิญญาณนักการเมืองที่มีความชำชองการเมืองและการต่างประเทศทำให้นานาอารยประเทศให้ความเชื่อถือ นับว่าเป็นนายทหารที่ควรยึดถือเป็นแบบอย่าง

ในนามของกำลังพลในกองทัพไทย ได้ร่วมกันตั้งจิตอธิษฐาน ขอให้บุญกุศลและกรรมดีทั้งปวงที่ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้สร้างสมไว้ จงเป็นผลบันดาลให้ดวงวิญญาณของท่านจงไปสู่สุคติในสัมปรายภพทุกประการ

พลเอก

(มงคล อัมพรพิสิฏฐ์)
ผู้บัญชาการทหารสูงสุด

คำไว้อาลัย แด่ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

นายมีชัย ฤชุพันธุ์

วันที่ 6 พฤษภาคม 2541 เป็นวันที่ผมรู้สึกเศร้าเสียใจพร้อม ๆ กับประชาชนชาวไทย หลังจากที่ได้รับทราบข่าวการถึงแก่อสัญกรรมของ พลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ อดีตนายกรัฐมนตรีคนที่ 17 ของเมืองไทย มาบัดนี้ พลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ ได้เหลือไว้แต่ผลงาน ชื่อเสียง และเกียรติภูมิอันน่ายกย่อง และจดจำท่านหนึ่งในหน้าประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองของไทย ที่ประชาชนคนไทยมิอาจลืมเลือนได้

ผมให้ความเคารพและนับถือท่านพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ทั้งโดยส่วนตัว และในการทำงาน ในสมัยที่ท่านดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อ 4 สิงหาคม 2531 นั้น ผมได้มีโอกาสร่วมทำงานกับท่าน ท่านเป็นนักปกครองและนักการบริหารที่สามารถ และมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล สมกับความเป็นผู้นำประเทศ

พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ นับเป็นบุคคลตัวอย่างที่สำคัญยิ่ง ท่านได้อุทิศชีวิตให้แก่ประเทศชาติบ้านเมืองมานานัปการและช้านาน ทั้งในชีวิตการรับราชการทหาร และราชการการเมือง ผมเชื่อว่าดวงวิญญาณที่ไปสู่สุคติของท่าน คงจะรับรู้ได้เป็นอย่างดีถึงความอาลัยและคำสดุดีจากใจผม และประชาชนชาวไทย ซึ่งเกินกว่าที่ผมจะสามารถบันทึกให้ปรากฏ ณ ที่นี้ได้

ขออานุภาพแห่งคุณพระศรีรัตนตรัย พร้อมทั้งกุศลผลบุญ และคุณงามความดีทั้งหลายทั้งปวง ได้โปรดนำดวงวิญญาณของท่านสู่สัมปรายภพ

(นายมีชัย ฤชุพันธุ์)
ประธานวุฒิสภา

ปฏิญญา ชาติชาย ชุณหะวัณ

พันตำรวจตรียงยุทธ สาระสมบัติ

กระผมรู้สึกเป็นเกียรติอย่างยิ่ง ที่ได้รับแจ้งจากท่านผู้หญิงบุญเรือน ชุณหะวัณ ให้เขียนสารคำไว้อาลัยเพื่อเป็นอนุสรณ์แก่พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เนื่องในโอกาสพระราชทานเพลิงศพ

กระผมได้มีโอกาสปฏิบัติงานกับ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ (ยศพลตรีในขณะนั้น) เป็นครั้งแรกประมาณเดือนพฤษภาคม 2531 เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรีในสมัยพลเอกเปรม ติณสูลานนท์เป็นนายกรัฐมนตรี โดยท่านได้รับมอบหมายให้รักษาราชการแทนรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขอีกตำแหน่งหนึ่ง เนื่องจากพรรคประชาธิปัตย์ถอนจากการร่วมรัฐบาล (ขณะนั้นกระผมรับราชการอยู่ที่กระทรวงสาธารณสุขและปฏิบัติราชการพิเศษในฐานะเลขานุการประชุมกระทรวงสาธารณสุข)

กระผมได้รับมอบหมายจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข ในขณะนั้น (นายเทอดพงษ์ ไชยนันทน์) ก่อนการถอนตัวจากรัฐบาลให้ยกร่างแผนงานการแพทย์และสาธารณสุขเพื่อรองรับสถานการณ์สู้รบซึ่งได้ยกร่างโดยศึกษาเหตุการณ์จริงระหว่างการสู้รบที่ "ร่มเกล้า" โดยกระผมได้เดินทางไปสังเกตเหตุการณ์ที่แนวหน้าระหว่างการสู้รบเพื่อเก็บข้อมูล ทั้งนี้พลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ (ยศในขณะนั้น) ได้เสนอข้อแนะนำที่เป็นประโยชน์หลายประการในฐานะที่ได้ผ่านศึกมาหลายครั้ง และเป็นประเด็นที่กระผมยังจำได้จนกระทั่งปัจจุบัน คือ ข้อแนะนำให้ปรับปรุงตู้รถไฟเป็น "รถพยาบาล" และ "รถโรงพยาบาล" หากเกิดสถานการณ์สู้รบ

ต่อมาในเดือนตุลาคม 2531 กระผมได้โอนมารับราชการในตำแหน่งรองเลขาธิการคณะรัฐมนตรี (ขณะพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และนายอนันต์ อนันตกูล ดำรงตำแหน่งเลขาธิการคณะรัฐมนตรี) จนกระทั่งต่อมากระผมได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่งเลขาธิการคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2533 ในขณะที่พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี แต่โอกาสที่จะปฏิบัติงานใกล้ชิดกับพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ยังไม่มากนัก

จนกระทั่งเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2534 ได้มีการปฏิวัติยึดอำนาจโดยคณะ รสช. และคณะ รสช. ได้กักตัวพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ และคณะไว้ที่กองทัพอากาศ โดยกระผมเป็นหนึ่งในห้าคนที่ถูกกักอยู่ในบ้านพักรับรองกองทัพอากาศร่วมกับพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ (อีกสามรายคือ นายอนันต์ อนันตกูล ขณะดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวงมหาดไทยสมัยแรก พลอากาศตรีนายหนึ่งซึ่งเป็นนายทหารประจำตัวนายกรัฐมนตรีในขณะนั้นและ ดร.ปานปรีย์ พหิทธานุกร)

ห้าชีวิตดังกล่าวพักอยู่บ้านหลังเดียวกันรับประทานร่วมกันทั้ง 3 มื้อเป็นระยะเวลาสิบห้าวัน ระยะเวลาดังกล่าวกระผมได้เริ่มคุ้นเคยกับท่านและได้รับการบอกเล่าประสบการณ์ชีวิตของท่านมากมายทำให้เพิ่มความศรัทธาที่มีต่อพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ อย่างยิ่งโดยเฉพาะในฐานะยึดมั่นในอุดมการณ์ประชาธิปไตยและปฏิภาณการแก้ไขปัญหารวมทั้งการผ่อนสั้นผ่อนยาว (ในระหว่างถูกกักตัวดังกล่าว กระผมได้รับมอบหมายจากพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ซึ่งแม้จะพ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแต่ยังคงดำรง

ตำแหน่งหัวหน้าพรรคชาติไทย ให้ร่างหนังสือลาออกจากตำแหน่งหัวหน้าพรรคชาติไทย เพื่อลดความระแวงของฝ่าย รสช. และได้ตัดสินใจเดินทางไปอยู่ประเทศอังกฤษระยะหนึ่งหลังจากนั้น)

แม้ระหว่างที่ถูกกักบริเวณในกองทัพอากาศ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ จะสูญเสียอำนาจเพราะความเข้าใจผิดของผู้ก่อการที่เข้าใจว่าจะมีการปลดผู้คุมกำลัง (ในวันยึดอำนาจนายทหารกลุ่ม รสช.พยายามจะค้นร่างคำสั่งปลดผู้คุมกำลังระดับเหล่าทัพจากกระผมในฐานะเลขาธิการคณะรัฐมนตรีในขณะนั้น ซึ่งกระผมยืนยันว่าไม่มีการร่างคำสั่งหรือได้มีการสั่งการให้ร่างคำสั่งดังกล่าวทั้งสิ้น) พลเอกชาติชาย มิได้ปริปากตำหนิใคร พูดแต่เพียง " - - ไอ้ (ชื่อเล่นผู้บัญชาการทหารเหล่าหนึ่ง) ไม่น่าทำ เศรษฐกิจหยุดชะงักหมด" ซึ่งแสดงถึงความห่วงใยส่วนรวมยิ่งกว่าตนเอง

เมื่อพลเอกชาติชาย เดินทางไปพำนัก ณ ประเทศอังกฤษระยะหนึ่งและกลับมาประเทศไทย ช่วงนั้นมีบุคคลที่เคยห้อมล้อมขณะดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีไปเยี่ยมเยียนน้อยมาก ซึ่งเป็นสัจธรรมของชีวิต กระผมเองเบาบางจากภารกิจราชการ เพราะถูกย้ายจากตำแหน่งเลขาธิการคณะรัฐมนตรีให้ไปดำรงตำแหน่ง นักวิเคราะห์นโยบายและแผน 11 ประจำสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี เมื่อเกิด รสช. ทั้ง ๆ ที่ไปปฏิบัติหน้าที่ราชการนำรัฐมนตรีใหม่ไปถวายสัตย์ปฏิญาณ จึงมีโอกาสไปเยี่ยมคารวะท่านทุกสัปดาห์ จนกระทั่งเมื่อท่านได้ก่อตั้งพรรคชาติพัฒนา และมีผู้ไปปรึกษางานกับท่านมากขึ้น ประจวบกับกระผมได้รับคำสั่งให้ดำรงตำแหน่งเลขาธิการคณะกรรมการจัดระบบการจราจรทางบก จึงไปเยี่ยมคารวะท่านห่างลงแต่ยังหาโอกาสไปกราบท่านในฐานะอดีตผู้บังคับบัญชาตามวาระและโอกาสอำนวย

จนกระทั่ง 2 วัน ก่อนท่านจะเดินทางไปประเทศอังกฤษครั้งสุดท้าย กระผมได้มีโอกาสไปกราบท่านที่บ้านพัก เนื่องในโอกาสใกล้วันคล้ายวันเกิดของท่าน และนั่งคุยกันประมาณเกือบชั่วโมง ไม่ปรากฏวี่แววของความเสื่อมโทรมทางสุขภาพของท่านแม้แต่น้อย.....จนกระทั่งได้ข่าวสารที่ไม่ประสงค์จะเชื่อจากหน้าหนังสือพิมพ์ว่าท่านป่วยหนัก.....จนข่าวอสัญกรรม

คุนูปการที่พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้บำเพ็ญไว้ในแผ่นดินเกิดมีมากมายอเนกอนันต์เพียงใด คงไม่ต้องยกมาบรรยายกล่าวอ้าง แต่ข้อมูลหนึ่งที่อาจมีบุคคลเพียงไม่กี่คนที่ทราบว่าในสมัยรัฐบาลของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ซึ่งเป็นยุคทองของอสังหาริมทรัพย์มีการกว้านซื้อที่ดินเพื่อเก็งกำไรเกิดขึ้นทั่วไป มีเศรษฐีที่ดินเกิดขึ้นนับหมื่นนับแสนราย แต่พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ มีที่ดินใหม่เพิ่มขึ้นในระหว่างดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี 2 ปีเศษ เพียงประมาณ 2 ไร่ ที่จังหวัดฉะเชิงเทรา

ข้อจริงดังกล่าวบ่งชี้ชัดเจนว่าการยกฟ้องคดีร่ำรวยผิดปกติเพราะข้อกฎหมายนั้น ในข้อเท็จจริงท่านมิได้ร่ำรวยผิดปกติเช่นกัน กระผมทราบดีเพราะท่านขอให้ช่วยรวบรวมข้อมูลเอกสารทรัพย์สินของท่านเพื่อส่งให้กับคณะทนายความของท่านระหว่างการเตรียมคดี

ในความทรงจำของกระผม ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ยังคงเป็น.....

ชาติชายชายชาญหาญกล้า *ตั้งสัจจาอุทิศตนเพื่อปวงไทย*

เทิดทูนประชาธิปไตย *มองการณ์ไกลเปลี่ยนการยุทธเป็นการค้า*

เร่งพัฒนาเศรษฐกิจสังคม *คนชื่นชม นิยม ศรัทธา*

ชายชาญเลื่องลือทุกพารา *ปลื้มปรีชา ชาติชาย ชุณหะวัณ*

ชาติรุ่งเรืองภูมิภาควัฒนา *แก้ปัญหาลุล่วงเร็วพลัน*

จริงจัง จริงใจ กล้าฝ่าฟัน *เร่งสร้างสรรค์พัฒนาชาติไทย*

ชาติ ศาสน์ กษัตริย์คือปณิธาน *ปฏิญาณขอทูนเทิดไว้*

ร่วมพลังหลอมรวมกายใจ *เพื่อชาวไทยสุขสดใสนิจนิรันดร์*

เพื่อชาวไทยสุขสดใสนิจนิรันดร์ *คือปฏิญญา ชาติชาย ชุณหะวัณ*

พันตำรวจตรี
(ยงยุทธ สาระสมบัติ)
เลขาธิการคณะกรรมการจัดระบบการจราจรทางบก
สมาชิกวุฒิสภา

คำไว้อาลัย แด่ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

พลเอกยุทธศักดิ์ ศศิประภา

ผมและครอบครัวได้รับทราบข่าวการถึงแก่อสัญกรรมของท่านพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ด้วยความเศร้าสลดและอาลัยยิ่ง

ครอบครัวชุณหะวัณกับครอบครัวของผมมีความสนิทสนมคุ้นเคย และมีคุณูปการต่อกันมาเป็นเวลาช้านาน ตั้งแต่สมัยท่านจอมพลผิน ชุณหะวัณ กับคุณพ่อคุณแม่ของผม กล่าวคือ เมื่อครั้งคุณพ่อกับคุณแม่ของผมเข้าสู่พิธีสมรส ท่านจอมพลผิน ชุณหะวัณ ก็ได้กรุณารับเป็นเจ้าภาพให้ ซึ่งความสัมพันธ์อันดีดังกล่าวได้สืบทอดมาตามลำดับ จนถึงชั้นลูกหลานในปัจจุบัน และตกมาถึงสมัยผม เมื่อครั้งที่ผมได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้เป็นพลเอก ในตำแหน่งผู้อำนวยการสำนักนโยบายและแผนกลาโหม กับเมื่อได้รับตำแหน่งปลัดกระทรวงกลาโหมในอัตราจอมพล ท่านพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ก็ได้กรุณาเป็นเจ้าภาพจัดเลี้ยงแสดงความยินดีให้กับผมทั้งสองครั้ง ยิ่งกว่านั้นเมื่อได้พบกันในโอกาสต่าง ๆ ไม่ว่าท่านจะอยู่ในฐานะนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม หรือในฐานะอื่นใดก็ตาม ท่านก็ให้ความสนิทสนมเป็นกันเอง รวมทั้งถามไถ่ถึงหน้าที่การงานทุกข์สุข และแสดงความห่วงใยต่อผมทุกครั้ง ซึ่งผมยังรำลึกถึงความมีน้ำใจและความเมตตาที่ท่านมีต่อผมดังกล่าวด้วยความสำนึกในพระคุณอยู่เสมอ

นอกจากความเมตตากรุณาที่ผมได้รับจากท่านเป็นส่วนตัวแล้ว ผมยังชื่นชมในความเป็นอัจฉริยภาพทุก ๆ ด้านของท่าน เพราะท่านเป็นผู้นำทางการเมืองที่มีสายตากว้างไกล เป็นนักการต่างประเทศที่เฉียบคมและชาญฉลาด เป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติอย่างกว้างขวาง เป็นนักการทหารที่มีความแกล้วกล้าสามารถ เป็นคนที่รักหมู่คณะ รักเหล่า และรักพวกพ้องอย่างไม่มีเสื่อมคลาย ที่สำคัญที่สุดก็คือท่านเป็นผู้หลักผู้ใหญ่ที่มีความเป็นนักเลงเต็มตัว มีใจคอกว้างขวาง เห็นอกเห็นใจ เอื้ออาทร และช่วยเหลือต่อผู้อื่นอยู่เสมอ โดยไม่เลือกที่รักมักที่ชัง ทำให้ผมมีความรักและเคารพท่านเสมือนญาติผู้ใหญ่ของผมคนหนึ่ง

ตลอดเวลาที่มีชีวิตอยู่ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้ทุ่มเทชีวิตจิตใจสร้างคุณูปการอันเป็นคุณประโยชน์ต่อประเทศชาติ สังคม และประชาชนไว้อย่างมากมายมหาศาล ชั่วชีวิตของท่านจึงมีแต่คุณงามความดี ชีวิตของท่านจึงเป็นชีวิตที่มีคุณค่า ท่านเป็นผู้ที่มีความหนักแน่นและมีความยิ่งใหญ่ประดุจดังขุนเขา ภาพลักษณ์ของท่านจึงเป็นภาพลักษณ์ของเอกบุรุษและปูชนียบุคคลที่สำคัญยิ่งคนหนึ่งของชาติ ดังนั้นการถึงแก่อสัญกรรมของท่าน พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ จึงนำมาซึ่งความเศร้าโศกเสียใจและอาลัยอาวรณ์ ทั้งต่อสมาชิกในครอบครัว ญาติสนิทมิตรสหายและบรรดาผู้ที่เคารพนับถือในตัวของท่านทุกคน อย่างไรก็ตาม แม้ว่าชีวิตของท่านจะละไปจากร่างและจากพวกเราไปอย่างไม่มีวันกลับมาอีก แต่คุณงามความดีของท่านจะยังคงสถิตอยู่ในความทรงจำของบรรดาผู้คนที่เคารพรักในตัวท่านทุกผู้ทุกนาม ตลอดไปอย่างมิรู้เสื่อมคลาย

ในโอกาสนี้ ผมขอแสดงความเสียใจอย่างสุดซึ้งต่อสมาชิกในครอบครัวชุณหะวัณ ในการจากไปอย่างไม่มีวันหวนกลับของท่าน พลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ ในครั้งนี้ ขออำนาจแห่งบุญกุศลที่ท่าน พลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ ได้บำเพ็ญไว้เมื่อครั้งยังมีชีวิตอยู่ก็ดี และบุญกุศลที่ครอบครัว ญาติสนิทมิตรสหาย ตลอดทั้งผู้ที่เคารพนับถือในตัวท่านพลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ ทุกท่านได้บำเพ็ญอุทิศให้ก็ดี จงรวมกันเป็นปัจจัยเสริมส่งให้ดวงวิญญาณของท่าน พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ประสบแต่ความสุขในสัมปรายภพตลอดนิรันดร์กาล

พลเอก
(ยุทธศักดิ์ ศศิประภา)
ปลัดกระทรวงกลาโหม
21 ก.ย. 41

คำไว้อาลัย แด่ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

นายโยธิน เมธชนัน

ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นปูชนียบุคคลสำคัญของชาติไทย ที่ได้ประกอบคุณงามความดีต่อประเทศชาตินับอเนกอนันต์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ฯพณฯ มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล มองเห็นประโยชน์ในการพัฒนาจังหวัดนครราชสีมา และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเริ่มสร้างถนนสี่ช่องทางจราจร จากสระบุรี - นครราชสีมา ทำให้เกิดถนนสี่ช่องทางจากนครราชสีมา - หนองคายในปัจจุบัน และกำลังขยายไปในอีกหลายเส้นทางในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นอกจากนี้ ฯพณฯ ยังจุดประกายให้เมืองโคราชเป็นศูนย์อุตสาหกรรมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ณ เขตอุตสาหกรรมสุรนารี ที่ใหญ่ที่สุดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นับเป็นความยิ่งใหญ่ของเมืองโคราชและเป็นประตูสู่ภาคอีสานอย่างแท้จริง

กระผมในนามของชาวจังหวัดนครราชสีมาขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัย และอำนาจแห่งการบำเพ็ญประโยชน์แก่ประเทศชาติ และประชาชนชาวไทยของ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ที่ได้บำเพ็ญมาตลอดชีวิตของ ฯพณฯ จงส่งผลให้ดวงวิญญาณอันประเสริฐไปสถิตยังสัมปรายภพ บนสวรรค์ชั้นวิมานเทพล้อมรอบด้วยองค์เทพทั้งหลาย เผยแผ่บารมีปกป้องคุ้มครองญาติมิตร และประชาชนชาวไทย ให้เกิดความเจริญรุ่งเรือง เพื่อยังประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติตลอดไป

(นายโยธิน เมธชนัน)
ผู้ว่าราชการจังหวัดนครราชสีมา

คำไว้อาลัย แด่ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

พลเอกเรวัต บุญทับ

ในโอกาสที่ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้ถึงแก่อนิจกรรม เมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม 2541 กระผมขอแสดงความเสียใจกับท่านผู้หญิง บุญเรือน ชุณหะวัณ, ครอบครัวและญาติมิตร ของ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ผู้จากไปอย่างกะทันหัน

ในระหว่างที่ท่านยังมีชีวิตอยู่นั้น ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้สร้างเกียรติประวัติที่ดีงามไว้ในหลายๆ ด้าน ทั้งในด้านการทหาร การทูต การสื่อสารมวลชน และในทางการเมือง รวมทั้งผลงานทางด้านเศรษฐกิจ

ในด้านการทหารนั้น เมื่อ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าแล้ว ท่านได้เข้าศึกษาต่อที่โรงเรียนทหารยานเกราะกองทัพบกสหรัฐอเมริกา และนับเป็นนายทหารไทยคนแรกที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนดังกล่าว เมื่อกลับมา ก็ได้เป็นผู้ก่อตั้งโรงเรียนยานเกราะของกองทัพบกไทยเป็นครั้งแรกอีกด้วย และในระหว่างรับราชการทหาร ท่านได้เข้าสู่สมรภูมิรบหลายแห่งอาทิ สงครามอินโดจีน สงครามมหาเอเชียบูรพา และสงครามเกาหลีเป็นต้น

ทางด้านการทูต ตลอดระยะเวลา 15 ปี ที่ท่านปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าว เริ่มตั้งแต่ท่านปฏิบัติหน้าที่เป็นอุปทูตที่ประเทศอาร์เจนตินา จากนั้นก็ได้วนเวียนรับราชการในตำแหน่งเอกอัครราชทูตในอีกหลายประเทศ เช่น ออสเตรีย ตุรกี สวิตเซอร์แลนด์ ประจำสหประชาชาติ ประจำสำนักวาติกัน และยูโกสลาเวีย ท่านได้มีโอกาสสัมผัสกับนักการทูตและนักการเมืองต่างประเทศ ทำให้มีประสบการณ์ในทางการเมืองระหว่างประเทศเป็นอย่างมาก ท่านเป็นผู้ริเริ่มเปิดสัมพันธไมตรีกับจีน และเป็นผู้หนึ่งที่มีส่วนร่วมในการนำสันติภาพมาสู่ชาวเขมร ซึ่งถือได้ว่าท่านเป็นนักการทูตผู้ยิ่งใหญ่คนหนึ่ง

ฯพณฯ ได้ประกาศยกเลิก ปร.42 ซึ่งถือเป็นของขวัญให้กับสื่อมวลชนในการเสนอข่าวสารข้อมูลต่อประชาชนอย่างเสรี

ได้กำหนดนโยบายการเปลี่ยนสนามรบให้เป็นสนามการค้าในภูมิภาคอินโดจีน ทำให้เศรษฐกิจไทยมีการเจริญเติบโตขึ้นมาก

ทางด้านการเมือง ด้วยวิสัยทัศน์อันกว้างไกลในการมองปัญหาและผนวกรวมกับทัศนคติส่วนตัวแบบสุขนิยม ท่านจึงมองปัญหาทุกสิ่งทุกอย่างเป็นเรื่องปกติ ไม่มีปัญหาให้ต้องกังวล ถึงแม้เรื่องนั้นกำลังเข้าสู่วิกฤต ท่านก็ยังพูดว่า "ไม่มีปัญหา" การดำเนินงานทางการเมืองของท่านจึงพยายามหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง และการทะเลาะเบาะแว้ง ของนักการเมืองอยู่ตลอดเวลา

เหตุการณ์สำคัญซึ่งแสดงออกถึงความเป็นชายชาติทหารผู้มีจิตใจเข้มแข็งกล้าหาญและความเป็นนักการทูตผู้มีวาทศิลป์เป็นเลิศของ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ที่ประทับใจกระผมและพี่น้องประชาชนชาวไทยโดยทั่วไป ก็คือการที่ท่านเสี่ยงชีวิตเข้าไปเจรจากับกองโจรอาหรับกลุ่มกันยายนทมิฬ ในสถานทูตอิสราเอล เพื่อช่วยเหลือนักการทูตอิสราเอลที่ถูกจับเป็นตัวประกันจำนวน 6 คน ด้วยตัวท่านเอง และยอมเป็นตัวประกันขึ้นเครื่องบินไปกับกลุ่มโจรอาหรับ เมื่อ ปี พ.ศ. 2515 ซึ่งนับเป็นตัวอย่างของความกล้าหาญ ความมีไหวพริบ

ปฏิภาณในการแก้ไขสถานการณ์อันเลวร้ายให้ผ่านพ้นไปอย่างสันติวิธี และนี่คงเป็นเสี้ยวหนึ่งของชีวิต ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ อดีตนายกรัฐมนตรีคนที่ 17 ของประเทศไทย ซึ่งนับจากนี้ต่อไป ก็คงเหลือแต่เพียงคุณงามความดี ที่ท่านได้สร้างสมไว้ให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษาเป็นแบบอย่างต่อไป ดังคำโคลงโลกนิติ

พฤษภกาสร อีกกุญชรอันปลดปลง
โททนต์เสน่งคง สำคัญหมายในกายมี
นรชาติวางวาย มลายสิ้นทั้งอินทรีย์
สถิตทั่วแต่ชั่วดี ประดับไว้ในโลกา

ด้วยความระลึกและอาลัยต่อการจากไปของท่านพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ กระผมขอตั้งจิตอธิษฐานขออำนาจในกุศลผลบุญและคุณความดีซึ่งท่าน พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้สั่งสมไว้ตลอดชีวิต จงเป็นพลวปัจจัย ส่งผลให้ดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของท่านพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้บรรลุถึงเกษมสุขในสัมปรายภพเทอญ

พลเอก เรวัต บุญทับ

(เรวัต บุญทับ)
ผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบก

ชาติชาย - ชายชาติอาชาไนย

เรืองชัย ทรัพย์นิรันดร์

"น้ำท่วมดีกว่าฝนแล้ง" พลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ (ยศและตำแหน่งเมื่อ พ.ศ. 2518) กล่าวกับผู้แทนจากสาธารณรัฐประชาชนจีนที่มาเยี่ยมเยียนประเทศไทยในช่วงปลายปีซึ่งมีน้ำท่วมกรุงเทพ ฯ พอดี ณ ทำเนียบรัฐบาล น้ำท่วมเจิ่งพื้นถนนไปหมด

เมื่อกล่าวจบ ฝ่ายผู้แทนจีนไม่ได้กล่าวอะไรเลย งานเลี้ยงก็ดำเนินต่อไปกระทั่งเสร็จสิ้น

ขณะนั้นผมเป็นนักข่าวประจำกองบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ประชาชาติรายวัน เข้าไปทำข่าวในทำเนียบและได้ยินถ้อยสนทนาดังกล่าว ทำให้ได้รู้ว่าอารมณ์ขันเป็นคุณสมบัติที่ดีของผู้นำเฉกท่านพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ซึ่งมีติดตัวมาโดยตลอด

ผมห่างเหินจากท่านมานานหลายปี เนื่องจากตำแหน่งหน้าที่การงานไม่ต้องตะลอนออกไปทำข่าวเช่นแต่ก่อน กระทั่งเมื่อท่านกลับเข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนที่ 17 เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนครราชสีมา พร้อมได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็น พลเอก พลเรือเอก และ พลอากาศเอก จึงมีโอกาสได้พบท่านบ้างในบางวาระ

ทันทีที่ท่านเข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ท่านก็มีนโยบายเปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า ทำให้กลุ่มประเทศอินโดจีนที่ยังคุกรุ่นด้วยการสู้รบอยู่ หันเหมาสนใจทำมาค้าขายขึ้น และทำให้บรรดาพ่อค้านักธุรกิจไทยเดินทางเข้าออกทั้งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประเทศกัมพูชา และสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม กระทั่งเกิดธุรกิจระหว่างประเทศในกลุ่มอินโดจีนมาถึงทุกวันนี้

ศักยภาพในการดำรงตำแหน่งผู้นำประเทศของพลเอกชาติชายมีสูงมากอย่างที่ใครคาดไม่ถึง เนื่องจากก่อนหน้านั้นท่านปฏิบัติตนเสมือนหนึ่งชายเจ้าสำราญ ถึงกับได้รับการขนานนามว่า "เพลย์บอย"

สาเหตุอาจเนื่องมาจากท่านเป็นลูกชายคนเดียวของจอมพลผิน ชุณหะวัณ หนึ่งในคณะผู้ก่อการรัฐประหาร 2490 และท่านดำรงตำแหน่งทางทหารมายาวนาน เป็นพลจัตวาตั้งแต่อายุเพียง 34 ปี ทั้งยังคุมหน่วยกำลังสำคัญขณะนั้นคือผู้บังคับการโรงเรียนยานเกราะ ใครต่างรู้จักและเรียกขานท่านว่า "ผู้การรถรบ"

หลังจากพลเอกชาติชายเป็นนายกรัฐมนตรี วงการหนังสือพิมพ์ คือ สมาพันธ์นักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย ซึ่งมีสมาชิกวิชาชีพที่เกี่ยวกับหนังสือพิมพ์หลายสมาคม ได้ขอเข้าพบเพื่อหารือเรื่องยกเลิกประกาศคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินฉบับที่ 42 อันเป็นโซ่ตรวนที่ผูกมัดหนังสือพิมพ์ซึ่งเป็นสื่อมวลชนของภาคเอกชน

ระหว่างนั้นบรรดานักหนังสือพิมพ์อาวุโสหลายคนได้เข้าพบท่านหลายครั้ง บางครั้งผมมีโอกาสไปร่วมด้วย ทำให้มีโอกาสฟังการสนทนาและความคิดเห็นจากท่าน ซึ่งท่านเห็นด้วยทุกประการที่จะยกเลิก ปร.42 นั้นเสีย ขณะ

ที่ฝ่ายหนังสือพิมพ์ยังแสดงให้ท่านเห็นว่า การยกเลิก ปร.42 จะเป็นประโยชน์ต่อรัฐบาล และหากเป็นไปได้ควรจะยกร่างพระราชบัญญัติการพิมพ์ซึ่งใช้มาตั้งแต่ พ.ศ. 2484 (แก้ไขเพิ่มเติม) เสียด้วย เนื่องจากเป็นกฎหมายที่ล้าสมัยทั้งยังไม่สอดคล้องกับระบอบประชาธิปไตย

ในที่สุด พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ นายกรัฐมนตรี ก็ได้เสนอยกเลิกประกาศคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ฉบับที่ 42 โดยไม่ต้องมีกฎหมายอื่นใดมารองรับ

คุณูปการนี้บรรดานักหนังสือพิมพ์ทุกรุ่นทุกวัยต่างจดจำกล่าวขานกันถึงวันนี้ และพรุ่งนี้ ตลอดไป

เรืองชัย ทรัพย์นิรันดร์

“ท่านเป็นนักต่อสู้ผู้ใหญ่ยิ่ง”

ร.ต.ต.วรรณ ชันซื่อ

ท่านเป็นนักการเมืองผู้ยิ่งใหญ่ ท่านสร้างมิตรภาพอย่างแน่นแฟ้นกับประเทศจีน ท่านแปลงสนามรบเป็นตลาดค้ากับประเทศเพื่อนบ้าน ท่านนำประเทศเข้าสู่ยุคแห่งความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ

ท่านเป็นนักต่อสู้ผู้ใหญ่ยิ่ง ท่านยึดมั่นในคติ “ไม่มีปัญหา” ในการเผชิญกับอุปสรรคนานาประการ ท่านฝากรอยยิ้มที่ส่งความอบอุ่นและกำลังใจแก่ทุก ๆ คนในขณะที่ท่านเองต้องต่อสู้กับโรคร้ายที่ทุกคนกลัว

ท่านเป็นมหาบุรุษ ที่พวกเราจะต้องรำลึกถึงตลอดไป ด้วยความเคารพยกย่องและด้วยความอาลัยอย่างยิ่ง

ขอให้ดวงวิญญาณอันสูงส่งของท่าน จงได้พักผ่อนด้วยความสงบสุขที่ท่านใฝ่หา

ด้วยความเคารพและอาลัยยิ่ง

(ร.ต.ต.วรรณ ชันซื่อ)

ด้วยความเคารพและอาลัย
ท่าน พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ผู้มีพระคุณ

พลเอกวันชัย เรืองตระกูล

กระผมได้รับทราบข่าวการถึงแก่อนิจกรรมของท่าน พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ด้วยความเศร้าเสียใจเป็นอย่างยิ่งในการสูญเสียนายทหารชั้นผู้ใหญ่ที่ได้สร้างความเจริญให้แก่กองทัพ และผู้เป็นอดีตนายกรัฐมนตรีซึ่งได้ประกอบคุณความดีอย่างอเนกอนันต์ต่อประเทศชาติและประชาชนชาวไทยทั้งปวง ตลอดเวลาเกินกว่า 50 ปีที่ท่านได้รับใช้ชาติบ้านเมืองเริ่มต้นจากการเป็นนายทหารออกรับราชการเป็นว่าที่ร้อยตรีในปี พ.ศ. 2483 นำไปสู่ความสำเร็จอันยิ่งใหญ่ทางการเมือง โดยดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี จนถึงปี พ.ศ. 2534 ได้สร้างแนวคิด หลักปฏิบัติ และความเป็นผู้นำ ให้นายทหารรุ่นน้อง รุ่นลูก รุ่นหลาน ตลอดจนนักการเมืองทั้งปวง ทั้งในอดีต ปัจจุบัน และในอนาคต ได้ศึกษา ยึดเป็นตัวอย่าง นำไปปฏิบัติ ซึ่งได้สร้างความเจริญรุ่งเรือง และความสำเร็จแก่แต่ละท่านหลายต่อหลายคน ทั้งในอดีตและปัจจุบัน กระผมได้มีโอกาสไปเคารพท่านในวาระสุดท้ายของชีวิต ด้วยความระลึกถึงพระคุณของท่านเสมอมาจนถึงวันนี้ และจะจารึกอยู่ในจิตใจตลอดไป

ย้อนรำลึกถึงอดีตเมื่อ 44 ปีที่แล้ว วันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2497 นักเรียนนายร้อย จปร. หลักสูตรใหม่รุ่นที่ 1 จบการศึกษาได้รับการประดับยศว่าที่ร้อยตรี และในวันที่ 3 กุมภาพันธ์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว องค์จอมทัพไทย ได้เสด็จเป็นองค์ประธาน พระราชทานกระบี่และปริญญาบัตรให้นายทหารใหม่ 24 คน จากนั้นมีเวลาดีใจและเตรียมตัวเพียง 7 วัน วันที่ 10 กุมภาพันธ์ ทุกคนเดินทางไปรายงานตัวเข้ารับราชการตามหน่วยต่างๆ กระผมโชคดีที่สอบได้เป็นที่ 2 ในปีสุดท้าย สามารถเลือกรับราชการได้ทุกเหล่า จึงนับว่าเป็นโอกาสทองของการเริ่มต้นชีวิตราชการที่กระผมได้ตัดสินใจถูกต้อง เลือกเป็นทหารม้า และเข้ารายงานตัวต่อผู้บังคับบัญชาคนแรก พันเอกชาติชาย ชุณหะวัณ รองผู้บังคับการโรงเรียนยานเกราะ ซึ่งชาวยานเกราะทั้งปวงถือว่าท่านเป็นผู้นำในการสร้างเหล่าทหารม้าโดยเฉพาะยานเกราะ ให้มีความทันสมัย โดยการสร้างโรงเรียนยานเกราะตามแบบฉบับของกองทัพบกสหรัฐฯ และจัดตั้งหน่วยระดับกองพันรถถังขึ้น 4 กองพัน จากความเป็นผู้นำอันชาญฉลาด และผลการเจรจากับรัฐบาลสหรัฐฯ ฉันมิตรสนิท จึงได้รับรถถังเอ็ม 24 และยุทโธปกรณ์ต่าง ๆ จากปี พ.ศ. 2495-2501 เพียงไม่กี่ปีที่ท่านได้ทุ่มเทชีวิตจิตใจในการสร้างเหล่า จนนำไปสู่ความสำเร็จในการสร้างเขี้ยวเล็บ และอาวุธเด็ดขาดของผู้บังคับบัญชาที่จะใช้เข้ากระทำศึกในการป้องกันประเทศชาติ นับเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ของกองทัพบกที่เรามีกองพันทหารม้าที่ 4 และ 5 จัดตั้งขึ้นที่บางกระบือ กรุงเทพฯ กองพันทหารม้าที่ 8 ที่จังหวัดนครราชสีมา และกองพันทหารม้าที่ 9 ที่จังหวัดอุตรดิตถ์ โดยทั้ง 4 กองพันได้รับยุทโธปกรณ์ที่ทันสมัยบรรจุมอบตามโครงการช่วยเหลือทางทหารของสหรัฐฯ ถือว่าเป็นรากฐานในการพัฒนา สร้างความเจริญให้กับ เหล่าทหารม้าจนถึงยุคปัจจุบัน

ชาวยานเกราะทุกคนที่เคยรับราชการอยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของท่าน ยังระลึกถึงความเป็นผู้นำที่เยี่ยมยอด มีทั้งพระเดชและพระคุณ ใช้ความเด็ดขาด เข้มแข็ง แฝงไว้ด้วยความเมตตากรุณา สร้างสรรค์ให้เกิดความรัก สมัครสมานสามัคคีแก่หมู่คณะ บำรุงขวัญให้กำลังใจและสร้างอนาคตที่ดีขึ้นแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา รวมทั้งการดูแลทุกข์สุขของผู้น้อย พวกเราทุกคนที่ออกรับราชการภายใต้การบังคับบัญชาของท่านได้มีโอกาสเดินทางไปต่างประเทศเป็นครั้งแรก โดยได้รับความกรุณาให้ไปศึกษาต่อในโรงเรียนยานเกราะ สหรัฐฯ นับเป็นโอกาสทองที่ได้เห็นโลกกว้าง ได้รับความรู้ และประสบการณ์กลับมาพัฒนาหน่วย และบ้านเมืองของเรา ชาวยานเกราะทั้งหลายรู้สำนึกในพระคุณอันยิ่งใหญ่ของท่าน และพร้อมใจเรียกท่านด้วยความเคารพว่า ผู้การชาติชาย

กระผมยังจำได้ถึงความสนุกที่ทุกคนทั้งที่เป็นนายทหารชั้นผู้ใหญ่ตลอดถึงชั้นผู้น้อยพึงได้รับในงานสำคัญที่ท่านเป็นเจ้าภาพ งานวันเกิดของท่านในวันที่ 5 เมษายน แต่ละปีพวกเราจะสนุกเป็นพิเศษโดยเฉพาะ 5 เมษายน 2500 กระผมได้พบกับภรรยาเป็นครั้งแรกในงาน นำไปสู่ความรัก ความผูกพัน และเข้าสู่พิธีมงคลสมรสในวันที่ 5 กันยายน 2501 โดยมี ฯพณฯ จอมพลผิน ชุณหะวัณ กรุณาเป็นประธานในพิธีประสาทพร และด้วยพรอันศักดิ์สิทธิ์ที่ท่านมอบให้ ทำให้ชีวิตของกระผมและภริยา ประสบสุข พบความเป็นมงคล และความเจริญรุ่งเรือง พร้อมด้วยความสุขความเจริญของลูกและหลานจวบจนถึงวันนี้ นอกจากนั้น ครอบครัวของกระผมยังได้รับความเมตตากรุณาจากท่านผู้หญิงบุญเรือน ชุณหะวัณ อยู่เสมอ พระคุณของท่านจะฝังอยู่ในความทรงจำไปอีกนานแสนนาน

ชีวิตการรับราชการของกระผมพบความสำเร็จ เจริญรุ่งเรือง ไปตามจังหวะเวลา และโอกาส สมตามความมุ่งหวังที่ท่านได้ปลูกฝังให้พวกเราเป็นคนดี มีเกียรติ เมื่อท่านได้ก้าวไปสู่ตำแหน่งสำคัญยิ่งของประเทศ โดยดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ท่านได้แสดงความยินดีด้วยใจจริงที่บุคคลซึ่งท่านปลุกปั้นมาเมื่อ 30 กว่าปีที่แล้ว ได้ดำรงตำแหน่งรองผู้บัญชาการทหารบก แล้วในวันที่ 14 กันยายน 2532 ก็ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้กระผมไปดำรงตำแหน่ง ปลัดกระทรวงกลาโหม วันที่ 1 ตุลาคม กระผมได้ไปรายงานตัวกับท่าน นับเป็นวาระที่สอง ในครั้งนี้ได้ตั้งปณิธานอย่างแน่วแน่ว่าจะรับใช้ทำงานภายใต้การบังคับบัญชาของท่านให้ดีที่สุดในชีวิต ตลอดเวลา 2 ปีเศษ พวกเราทุกคนในสำนักงานปลัดกระทรวงได้ร่วมมือร่วมใจทำงานด้วยความตั้งใจอย่างมีศักดิ์ศรี ยึดมั่นในความซื่อสัตย์สุจริตบนพื้นฐานแห่งความมีคุณธรรมและยุติธรรม มุ่งสร้างแต่ความดี ประสานการทำงานกับทุกหน่วยงาน กระทรวง ทบวง กรม รัฐวิสาหกิจ และฝ่ายการเมือง โดยท่านจะเป็นผู้มอบนโยบายหลักให้ปฏิบัติ และจะรับผิดชอบในการหางบประมาณมาให้การสนับสนุน สร้างความเจริญให้บังเกิดแก่หน่วยในสำนักงานปลัดกระทรวง กองบัญชาการทหารสูงสุด และเหล่าทัพทั้งสามอย่างเป็นรูปธรรม กระผมมีความภาคภูมิใจที่ได้ปฏิบัติงานภายใต้การบังคับบัญชาของท่านจวบจนวาระสุดท้าย วันเสาร์ที่ 23 กุมภาพันธ์ 2534 อันเป็นวันที่ คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) ใช้กำลังเข้าควบคุมตัวท่าน และยึดอำนาจการปกครองประเทศ

ในวาระนี้ ขอกราบขอบพระคุณท่านผู้หญิงฯ อีกครั้งที่ให้โอกาสแก่กระผม ได้เขียนคำไว้อาลัยด้วยความกตัญญู รู้พระคุณ ท่านผู้การชาติชาย ผู้เป็นบุคคลที่วิญญูชนพึงระลึกถึง นำไปเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตในราชการและการเป็นนักการเมืองที่ยึดมั่นอยู่ในผลประโยชน์ของชาติเป็นที่ตั้ง และเป็นแบบฉบับในชีวิตครอบครัวที่เปี่ยมด้วยความสุข กระผมและภรรยาขอตั้งจิต อุทิศส่วนบุญกุศลทุกประการที่ได้กระทำมาแล้วทั้งในอดีต ปัจจุบัน และจะกระทำต่อไปในอนาคต แก่ท่านผู้เป็นที่เคารพและมีพระคุณอย่างใหญ่หลวง กับขอดวงวิญญาณของท่านได้โปรดรับรู้ และอนุโมทนา ขอกุศลผลบุญทั้งมวลนี้จงเป็นพลวปัจจัยให้ท่านเป็นสุขยิ่ง ๆ ขึ้นในสัมปรายภพ เทอญ

พลเอก

(วันชัย เรืองตระกูล)

13 ตุลาคม 2541

คำไว้อาลัย แด่ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

นายวันมูหะมัดนอร์ มะทา

พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ถือว่าเป็นบุคคลสำคัญบุคคลหนึ่งของเมืองไทย เนื่องจากท่านเป็นผู้ที่สร้างคุณประโยชน์ต่อประเทศชาตินับเป็นคุณูปการ นับตั้งแต่รับราชการเป็นนายทหาร นักการทูต และหันเหชีวิตมาเล่นการเมือง โดยเป็นผู้ร่วมก่อตั้งพรรคชาติไทย และพรรคชาติพัฒนา ซึ่งท่านก็ประสบผลสำเร็จเช่นเดียวกัน จนได้รับตำแหน่งสูงสุดเป็นนายกรัฐมนตรีคนที่ 17 ของประเทศไทย ท่านเป็นบุคคลที่สร้างชื่อเสียงให้กับประเทศไทย สร้างสัมพันธไมตรีกับประเทศต่าง ๆ เกือบทุกภูมิภาคทั่วโลก จนเป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติ นอกจากนั้นท่านยังเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ที่ยาวไกล เป็นผู้ที่จุดประกายในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจของภูมิภาคอินโดจีน จากสนามรบให้เป็นสนามการค้าอีกด้วย

จากที่ผมได้เคยรู้จักและสัมผัสกับชีวิตนักการเมืองของท่าน ยอมรับว่าท่านเป็นบุคคลที่น่าชื่นชมและน่าเคารพนับถือเป็นอย่างยิ่ง ทั้งบุคลิกภาพส่วนตัวและความเป็นผู้อาวุโสทางการเมือง ซึ่งเต็มเปี่ยมไปด้วยความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์สูง อีกทั้งเป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพที่สนุกสนานร่าเริงและให้ความเป็นกันเองต่อเพื่อนสมาชิกรัฐสภาตลอดจนบุคคลอื่น ๆ ที่อยู่ใกล้ชิด ทำให้ผมรู้สึกซาบซึ้งและศรัทธาในตัวท่านเป็นอย่างยิ่ง

เมื่อท่านได้ถึงแก่อสัญกรรม ก็เปรียบเสมือนว่าเมืองไทยของเราได้สูญเสียบุคคลสำคัญไปอีกคนหนึ่ง ซึ่งสร้างความโศกเศร้าเสียใจให้กับคนไทย อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าท่านจะจากโลกนี้ไป แต่คุณความดีที่ท่านได้กระทำไว้ จะยังฝังใจคนไทยตลอดไป

ขออำนาจและอานิสงส์ แห่งคุณความดีที่ท่านได้กระทำไว้ จงส่งผลให้ดวงวิญญาณของท่านไปสู่สุคติภพเทอญ

(นายวันมูหะมัดนอร์ มะทา)
ประธานรัฐสภา

แด่ผู้การชาติชายที่เคารพ

คุณหญิงวัลลีย์ วีระปรีย

ดิฉันได้รับจดหมายจากท่านผู้หญิงบุญเรือน ขอให้เขียนคำไว้อาลัยแด่ท่านผู้การฯ ดิฉันก็ไม่กล้าจะเขียนเพราะทราบว่าท่านเป็นผู้ที่มีเกียรติ มีบรรดาท่านผู้ใหญ่ เพื่อนฝูงมากมายที่ท่านคุ้นเคย ต่อมาทราบจากหลานชายของท่าน (พลเอก กมล ทัพพะรังสี) ได้ชี้แจงว่า ได้ทราบว่าครอบครัวของเราเป็นผู้รู้จักคุ้นเคย รักใคร่นับถือและสนิทสนมกันมาเป็นเวลานาน และใคร่ขอทราบเรื่องการทำงานระยะหนึ่งของสามีดิฉัน (พล.อ.ประลอง วีระปรีย) ร่วมกันท่าน ซึ่งบรรดาผู้ร่วมงานเหล่านั้นต่างก็ได้เสียชีวิตกันไปหมดแล้ว เหลือแต่ภริยาบางท่านซึ่งรวมทั้งดิฉันด้วยที่ทราบเหตุการณ์ช่วงนั้นได้บ้าง

ส่วนตัวของดิฉันได้รู้จักและคุ้นเคยกับท่านมาก่อนแล้ว เพราะท่านจอมพล ผิน ชุณหะวัณ และคุณพ่อของดิฉัน (พลเอกหลวงเสนาณรงค์) ได้เป็นเพื่อนกัน และสมัยที่คุณพ่อเป็นผู้บังคับการอยู่ที่จังหวัดเชียงใหม่ ก็มีพี่เขยของท่าน (พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์) เป็นนายทหารคนสนิทอยู่ด้วย ซึ่งคุณพ่อของท่านและคุณพ่อก็เป็นเพื่อนกัน บุตรีของท่านมีคุณหญิงอุดมลักษณ์ ศรียานนท์ คุณพี่พร้อม ทัพพะรังสี ท่านผู้หญิงเจริญ อดิเรกสาร และคุณพี่พรสม เชี่ยวสกุล ดิฉันก็ได้รู้จักคุ้นเคยและนับถือท่านมาก่อนทุกท่าน

สำหรับสามีของดิฉันได้ร่วมทำงานกับท่านมาระยะหนึ่งระหว่างประมาณ ปี พ.ศ.2495-96 เพิ่งเรียนจบจาก ร.ร.เสนาธิการทหารบกมาใหม่ ๆ ดำรงยศเป็นพันโท ตอนนั้นท่านผู้การฯ ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นหัวหน้าทำการอพยพทหารจีนที่เข้ามาอยู่ทางตอนเหนือของประเทศไทย เชียงราย เชียงตุง ส่งกลับเข้าไปประเทศจีนครั้งที่ 1 (ตอนนี้รายละเอียดดิฉันอาจจะจำคลาดเคลื่อนไปบ้าง เพราะระยะเวลาเกือบ 45 ปีแล้ว) ท่านก็จัดทีมทำงานของท่านซึ่งส่วนใหญ่เป็นทหารม้าที่ท่านรู้จักคุ้นเคยมาก่อนทั้งนั้น ส่วนสามีดิฉันเป็นทหารช่างเพียงผู้เดียวที่เพิ่งจบจาก ร.ร.เสธฯ มาใหม่ รับราชการเป็นอาจารย์ ร.ร.เสธฯ พร้อมกับ พล.อ.อำนาจ ดำริห์กาญจน์ และทางคุณอำนาจได้มาชวนให้ไปร่วมทำงานกับท่านเพราะท่านสั่งให้หาเสนาธิการไปร่วมทำงานกับท่านสักคน คุณอำนาจ ก็ได้แนะนำสามีของดิฉันพร้อมทั้งบอกประวัติต่าง ๆ รวมทั้งประวัติในการทำงานท่านก็ตกลง และสามีดิฉันก็ได้เรียกท่านขณะนั้นว่าผู้การชาติชาย ระหว่างทำงานอยู่กับท่าน สามีก็ได้มาพูดให้ฟังว่า ท่านเป็นคนฉลาด ท่านรู้จักใช้คน วางคนในตำแหน่งงานที่ถูกต้อง ฉะนั้นงานต่าง ๆ ที่ท่านได้ทำก็ไม่ค่อยมีปัญหาอะไร เพราะถึงท่านจะไม่ค่อยถนัดในงานบางอย่าง แต่ท่านก็ได้ผู้ร่วมงานที่ทำได้ คณะนายทหารที่ทำงานนี้ต้องเดินทางไปพักอยู่ที่แม่สายบ้าง ลำปางบ้าง แล้วแต่เหตุการณ์ สามีดิฉัน ท่านผู้การก็ให้เกียรติมอบหมายงานให้เป็นเสมือนแม่บ้านของสำนักงาน จัดหาที่พัก บ้านเช่า จัดเรื่องการจัดเลี้ยง โดยจัดหาคนงานท้องถิ่นให้ทำ จัดเรื่องการขนส่ง ยวดยานพาหนะและเรื่องต่าง ๆ โดยที่ท่านเมื่อมอบหมายงานให้แล้ว ท่านก็ไว้ใจไม่มายุ่งเกี่ยวสั่งงานอีก ให้ต้องลำบากใจท่านจะไว้ใจตลอดเวลา ทำให้สามีดิฉันได้รับประสบการณ์มามาก หลังจากนั้นอีกหลายปีต่อมา เมื่อได้มาเป็นเจ้ากรมส่งกำลังบำรุงทหารบก ก็ทำให้ทำงานได้สะดวกขึ้น

ท่านเป็นคนโอบอ้อมอารี รักใคร่ผู้ร่วมงานทุกคน ใครมีปัญหาอะไร คุยกับท่าน ๆ จะให้การช่วยเหลืออย่างดี ท่านมีแต่ให้ แม้กระทั่งใครมีผลงานอะไร ท่านไม่เคยลืม เมื่อถึงตอนที่จะตอบแทนได้ท่านก็เสนอให้

โดยเฉพาะสามีของดิฉัน เมื่อใกล้งานจะเสร็จ ท่านผู้ใหญ่ที่สามีดิฉันเคยรับใช้ทำงานด้วยขอตัวกลับไป ท่านก็บอกว่าอย่าเพิ่งไปเลยขอให้งานเสร็จก่อนแล้วท่านจะส่งคืน โดยท่านไปขอร้องท่านผู้บังคับบัญชาท่านนั้น จนงานเสร็จสามีดิฉันก็ได้กลับไปทำงานเดิม เมื่อระยะเวลาล่วงเลยมาจนถึงสิ้นปี สามีดิฉันได้บำเหน็จ 2 ขั้นจากท่านผู้ใหญ่ และท่านผู้การก็ขอให้จากงานเก่าอีก 2 ขั้น (สรุปแล้วปีนั้นสามีดิฉันได้บำเหน็จ 4 ขั้น โดยที่ยังมีชีวิตอยู่)

หลังจากเลิกงานอพยพทหารจีนแล้ว ท่านก็ได้นัดเลี้ยงพบปะพวกเราอีกเป็นประจำทุกเดือน ทำให้มีความรักใคร่ผูกพันกันตลอดมา และมีครั้งหนึ่งทางประเทศพม่าได้เชิญคณะนี้ เดินทางไปเยี่ยมประเทศพม่า 7 วัน นับเป็นคณะแรกที่ได้รับเชิญอย่างเป็นทางการ ท่านก็ได้ให้คู่เราและคู่ของ พ.อ.ประกอบ และคุณอารีพันธ์ ประยูรโภคราช เดินทางไปด้วย ทำให้เรารู้สึกตื่นเต้นและดีใจมากที่ได้ร่วมไปในขบวนของท่าน เพราะเป็นครั้งแรกที่เราได้ร่วมเดินทางไปด้วย

นอกจากนั้น ตอนสมัยที่ท่านเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ท่านก็ให้หลานชายของท่าน (พล.อ.กมล ทัพพะรังสี) หานายทหารไปเป็น ทส.ท่าน พล.อ.กมลก็ได้มาชวนบุตรเขยของดิฉัน (พล.อ.อำนวย สวนสมจิตร) พอท่านทราบว่าเป็นลูกเขยของเรา ท่านก็ไม่ถามอะไรเลย พูดแต่ว่าถ้าเป็นลูกเขยของประลองก็ไม่ต้องถามอะไรแล้ว ซึ่งอำนวย ก็รักเคารพและชื่นชมท่านอยู่เสมอ ว่ามีเมตตารักใคร่เหมือนลูกหลาน แนะนำและให้แต่สิ่งที่ดี ๆ แก่เขาอยู่เสมอ

ขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัย และกุศลผลบุญตลอดจนกรรมดีต่าง ๆ ที่ผู้การได้สะสมมา จงโปรดดลบันดาลให้ดวงวิญญาณของท่าน ไปสู่สุคติในภพภูมิที่ดีในสัมปรายภพด้วยเทอญ

(คุณหญิงวัลลีย์ วีระปรีย)

คำไว้อาลัย แด่ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน

เมื่อทราบข่าวการถึงแก่อสัญกรรมของ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม 2541 กระผม ตลอดจนกรรมการสภามหาวิทยาลัย ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักศึกษา ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ต่างมีความรู้สึกเศร้าสลดและเสียใจต่อการสูญเสียผู้นำคนสำคัญของชาติเป็นอย่างยิ่ง

ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล มีความคิดก้าวหน้าทันสมัย และให้ความสำคัญการพัฒนาประเทศทุกด้าน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและด้านการศึกษา

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีโดยเฉพาะ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ มีส่วนอย่างสำคัญในการกำหนดนโยบายและแนวทางการจัดตั้งมหาวิทยาลัยแห่งนี้มาตั้งแต่เริ่มแรก ได้ให้ความเห็นชอบสนับสนุนให้เป็นมหาวิทยาลัยต้นแบบของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยี และมีรูปแบบเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาลเป็นแห่งแรกของประเทศไทย จึงนับเป็นการสร้างนวัตกรรมที่ก่อให้เกิดมิติใหม่แก่วงการมหาวิทยาลัยไทยสืบต่อมาจนทุกวันนี้

ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้ให้ความกรุณาเกื้อหนุนและความเอื้ออาทรต่อกิจการต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยด้วยดีโดยตลอด นับตั้งแต่แรกเริ่มก่อสร้างเป็นต้นมา ได้มาเป็นประธานในพิธีวางศิลาฤกษ์ เป็นประธานในการปลูกต้นไม้หลายครั้ง เป็นประธานที่ปรึกษาคณะกรรมการพัฒนากองทุนการศึกษาสำหรับนักศึกษาของมหาวิทยาลัย เป็นประธานในโอกาสที่มหาวิทยาลัยมีงานสำคัญเป็นประจำ จนยากที่จะพรรณนาได้ครบถ้วน ในความรู้สึกของชาวมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ คือบุพการีของพวกเรา มหาวิทยาลัยได้ตระหนักในคุณูปการอันยิ่งใหญ่ จึงได้จัดตั้งกองทุนปาฐกถา พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ซึ่งจะเป็นกองทุนที่จะดำรงคงอยู่คู่กับมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีตลอดไป และได้มอบปริญญาวิศวกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาวิชาวิศวกรรมอุตสาหการ เพื่อเป็นการเชิดชูเกียรติสูงสุด แด่ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ผู้เป็นที่รักและเคารพยิ่ง คุณความดีของท่านจะจารึกในใจของชาวมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีตลอดไป

สุดท้ายนี้ ชาวมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีทุกคนขอตั้งจิตอธิษฐานให้ดวงวิญญาณของ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ผู้ที่เป็นที่เคารพรักจงไปสู่สุคติในสัมปรายภพชั่วกาลนาน

(ศาสตราจารย์ ดร. วิจิตร ศรีสอ้าน)
อธิการบดีมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

“เสวยสุขในทิพยวิมานสถาน”

วิชัย เอื้อชูเกียรติ

ข้าพเจ้ารู้จักกับพลเอกชาติชายมาตั้งแต่สมัยก่อนที่ท่านจะเดินทางไปรับตำแหน่งเอกอัครราชทูตไทยประจำประเทศอาร์เจนตินา ทั้งนี้ เป็นเพราะบิดาของข้าพเจ้า (จรูญ เอื้อชูเกียรติ) ก็มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับท่านจอมพลผิน ชุณหะวัณ อยู่แล้ว ครั้นเมื่อท่านเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม ข้าพเจ้าก็ได้ร่วมวงเล่นกอล์ฟก๊วน “โก๋แก่” กับท่านเรื่อยมา จนแม้ท่านจะเป็นรองนายกรัฐมนตรี นายกรัฐมนตรี หรือหลังจากที่ท่านพ้นจากตำแหน่งทางการเมืองแบบปัจจุบันทันด่วน ก๊วน “โก๋แก่” ก็ยังคงร่วมเล่นกอล์ฟกันอยู่เป็นนิจ

จากความใกล้ชิดสนิทสนมกันมาเป็นเวลายาวนาน ข้าพเจ้าจึงได้รู้เห็นและซาบซึ้งในบุคลิกของพลเอกชาติชาย ที่มีทั้งความรื่นเริงและเมตตาต่อผู้ใกล้ชิดและบุคคลที่ได้เกี่ยวข้องสัมผัสทั่วไป ตลอดจนเลื่อมใสในความปราดเปรื่องและปฏิภาณไหวพริบอันยอดเยี่ยมดังที่คนคุ้นเคยกับท่านก็คงเคยได้เห็นประจักษ์เช่นเดียวกับข้าพเจ้า

ชั่วเวลาที่ไม่ได้พบกับท่านเพียงไม่กี่วัน ข้าพเจ้าทราบว่าท่านเดินทางไปเข้าโรงพยาบาลในประเทศอังกฤษ น่าจะเป็นการตรวจรักษาธรรมดา แต่แล้วปุบปับก็มีข่าวว่าท่านถึงแก่อนิจกรรม ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่มีใครคาดคิดถึงเลย เพราะครั้งสุดท้ายที่เล่นกอล์ฟกัน ดูท่านยังมีสุขภาพแข็งแรงกระฉับกระเฉงดีอยู่ บรรดาสมาชิกร่วมก๊วนต่างก็เสียใจและอาลัยอย่างสุดซึ้งที่ท่านจากไปอย่างกะทันหันเช่นนี้ สิ่งสุดท้ายที่สามารถทำได้คือขออธิษฐานให้ท่านได้ไปเสวยสุขในทิพยวิมานสถาน ณ แดนสวรรค์ชั้นสูงสุดชั่วกาลนานด้วยเถิด

วิชัย เอื้อชูเกียรติ

ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ที่ผมรู้จัก

วิทย์ รายนานนท์

ผมพบ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ครั้งแรกที่กรุงวอชิงตันระหว่างที่ผมรับราชการอยู่ที่นั่น ขณะนั้น ท่านเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศและมาราชการที่สหรัฐฯ ความประทับใจที่ผมมีต่อท่านในครั้งแรก ก็คือ ความเป็นสุภาพบุรุษ ความเป็นนักสุขนิยม และความเป็นผู้ใหญ่ของท่านที่ผู้น้อยสามารถสัมผัสได้ตลอดเวลา และต่อมาเมื่อท่านได้ทราบว่าผมเป็นบุตรชายของเพื่อนรุ่นพี่ ท่านก็เอ็นดูและกรุณาต่อผมเสมือนลูกหลาน

หลายปีให้หลัง ผมได้พบกับ ฯพณฯ พลเอกชาติชายฯ อีกที่สหรัฐฯ แต่คราวนี้ต่างเมืองและต่างฐานะ โดยท่านไปเยือนนครลอสแอนเจลีสในฐานะนายกรัฐมนตรีของประเทศไทย พร้อมกับ ท่านผู้หญิงบุญเรือน ชุณหะวัณ ในระหว่างที่ผมเป็นกงสุลใหญ่อยู่ที่นครดังกล่าว จากการพบคราวนี้ทำให้ผมเพิ่มความประทับใจในตัวท่านยิ่งขึ้น กล่าวคือ ท่านได้แสดงออกซึ่งความเป็นผู้นำที่หลักแหลมและตัดสินใจรวดเร็ว โดยทันทีที่ท่านเหยียบแผ่นดินนครลอสแอนเจลีส ท่านถามผมว่า "วิทย์ คนไทยที่นี่อยากได้อะไร" ผมเรียนท่านไปว่า "คนไทยในแคลิฟอร์เนียต้องการความเอื้ออาทรจากรัฐบาลไทย และต้องการให้มีการเปิดบริการของสายการบินไทยระหว่างกรุงเทพฯ - ลอสแอนเจลีส" ท่านรับฟัง แต่ไม่ได้กล่าวอะไรกับผมอีกซึ่งทำให้ผมเกิดความกังขาว่าท่านคิดอะไรอยู่ จนกระทั่งไม่กี่ชั่วโมงต่อมา ความกังขาของผมก็หมดไป เมื่อท่านได้ไปพบคนไทยที่โรงแรมกลางนครลอสแอนเจลีสตามกำหนดนัด ซึ่ง ณ ที่นั้นนับเป็นปรากฏการณ์ครั้งแรกของคนไทยในลอสแอนเจลีสและเขตใกล้เคียงที่ได้มาให้การต้อนรับหัวหน้ารัฐบาลของเขาถึงเกือบ 2 พันคน ทำให้หน่วยรักษาความปลอดภัยที่ทางรัฐบาลสหรัฐฯ ส่งมาดูแล ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ฯ และคณะ มีความลำบากใจเป็นที่สุด เกรงว่าจะให้การรักษาความปลอดภัยแก่ท่านไม่ทั่วถึงเนื่องจากหมู่คนเป็นจำนวนมาก และอีกประการหนึ่งมีข่าวว่าเมืองไทยขณะนั้นการเมืองกำลังร้อนระอุ และจะมีการลอบวางระเบิดโรงแรมดังกล่าว ด้วยเหตุนี้ ทางการสหรัฐฯ จึงพยายามอย่างยิ่งที่จะจัดให้ท่านอยู่ในสถานที่ที่กลุ่มคนไม่สามารถจะเข้าไปถึงในระยะประชิดได้ รวมทั้งได้จัดพาหนะพิเศษพร้อมกับเส้นทางเข้า-ออกฉุกเฉินไว้ให้แก่ท่านด้วย และหลังจากที่ท่านจบคำปราศรัยต่อประชาชนชาวไทยที่มาร่วมชุมนุม ณ โรงแรมดังกล่าว หน่วยรักษาความปลอดภัยของสหรัฐฯ ก็พยายามที่จะนำท่านออกไปจากโรงแรมโดยเส้นทางฉุกเฉินทันที แต่การณ์ปรากฏว่าท่านหาได้ยอมทำตามไม่ ท่านกลับเปิดที่กั้นและเดินเข้าไปทักทายคนไทยที่มาร่วมชุมนุมกันทั้งโรงแรมโดยไม่หวั่นเกรงสิ่งใดทั้งสิ้น ท่านได้ชี้แจงกับหน่วยรักษาความปลอดภัยสหรัฐฯ ว่า คนไทยที่นี่ไม่มีอันตรายต่อผม เขาต้องการและรอผมมานานแล้ว สิ่งเหล่านี้ได้สร้างความตระหนกและประหลาดใจอย่างใหญ่หลวงแก่หน่วยรักษาความปลอดภัยสหรัฐฯ และในที่สุดเรื่องก็จบลงด้วยดี ท่านได้มีโอกาสพบปะคนไทยอย่างทั่วถึงในวันนั้น โดยไม่มีเหตุการณ์ร้ายใด ๆ เกิดขึ้น อนึ่ง หลังจากที่ท่านเดินทางกลับประเทศไทยแล้ว 1 ปีให้หลังเครื่องบินของการบินไทยก็ได้มาเปิดบริการการบินที่นครลอสแอนเจลีส

1 ปีต่อมา ผมได้พบ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ฯ เป็นครั้งที่ 3 แต่ครั้งนี้ค่อนข้างจะไม่ปกติสักหน่อย คือ ผมได้ติดตามฯพณฯ นายกรัฐมนตรี อานันท์ ปันยารชุน ไปพบท่านที่บ้านพักของกองทัพอากาศ ซึ่งเช้าวันนั้นผมสังเกตเห็นว่าแม้เหตุการณ์ร้ายแรงจะเกิดขึ้นกับท่านก่อนหน้านี้เพียงไม่กี่วัน อันเนื่องมาจากเหตุการณ์ รสช. ก็ตาม แต่ใบหน้าของท่านยังแฝงไว้ซึ่งความเข้มแข็ง เด็ดเดี่ยวและความเมตตากรุณา

ผมได้พบ ฯพณฯ พลเอกชาติชายฯ อีกหลายครั้ง ระหว่างที่ผมทำงานที่สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงลอนดอน ท่านเดินทางมาพักผ่อนที่กรุงลอนดอนเป็นครั้งคราว และทุกครั้งท่านก็ยังคงความเป็นผู้ใหญ่และสุภาพบุรุษที่น่าเคารพนับถือโดยไม่เปลี่ยนแปลง ท่านดูจะเกรงใจสถานเอกอัครราชทูตฯ เอามาก ๆ ไม่ขอรบกวนสิ่งใดเลย แถมยังเลี้ยงอาหารผมและภริยา รวมทั้งข้าราชการอีกหลายคนด้วย ผมพยายามเพียรขอดูแลท่านบ้าง ท่านก็ไม่ยอม จนกระทั่งครั้งสุดท้ายที่ท่านแวะมากรุงลอนดอนในเดือนเมษายน 2541 พร้อมกับคุณไกรศักดิ์ ชุณหะวัณ บุตรชาย ท่านก็ยังยึดถือแนวปฏิบัติเดิม คือไม่รบกวนสถานเอกอัครราชทูตฯ อย่างไรก็ดี 1 สัปดาห์หลังจากที่ท่านมา ผมพยายามติดต่อท่านเพื่อเชิญมารับประทานอาหารกับ ฯพณฯ อานันท์ ปันยารชุน ซึ่งผ่านมาเช่นกัน แต่ก็ไม่สำเร็จ โดยได้รับคำชี้แจงจากคนที่บ้านว่าท่านไปพักผ่อนที่ยุโรป ก็เป็นเรื่องปกติที่ท่านมากรุงลอนดอนครั้งใด หากมีเวลาก็จะต่อไปฝรั่งเศสและสวิสส์ ผมได้เพียรติดต่อท่านไปอีกครั้งในสัปดาห์ต่อมาเพื่อสอบถามข่าวคราว คำชี้แจงของคนที่บ้านก็เป็นเช่นเดิม จนกระทั่ง 2 วันให้หลังมีข่าวปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์และข่าวลือในประเทศไทยว่า ท่านล้มป่วยด้วยโรคมะเร็งอีกและเข้ารับการผ่าตัดอยู่ในโรงพยาบาลที่กรุงลอนดอน อาการเป็นที่น่าวิตก ครานี้ผมไม่รีรออะไรอีกแล้ว รีบติดต่อคุณไกรศักดิ์ฯ ขอทราบข้อเท็จจริงทั้งหมด จึงได้ทราบว่าข่าวดังกล่าวเป็นความจริง ผมจึงรีบรายงานเข้ากรุงเทพฯ และไปเยี่ยมท่านที่โรงพยาบาลครอมเวลในกรุงลอนดอนทันที ขณะนั้นท่านอยู่ในห้องไอซียู และอีกประมาณ 1 สัปดาห์ต่อมาท่านก็จากพวกเราไป แพทย์และพยาบาลที่ให้การรักษาท่านกล่าวกับผมว่า ฯพณฯ พลเอกชาติชายฯ มีจิตใจเข้มแข็งเหลือเกิน ถ้าเป็นบุคคลอื่นจะไม่สามารถอยู่ได้นานถึงเพียงนี้

ผมเชื่อว่าคนไทยทั้งหลายมีความอาลัยอย่างยิ่งต่อการจากไปของ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ สำหรับผมนั้นอยากเห็นท่านกลับมาและจากพวกเราไปในบ้านเกิดเมืองนอนมากกว่าในต่างแดน แต่ทั้งนี้ดูเสมือนว่าท่านได้ลิขิตเส้นทางสุดท้ายแห่งชีวิตของท่านไว้แล้ว ผมขอกราบคารวะ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ด้วยรำลึกในความเมตตากรุณาของท่านที่มีต่อผมมิรู้ลืม คุณงามความดีของท่านที่มีต่อแผ่นดินไทยคงจะอยู่ในความทรงจำของคนไทยทั้งหลายและเป็นตำนานเล่าขานกันต่อไปอีกนานแสนนาน

(วิทย์ รายนานนท์)
เอกอัครราชทูต ณ กรุงลอนดอน

“ท่านนายกฯ” ของเรา

นายศรีภูมิ ศุขเนตร

ไม่ว่า ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ของเราจะเป็น รมช.ต่างประเทศ รมว.อุตสาหกรรม รมว.ต่างประเทศ หัวหน้าพรรคฝ่ายค้าน ที่ปรึกษารัฐบาล ท่านก็เป็น “ท่านนายกฯ” ของเราอยู่เสมอ

จนกระทั่งท่านได้เป็น “นายกรัฐมนตรี” ของประเทศไทย เมื่อปี พ.ศ. 2531 จนถึง พ.ศ. 2534 ท่านก็ยังเป็น “ท่านนายกฯ” ของเราเช่นเดิม

จนแม้ท่านจะพ้นจากตำแหน่งจากนายกรัฐมนตรีไปแล้วโดย รสช. เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2534 ท่านก็ยังเป็น “ท่านนายกฯ” ของเราเช่นเดิม

แม้ท่านจะได้พ้นตำแหน่งไปแล้ว เมื่อครบเทอม แต่ท่านก็ยังรับเป็น “นายกกิตติมศักดิ์” ของเรามาตลอด จนวาระสุดท้ายของชีวิต

“เรา” คือใคร

“เรา” คือ ส.น.ภ.ย. หรือนัยหนึ่ง สมาคมนักเรียนเก่าภาคพื้นยุโรป ในพระบรมราชูปถัมภ์

“เรา” คือ ที่รวมของบรรดาผู้ที่เคยศึกษาเล่าเรียนหรือพำนักอยู่ในประเทศภาคพื้นยุโรป ไม่ว่าจะเป็นเยอรมันนี ฝรั่งเศส อิตาลี สเปน สวีเดน เดนมาร์ก สวิตเซอร์แลนด์ รัสเซีย ฯลฯ

“ท่านนายกฯ” ของเราเคยอยู่ในยุโรปมานาน เคยดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตไทย ประจำกรุงเวียนนา ประจำกรุงเบิร์น และเอกอัครราชทูตไทยประจำประเทศสาธารณรัฐออสเตรีย สาธารณรัฐตุรกี สมาพันธรัฐสวิตเซอร์แลนด์ สาธารณรัฐยูโกสลาเวีย และเอกอัครราชทูตประจำกรุงวาติกัน เคยมีบ้านพักอาศัยอยู่ริมทะเลสาบเจนีวา ท่านจึงเป็นศิษย์เก่าภาคพื้นยุโรปโดยแท้

และเมื่ออดีตนายกสมาคมท่านก่อน ๆ ของเรา อาทิเช่น พล.อ.มังกร พรหมโยธี พล.อ.อ.เฉลิมเกียรติ วัฒนางกูร พล.ท.บัญญัติ เทพหัสดินทร์ ณ อยุธยา คุณชำนาญ ยุวบูรณ์ พล.ร.อ.เสนาะ รักธรรม ฯลฯ เราก็เชิญท่านเข้ารับเลือกตั้งเป็นนายกสมาคมนักเรียนเก่าภาคพื้นยุโรป และเลือกตั้งท่านมาเป็น “ท่านนายกฯ” ของเรา ท่านก็รับเชิญมาด้วยความเต็มใจ เป็นการยากที่เรา ส.น.ภ.ย. จะลืมความอบอุ่น ใกล้ชิด และความเอื้ออารีที่ท่านเคยมีให้กับ ส.น.ภ.ย. ทั้งขณะที่อยู่ในยุโรปและในประเทศเราตลอดมา ในจิตใจและความรู้สึกของ ส.น.ภ.ย. ทุกคน จึงเสมือนท่านยังคงอยู่กับเราตลอดไปชั่วกาลนาน

ขอความดีที่ท่านได้สั่งสมมา ความรักและความปรารถนาดีของพวกเราทุกคน จงเสริมส่งให้ท่านไปสู่สุคติในสัมปรายภพด้วย

นายศรีภูมิ ศุขเนตร
นายกสมาคมนักเรียนเก่าภาคพื้นยุโรป
20 พ.ค. 41

“แด่ รัฐบุรุษในดวงใจของผม”

นายศิววงศ์ จังคศิริ

เมื่อผมได้ทราบข่าวว่า ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้ถึงแก่อสัญกรรมที่กรุงลอนดอน เมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม 2541 นั้น ผมมีความรู้สึกเสียใจเป็นอย่างยิ่ง ที่ในปีนี้ไม่ได้มีโอกาสไปกราบอวยพรวันเกิด เมื่อวันที่ 5 เมษายน ซึ่งผมได้ปฏิบัติมาเป็นประจำ เพราะฉะนั้นจึงมีโอกาสพบ ฯพณฯ ครั้งสุดท้าย เมื่อวันที่ 1 มกราคม ซึ่งเป็นวันที่อดีตกรรมการสมาคมกอล์ฟแห่งประเทศไทยไปอวยพรและขอรับประทานอาหารเช้ากับ ฯพณฯ เป็นประจำทุกปี ในปีนี้หลังจากรับประทานอาหารเช้าเสร็จก็ได้ถ่ายภาพไว้ ซึ่งเป็นภาพสุดท้ายที่พวกเราอดีตกรรมการสมาคมกอล์ฟได้ถ่ายรูปร่วมกับท่าน ผมในฐานะที่เป็นเลขานุการกิตติมศักดิ์ รวมทั้งกรรมการทุกท่าน จึงยังคงดีใจที่ได้มีโอกาสสนทนาและสังสรรค์กับท่านเป็นครั้งสุดท้ายในวันนั้น

ผมได้มารู้จักกับ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ในปี พ.ศ. 2516 โดยการแนะนำของ พลตรีศิริ สิริโยธิน เนื่องจากผมได้นั่งประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติติดกับท่าน จากผลการจัดที่นั่งเรียงรายชื่อตามตัวอักษร พลตรีศิริ สิริโยธิน ได้แนะนำให้ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ นำผมไปใช้ในเรื่องเกี่ยวกับน้ำมัน ดังนั้นกระผมจึงมีโอกาสได้รู้จัก ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาในสมัยที่ท่านดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และต่อมาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนครราชสีมา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม เมื่อคณะปฏิรูปการปกครองได้เข้ายึดอำนาจการปกครอง ท่านได้ดำรงตำแหน่งนายกสมาคมกอล์ฟแห่งประเทศไทย และกลับมาเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมครั้งที่ 2 รองนายกรัฐมนตรี และนายกรัฐมนตรี คนที่ 17 ของประเทศไทย ระหว่างที่ได้รับใช้ ฯพณฯ ได้สังเกตคุณลักษณะที่สำคัญของ ฯพณฯ ก็คือ เป็นผู้ที่มีน้ำใจโอบอ้อมอารีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ผู้ใต้บังคับบัญชาและผู้ร่วมงาน ทำตนเป็นสุภาพบุรุษและนักการทูตอย่างแท้จริง ไม่เคยที่จะทำให้ผู้ใดเกิดความทุกข์เมื่ออยู่ด้วยกันจะมีแต่ความร่าเริง ทำให้ผู้ร่วมอยู่ด้วยมีความสุขอยู่ตลอดเวลา มีความสามารถในการตัดสินปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างเฉียบขาดและถูกต้อง จะคิดทำอะไรก็นึกถึงประโยชน์ของประเทศชาติเป็นสำคัญเหนือประโยชน์ของพวกพ้องเพื่อนฝูง พยายามเสริมสร้างชื่อเสียงให้แก่องค์พระมหากษัตริย์ที่ทรงเป็นพระประมุข และประเทศชาติตลอดเวลา

นอกจากนั้น ฯพณฯ ยังได้สอนปรัชญาการดำรงชีวิตให้ผู้ใต้บังคับบัญชานำไปใช้ ส่วนหนึ่งซึ่งผมจะลืมมิได้ ที่ ฯพณฯ ได้ให้ข้อคิดเห็นก็คือ ถ้าอยากจะให้ชีวิตจิตใจยังคงหนุ่มแน่น ถึงแม้ร่างกายจะแก่ชรา สมควรคบหาสมาคมกับผู้ที่มีอายุน้อยกว่า เพราะผู้มีอายุน้อยกว่านั้นจะคิดถึงอนาคต ซึ่งตรงกันข้ามกับผู้สูงอายุส่วนใหญ่คิดถึงและพูดแต่เรื่องในอดีต ผู้มีอายุน้อยกว่าจะไม่พูดถึงโรคภัยไข้เจ็บ การเข้ารักษาพยาบาลหรืองานศพ เพราะฉะนั้นจะทำให้เราลืมถึงเรื่องความแก่ชรา

อนึ่ง ฯพณฯ เป็นผู้ที่มีอารมณ์ขันตลอดเวลา อย่างเช่นเมื่อเวลาไปเยี่ยมผมขณะที่เข้ารับการรักษาตัวอยู่ที่โรงพยาบาลภูมิพล หลังจากประสบอุบัติเหตุ

เครื่องบินตก เมื่อปี พ.ศ. 2527 ท่านได้กล่าวกับเพื่อน ๆ ที่ไปเล่นกอล์ฟด้วยกันว่า "ก่อนศิไปจังหวัดตาก หน้าตาของศิเหมือน Valentino แต่เมื่อกลับจากจังหวัดตากแล้ว หน้าตาของเขาเหมือน Jack Palance" อันนี้จะเห็นได้ทันทีว่า ผมอยู่ในอาการค่อนข้างจะหนักมากในขณะนั้น

ฯพณฯ เป็นผู้ที่มีความโอบอ้อมอารีมาก ดังจะเห็นได้ว่า เมื่อผมร่วมเดินทางไปยุโรปกับ ฯพณฯ เป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2519 เมื่อครั้งยังดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม ฯพณฯ ไปเดินซื้อของแถว Bond Street ที่กรุงลอนดอน ซึ่งมี คุณวิทยา เวชชาชีวะ (ขณะนั้นดำรงตำแหน่งเลขานุการเอก ณ สถานทูตไทย ประจำกรุงลอนดอน) และผมเดินตามไปด้วย เมื่อท่านซื้อรองเท้า 1 คู่ ท่านก็จะซื้อรองเท้าอีก 1 คู่ให้เราซึ่งติดตามไปเช่นเดียวกัน ผมจำได้ว่า เมื่อฯพณฯ เป็นนายกรัฐมนตรีและเดินทางไปเยือนประเทศอังกฤษอย่างเป็นทางการ เมื่อปี พ.ศ. 2533 ท่านก็ได้ซื้อรองเท้าและเครื่องใช้ต่าง ๆ ให้ที่ปรึกษาบ้านพิษณุโลกเช่นเดียวกัน ในกรณีของผมนั้นบังเอิญในปี พ.ศ. 2519 ขณะที่เดินทางไปยุโรปนั้น ลูกสาวคนโตของผมได้รับการคัดเลือกจากคณะกรรมการโอลิมปิคแห่งประเทศไทยให้ไปแข่งขันว่ายน้ำในกีฬาโอลิมปิคที่เมืองมอนทรีออลในช่วงเวลาเดียวกัน เมื่อท่านทราบเช่นนั้นยังอุตส่าห์ช่วยนำเรื่องเสนอคณะรัฐมนตรี ขออนุญาตให้ผมเดินทางไปดูอุตสาหกรรมการผลิตกระดาษในประเทศแคนาดา เพื่อให้ผมได้มีโอกาสไปชมการแข่งขันว่ายน้ำในครั้งนั้นด้วย นับว่าท่านเป็นผู้ที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และมีน้ำใจต่อผู้ใต้บังคับบัญชาทุก ๆ เรื่อง

ฯพณฯ มีความสนใจในเรื่องพลังงานของประเทศไทยเป็นอันมาก จะเห็นได้ว่า ในขณะที่ประเทศไทยประสบปัญหาวิกฤตการณ์น้ำมันในปี พ.ศ. 2516 และปี พ.ศ. 2522 ฯพณฯ ได้มีส่วนหาทางช่วยประเทศไทยโดยการไปเจรจากับผู้นำของประเทศจีน เพื่อซื้อน้ำมันดีเซลหมุนเร็วถึง 2 ครั้ง ในราคามิตรภาพเมื่อปี พ.ศ. 2516 ซึ่งได้รับความสำเร็จเป็นอย่างยิ่ง ถึงแม้เมื่อปี พ.ศ. 2523 คณะรัฐมนตรีได้มอบให้ ฯพณฯ เป็นหัวหน้าคณะไปเจรจากับประเทศซาอุดีอาระเบีย เพื่อซื้อน้ำมันดิบประเภทอาหรับไลท์ สำหรับใช้ในการกลั่นที่โรงกลั่นน้ำมันบางจาก ในขณะนั้นโรงกลั่นอยู่ภายใต้การดูแลของกระทรวงกลาโหม แต่ให้บริษัทชัมมิทเช่าอยู่ ถึงแม้จะประสบปัญหา Telex ซึ่งรัฐมนตรีในรัฐบาลเดียวกันส่งไปขัดขวางการเจรจาก็ตาม ฯพณฯ สามารถทำให้ผู้ว่าการขององค์การ Petromin (ชื่อ Abdullah Taher) เข้าใจปัญหาของประเทศไทยและจัดสรรน้ำมันให้แก่ประเทศไทยเป็นจำนวน 65,000 แบแรลต่อวัน อันเป็นผลให้ประเทศไทยสามารถเอาโรงกลั่นน้ำมันบางจากมาดำเนินการโดยยกเลิกสัญญาเช่ากับ บริษัท ชัมมิท ตามนโยบายซึ่ง ฯพณฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรีในขณะนั้นได้มอบให้แก่กระทรวงอุตสาหกรรมและกระทรวงกลาโหมไปดำเนินการ นอกจากนี้ ฯพณฯ เป็นผู้ริเริ่มวางนโยบายการเพิ่มการแข่งขันในอุตสาหกรรมน้ำมันในประเทศไทย ทำให้มีการเปิดประมูลการจัดตั้งโรงกลั่นน้ำมันเพิ่มขึ้นในระหว่างที่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี อันเป็นเหตุให้ประเทศไทยมีโรงกลั่นน้ำมันเพิ่มขึ้นอีก 2 โรง ซึ่งตั้งอยู่ที่นิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดในปัจจุบันนี้ นับว่าเป็นก้าวแรกของการเปิดให้มีการแข่งขันในธุรกิจน้ำมันมากยิ่งขึ้นในประเทศไทย

ในระหว่างที่ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม ฯพณฯ ได้ให้ความสนใจกับการให้สัมปทานปิโตรเลียมแก่บริษัทต่างประเทศเป็นอย่างมาก และคิดว่าปิโตรเลียมจะเป็นพลังงานสำคัญที่จะนำประเทศไทยไปสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรม ดังนั้นจึงได้พยายามติดตามเอาใจใส่ในเรื่องการพัฒนาปิโตรเลียมในประเทศ ตลอดเวลาที่ ฯพณฯ ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมครั้งที่ 2 เป็นในช่วงเวลาที่บริษัทยูโนแคลแห่งประเทศไทยได้เริ่มการผลิตก๊าซธรรมชาติ ฯพณฯ ได้ให้ความเอาใจใส่ในการติดตามผลการสำรวจและผลิตปิโตรเลียม ทั้งในบริเวณที่ราบสูงโคราชและอ่าวไทย จึงทำให้บริษัทผู้ได้รับสัมปทานปิโตรเลียมพยายามที่จะดำเนินการสำรวจและผลิตอย่างเต็มความสามารถ ในช่วงนี้เอง ฯพณฯ ได้ร่วมกับบริษัทเชลล์ ทูลเชิญสมเด็จพระนางเจ้าฯพระบรมราชินีนาถไปทรงทำพิธีเปิดแหล่งน้ำมันที่จังหวัดกำแพงเพชร และเป็นผู้ที่ออกความคิดให้ตั้งชื่อแหล่งน้ำมันที่จังหวัดนี้ว่า "แหล่งสิริกิติ์"

ความหวังอีกอันหนึ่งที่ ฯพณฯ อยากจะเห็นก็คือ การพัฒนาเหมืองแร่โปแตช เพื่อนำมาใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตปุ๋ยเคมี เพราะประเทศไทยเป็นประเทศกสิกรรม ระหว่าง ฯพณฯ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการอุตสาหกรรมและนายกรัฐมนตรี ฯพณฯ ได้ให้ความสนใจที่จะให้มีการทำเหมืองแร่โปแตชในประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่อำเภอบำเหน็จณรงค์ จังหวัดชัยภูมิ ฯพณฯ ได้เคยเดินทางไปเยือนประเทศแคนาดาในปี พ.ศ. 2523 ตามคำเชิญของรัฐบาลและได้มีโอกาสไปชมเหมืองแร่โปแตชที่เมือง Sakatoon มลรัฐ Saskatchewan ซึ่งเป็นเหมืองใต้ดิน เพื่อที่จะนำเอาความคิดมาใช้ในการพัฒนาเหมืองแร่โปแตชในประเทศไทย ซึ่งเป็นที่น่ายินดีอย่างยิ่งว่าความฝันของ ฯพณฯ จะเกิดเป็นความจริงในเร็ว ๆ นี้ เพราะในขณะนี้บริษัท อาเซียนโปแตช จำกัด กำลังดำเนินการพัฒนาเหมืองแร่นี้อยู่ เสียดายที่ ฯพณฯ ได้ถึงแก่อสัญกรรมเสียก่อน

. ในเรื่องที่เกี่ยวกับสมาคมกอล์ฟแห่งประเทศไทยนั้น ฯพณฯ ได้รับเชิญให้ดำรงตำแหน่งนายกสมาคมด้วยมติเอกฉันท์ในปี พ.ศ. 2520 และต่อเนื่องอีกครั้งในปี พ.ศ. 2521 ก่อนที่ ฯพณฯ จะเข้ามาช่วยงานของวงการกอล์ฟ สมาคมกอล์ฟแห่งประเทศไทยซึ่งมี พลเอกกฤษณ์ สีวะรา เป็นนายกสมาคมต้องจัดการแข่งขันกอล์ฟชิงถ้วยปุตรา (PUTRA CUP - ถ้วยของ ฯพณฯ ตนกู อับดุล เราะห์มาน อดีตนายกรัฐมนตรีของมาเลเซีย) ณ สนามกอล์ฟสามพราน ในปี 2519 ตามวาระหมุนเวียนการเป็นเจ้าภาพ แต่สมาคมไม่มีทุนจัดเพียงพอ จึงได้ไปขอเงินประมาณ 300,000 บาท จาก ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ซึ่งดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศในขณะนั้น โดยให้เหตุผลว่าเป็นการจัดกอล์ฟเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในเอเชียอาคเนย์ และทราบกิตติศัพท์ของ ฯพณฯ ว่าเป็นบุคคลใจกว้างขวาง ฯพณฯ กรุณาจัดการขอเงินสนับสนุนจากรัฐบาลให้ทันที ซึ่งแสดงว่าท่านมองกว้างไกลในเรื่องระหว่างประเทศ เพราะเป็นเอกอัครราชทูตมานาน

ผลงานของ ฯพณฯ ในขณะที่เป็นนายกสมาคมมีอยู่เป็นอันมาก เช่น การแก้ไขกฎระเบียบต่าง ๆ ที่ใช้มานานให้ทันสมัยเพื่อเป็นประโยชน์ต่อสมาคม นักกอล์ฟทั่วไปและสนามกอล์ฟ อีกทั้งแนะนำเพื่อน ๆ ชาวต่างประเทศของ

ฯพณฯ ให้สนับสนุนเงินค่าใช้จ่ายในการจัดการแข่งขันกอล์ฟอาชีพในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก พร้อมกับเชิญมาร่วมในการแข่งขันกอล์ฟ PRO-AM ผมจำได้ว่าประธานบริษัทน้ำมันแห่งชาติของประเทศอินโดนีเซียได้มาร่วมด้วย ในเรื่องนี้เป็นข้อยืนยันว่า ฯพณฯ เป็นที่รู้จักนับถือกันทั่วไปในต่างประเทศ การสนิทสนมกับประธานบริษัทน้ำมันของประเทศอินโดนีเซียนั้นทำให้เกิดประโยชน์ในการแก้ไขวิกฤตการณ์น้ำมันของประเทศไทยได้ทางหนึ่ง ฯพณฯ คำนึงถึงประเทศชาติอยู่ตลอดเวลา นอกจากนั้น ฯพณฯ ได้เชิญนักกอล์ฟที่มีชื่อเสียงของโลกจากสหรัฐอเมริกามาร่วมแข่งขันกอล์ฟอาชีพชิงชนะเลิศแห่งประเทศไทย ฯพณฯ มองเห็นในเรื่องประชาสัมพันธ์ประเทศไทย และให้งานแข่งขันเป็นที่รู้จักกันทั่วโลก

เรื่องที่ประทับใจผมอีกเรื่องหนึ่ง คือ ฯพณฯ ได้สละเวลานำทีมกอล์ฟสมัครเล่นไปแข่งขันชิงถ้วย ปุตรา ที่ประเทศพม่า ด้วยความรักห่วงใย เอื้ออาทรต่อนักกอล์ฟเหมือนแม่น้ำสายใหญ่ไม่มีเหือดแห้งตามอุปนิสัยของ ฯพณฯ ดังที่ทราบทั่วไป พร้อมกับ ฯพณฯ ยังได้พบปะสังสรรค์กับผู้นำของพม่าอีกด้วย เป็นการเพิ่มพูนความสัมพันธ์ที่ ฯพณฯ มีประสบการณ์อย่างกว้างขวาง

ผลงานของ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ที่ได้กล่าวมานี้เป็นเพียงแค่ส่วนหนึ่งเท่านั้น ยังมีคุณประโยชน์อีกมากมายที่ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้ทำไว้ให้แก่ประเทศไทย ความเป็นผู้นำของ ฯพณฯ รวมทั้งการตัดสินใจอย่างเฉียบขาดทันเวลา ได้มีส่วนช่วยในการแก้ปัญหาให้กับประเทศและก่อให้เกิดความก้าวหน้าแก่ประเทศไทยเป็นอย่างมาก ท่านเป็นบุคคลสำคัญที่ผมได้มีโอกาสสัมผัสในชีวิตนี้ ผมจะไม่สามารถลืม ฯพณฯ ได้ เพราะ ฯพณฯ คือ รัฐบุรุษในดวงใจของผม ผมถือว่าผมโชคดีมากที่ได้มีโอกาสมารู้จักกับ ฯพณฯ รับใช้ ฯพณฯ และร่วมงานกับ ฯพณฯ ในขณะที่ท่านดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม 2 ครั้ง และนายกสมาคมกอล์ฟแห่งประเทศไทย

ผมขอแสดงความไว้อาลัยและเสียใจต่อการจากไปของ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ มา ณ โอกาสนี้ ขออำนาจกุศลบุญราศีทุกประการอันเกิดจากความดีและบุญกุศลที่ท่านได้ทำ และสะสมในขณะที่มีชีวิตอยู่ ได้รวมกันเป็นพลวปัจจัยอำนวยให้ดวงวิญญาณของ ฯพณฯ ไปสู่สุคติในสัมปรายภพด้วยเทอญ

ศิววงศ์ จังคศิริ

คำไว้อาลัย แด่ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

สงวน ลิ่วมโนมนต์

การถึงแก่อสัญกรรมของ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ด้วยวัย 78 ปี ที่โรงพยาบาลครอมเวลล์ ประเทศอังกฤษ เมื่อบ่ายวันที่ 6 พฤษภาคม 2541 นับเป็นการสูญเสียที่ยิ่งใหญ่ของคนไทย โดยเฉพาะการสูญเสียทรัพยากรบุคคลที่มีบทบาทอย่างสำคัญในทางการเมือง และความสัมพันธ์ระหว่างไทย-จีน ในฐานะท่านดำรงตำแหน่งนายกสมาคมมิตรภาพไทย-จีน เป็นเวลา 23 ปี โดยผมเป็นผู้เริ่มก่อตั้งและดำรงตำแหน่งเลขาธิการของสมาคมมิตรภาพไทย-จีน กับท่าน ร่วมประกอบกิจกรรมมาตลอด

ผู้นำจีนท่านหนึ่งได้กล่าวในสารไว้อาลัยตอนหนึ่งว่า

"พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นเพื่อนที่ดีของประชาชนจีน นับตั้งแต่ทศวรรษที่ 70 เป็นต้นมา ท่านก็ได้ทุ่มเทกำลังใจและกำลังกายให้แก่ภารกิจแห่งความเป็นมิตร ระหว่างจีนไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ ท่านได้ดำรงตำแหน่งเป็นนายกสมาคมมิตรภาพไทย-จีน เป็นเวลานาน จึงถือว่า ท่านเป็นผู้ที่ใช้ความพยายามอย่างแข็งขันและได้สร้างคุณูปการอันสำคัญให้แก่การเจริญพัฒนาของมิตรภาพที่สืบทอดกันมา และความสัมพันธ์การร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจการค้าระหว่างสองประเทศ พวกเราจะรำลึกถึงท่านต่อไปตลอดกาล"

ตลอดเวลาที่ได้มาร่วมทำงานกับท่านไม่ว่าในฐานะสมาคมมิตรภาพไทย-จีน หรือในฐานะที่ปรึกษากฎหมายของท่าน ยอมรับว่ามีวิสัยทัศน์เป็นเลิศ ไม่ว่านโยบายแปรสนามรบเป็นสนามการค้า โครงการสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ โครงการอีสเทิร์นซีบอร์ด เป็นภาพสะท้อนของการใช้วิสัยทัศน์ของนักการทูตมาปรับใช้กับการเมืองอย่างดียิ่ง หลาย ๆ ครั้งผมได้ร่วมเดินทางต่างประเทศด้วย ท่านได้เคยพูดว่า "นักการเมืองต้องเห็นเงินไม่เป็นเงิน" ครั้งหนึ่งท่านต้องขายบ้านพักที่ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ไป โดยผมได้เป็นผู้ทำหนังสือมอบอำนาจดังกล่าวเพื่อนำเงินไปใช้ในทางการเมือง ครั้งล่าสุดต้นเดือนมีนาคม พ.ศ. 2541 นี้ ท่าน พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ ในฐานะนายกสมาคมมิตรภาพไทย-จีน ได้นำทีมสมาคมและผมเป็นผู้อำนวยการเดินทางครั้งนี้ได้เข้าเยี่ยม ฯพณฯ จู หรง จี ก่อนก้าวขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีจีนอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2541 ท่าน จู หรง จี รับปากกับท่านชาติชายว่า "รับประกันไม่ลดค่าเงินหยวนปีนี้"

สิ่งที่ประทับใจผมและซาบซึ้งในน้ำใจ พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นพิเศษก็คือ ท่านเป็นผู้ที่มีอุดมการณ์ในชีวิตที่มั่นคง ยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้องและเป็นธรรม ท่านเป็นผู้มีน้ำใจบริสุทธิ์และจริงใจ ช่วยเหลือเพื่อนฝูงในยามยาก ท่านเป็นมิตรแท้ ท่านไม่เคยปลีกตัวจากสมาคมมิตรภาพไทย-จีน ไม่ว่าขณะที่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี หรือพ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี จนถึงวาระสุดท้ายเมื่อท่านได้จากไป ผมรู้สึกเสียดายเป็นอย่างยิ่งที่ท่านมาด่วนจากไปก่อนเวลาอันควร

พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นปูชนียบุคคลสำคัญของประเทศชาติ และเป็นมิตรแท้ของผม

ผมมั่นใจว่า ด้วยการที่ท่านได้ทำคุณประโยชน์อันใหญ่หลวงให้แก่ประเทศชาติ และด้วยการบำเพ็ญตนอยู่ในครรลองแห่งพุทธธรรมอันประเสริฐที่ชาวพุทธพึงถือปฏิบัติมาโดยตลอด อานิสงส์ทั้งหลายของท่านจักดลบันดาลให้ พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ ประสบแต่ความสุขสงบร่มเย็นในสัมปรายภพทุกประการ

(สงวน ลิ่วมโนมนต์)

อาลัย...ท่านชาติชาย

ดิฉันได้รับ จ.ม. จากท่านผู้หญิงบุญเรือน ขอให้ดิฉันเขียนคำไว้อาลัยท่านชาติชาย ดิฉันทั้งดีใจและตกใจ คนขนาด แม่สงวน จะเขียนคำไว้อาลัยท่านนายกฯ อย่างไร นอนคิดมาหลายวันกว่าจะเริ่มได้

ท่านชาติชาย เมื่อสมัยท่านเป็น ร้อยตรี ช่วงวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ ท่านจะมาที่บ้านเก่าดิฉัน ซอยอุรุพงษ์ ถนนเพชรบุรี เพื่อว่าตอนเย็นเราจะได้ไปรับท่านผู้หญิงบุญเรือนออกจากสวนสุนันทา ดิฉันจะต้องไปรับทุกอาทิตย์ และจากนั้นเราก็เดินด้วยกัน ดิฉัน, คุณสม สามีดิฉัน และ เสธฯ เจริญฤทธิ์ จำรัสโรมรัน เดินจาก รร.สวนสุนันทา ถึงราชดำเนินก็จวนตกค่ำ แวะทานข้าวต้มที่ร้านทอมนิยม ที่เดินมาราธอนกันแบบนี้ก็เพื่อเปิดโอกาสให้ท่านผู้หญิงและท่านชาติชายได้สนทนาใกล้ชิด เพราะถ้าไม่ใช่วันหยุดก็จะไม่มีโอกาสได้พบกัน เมื่อท่านทั้งสองได้แต่งงานกันแล้ว ความใกล้ชิดก็ห่างเหินกันไปตามธรรมดา เนื่องจากท่านมีภารกิจมากมายจากตำแหน่งการงานที่ใหญ่โตขึ้นเรื่อย ๆ และจากการที่ท่านต้องประจำอยู่ต่างประเทศเนิ่นนาน

เมื่อสามีดิฉัน คุณสมศักดิ์ เสียชีวิต ท่านชาติชาย พร้อมท่านผู้หญิงได้กรุณามาเป็นเจ้าภาพสวดพระอภิธรรม และได้เป็นประธานในพิธีพระราชทานเพลิง ซึ่งดิฉันและลูกหลานซึ้งใจมาก และไม่นึกว่าจะเป็นครั้งสุดท้ายที่เราได้พบกัน เพราะหลังจากนั้นท่านเดินทางไปเช็คร่างกายที่อังกฤษและก็ได้รับข่าวร้ายในเวลาต่อมา

ตลอดเวลาที่มีการสวดที่บ้านท่าน ดิฉันไปทุกพุธไม่เคยขาด นอกจากฝนตกมากก็จะอดไป ลูกหลานไม่อนุญาต บ้านดิฉันและบ้านท่านห่างกันเล็กน้อย เดินไปสบาย ไม่ต้องไปด้วยรถ เรื่องนี้ต้องยกความดีให้คุณหญิงวิบุลลักสม์-คุณแม่ท่านชาติชาย เพราะดิฉันจะซื้อที่ซอยสายลม แต่ท่านให้มาซื้อที่ซอยราชครูนี้ เพื่อจะได้อยู่ติดกันกับท่านและลูกหลาน ตกลงมีดิฉันคนเดียวที่ไม่ใช่ญาติในซอยนี้ แต่ท่านก็เมตตาดิฉันเหมือนลูกหลานญาติสนิท ท่านชาติชายเองก็เมตตาลูก ๆ ของดิฉัน (เปรมพันธ์ โอสถานนท์ และวัลลภ) รวมมาถึงหลาน ๆ ของดิฉันด้วย ซึ่งดิฉันรู้สึกซึ้งใจมาก

ดิฉันขอแสดงความเสียใจกับท่านผู้หญิงและครอบครัวของลูกหลานเป็นอย่างยิ่ง

สงวน เสตสุวรรณ

(สงวน เสตสุวรรณ)

อีกเหตุการณ์หนึ่งที่ข้าพเจ้ายังไม่ลืมเลือน

สง่า เปรมโอชา

ข้าพเจ้ารู้สึกเป็นเกียรติและโชคดีมากที่ได้รู้จักกับ ฯพณฯ พลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นการส่วนตัวมานานกว่า 20 ปี และได้มีโอกาสร่วมเล่นกอล์ฟกับท่านเสมอมา โดยท่านได้ตั้งชื่อก๊วนว่า "ก๊วนโก๋แก่" ซึ่งมีสมาชิกมากมาย อาทิ ท่านปลัดศิววงศ์ จังคศิริ, ท่านปลัดเกษม สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, คุณสมพจน์ ปิยะอุย, พล.อ.กมล ทัพพะรังสี, คุณพิทักษ์ อินทรวิทยนันท์, คุณชวรัตน์ ชาญวีรกูล, คุณบุญสืบ ชนารัตน์, คุณวิเชียร เตชะไพบูลย์, พ.ต.อ.ดำรง ปานน้อย, คุณวิชัย เอื้อชูเกียรติ, คุณสุกิจ ปัจฉิมสวัสดิ์, คุณแสง มีนิจสิน, คุณไพศาล ว่องตระกูล, คุณปรีชา บูรณากาญจน์, ข้าพเจ้า ฯลฯ ใครก็ตามที่มีโอกาสได้รู้จักกับท่านเป็นการส่วนตัว ย่อมมีความรู้สึกภาคภูมิใจเช่นเดียวกันกับข้าพเจ้า ซึ่งนอกจากท่านจะเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์เป็นเยี่ยมแล้ว ท่านยังเป็นผู้ที่มีความจำและปฏิภาณเป็นเลิศ เป็นที่รักใคร่ของผู้ที่ได้คบหาสมาคมด้วย อีกทั้งยังเปี่ยมด้วยความโอบอ้อมอารี ความเสียสละ ท่านเป็นผู้มีน้ำใจกว้างขวางและไม่ชอบเอาเปรียบใคร

ครั้งแรกที่ได้ร่วมเดินทางไปต่างประเทศกับท่านคือครั้งที่เดินทางไปกรุงเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ เมื่อปี พ.ศ. 2520 ซึ่งท่านได้ชักชวนเพื่อน ๆ ในก๊วนโก๋แก่ โดยเปิดบ้านพักของท่านที่นั่นรับรองพวกเราตลอดเวลาที่พำนักอยู่ที่กรุงเจนีวา ท่านเลี้ยงรับรองเราเป็นอย่างดี โดยที่ไม่ยอมให้ใครออกค่าใช้จ่ายใด ๆ ท่านได้พาพวกเราไปเล่นกอล์ฟที่เจนีวากอล์ฟคลับ ซึ่งเป็นสนามกอล์ฟที่ให้บริการแก่สมาชิกและแขกของสมาชิกเท่านั้น โดยท่านเล่าให้ฟังว่า Mr.Bruce Rappaport เพื่อนสนิทของท่านซึ่งเป็นมหาเศรษฐีอยู่ในกรุงเจนีวา ไม่ได้รับการพิจารณาให้เข้าร่วมเป็นสมาชิก เนื่องจากเป็นคนเชื้อชาติยิว จึงไม่สามารถเข้ามาเล่นกอล์ฟในสนามแห่งนี้ได้แม้ว่าจะมีสมาชิกพามาเล่นก็ตาม ท่านได้กำชับทุกคนว่าอย่าให้ Mr..Bruce รู้ว่าพวกเราไปเล่นกอล์ฟที่สนามแห่งนี้ เนื่องจากท่านเกรงว่าเพื่อนคนนี้จะรู้สึกเสียใจ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความไยดีต่อมิตรสหายของท่าน

อีกเหตุการณ์หนึ่งที่ข้าพเจ้ายังไม่ลืมเลือนในความเอื้ออาทรต่อมิตรสหายของท่าน คือท่านได้ชักชวนเพื่อนๆ ไปเยี่ยมคุณสมพจน์ ปิยะอุย ซึ่งลี้ภัยทางการเมืองไปที่กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ เมื่อประมาณ 20 กว่าปีที่แล้ว ซึ่งสะท้อนให้เห็นอัธยาศัยไมตรีจากน้ำใสใจจริงของท่าน

เมื่อคราวที่ท่านดำรงตำแหน่ง ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี ข้าพเจ้าและเพื่อน ๆ บางคนได้มีโอกาสร่วมเดินทางไปต่างประเทศกับคณะของท่านหลายครั้ง อาทิ ยุโรป, สหรัฐอเมริกา, สาธารณรัฐประชาชนจีน, ญี่ปุ่น ฯลฯ ซึ่งพวกเราได้รับประสบการณ์ที่มีคุณค่าและเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมสำหรับประเทศไทยของเรา

การจากไปของท่าน มิใช่เป็นเพียงการสูญเสียอันใหญ่หลวงสำหรับวงศ์ตระกูล และบุคคลใกล้ชิดเท่านั้น แต่ยังเป็นการสูญเสียทรัพยากรบุคคลอันล้ำค่าของชาติบ้านเมืองอีกด้วย

คุณความดีของท่านจะยังประทับอยู่ในใจของข้าพเจ้า และเพื่อน ๆ ของท่านทุกคนตลอดไป และข้าพเจ้าขอให้บุญกุศลความดีงามที่ท่านได้สร้างไว้ต่อประเทศชาติบ้านเมืองตลอดระยะเวลาที่มีชีวิตอยู่ จงเป็นพลวปัจจัยให้ดวงวิญญาณของท่านสถิตอยู่บนสรวงสวรรค์ชั้นพิมาน ตลอดกาลนานเทอญ

สง่า เปรมโอชา

"ชีวิตแห่งการต่อสู้"

พลตรีสนั่น ขจรประศาสน์

ผมขอแสดงความเสียใจและอาลัยเป็นอย่างยิ่ง ต่อการถึงแก่อนิจกรรมของ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ อดีตนายกรัฐมนตรี คนที่ 17 ของประเทศไทย

ผมรู้จักคุ้นเคยกับ พลเอกชาติชายฯ มาเป็นเวลานาน ในฐานะที่ท่านเป็นผู้บังคับบัญชาของผม ตั้งแต่เมื่อครั้งท่านดำรงตำแหน่งผู้บังคับการโรงเรียนยานเกราะ ขณะนั้น ผมเริ่มรับราชการเป็นผู้บังคับหมวดกองร้อยยานเกราะ ซึ่งทำให้ท่านเรียกผมว่า "ผู้หมวด" และผมเองก็เรียกท่านว่า "ผู้การ" มาโดยตลอด จนกระทั่งผมมาเป็นนักการเมืองก็ได้รับความไว้วางใจจากท่าน ให้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และรองนายกรัฐมนตรี ในรัฐบาลที่ท่านเป็นนายกรัฐมนตรี และท่านก็ยังเป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการ เมื่อครั้งที่ผมได้รับพระมหากรุณาธิคุณ พระราชทานยศ "พลตรี" จากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อีกด้วย

พลเอกชาติชายฯ นับว่าเป็นนักการทหาร นักการทูต นักการเมือง นักบริหารที่มีความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ และวิสัยทัศน์อันกว้างไกล เป็นทั้งนักคิด นักปฏิบัติ ที่มีความทันสมัยและร่วมสมัย และที่สำคัญท่านเป็นผู้ที่มีอารมณ์ขันอยู่เสมอ ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่หาได้ยากในบุคคลคนเดียว ในฐานะนักการทหารท่านก็เป็นชายชาติทหารอย่างแท้จริง ได้เข้าร่วมรบในสมรภูมิสงครามอินโดจีน สงครามโลกครั้งที่ 2 และสงครามเกาหลีอย่างกล้าหาญ อีกทั้งท่านยังเป็นนายทหารที่มีความคิดก้าวหน้า โดยได้จัดตั้งโรงเรียนยานเกราะขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทย ในด้านการต่างประเทศ ท่านได้ดำรงตำแหน่งทางการทูตประจำ ณ ประเทศต่าง ๆ เป็นระยะเวลายาวนานถึง 15 ปี นอกจากนี้ ในทางการเมืองและทางการบริหารท่านได้รับเลือกจากประชาชนชาวนครราชสีมาให้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาตลอดทุกสมัย ได้ก่อตั้งพรรคและเป็นหัวหน้าพรรคชาติพัฒนาคนแรก และได้รับความไว้วางใจให้ดำรงตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการอีกหลายกระทรวง จนได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี คนที่ 17 ของประเทศไทย การริเริ่มนโยบายด้านเศรษฐกิจของท่านที่ให้ "เปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า" ทำให้รัฐบาลในสมัยต่อ ๆ มาล้วนต้องดำเนินการตามนโยบายนี้ ซึ่งนับเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติโดยส่วนรวมเป็นอันมาก กล่าวได้ว่า ประวัติชีวิตของ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ คือ "ชีวิตแห่งการต่อสู้" ซึ่งไม่ว่าจะมองในด้านใดล้วนเป็นแบบอย่างที่อนุชนรุ่นหลังจะต้องจารึกและจดจำไว้ตลอดไป โดยเฉพาะในทางการเมืองนั้น ท่านเป็นผู้ที่ทำให้การเมืองไทยมีสีสันยากที่จะหาใครเหมือน การจากไปของท่าน จึงเป็นการสูญเสียทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าของชาติไปอย่างน่าเสียดายเป็นอย่างยิ่ง

ขอกุศลและคุณความดีที่ พลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ ได้บำเพ็ญมาตลอดชั่วอายุขัย และผลบุญที่ครอบครัว ญาติมิตร บำเพ็ญอุทิศให้ จงเป็นปัจจัยน้อมนำให้ดวงวิญญาณของท่านไปสู่สุคติในสัมปรายภพด้วย เทอญ

พลตรี
(สนั่น ขจรประศาสน์)
รองนายกรัฐมนตรี
และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

คำไว้อาลัย แด่ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

สมบัติ พานิชชีวะ

กระผมได้มีโอกาสติดตามและใกล้ชิดท่านมากว่า 20 ปี ตลอดระยะเวลานั้นกระผมได้รับความเอ็นดู ความเมตตา ความอบอุ่นและความเป็นกันเองเสมอ และท่านได้ให้ความอนุเคราะห์ในทุกเรื่องที่ท่านพึงกระทำให้ได้แก่ทุกคน ท่านเป็นผู้ที่มีแต่ให้ และเป็นที่ผู้ได้รับความเคารพอย่างจริงใจจากผู้ใกล้ชิดเสมอ ท่านเป็นบุคคลที่ยากจะลืมเลือนได้

การจากไปของท่าน มิได้เป็นสิ่งที่คาดคิดไว้ก่อน เมื่อทราบการถึงแก่อสัญกรรมของท่าน กระผมจึงแทบจะไม่เชื่อและรู้สึกถึงการสูญเสียอย่างใหญ่หลวง

บุญกุศลใดที่ท่านได้เคยกระทำไว้ ขอจงดลบันดาลให้ท่านไปสู่สุคติเทอญ

(สมบัติ พานิชชีวะ)

วันที่ผมจะไม่ลืม และคงลืมไม่ได้

เป็ยก (สมพจน์ ปิยะอุย)

ผมได้รับเกียรติจากท่านผู้หญิงบุญเรือน ชุณหะวัณ ขอให้ผมเขียนคำไว้อาลัย เพื่อเป็นอนุสรณ์แด่ท่านพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ที่จากพวกเราไปแล้วอย่างไม่มีวันกลับ จะเหลือก็แต่ความทรงจำอันดีงามของท่านที่ทิ้งไว้ให้พวกเรา โดยเฉพาะตัวผมเอง

ผมไม่ทราบว่าจะสรรหาถ้อยคำอย่างไรดีมาเรียบเรียงให้สมเกียรติกับรัฐบุรุษอย่างท่าน ท่านเป็นอดีตนายกรัฐมนตรีคนหนึ่งที่มีคนรักเคารพ และนับถือมากที่สุด ทั้งในด้านส่วนตัว การงานของท่าน ผลงานของท่านทุก ๆ ชิ้น ควรจารึกไว้ในประวัติศาสตร์ให้คนรุ่นหลังได้รับทราบ

ผมมีโอกาสได้ติดตามไปเที่ยว และดูงานต่างประเทศหลายสิบประเทศ จนกระทั่งได้เรียนรู้อะไรต่อมิอะไรหลายอย่างจากท่าน และได้เพิ่มความสนิทสนมกับท่านมากยิ่งขึ้น ท่านรักเอ็นดูผมเสมือนน้องชายคนหนึ่งของท่าน พี่ชาติ (ผมขอเรียกท่านว่าพี่ชาติอย่างที่ท่านเคยขอร้องให้ผมเรียกท่านเช่นนั้น) ไม่ใช่คนถือตัวถือยศ ถือตำแหน่ง คบได้กับคนทุกชั้นไม่ว่าจะรวย จน ท่านให้ความช่วยเหลือ และเมตตาปรานีให้ความเป็นกันเองกับทุก ๆ คน

ท่านเป็นผู้ที่รับผิดชอบมากต่อหน้าที่ มีจิตใจเสมอต้นเสมอปลาย ตำแหน่งหน้าที่อันสูงส่งของท่านไม่ได้เป็นสิ่งขวางกั้น และแยกชั้นวรรณะ แต่อย่างไร ท่านมีเพื่อนมาก และคบได้ทุกระดับ ทุกวัย ทุกอาชีพ สัญชาติ ศาสนา (ไม่ใช่ว่าทำไปเพราะต้องการหาเสียงทางการเมือง) แต่เป็นนิสัยและบุคลิกส่วนตัวของท่านเกิดจากธาตุแท้ของท่านจริง ๆ ผมยังไม่ค่อยได้เห็นท่านผู้ใหญ่ระดับเดียวกับท่านผู้ใดจะมีเพื่อนมาก และมีอยู่เกือบทุก ๆ ประเทศในโลกนี้ และเพื่อนสนิท ๆ ของท่านก็เป็นระดับผู้นำ นักธุรกิจสำคัญของแต่ละประเทศแทบทั้งนั้น

อุปนิสัยส่วนตัวของพี่ชาติ ท่านเป็นผู้มีอารมณ์ขัน และชอบกีฬาท้าทายหลาย ๆ อย่าง ท่านจะมีเรื่องอะไร ๆ ตลก ๆ แปลก ๆ ซึ่งจะเรียกเสียงหัวเราะมาเล่าสู่ให้พวกเราฟังกันเป็นประจำ เป็นเรื่องการเมือง การบ้านส่วนตัว โดยไม่ค่อยจะซ้ำกันสักเรื่องเดียว ท่านชอบกีฬามาก ท่านจึงดูแข็งแรง กระฉับกระเฉง และดูอ่อนกว่าวัย ซึ่งเราเรียกว่าท่านยังดูหนุ่ม และหล่ออยู่เสมอ

ท่านชอบขับรถยนต์สปอร์ต ชิ่งมอเตอร์ไซค์ ขี่ม้าผาดโผน สกี เทนนิส และกอล์ฟ คือกีฬาของโปรด รักดนตรีเป็นชีวิตจิตใจ ชอบเล่นเปียโน และเล่นได้ดีพอสมควร ท่านชอบฟังเพลงแจ๊ส ป๊อป ลูกทุ่งไทย ฝรั่ง ถึงแม้ว่าท่านจะมีธุรกิจการงานที่ต้องรับภาระมากมาย ก็ยังหาเวลาปลีกตัวไปเล่น และซ้อมอยู่เป็นประจำ ลีลาศ เต้นรำได้สวยมาก จนกระทั่งเป็นที่แปลกใจ และทำให้คนในสถานที่ที่เต้นรำทึ่งไปหมด เพราะไม่ค่อยเห็นนายกรัฐมนตรีคนไหนเต้นรำระดับเท้าไฟได้เท่าพี่ชาติของเรา

วันที่ผมจะไม่ลืม และคงลืมไม่ได้ ตลอดที่ผมยังมีลมหายใจอยู่ คือวันที่ท่านถูกเชิญให้ออกไปนอกประเทศ ไปพักผ่อนชั่วคราวที่กรุงลอนดอน โดย คณะ รสช. ผมไปส่งท่านด้วย และได้นั่งรถไปคันเดียวกับท่าน ออกจากบ้านราชครู มีผู้คนมาส่งท่านมากมายเป็นบรรยากาศที่เศร้ามาก ๆ มีญาติพี่น้อง นักข่าวไทย และต่างประเทศ และประชาชนซึ่งยังจงรักภักดีต่อท่าน ตะโกน

เรียกท่านให้พร "น้าชาติจงเจริญ ไชโย ไชโย ไชโย" และปรบมือให้เกียรติกับท่าน โค้งคำนับ ยกมือไหว้ สองข้างทางมีนักข่าวทั้งหญิงชายมายืนส่งหลายคนรวมทั้งนักข่าวหญิงคนหนึ่งร้องไห้ด้วยความอาลัยรัก และสงสาร และในเวลาเดียวกัน ผมเหลือบมองเห็นพี่ชาติหยิบผ้าเช็ดหน้ามาซับน้ำตาที่ซึมออกมาจากนัยน์ตาของท่านชายชาติทหารด้วยความตื้นตัน สำนึกในความรักห่วงใย และเอื้ออาทรของเขาเหล่านั้น ตัวผมเองก็อดไม่ได้ที่น้ำตาจะซึมออกมาเหมือนกันที่ได้รับรู้ถึงเหตุการณ์เช่นนี้ ระหว่างอยู่บนเครื่องบินผมก็ได้ถามท่านว่า "พี่ชาติไม่โกรธ ไม่อาฆาต ไม่แค้น ใครบ้างหรือ ทั้ง ๆ ที่เป็นนายกรัฐมนตรีได้ให้การสนับสนุนพวกเขา เลื่อนตำแหน่ง แต่งตั้งตำแหน่งให้เขา ทำไมเขาถึงกล้าทำกับพี่ได้อย่างนี้" พี่ชาติของผมก็ได้แต่หัวเราะบอกว่า นี่มันการเมืองแบบไทย ๆ อย่าไปคิดอะไรมาก.....เพื่อนกันทั้งนั้น....!! นี่แหละครับคำเดียวที่ผม และทุก ๆ คน จะจำได้ติดหู และพูดกันติดปากจนทุกวันนี้คือ NO PROBLEM หรือน้าชาติ MR. NO PROBLEM ของเรานั่นเอง

"ผมจะทำสนามรบอินโดจีนให้เป็นตลาดการค้า" ก็เป็นสุนทรพจน์ที่เลื่องลือกระฉ่อนไปทั่วโลก และก็ได้ทำสำเร็จไปขั้นหนึ่งแล้ว สมัยนั้นมีคนต่างประเทศมาลงทุน และนำเงินตราต่างประเทศเข้ามาในไทยมากมาย อาทิ เช่น ประเทศญี่ปุ่น เกาหลี ไต้หวัน อเมริกา ฯลฯ เป็นต้น พี่ชาติได้ทิ้งผลงานไว้ให้คนไทย และลูกหลานคนไทยได้สร้างเนื้อสร้างตัวกันมากมาย

การจากไปของพี่ชาติ ทำให้ผม เพื่อน ๆ และทุก ๆ คน ในครอบครัวของผมเสียใจ และเสียดายเป็นอย่างมาก ผมแน่ใจว่าทุก ๆ คน ก็คงมีความรู้สึกเช่นเดียวกับเรา และจะต้องจดจำคุณงามความดีของพี่ชาติตลอดไป กุศลผลบุญทั้งหมดที่ผมได้ประกอบมาจน ณ บัดนี้ ผมขอกราบอุทิศให้แก่พี่ชาติของผม และผลบุญกุศลทั้งหลายที่พี่ชาติได้ทำไว้ จงดลบันดาล และน้อมนำดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของพี่ชาติไปสู่สุคติในสัมปรายภพด้วยเทอญ

จาก
เปี๊ยก (สมพจน์ ปิยะอุย)

อาลัย ท่านนายกฯ ชาติชาย...ถึงตายยังทำให้คนมีสุข

สมหมาย ปาริจฉัตต์

คนหนังสือพิมพ์มักถูกเปรียบว่า เป็นพวกเป็ด พวกไก่ คือจิกโน่นนิด จิกนี่หน่อย ไปเรื่อยแล้วแต่เหตุการณ์จะพาไปทางไหน

คงเพราะเหตุนี้เอง พวกเราคนทำอาชีพนี้จึงต้องพึ่งพา ข่าวสาร ข้อมูล และความรู้จากคนที่รู้ ชำนิชำนาญจริง ๆ

การหาความรู้ทางลัดที่ดีที่สุด ก็คือ ฟัง คนมีความรู้ มีประสบการณ์นั่นเอง

ในบรรดาท่านเหล่านั้น ท่านนายกฯ ชาติชาย เป็นผู้ใหญ่ในบ้านเมืองอีกท่านหนึ่งซึ่งไม่เคยทำให้พวกเราคนหนังสือพิมพ์ผิดหวัง

ทุกครั้งที่ท่านนายกฯ ชาติชาย ให้ความเมตตาคุณขรรค์ชัย บุนปาน ประธานกรรมการบริษัทมติชน นัดพบปะเสวนาอย่างผู้ใหญ่ให้กับลูกกับหลาน ผมเป็นต้องขอตามขบวนไปด้วยประจำ

ได้ไปฟังท่านนายกฯ ชาติชาย คุยเรื่องโน้น เรื่องนี้ ทีไร ไม่เคยผิดหวัง

ท่านนายกฯ ชาติชาย มีเรื่องใหม่ ๆ มาเล่าให้ฟังตลอด สองสามชั่วโมงไม่เคยเบื่อ ติดตามด้วยเสียงฮาอีกต่างหาก เหตุที่ท่านเป็นคนความคิดไม่เคยหยุดนิ่ง มีวิสัยทัศน์มองกว้าง มองไกล ความรู้ประสบการณ์ของท่านทำให้เราได้ความคิดความอ่านมากมาย ทำให้มองเห็นทางออกของปัญหาต่าง ๆ ตลอด

ไม่มีปัญหาอะไรที่แก้ไม่ได้ ท่านพูดให้เราได้ยินบ่อย ๆ

ยิ่งปัญหาเศรษฐกิจ การค้า การขาย ความคิด พล.อ.ชาติชาย เฉียบคมอยู่เรื่อย

ผมยังจำได้ ในจำนวนกระทรวงทั้งหมด บางกระทรวงนักการเมืองส่วนมากมองไม่เห็นความสำคัญ หรือเห็นก็จัดอยู่อันดับท้าย ๆ ตรงกันข้ามกับท่านนายกฯ ชาติชาย

คือ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ท่านนายกฯ ชาติชายมองว่า ถึงยุคเทเลคอมแล้ว ก็ถึงยุคของเปโตรเคมี คนเราใช้ผลิตภัณฑ์เปโตรเคมีเฉลี่ย 20 กิโลกรัมต่อปี ไทยเราใช้แค่ 7 กิโลกรัมต่อปี ยังเหลือส่งตลาดอีกตั้ง 13 กิโลกรัม ขณะที่จีนใช้เพียง 3 กิโลกรัมต่อปี ยังเหลืออีกตั้ง 17 กิโลกรัม ตลาดจีนจึงเป็นตลาดใหญ่ของอุตสาหกรรมเปโตรเคมีของเรา ตลาดสินค้าพลาสติกต่าง ๆ นั่นเอง

ในเขตพื้นที่ตอนใต้ของจีนเชื่อมต่อตอนเหนือของไทย ประชากร 200 กว่าล้าน ไม่ต้องอื่นไกล แค่ผลิตภัณฑ์กระจกเท่านั้น ผลิตขึ้นมาขายไม่หวาดไม่ไหว ในเขตพื้นที่นี้ไม่มีโรงงานผลิตกระจกขนาดใหญ่สักโรง เพราะทุกวันคนเราโดยเฉพาะผู้หญิงต้องใช้เครื่องสำอางมากขึ้นก็ต้องใช้กระจกมากด้วย ในภาวะเศรษฐกิจมีปัญหาจะพบว่าสินค้าอย่างหนึ่งที่ขายไม่ตกหรือตกก็ตกไม่มาก คือเครื่องสำอาง

จีนจะผลิตเองมาแข่งกับเรา ต้องขนวัตถุดิบมาผลิตระยะทาง 3,000 กิโลเมตร ขณะที่ของเราแค่ 900 กิโลเมตร ถึงแม่สายแล้ว เราสู้จีนไม่ได้ก็ให้รู้ไป

นี่เป็นเพียงตัวอย่างเล็ก ๆ ตัวอย่างหนึ่ง ซึ่งท่านนายกฯ ชาติชาย มีให้พวกเราทุกครั้งที่ได้ฟังท่าน

ความสูญเสียบุคคลสำคัญอย่างท่านนายกฯ ชาติชาย นอกจากชาติบ้านเมืองขาดผู้มีประสบการณ์ความรู้ ความสามารถไปแล้ว ทำให้พวกเราขาดแสงสว่างทางปัญญาไปอีกดวงหนึ่งทีเดียว

การจากไปของท่านนายกฯ ชาติชาย ยังแตกต่างไปจากคนอื่น ๆ ขณะที่มรณกรรมของท่านทำให้ผู้คนมากมายร้องไห้ด้วยความอาลัย แต่พร้อมกันนั้นหลายคนก็มีรอยยิ้มควบคู่กันไป ยิ้มเพราะคิดถึงบุคลิกอีกด้านหนึ่งของท่าน

ท่านทำให้คนที่รู้จัก ได้มีความสุข สุขจากลักษณะสุขนิยมของท่าน นั่นเอง

น้อยคน ครับ จะเป็นแบบนี้ ถึงตายยังทำให้คนอื่นมีความสุข

นี่แหละ ท่านนายกฯ ชาติชาย ผู้เป็นที่รักและเคารพของพวกเราชาวหนังสือพิมพ์

ด้วยความเคารพและนับถือ

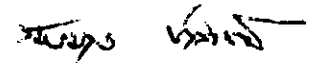

(สมหมาย ปาริจฉัตต์)
บรรณาธิการอาวุโส "มติชนรายวัน"
28 กันยายน 2541

“ผมก็ได้แต่เสียใจและสลดใจอย่างสุดซึ้ง”

พลเอกสายหยุด เกิดผล

ผมรู้สึกเป็นเกียรติที่ท่านผู้หญิงบุญเรือน ชุณหะวัณ ได้ขอให้ผมได้มีส่วนในการเขียนคำไว้อาลัยแด่ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ในฐานะที่เป็นเพื่อนร่วมรุ่น และยังมีการติดต่อโดยใกล้ชิดมาตลอด แม้กระทั่งก่อนที่จะเดินทางไปรับการรักษาตัวที่ประเทศอังกฤษไม่นานนัก ผมก็ยังมีโอกาสได้พบและทานอาหารเย็นกับท่าน ก็เห็นท่านร่าเริง แข็งแรงอย่างปกติ แม้ว่าจะซูบซีดลงบ้างหลังจากการผ่าตัดที่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ และยังมีกำหนดนัดหมายที่จะเชิญเพื่อนร่วมรุ่นไปทานอาหารกลางวันที่บ้าน ในวันที่ 6 พฤษภาคม 2541 ซึ่งตรงกับวันที่ท่านเสียชีวิตที่ประเทศอังกฤษ จำได้ว่าในวันนั้นหลังจากที่มีประกาศทางสื่อมวลชนว่าท่านเสียชีวิต ก็ปรากฏว่าได้มีพายุ ฟ้าฝนตกผิดปกติเป็นที่น่าอัศจรรย์

ในนามของเพื่อนร่วมรุ่นคนหนึ่ง เพื่อเป็นการไว้อาลัยและระลึกถึง พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ผมก็อยากจะขอทบทวนถึงความหลัง สมัยเมื่อยังเป็นนักเรียนนายร้อย จปร. รุ่น 12 ธ.ค. 2483 ซึ่งเป็นวันที่ออกรับราชการรับกระบี่จากนายกรัฐมนตรี เพราะรุ่นก่อนหน้านั้น เมื่อจบการศึกษาตามปกติจะมีคำสั่งบรรจุไปอยู่ตามกรมกองต่างๆ แล้วทุกคนก็ไปขอรับใบเบิกทางและกระบี่จากจ่ากองร้อยนักเรียนนายร้อย แล้วออกเดินทางไปรายงานตัวตามกรมกองที่ได้รับการบรรจุ สำหรับรุ่น 12 ธ.ค. 2483 นี้ เป็นการออกรับราชการโดยหลักสูตรเร่งรัด เพื่อบรรจุในหน่วยกำลังรบเพื่อออกไปปฏิบัติราชการสนามในกรณีพิพาทอินโดจีน (สงครามอินโดจีน 2483-2484) ในรุ่นนี้จึงมีผู้ออกรับราชการพร้อมกันหลายเหล่าด้วยกัน ทั้งราบ ม้า ปืนใหญ่ ขนส่ง(พาหนะ) พลาธิการ ตำรวจ รวมทั้งทหารอากาศ และทหารเรือ (นาวิกโยธิน) เป็นจำนวนรวมทั้งสิ้น 167 นาย ซึ่งนับว่ามากและก็มีทุกเหล่าเป็นพิเศษ

ในสมัยที่เป็นนักเรียนนายร้อยนั้น พวกเรารู้จัก พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ในนาม “สมบุญ ชุณหะวัณ” บุตรชายคนเดียวของผู้บัญชาการมณฑลทหารบกที่ 3 นครราชสีมา ซึ่งในสมัยนั้นผู้บัญชาการมณฑลทหารบก แม้จะมียศเพียงพันเอก แต่ก็มีอำนาจเทียบเท่าแม่ทัพภาคในขณะนี้คือ รับผิดชอบทั่วทั้งภาคตะวันออกเฉียงเหนือเช่นกัน เพราะในสมัยนั้นกองทัพบกแบ่งออกเป็นมณฑลทหารบกต่าง ๆ แทนกองทัพภาคในปัจจุบัน เนื่องจากกำลังพลกองทัพบกถูกลดลงเป็นอย่างมาก หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองปี 2475 หน่วยรบที่ใหญ่ที่สุดมีเพียงกองพันเท่านั้น เพิ่งจะมีการจัดหน่วยเป็นกรมกองพลนับแต่การขยายกำลังเพื่อเข้าสู่สงครามอินโดจีนเป็นต้นมา

เมื่อสมบุญเป็นบุตรชายคนเดียวของผู้บัญชาการมณฑลทหารบกเช่นนี้ จึงไม่เป็นที่น่าแปลกใจที่สมบุญจะมีความเป็นอยู่ที่น่าอิจฉาของเพื่อน ๆ เพราะสมบุญจะมีทั้งกีตาร์ มีรถยนต์ จักรยานยี่ห้อดี ใส่ท็อปบู๊ตมันปลาบ ตั้งแต่ยังเป็นนักเรียน ยิ่งกว่านั้นสมบุญยังเป็นคนรูปหล่อ ดูเหมือนจะพยายามทำทรงผม และวางท่าเลียนแบบ “นโปเลียน” ซึ่งเป็นนักการทหารของฝรั่งเศสที่นักเรียนนายร้อยสมัยนั้น จากการเรียนวิชาประวัติศาสตร์ดูเหมือนจะยกย่องเทิดทูนเป็นพิเศษในแง่ของนักรบ นักยุทธศาสตร์ และบางคนอาจจะพ่วงไปถึง “นักรัก” ด้วย

หลังจากออกรับราชการแล้วผมได้มีโอกาสพบสมบุญอีกครั้งหนึ่งในสงครามอินโดจีน ที่ยังจำได้ก็คือ สมบุญซึ่งสังกัดอยู่ใน ม.พัน 1 รอ. ขึ้นอยู่กับกองพลสุรินทร์ ซึ่งผมเองก็ได้รับการบรรจุอยู่ในกองพันทหารราบที่ 29 ขึ้นอยู่กับกองพลสุรินทร์เช่นเดียวกัน หลังจากที่กองพลเข้าตียึดได้ "สำโรง" หรือ "อุดรมีชัย" ในประเทศเขมรขณะนี้ เช้าวันหนึ่งสมบุญก็ได้ขี่ม้าเทศตัวงามมาเยี่ยมผมถึงที่ตั้ง ทั้งยังได้กรุณาให้ผมได้ลองขี่ดูด้วย ผมยังจำได้และประทับใจไม่รู้ลืม

หลังจากนั้น ชีวิตของสมบุญก็รุ่งเรืองก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ผมเองก็ได้แต่ติดตามชื่นชมอยู่ห่างๆ แต่ถึงกระนั้น ผมก็ยังได้มีโอกาสปฏิบัติงานร่วมกันอีกครั้งหนึ่งกับสมบุญซึ่งได้เปลี่ยนชื่อเป็น "ชาติชาย" ในการปฏิบัติการพิเศษเพื่อขนย้ายทหาร KMT ออกนอกประเทศตามข้อตกลงของสหประชาชาติ ในฐานะที่ผมเป็นฝ่ายเสนาธิการจากกรมข่าวทหารบก ชาติชายก็ยังคงให้ความสนิทสนมเช่นเคย แม้ว่าชาติชายในตอนนั้นจะมียศ ตำแหน่งสูงขึ้น โดยเฉพาะก็คือความเป็นบุตรชายของผู้บัญชาการทหารบก นายกรัฐมนตรี และน้องชายอธิบดีกรมตำรวจที่ทรงอำนาจ ดูเหมือนชีวิตทางการทหารของชาติชายจะรุ่งเรืองสูงสุดก็ในตอนที่ได้รับพระราชทานยศเป็นนายพลจัตวา ในตำแหน่งผู้บัญชาการโรงเรียนยานเกราะ ซึ่งมีหน่วยยานเกราะอันทรงพลังขึ้นอยู่ด้วย มีเครื่องแบบที่สวยสง่าเป็นพิเศษกว่าเหล่าอื่น ผมก็ไม่ทราบว่า ชาติชาย หนุ่มรูปหล่อบุตรชายคนเดียวของผู้บัญชาการทหารบก จะเป็นที่หวังปองของสาว ๆ เพียงไร ขณะนั้นผมเป็นเสนาธิการศูนย์การทหารราบ ได้มีโอกาสพบกับชาติชายอยู่บ้าง เพราะได้รับเชิญให้มาสอนที่โรงเรียนยานเกราะ

ต่อจากนั้นมาชีวิตของชาติชายก็ดูจะหลีกพ้นมรสุมการเมืองไม่พ้น เพราะเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวนักการเมือง ผมเองได้เดินตามแนวทางทหารอาชีพจึงไม่ค่อยมีโอกาสพบชาติชายนัก จะมาพบชาติชายอีกครั้งหนึ่งก็เมื่อชาติชายไปเป็นเอกอัครราชทูตประจำสวิตเซอร์แลนด์และเจนีวา จากคำบอกเล่าของชาติชาย ก็ดูจะไม่ทำให้ชาติชายมีความยากลำบากแต่อย่างไร ที่ถูกมรสุมทางการเมืองถูกส่งออกนอกประเทศไปเป็นเอกอัครราชทูตที่อเมริกาใต้และยุโรป กลับเป็นโอกาสดีที่ชาติชายได้มีโอกาสผูกมิตรกับบุคคลสำคัญต่าง ๆ ของโลก ได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ในด้านการเมืองระหว่างประเทศรวมทั้งศิลปวัฒนธรรม ทำให้เข้าใจชีวิตและกิจการระหว่างประเทศดีขึ้น อันเป็นประโยชน์แก่ชาติชายในโอกาสต่อมา

เมื่อชาติชายได้โดดเข้าเล่นการเมืองเต็มตัว ก็เห็นว่าชาติชายได้ใช้ประสบการณ์นั้นประสบความสำเร็จในขณะที่เป็นรัฐมนตรีต่างประเทศ ได้ช่วยแก้ไขสถานการณ์ที่เรียกว่า "กันยายนทมิฬ" และต่อมาเมื่อได้เป็นหัวหน้าพรรคชาติไทย ก็ได้เป็นนายกรัฐมนตรี แม้ว่าจะมี "เหตุการณ์ รสช." เกิดขึ้น ก็ดูเหมือนว่าไม่ได้ทำให้ชาติชายต้องเดือดร้อนมากนัก กลับเป็นเวลาที่ได้พักผ่อน และปรับแนวความคิดทางการเมืองเสียใหม่ แล้วก็สามารถกลับมาสู่วงการเมืองได้อย่างเดิม ในขณะที่ชาติชายเป็นนายกรัฐมนตรีนั้น ผมเห็นว่าท่านนายกรัฐมนตรีชาติชายได้ทำประโยชน์อย่างใหญ่หลวงแก่ประเทศชาติ นอกจากการนำ "นโยบาย เปลี่ยนสนามรบมาเป็นสนามการค้า" มาใช้แล้ว ท่านยังช่วยผลักดัน "โครงการพื้นที่พัฒนาร่วม-เจ ดี เอ" ระหว่าง ไทย-มาเลเซีย ในการขุดแก๊สและน้ำมันในพื้นที่นอกชายฝั่ง ซึ่งมีข้อตกลงระหว่างไทย-มาเลเซียมา

นานเกือบ 20 ปี ตั้งแต่ปี 2522 ได้เป็นผลสำเร็จ จนสามารถจะนำแก๊สมาใช้ได้ในเร็ว ๆ นี้

ผมได้เขียนไว้ในตอนท้ายหนังสือ "เอกบุรุษชาติอาชาไนย พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ" พิมพ์แจกในวันคล้ายวันเกิดของท่านก่อนที่ท่านจะเสียชีวิต ว่า "ไม่ว่าดวงชะตาของท่านจะเป็นอย่างไร สำหรับผมแล้วเห็นว่า พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นผู้ที่มีชีวิตที่โชคดีที่สุดไม่ว่าในสถานการณ์ใด ๆ ก็ตาม และหวังว่าท่านจะโชคดีตลอดไป" แต่แล้วเมื่อบ่ายวันที่ 6 พฤษภาคม 2541 หลังจากที่ได้ฟังประกาศทางวิทยุและโทรทัศน์ว่าท่านได้เสียชีวิตเสียแล้วที่ประเทศอังกฤษ ผมก็ได้แต่เสียใจและสลดใจอย่างสุดซึ้ง จากการแสดงออกของญาติมิตรและประชาชนทั่วไปที่ต่างก็แสดงความไว้อาลัยเป็นพิเศษ ประกอบกับคุณงามความดีที่ท่านได้ประกอบมาดังกล่าวแล้ว ผมเชื่อมั่นว่าคงจะช่วยดลบันดาลให้ท่าน พลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ ไปสู่สุคติในสัมปรายภพโน้นอย่างไม่ต้องสงสัย

พลเอก
(สายหยุด เกิดผล)
อดีตผู้บัญชาการทหารสูงสุด

“เป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดียิ่ง”

พลอากาศเอก สิทธิ เศวตศิลา

ผมรู้จักกับพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ครั้งแรกที่กรุงวอชิงตัน ดี.ซี. ในปี พ.ศ. 2491 ขณะที่พลเอกชาติชายฯเดินทางมากับคณะมิชชั่นทหารเพื่อเจรจาขอความช่วยเหลือด้านอาวุธจากสหรัฐอเมริกา ซึ่งในขณะนั้นผมเรียนจบปริญญาโทแล้วและอยู่ระหว่างการดูงานก่อนเดินทางกลับประเทศไทย พลเอกชาติชายฯ เป็นคนเปิดเผย คบง่าย ซึ่งไม่นานนักเราก็สนิทสนมกันดี ผมได้มีโอกาสร่วมงานกับพลเอกชาติชายฯ อีกครั้งหนึ่งที่จังหวัดเชียงราย เพื่อดำเนินการอพยพทหารจีนออกจากพม่ากลับไปประเทศไต้หวัน โดยมีผมเป็นนายทหารติดต่อ พล.ต.โดโนแวน เอกอัครราชทูตอเมริกาประจำประเทศไทยในขณะนั้น ภารกิจหน้าที่ของเราไม่เกี่ยวข้องกันมากนัก เพราะพลเอกชาติชายฯ จะอยู่ทางด้านกองทัพบก ส่วนผมถูกยืมตัวมาช่วยราชการกรมตำรวจและกรมประมวลราชการแผ่นดิน อย่างไรก็ดี เราก็ได้พบกันบ่อยครั้งที่บ้านของ พล.ต.อ.เผ่า และคุณหญิงอุดมลักษณ์ ศรียานนท์ พี่สาวของพลเอกชาติชายฯ ซึ่งได้ให้ความกรุณาต่อผมและครอบครัวของผมอย่างมิอาจจะลืมได้ ผมเรียกคุณหญิงอุดมลักษณ์ว่า “พี่ดม” และพี่สาวอื่น ๆ ว่าพี่เช่นกัน ความสนิทสนมของครอบครัวเรานั้นจึงใกล้ชิดกันอย่างต่อเนื่องมานานพอสมควร

การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองครั้งสำคัญเมื่อปี พ.ศ. 2500 ทำให้พลเอกชาติชายฯ ต้องถูกส่งตัวไปเป็นทูตและเอกอัครราชทูตไทยในหลายประเทศ ส่วนผมหลังจากได้รับแต่งตั้งเป็นรองอธิบดีกรมประมวลราชการแผ่นดิน ก็ได้ถูกส่งตัวกลับไปยังกองทัพอากาศใน 2 ปีต่อมา เรามีโอกาสได้มาพบกันอีกครั้งเมื่อพลเอกชาติชายฯ กลับมาเป็นอธิบดีกรมการเมือง และรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศในสมัยของรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร ขณะที่ผมเป็นรองเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ เวลามีการประชุมอาเซียนประจำปีทุกครั้ง พลเอกชาติชายฯ จะเชิญให้ผมร่วมคณะไปด้วย ในปี พ.ศ. 2518 ผมได้ร่วมเดินทางไปกับคณะของนายกรัฐมนตรี ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช โดยมี พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และผมไปในฐานะเลขาธิการสภาความมั่นคงแห่งชาติ เพื่อสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งนับเป็นประวัติศาสตร์ครั้งสำคัญของสัมพันธภาพไทย-จีน ผลงานสำคัญครั้งนี้ควรมอบให้แก่ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช และ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

พลเอกชาติชายฯ ลาออกจากราชการและเป็นผู้ร่วมก่อตั้งพรรคชาติไทยขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2518 ได้มีโอกาสเข้าร่วมรัฐบาลหลายครั้งในระยะต่อมา ส่วนผมได้รับโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็นรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ในสมัยของรัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ เรื่อยมาตลอดสมัยของรัฐบาลที่มีพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี จนหลังการเลือกตั้ง พ.ศ. 2531 เมื่อพลเอกเปรมบอกกับพวกเราว่า “ผมพอแล้ว” และไม่ขอรับเป็นนายกฯ อีกต่อไป พลเอกชาติชายฯ ซึ่งเป็นหัวหน้าพรรคชาติไทยและมีสมาชิกได้รับเลือกตั้งมากที่สุดในขณะนั้นได้รับโปรดเกล้าฯแต่งตั้งให้เป็นนายกรัฐมนตรีคนแรกตามระบอบประชาธิปไตยของเมืองไทย ส่วนผมซึ่งขณะนั้นเป็นหัวหน้าพรรคกิจสังคมก็ยังคงดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสืบมา จริงอยู่ แม้มีแนวความคิดการดำเนินนโยบายต่างประเทศ

ของพลเอกชาติชายฯซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรี กับของผมซึ่งเป็นรัฐมนตรีต่างประเทศ ไม่สู้จะตรงกันนัก แต่ก็เป็นเรื่องของความหลากหลายทางความคิดของแต่ละคนในระบอบประชาธิปไตย อย่างไรก็ตาม มีเหตุการณ์ทางการเมืองหลายอย่างในขณะนั้น ซึ่งทำให้ผมต้องออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศในปลายเดือนสิงหาคม 2533 และลาออกจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและพรรคกิจสังคมในกลางเดือนกันยายนถัดมา ทั้งนี้มิได้หมายความว่าความเป็นเพื่อนของผมกับพลเอกชาติชายฯจะเปลี่ยนแปลงไป เมื่อมีโอกาสพบปะกันครั้งใด เราก็ทักทายพูดจาหยอกล้อกันเช่นเคย

พลเอกชาติชายฯ เป็นคนที่ร่าเริง สนุกสนาน มักจะมองโลกในแง่ดีอยู่เสมอ จึงมีเพื่อนฝูงมากมาย และเป็นที่รักใคร่นับถือของคนทั่วไปที่ได้รู้จักและใกล้ชิด มีครอบครัวที่สมบูรณ์ และไม่มีความเคร่งเครียดกับอะไรมากมายนัก คำที่พลเอกชาติชายฯใช้บ่อยครั้งในขณะที่เป็นนายกรัฐมนตรีคือ "ไม่มีปัญหา" หรือ "No Problem" บุคลิกของพลเอกชาติชายฯ มีลักษณะโดดเด่นเป็นพิเศษคือเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดียิ่ง สามารถเป็นมิตรได้กับคนทุกรุ่นทุกวัยเป็นอย่างดี

พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้ประกอบคุณงามความดีไว้ให้กับประเทศชาติมากมาย ทั้งในด้านการทหาร การต่างประเทศ การเศรษฐกิจและการเมืองของประเทศไทย ได้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเด็ดเดี่ยวกล้าหาญหลายครั้งจนได้รับการสรรเสริญและยกย่องเป็นพิเศษ พลเอกชาติชายฯเป็นผู้ที่อดทน ไม่ยอมให้ความเจ็บป่วยของตนต้องเป็นที่กังวลของญาติมิตร และประชาชนโดยทั่วไป ผมได้มีโอกาสไปเยี่ยมพลเอกชาติชายฯ เมื่อเข้ารับการผ่าตัดลำไส้ครั้งแรกที่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ พลเอกชาติชายฯ ยอมรับว่าก่อนรับการผ่าตัดครั้งนั้นช่างเจ็บปวดเสียเหลือเกิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งขณะเข้าเฝ้าฯ ถวายรายงานเรื่องเศรษฐกิจของประเทศต่อหน้าพระพักตร์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก่อนเข้าโรงพยาบาล ผลปรากฏว่าลำไส้อุดตัน และนายแพทย์ได้ตัดลำไส้ทิ้งไป 5 ฟุต กระนั้นพลเอกชาติชายฯ ก็ยังยิ้มออกและบอกผมว่าจะเดินทางไปขอความช่วยเหลือจากประเทศญี่ปุ่น ผมได้แนะนำว่าเรื่องไปญี่ปุ่นนั้นขอให้เก็บไว้ก่อน ให้พักฟื้นให้ร่างกายแข็งแรงดีเสียก่อนสัก 2 เดือน พลเอกชาติชายฯ ก็ตอบรับไว้ แต่ภายใน 3 - 4 สัปดาห์ต่อมาก็ได้ข่าวว่าได้เดินทางไปญี่ปุ่นในขณะที่สภาพร่างกายไม่สู้จะอำนวยนัก

พลเอกชาติชายฯ ได้ปฏิบัติหน้าที่หัวหน้าพรรคชาติพัฒนาด้วยความแข็งขันอย่างมีความสุข คอยให้กำลังใจแก่สมาชิกพรรคเสมอมาจนวาระสุดท้ายก่อนเดินทางไปอังกฤษ แม้จะเจ็บปวดรวดร้าวเพียงใด แต่พลเอกชาติชายฯ ก็ยังคงดูแข็งแรง กระฉับกระเฉง ว่องไว เหมือนกับจะย้ำให้ลูกพรรคต่าง ๆ เข้าใจว่า "No Problem" หรือ "ไม่มีปัญหา"

การจากไปของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้ยังความเศร้าสลดให้แก่ครอบครัว ญาติมิตร และผู้ที่เคารพ รู้จักคุ้นเคยกับท่านมากมาย ผมและครอบครัวขอแสดงความเสียใจอย่างสุดซึ้งมายังท่านผู้หญิงบุญเรือน และครอบครัว "ชุณหะวัณ" ณ ที่นี้ด้วยใจจริง

ขอให้กุศลผลบุญที่พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้สร้างไว้แก่ประเทศชาติตลอดชีวิตของท่านจงเป็นพลังเสริมส่งให้วิญญาณอันบริสุทธิ์ของท่านไปสู่สุคติในสัมปรายภพทุกประการ

(พลอากาศเอก สิทธิ เศวตศิลา)

คำไว้อาลัย แด่ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

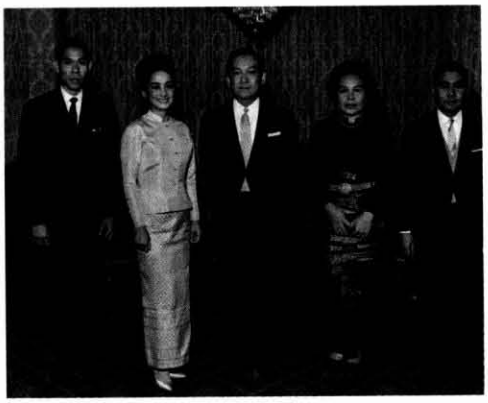

นายสินธุ ศรสงคราม

กระผมได้ร่วมงานกับท่านพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2507 ซึ่งขณะนั้นท่านดำรงตำแหน่งเป็นเอกอัครราชทูตประจำสาธารณรัฐออสเตรีย ในสถานทูตเรามีกันอยู่ 3 คน คือท่านเอกอัครราชทูต ท่านเลขานุการเอก และกระผมเอง ซึ่งเป็นข้าราชการชั้นผู้น้อยสุด งานหนักมากทั้งงานประจำและงานรับรอง ท่านทูตเป็นทั้งนายที่ดี เป็นพี่ชายที่น่ารัก ท่านเด็ดขาดและมีความรับผิดชอบสูงในเรื่องของงาน โอบอ้อมอารีกับผู้ร่วมงานตลอดจนคนไทยทุก ๆ คนในประเทศที่ท่านเป็นเอกอัครราชทูตอยู่ กระผมเองให้ความเคารพรักท่านอย่างสูงในคุณสมบัติดังกล่าวมาแล้ว และได้ทำหน้าที่เลขาฯของท่านตั้งแต่ปี พ.ศ.2507 เป็นต้นมาจนท่านได้มีโอกาสกลับประเทศชาติและเริ่มรับใช้ชาติในด้านการเมืองก็ยังทำหน้าที่เลขาฯ ของท่านตลอดมาจนท่านเปลี่ยนจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศไปเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม กระผมจึงไม่ได้ตามไปเป็นเลขาฯ ท่าน ด้วยทราบดีว่าคงจะรับใช้ท่านไม่ได้เต็มที่เพราะไม่มีความรู้ในกระทรวงอุตสาหกรรมเลย แม้กระนั้นก็ดี การติดต่อก็มิได้เคยขาดหายไป ขณะใดที่ท่านอยู่ในตำแหน่งที่ใหญ่โตมีบริวารรอบข้าง กระผมเองก็ไม่เคยเข้าไปติดต่อด้วย แต่หากเวลาใดที่ท่านมิได้อยู่ในตำแหน่ง กระผมก็จะไปหาท่านและมีอะไรที่จะรับใช้ท่านได้แล้วก็จะทำให้ทันทีเสมอมา เราเข้าใจอุปนิสัยของกันและกันดี ท่านเองก็ทราบดีว่าผมให้ความเคารพ รักและจริงใจกับท่านแค่ไหน เพียงใด เราทำงานมาด้วยกันเป็นเวลานาน เคยร่วมเป็นร่วมตายกันมาแล้ว บางเรื่องไม่ต้องพูดก็ทราบได้ว่าท่านต้องการอะไร จะต้องทำอะไร มีเรื่องอะไรที่ไม่เห็นด้วยก็พูดกันตรง ๆ ท่านไม่โกรธและรับฟังความเห็นของเราและของทุก ๆ คนเสมอ คุณความดีที่ท่านได้ทำให้แก่ชาติบ้านเมืองมีมากน้อยแค่ไหน คงจะทราบดีแล้ว ไม่จำเป็นจะต้องกล่าวในที่นี้อีก แต่ความจริงใจ ความโอบอ้อมอารี และการให้อภัยแก่ทุกคนทุกเรื่องนั้น ผู้ที่เคยใกล้ชิดกับท่านคงจะให้คำยืนยันและเห็นด้วยกับความเห็นของกระผมในเรื่องนี้ ซึ่งคุณสมบัติในเรื่องเหล่านี้เราอาจจะหาได้ไม่ง่ายนักในยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากนักการเมือง ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าเสียใจอย่างยิ่ง

ท่านจากพวกเราไปสู่สุคติแล้ว เหลือไว้แต่คุณความดีให้พวกเราระลึกถึง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับกระผมเองนั้น ยังคิดถึงท่านตลอดเวลาและแน่ใจว่าจากคุณความดีที่ท่านสั่งสมไว้ในชาตินี้จะนำพาท่านไปอยู่ในที่ที่มีความสุขมากกว่าในโลกเรานี้แน่นอนและขอภาวนาให้ท่านได้อยู่ในที่ที่นั้นตลอดไป

ด้วยความอาลัยจากกระผม

(นายสินธุ ศรสงคราม)

ด้วยอาลัยจากใจที่เคารพอย่างสูงยิ่ง

นางสุจินดา เชิดชัย

เมื่อ ฯพณฯ พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ ลาลับจากโลกไปแล้วอย่างไม่มีวันกลับ ดิฉันก็รู้สึกใจหายเหมือนหนึ่งได้สูญเสียญาติผู้ใหญ่ที่เคารพอย่างสูงไป เพราะในช่วงเวลาที่ยาวนานเป็นเวลา 23 ปี ที่ได้มีโอกาสรู้จักกับท่าน ท่านก็ให้ความเมตตาปรานีตลอดมา

ฯพณฯ พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นบุคคลสำคัญที่สุดคนหนึ่งของประวัติศาสตร์ชาติไทย ได้ขึ้นดำรงตำแหน่งผู้บริหารสูงสุดของประเทศ คือ นายกรัฐมนตรี ตามวิถีแห่งประชาธิปไตย ชีวิตของท่านเต็มไปด้วยการต่อสู้และการเสียสละ ความเป็นนักสู้ไม่เคยย่อท้อยอมแพ้ต่ออุปสรรคใด ๆ ของท่าน เป็นแรงบันดาลใจสูงส่งของดิฉันในยามที่ต้องเผชิญกับอุปสรรคความทุกข์ยากในด้านใด ๆ ก็ตาม ดิฉันจะนึกถึงท่าน แล้วก็จะเกิดความรู้สึกเข้มแข็ง มีกำลังใจต่อสู้ต่อไปอีก ดิฉันจึงสามารถผ่านพ้นอุปสรรค และปัญหาที่เกิดขึ้นตลอดมา ตราบเท่าทุกวันนี้

ขอให้วิญญาณของ ฯพณฯ พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ จงไปสู่สุคติภพตลอดชั่วนิรันดร์กาล

ด้วยความอาลัย และเคารพอย่างสูง

นางสุจินดา เชิดชัย
ประธานบริษัท กลุ่มเชิดชัย

ขอคารวะ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

พลเอกสุนทร คงสมพงษ์

ผมทราบข่าวว่าท่าน พลเอกชาติชายฯ เดินทางไปประเทศอังกฤษ แต่ไม่ทราบว่าท่านป่วย บังเอิญระหว่างนั้นผมก็กำลังจะเดินทางไป LONDON เช่นกัน และตั้งใจว่าจะไปเยี่ยมคารวะท่าน แต่ผมยังไม่ทันจะเดินทางไป ก็ได้ทราบข่าวอันน่าสลดใจว่าท่านได้ถึงแก่อนิจกรรมแล้วจึงไม่มีโอกาสได้คารวะท่านอีก

ตลอดเวลาที่ผมรับราชการอยู่ ผมได้รับความเมตตาปรานีจากท่านเป็นอย่างดีเสมอมา ผมได้มีโอกาสรับใช้ท่านอย่างใกล้ชิด ในขณะที่ผมดำรงตำแหน่งเสนาธิการทหาร และผู้บัญชาการทหารสูงสุด และท่านดำรงตำแหน่ง นายกรัฐมนตรี ท่านมีความเข้าใจปัญหาของกองทัพอย่างลึกซึ้ง มีอยู่วันหนึ่ง ผมได้กราบเรียนกับท่านว่า กองทัพบกน่าจะมีเฮลิคอปเตอร์แบบ CHINOOK เข้ามาประจำการอีก เพราะเมื่อสมัยประเทศไทยมีปัญหากับประเทศลาว เราไม่สามารถเคลื่อนย้ายปืนใหญ่ได้อย่างทันสถานการณ์ แต่ฝ่ายลาวมีเฮลิคอปเตอร์สำหรับเคลื่อนย้ายปืนใหญ่ได้ ท่านก็เห็นด้วย และสั่งการให้ผมประสานกับบริษัท BOEING HELICOPTER โดยตรง และรีบดำเนินการอย่างเร่งด่วน ท่านจะจัดการทางงบประมาณให้เป็นกรณีพิเศษ ในชั้นต้นผมเกรงใจท่าน ผมกราบเรียนท่านว่าจะขอจัดหาเพียง 3 เครื่อง เป็นเฮลิคอปเตอร์แบบ CH-47D ซึ่งเป็นแบบใหม่ล่าสุด ท่านก็อนุมัติ ก่อนผมออกเดินทางไปสหรัฐฯ ผมได้ประสานกับ บริษัท BOEING HELICOPTER ว่าหากเราจะซื้อเพิ่มอีก 3 เครื่อง (รวมเป็น 6 เครื่อง) จะยืนราคาเดิมได้หรือไม่ ทางบริษัทฯเงียบไปประมาณ 1 สัปดาห์ ในที่สุดก็ตกลงขายเพิ่มให้อีก 3 เครื่องในราคาเดิม ผมก็เข้าไปกราบเรียนท่านว่าน่าจะจัดหาเพิ่มอีก 3 เครื่อง เพื่อให้สามารถปฏิบัติภารกิจได้สมบูรณ์ ท่านก็อนุมัติโดยทันที พร้อมกับเร่งรัดให้ผมเดินทางไปตกลงในหลักการโดยเร็วที่สุด ท่านยังเคยปรารภกับผมว่า "จ๊อด ว่างๆ บินให้พี่นั่งบ้างนะ" แต่ในที่สุดท่านก็ยังไม่เคยนั่งเฮลิคอปเตอร์ ที่ท่านเป็นผู้อนุมัติให้จัดหา นับว่าท่านเป็นผู้มีพระคุณอย่างอเนกอนันต์ต่อกองทัพ ขอให้ดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของท่าน จงสถิตอยู่ ณ สรวงสวรรค์อันสงบสุข หากผมได้ประกอบกรรมใด ๆ ที่เป็นที่ระคายเคืองแก่ท่าน ก็ขอความกรุณาอโหสิกรรมให้แก่ผมด้วย

ด้วยความเคารพอย่างยิ่ง

พลเอก

(สุนทร คงสมพงษ์)

หมายเหตุ : *คำไว้อาลัยฉบับนี้พลเอกสุนทร คงสมพงษ์ ได้กรุณาเขียนไว้ให้ก่อนท่านถึงแก่อสัญกรรมเมื่อวันที่ 2 สิงหาคม 2542 คณะผู้จัดทำจึงขออภัยต่อดวงวิญญาณพลเอกสุนทร คงสมพงษ์และครอบครัวของพลเอกสุนทร คงสมพงษ์มา ณ โอกาสนี้ด้วย*

ลูกผู้ชายชื่อ "น้าชาติ"

สุนทร จันทร์รังสี

พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ ในพระราชกฤษฎีกาประกาศยุบสภาผู้แทนราษฎรเมื่อเย็นวันที่ 29 เมษายน พ.ศ. 2531 พร้อมกำหนดให้มีการเลือกตั้งทั่วประเทศในวันที่ 24 กรกฎาคม 2531 คืออีก 85 วันต่อมา

เข็มนาฬิกาหมุนไปได้เพียง 13 ชั่วโมงเท่านั้น เครื่องบินเที่ยวเช้าของวันที่ 30 เมษายนก็ลงสัมผัสสนามโคราช นำอดีตรองนายกรัฐมนตรี พลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ พร้อมด้วยผู้ติดตามคืนถิ่นแผ่นดินย่าโม เปิดฉากตะลุยหาเสียงทันทีเหมือนจะทราบว่า ศึกครั้งนี้ใหญ่หลวงนัก

นั่นคือการเปิดศักราชนายกรัฐมนตรีคนใหม่ แต่เป็นการปิดม่านที่งดงามสวยหรูเต็มเปี่ยมด้วยเกียรติยศของนายกรัฐมนตรียศและนามพลเอกเปรม ติณสูลานนท์

การหาเสียงครั้งนั้นไม่ง่ายดายเหมือนที่ผ่านมา เนื่องเพราะต้องจริงจังและเหน็ดเหนื่อยกว่าทุกครั้ง ด้วยมีพยัคฆ์หนุ่มหน้าใหม่นาม สุวัจน์ ลิปตพัลลภ กระโจนลงสนามแข่งขันด้วย เมื่อแรกใครก็คิดว่าพยัคฆ์นี้คือ สมันน้อยธรรมดา แต่หลังหาเสียงผ่านไปเพียงเดือนเดียว เสียงสะท้อนกลับมาส่งสัญญาณว่าพยัคฆ์หนุ่มคือคู่ปรับที่น่าเกรงขามซึ่งสิงห์เฒ่าจะประมาทมิได้

ในเย็นวันหนึ่ง ณ ริมสระน้ำโรงแรมจอมสุรางค์ ถนนมหาดไทย พลตรีชาติชายเชิญให้ผมไปพบเป็นการส่วนตัว เล่าถึงการหาเสียงที่ต้องขะมักเขม้นกว่าทุกครั้ง แต่ท้ายสุดท่านก็วาดหวังอนาคตของท่านว่า

"ครั้งนี้ ผมไม่ขอเป็นรองนายกฯ อีกแล้ว เป็นแค่รัฐมนตรีมหาดไทยก็พอ เพราะจะทำงานได้มากกว่าเป็นรองนายกฯ"

ไม่มีใครจะล่วงรู้ได้ว่า พลตรีชาติชาย ไม่อาจเป็นรัฐมนตรีมหาดไทยได้ดังหวัง เพราะในอีก 2-3 คืนหลังทราบผลเลือกตั้ง พลตรีชาติชายในฐานะหัวหน้าพรรคชาติไทย มี ส.ส. ได้รับเลือกตั้งมากที่สุด เป็นแกนนำพรรคต่าง ๆ เข้าสนับสนุนพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้ง แต่ต้องถอยกลับออกมาด้วยความงงงวย เมื่อได้รับคำตอบจากท่านนายกรัฐมนตรีรักษาการว่า

"ผมพอแล้ว ขอให้ผู้การปรึกษาหาผู้ที่ได้รับคะแนนสูงเป็นนายกรัฐมนตรีต่อไปเถิด"

พลตรีชาติชาย จึงได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ เป็นนายกรัฐมนตรีคนที่ 17 ของประเทศไทยนับตั้งแต่วันที่ 4 สิงหาคม 2531 ควบกับตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมพร้อมครองยศพลเอกทั้งสามเหล่าทัพ

และประชาชนไทยก็ได้ "น้าชาติ" ซึ่งเป็นน้าคนเดียวของหลาน กรทัพพะรังสี มาเป็นน้าชาติของทุก ๆ คน ตั้งแต่วันนั้นเป็นต้นมา

น้าชาติเป็นความยินดีและภาคภูมิของชาวโคราช ในฐานะที่เป็น ส.ส. โคราชคนแรกที่ไต่เต้าขึ้นถึงตำแหน่งผู้บริหารสูงสุดของประเทศ ชาวโคราชได้ตระเตรียมเดินทางเข้ากรุงเทพ ฯ เพื่อแสดงความยินดีกับท่านในโอกาสนั้น แต่ท่านปฏิเสธเจตนาประชาชนอย่างน่ายกย่องว่า

"คนโคราชหลายพันมาหาคนคนเดียวลำบาก ให้ผมคนเดียวไปหาคนโคราชดีกว่า"

หลังการจัดตั้งคณะรัฐมนตรีเรียบร้อยเพียงอาทิตย์เดียว น้าชาติกลับมายืนประกาศหน้าตลาดเทศบาล 1 ต่อชาวโคราชว่า

"ผมจะผลักดันมหาวิทยาลัยให้เป็นของขวัญแก่ชาวโคราชภายในหนึ่งปีข้างหน้านี้ หากรัฐมนตรีทบวงมหาวิทยาลัย (นายทวิช กลิ่นประทุม) ทำไม่สำเร็จ ก็จะต้องเปลี่ยนตัวรัฐมนตรี" น้าชาติประกาศอย่างเด็ดเดี่ยวแกมสัพยอกในตอนท้าย แต่มีผลให้ท่าน รมต. ทวิชซึ่งติดตามมาด้วยออกอาการคอย่น

ด้วยเจตนารมณ์ที่แน่วแน่ ของขวัญชิ้นแรกได้ปรากฏเป็นจริงยิ่งใหญ่กว่ามหาวิทยาลัยอื่นใด ไม่เสียแรงที่ชาวโคราชรอคอยมานานแสนนาน ไม่ต้องอิจฉาจังหวัดอื่น ๆ ดังที่เป็นมาหลายยุคหลายสมัยอีกต่อไป

เพราะปรากฏเป็นมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 13 กันยายน 2531 แต่งตั้งคณะกรรมการจัดตั้งมหาวิทยาลัยขึ้นในจังหวัดนครราชสีมา ไม่นับถึงของขวัญชิ้นมโหฬารอีกมากมายที่มีคุณค่าเหลือคณานับติดตามมาอีก รวมไปถึงภาวะเศรษฐกิจที่ฟูเฟื่องสุดขีดยิ่งกว่าประเทศใดในเอเชีย

สิ่งมีค่าเมื่อยังอยู่ใกล้ชิด ผู้คนมักจะมองข้ามคุณค่าโดยไม่ตั้งใจ

ดุจเดียวกับน้าชาติเมื่อถึงวันลาจากไม่มีกลับ ชาวไทยทั้งประเทศเริ่มตระหนักในคุณค่าและความสามารถ โดยเฉพาะอย่างยิ่งน้ำใจยิ่งใหญ่ที่ให้อภัยแก่ทุกคนตลอดมา

ไม่ว่าจะเป็นคำตำหนิคำวิจารณ์จากนักคิดนักเขียนหรือสื่อมวลชนคนใดแขนงใด หรือจากการล่วงเกินนักการเมืองไม่ว่าจะเป็นรุ่นลูกรุ่นหลานหรือรุ่นเดียวกัน ที่สุดคือการเหิมเกริมลุแก่อำนาจของขุนทหาร ที่น้าได้สนับสนุนส่งเสริมให้เจริญเติบโตขึ้นมา แต่กลับสนองคุณด้วยการก่อกรรมทำเข็ญแก่น้า

น้าชาติ ไม่เคยเก็บมาคิดมาแค้นให้ซุ่นข้องหมองไหม้

จาก พ.ศ. 2515 ที่ผมเห็นน้าชาติเหยียบย่างเข้ามาในโคราช ในฐานะรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และในฐานะที่ชาวโคราชทั่วไปรู้จักและเกรงขามคือ ลูกชายจอมพลผิน ชุณหะวัณ จากนั้นได้เริ่มลงสมัครเป็น ส.ส.สมัยแรก-สมัยสุดท้าย รวม 8 สมัย จาก พ.ศ.2518-2539 และได้รับเลือกตั้งทุกครั้ง

จวบกระทั่งวันที่ 3 เมษายน 2541 ผมร่วมรับประทานอาหารกับน้าอีกครั้งในงานฉลองวันเกิด ซึ่งไม่มีใครทราบอีกว่าเป็นงานครั้งสุดท้าย

น้าชาติยังคงบุคลิกภาพเดิมคือร่าเริง แคล่วคล่อง ฉับไวทั้งเพิ่มพูนด้วยเมตตาตามเวลาที่ล่วงไป

จงครองวิมุตติสุขในแดนโสฬสและสมปรารถนาในบุญกุศลที่ได้สร้างไว้ทุกประการเทอญ

เพียงประการเดียวที่น้าชาติจะห้ามไม่ได้คือ มิให้ชาวโคราชเดินทางมาหาน้าที่กรุงเทพฯ

ชาวโคราชนับหมื่นตั้งมั่นแล้วว่า จะส่งกายส่งใจมาร่วมแสดงความรักและอาลัยต่อลูกผู้ชายชื่อน้าชาติ ในวันพระราชทานเพลิงศพ 7 พฤศจิกายน 2541 โดยไม่มีอำนาจหรือคำสั่งใดมาขวางกั้นได้

สุนทร จันทร์รังสี
บรรณาธิการอำนวยการหนังสือพิมพ์โคราชรายวัน
ประธานสมาพันธ์สื่อมวลชนพันธมิตรแห่งนครราชสีมา
กรรมการบริหารสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ

คำไว้อาลัย แด่ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

ดร.สุบิน ปิ่นขยัน

กระผมรู้สึกเป็นเกียรติอย่างยิ่งที่ท่านผู้หญิงบุญเรือน ชุณหะวัณ ให้กระผมได้เขียนคำไว้อาลัยให้แก่ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ที่กระผมและครอบครัวเคารพรักยิ่ง

กระผมรู้จัก พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ที่บ้านท่านอาจารย์ พลตรีหม่อมราชวงศ์ คึกฤทธิ์ ปราโมช ซึ่งขณะนั้นท่านอาจารย์คึกฤทธิ์เป็นหัวหน้าพรรคกิจสังคม และกระผมเป็นสมาชิกพรรค กระผมเป็นนักการเมืองรุ่นหลังท่านพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้ทราบบุคลิกภาพและนิสัยใจคอของพลเอกชาติชายจากท่านอาจารย์คึกฤทธิ์ และมารับทราบและประสบพบเห็นด้วยตนเองเมื่อกระผมเข้าร่วมเป็นรัฐมนตรีในคณะของท่านนายกรัฐมนตรี พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ในช่วงปี พ.ศ.2531-2533

ท่านพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นสุภาพบุรุษ มองคนและโลกในแง่ดี โอบอ้อมอารี สนุกสนาน รื่นเริง ทั้งในการทำงานในหน้าที่และชีวิตส่วนตัว ท่านเป็นคนมีอัธยาศัยไมตรีรักพวกพ้องและเพื่อนฝูง ไม่ติฉินนินทา ว่ากล่าวผู้อื่นในทางไม่ดี ไม่อาฆาตจองเวรกับผู้ใด สิ่งที่กระผมกล่าวมานี้คงเป็นที่ทราบโดยทั่วไป และกระผมได้ประสบกับตนเองในช่วงที่กระผมได้มีโอกาสรู้จักและร่วมงานกับท่าน

ท่านพลเอกชาติชาย เป็นนายที่ดี ท่านพูดง่าย สั้น ตรงประเด็นในการสั่งงานราชการ ท่านให้ความไว้วางใจแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา และเมื่อท่านมอบหมายงานให้ทำแล้ว ท่านจะติดตามถามความคืบหน้า ปัญหาและอุปสรรคเป็นครั้งคราว ท่านเป็นกันเอง ให้ความเมตตา ให้กำลังใจและยกย่องในการปฏิบัติงานของผู้ใต้บังคับบัญชา กระผมถือว่ากระผมโชคดีที่ได้มีโอกาสร่วมงานกับท่านและได้เรียนรู้หลายสิ่งหลายอย่างจากท่าน เช่น ท่านมองปัญหาใหญ่เป็นปัญหาเล็ก และท่านมองปัญหาเล็กว่าไม่มีปัญหา ท่านจึงได้พูดอยู่เสมอว่า "No Problem" คือ "ไม่มีปัญหา" หมายความว่า ปัญหาทุกอย่างย่อมแก้ไขได้

ท่านพลเอกชาติชาย เป็นนักประชาธิปไตยที่มีวิสัยทัศน์ไกล ถึงแม้ว่าท่านพลเอกชาติชายมาจากครอบครัวทหาร และท่านเองก็ได้รับการศึกษาจากโรงเรียนทหาร และเป็นทหารอาชีพมาก่อน แต่เมื่อท่านสมัครเป็นนักการเมืองท่านได้พิสูจน์ให้เห็นว่า ท่านรักประชาธิปไตย ท่านเป็นนักประชาธิปไตย และท่านได้รักษาระบอบประชาธิปไตยมาโดยตลอด จากประสบการณ์ของท่านในการรับราชการในกระทรวงการต่างประเทศในตำแหน่งข้าราชการประจำและนักการเมืองเกือบ 20 ปี ท่านมองเห็นปัญหาของประเทศ และแนวทางแก้ไข และท่านได้นำมาใช้ให้เห็นเป็นรูปธรรม เช่น โครงการฝั่งทะเลตะวันออก โครงการฝั่งทะเลภาคใต้สี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ เปลี่ยนสนามรบในอินโดจีนเป็นสนามการค้า ฯลฯ ผลงานของท่านเป็นที่ยอมรับทั้งภายในและภายนอกประเทศ จึงทำให้ท่านได้รับการยอมรับและยกย่องจากนานาประเทศ ให้เป็นผู้นำคนหนึ่งในภูมิภาคนี้

การจากไปโดยไม่มีวันกลับมาของ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ อย่างกะทันหัน ทำให้กระผมและครอบครัว และทุกคนที่กระผมรู้จัก

ตกใจมาก เพราะความคาดไม่ถึง ทุกคนเสียใจ เศร้าโศกเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะครอบครัวชุณหะวัณ กระผมและครอบครัวขอแสดงความไว้อาลัยเป็นอย่างยิ่งไว้ ณ โอกาสนี้

ขออำนาจแห่งคุณพระศรีรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในสากลโลก พร้อมทั้งกุศลบุญคุณงามความดีที่ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้เคยกระทำไว้ และความเสียสละที่ได้อุทิศตนเพื่อประโยชน์ต่อประเทศชาติ จงเป็นพลวปัจจัยให้ดวงวิญญาณของ ฯพณฯ ไปสู่สุคติในสัมปรายภพด้วยเทอญ

สุบิน ปิ่นขยัน

(ดร.สุบิน ปิ่นขยัน)

คนไม่มีฝ่าย

สุภาพ คลี่ขจาย

เขามีส่วน เลวบ้าง ช่างหัวเขา
จงเลือกเอา ส่วนที่ดี เขามีอยู่
เป็นประโยชน์ โลกบ้าง ยังน่าดู
ส่วนที่ชั่ว อย่าไปรู้ ของเขาเลย

จะหาคน มีดี โดยส่วนเดียว
อย่ามัวเที่ยว ค้นหา สหายเอ๋ย
เหมือนเที่ยวหา หนวดเต่า ตายเปล่าเลย
ฝึกให้เคย มองแต่ดี มีคุณจริง ฯ

กลอนบทนี้ใครที่ใฝ่พุทธใฝ่ธรรมหน่อยก็จะจำได้ทันทีว่า เป็นกลอนของ ท่านพุทธทาสภิกขุ

ใครที่ยังตะขิดตะขวงใจว่า ทำไมสื่อและสังคมไทยให้เกียรติกับ พล.อ.ชาติชาย มากเหลือเกินเมื่อท่านสิ้นชีวิต ก็น่าจะเอากลอนของท่านพุทธทาส 2 บทนี้เป็นคำตอบจะได้สบายใจ

คุณสมบัติพิเศษของ พล.อ.ชาติชาย 2 ข้อ ที่มองเห็นว่า ชัดเจนมาก คือ "อย่าเอาเรื่องเครียดมาใส่สมอง" กับ "ต้องอยู่เพื่อพรุ่งนี้ ไม่ใช่อยู่เพื่อเมื่อวาน"

คุณสมบัติ 2 ข้อนี้ มีความจำเป็นมากต่อการยังชีพให้อยู่สุขในยุคปัจจุบัน

พล.อ.ชาติชาย ใช้ชีวิตอย่างมีความสุขและยิ้มแย้มแจ่มใสได้ตลอดเวลา เพราะคุณสมบัติ 2 ข้อนี้

แล้วก็ทำได้จริง ๆ เสียด้วย

วันหนึ่ง ผมเชิญท่านมาออกรายการ ไอทีวีโชว์ (รายการที่ท่านสีไวโอลินให้ฟังนั่นแหละ) ช่วงที่บันทึกเทปนั้น พอช่วงหยุดพัก ผมโล้งเล้งเช้งบ๊ะกับทีมงานบ้าง เพื่อให้งานออกมาดี

พออัดรายการเสร็จ พล.อ.ชาติชาย จับมือผม แล้วบอกว่า คุณเชื่อผมเถอะ ความเครียดไม่เคยให้คุณแก่ใคร

อย่าเครียด อย่าหงุดหงิด

อะไรที่คิดแล้วทำให้จิตใจเป็นทุกข์ อย่าไปคิดมัน เก็บใส่ลิ้นชักไว้ ชักออกมาแล้วปวดหัวเปล่า ๆ

สอง - อย่าไปอาฆาตใคร

จิตที่อาฆาตแค้นนั้น แค่คิดขึ้นมาแว่บเดียวก็เครียดแล้ว ยิ่งถ้าคิดหาทางจะแก้แค้นแล้ว ยิ่งทำให้หมกมุ่น และวนเวียนอยู่กับความทุกข์

"ผมจึงไม่เคยคิดโกรธใคร, อาฆาตใคร ไม่มีเลยจริง ๆ เพราะคิดแล้วเจ็บใจเปล่าๆ เครียดเปล่า ๆ ความทุกข์ที่จะเข้ามาในชีวิตผม มันผ่านหน้าผมไปหมด เพราะผมไม่เก็บมันไว้"

คงเพราะบุคลิกข้อนี้เอง ที่ภาพของ พล.อ.ชาติชาย คือ ภาพของผู้ที่ไม่มีปัญหา

ภาพของคนที่ใช้ชีวิตสบาย ๆ ภาพของคนที่มีสุขภาพจิตร่าเริงอยู่เป็นนิจจนกระทั่งถึงช่วงสุดท้ายของชีวิต

ถ้าไม่เจอมะเร็งในตับ พล.อ.ชาติชายคงจะต้องใช้ชีวิตที่สดชื่นรื่นเริงไปอีกนาน เพราะท่านยังเล่นกอล์ฟได้สบาย ๆ

บางช่วงยังเล่นเทนนิสด้วยซ้ำไป

คนวัย 78 ปี หายากนะครับที่ยังเล่นเทนนิสได้ เพราะต้องเคลื่อนไหวเร็วพอสมควรถึงจะวิ่งตามลูกทัน

หลังจากสั่งสอนชี้แนะผมแล้ว ผมกระซิบถามเป็นการส่วนตัวว่า ถามจริง ๆ ไม่นึกโกรธบิ๊กจ๊อด บิ๊กสุ บิ๊กเต้ เขาบ้างเลยหรือ ?

พล.อ.ชาติชาย ตอบว่า ไม่เลย เคยมีความรู้สึกอยู่บ้าง ก็หายไปนานแล้ว

"ตอนที่จ๊อดให้สัมภาษณ์คุณว่า ที่ต้องทำ รสช.เพราะรัฐบาลผมคอร์รัปชั่นกันมาก ผมยังฝากคนไปบอกจ๊อดว่า อยู่เฉย ๆ น่ะดีแล้ว อย่ารื้อฟื้นอะไรขึ้นมาอีก อะไรเป็นอะไรก็ผ่านไปแล้ว"

วันนี้เราจึงได้เห็นจดหมายแสดงความอาลัยจากบิ๊ก ๆ รสช. มีต่อ พล.อ.ชาติชาย

และเพราะไม่โกรธใคร ไม่อาฆาตแค้นใครนี่เอง งานบำเพ็ญกุศลศพ พล.อ.ชาติชาย จึงมีคนจากหลายฝ่ายมาร่วมงาน

พล.อ.ชาติชายนั้น สถานภาพทางการเมืองอยู่ในฝ่ายค้าน แต่งานนี้ฝ่ายรัฐบาลก็ไม่ถือว่า พล.อ.ชาติชายเป็นฝ่ายค้าน

กุลีกุจอช่วยงานกันเต็มที่

ความไม่มีฝ่ายอย่างนี้ มีน้อยคนนักในนักการเมืองระดับอาวุโสในบ้านเรา

ลองนึกดูซีครับ

หลายคู่หลายคนอยู่ในสภาพมีฝักมีฝ่าย และไม่เผาผีกันก็มีให้เห็น

แต่คนไม่มีฝักมีฝ่ายอย่าง พล.อ.ชาติชาย ก็มีข้อเสียให้เขานินทามาตลอดอยู่เรื่องเดียว คือเป็น "จอมเสียบ" ไม่มีใครวางใจจนนาทีสุดท้าย

ต่อไปนี้เสียบใครไม่ได้แล้วครับ

ข้อความข้างต้นนี้ ผมเขียนไว้ใน "เนชั่นสุดสัปดาห์" ในวันที่เสียพลเอกชาติชายใหม่ ๆ

วันนี้เมื่อได้รับเกียรติจากเจ้าภาพให้เขียนถึงพลเอกชาติชาย ผมก็คัดเอามาเป็นต้นฉบับให้ด้วยความรำลึกอยู่ในใจมาเสมอว่า พลเอกชาติชาย เมตตาผม

ครั้งคราใดที่อยากเชิญท่านมาสัมภาษณ์ออกรายการ ขอให้เอ่ยปากบอกไปเถิด ท่านจะมาให้

คนใกล้ชิดที่ติดตามพลเอกชาติชาย บอกผมเสมอว่า "ท่านรักคุณนะ...ท่านบอกเสมอว่า ถ้าไม่ติดขัดจริง ๆ จะไม่ปฏิเสธคุณสุภาพ"

ผมรับรู้ในกระแสของความเมตตามาเป็นนิจ วันที่รู้ข่าวว่า พลเอกชาติชายสิ้น จึงตกใจ นั่งซึม และมองเหม่ออยู่เป็นนาน

ก่อนที่จะหารือกับทีมงาน แล้วนำเอารายการที่สัมภาษณ์ท่านไว้ในรายการ "ไอทีวีโชว์" มาออกอากาศใหม่ ในทันทีที่รู้ข่าวว่าท่านจากไปแล้ว

ค่ำนั้นคนที่ดูรายการ เห็นใบหน้าที่ยิ้มแย้มยืนสีไวโอลินเพลง "ณ วันนั้น" บอกว่าดูแล้วอยากร้องไห้

คนในซอยราชครูออกมายืนมุงกันอยู่หน้าจอทีวี แล้วปล่อยให้น้ำตาไหลกันออกมาโดยไม่มีใครอายใคร ไม่มีใครอยากเช็ดน้ำตา เพราะเช็ดแล้วก็ออกมาอีก

ทุกคนไม่อยากเชื่อว่า ร่างที่ยืนสีไวโอลินในอิริยาบถสดชื่นอย่างนั้น จะจากไปเสียแล้วโดยไม่ได้ล่ำลา

ใช่ - พลเอกชาติชายไม่ได้ล่ำลาใครเลย ในการเดินทางไปรักษาตัวที่ต่างประเทศคราวนี้

บอกแต่กับคุณกรด้วยอาการปกติเหมือนที่เดินทางไปนอกทุก ๆ ครั้งว่า "น้าไปแล้วนะ"

ใครจะไปนึกว่า "น้าไปแล้วนะ" คราวนี้จะไปไม่กลับ

วันนี้ไม่มีพลเอกชาติชายแล้ว มีแต่ความยิ่งยงของอดีตนักการทูต มีแต่ความเกรียงไกรของนักการเมือง ฝากไว้ในแผ่นดิน

แผ่นดินที่พลเอกชาติชายหวงแหน และทุ่มเทให้มาตลอดชีวิต

สุภาพ คลี่ขจาย
สถานีโทรทัศน์ไอทีวี

คิดถึงท่านนายกฯ ชาติชาย ชุณหะวัณ

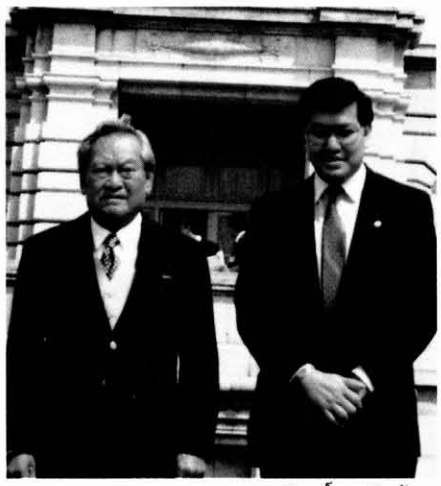

ดร.สุรเกียรติ์ เสถียรไทย

เมื่อวันที่ 5 เมษายน 2541 เป็นวันคล้ายวันเกิดท่าน ผมไปกราบอวยพรเช่นเคย ดูท่านยังแข็งแรง ว่องไว ท่านบอกผมว่าท่านจะไปลอนดอนซึ่งตรงกับช่วงที่ผมจะไป roadshow ขายหุ้นของ ปตท.สผ. ที่อังกฤษและสหรัฐในกลางเดือนเมษายนพอดี อาจารย์โต้งและตั๊กก็บอกว่าให้ผมแวะไปกราบท่านที่ลอนดอน ผมเองไม่คิดว่าท่านไปรักษาตัว นึกว่าไปพักผ่อนเป็นปกติ ผมไม่นึกเลยว่าเป็นช่วงที่ท่านนายกฯ เจ็บป่วยอย่างมาก เมื่อกลับมากรุงเทพฯ ปลายเดือนเมษายนก็ทราบข่าวอาการป่วยซึ่งอยู่ในขั้นอันตราย ผมจึงตัดสินใจไปลอนดอนอีกครั้ง เพื่อเป็นเพื่อนให้กำลังใจกับอาจารย์โต้งผู้ที่ผมรักและนับถือร่วมทุกข์ร่วมสุขกันมาและให้ความเมตตากับผมอย่างสม่ำเสมอและตั๊กซึ่งเป็นเพื่อนรักสนิทสนมคุ้นเคย ทุกคนที่อยู่ที่โรงพยาบาลเป็นห่วงท่านอย่างมาก ต่างตั้งความหวังว่าท่านจะผ่านพ้นวิกฤติไปได้ วันจันทร์ที่ 4 พฤษภาคม 2541 ตอนค่ำอาจารย์โต้งให้ตั๊กพาผมไปกราบท่านที่ห้อง I.C.U. ก่อนผมกลับวันรุ่งขึ้น ผมยืนอยู่กับตั๊กและร้องเรียกว่า "ท่านนายกครับ ผมสุรเกียรติ์มากราบท่าน ทุกคนให้กำลังใจท่าน ท่านหายเร็ว ๆ แล้วรีบกลับไปทำงานให้บ้านเมือง ทุกคนรอท่านอยู่" ขณะนั้นบุรุษพยาบาลชี้ให้ดูชีพจรท่านเต้นเร็วขึ้นเกือบ 10 จุด และลืมตาขึ้นมาเล็กน้อย ตั๊กกับผมตื่นเต้นมากแสดงว่าท่านรับทราบ และมีความหวังว่าท่านคงฟื้นในระยะเวลาหนึ่ง ผมไม่นึกเลยเมื่อผมกลับถึง กทม. เช้าวันพุธที่ 6 พฤษภาคม 2541 ถามตั๊ก ๆ บอกว่าอาการไม่น่าไว้วางใจอย่างยิ่งและตอนบ่าย ๆ ก็ทราบว่าท่านสิ้นแล้ว ผมใจหายมาก เสียใจที่เสมือนขาดญาติผู้ใหญ่ที่รักและเคารพไปอย่างไม่น่าเชื่อว่าจะเกิดขึ้นจริง

ผมมานั่งย้อนถึงช่วงที่เริ่มคุ้นเคยกับท่าน เริ่มตั้งแต่คุณพันศักดิ์มาทาบทามไปเป็นที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี ชุดวิชาการที่อาจารย์โต้งกำลังช่วยท่านนายกฯ ชาติชายตั้งอยู่ หลังจากหารือกันหลายรอบก็รับเป็นทีมไปช่วยท่านทำงาน บางคนบอกว่าท่านเชื่อความคิดที่ปรึกษาชุดนี้มาก ซึ่งความจริงไม่ใช่เลย เราเสนออะไรท่านจะถามแย้งทุกครั้ง ท่านรู้จักคนมาก ผ่านโลกมามาก ท่านจะนำข้อเสนอไปถามผู้รู้ต่าง ๆ มากมาย บางครั้งท่านก็จะกลับมาซักถามจนพวกที่ปรึกษาตอบไม่ได้ก็มี ผมคิดว่าสิ่งเดียวที่ท่านเชื่อคือพวกนี้ไม่มีผลประโยชน์อะไร ต้องการเสนอแนวคิดใหม่ ๆ ในด้านต่าง ๆ เพื่อให้เกิดผลพัฒนาบ้านเมืองเท่านั้น

ท่านนายกฯ ชาติชายให้ผมดูแลเรื่องเศรษฐกิจระหว่างประเทศเพราะเพิ่งจบกฎหมายเศรษฐกิจระหว่างประเทศมา และทำวิจัยหลายเรื่องเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับยุโรป สหรัฐฯ และญี่ปุ่น ขณะนั้นประเทศไทยมีปัญหาทางการค้ากับประเทศคู่ค้าบางประเทศ ท่านก็จะให้กรอบในการกำหนดนโยบาย เช่นในเรื่องความสัมพันธ์กับสหรัฐฯ ท่านบอกว่า "สุรเกียรติ์ ความสัมพันธ์กับประเทศมหาอำนาจนั้น คุณต้องพูดให้เขาได้ยิน แต่เขาเตะเราไม่ถึง ซึ่งก็คือ proper distance ยังไงล่ะ" แนวคิดของท่านนี้เป็นครูผม ผมไม่มีวันลืมจนทุกวันนี้ มันฟังดูง่ายแต่ลึกซึ้งเหลือเกิน พวกเราต้องคิดกันตลอดว่าทำอย่างไรที่ทำให้สหรัฐฯเขาเกรงใจเรา ฟังเรา แต่ไม่ตอบโต้เราทางการค้า ซึ่งเป็นที่มาของการตั้งทีมสายตรงระหว่างทำเนียบไทยกับทำเนียบขาวสหรัฐฯ ซึ่งคงเป็นเรื่องบังเอิญด้วยที่ผมมีเพื่อนที่รู้จักกันทำงานอยู่ในทีม

ของประธานาธิบดีขณะนั้น ท่านส่งผมไปวอชิงตันติด ๆ กัน 4-5 ครั้ง ในบางช่วงเพื่อเชื่อมสายตรง เราเน้นนโยบายเปลี่ยนสนามรบในอินโดจีนเป็นสนามการค้าซึ่งสหรัฐฯ สนใจมาก เปิด dialogue กับเขาทุกระดับ ก็เป็นผลให้เราเอาไปต่อรองให้สหรัฐฯ ชะลอการตอบโต้ทางการค้าที่รุนแรงได้ ตลอดสมัยท่านนายกฯชาติชาย เราจึงไม่เคยโดนมาตรา 301 ตอบโต้เลย

ในเรื่องอินโดจีนก็เช่นกัน บางคนตั้งข้อสังเกตว่าทำไมเราต้องไปยุ่งเรื่องกัมพูชา ไม่ใช่เรื่องของเรา ท่านบอกกับพวกเราและในหลายๆ แห่งว่า "ปัญหากัมพูชาเป็นเรื่องของเราแน่นอน เพราะเมื่อมีการรบพุ่งกันข้ามพรมแดนมาชีวิตและทรัพย์สินพี่น้องคนไทยเสียไป จะไม่ใช่เรื่องของเราอย่างไร" ท่านบอกว่า การเปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้าเป็นทางออก "Graceful exit" ให้ผู้นำในอินโดจีนที่อาจมีอุดมการณ์ต่างกันสามารถหันมาหารือกันเรื่องค้าขายได้ และจากการค้าการพัฒนา ก็นำไปสู่การเจรจาสันติภาพ ท่านบอกว่าท่านไม่ได้คาดหวังถึง peace และต้องการ "non-war situation" เพื่อให้หยุดรบพุ่งหยุดฆ่ากัน ท่านจึงเปิดการคุยกับเขมรทั้ง 4 ฝ่ายให้หยุดรบพุ่งและกลับมาเจรจากันบนโต๊ะ ท่านบอกว่าเปรียบเสมือนเรามีลูก 4 คนทะเลาะกัน พูดอยู่กับ 3 คน คนที่เข้มแข็งที่สุดกลับไม่คุยกับเขาเลย แล้วจะแก้ปัญหากันได้อย่างไร แนวคิดเหล่านี้ท่านเรียกว่า "new look diplomacy" ซึ่งท่านเป็นคนคิดริเริ่มและพวกเราไปศึกษาแนวทาง จนทุกวันนี้ส่วนใหญ่ทั้งในประเทศไทยและในต่างประเทศก็ยอมรับแล้วว่าแนวทางของท่านถูกต้อง มีความคิดริเริ่มไม่เหมือนใครและเหมาะสมกับสถานการณ์เป็นอย่างยิ่ง

ท่านนายกฯ สอนผมเสมอเวลานั่งเป็น note taker กับท่านในการเจรจาความเมืองกับผู้นำประเทศต่าง ๆ ท่านจะอธิบายว่าทำไมเวลาคุยกับผู้นำจีน ท่านต้องเน้นประวัติความสัมพันธ์ เวลาคุยกับประธานาธิบดีซูฮาร์โต ท่านจะยกย่องเขา เป็นลูกพี่ใหญ่อาเซียน เวลาคุยกับญี่ปุ่น ท่านจะไม่ขอความช่วยเหลือจากเขาแต่จะยกบทบาทในทางการเมืองภูมิภาคให้กับเขา และในการเจรจากับประธานาธิบดีสหรัฐฯ ทำไมท่านจึงหยิบยกบางเรื่องและไม่หยิบยกบางเรื่อง คำตอบของท่านหลักแหลมและลึกซึ้งมาก แต่คงไม่มีเนื้อที่จะบรรยายได้ที่นี้ และสิ่งเหล่านี้มาจากประสบการณ์ด้านการต่างประเทศที่ช่ำชองของท่านประกอบกับความฉลาดมีไหวพริบทำให้ท่านเจรจาเรื่องต่าง ๆ สำเร็จ ทำให้ประเทศไทยมีบทบาทโดดเด่นในเวทีระหว่างประเทศ โดยเฉพาะเศรษฐกิจระหว่างประเทศในขณะนั้น ผมประทับใจท่านนายกฯ ชาติชายในความมีสติอย่างมากของท่าน เวลามีสถานการณ์การเมืองตึงเครียด ท่านจะบอกว่า พวกคุณจะเครียดไปทำไม ทำให้คิดไม่ออก ท่านบอกว่า "ไม่มีปัญหา" ผมเคยถามท่านว่า ทำไมท่านชอบพูดว่า "ไม่มีปัญหา" เสมอ ๆ ท่านบอกว่าเพราะปัญหาต่าง ๆ มันต้องมีทางแก้ มันถึง "ไม่มีปัญหา" และถ้าหากเราไม่แบกปัญหาไว้ ทำให้เรามีสติ มีสมองที่โปร่งและคิดออกแก้ปัญหาได้จริง ๆ

สิ่งที่ท่านคิด ท่านสอนผมนั้นคงเขียนได้เป็นเล่ม ผมไม่นึกว่าผมจะได้เรียนรู้มากขนาดนั้นในการทำงาน ผมรู้สึกท่านให้ความรู้ผมมากกว่าผมให้คำปรึกษาท่านด้วยซ้ำ และผมได้น้อมนำมาใช้หลายครั้งในบางสถานการณ์ที่

ตนเองต้องเล่นบทบาทเป็นผู้บริหารหรือผู้เจรจาความเมือง ผมจึงถือว่าท่านเป็นครูผม ให้บทเรียน ประสบการณ์ที่ไม่มีครูคนไหนในโลกจะให้ผมได้

โดยส่วนตัว ท่านนายกฯ ชาติชายเป็นคนที่มีความเป็นผู้ดีมาก ท่านยกย่องให้เกียรติคน แม้พวกเราเป็นเด็กรุ่นน้องของลูกท่าน แต่ท่านให้เกียรติทุกคน ผมนั่งอยู่ข้างท่านในโต๊ะอาหารยาวที่บ้านท่าน ท่านยังไม่เอ่ยให้ผมหยิบกระดาษทิชชูกลางโต๊ะ แต่ท่านลุกเดินอ้อมมาหยิบเอง ผมนึกในใจว่าทั้งวัยวุฒิ สถานภาพต่าง ๆ ท่านเอ่ยปากได้สบายและเราเองก็จะเต็มใจทำด้วย แต่เรื่องเล็กน้อยเช่นนี้ท่านก็จะคำนึงความรู้สึกของคนเสมอ ท่านให้ความเมตตาเป็นกันเองต่อน้องหนูภริยาผมและต้นสนลูกชายอย่างมาก และยังมีน้ำใจต่อคุณพ่อคุณแม่และต่อคุณพ่อภริยาผมเสมอ ซึ่งทำให้ทุกคนในครอบครัวมีความประทับใจท่านตลอดมา

ท่านนายกฯ ให้ความเมตตาผมสม่ำเสมอ เมื่อครั้งถูกจี้เครื่องบิน (สมัย รสช.) ผมก็นั่งอยู่กับท่าน ท่านเป็นห่วงผมมากเพราะคงรู้ว่าเป็นนักวิชาการคงไม่ชินกับการถูกจี้เครื่องบิน เมื่อท่านกลับมาบ้าน ผมก็ไปกราบท่าน บอกว่าเป็นห่วงท่าน ท่านกลับบอกว่า "ผมน่ะชินเป็นห่วงคุณ แต่รู้ว่าคุณออกมาหลังถูกกักอยู่ 2 วัน ผมก็สบายใจ" ท่านมีน้ำใจเหลือเกิน ในยามเช่นนั้นท่านยังเป็นห่วงผู้คน ผู้น้อยอย่างทั่วถึง หลังจากนั้นเมื่อท่านกลับมาเมืองไทย มีประเด็นอะไรเกี่ยวกับกฎหมายเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ท่านก็จะโทรศัพท์มาถามความเห็น เมื่อท่านบรรหารเป็นผู้นำฝ่ายค้าน ท่านก็สนับสนุนให้ผมช่วยงานท่านบรรหารให้เต็มที่ ตอนผมเป็นรัฐมนตรี ท่านก็ให้การสนับสนุนตลอด โดยส่งทีมการเมืองและประชาสัมพันธ์ไปช่วยผมที่กระทรวงเกือบ 10 คน ท่านถามว่า "สุรเกียรติ์ มีทีมวิเคราะห์การเมืองหรือเปล่า มีทีมประชาสัมพันธ์หรือเปล่า" ผมก็เรียนว่ามีแต่ทีมวิชาการ ท่านบอกว่า "ไม่ได้ ต้องมีทีมวิเคราะห์การเมืองและประสานพูดคุยกับสื่อมวลชน ผมจะส่งคนไปช่วย"

เหตุการณ์ที่ซาบซึ้งใจมากอีกเหตุการณ์หนึ่งคือ ในวันอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีรายบุคคล ท่านเดินออกจากห้องประชุมไม่ยกมือโหวตไม่ไว้วางใจผมทั้ง ๆ ที่ท่านเป็นฝ่ายค้านซึ่งเป็นการตอกย้ำความเชื่อมั่นที่ท่านกรุณามอบให้ผม และท่านยังสอนให้เข้าใจเกมส์ต่าง ๆ ในสภา วิธีมองการเมือง วิธีตอบคำถามต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้มีคุณค่าต่อชีวิตผมอย่างพรรณนาไม่ได้

ท่านครับในด้านเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่ผมทำงานกับท่าน 2 ปีครึ่ง ผมรู้ดีว่าท่านเสียสละให้ประเทศไทยแค่ไหน รู้ดีว่าท่านทำประโยชน์แก่บ้านเมืองอย่างไร คุณูปการ ความดี ความหลักแหลมเหล่านั้น ไม่หายไปไหนหรอกครับ ยังอยู่กับทุกคนที่ศรัทธาท่าน อยู่กับประเทศไทยที่ท่านรัก ที่ไม่มีใครจะลบล้างไปได้ ประวัติศาสตร์หลายหน้าด้านการต่างประเทศที่ท่านสร้างขึ้นจะจดจำอยู่กับพวกเราตลอดไป

ท่านนายกฯ ครับ ผมคิดถึงท่านเหลือเกิน ผมเสียผู้ที่เป็นทั้งผู้บังคับบัญชา ผู้เป็นเสมือนญาติผู้ใหญ่ เป็นครู เป็นที่พึ่ง เป็นหลักให้ผมทุกอย่าง ผมกราบขอบพระคุณท่านนายกฯ ที่ให้โอกาสในการทำงานที่น้อยคนนักจะได้รับ ผมซาบซึ้งในความไว้วางใจและความเมตตาที่ท่านให้กับผมและครอบครัวอย่างสม่ำเสมอและจะรักษาภาพที่ดีเหล่านี้ไว้ชั่วชีวิต

ดร.สุรเกียรติ์ เสถียรไทย
อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง

คำไว้อาลัย แด่ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

สุรชัย อัศวกุล

ข้าพเจ้าได้ทราบข่าวการจากไปของ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ จากบ้าน ชุณหะวัณ ข้าพเจ้ารู้สึกเสียใจและรู้สึกถึงการที่ข้าพเจ้าได้สูญเสียบุคคลที่ข้าพเจ้าเคารพรักมาโดยตลอด กว่า 60 ปีที่ข้าพเจ้าและครอบครัวชุณหะวัณได้รู้จักและคุ้นเคยกันมา นับแต่สมัยท่านป้า (จอมพลผิน ชุณหะวัณ) และท่านผู้หญิง (ท่านผู้หญิงวิบุลลักสม์ ชุณหะวัณ) ยังมีชีวิตอยู่ ข้าพเจ้าและ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ มีความสนิทสนมยิ่งขึ้นเมื่อท่านฯ ได้ลงสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนครราชสีมา ในปี พ.ศ. 2518 ในนามพรรคชาติไทย นับแต่การลงสมัครรับเลือกตั้ง ฯ ในครั้งนั้นเป็นต้นมา ท่านก็ได้ดำรงตำแหน่งสำคัญทางการเมืองมาโดยตลอด ข้าพเจ้าได้มีโอกาสพูดคุยเกี่ยวกับเรื่องการเมืองหลายครั้งกับ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ท่านจะมีแนวนโยบายทางการเมืองควบคู่แนวนโยบายทางเศรษฐกิจเสมอ ซึ่งข้าพเจ้าจะชื่นชมและเห็นด้วยกับแนวคิดของท่าน หลายครั้งที่ประเทศชาติประสบปัญหา ท่านฯ จะเข้าแก้ไขสถานการณ์ให้เสร็จสิ้นลุล่วงไปด้วยดี แม้ในขณะที่ท่านปฏิบัติหน้าที่ทางการเมืองเป็นฝ่ายค้าน ท่านก็เคยช่วยรัฐบาลคลี่คลายปัญหา ความสามารถและความเป็นอัจฉริยะของท่านเป็นที่ประจักษ์โดยทั่วไป แม้ในอารยประเทศท่านฯ ก็ได้รับการยกย่องเช่นเดียวกันโดยเฉพาะในสมัยที่ท่านดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

วันนี้ท่านได้จากพวกเราคนไทยไปแล้ว แต่ผลงานทางการเมืองและความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจที่ท่านได้สร้างไว้ยังคงปรากฏแก่พวกเราคนไทยทุกคน ความสูญเสียในครั้งนี้จึงเป็นความสูญเสียที่ยิ่งใหญ่ของข้าพเจ้า ชาวโคราชและประเทศชาติ ข้าพเจ้าเชื่อแน่ว่าประวัติศาสตร์ชาติไทยจะต้องจารึกคุณความดีและผลงานของท่านฯ ตลอดไป

ข้าพเจ้าขอให้ดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของท่านจงไปสู่สุคติในสัมปรายภพ และสถิตในสรวงสวรรค์ตลอดไป

ด้วยความเคารพรักและอาลัยอย่างที่สุด

สุรชัย อัศวกุล และครอบครัว

คำไว้อาลัย แด่ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์

การจากไปของ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ อดีตนายกรัฐมนตรี ทำให้ประเทศชาติต้องสูญเสียบุคคลสำคัญไปอีกท่านหนึ่ง นับเป็นการสูญเสียที่ยิ่งใหญ่มาก ยังความเศร้าโศกอาลัยแก่ครอบครัว ญาติมิตร ตลอดจนผู้ที่เคารพนับถือทุกคน ซึ่งผมขอถือโอกาสนี้แสดงความเสียใจต่อครอบครัวของท่านด้วยความจริงใจ

ผมมีความรู้สึกชื่นชมและศรัทธาในการทำงานของท่าน พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ตลอดมา จากการที่ได้มีโอกาสเห็นถึงความสามารถในการบริหารงานของท่านในสมัยที่ท่านดำรงตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม เมื่อปีพุทธศักราช 2523 โดยท่านสามารถที่จะแก้ไขปัญหาเรื่องราวต่าง ๆ ที่มีความสลับซับซ้อนให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีอย่างไม่ยุ่งยากและง่ายต่อการปฏิบัติตาม นอกเหนือจากความรู้ความสามารถในการบริหารงานของท่านแล้ว ท่านยังเป็นบุคคลที่มีความโอบอ้อมอารีแก่บุคคลทั่วไป มีอุปนิสัยร่าเริง ปราศจากการทำตัวให้เป็นทุกข์ในเรื่องใด ๆ ซึ่งทำให้ผู้ที่ร่วมงานกับท่านมีขวัญและกำลังใจที่ดี

ในด้านความสัมพันธ์ส่วนตัว ท่านนับเป็นเพื่อนที่มีความสนิทสนมกับน้าชายของผม ซึ่งท่านก็ได้ให้ความเมตตาเผื่อแผ่มายังผมเสมือนเป็นญาติของท่านอีกคนหนึ่งด้วย ซึ่งคุณงามความดีต่าง ๆ เหล่านี้ จะจารึกอยู่ในความทรงจำของผมตลอดไป

ขอกุศลผลบุญที่ท่าน พลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ ได้พากเพียรสร้างสมร่วมกับส่วนที่ญาติสนิทมิตรสหาย และผู้ที่เคารพนับถือได้ช่วยกันบำเพ็ญจงเป็นพลังเกื้อหนุนให้ดวงวิญญาณของท่านสถิตสงบสุขในสัมปรายภพนิรันดร

พลเอก
(สุรยุทธ์ จุลานนท์)
ผู้บัญชาการทหารบก

คำไว้อาลัย แด่ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

ร้อยตำรวจเอกสุรัตน์ โอสถานุเคราะห์

เมื่อทราบข่าวว่า พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ถึงแก่อสัญกรรม ณ ประเทศอังกฤษ ผมยังไม่เชื่อว่าเป็นความจริง เพราะเห็นท่านมีสุขภาพแข็งแรงร่าเริงแจ่มใสตลอดเวลา ไม่มีวี่แววของการเจ็บป่วยเลยแม้แต่น้อย จนได้ข่าวแน่นอนว่าท่านจากไปแล้ว ผมมีความรู้สึกเสียใจมาก นับเป็นการสูญเสียปูชนียบุคคลที่ทำคุณประโยชน์ให้แก่บ้านเมืองมาโดยตลอด

ผมมีโอกาสได้ร่วมก่อตั้งพรรคชาติพัฒนาและทำงานใกล้ชิดกับท่าน ทราบดีว่าท่านมีความมุ่งมั่นอันแน่วแน่ ที่ต้องการจะพัฒนาประเทศไทยให้รุ่งเรือง เศรษฐกิจดี คนไทยทุกคนมีความสุข จะเห็นได้ว่าในสมัยที่ท่านเป็นนายกรัฐมนตรี เศรษฐกิจของชาติรุ่งเรืองเพียงใด ท่านเป็นผู้ที่ดำเนินชีวิตเรียบง่าย ไม่มีพิธีรีตอง ทำตัวสบาย ๆ ใจดี ให้ความช่วยเหลือทุกคนยากที่จะอธิบายได้

ในวาระนี้ ขอคุณความดีและบุญกุศลที่ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้ประกอบไว้ จงเป็นแรงอานิสงส์ส่งเสริมให้ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ประสบความสุข สงบ และสว่าง ณ ภพใหม่ ตลอดชั่วนิจนิรันดร

ร้อยตำรวจเอก

(สุรัตน์ โอสถานุเคราะห์)

ท่านชาติชาย...ในความทรงจำของผม

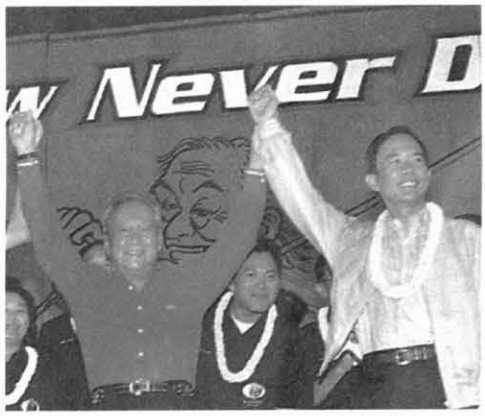

สุวัจน์ ลิปตพัลลภ

วันสุดท้ายที่พวกเราอยู่กับท่านชาติชายอย่างพร้อมเพรียงกัน คือ วันที่ 3 เมษายน 2541 ซึ่งเป็นวันจัดงานคล้ายวันเกิดของท่านที่โคราช วันนั้นชาวโคราชมาร่วมกันฉลองวันเกิดท่านที่บ้านสามยอดกลางเมืองโคราชกว่าหมื่นคน คำขวัญบนเวทีที่เขียนถึงท่านในวันนั้นคือ TOMORROW NEVER DIES พวกเราต้องการบ่งบอกถึงความรู้สึกของประชาชนที่มีต่อท่าน และอนาคตของพรรคชาติพัฒนาที่ท่านสร้างไว้ แต่ไม่มีใครสักคนที่จะรู้ว่าวันนั้นเป็นวันสุดท้ายที่ท่านจะได้อยู่กับพวกเราและชาวโคราช ท่านใส่เสื้อสีแดงสดก้าวขึ้นสู่เวทีอย่างกระฉับกระเฉงและชูกำปั้น หันไปมองคำว่า TOMORROW NEVER DIES แล้วก็พูดว่า ผมชอบประโยคนี้จังเลย และได้ประกาศต่อหน้าประชาชนชาวโคราชว่า ผมจะต่อสู้ทางการเมืองต่อไป เพื่อแก้ไขปัญหาให้กับประเทศชาติ โดยเฉพาะในเรื่องเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ของพี่น้องประชาชน เมื่อลงจากเวทีแล้ว ท่านได้บอกกับผมว่า สุวัจน์กับกรต้องเตรียมตัวนะ พวกคุณอย่านึกว่าผมแข็งแรง งานฉลองวันเกิดเสร็จประมาณเที่ยงคืน ผมได้ไปลาท่าน ท่านได้เอามือมาตบบ่าผมและพูดกับผมว่า ขอบใจคุณมากนะที่ได้ทำงานให้ผมตลอดมา ผมไว้ใจคุณนะ ช่วยกันดูแลพรรคให้ดีด้วย และนั่นเป็นประโยคสุดท้ายที่ท่านได้พูดกับผม

ผมได้รู้จักกับท่านชาติชายเป็นครั้งแรกเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2519 ตอนนั้นผมเป็นนิสิตปี 3 คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ผมได้รับคำสั่งจากอาจารย์ให้เดินทางไปดูงานการทำเหมืองโปแตช ที่จังหวัดนครราชสีมา กับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม ผมได้เข้าไปแนะนำตัวกับท่านชาติชายและท่านผู้หญิงบุญเรือน ที่โรงแรมจอมสุรางค์ ท่านได้พาคณะไปดูงานและอธิบายให้พวกเราฟังถึงความสำคัญของเหมืองโปแตช ซึ่งจะเป็นพื้นฐานของอุตสาหกรรมของประเทศ เป็นโครงการร่วมกันของกลุ่มประเทศอาเซียน หลังจากนั้นท่านได้แวะเยี่ยมราษฎรและพูดจาปราศรัยถึงนโยบายทางด้านเศรษฐกิจ สอบถามถึงชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนด้วยบุคลิกเฮฮาและเป็นกันเองอย่างยิ่ง นับว่าเป็นครั้งแรกในชีวิตของผมที่ได้สัมผัสชีวิตนักการเมืองและก็ไม่เคยคิดมาก่อนว่า 12 ปีให้หลัง คือปี พ.ศ. 2531 จะต้องมาลงสมัครรับเลือกตั้งที่จังหวัดนครราชสีมา และต้องแข่งกับท่านชาติชาย ส.ส.คนแรกในชีวิตที่ผมรู้จัก

ผมได้พบกับท่านอีกครั้งเป็นครั้งที่สองในชีวิต คือได้พบกับท่านบนศาลากลางจังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันสมัครรับเลือกตั้งเดือนมิถุนายน ปี 2531 ท่านเรียกผมเข้าไปพบและยังได้สอนถึงวิธีการหาเสียง และยังได้บอกว่าน่าที่จะมาอยู่พรรคเดียวกัน ท่านบอกว่าท่านอยากได้คนหนุ่ม คนรุ่นใหม่ ให้เข้ามาช่วยกันทำงานเพื่อบ้านเมือง เพราะเหตุการณ์ของโลกสมัยนี้ได้เปลี่ยนไปมากแล้ว

หลังการเลือกตั้ง ท่านได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนที่ 17 ของประเทศไทย ชาวโคราชทุกคนภูมิใจในตัวท่านมาก ท่านได้สร้างความเจริญทางด้านเศรษฐกิจให้กับประเทศไทยอย่างมาก ถึงกับพูดกันว่า เป็นยุคทองของคนไทย ท่านเป็นเจ้าของนโยบายแปรสนามรบเป็นสนามการค้า ซึ่งเป็นวิสัยทัศน์จากประสบการณ์ของการเป็นนักการทูต ทุกครั้งที่ได้มีโอกาสร่วมคณะเดินทาง

ไปเยือนประเทศในกลุ่มอินโดจีนกับท่าน ประโยคแรกที่ผู้นำประเทศในกลุ่มอินโดจีนพูดกับท่านคือ ขอบคุณมากที่ท่านชาติชายได้มีส่วนสำคัญในการหยิบยื่นสันติภาพให้อินโดจีน ช่วงสมัยนั้นการส่งออกของประเทศรุดหน้าก้าวไกล สินค้าเกษตรส่งออกไปขายได้มากทำให้มีราคาสูง ชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกรและชาวชนบทดีขึ้นมาก การลงทุนทางด้านอุตสาหกรรมภายในประเทศจากนักลงทุนต่างชาติขยายตัวสูงสุด เป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้ที่ดินมีราคา ในฐานะ ส.ส. โคราช ท่านได้สร้างความเจริญและวางพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่สำคัญไว้มากมาย อาทิเช่น มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี นิคมอุตสาหกรรม ถนน 4 เลนสาย สระบุรี - นครราชสีมา การเปิดประตูอีสานสู่ท่าเรือน้ำลึกสัตหีบและแหลมฉบัง ด้วยการขยายถนนหมายเลข ๓๐๔ สายปักธงชัย - กบินทร์บุรี สนามบินพาณิชย์แห่งใหม่ วิทยาลัยนาฏศิลป์ ฯลฯ ท่านมักกล่าวกับชาวอีสานว่า พวกเราเป็นลูกจ้างเขามานานแล้ว ต่อนี้ไปจะได้เป็นนายจ้างกันเสียที

ในช่วงที่ท่านชาติชายดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ผมได้มีโอกาสร่วมรัฐบาลกับท่านชาติชายประมาณสิงหาคม ปี 2533 โดยท่านพลเอกอาทิตย์ กำลังเอก หัวหน้าพรรคปวงชนชาวไทยที่ผมสังกัดอยู่ได้ดำรงตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรี และผมได้รับตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคมเป็นครั้งแรกในชีวิต ผมได้ไปกราบขอบคุณท่านพลเอกอาทิตย์ ท่านบอกผมว่าท่านนายกฯ ชาติชายได้เป็นผู้สนับสนุนให้ผมดำรงตำแหน่งนี้ ผมจึงได้ไปกราบขอบคุณท่านชาติชาย ท่านบอกผมว่า อยากให้คนรุ่นใหม่เข้ามามีส่วนในการบริหารบ้านเมืองมาก ๆ ขอให้ช่วยกันทำงานแก้ไขปัญหาของประเทศชาติอย่างเต็มที่

23 กุมภาพันธ์ 2534 มีการปฏิวัติเกิดขึ้นโดยคณะ รสช. ท่านชาติชายต้องจากเมืองไทยไปอยู่ประเทศอังกฤษในช่วงนั้น เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยในบ้านเมือง

มีนาคม 2535 มีการเลือกตั้งใหม่ ท่านชาติชายประกาศไม่ลงสมัครรับเลือกตั้งและได้เดินทางกลับไปโคราชเป็นครั้งแรกหลังจากเหตุการณ์ รสช. ผมจำได้ว่าวันนั้นที่บริเวณหน้าอนุสาวรีย์คุณย่าโม ชาวโคราชนับหมื่นคนได้ไปรอรับท่านชาติชาย หลาย ๆ ท่านน้ำตานองหน้า ความรู้สึกของชาวโคราชคือ ดีใจที่ท่านชาติชายได้กลับมาอีก รู้ว่าท่านชาติชายชอบขี่มอเตอร์ไซค์ (ช้อปเปอร์) ก็เรี่ยไรเงินกันซื้อมอเตอร์ไซค์ให้ 1 คัน และกลายเป็นสัญลักษณ์ของท่านชาติชายในเวลาต่อมา

พฤษภาคม 2535 มีเหตุการณ์ไม่สงบเกิดขึ้นเรียกกันว่าพฤษภาทมิฬ มีการยุบสภาและมีการเลือกตั้งครั้งใหม่ คุณกร ทัพพะรังสี ได้แยกตัวมาจากพรรคชาติไทย และได้มาชวนผมและท่านพลเอกอาทิตย์รวมทั้ง ส.ส.บางส่วนจากพรรคปวงชนชาวไทยให้มาร่วมกันตั้งพรรคการเมือง โดยมีคุณสุรัตน์ โอสถานุเคราะห์ และ ส.ส.พรรคกิจสังคมบางส่วนมาร่วมด้วย พวกเราได้ปรึกษาหารือกันว่าผู้ที่เหมาะสมที่สุดสำหรับตำแหน่งหัวหน้าพรรคที่จะมากอบกู้เศรษฐกิจของชาติยามนั้น คงไม่มีใครเหมาะสมเท่าท่านชาติชาย พี่กรกับผมได้เข้าไปหาท่านชาติชายที่บ้านราชครู ท่านถามว่ากรและสุวัจน์เอาแน่นะ ท่านให้ผมต่อโทรศัพท์ถึงพลเอกอาทิตย์ ท่านชาติชายขอให้พลเอกอาทิตย์มาช่วยชาติกันอีกครั้ง ท่านหันมาบอกว่าพลเอกอาทิตย์ตกลง ท่านก็เลยบอกผมกับพี่กรว่า เราต้องทำพรรคการเมืองของเราให้เป็นทางเลือกใหม่และเป็นพรรคของคนรุ่นใหม่

เน้นเรื่องเศรษฐกิจและแก้ไขปัญหาความยากจนของคนในชาติ ท่านหยิบกระดาษมา 1 ใบ แล้วเขียนข้อความลงในนั้น และส่งกระดาษใบนั้นให้พวกเราอ่าน ท่านเขียนว่า **"ชาติพัฒนา"** ท่านบอกว่าผมชอบชื่อนี้นะ ทุกคนเห็นพ้องกันเพราะตรงกับเจตนารมณ์ของพรรคการเมืองที่ท่านบอกไว้ ถือว่าเป็นจุดกำเนิดของพรรคชาติพัฒนา ณ บัดนั้น

เลือกตั้งครั้งแรกของพรรคชาติพัฒนา ปี 2535 เตรียมตัวกันเพียง 60 วัน พรรคได้ ส.ส.มาถึง 60 คนเป็นอันดับ 3 ภายใต้การนำของท่านชาติชาย แสดงให้เห็นถึงบารมีทางการเมืองและการยอมรับของประชาชนที่มีต่อท่าน โดยเฉพาะวิสัยทัศน์ในการบริหารประเทศทางด้านเศรษฐกิจ หลังเลือกตั้งพรรคชาติพัฒนาเป็นฝ่ายค้าน ต่อมาพรรคความหวังใหม่ถอนตัวจากการร่วมรัฐบาลของท่านนายกรัฐมนตรีชวน หลีกภัย พรรคชาติพัฒนาได้รับเชิญร่วมรัฐบาลแทนพรรคความหวังใหม่ จึงเป็นเหตุการณ์ทางการเมืองครั้งสำคัญที่จดจำกันในประโยคที่ว่า **"เสียบเพื่อชาติ"** ซึ่งมักเป็นคำติดปากที่กล่าวถึงพรรคชาติพัฒนาว่าเป็นพรรคเสียบเสมอมา

เลือกตั้งครั้งที่ 2 ของพรรคชาติพัฒนาเมื่อปี พ.ศ. 2538 ภายใต้การนำของท่านชาติชาย พรรคก็ยังสามารถคงอันดับ 3 ไว้ได้ โดยมี ส.ส. 53 คน พรรคชาติพัฒนาเป็นฝ่ายค้านจนกระทั่งท่านนายกรัฐมนตรีบรรหาร ศิลปอาชา ยุบสภาเพื่อเลือกตั้งใหม่

เลือกตั้งครั้งที่ 3 ของพรรคชาติพัฒนา เมื่อปี พ.ศ. 2539 เดือนพฤศจิกายน ภายใต้การนำของท่านชาติชาย พรรคชาติพัฒนาก็ยังรักษาอันดับ 3 ไว้ได้อีกเช่นเคย โดยมี ส.ส. 52 คน และพรรคได้รับเชิญเข้าร่วมรัฐบาล โดยมีพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ เป็นนายกรัฐมนตรี ท่านชาติชายได้รับเชิญจากท่านนายกรัฐมนตรีให้ดำรงตำแหน่งประธานที่ปรึกษาฝ่ายเศรษฐกิจ ท่านได้ใช้ประสบการณ์จากความสำเร็จที่ผ่านมาให้คำปรึกษาถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อรัฐบาลในขณะนั้นอย่างมาก

เดือนพฤศจิกายน 2540 มีเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเกิดขึ้น พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ประกาศลาออกจากนายกรัฐมนตรี และท่านนายกรัฐมนตรีชวน หลีกภัย ได้เข้ามาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอีกครั้ง พรรคชาติพัฒนาได้เปลี่ยนสถานภาพกลับมาเป็นพรรคฝ่ายค้าน

ผมจำได้ถึงความเป็นนักสู้ในระบอบประชาธิปไตยและความมีน้ำใจนักกีฬาที่ท่านชาติชายได้แสดงให้พวกเราเห็น ในช่วงที่มีการเสนอชื่อเป็นนายกรัฐมนตรีระหว่างท่านชาติชายและท่านนายกรัฐมนตรีชวน ในขณะที่มีการรวบรวมคะแนนเสียงสนับสนุน ซึ่งมีคะแนนน้ำกึ่งกันมาก ท่านบอกกับพวกเราว่า เป็นเรื่องปกติในระบอบประชาธิปไตยที่ใช้เสียงข้างมากตัดสินชนะกันเพียง 1 เสียงก็ถือว่าชนะแล้ว และทันทีที่ท่านนายกรัฐมนตรีชวนได้รับโปรดเกล้าฯให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ท่านชาติชายได้ต่อโทรศัพท์ถึงท่านนายกรัฐมนตรีชวนทันที และได้กล่าวแสดงความยินดีและพร้อมที่จะให้การสนับสนุนและร่วมมือกับรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ เพื่อให้ประเทศชาติสามารถรอดพ้นวิกฤตไปได้

นอกจากความเป็นนักสู้ในระบอบประชาธิปไตยแล้ว ท่านชาติชายมักสอนพวกเราเสมอว่าการเมืองนั้นเมื่อจบเกมแล้วก็ต้องจบ ไม่มีการบาดหมางใจกัน

อีกต่อไป ทุกคนต้องเป็นพวกเดียวกันเพื่อร่วมกันทำประโยชน์ให้ส่วนรวม ผมจำได้ว่าหลังเหตุการณ์ รสช. แล้ว เมื่อท่านเดินทางกลับมาเมืองไทยและต่อสู้ในระบอบประชาธิปไตยด้วยการกลับมาเป็นหัวหน้าพรรคการเมืองอีก ท่านก็ยังเจอะเจอกับผู้นำ รสช. หลายท่านอยู่เสมอ มีการเล่นกอล์ฟ และร่วมรับประทานอาหารด้วยกันหลาย ๆ ครั้ง

ในฐานะของหัวหน้าพรรคชาติพัฒนา ท่านเป็นแบบอย่างของผู้นำในระบอบประชาธิปไตยที่ให้โอกาสทุกคนในพรรคได้แสดงความคิดเห็นทางการเมือง แล้วใช้เสียงส่วนใหญ่ตัดสิน ท่านมักจะให้โอกาสแก่คนรุ่นใหม่ในการเข้ามาทำงานทางการเมือง ท่านจะให้กำลังใจในการทำงานและช่วยแก้ปัญหาจากประสบการณ์ที่ท่านผ่านมาเสมอ ตลอดเวลาของการเป็นหัวหน้าพรรคชาติพัฒนา ยังไม่เคยเห็นท่านโกรธหรือตำหนิ ส.ส. ในพรรคแต่ประการใด ท่านมักจะแก้ปัญหาด้วยความไม่ซีเรียสและทุกอย่างก็จะคลี่คลายไปในทางที่ดี ในยามที่จะต้องมีการตัดสินใจที่เสี่ยงต่อการวิพากษ์วิจารณ์ของพรรค ท่านจะเป็นผู้นำในการตัดสินใจทุกครั้ง เช่น ตอนที่ตัดสินใจ **"เสียบเพื่อชาติ"** ท่านก็บอกว่าต้องเข้าไปช่วยรัฐบาล พรรคอาจขาดทุน แต่ขอให้ประเทศชาติกำไรก็แล้วกัน และท่านให้ทุกคนในพรรคอยู่เฉย ๆ ท่านขอเป็นคนให้สัมภาษณ์และแถลงข่าวการเข้าร่วมรัฐบาลด้วยตัวท่านเองเพียงลำพัง

ท่านชาติชายเป็นนักการเมืองที่มีแต่พวกกับเพื่อน ไม่ว่าจะอยู่ในสถานภาพอะไร ทุกครั้งที่มีการประชุมสภา ท่านจะนั่งฟังการประชุมอยู่ในห้องประชุมเล็กบริเวณหน้าห้องประชุมสภา และทุกครั้งที่ท่านอยู่ในห้องนั้น จะมี ส.ส. ทั้งซีกฝ่ายค้านและรัฐบาลแวะเวียนเข้ามานั่งคุยกับท่านเสมอ ซึ่งเนื้อหาสาระส่วนใหญ่ก็จะเป็นเรื่องเศรษฐกิจการเมืองและเรื่องเฮฮาตามบุคลิกของท่าน จนพวกเราเรียกห้องนี้ว่าห้องสหประชาชาติ ปัจจุบันห้องสหประชาชาติร้างเสียแล้ว

ผมภูมิใจเสมอที่ได้มีโอกาสเป็นผู้ใต้บังคับบัญชาท่านชาติชายทั้งในฐานะนายรัฐมนตรีและหัวหน้าพรรค ชีวิตการเมืองของผมที่ได้มีโอกาสทำงานมาจนกระทั่งวันนี้ ก็เพราะท่านได้ให้การสนับสนุนและให้ความไว้วางใจต่อตัวผมเสมอมา ไม่ว่าจะในฐานะเลขาธิการพรรคหรือรัฐมนตรี หรือแม้กระทั่งในฐานะ ส.ส. โคราช ท่านชาติชายได้ให้ความเมตตาและความอบอุ่นแก่ผมและครอบครัวเสมอ เมื่อมีโอกาสได้พบกับลูกชายและลูกสาวของผม ท่านก็จะเรียกเข้าไปสวมกอดแบบคุณปู่ที่มีความรักต่อหลานทุกครั้ง

วันที่ทราบว่าท่านได้รับการผ่าตัดที่ประเทศอังกฤษ ผมได้เดินทางไปกับพี่กรและ ส.ส. ในพรรคหลายท่านเพื่อไปเยี่ยมท่าน ภาพสุดท้ายที่พบท่าน พวกเราทุกคนน้ำตาคลอเบ้า เข้าไปกราบท่านบนเตียงคนไข้ในห้อง ICU วันนั้นท่านหมดสติ ไม่มีการรับรู้มาแล้วกว่า 15 วัน วันนั้นกราบท่านและบอกกับท่านว่าพวกเรามาเยี่ยม ขอให้คุณงามความดีที่ท่านได้รับใช้ชาติบ้านเมืองมาจงช่วยปกปักรักษาท่านด้วย แล้วพวกเราก็เดินทางกลับเมืองไทย หลังจากนั้น 2 วัน ตรงกับวันที่ 6 พฤษภาคม 2541 เวลาประมาณ 16.00 น. ที่กรุงเทพฯ มีประกาศข่าวการถึงแก่อสัญกรรมของท่านชาติชายที่ประเทศอังกฤษ ทุกคนมุ่งไปรวมตัวกันที่บ้านซอยราชครู ท่ามกลางสายฝนที่กระหน่ำลงมาพร้อมพายุใหญ่ ต้นไม้ใหญ่ถูกพายุหักโค่นลงมาเป็นจำนวนมาก ท้องฟ้ามืดมิด บ่งบอกความรู้สึกถึงการสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่ในความรู้สึกของพวกเราทุกคน ณ

เวลานั้น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์และสื่อทุกประเภทได้รายงานข่าวอสัญกรรมของท่าน พร้อมประวัติชีวิตการทำงานและผลงานตลอดจนคุณงามความดีที่ได้รับใช้แผ่นดินนี้ หนังสือพิมพ์พาดหัวข่าวว่า **"ฟ้าร่ำอาลัย ชาติชายอสัญกรรม"** สื่อมวลชนหลายท่านที่มาทำข่าวและสัมภาษณ์ถึงการอสัญกรรมของท่านชาติชายด้วยน้ำตานองหน้า ขณะที่ทุกคนนั่งเฝ้าหน้าจอโทรทัศน์และร้องไห้ไปด้วย

ผมได้เดินทางไปประเทศอังกฤษในคืนนั้นร่วมกับ ส.ส. ในพรรคหลายท่าน และได้รับร่างของท่านชาติชายกลับสู่มาตุภูมิ เมื่อเครื่องบินการบินไทยมาถึงสนามบินกองทัพอากาศที่ดอนเมือง ไฟบริเวณสนามบินดับลงอย่างไม่คาดคิดก่อนเครื่องบินจะร่อนลง ท่ามกลางฝูงชนเนืองแน่นที่ไปรอรับร่างของท่าน หีบศพถูกลำเลียงลงจากเครื่องบินพร้อมกับธงชาติที่คลุมอยู่ รถจีเอ็มซีพร้อมทหารกองเกียรติยศได้นำท่านสู่บ้านราชครู ผมนั่งรถมากับพลเอกอาทิตย์ตามหลังขบวน พลเอกอาทิตย์บอกกับผมว่า ธงชาติคลุมหีบศพบนรถจีเอ็มซีพร้อมทหารกองเกียรติยศนั้น มีความหมายที่ยิ่งใหญ่มากต่อชายชาติทหารที่ได้รับใช้ประเทศชาติจนวาระสุดท้าย พิธีสวดพระอภิธรรมศพอยู่ในพระบรมราชานุเคราะห์ ผู้คนมาเนืองแน่นตลอดเวลาทุกคืนที่มีพิธี พวกเราพูดกันว่า อยากให้ท่านหัวหน้าตื่นขึ้นมาสัก 2 - 3 นาที เพื่อให้เห็นถึงความรักความอาลัยที่ประชาชนมีต่อท่าน แล้วให้ท่านหลับไปตลอดชั่วนิจนิรันดร์ เหมือนประโยคที่ว่า TOMORROW NEVER DIES ในงานพิธีพระราชทานเพลิงศพ ณ วัดเทพศิรินทราวาส รัฐมนตรีของพรรคชาติพัฒนาในรัฐบาลชุดปัจจุบันและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ยืนอยู่บริเวณหน้าเมรุท่ามกลางฝูงชนเนืองแน่นเป็นประวัติการณ์ที่ยิ่งใหญ่ที่สุดครั้งหนึ่งที่เกิดขึ้นกับนักการเมืองผู้ยิ่งใหญ่ ชาวโคราชเดินทางมาโดยขบวนรถไฟจากโคราชสู่หัวลำโพงร่วมหมื่นคนและเดินมายังวัดเทพศิรินทราวาสท่ามกลางแสงแดดอันร้อนแรง ชาวโคราชเรียกว่า รถไฟขบวนสุดท้ายแด่ท่านชาติชาย **"วีรบุรุษในดวงใจของชาวโคราชตลอดกาล"**

จากวันนี้ไปไม่มีท่านชาติชายอยู่กับพวกเราอีกต่อไปแล้ว เหลือไว้แต่ความทรงจำถึงคุณงามความดีและเจตนารมณ์อันแน่วแน่ของท่าน ที่คิดดี หวังดีและทำดีต่อชาติบ้านเมืองเสมอมา ขอให้ดวงวิญญาณของท่านจงเป็นสุขชั่วนิจนิรันดร์ TOMORROW NEVER DIES ผมแปลว่า ท่านไม่มีวันตายไปจากความทรงจำของพวกเราชั่วนิจนิรันดร์

ท่านเหนื่อยมามากแล้วทั้งชีวิต หลับให้เป็นสุขเถิดครับ พวกเราจะดูแลพรรคชาติพัฒนาให้ดีที่สุดครับท่าน

สุวัจน์ ลิปตพัลลภ
เลขาธิการพรรคชาติพัฒนา
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนครราชสีมา
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม

คำไว้อาลัย แด่ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

"คือ แสงเทียนกลางใจไทยโคราช
คือ นักปราชญ์ นักพัฒนาน่าเลื่อมใส
คือ บูชนียบุคคล แห่งประชาธิปไตย
คือ ผู้ให้คือผู้สร้างทางเจริญ....."

กำนันสุวัฒน์ พื้นทะเล

ความหมายแห่งบทร้อยกรองนี้ บ่งบอกถึงศรัทธาที่ประชาชนตำบลหัวทะเลและชาวโคราชทุกคนมีต่อ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ "สุภาพบุรุษนักประชาธิปไตย" ผู้ยิ่งใหญ่ยากที่จะหาผู้ใดเสมอเหมือนได้ ท่านสร้างสรรค์ความเจริญมาสู่ประเทศชาติในฐานะผู้นำรัฐบาล เป็นนายกรัฐมนตรีที่นานาประเทศยอมรับนับถือ ยกย่องความเป็นอัจฉริยะทางการทูต มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์วิสัยทัศน์อันกว้างไกลเป็นที่ประจักษ์ในหัวใจชาวไทยทั้งมวลตลอดมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งได้รับผลนั้นโดยตรง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีสถาบันอันทรงเกียรติ สร้างบัณฑิตที่มีความรู้ความสามารถ ถือกำเนิดมาในสมัยที่ท่านยังมีชีวิตอยู่ สนามบินโคราช ถนนสี่เลน ฯลฯ อีกทั้งในพื้นที่ตำบลหัวทะเลนั้น ได้จัดให้มีห้องสมุดเฉลิมราชกุมารี ถนนลาดยางเชื่อมกับเขตเทศบาลนครราชสีมา อาคารโรงเรียนบุญวัฒนา ฯลฯ เหล่านี้เป็นผลงานอันยิ่งใหญ่ ซึ่งอยู่ในความทรงจำของชาวตำบลหัวทะเลทุกผู้ทุกนามยากที่จะลืมเลือนได้ แม้ว่าบัดนี้แสงเทียนแห่งชีวิตของ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ จะดับสนิทลงซึ่งนิรันดรแล้วก็ตาม แต่แสงแห่งศรัทธาที่พวกเราชาวตำบลหัวทะเลที่มีต่อ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ยังส่องสว่างเจิดจ้ากลางหัวใจของพวกเราทุกคนไม่มีวันดับแสงลง พวกเรายังรำลึกถึงคุณงามความดีนานัปการที่ท่านได้ทำไว้ต่อตำบลหัวทะเลและจังหวัดนครราชสีมาตลอดไป ขอให้ดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ซึ่งสถิต ณ สถานพิมานแมนได้เสวยผลบุญแห่งกุศลกรรมที่ท่านประกอบไว้ เสวยสุขแห่งทิพยสมบัติอันพึงปรารถนาทุกประการ ณ สัมปรายภพเบื้องหน้าโน้นเทอญ

ด้วยศรัทธาคารวะอาลัยรักยิ่ง

(กำนันสุวัฒน์ พื้นทะเล)
กำนันตำบลหัวทะเล
ประธานชมรมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อำเภอเมืองนครราชสีมา

“แด่...น้าชาติผู้สถิตอยู่ในหัวใจของพวกเราตลอดไป”

นายเสนาะ เทียนทอง

ผมรู้สึกชาวูบไปทั้งตัว ภายหลังจากที่ทราบข่าวการจากไปของน้าชาติ ความรู้สึกของผมในครั้งนี้แทบไม่ต่างจากเมื่อครั้งที่ผมต้องสูญเสียคุณพ่อ-คุณแม่ของผมเอง น้าชาติ...เป็นมากกว่าพี่ชาย น้าชาติเป็นทั้งพ่อ น้าชาติเป็นทั้งเพื่อน น้าชาติเป็นอะไรหลาย ๆ อย่างที่ไม่อาจบรรยายได้หมด กว่า 20 ปี ในพรรคชาติไทย ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นทางการเมืองของผม และความผูกพันระหว่างผมกับน้าชาติ ความทรงจำอันดีงามของผมเกี่ยวกับตัวน้าชาติ มันฝังแน่นอยู่ในหัวใจของผม จนแทบจะกล่าวได้ว่าน้าชาติมีส่วนสำคัญในการสร้างนายเสนาะ เทียนทอง ให้สามารถยืนหยัดอยู่ในระดับแนวหน้าของวงการการเมืองในขณะนี้ และไม่เพียงแต่กับตัวน้าชาติเท่านั้น กับคนในตระกูลราชครูทั้งหมด ผมก็มีความรู้สึกว่าผมแทบจะเป็นส่วนหนึ่งในนั้นด้วยซ้ำ

วันนี้...แม้ว่าร่างของน้าชาติจะจากพวกเราไปแล้ว แต่หัวใจของน้าชาติยังคงอยู่กับพวกเราตลอดไป น้าชาติได้สร้างอนุสาวรีย์แห่งความดีงามไว้ในใจพวกเรา ไม่ใช่แต่เฉพาะในวงการเมือง แต่สำหรับคนไทยทั้งชาติ กว่าค่อนชีวิตของการต่อสู้ของน้าชาติ ได้นำพาชาติบ้านเมืองของเรามาสู่จุดที่แทบจะเรียกได้ว่าอยู่ในแถวหน้าของชาติอาเซียน วันนี้ของพลเอกชาติชายฯ แม้ความโศกเศร้าเสียใจของพวกเราจะยังคงปรากฏอยู่มิรู้คลาย แต่ก็คงจะถึงเวลาที่ท่านจะได้พักผ่อนหลังจากภารกิจที่ท่านต้องตรากตรำมาแทบทั้งชีวิตเสียที หากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในโลกนี้มีจริง หากพลังจิตพลังใจของพวกเรามีพลังอำนาจจริง จงดลบันดาลให้ดวงวิญญาณของน้าชาติจงได้พักผ่อนอย่างเป็นสุข ณ สรวงสวรรค์ชั้นสูงสุด คุณความดีทั้งหลายที่ท่านได้สร้างทำไว้ ขอจงสนองตอบต่อคนในตระกูลชุณหะวัณ และต่อประชาชนคนไทยทุกผู้ทุกคนด้วยเทอญ หากดวงวิญญาณของน้าชาติ สามารถหยั่งรู้ได้ ขอจงได้โปรดรับรู้ด้วยเถิดว่า ชื่อของน้าชาติ.....พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ จะยังคงสถิตอยู่ในหัวใจของพวกเราตลอดไป

(นายเสนาะ เทียนทอง)
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสระแก้ว

ระลึกถึง และอาลัย พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

พลเอกเสริม ณ นคร

ผมขอแสดงความเสียใจและอาลัยต่อการถึงแก่อสัญกรรมของ พลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ นับเป็นการสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่ ทั้งในทางการเมืองและการทหาร พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นเพื่อนร่วมสถาบันการศึกษา ณ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า (รร.จปร.) และได้สำเร็จการศึกษาเป็นนายทหารสัญญาบัตร เมื่อ 12 ธันวาคม 2483 เรามีความสนิทสนมชอบพอกันตลอดมาเป็นเวลายาวนาน

ในระหว่างที่ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ยังมีชีวิตอยู่นั้น ท่านได้ทำคุณประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติมากมาย ทั้งในด้านการเมือง การต่างประเทศ การเศรษฐกิจ และการทหาร สำหรับผลงานด้านการทหารท่านรับราชการเริ่มแรกประจำในกองพันทหารม้าที่ 1 รักษาพระองค์ และได้ปฏิบัติราชการสนามในกองทัพบูรพา กรณีพิพาทอินโดจีนและปฏิบัติการรบในสงครามโลกครั้งที่ 2 ปฏิบัติราชการสนามในกองทัพพายัพเป็นการสู้รบที่รุนแรงและยืดเยื้อ ได้แสดงถึงความเป็นชายชาติทหารสู้รบเคียงบ่าเคียงไหล่กับเพื่อนทหาร เมื่อสงครามโลกยุติลง พลเอกชาติชาย ได้มีโอกาสไปศึกษาวิชาทหารที่โรงเรียนยานเกราะ กองทัพบก สหรัฐอเมริกา และได้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยทูตทหารบกด้วย ท่านได้เป็นผู้ที่มีส่วนร่วมในการเจรจาขอความช่วยเหลือทางทหารจากสหรัฐอเมริกา และเป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งโรงเรียนยานเกราะขึ้นในกองทัพบก

ด้านการเมืองและการต่างประเทศ พลเอกชาติชายฯ ท่านได้ดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตหลายประเทศ นอกจากนี้ยังได้ดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมการเมือง กระทรวงการต่างประเทศ ภายหลังท่านได้ลาออกเปลี่ยนเป็นนักการเมือง เริ่มจากการเป็นผู้แทนราษฎร เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม รองนายกรัฐมนตรี เป็นนายกรัฐมนตรีคนที่ 17 และ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ มีความรู้และประสบการณ์ในเรื่องเกี่ยวกับความมั่นคง การต่างประเทศ การเศรษฐกิจและการทหารมาเป็นเวลานาน เป็นผู้ที่มีความสามารถสูง จึงเป็นที่ยกย่องนิยม และศรัทธาของบุคคลโดยทั่วไป

พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นศูนย์รวมของบรรดาเพื่อนร่วมรุ่น (นายทหาร นายตำรวจ รร.จปร. รุ่น 12 ธันวาคม 2483) และครอบครัว นัดพบปะสังสรรค์และร่วมรับประทานอาหารเป็นการประจำ ท่านเป็นผู้ที่มีความโอบอ้อมอารีช่วยเหลือด้วยความจริงใจต่อญาติมิตรและเพื่อนฝูง หากดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ สถิตอยู่ ณ สรวงสวรรค์ทิศาภาคใดๆ ก็ตาม ขอได้โปรดรับทราบในความอาลัยรัก คุณงามความดีที่ท่านได้สร้างสมไว้ในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ อีกทั้งอานิสงส์ผลบุญที่ญาติและบรรดามิตรสหายได้บำเพ็ญอุทิศส่วนกุศลไปให้ท่าน จงเป็นพลังปัจจัยน้อมนำดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของท่านสถิตยังสุคติสถานในสัมปรายภพตลอดชั่วกาลนิรันดร.

พลเอก เสริม ณ นคร

(เสริม ณ นคร)

“แม้ฟ้าดินยังร่ำไห้”

นายไสว พราหมณี

กระผมเคยรับราชการเป็นปลัดจังหวัด รองผู้ว่าราชการจังหวัด และผู้ว่าราชการจังหวัดนครราชสีมา ตั้งแต่ พ.ศ. 2523-2533 ได้รู้จักคุ้นเคยกับ ฯพณฯ พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ ในฐานะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของจังหวัดนครราชสีมา รัฐมนตรี รองนายกรัฐมนตรี และนายกรัฐมนตรี

ผลงานมากมายที่ ฯพณฯ พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ ได้สร้างไว้ในจังหวัดนครราชสีมาเป็นที่ชื่นอกชื่นใจแก่ชาวโคราชอย่างยิ่ง เมื่อท่านถึงแก่กรรมทำให้ชาวโคราชเสียใจและสุดอาลัยอย่างยิ่งประดุจขาดญาติผู้ใหญ่ที่เคารพรักยิ่งต้องสูญเสียไป ร่มโพธิ์ร่มไทรของชาวโคราชได้ล้มเสียแล้ว

ท่านเป็นผู้สร้าง ได้ริเริ่มพัฒนาจังหวัดนครราชสีมาไว้มากมายสุดจะพรรณนาได้ ที่เป็นผลงานที่เด่นที่สุดคงได้แก่ การจัดตั้งมหาวิทยาลัยสุรนารี การขยายถนน 4 ช่องจราจรสระบุรีถึงโคราช การจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรม การจัดตั้งวิทยาลัยนาฏศิลป์ การจัดตั้งสวนสัตว์ การสร้างสนามบินพลเรือน การรื้อตลาดสดกลางเมืองโคราช การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในเขตเทศบาลเมืองนครราชสีมา การเร่งรัดส่งเสริมอาชีพทางอุตสาหกรรม และการเกษตร เป็นต้น ทำให้ชาวโคราชมีฐานะความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตดีขึ้น

ท่านเป็นผู้ให้ ทุกคนที่ใกล้ชิดท่าน ท่านจะมีแต่ความเมตตา โอบอ้อมอารี ให้ความรัก ความสนิทสนมอย่างจริงจัง ไม่ถือตัว เป็นที่รักใคร่อย่างยิ่งกับทุกคน เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวโคราชทั้ง 2 ล้านคนเศษ

ท่านเป็นผู้นำที่ยิ่งใหญ่ ท่านเป็นผู้นำประเทศ นำความคิด นำการประพฤติปฏิบัติอย่างดีเยี่ยม มีความริเริ่มกระตือรือร้นยากจะหาใครเสมอเหมือนได้

ก่อนเสียชีวิต 1 เดือนเศษ ท่านได้ชวนให้กระผมไปเล่นกอล์ฟกับท่านและพวกที่สนามกอล์ฟราชพฤกษ์ ดูท่านยังแข็งแรงกระฉับกระเฉงร่าเริง ท่านวิ่งลงจากกรีนได้อย่างว่องไวและหลังจากเลิกเล่นกอล์ฟแล้วท่านยังคงนั่งพูดคุยกับพรรคพวกเพื่อนฝูงอย่างสนุกสนาน ไม่มีทีท่าว่าเจ็บป่วยเลย

กระผมเสียใจ และเสียดายอย่างยิ่งที่ท่านด่วนเสียชีวิตไปอย่างรวดเร็วอย่างคาดไม่ถึง ท่านควรจะอยู่ทำคุณประโยชน์ให้กับชาติบ้านเมืองอีก โดยเฉพาะในภาวะวิกฤติเศรษฐกิจและการเมืองในปัจจุบันนี้

กระผมเชื่อมั่นในสติปัญญา ความสามารถ และประสบการณ์ของท่าน

เมื่อ ฯพณฯ พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ ต้องเสียชีวิตทำให้สูญเสียบุคคลที่มีคุณค่าไปแม้ฟ้าดินยังร่ำไห้และคงได้รับรู้ความยิ่งใหญ่ มีคุณค่าของท่านโดยแท้แล้วในวันเสียชีวิต

นายไสว พราหมณี
ประธานสภาที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาแรงงานแห่งชาติ

“คิด” และ “ทำ” เพื่อประเทศชาติและคนไทย

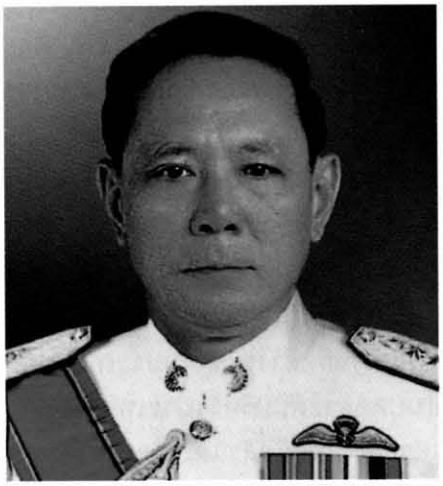

พล.ต.ท.แหลมทอง ญาณอุบล

แม้ว่าระหว่างที่ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีนั้นผมจะไม่คุ้นเคยลึกซึ้งกับ ฯพณฯ เป็นการส่วนตัว แต่เพราะหน้าที่ราชการซึ่งต้องสดับข่าวสารต่าง ๆ ทำให้ได้ทราบและศรัทธาชื่นชมในความสามารถ รวมไปถึงผลงาน ตลอดจนวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลของผู้นำประเทศท่านนี้อย่างต่อเนื่อง

จนเมื่อผมมารับราชการที่นครราชสีมา จึงได้มีโอกาสให้การต้อนรับ ฯพณฯ หลายครั้ง และเหตุของความใกล้ชิดตามหน้าที่ดังกล่าว ทำให้ได้รับทราบแนวความคิดที่เป็นปรัชญาทั้งด้านการเมือง สังคม เศรษฐกิจ การพัฒนา และยิ่งได้รับฟังประสบการณ์ที่ ฯพณฯ ได้กรุณาถ่ายทอดบอกเล่ากับผู้คนรอบข้าง ผมไม่สงสัยเลยว่า ทำไม พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ จึงได้รับความเคารพและวางใจจากชาวนครราชสีมาให้ทำหน้าที่ผู้แทนราษฎรทุกสมัยที่ลงสมัครนับจากปี 2518 เป็นต้นมา

การถึงแก่อสัญกรรมของ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ มิได้เป็นเพียงความสูญเสียของครอบครัวหรือตระกูล “ชุณหะวัณ” และมิได้เป็นความสูญเสียของชาวนครราชสีมาหรือชาวอีสานเท่านั้น แต่เป็นการสูญเสียทรัพยากรบุคคลที่สำคัญของชาติ ซึ่งน้อยนักที่จักหาได้ทัดเทียม ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

ผมขอร่วมแสดงความอาลัยอย่างจริงใจกับการถึงแก่อสัญกรรมของ ฯพณฯ อดีตนายกรัฐมนตรี และมั่นใจอย่างยิ่งว่าคุณูปการเป็นอเนกอนันต์ ที่ ฯพณฯ ได้ “คิด” และ “ทำ” เพื่อประเทศชาติและคนไทยนั้น จะเป็นอนุสรณ์ให้เราทั้งหลายได้รำลึกถึงเอกบุรุษนาม พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ตลอดไป

พล.ต.ท. (แหลมทอง ญาณอุบล)
ผู้บัญชาการตำรวจภูธรภาค ๓

อาลัย...ท่านชาติชาย

อดิศัย โพธารามิก

ท่านชาติชายเป็นที่รัก เคารพ และนับถือของบุคคลมากมาย ผู้ที่แวดล้อมสนิทสนมกับท่านมีตั้งแต่วัยเด็กจนกระทั่งวัยผู้ใหญ่ และผมเองก็เป็นคนหนึ่งที่ได้มีโอกาสใกล้ชิด สนิทสนมและคุ้นเคยกับท่านชาติชายมาเป็นเวลากว่า 15 ปี ตลอดช่วงเวลาที่สนิทสนมกับท่าน ไม่เคยปรากฏว่าท่านเป็นศัตรูกับใคร ไม่มีใครเป็นศัตรูกับท่าน ท่านมีเมตตา แนะนำ และให้ข้อคิดที่เป็นสาระน่ารู้ในหลาย ๆ ด้าน สิ่งเหล่านี้ล้วนมีประโยชน์อย่างมากทั้งในหน้าที่การงาน และการดำรงชีวิตประจำวัน ซึ่งผมได้ตั้งใจจดจำและเรียนรู้จากท่านตราบจนวาระสุดท้าย ถือได้ว่าผมเป็นคนที่โชคดีคนหนึ่ง

ความที่เป็นผู้มีบุคลิกภาพเฉพาะตัว สามารถปรับตัวเข้ากับคนทุกระดับได้อย่างยอดเยี่ยม มีความทันสมัย อารมณ์ดี มีไมตรีเป็นกันเอง พูดคุยคบหาสมาคมกับคนรุ่นเด็ก ๆ ได้ เป็นทั้งผู้ฟังและผู้ให้ ทำให้ข้อมูลข่าวสารเข้าหาตัวท่านตลอดเวลา และที่เห็นเป็นประจำก็คือ ไม่ว่าจะเป็นเวลาไหน ดึกดื่นอย่างไร ผมเห็นท่านสนใจติดตามข่าวสารทุกประเภทผ่านสื่อต่างๆ ทั้งในประเทศ และต่างประเทศ นับเป็นสิ่งที่พบหาได้ยากในบุคคลระดับบริหารประเทศเช่นท่าน จากตรงนี้เอง ทำให้เข้าใจได้ดีว่า ทำไมท่านจึงเป็นผู้ที่กล้าและเด็ดเดี่ยวในการตัดสินใจ มองการณ์ไกล คาดคะเนเหตุการณ์ได้ถูกต้อง จากที่สังเกตดูท่านเห็นว่าท่านมีแนวความคิดไม่เหมือนใคร ท่านมีความเป็นผู้นำที่ชัดเจน สั่งการไม่คลุมเครือ สามารถนำไปปฏิบัติได้เลย กับตัวผม ท่านได้แนะนำในการแก้ปัญหาเรื่องสำคัญ ๆ ให้เข้าไปแก้ด้วยตัวเอง และแก้อย่างรวดเร็ว การมอบหมายให้ผู้อื่นดำเนินการ นอกจากจะเสียเวลาแล้ว เรื่องอาจจะลุกลามใหญ่โตได้ คำแนะนำนี้ ผมนำไปใช้ในหน้าที่การงานได้เป็นอย่างดี

ก่อนที่วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจจะก่อตัวและลุกลาม ท่านได้ให้ข้อเสนอแนะ แนวความคิด และวิธีแก้ปัญหาเศรษฐกิจไว้หลายประเด็น รวมทั้งการแก้กฎระเบียบการลงทุน เพื่อดึงดูดความสนใจของนักลงทุนต่างชาติ ซึ่งในตอนนั้น รัฐบาลไม่ได้ให้ความสนใจนำมาใช้ แต่ท้ายที่สุดหลังจากสถานการณ์เริ่มตึงเครียดไปปีกว่าแล้ว รัฐบาลก็ได้นำแนวความคิดของท่านมาใช้ ถ้าได้เริ่มใช้เสียตั้งแต่ครั้งท่านเสนอแนะ ประเทศอาจไม่ถึงขั้นวิกฤตขนาดนี้

ในช่วงชีวิตอันยาวนาน การที่ได้สั่งสมประสบการณ์ทุกรูปแบบ ทำให้ท่านประสบความสำเร็จในการเป็นทั้งนักการทูต นักการทหาร และนักการเมือง และประสบความสำเร็จสูงสุดเมื่อครั้งเป็นนายกรัฐมนตรีคนที่ 17 ท่านได้พิสูจน์ถึงความเป็นผู้นำของประเทศที่มีความรอบรู้และเท่าทันสถานการณ์เศรษฐกิจของโลก ความชัดเจนแห่งนักเจรจาต่อรองเพื่อผลประโยชน์ของชาติ หาผู้นำได้ยากที่มีความสามารถในตัวเองเช่นท่าน นอกจากนั้น ท่านยังเป็นศิลปิน ซึ่งพรสวรรค์ของท่านปรากฏให้เห็นเป็นครั้งคราว

โดยส่วนตัวแล้ว ท่านเป็นคนละเอียดอ่อน คิดถึงและเอาใจใส่เป็นห่วงเป็นใยบุคคลรอบข้างอยู่เสมอ ผมได้เห็นท่านสัมผัสชีวิตหลายรูปแบบหลากหลายบทบาทหน้าที่ ผ่านความผันผวนทางการเมืองที่รุนแรงหลายครั้ง สุขมาก ทุกข์มาก หลายครั้งที่ดูเหมือนสุขมาก แต่ในใจแล้วไม่ใช่อย่างที่เราเห็น เพราะท่าน

ไม่แสดงความรู้สึกตลอดเวลา ผมจะเห็นท่านกระฉับกระเฉง คล่องแคล่ว ว่องไว และปุบปับก็ได้เห็นภาพท่านทนทุกข์ทรมานที่สุดในนาทีสุดท้ายของชีวิต

การจากไปของท่านเป็นการสูญเสียที่พึ่งของบุคคลมากหลาย สูญเสียทรัพยากรบุคคลที่ยิ่งใหญ่ สูญเสียเอกบุรุษอันล้ำค่าของเมืองไทย ทุกวันนี้ยังรับไม่ได้ ทำใจไม่ได้เลยว่าท่านจากไปแล้ว

ด้วยความรัก และเคารพยิ่ง

อดิศัย โพธารามิก

“เป็นทั้งนักรบ นักการทูต และนักการเมืองผู้ยิ่งใหญ่”

นายอนันต์ อนันตกูล

ในห้วงเวลาที่ผมได้ทำหน้าที่เลขาธิการคณะรัฐมนตรี ตั้งแต่ พ.ศ. 2528 ถึง พ.ศ. 2532 ท่านพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นรองนายกรัฐมนตรี โดยมี ฯพณฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี และตั้งแต่ พ.ศ. 2531 ถึง พ.ศ. 2533 ท่านพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้ปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งนายกรัฐมนตรี จนถึงวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2534 ซึ่งเป็นวันที่คณะ รสช. เข้ายึดอำนาจ

ในระหว่างที่ท่านเป็นนายกรัฐมนตรี ผมได้ร่วมงานในฐานะเลขาธิการคณะรัฐมนตรี จนกระทั่งเมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2533 ผมจึงได้รับคำสั่งแต่งตั้งไปดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวงมหาดไทย และได้ปฏิบัติหน้าที่จนถึงวันที่ 23 ก.พ.2534 ก็ถูกย้ายไปเป็นที่ปรึกษาประจำสำนักนายกรัฐมนตรีตามคำสั่งคณะ รสช. พร้อมกับการพ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของท่าน

การทำหน้าที่รองนายกรัฐมนตรี ท่านให้ความเคารพและศรัทธา ฯพณฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรีอย่างมาก เมื่อต้องทำงานแทนไม่ว่าเรื่องใด จะสอบถามเจ้าหน้าที่ถึงนโยบายของ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรีก่อนเสมอว่าเรื่องนี้ ท่านนายกฯ ได้สั่งการไว้อย่างไร ก็ให้ปฏิบัติไปตามนั้น และในการประชุมคณะรัฐมนตรี ท่านจะคอยกำกับดูแลคณะรัฐมนตรีในพรรค ให้ทำงานและแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ในกรอบนโยบายของรัฐบาล งานในครั้งนั้นจึงราบรื่น เรียบร้อย เป็นผลดีต่อบ้านเมือง นับเป็นตัวอย่างของการทำงานที่มีประสิทธิภาพมาก

เมื่อท่านดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เหตุการณ์บ้านเมืองเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสโลก ประชาชนเรียกร้องสิทธิ เสรีภาพ ในระบอบประชาธิปไตยมากขึ้น การลงทุนของต่างประเทศมีมาก การขยายตัวทางเศรษฐกิจอยู่ในอัตราสูง การทำมาหากินของประชาชนอยู่ในเกณฑ์พึงพอใจ ประเทศมีรายได้จากการขายผลิตผลทางการเกษตร อุตสาหกรรม การส่งออก พาณิชยกรรม บริการ และการท่องเที่ยว นับเป็นจุดเปลี่ยนก้าวสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจที่มีอัตราเร่งสูง ประกอบกับเป็นยุคของการแข่งขันกันในตลาดโลก ท่านพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้นำคณะรัฐมนตรี ข้าราชการการเมือง ข้าราชการประจำระดับสูง และนักธุรกิจออกเดินทางไปต่างประเทศเพื่อชักชวนให้เอกชนมาลงทุนในประเทศไทย รวมทั้งการส่งเสริมการค้า การส่งออก และส่งเสริมความสัมพันธ์ภาครัฐ ภาคเอกชน ซึ่งเป็นการดำเนินการต่อเนื่องจาก ฯพณฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ซึ่งได้ริเริ่มและได้ดำเนินการไว้ก่อนแล้ว นับเป็นความร่วมมือระหว่างภาครัฐ และภาคเอกชน ที่แนบแน่นและต่อเนื่อง

นอกจากผลงานที่กล่าวแล้ว ท่านยังเป็นผู้ริเริ่มให้มีการจัดสรรงบประมาณประเภทเงินอุดหนุนทั่วไป เพื่อดำเนินการตามแผนพัฒนาจังหวัดโดยในปีแรกได้เตรียมจัดสรรให้ทุกจังหวัดรวม 20,000 ล้านบาท เพื่อให้จังหวัดได้นำไปพัฒนาตามสัดส่วนที่ควรจะได้ ซึ่งนับเป็นการบริหารงานในแนวใหม่ ที่กระจายอำนาจการตัดสินใจงบประมาณ และโครงการที่เป็นความต้องการของจังหวัดของท้องถิ่น และของประชาชนในจังหวัดนั้น ๆ เป็นที่น่าเสียดายว่าวงเงินที่ได้

ลดลง เมื่อท่านพ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี หากได้ดำเนินการต่อเนื่องจะทำให้การแก้ไขปัญหาของประชาชนทั่วประเทศมีประสิทธิภาพมากขึ้น สอดคล้องกับหลักการกระจายอำนาจตามระบอบประชาธิปไตยส่วนหนึ่ง

ในด้านการศึกษาได้ริเริ่มให้มีระบบมหาวิทยาลัยแบบอิสระที่มีความคล่องตัวในการบริหารและจัดการ เช่น มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ที่จังหวัดนครราชสีมา และมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ที่จังหวัดนครศรีธรรมราช

ในด้านการบริหารการประชุมคณะรัฐมนตรี นอกจากท่านได้ริเริ่มให้มีระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการเสนอเรื่องต่อคณะรัฐมนตรีแล้ว ยังได้ริเริ่มให้มีการจัดประชุมคณะรัฐมนตรีในส่วนภูมิภาคที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา จังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นการตามไปแก้ปัญหาในท้องถิ่นแต่ละภูมิภาค ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจแก่พี่น้องในต่างจังหวัด

ด้านการช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาประชาชน ท่านได้วางระบบการช่วยเหลือการกู้ภัย และการฟื้นฟูผู้ประสบสาธารณภัยให้มีประสิทธิภาพ เช่น กรณีพายุไต้ฝุ่นเกย์ที่จังหวัดชุมพร และที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ส่งผลให้ประชาชนผู้ประสบภัยสามารถปรับตัวคืนสู่สภาพปกติได้ในเวลาอันรวดเร็ว

โดยที่ระบบและวิธีทำงานของท่านพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ จะถือเอาความสำเร็จของงานความสำเร็จในการแก้ปัญหาที่สนองตอบต่อความต้องการของประชาชนเป็นที่ตั้ง จึงยังผลให้ปัญหาประชาชนและปัญหาสำคัญของประเทศได้รับการสะสางและขจัดปัดเป่าให้คลี่คลายไปได้โดยลำดับ

ในด้านการพัฒนาประชาธิปไตย ท่านได้มีบทบาทสำคัญในการผลักดันให้มีการยกเลิกกฎหมายที่ล้าสมัย ปิดกั้นสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชน และการริเริ่มให้มีกฎหมายให้ความคุ้มครองสิทธิประโยชน์ของคนด้อยโอกาสในสังคมเพิ่มขึ้น อาทิ การยกเลิก ปร.42 การประกาศใช้พระราชบัญญัติประกันสังคม รวมตลอดทั้งการปรับปรุงพัฒนาระบบราชการและบริการสาธารณะในภาครัฐ โดยการประกาศใช้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการปฏิบัติราชการเพื่อประชาชนของหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. 2532 ส่งผลให้ระบบสังคม-การเมืองเป็นระบบเปิด ซึ่งเป็นจุดเปลี่ยนก้าวสำคัญของการพัฒนาประชาธิปไตยในภาคประชาชนคนชั้นล่างในเวลาต่อมา

กล่าวได้ว่า ท่านพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นผู้นำที่มีบทบาทสำคัญในประวัติศาสตร์การพัฒนาประเทศคนหนึ่ง ซึ่งมีความครอบคลุมทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การบริหาร ระบบราชการและประสิทธิภาพการบริการของภาครัฐ

เป็นที่น่าเสียดายที่บทบาทนายกรัฐมนตรีของท่านต้องประสบอุปสรรคชะงักงัน เนื่องจากการยึดอำนาจของคณะ รสช. เมื่อ 23 กุมภาพันธ์ 2534 ซึ่งในวันนั้น พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ พลเอกอาทิตย์ กำลังเอก ในฐานะรองนายกรัฐมนตรี ผมในฐานะปลัดกระทรวงมหาดไทย พ.ต.ต.ยงยุทธ สาระสมบัติ ในฐานะเลขาธิการคณะรัฐมนตรี และทีมงานที่ปรึกษานายกรัฐมนตรีหลายท่าน ได้ออกเดินทางไปเข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่จังหวัดเชียงใหม่ โดยเครื่องบิน ซี 130 ของกองทัพอากาศ และถูกคณะ รสช. ควบคุมตัวในระหว่างที่เครื่องบินอยู่บนรันเวย์สนามบินดอนเมือง ท่านพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ผม พ.ต.ต.ยงยุทธ สาระสมบัติ พล.อ.ต.ดำรง บิณษรี และนาย

ปานปรีย์ พหิทธานุกร ได้ถูกแยกไปควบคุมตัว ที่บ้านพักรับรองกองทัพอากาศ ตั้งแต่วันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2534 ถึงวันที่ 9 มีนาคม 2534

ระหว่างที่ถูกควบคุมตัว 15 วัน ผมได้มีโอกาสพูดคุยและรับทราบข้อเท็จจริงบางประการที่ไม่อาจเปิดเผยได้จาก ท่านพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ทำให้รู้จักท่านมากยิ่งขึ้น ในยามพ้นจากอำนาจหน้าที่ของนายกรัฐมนตรี ท่านมิได้แสดงความเสียใจหรือมีความผูกพยาบาทถือโทษโกรธใคร ไม่มีความสะทกสะท้านต่อชะตาชีวิตที่ผกผันอีกครั้งหนึ่ง ท่านยังมีความมุ่งมั่นทำประโยชน์ให้ชาติบ้านเมืองในฐานะอื่นอย่างต่อเนื่อง จวบจนวาระสุดท้ายของชีวิตสมกับที่เป็นชายชาติอาชาไนยอย่างแท้จริง เป็นลูกผู้ชายที่ผ่านชีวิตผ่านโลกมาอย่างโชกโชน เป็นทั้งนักรบ นักการทูต และนักการเมืองผู้ยิ่งใหญ่

การถึงแก่อสัญกรรมของท่าน ไม่เพียงแต่สร้างความตกตะลึงให้กับประชาชนคนไทยและหมู่ญาติมิตรเท่านั้น ผมเป็นอีกคนหนึ่งที่มีความรู้สึกร่วมกับครอบครัว ท่าน ญาติสนิท มิตรสหาย และพี่น้องประชาชน ว่าได้สูญเสียบุคคลที่รักใคร่นับถือ ผู้ที่ทำคุณประโยชน์ให้ชาติบ้านเมือง ผู้ที่ทำให้สังคมเปลี่ยนแปลง ก้าวทันโลก นำสิ่งใหม่มาสู่ชีวิต และอยากให้ท่านมีอายุยืนยาวต่อไปอีก แต่ไม่มีใครสนองตอบสิ่งนี้ได้ ท่านต้องจากไปในขณะที่ยังไม่มีใครเชื่อและทำใจให้ยอมรับได้ว่าท่านได้จากไปแล้วอย่างแท้จริง แม้ว่าได้ถึงแก่อสัญกรรมไปแล้วก็ตาม แต่ความเป็นนักสู้ แรงบันดาลใจ และคุณูปการที่ท่านสั่งสมไว้ให้แก่ประเทศชาติและประชาชนคนไทย ยังไม่ได้สูญสลายไปจากหัวใจและความทรงจำ

ขอสิ่งศักดิ์สิทธิ์ได้ดลบันดาลให้ดวงวิญญาณของท่าน ไปสู่สุคติในสัมปรายภพ

(นายอนันต์ อนันตกูล)
สมาชิกวุฒิสภา

“อารมณ์ขันของท่านซึ่งมีอยู่เสมอแม้ในภาวะคับขัน”

นายอมเรศ ศิลาอ่อน

ผมพบ พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ ครั้งแรกที่บ้านพ่อตาของผม (ร.ต.ท. สุริยน ไรวา) เกือบ 30 ปีมาแล้ว ตอนที่ท่านกลับมาอยู่เมืองไทยใหม่ ๆ และอีกครั้งหนึ่ง เมื่อท่านและ พล.ต.อ.ประมาณ อดิเรกสาร ประกาศก่อตั้งพรรคชาติไทยที่บ้านราชครู ซึ่งตอนนั้นพ่อตาของผมถึงแก่กรรมแล้ว แต่ครอบครัวไรวาก็ยังได้รับเชิญให้ไปในงานสังสรรค์ในฐานะเพื่อนเก่าของท่าน

หลังจากนั้น ก็แทบจะไม่ได้มีการติดต่อกันอีก เพราะผมทำงานอยู่ในภาคเอกชนในตำแหน่งที่ไม่มีความจำเป็นต้องติดต่อกับนักการเมือง ท่านก็ทำงานทางการเมืองของท่าน ซึ่งตอนนั้นส่วนใหญ่อยู่ในด้านกระทรวงต่างประเทศ แต่ผมก็ได้รับทราบถึงผลงานของท่านทั้งสมัยของรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร และรัฐบาลของ พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ และได้เคยสัมผัสกับบุคลิกลักษณะพิเศษของท่านเป็นครั้งคราวในงานสังคมต่าง ๆ ซึ่งผมก็ได้แต่ชื่นชมและนับถือท่านอยู่ไกล ๆ ในฐานะเด็กรุ่นหลัง และประชาชนธรรมดา ๆ คนหนึ่ง

เมื่อ 8 ปีก่อน ผมได้เกษียณตัวเองออกจากบริษัทเอกชนที่ได้ทำงานให้เขามา 20 กว่าปี เพื่อมาช่วยงานบริษัทเล็ก ๆ ที่ภรรยาของผมและน้อง ๆ ของเธอเป็นผู้ก่อตั้ง ซึ่งกำลังขยายตัวอย่างรวดเร็วในช่วงนั้น แต่หลังจากนั้นไม่กี่เดือน ท่านอาจารย์ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช และท่าน พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ ก็มาชักชวนผมให้ไปร่วมงานกับท่านโดยขอให้ไปรับใช้ราชการที่กระทรวงพาณิชย์

นั่นคือจุดเริ่มต้นของคนที่สื่อมวลชนเรียกว่า “ข้าวนอกนา” ได้มีส่วนเกี่ยวข้องและมีโอกาสรับใช้บ้านเมืองที่กระทรวงพาณิชย์ในรัฐบาลชาติชาย 1 และ 2 กับรัฐบาลอานันท์ 1 และ 2 พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ คือผู้ที่ให้โอกาสผมแจ้งเกิดในทางการเมือง

ผมเป็นคนที่โชคดีในชีวิตการทำงาน ในสมัยที่อยู่ในภาคเอกชนก็ได้มีโอกาสทำงานใต้การบังคับบัญชาของนักบริหารระดับอัจฉริยะ เช่น คุณอายุส อิศรเสนา ณ อยุธยา คุณบุญมา วงษ์สวรรค์ และคุณสมหมาย ฮุนตระกูล เมื่อมาทำงานด้านการเมืองก็ได้เจ้านายอย่าง พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ และคุณอานันท์ ปันยารชุน ท่านทั้งหลายเหล่านี้ นอกจากจะสอนผมให้รู้ซึ้งถึงวิทยาการและแนวปฏิบัติที่ได้ผลในการทำงานแล้ว ยังสอนชั้นเชิงให้ผมหลายอย่างทั้งในด้านการบังคับบัญชา การประสานงาน การเจรจาระดับบริษัทและระดับประเทศ การทำงานร่วมและการต่อสู้กับกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ตลอดจนการแสวงหาสัจธรรมในชีวิตการทำงาน และการค้นหาคุณค่าที่ยั่งยืนสำหรับสถาบันและสำหรับสังคม

สิ่งที่ประทับใจผมมากที่สุดในการร่วมงานกับท่าน พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ คือความเป็นพหูสูตของท่าน ท่านไม่ใช่พหูสูตแบบอาจารย์ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ซึ่งเป็นปราชญ์ ทั้งด้านรัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และพุทธศาสน์ แต่ พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นพหูสูตรในเชิงปฏิบัติทั้งด้านการปกครอง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เศรษฐกิจมหภาค และการดำเนินการทางการเมืองในกรอบประชาธิปไตยแบบไทย ๆ (ซึ่งยังไม่มีนักวิชาการคนใดสามารถสร้างทฤษฎีที่จะอธิบายกระบวนการปกครองของเราได้) ท่าน พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนักการเมืองไม่กี่ท่านในเมืองไทยที่มีอัจฉริยภาพพอที่จะสร้างสัมพันธภาพ

ที่ดีระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้านและกับมหาอำนาจที่มีอิทธิพลในภูมิภาคนี้ทุกราย สามารถสร้างเสถียรภาพทางการเมืองให้เกิดขึ้นได้ภายใต้ความไม่แน่นอน และความแปรปรวนในภาวะการเมืองในประเทศ ท่านเป็นนักการทหารในเมืองไทยไม่กี่คนที่เข้าใจความแตกต่างระหว่างยุทธศาสตร์ (Strategy) กับยุทธวิธี (Tactics) และท่านได้นำความรอบรู้เหล่านี้มาใช้ให้เป็นประโยชน์แก่ประเทศ เช่น การแปลงสนามรบให้เป็นตลาดการค้า และการจุดประกายความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาบริเวณชายฝั่งทะเลภาคใต้ เป็นต้น

คุณลักษณะพิเศษของท่าน พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ อันเป็นที่น่าทึ่งสำหรับคนที่ได้มีโอกาสสัมผัสกับท่านโดยใกล้ชิดคือ อารมณ์ขันของท่านซึ่งมีอยู่เสมอแม้ในภาวะคับขัน อีกอย่างหนึ่งซึ่งเป็นเรื่องที่ Amazing ก็คือ สุขภาพที่แข็งแรงและพละกำลังที่เหลือเฟือของท่าน ผมได้มีโอกาสเดินทางร่วมกับท่านทั้งต่างจังหวัดและต่างประเทศหลายครั้ง และต้องยอมรับว่าถึงแม้จะอ่อนวัยกว่าท่านไม่น้อยกว่า 15 ปี แต่ก็ยังไม่สามารถเทียบเทียมกับท่านได้ในด้านพลังงานและพลังใจ

ในมงคลชีวิต 38 ประการ ที่พระพุทธเจ้าท่านทรงบรรยายไว้ข้อหนึ่งก็คือ "สุภาสิตา จ ยาวาจา" แปลว่าการมีวาจาเป็นสุภาษิต สิ่งที่ท่าน พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ สนทนากับพวกเราและสิ่งที่ท่านสั่งสอนเราหลายต่อหลายอย่างนับได้ว่าเป็นคำพูดที่เป็นสุภาษิต เช่น "ก่อนเปิดปาก เราเป็นนายของคำพูด แต่เมื่อหลุดปากไปแล้ว คำพูดเป็นนายของเรา" หรือที่ท่านเคยสอนผมหลายต่อหลายครั้งว่า ก่อนจะเข้าประชุมและก่อนออกจากการประชุมคณะรัฐมนตรีต้องเตรียมคิดที่จะตอบคำถามของสื่อมวลชนไว้ก่อน โดยเฉพาะสิ่งที่เราเชื่อว่าเป็นข้อมูลข่าวสารที่ทางรัฐบาลควรจะให้ประชาชนได้รับรู้ และสิ่งที่จะสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง จนบัดนี้ผมเองก็ยังเผลอตัวให้สัมภาษณ์โดยที่ยังไม่ได้คิดให้ถี่ถ้วนอยู่บ่อยครั้ง แต่ผมสังเกตเห็นว่าในการสนทนาและตอบคำถามสื่อมวลชนนั้น ท่าน พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ แทบจะไม่มีการเพลี่ยงพล้ำเลย

อีกลักษณ์ของผู้นำที่ดีอีกอย่างหนึ่งคือ ความเมตตาและความห่วงใยที่ท่านแสดงออกต่อผู้ใต้บังคับบัญชา และบางครั้งการปกป้องคุ้มครองผู้ที่ปฏิบัติตามนโยบายหรือผู้ที่สร้างคุณงามความดีแก่ทางราชการ ผมมีโอกาสได้เห็นท่าน พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ แสดงออกในเรื่องเหล่านี้นับครั้งไม่ถ้วน แม้แต่กับตัวผมเองในระยะเริ่มแรกที่ได้ร่วมงานกับท่าน ท่านก็ได้กรุณาเรียกไปบอกกล่าวว่าในการทำงานของผม ถ้ามีนักการเมืองอาชีพหรือนักวิ่งเต้นมารบกวน ขอให้ส่งไปหาท่าน ท่านจะจัดการให้ เพื่อให้ผมสามารถทำงานให้ส่วนรวมได้เต็มสติกำลังและด้วยความสบายใจ

ผมได้มีโอกาสทำงานให้ส่วนรวมบ้างหลายครั้ง ส่วนมากจะเป็นระยะสั้นๆ จึงไม่สามารถประเมินได้ว่าในชีวิตนี้ได้ทำอะไรให้บ้านเมืองที่คุ้มค่ากับการที่ได้เกิดมาเป็นคนไทยได้รับความร่มเย็นภายใต้พระบรมโพธิสมภารของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวหรือไม่ หากมีสิ่งใดที่ผมได้ทำประโยชน์ให้แก่สังคมโดยส่วนรวมแล้ว ผมขออุทิศส่วนบุญกุศลทั้งหลายทั้งปวง-แด่ท่าน พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ และขออธิษฐานให้ดวงวิญญาณของท่านไปสู่สุคติภูมิ และให้ท่านได้มีโอกาสปฏิบัติธรรมอันสูงสุดของพระพุทธเจ้าในอนาคตกาลและได้บรรลุมรรคผลนิพพานในกาลอันสมควรแก่บารมีที่ท่านได้สร้างสมมาด้วยเทอญ

(อมเรศ ศิลาอ่อน)

“ด้วยความอาลัยและระลึกถึง”

นายอภิลาศ โอสถานนท์

การจากไปอย่างไม่คาดคิดมาก่อนของน้าชาติถือว่าเป็นฝันร้ายของพวกเราชอยราชครู ซึ่งถึงแม้ว่าผมและต้อยมิได้เป็นญาติแท้ ๆ ของน้าชาติก็ตาม แต่ครอบครัวของฝ่ายต้อยคือคุณน้าสมศักดิ์-คุณน้าสงวน ซึ่งเป็นพ่อตาแม่ยายของผม เป็นผู้ที่ใกล้ชิดในตระกูลชุณหะวัณ มาเป็นเวลานาน ในส่วนตัวผมนั้นถือว่าท่าน พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นผู้ที่มีความสำคัญต่อชีวิตของผม ผมรู้สึกซาบซึ้งอย่างยิ่งที่ท่านผู้หญิงบุญเรือน ได้กรุณาให้เกียรติผมเขียนคำไว้อาลัยท่าน พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ

ในวันแต่งงานของผมและต้อย ซึ่งนอกจากท่าน พล.ต.อ.ประมาณ และท่านผู้หญิงเจริญ อดิเรกสาร ได้กรุณาปูที่นอนให้แล้ว น้าชาติและน้าเรือนยังได้กรุณาให้ความเป็นกันเอง เอ็นดูเหมือนลูกหลานด้วยการเข้าไปให้ศีลให้พรในห้องนอนอีกด้วย ซึ่งยังเป็นความทรงจำจนถึงทุกวันนี้ เมื่อผมและครอบครัวมีโอกาสได้เข้าไปเยี่ยมท่านในโอกาสต่าง ๆ ท่านชอบเล่าถึงเรื่องราวเก่าๆ ในสมัยที่ได้พบพี่ชายผม (วิระ โอสถานนท์) และตัวผมเมื่อสมัยยังเด็กและอยู่ในช่วงไปเรียนหนังสือที่สหรัฐอเมริกาถึงความซุกซนต่าง ๆ และท่านก็หัวเราะอย่างขบขัน

ต่อมาเมื่อผมได้รับราชการในช่วง 10 ปีหลังก่อนเกษียณ ผมได้มีโอกาสรับใช้น้าชาติในฐานะข้าราชการที่สำนักนายกรัฐมนตรี ตั้งแต่ระดับรองปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี อธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี และเลขาธิการคณะรัฐมนตรีตามลำดับ ในช่วงเวลาที่ผมกล่าวมานี้ ผมได้มีโอกาสรับใช้น้าชาติอย่างใกล้ชิดมาโดยตลอด ตั้งแต่ท่านยังเป็นรองนายกรัฐมนตรี และต่อมาเป็นนายกรัฐมนตรี สิ่งที่ผมเห็นว่าเป็นคุณลักษณะที่ดีเด่นของน้าชาติในฐานะข้าราชการการเมืองในช่วงที่ท่านเป็นนายกรัฐมนตรีนั้นมีมากมาย แต่สิ่งหนึ่งที่ผมเห็นว่าเป็นคุณลักษณะพิเศษก็คือ ท่านนายกฯ ชาติชาย ชุณหะวัณ ได้ให้ความเมตตา กรุณา และให้เกียรติแก่ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชามาตลอด และท่านยังเป็นนักบริหารที่มีคุณลักษณะที่ดีงามอีกด้านหนึ่งคือ เป็นผู้ยอมรับความคิดเห็นข้อเสนอและข้อแนะนำของผู้ใต้บังคับบัญชา ถึงแม้บางครั้งความเห็นของท่านอาจจะไม่ตรงกัน หรือไม่เห็นด้วย แต่ท่านก็มีอุปนิสัยที่ใจกว้าง (open minded) และยอมรับความเห็นของผู้อื่น ไม่ทำลายน้ำใจของผู้ร่วมงานของท่าน เนื่องจากท่านเป็นผู้ที่มองการณ์ไกล โดยเฉพาะสิ่งใดที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติบ้านเมืองแล้ว ท่านจะยึดมั่นในสิ่งที่ทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวม และมีการตัดสินใจที่ฉับไวไม่ให้เสียโอกาส

คุณลักษณะพิเศษอีกอย่างหนึ่งที่ผมเห็นว่าประเทศไทยควรจะจารึกไว้เป็นประวัติศาสตร์ที่สำคัญคือ ท่านเป็นผู้บุกเบิกในการเปิดยุคใหม่ของการค้าระหว่างประเทศในภูมิภาคนี้ โดยเปลี่ยนสนามรบให้เป็นสนามการค้า ซึ่งทำให้ประเทศไทยในยุคของท่านเป็นที่ยอมรับในเรื่อง International Relation and Trade มาจนถึงทุกวันนี้

ท่านนายกฯ ชาติชาย ชุณหะวัณ ได้จากพวกเราไปแต่กาย แต่คุณงามความดีที่ท่านได้ทำไว้ให้แก่ชาติบ้านเมือง ยังคงอยู่ในความทรงจำของพวกเราตลอดไป ขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในสากลโลก จงบันดาลให้วิญญาณของท่าน จงสถิตอยู่ในสวรรค์ชั้นสูงสุด

(อภิลาศ โอสถานนท์)

“เป็นผู้ใหญ่ที่มีจิตใจงาม”

ศาสตราจารย์ ดร.อักขราทร จุฬารัตน

ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นบุรุษชาติอาชาไนยท่านหนึ่งที่มีคุณสมบัติและเกิดมาในช่วงที่เหมาะกับเวลาที่ชาติบ้านเมืองต้องการบุคคลเช่นท่านให้มาช่วยแก้ไขปัญหาที่สำคัญ ๆ หลายประการ นอกจากการเป็นนักการทหารซึ่งเป็นบทบาทในชีวิตของท่านตั้งแต่เริ่มแรก และการเป็นนักการทูต (อันเกิดขึ้นโดยไม่ตั้งใจ) ซึ่งประสบความสำเร็จอย่างงดงามในการเป็นผู้บุกเบิกความสัมพันธ์กับประเทศจีนที่ยิ่งใหญ่แล้ว ในทางการเมือง ต้องนับว่าท่านเป็นนักประชาธิปไตยที่สำคัญและเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล มีประสบการณ์ที่โชกโชนทั้งในระดับชาติและระหว่างประเทศ ซึ่งยากที่จะหาผู้นำทางการเมืองทั่วไปเสมอได้ และที่สำคัญก็คือ ท่านได้มีโอกาสนำประสบการณ์ต่าง ๆ เหล่านั้นมาใช้ในการบริหารราชการแผ่นดินในช่วงเวลาที่เป็นนายกรัฐมนตรี และผู้นำพรรคการเมืองอย่างเต็มที่ มีสิ่งหนึ่งที่คนทั่วไปอาจมองข้ามไป แต่ในฐานะที่ผมได้มีโอกาสเกี่ยวข้องและทำงานกับท่าน เห็นว่าท่านมีลักษณะที่เหมือนกับผู้นำสากลทั้งหลายอยู่หลายประการหนึ่งที่ผู้นำทางการเมืองของเราโดยทั่วไปจะไม่มี คือ การรู้จักบริหารเวลาทั้งในงานทางการเมือง และในชีวิตส่วนตัวประจำวันที่เหมาะสม และมีกระบวนการตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาอย่างทันการณ์และเหนือสิ่งอื่นใด ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นผู้ที่มีความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์อย่างสูงสุด

ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นผู้ที่คนทั่วไปรู้จักท่านในอีกหลาย ๆ ด้าน ไม่ว่าจะในฐานะเป็นนักกีฬา นักดนตรี และ ฯลฯ ซึ่งในทุกนักเหล่านั้นท่านสามารถทำได้อย่างดีเยี่ยมในทุกด้านซึ่งเป็นผู้ที่เคารพคุ้นเคยกับท่านจะรู้สึกฉงนกับความสามารถต่าง ๆ เหล่านั้น ยากนักที่จะหาคนที่มีความรู้ความสามารถอย่างมากมายอยู่ในตัวของคน ๆ เดียวกันได้เช่น ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

นอกจากงานในทางการเมืองและการบริหารราชการแผ่นดินแล้ว ผมได้มีโอกาสเกี่ยวข้องกับท่านค่อนข้างมากในฐานะที่ท่านเป็นนายกสมาคมนักเรียนเก่าภาคพื้นยุโรปในพระบรมราชูปถัมภ์ (ส.น.ภ.ย.) เป็นเวลายาวนานถึง 5 สมัย (กว่า 10 ปี) โดยที่เคยร่วมงานทั้งการเป็นกรรมการ เลขาธิการ และอุปนายกของสมาคมฯ ต้องยอมรับว่าท่านได้ทุ่มเท เสียสละ สนับสนุนให้กับกิจการของ ส.น.ภ.ย. และเผื่อแผ่ต่อไปยังสมาคมนักเรียนเก่าที่สำคัญ ๆ ของประเทศต่าง ๆ ในภาคพื้นยุโรปก็ดี หรือสมาคมนักเรียนเก่าในภูมิภาคอื่น ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับ ส.น.ภ.ย. เช่น สนอ. เอยูเอ สมาคมญี่ปุ่น เป็นต้น ทั้งนี้โดยที่ท่านมีความมุ่งหมายที่จะให้ผู้ได้ผ่านการศึกษาอบรมจากต่างประเทศของสมาคมนักเรียนเก่าทั้งหลายเหล่านั้นได้ช่วยพัฒนาผู้มีโอกาสน้อยกว่าในท้องถิ่นต่าง ๆ รวมทั้งสร้างสรรค์สิ่งสาธารณประโยชน์ไว้ในท้องถิ่นเหล่านั้น อันเป็นทางหนึ่งที่จะได้มีโอกาสช่วยเหลือตอบแทนแผ่นดินเกิดของตนตามควรแก่กรณี

ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นผู้ใหญ่ที่มีจิตใจงาม เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เอื้ออาทร ช่วยเหลือทุกผู้ทุกนาม จึงทำให้ท่านเป็นที่เคารพรักใคร่จากบุคคลในทุกวงการ ผมเชื่อว่าด้วยอำนาจแห่งกุศลผลบุญที่ท่านได้บำเพ็ญมาจะนำท่านไปสู่สุคติในสัมปรายภพ

ศาสตราจารย์ ดร.อักขราทร จุฬารัตน
เลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกา

“ไม่เคยถือสาผู้ใดที่กล่าวหาท่านในทางการเมือง”

พลเอกอาทิตย์ กำลังเอก

เมื่อเริ่มรับราชการใหม่ ๆ กระผมไม่เคยรู้จัก ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ มาก่อนเลย เพราะท่านเป็นนักเรียนนายร้อยทหารบกรุ่นห่างจากกระผมมาก กระผมทราบข่าว ทราบชื่อเสียงของท่านจากนายทหารคนอื่นๆ ได้พูดคุยถึงท่านด้วยความชื่นชม ในขณะที่ท่านดำรงตำแหน่งผู้บังคับการกรมทหารม้า ท่านมีความคิดก้าวหน้า รักลูกน้อง รักผู้บังคับบัญชา โดยเฉพาะอย่างยิ่งท่านรักทหารมาก ท่านจะปกป้องทุกครั้งถ้ามีผู้ใดพูดพาดพิงและกล่าวถึงเรื่องทหารในทางที่ไม่ดี แต่อย่างไรก็ตามด้วยเหตุผลทางการเมืองในขณะนั้น ท่านจึงต้องไปอยู่ต่างประเทศ ไปเป็นทูตอยู่ในประเทศต่าง ๆ โดยย้ายไปรับราชการในกระทรวงการต่างประเทศ ข่าวคราวของท่านจึงเงียบหายไปจากสังคม พักหนึ่งกระผมก็ยังไม่รู้จักท่านเป็นการส่วนตัว ต่อมาเมื่อระยะเวลาได้ผ่านพ้นไป ท่านได้กลับมาสู่ประเทศไทยได้ลงสู่สนามการเมือง ผ่านการเลือกตั้งสภาผู้แทนราษฎรตามแนวทางของประชาธิปไตย ท่านได้เป็นนักการเมือง ได้ดำรงตำแหน่งทั้งรัฐมนตรีช่วย และรัฐมนตรีว่าการหลายแห่ง กระผมเริ่มรู้จักท่านแต่เพียงข่าวคราวจากหนังสือพิมพ์แต่ยังไม่เคยพบปะท่าน จนกระทั่งกระผมได้รับราชการมาตามลำดับมีตำแหน่งสูงขึ้นโดยได้ดำรงตำแหน่ง ผู้บัญชาการทหารบก กระผมจึงมีโอกาสได้พบปะท่านด้วยความเคารพในขณะที่ท่านมาเยี่ยมเยียนหลายครั้ง ได้มาพูดคุยกันถึงความห่วงใยชาติบ้านเมือง เรามีความเกี่ยวข้องกันในระบบการเมือง และการทหารในด้านความมั่นคง ในบางครั้งท่านถามความเห็นของกระผมเกี่ยวกับการเมือง กระผมก็กล่าวกับท่านเพียงว่ากระผมเน้นหนักในทางความมั่นคงเพื่อให้ชาติบ้านเมืองอยู่รอดทางทหารจะไม่ยุ่งเกี่ยวแต่อย่างใด และกระผมก็ปฏิบัติอย่างนั้นจริง ๆ มาโดยตลอด

หลังจากที่กระผมพ้นราชการไปแล้วโดยเกษียณอายุราชการ กระผมก็ได้เข้าไปสู่สนามการเมือง ลงเลือกตั้งผู้แทนราษฎรตามวิถีทางประชาธิปไตย กระผมลงสมัครผู้แทนครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2531 ในฐานะหัวหน้าพรรค ปวงชนชาวไทย ลงเลือกตั้งที่จังหวัดเลย ซึ่งเป็นถิ่นที่กระผมเคยรับราชการมา ได้ผูกพันใกล้ชิดกับประชาชนในจังหวัดนั้น กระผมได้ไปปราศรัยหาเสียงให้กับลูกพรรคที่ลงสมัครในเขตเดียวกับท่านลงสมัครเลือกตั้งที่จังหวัดนครราชสีมา กระผมจึงได้ใกล้ชิดกับท่านแม้จะอยู่กันคนละพรรคก็ตาม ได้ทราบวิธีการปฏิบัติในทางการเมืองของท่านด้วยความชื่นชม เมื่อกระผมได้รับการเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎรในครั้งแรกเป็นฝ่ายค้าน ท่านได้เป็นรัฐบาลได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ในส่วนตัวกระผมเคารพท่านแต่ในหน้าที่กระผมจะต้องอภิปรายท่านในบางเรื่องที่ท่านรับผิดชอบ การอภิปรายนั้นบางครั้งเราก็อภิปรายด้วยความเคารพ แต่บางครั้งผู้อื่นอาจอภิปรายท่านพาดพิงไปบ้างอย่างรุนแรง ท่านก็ไม่เคยถือสาผู้ใดที่กล่าวหาท่านในทางการเมือง นี่คือน้ำใจของท่านอย่างแท้จริง ครั้งหนึ่งในสภาผู้แทนราษฎรได้มีการอภิปรายคณะของท่านเป็นการอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาลทั้งคณะ เราอภิปรายกันจนรัฐบาลจะต้องสรุปและกล่าวตอบได้มีเหตุการณ์เกิดขึ้นในสภามีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรบางพรรคเกิดความไม่พอใจในรัฐบาลพากันเดินออกไปจากสภา หรือที่เรียกกันว่า วอล์คเอ๊าท์ โดยไม่ได้นัดหมายกันในพรรคฝ่ายค้านด้วยกัน กระผมเองนั่งอยู่ในสภามีสมาชิกสภา

ผู้แทนราษฎรบางท่านมากวักมือเรียกกระผม กระผมมีความรู้สึกว่าไม่ค่อยเป็นการที่ถูกต้อง เพราะว่าเราได้อภิปรายไปจนรัฐบาลจะต้องชี้แจงและสรุปเราควรนั่งฟัง ถ้าเราไม่นั่งฟังก็แสดงว่าเราอภิปรายเขาแล้วก็หลบไม่ฟัง กระผมจึงไม่ยอมลุกเดินออกไปจากสภาเหมือนอย่างเพื่อนสมาชิกกระทำกัน ลูกพรรคของกระผม 17 คน ก็ไม่ลุกออกไปแม้จะถูกกวักมือเรียกเพราะเป็นพรรคที่มีวินัยคอยมองดูหัวหน้าพรรค เมื่อกระผมไม่ออกทุกคนก็ทำตาม ดังนั้นจึงทำให้รัฐบาลมีเสียงครบในสภาที่จะทำการชี้แจงสรุปและลงมติให้ท่านเป็นสุภาพบุรุษ ท่านได้เดินมานั่งข้างกระผมและกล่าวขอบคุณกระผมในสภา ท่านอาจจะมองเห็นว่ากระผมเป็นทหารเช่นเดียวกับท่าน หรือมีความใกล้ชิดกับท่าน หลังจากนั้นอีกไม่นานนักท่านก็ได้เชิญพรรคปวงชนชาวไทยเข้าร่วมรัฐบาล โดยกระผมได้ดำรงตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรี ท่านได้มอบหน้าที่ฝ่ายความมั่นคงให้กระผมดูแลทุกด้านรวมทั้งหน้าที่ในเรื่องของยาเสพย์ติด (การปราบปรามยาเสพย์ติด) กระผมมีความพึงพอใจในการบริหารงานของท่านเป็นอย่างมาก ท่านจะปฏิบัติถึงสิ่งใด ท่านจะต้องฟังการอภิปรายของคณะรัฐมนตรีก่อนแล้วจึงตัดสินใจที่มีข้อยุติชัดเจนในการปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม ในขณะนั้นมีเหตุการณ์ที่อ่าวเปอร์เซียมีการก่อวินาศกรรมกันหลายประเทศ ท่านก็มอบให้กระผมดูแลในเรื่องนี้ กระผมก็พยายามกระทำอย่างดีที่สุด สถานทูตทุกแห่งมีความพอใจ แล้วในที่สุดเหตุการณ์อ่าวเปอร์เซียก็ผ่านพ้นไปด้วยดี โดยไม่มีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นในประเทศไทยรวมทั้งตะวันออกกลาง ซึ่งกระผมต้องดูแลในเรื่องการอพยพตามที่ท่านได้มอบหมายให้การปฏิบัติงานของเราเป็นที่พึงพอใจของท่านนายกรัฐมนตรี กระผมคิดว่าถ้าท่านได้บริหารประเทศนานกว่านี้อีกประเทศไทยเราก็จะพบแต่ความเจริญและไม่มีปัญหาเรื่องการเศรษฐกิจเช่นทุกวันนี้แน่ ความคิดในการที่จะให้ชาวต่างชาติเข้ามามีสิทธิในการดูแลอสังหาริมทรัพย์อาคารต่าง ๆ ในประเทศไทย เป็นความคิดที่ท่านได้พูดมานานแต่ก็มีคนคัดค้านมาโดยตลอด ความคิดนี้เป็นที่น่าเสียดายที่มาสำเร็จเมื่อเหตุการณ์ได้เกิดขึ้นในทางเศรษฐกิจจนทำให้ประเทศชาติของเราต้องประสบกับปัญหาในทางเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก ถ้าเราได้แก้ไขกันตั้งแต่ขณะนั้นเศรษฐกิจของประเทศชาติก็คงไม่ทรุดไปมาก เราเสียโอกาสหลายอย่างที่จะทำให้ประเทศชาติได้รับผลประโยชน์

ในขณะที่กระผมเข้าร่วมรัฐบาล ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้มีเหตุการณ์ที่น่าเสียดาย และเสียใจเป็นอย่างมาก นั่นคือเหตุการณ์เกิดการปฏิวัติรัฐประหารขึ้นจากคณะบุคคลที่เรียกตนเองว่า คณะ รสช. ด้วยเหตุผลที่ไม่มีน้ำหนักที่จะชี้แจงได้อย่างชัดเจน กระผมยังเสียใจที่กระผมได้เตือนท่านในเรื่องเหล่านี้หลายครั้ง แต่ท่านไม่เชื่อกระผม ที่ท่านไม่เชื่อกระผมเพราะท่านรักทหาร ท่านเชื่อว่าคงไม่มีใครคิดและทำความไม่ถูกต้อง กระผมได้เตือนท่านจนกระทั่งถึงวันสุดท้าย ถ้าท่านเชื่อกระผมในสถานการณ์ต่าง ๆ ก็คงจะไม่มีเหตุการณ์ที่ทำให้การบริหารประเทศต้องหยุดชะงัก ดังนั้นเมื่อมีการปฏิวัติรัฐประหารเกิดขึ้นเราก็หยุดในเรื่องการ

เมือง และไปพักผ่อนยังต่างประเทศในช่วงนั้นเพื่อหลีกเลี่ยงความวุ่นวายภายในประเทศ กระผมไปพบท่านที่ประเทศอังกฤษขอร้องให้ท่านปฏิบัติหน้าที่ต่อไปเพื่อบ้านเมือง ครั้งนั้นท่านเกิดความท้อถอยอยากจะวางมือจากทางการเมือง แต่ด้วยเหตุผลตามที่กระผมได้ขอร้องท่านก็รับว่าจะมาร่วมมือกันทางการเมืองต่อไป แล้วในที่สุดท่านก็ได้กล่าวตกลงกับกระผมแต่ขอให้กระผมมาร่วมงานกับท่าน กระผมเรียนกับท่านว่ากระผมยินดี เมื่อเกิดการเลือกตั้งขึ้นใหม่ท่านก็ตั้งพรรคขึ้นมา โดยเอาพรรคปวงชนชาวไทยที่กระผมเคยเป็นหัวหน้าพรรคเปลี่ยนชื่อเป็น พรรคชาติพัฒนา แล้วท่านก็บริหารพรรคได้เป็นพรรคขนาดกลางสามารถบริหารประเทศช่วยเหลือประชาชนได้ เราได้ร่วมมือกันทางการเมืองอย่างใกล้ชิด กระผมได้เรียนกับท่านว่าท่านเป็นหัวหน้าพรรค กระผมยินดีที่จะเป็นรองหัวหน้าพรรคช่วยกันทำงาน แต่ถ้าท่านวางมือทางการเมืองกระผมก็ขอวางมือจากพรรค โดยไม่ได้คิดเลยว่าจะมีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นโดยไม่คาดฝัน ท่านไปทำการรักษาตัวยังต่างประเทศ ซึ่งความจริงท่านยังดูแข็งแรงอยู่ แต่ท่านก็ได้เคยป่วยไปรักษาตัวอยู่ที่โรงพยาบาลจุฬาฯอยู่ระยะหนึ่งท่านก็พ้นจากอาการป่วยและแข็งแรงเหมือนเดิม ในตอนสุดท้ายต้องเดินทางไปยังประเทศอังกฤษเพื่อพักผ่อน กระผมได้ทราบภายหลังว่าท่านได้ไปรับการผ่าตัดและอย่างไม่คาดฝันมาก่อน เราต้องสูญเสียนักการเมือง นักการทูต นักการปกครองและนักการทหารไป

การจากไปของ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ทำให้ผู้ที่รับทราบมีความตกใจ เสียใจ และเสียดายโดยเฉพาะเพื่อนฝูง ญาติมิตรที่เคารพนับถือพร้อมทั้งบุคคลในพรรคชาติพัฒนาและบุคคลในวงการเมืองเป็นอย่างมาก กระผมก็มีความอาลัยรัก ได้ดูแลงานแทนท่านระยะหนึ่งอย่างดีที่สุด ซึ่งพรรคชาติพัฒนาเราทุกคนก็ปฏิบัติงานกันด้วยความเรียบร้อย วิญญาณของท่านสถิตอยู่ ณ ที่ใด เมื่อได้ทราบก็คงจะมีแต่ความชื่นชมที่พวกเราได้เสียสละต่องานที่ท่านได้ทำประโยชน์ต่อประเทศชาติไว้ ขอให้คุณงามความดีที่ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ที่ได้กระทำไปนั้น จงเป็นพลวปัจจัยให้ดวงวิญญาณของท่านไปสู่สุคติในสัมปรายภพด้วยเทอญ

พลเอก อาทิตย์ กำลังเอก

(อาทิตย์ กำลังเอก)

อดีต ผู้บัญชาการทหารบก และผู้บัญชาการทหารสูงสุด

รองนายกรัฐมนตรี

หัวหน้าพรรคปวงชนชาวไทย

รองหัวหน้าพรรคชาติพัฒนา

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดเลย

ยังรู้สึกว่าท่านยังอยู่

อาภัสรา หงสกุล

ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ท่านได้สิ้นไปแล้ว แต่ดิฉันยังรู้สึกว่าท่านยังอยู่ ท่านยังมิได้จากไป

ดิฉันเคยเห็นท่านตามงานและรู้จักชื่อเสียงของท่านมานานแล้ว ท่านเคยเป็นเอกอัครราชทูต และนายกรัฐมนตรี แต่เมื่อน้องสาว คุณปวีณา หงสกุล ลงสมัคร ส.ส. พรรคชาติพัฒนา ก็เลยมีโอกาสได้พบและคุ้นเคยกับท่าน

ดิฉันรู้สึกประทับใจ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ มาก ท่านสมกับเป็นนักการเมือง และนักการทูต มีบุคลิกที่เป็นสุภาพบุรุษชาวไทยโดยแท้ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี อดทน มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล มีความสุขุมคัมภีรภาพ บุคลิกของท่านเป็นที่ยอมรับจากนานาอารยประเทศ วาจาของท่านนอกจากแสดงความสามารถแล้ว ยังทำให้ผู้ฟังสนุกสนาน

การจากไปของท่าน ดิฉันรู้สึกอาลัยเป็นอย่างยิ่งที่ประเทศไทยต้องเสียบุคลากรสำคัญของประเทศไปอีกท่านหนึ่ง

(อาภัสรา หงสกุล)

คำไว้อาลัย แด่ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

พลโทอำนวย สวนสมจิตร

ผมได้มีโอกาสทำงานใกล้ชิด ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ มาระยะเวลาหนึ่งระหว่างดำรงตำแหน่งนายทหารคนสนิทรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ผมมีความชื่นชมและยกย่องในความเป็นผู้นำ กล้าหาญเด็ดเดี่ยว มั่นคงและเชื่อมั่นในตนเองของท่านเป็นอย่างยิ่ง นอกจากนี้ท่านยังมีวิสัยทัศน์ด้านการทหารที่กว้างไกล โดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวกับทหารม้าและยานเกราะ ในขณะที่ท่านดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ท่านได้ให้นโยบายและสนับสนุนให้กองทัพบกจัดหารถถัง เอ็ม 60 เอ 1 มาใช้ในกองทัพบกไทยในราคาถูกมาก นับว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่งแก่กองทัพบกจนตราบเท่าทุกวันนี้ อีกสิ่งหนึ่งที่ผมเคารพและยกย่องท่านคือความรักเกียรติและศักดิ์ศรีของความเป็นผู้นำ ท่านจะไม่ยอมกระทำสิ่งใดที่นำไปสู่ความเสื่อมเกียรติและศักดิ์ศรีดังกล่าวเป็นอันขาด ทั้งนี้ไม่ว่าสถานการณ์จะเลวร้ายถึงชีวิตหรือวิกฤตเพียงใดก็ตาม ท่านจะสงบ นิ่ง สุขุม และมั่นคงตลอดเวลา ไม่หวั่นไหวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแต่ประการใด เรื่องนี้ผมได้ประสบด้วยตนเองในคืนก่อนวัน รสช. และยังคงจดจำได้จนถึงปัจจุบัน หากท่านเป็นผู้นำทัพออกรบกับข้าศึก ณ ที่ใดก็ตามผมมีความเชื่อมั่นว่าผู้ใต้บังคับบัญชาทุกคนและกำลังพลทุกนาย พร้อมร่วมรบเคียงบ่าเคียงไหล่กับท่านและพร้อมสละชีวิตเพื่อท่านได้ทุกคน ทั้งนี้เพราะความเชื่อมั่นในความเป็นผู้นำ ความมั่นคงและกล้าหาญของท่านนั่นเอง

ในฐานะที่ผมดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าในปัจจุบัน ผมภาคภูมิใจและชื่นชมในตัวท่านเป็นอย่างยิ่ง ที่ท่านเป็นศิษย์เก่าโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าที่ประสบความสำเร็จสูงยิ่งพร้อมกันทุกด้าน ทั้งด้านการทหาร การเมืองและการต่างประเทศ ด้านการทหารท่านได้รับพระราชทานยศสูงสุดถึง พลเอก พลเรือเอก และพลอากาศเอก เคยดำรงตำแหน่งสำคัญ คือ ผู้บังคับกองพันที่ 1 กรมทหารม้าที่ 1 รักษาพระองค์ ผู้บังคับการกรมทหารม้าที่ 2 และผู้บังคับการโรงเรียนยานเกราะ ส่วนด้านการเมืองเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนครราชสีมาตั้งแต่ปี 2526 และดำรงตำแหน่งสูงสุดถึงนายกรัฐมนตรีเมื่อปีพุทธศักราช 2531 ซึ่งนับเป็นนายกรัฐมนตรีคนที่ 17 ของประเทศไทย นอกจากนี้ยังได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่าง ๆ หลายกระทรวง ได้แก่ กระทรวงกลาโหม กระทรวงอุตสาหกรรม และกระทรวงการต่างประเทศ ส่วนด้านการต่างประเทศท่านได้ดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูต ผู้มีอำนาจเต็มประจำประเทศต่าง ๆ หลายประเทศ เช่น ออสเตรีย ตุรกี อาร์เจนตินา สมาพันธ์สวิส ยูโกสลาเวีย และรัฐวาติกัน ผมมั่นใจว่า ไม่มีศิษย์เก่าท่านใดประสบความสำเร็จในเรื่องการทหาร การเมืองและการต่างประเทศ พร้อมกันทุกด้านสูงสุดเท่าท่าน ด้วยเหตุนี้ ชื่อและเกียรติประวัติของท่าน จึงได้รับการจารึกไว้ ณ อาคาร จปร.100 ปี ซึ่งนับเป็นเกียรติประวัติแก่วงศ์ตระกูลเป็นอย่างสูง ศิษย์เก่าทุกท่าน รวมทั้งนักเรียนนายร้อยทุกนายและผู้เข้าชมอาคารทุกท่าน จะต้องรำลึกถึงคุณความดีและความสามารถของท่านตลอดไปมิรู้ลืม

ผมได้พบกับท่านก่อนวันเกิดของท่านประมาณ 2 เดือน เพื่อหารือเกี่ยวกับมูลนิธิโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ซึ่งท่านได้บริจาคเงินไว้ในนามของบิดาท่าน จำนวนหนึ่งล้านบาท และยังได้กล่าวกับผมว่าหากกลับจากอังกฤษแล้วจะหาเงินให้อีก และในวันเกิดของท่านผมก็ได้ไปกราบท่านเช่นที่เคยปฏิบัติมาเป็นประจำทุกปี ท่านยังดูแข็งแรง สดชื่นและมีความสุขอย่างเต็มที่ ไม่มีสิ่งใดบ่งบอกว่าท่านจะจากไปเลยแม้แต่น้อย ด้วยเหตุนี้ผมจึงรู้สึกใจหาย เสียใจ และอาลัยท่านเป็นอย่างยิ่ง ในความสูญเสียที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว และคาดไม่ถึงในครั้งนี้ ผมคิดว่าการจากไปของท่านไม่เพียงแต่นำความเศร้าสลดมาสู่ครอบครัวของผมและตัวผมเองเท่านั้น แต่ได้นำความเศร้าสลดมาสู่ประชาชนคนไทยอีกด้วย บัดนี้ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณได้จากไปแล้ว จากไปแต่เพียงร่างกาย แต่คุณความดีของท่านที่ได้กระทำมาตลอดชีวิต ยังคงเป็นสิ่งที่ประทับอยู่ในจิตใจของผม ศิษย์เก่าโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าและนักเรียนนายร้อยทุกคนตลอดไป

พลโท
(อำนวย สวนสมจิตร)
ผู้บัญชาการโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า

คำไว้อาลัย แด่ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

อุเทน เตชะไพบูลย์

การจากไปของ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นการสูญเสียอันเป็นที่อาลัยยิ่งของคนไทย ของครอบครัวชุณหะวัณ ของมิตรสหาย และของวงการต่าง ๆ มากหลายที่ชีวิตของท่านได้มีส่วนเข้าไปสร้างความเจริญและความดีงามไว้ตลอดมา ทั้งในด้านการเมือง ด้านการทหาร การด้านทูต ด้านราชการรวมทั้งในภาคเอกชน เกียรติยศและกิตติคุณของท่านทั้งที่กระทำในนามของประเทศ ในนามของหน่วยงานหรือองค์กรและในฐานะส่วนตัว ได้เป็นที่รับรู้ ชื่นชมและยอมรับนับถือทั่วไป แม้ในต่างประเทศ

ในส่วนที่เกี่ยวกับตัวผมเองนั้น ความสัมพันธ์อันดีได้มีต่อกันมาช้านานจากรุ่นผู้หลักผู้ใหญ่ในตระกูลชุณหะวัณ ตลอดจนถึง ฯพณฯ พลเอกชาติชายเองและครอบครัว นอกจากความเคารพนับถือซึ่งมีอยู่ต่อกันแล้ว ความผูกพันที่ยังความอาลัยระลึกถึงให้แก่ผมและบรรดาไทยเชื้อสายจีน คือคุณงามความดีที่ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ได้มีมาอย่างมากในฐานะผู้มีส่วนในการรื้อฟื้นสถาปนาความสัมพันธ์ฉันมิตรและความรู้สึกของญาติพี่น้องระหว่างไทยกับจีน ทั้งในฐานะนักการทูตและการเป็นนายกสมาคมมิตรภาพไทยจีน ตลอดจนด้านการสนับสนุนอนุเคราะห์และส่งเสริมการพัฒนากิจการภาคเอกชน กิจการของบางปูคันทรีคลับซึ่งผมเกี่ยวข้องอยู่ก็ได้รับเกียรติและความกรุณาจาก ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ด้วยการรับเป็นประธานคนแรก ซึ่งท่านก็ได้ร่วมกำหนดแผนและนำ Arnold Palmer นักกอล์ฟที่มีชื่อเสียงระดับโลกมาออกแบบ กิจกรรมด้านการส่งเสริมพัฒนาธุรกิจภาคเอกชนของท่านได้ส่งผลให้เศรษฐกิจของประเทศในส่วนรวมมีความเจริญเติบโตยิ่งขึ้น

ผมจึงขอแสดงความระลึกต่อ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ โดยร่วมแสดงความอาลัยและสดุดี ณ ที่นี้ด้วย

(อุเทน เตชะไพบูลย์)

คำไว้อาลัย แด่ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

นายโอฬาร อัศวฤทธิกุล

กระผมได้รับหนังสือของท่านผู้หญิงบุญเรือน ชุณหะวัณ ขอให้กระผมเขียนคำไว้อาลัยเพื่อเป็นอนุสรณ์ เนื่องในโอกาสที่ได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์พระราชทานเพลิงศพ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

กระผมรู้สึกตื้นตันใจในความกรุณาของท่านผู้หญิงบุญเรือนครั้งนี้ ซึ่งความจริงแล้วกระผมรู้ตัวเองดีว่า ยังเป็นผู้น้อยที่จะไปเขียนถึงบุคคลสำคัญและอาวุโสสูงเช่นนี้ แต่เนื่องจากกระผมได้มีความสนิทสนมและเคารพนับถือ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย และครอบครัวของท่านเป็นเวลาช้านาน จึงมีความเต็มใจจะเขียนคำไว้อาลัยนี้ด้วยความยินดีเป็นอย่างยิ่ง

ตลอดระยะเวลาที่กระผมได้รู้จักสนิทสนมกับท่านมาเป็นเวลานานนั้น รู้สึกว่าท่านได้ให้ความคุ้นเคยกับทุก ๆ คนที่ท่านรู้จักเป็นอย่างดี ท่านไม่เคยมีระบบเจ้าขุนมูลนาย ไม่ถือยศถือศักดิ์ ทั้ง ๆ ที่บิดาท่านมียศถึงจอมพล ทุก ๆ คนที่รู้จักกับท่านจะพูดเป็นเสียงเดียวกันว่า ท่านเป็นผู้มีเมตตาธรรม ใครขอความช่วยเหลือ ท่านจะเต็มใจช่วยเต็มที่ทันทีโดยไม่รีรอ ท่านไม่เคยเบียดเบียนผู้ใด ท่านจึงนั่งอยู่บนหัวใจของทุก ๆ คนที่ได้รู้จักด้วย

กระผมจำได้ว่าครั้งหนึ่งเมื่อประมาณ พ.ศ. 2519 ในขณะนั้นท่านดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม กระผมได้มีโอกาสไปประเทศซาอุดีอาระเบียกับท่าน ท่านได้ให้เกียรติแก่คุณประสงค์ สุวรรณประเทศ เอกอัครราชทูตประจำประเทศซาอุดีอาระเบีย อย่างสมเกียรติ โดยท่านกล่าวว่าทูตก็คือผู้แทนขององค์พระมหากษัตริย์ ฉะนั้นจึงต้องให้เกียรติอย่างสูงยิ่ง โดยท่านมิได้ถือยศถือศักดิ์การเป็นรัฐมนตรีแต่ประการใด

ถ้าจะกล่าวถึงในด้านความรักชาติ บ้านเมือง กระผมกล้าจะกล่าวได้ว่าท่านเป็นผู้ที่เปี่ยมล้นไปด้วยความเสียสละ อดทนไม่เคยท้อถอย แม้บางครั้งจะมีความทุกข์ยากประการใด ท่านก็จะยิ้มสู้ภัยเสมอ จนเป็นที่กล่าวขวัญกันทั่วไป สมกับที่ท่านเป็นทหารม้าชาติอาชาไนย สิ่งใดที่จะทำให้ประเทศชาติได้รับประโยชน์แล้ว แม้แต่ชีวิตท่านก็ยอมเสียสละได้ เช่นเมื่อหลายปีมาแล้ว โจรก่อการร้ายอาหรับบุกเข้าไปจี้เจ้าหน้าที่สถานทูตอิสราเอลที่กรุงเทพฯ ไว้เป็นตัวประกัน ท่านและ พล.อ.อ.ทวี จุลละทรัพย์ ได้เข้าไปเจรจาขอให้ปล่อยตัวประกัน โดยใช้วาทศิลป์ทางการทูต จนผู้ก่อการร้ายอาหรับยินยอมปล่อยตัวประกัน และทางราชการก็ได้จัดเครื่องบินไปส่งผู้ก่อการร้ายอาหรับยังประเทศอียิปต์ โดยมี ฯพณฯ พลเอกชาติชาย นี่แหละที่รับอาสาเป็นตัวประกันไปส่งผู้ก่อการร้ายนั้น จึงนับว่าหาได้ยากที่บุคคลระดับนี้จะยอมเสี่ยงตายกระทำเช่นนั้น

ฯพณฯ พลเอกชาติชาย เป็นผู้ที่มีความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ เป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะท่านผู้หญิงบุญเรือน ศรีภรรยาของท่าน ก็เคยได้รับพระเมตตาจากสมเด็จพระบรมราชชนนี และคอยเฝ้าอยู่รับใช้พระองค์ท่านอย่างใกล้ชิดมาก่อน จึงมีความเคารพนับถือในสถาบันพระมหากษัตริย์อย่างแนบแน่น นอกจากนี้ ฯพณฯ พลเอกชาติชายฯ ยังได้

ประกอบคุณงามความดีไว้ให้แก่ประเทศชาตินานัปการ สุดที่จะพรรณนาได้ทั้งหมดในคำไว้อาลัยนี้

ด้วยคุณงามความดีทั้งหลายทั้งปวงที่กล่าวมานี้ จึงทำให้ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้รับความเคารพนับถือจากประชาชนชาวไทยและชาวต่างประเทศมากมาย เคยดำรงตำแหน่งราชการที่สำคัญ ๆ มามาก และครั้งสุดท้ายดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีถึง 2 ครั้ง และเป็นผู้แทนราษฎรติดต่อกันหลายสมัย จึงนับได้ว่า ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นปูชนียบุคคลที่เปี่ยมล้นไปด้วยคุณธรรม จริยธรรม ยากที่จะหาผู้ใดเสมอเสมือน

ในการจากไปของ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ครั้งนี้ จึงนำความเศร้าโศกเสียใจมาสู่พี่น้องประชาชนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศที่รู้จักและเคารพนับถือท่าน นับเป็นการสูญเสียที่ยิ่งใหญ่ของชาติไทย

อนึ่ง สิ่งที่แสดงถึงความเคารพนับถือที่บุคคลทั้งหลายมีต่อท่านนั้นปรากฏว่า ในวันสวดพระอภิธรรม กระผมได้ไปเคารพศพท่าน ณ ที่บ้านซอยราชครู ถนนพหลโยธิน กรุงเทพฯ ได้เห็นบรรดาท่านผู้มีเกียรติมากมายนำพวงหรีดมาตั้งไว้เรียงรายจากในบ้านจนถึงปากซอย พวงหรีดเหล่านี้ 3 วัน ก็เหี่ยวเฉาใช้ประโยชน์อะไรไม่ได้ กระผมจึงได้ปรึกษาหารือกับคณะกรรมการสมาคมมิตรภาพไทย-จีน ซึ่ง ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนายกสมาคม ทุกท่านเห็นพ้องต้องกันว่า สมควรที่จะขอให้ผู้ที่มาเคารพศพได้งดนำพวงหรีดมาวาง แต่ขอให้ช่วยบริจาคทรัพย์เป็นกองทุนเพื่อจัดตั้งเป็นมูลนิธิช่วยเหลือผู้ยากจน และทำประโยชน์ต่อส่วนรวมจะเหมาะสมกว่า และกระผมซึ่งเป็นกรรมการของสมาคมได้บริจาคเป็นคนแรกจำนวน 50,000 บาท และสมาคมมิตรภาพไทย-จีน ซึ่งมีคุณสงวน ลิ่วมโนมนต์ เป็นเลขาธิการ ได้บริจาค 2,000,000 บาท ทราบว่าเมื่อครบ 100 วัน กองทุนนี้ได้รับเงินแล้วประมาณ 10,000,000 บาทเศษ เป็นต้น

ในวาระนี้กระผมขอตั้งจิตอธิษฐาน แห่งอำนาจคุณพระศรีรัตนตรัย ตลอดทั้งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย จงดลบันดาลประทานพรให้ดวงวิญญาณของ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ จงประสบแต่ความสุข สงบ ร่มเย็นในสัมปรายภพด้วยเทอญ

(นายโอฬาร อัศวฤทธิกุล)
กงสุลกิตติมศักดิ์สาธารณรัฐปานามา
ประจำประเทศไทย

คำไว้อาลัย

แด่ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

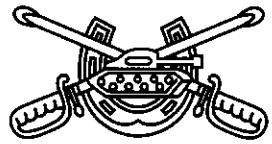

ประเทศไทยต้องสูญเสีย เอกบุรุษ ไปอย่างน่าเสียดาย

พลตำรวจเอกประมาณ อดิเรกสาร

พลเอก / พลเรือเอก / พลอากาศเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ ได้จากพวกเราไปแล้วอย่างไม่มีวันกลับ โดยได้ถึงแก่อสัญกรรมที่โรงพยาบาลในประเทศอังกฤษ พวกเราต่างรู้สึกเสียดายและเสียใจเป็นอย่างยิ่งที่ต้องสูญเสียญาติที่รักของเราไปในเวลาที่ยังไม่สมควร

พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นผู้ที่ถือได้ว่า เป็นเอกบุรุษของประเทศ เพราะเป็นผู้ซึ่งกอปรไปด้วยความดีงาม และด้วยความรักประเทศชาติพระมหากษัตริย์อย่างสุดหัวใจ ท่านได้อุทิศชีวิตร่างกายให้แก่หน้าที่ของลูกผู้ชายไทยอย่างเต็มกำลังตลอดเวลามา นับแต่ได้เริ่มรับราชการเป็นนายร้อยตรี ทหารม้า และได้ออกสงคราม ท่านได้ใช้ชีวิตให้แก่ประเทศมาจนถึงอวสานของชีวิต

พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นผู้ที่มีนิสัยร่าเริง มีปฏิภาณดี ทันคน ใฝ่ใจในการศึกษาหาความรู้ มีความคิดและความเห็นที่เป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติ เป็นผู้ที่มีเพื่อนฝูงทั้งไทยและเทศมากมาย เป็นผู้ที่มีความกตัญญู รู้คุณคน โดยเฉพาะเป็นผู้มีลักษณะของผู้นำอย่างชัดเจน และเมื่อถึงคราวเสี่ยง ก็ไม่ย่อท้อ

พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ต้องถูกส่งไปเป็นเอกอัครราชทูตประจำประเทศอาร์เจนตินา โดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เมื่อปี พ.ศ. 2501 เพราะไม่ยอมออกเสียงในการทำปฏิวัติ และได้ย้ายไปเป็นเอกอัครราชทูตหลายประเทศในยุโรป นับเป็นเวลาถึง 15 ปี จึงได้กลับเมืองไทย ขณะที่พลเอกชาติชายฯ อยู่ในยุโรป ผมและท่านผู้หญิงเจริญ อดิเรกสาร ได้ไปเยี่ยมทุกประเทศ จึงทราบว่าพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นผู้ที่กว้างขวางในวงสังคมของชาวต่างประเทศ และมีความรอบรู้ในงานต่างประเทศเป็นอย่างดี มีตัวอย่างที่พลเอกชาติชายฯ ได้แสดงความสามารถก็คือ สามารถหว่านล้อมให้ประเทศอาร์เจนตินา โหวตรับรองว่าเขาพระวิหารเป็นของไทย

พ.ศ. 2515 ขณะดำรงตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ได้เกิดกลุ่มกันยายนทมิฬ (ขบวนกู้ชาติปาเลสไตน์) ได้บุกเข้ายึดสถานทูตอิสราเอล และจับเจ้าหน้าที่ของสถานทูตเป็นตัวประกัน พลตรี (ยศในขณะนั้น) ชาติชาย ชุณหะวัณ ได้เสี่ยงอันตราย บุกเข้าไปพบกับกลุ่มกันยายนทมิฬ และเจรจาให้ปล่อยตัวเจ้าหน้าที่สถานทูต และเลิกการยึดสถานทูตอิสราเอลเป็นผลสำเร็จ ซึ่งผลการแสดงความกล้าหาญครั้งนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระราชทานเหรียญกล้าหาญ ให้แก่พลตรีชาติชาย

พ.ศ. 2517 พลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ ได้เข้าร่วมในกิจการพรรคการเมือง ได้ร่วมมือกับผมและพลตรีศิริ สิริโยธิน ก่อตั้ง "พรรคชาติไทย" โดยพลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ เป็น เลขาธิการพรรค

พลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ ได้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในตำแหน่งที่สำคัญ ๆ เป็น รองนายกรัฐมนตรี 1 ครั้ง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ 4 ครั้ง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม 2 ครั้ง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม 3 ครั้ง และ

ปี พ.ศ. 2531 ปี พ.ศ. 2533 ได้ดำรงตำแหน่ง นายกรัฐมนตรี

ขณะดำรงตำแหน่ง นายกรัฐมนตรี ได้ประกาศนโยบาย "เปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า" ซึ่งเป็นนโยบายที่ทำให้ประเทศไทยเป็นสถานที่มีการ

ลงทุนจากต่างประเทศเป็นจำนวนมาก

การแก้ปัญหาต่าง ๆ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ มักจะพูดติดปากเสมอ คือ "ไม่มีปัญหา" และส่วนใหญ่ก็เป็นการแก้ปัญหาได้จริง ๆ

พ.ศ. 2531 พลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ ได้รับพระราชทานยศเป็น พลเอก พลเรือเอก และพลอากาศเอก

23 กุมภาพันธ์ 2534 ทหารได้ทำการยึดอำนาจการปกครองแผ่นดิน จาก พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เนื่องจากได้ข่าวว่า จะมีการโยกย้าย ผู้บัญชาการทหารสูงสุด และผู้บัญชาการทหารบก พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ จึงได้ลาออกจากการเป็นหัวหน้าพรรคชาติไทย และในระยะหลัง ได้ก่อตั้งพรรคการเมืองขึ้นมาใหม่ โดยให้ชื่อว่า "พรรคชาติพัฒนา"

ชีวิตของ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้โลดแล่นในสนามการเมืองมาอย่างโชกโชน เมื่อดำรงตำแหน่งเป็น นายกรัฐมนตรี ก็ปฏิบัติหน้าที่แข็งขัน ในขณะนั้น ผมเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ได้มีการพิจารณาแต่งตั้งตำแหน่งปลัดกระทรวงมหาดไทย ผมถือหลักว่า ต้องตั้งผู้ที่อยู่ในกระทรวงมหาดไทย แต่นายกรัฐมนตรีให้แต่งตั้งเลขาธิการคณะรัฐมนตรี เป็นปลัดกระทรวงมหาดไทย ผมขัดข้อง ไม่ยอมทำตาม เพราะไม่ใช่คนของกระทรวงมหาดไทย พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ในฐานะนายกรัฐมนตรี ได้มีคำสั่งย้ายผมให้ไปเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม จนเปลี่ยนรัฐบาลใหม่ จึงได้ให้ผมกลับมาดำรงตำแหน่งเดิม แสดงให้เห็นว่า ในฐานะที่เป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อมีนโยบายอย่างใด และเมื่อถูกขัดข้อง ก็ต้องแสดงอำนาจของนายกรัฐมนตรีให้ประจักษ์ ผมต้องยอมรับโดยดุษณีภาพ เพราะผมเป็นผู้ที่ขัดคำสั่งของนายกรัฐมนตรี

พลเอก/พลเรือเอก/พลอากาศเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ถึงแก่อสัญกรรม เมื่อ 6 พฤษภาคม 2541 เวลา 15.55 น. ในประเทศอังกฤษ เป็นการถึงแก่อสัญกรรมซึ่งรวดเร็วกว่าวัยอันสมควรที่จะอยู่รับใช้ประเทศชาติพระมหากษัตริย์ เป็นชีวิตที่ยังเป็นประโยชน์ต่อบ้านเมือง ประเทศไทยต้องสูญเสียเอกบุรุษ ไปอย่างน่าเสียดาย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระราชทาน โกศไม้ 12 เจ้าพระยา ประกอบศพฉัตรเครื่องสูง นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณแก่ผู้ถึงแก่อสัญกรรมเป็นล้นพ้น และได้รับพวงมาลาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯพระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี สมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี สมเด็จฯ เจ้าฟ้ากรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ และได้เสด็จมาในพิธีสวดศพ ประกอบกับพ่อค้าประชาชน และบรรดาข้าราชการ ได้มาเคารพศพกันเนืองแน่น และทุกคืนที่มีพิธีการสวดศพ แสดงให้เห็นถึงการเคารพรัก ความศรัทธา ซึ่งผมไม่เคยเห็นมีงานศพใดที่มีผู้ให้ความเคารพมากมายเช่นนี้

ด้วยเดชะ ผลบุญที่ พลเอก/พลเรือเอก/พลอากาศเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ ได้บำเพ็ญมา และจากผลงานอันเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติพระมหากษัตริย์ ซึ่ง พลเอก/พลเรือเอก/พลอากาศเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ ได้มอบกายถวายชีวิตต่อชาติบ้านเมือง สมกับลูกผู้ชายไทยพึงปฏิบัติ ขอวิญญาณของ พลเอก/พลเรือเอก/พลอากาศเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ จงไปสถิตในสรวงสวรรค์นั้น เทอญ

พลเอก/พลตำรวจเอก ประมาณ อดิเรกสาร

(ประมาณ อดิเรกสาร)

ชาติจ๋าน้องรักของพี่

ท่านผู้หญิงเจริญ อดิเรกสาร

จนป่านนี้พี่ยังทำใจไม่ได้ในการจากไปของน้องอย่างกะทันหัน พี่รู้สึกเศร้าโศกเสียใจอย่างสุดซึ้ง นึกถึงเมื่อตอนเด็ก ๆ เราพี่น้องสองคนมีอายุไล่เลี่ยกัน จึงไปเข้าโรงเรียนพร้อมกัน เช้าไปเย็นกลับ ก่อนไปโรงเรียนพี่ต้องคอยดูแลให้อาบน้ำ ล้างหน้า แปรงฟัน แต่งตัว และทานอาหารให้ทันกับเวลาที่จะออกเดินทางไปโรงเรียน วันไหนอากาศร้อนจัด เราเดินกลับจากโรงเรียนด้วยกัน ผ่านร้านเครื่องดื่ม แวะซื้อน้ำแข็งกดกันคนละก้อน มือหนึ่งถือกระเป๋า มือหนึ่งถือน้ำแข็งกดเดินดูดมาตลอดทางกลับบ้าน ภาพเหล่านี้พี่ยังจดจำอยู่ไม่รู้ลืม เมื่อจบจากโรงเรียนแล้วน้องก็เข้าโรงเรียนนายร้อย จ.ป.ร. ต่อ พี่อยู่บ้านมีหน้าที่ช่วยแม่ครัวทำอาหารวันละหนึ่งอย่าง ให้พวกเรา คุณป้า คุณแม่ พี่น้องเราได้รับประทานกัน บางทีพี่ทำอาหารคิดว่าวันนี้ทำไม่อร่อย ถามคุณป้า ๆ ก็บอกว่าอร่อยทุกครั้ง พอจบจากโรงเรียนนายร้อย จ.ป.ร. แล้ว ชาติมีครอบครัว เราก็ยังไปมาหาสู่ติดต่อกันเสมอ พี่ทำอาหาร และมีขนมสิ่งใดที่น้องชอบพี่จะส่งไปให้น้องทานเป็นประจำ ทุกครั้งที่พบกันน้องจะต้องแสดงความรักด้วยการกอดและหอมแก้มพี่แล้วก็อุทานว่า “ชื่นใจ”

ถ้าชาติหน้ามีจริง พี่ก็ขอให้เราได้เกิดมาเป็นพี่น้องร่วมท้องเดียวกันอีก และขอให้น้องได้มีชีวิตอยู่กับพี่ ๆ และน้องของเราห้าคนด้วยกันนานกว่าชาตินี้ แต่เมื่อน้องจากพี่ไปแล้ว ก็ขอให้ดวงวิญญาณของน้องจงไปสู่สุคติบนสวรรค์วิมานชั้นฟ้าด้วยเถิด

รักและคิดถึงน้องชั่วนิจนิรันดร์

เจริญ อดิเรกสาร

“อาลัยน้องชายที่รักยิ่ง”

พร้อม ทัพพะรังสี

เมื่อครั้งยังเยาว์วัย ชีวิตของเราพี่น้องห้าคนเติบโตกันมาอย่างใกล้ชิดรักใคร่กลมเกลียวกันเป็นอย่างมาก ถึงแม้คุณป้า (จอมพลผิน) และคุณแม่ (คุณหญิงวิบุลลักสม์) จะเป็นคนมีระเบียบมากก็ตาม พวกเราก็ยังมีโอกาสหัวเราะกันอย่างมีความสุข และเมื่อเติบโตมีครอบครัวเป็นผู้ใหญ่มีหน้าที่การงานแยกย้ายกันอยู่ก็ตาม เราพี่น้องพบกันทีไรรู้สึกอบอุ่นสุขใจเรื่อยมา ครั้งแรกเมื่อพี่ดม (คุณหญิงอุดมลักษณ์ ศรียานนท์) จากไปใจหาย และบัดนี้น้องชายคนเดียวก็จากไปอีกอย่างกะทันหัน รู้สึกเสียใจอย่างสุดซึ้ง ทุกคนงงกันไปหมด ก็เห็นแข็งแรงดีอยู่ พบกันครั้งสุดท้ายตอนงานวันเกิดก็ดูสดชื่นรื่นเริงดี แต่อีกไม่กี่วันต่อมาก็จากพวกเราไปเสียแล้ว ใจหายเป็นที่สุด

ท่านชาติชายเป็นน้องชายคนเดียวและก็ได้เอาใจใส่ดูแลพี่สาวคนนี้เป็นอย่างดีมาตลอด ลูกชาย 2 คนของพี่สาว พลโทกมล และ คุณกร ท่านชาติชาย เอาไปใช้งานและอุปการะค้ำจุนจนเจริญรุ่งเรือง โดยเฉพาะคุณกรได้รับมรดกทางการเมืองมาจากท่านชาติชายอย่างเต็มที่

ในฐานะเป็นพี่สาวของน้องชายคนเดียวนี้ จะรักอาลัยและภูมิใจในตัวท่านชาติชายตลอดไป

พร้อม ทัพพะรังสี

(พร้อม ทัพพะรังสี)

ใจหาย เสียใจจนพูดไม่ออก

พรสม เชี่ยวสกุล

วันสิ้นชีวิตของพี่ชาติ ได้รับโทรศัพท์จากโต้ง (บุตรชายพี่ชาติ) จากอังกฤษ บอกว่า พ่อสิ้นแล้ว รู้สึกใจหาย เสียใจจนพูดไม่ออก ถามไปว่าได้เห็นใจพ่อหรือเปล่า ขณะนั้นลูกชายและลูกสะใภ้ (แจงและตุ๊กตา) ได้เฝ้าอยู่แล้วพร้อมญาติหลายคน นับว่าโชคดีที่ได้เห็นใจพี่ชาติเป็นครั้งสุดท้าย ศพพี่ชาติถึงกรุงเทพฯ วันที่ 7 พฤษภาคม 2541 และได้ตั้งโกศที่ห้องรับแขกบ้านพี่ชาติ

ญาติ ๆ คอยรับพร้อมหน้า ดิฉันต้องร้องไห้เมื่อได้กราบศพพี่ชาติ และได้จัดพวงหรีดวางหน้าศพ เป็นการสูญเสียพี่ชายที่รักยิ่ง ต่อไปนี้ไม่ได้เห็นหน้าอีก คงได้แต่ดูรูปแทน ทุกคืนวันพุธครอบครัวของดิฉันได้เข้าไปฟังสวดพระอภิธรรม ครอบครัวเชี่ยวสกุลได้เป็นเจ้าภาพ 1 ครั้ง

ดิฉันขอย้อนเล่าเหตุการณ์วันเกิดพี่ชาติ เมื่อวันที่ 5 เมษายน 2541 ในวันนั้น มีแขกมาอวยพรเป็นจำนวนมาก ดิฉันได้อวยพรขอให้พี่ชาติมีสุขภาพแข็งแรง มีอายุยืน พี่ชาติได้เข้ามากอด และยังได้บอกกับนักข่าวว่า ผมมีน้องสาวคนเดียว เมื่อพี่ชาติจากไปแล้ว ก็ทำให้คิดได้ว่าเป็นคำพูดของพี่ชาติครั้งสุดท้ายจริง ๆ

ทุกคืนหลังสวดพระอภิธรรม ดิฉันได้กราบศพพี่ชาติด้วยพวงมาลัยทุกครั้ง ต่อไปนี้คงมีแต่พี่สาว 2 คนเท่านั้น จะต้องรักและดูแลกันให้มาก

สุดท้ายนี้ ดิฉันขอให้ดวงวิญญาณของพี่ชาติจงไปสู่สุคติในสัมปรายภพเทอญ

พรสม เชี่ยวสกุล

ระลึกและอาลัยถึงพระคุณท่าน

ปรากรมศักดิ์ ชุณหะวัณ

วันที่ 6 พฤษภาคม 2541 ถือว่าเป็นวันแห่งความสูญเสียอันใหญ่หลวงวันหนึ่งของประเทศไทยที่ต้องสูญเสียปูชนียบุคคลที่สำคัญคนหนึ่งไป ได้นำความเศร้าสลดและความเสียใจมาสู่ผมและครอบครัวเป็นอย่างยิ่ง ญาติพี่น้องทั้งหลายต่างก็ใจหายเมื่อได้ทราบว่าคุณพี่ได้จากพวกเราไปแล้วอย่างกะทันหันด้วยความสงบ

พี่ชาติได้รับพระบรมราชโองการแต่งตั้งให้เป็นนายกรัฐมนตรีคนที่ 17 ของประเทศไทย คุณงามความดีที่ได้บำเพ็ญมาถือเป็นเกียรติยศอันสูงสุดของตระกูล "ชุณหะวัณ" ผมและครอบครัวจะระลึกถึงคุณพี่ตลอดไป และจะอบรมสั่งสอนหลาน ๆ ให้ประพฤติตนเป็นคนดีเพื่อเชิดชูเกียรติยศ ชื่อเสียงวงศ์ตระกูลให้สูงส่ง เพื่อตอบแทนพระคุณ

ผมขออธิษฐานต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย ขอให้อานิสงส์แห่งกุศลกรรมที่คุณพี่ได้บำเพ็ญต่อประเทศชาติมาโดยตลอด จงดลบันดาลให้ดวงวิญญาณของคุณพี่ประสบแต่ความเกษมสำราญได้สิงสถิตในทิพยสถานอันสูงสุดในสัมปรายภพเทอญ

ป.ชุ.พ

ปรากรมศักดิ์ ชุณหะวัณ และครอบครัว

คิดถึงคุณตา

ปานปรีย์ - ปวีณา - ปัทมรัตน์ พหิทธานุกร

ในชีวิตของกิ๊กคุณตาเปรียบเสมือนเป็นพ่ออีกคนหนึ่งของกิ๊ก เพราะคุณตาคุณยายรับกิ๊กมาอยู่ด้วยตั้งแต่อายุเพียงหกเดือน ตลอดสามสิบสองปีที่ผ่านมาคุณตาได้ให้ความรัก ความอบอุ่น และดูแลเอาใจใส่กิ๊กในทุกด้านอย่างเต็มที่เสมือนกิ๊กเป็นลูกคนหนึ่งของคุณตา จนกระทั่งกิ๊กแต่งงานมีครอบครัวแล้ว คุณตาก็ยังได้ให้ความรัก ความเมตตากับพี่ตั๊กและฝ้ายอีก พระคุณของคุณตาที่มีต่อกิ๊กและครอบครัวนั้น ไม่ว่าจะกี่ชาติก็คงไม่สามารถทดแทนได้หมด

คุณตาเป็นคนที่ทันสมัยมาก จะรับฟังความคิดเห็นของทุกคน พร้อมที่จะให้คำปรึกษาได้ทุกเรื่อง แต่คุณตาจะให้อิสระกับกิ๊กในการตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ เอง บางครั้งกิ๊กทำอะไรไม่ถูกต้อง คุณตาก็จะให้อภัยเสมอและจะมีวิธีอบรมสั่งสอนทางอ้อม เช่น หาเรื่องมาเล่าเป็นอุทาหรณ์ให้กิ๊กกลับไปคิดเอง ตั้งแต่กิ๊กจำความได้คุณตาเป็นผู้ที่ให้มาตลอด คุณตาจะคอยเอาใจใส่ความเป็นอยู่ของลูกหลานรวมจนถึงบริวาร คุณตาเป็นผู้ที่มีจิตใจดี ไม่เคยคิดร้ายกับใคร แม้กระทั่งผู้ที่ไม่หวังดีกับคุณตา ๆ ก็ยังให้อภัยและไม่ถือโทษโกรธ คุณตาไม่เคยทำตัวให้เป็นภาระกับใคร ไม่ต้องการให้คนมากังวลหรือลำบากกับคุณตา วันที่คุณตาเดินทางไปอังกฤษเพื่อรักษาตัว กิ๊กพาฝ้ายไปว่ายน้ำและได้ขึ้นไปหาคุณตาที่ห้อง วันนั้นคุณตามีสีหน้าเคร่งเครียด ทั้งที่คุณตาก็คงจะทราบแล้วว่าต้องเข้ารับการผ่าตัด แต่คุณตาก็บอกแต่เพียงว่าจะหลบเรื่องการเมืองไปพักผ่อนที่อังกฤษ คุณตาคงไม่อยากให้กิ๊กใจเสียและกังวล ทันทีที่กิ๊กทราบว่าคุณตาเข้ารับการผ่าตัดและอยู่ห้องไอซียู กิ๊กก็รีบเดินทางไปอังกฤษทันที ภาพคุณตานอนไม่รู้สึกตัวอยู่บนเตียงเป็นภาพที่สะเทือนใจกิ๊กเป็นที่สุด คุณตาเป็นผู้ที่มีสุขภาพแข็งแรงมาตลอด ออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ กิ๊กจึงทำใจลำบากกับสภาพของคุณตาตอนนั้น

คืนก่อนที่คุณตาจะเสีย กิ๊กแทบล้มทั้งยืนเมื่อคุณหมอบอกว่าคุณตาจะอยู่ได้แค่ถึงวันรุ่งขึ้น กิ๊กได้แต่ภาวนาขอให้คุณตาแข็งแรงขึ้นมาอีกครั้ง คุณหมอยังบอกว่าคุณตาใจสู้มาก ถ้าเป็นคนอื่นคงไม่สามารถต่อสู้ได้นานขนาดนี้ คืนนั้นกิ๊กนั่งอยู่กับคุณตาจนเช้า กิ๊กอยากใช้เวลาที่เหลืออยู่อันน้อยนิดกับคุณตาให้มากที่สุด กิ๊กเฝ้ามองดูเครื่องมอนิเตอร์ขอให้ความดันของคุณตาขึ้น แต่ความดันของคุณตาก็ค่อย ๆ ลดลงเรื่อย ๆ มันเป็นช่วงเวลาที่ทรมานที่สุด หากคุณตามีชีวิตอยู่ต่อไป คุณตาจะสามารถทำคุณประโยชน์ให้กับบ้านเมืองได้อีกมากมาย และยังได้เป็นร่มโพธิ์ร่มไทรให้กับทุกคนในครอบครัว ญาติพี่น้องและบริวารต่อไปได้อีกนานแสนนาน

ความรู้สึกของกิ๊กต่อการจากไปของคุณตานั้นคงจะไม่แตกต่างไปจากผู้ที่สูญเสียพ่อบังเกิดเกล้า กิ๊กยอมรับว่ากิ๊กรู้สึกว้าเหว่มาก เหมือนกับส่วนที่สำคัญที่สุดส่วนหนึ่งของชีวิตได้ขาดหายไป กิ๊กต้องคอยปลอบใจตัวเองว่าคุณตาได้จากไปอย่างสงบแล้ว ถ้าคุณตามีชีวิตอยู่ต่อไปก็ต้องทนทุกข์ทรมานกับโรคร้าย ตอนนี้กิ๊กเข้มแข็งขึ้นมากแล้วค่ะ คุณตาไม่ต้องเป็นห่วงนะคะ กิ๊กไม่อยากให้คุณตากังวลเรื่องใด ๆ ทั้งสิ้น คุณตาเหนื่อยมามากแล้ว หลับให้สบายนะคะ กิ๊กอยากให้คุณตาทราบว่ากิ๊กรักและคิดถึงคุณตามากที่สุด และภูมิใจที่ได้เกิดเป็นหลานของคุณตา ถ้าชาติหน้ามีจริง กิ๊กหวังว่ากิ๊กคงจะได้เกิดมาใช้ชีวิตอยู่กับคุณตาอีกนะคะ

(ปานปรีย์ - ปวีณา - ปัทมรัตน์ พหิทธานุกร)

“น้าชาติ”

พลเอกกมล ทัพพะรังสี

น้าชาติคือญาติผู้ใหญ่ที่มีความสำคัญต่อชีวิตของผมมากที่สุดท่านหนึ่ง โดยเฉพาะในช่วงเวลา 20 ปีที่ผ่านมา นับตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2531 เมื่อผมเป็นนายทหารคนสนิทของนายกรัฐมนตรี หวนนึกกลับไปถึงตอนที่น้าชาติได้รับโปรดเกล้าฯ เป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อ 4 สิงหาคม 2531 ขณะนั้นผมเป็นผู้ช่วยทูตทหารบกประจำกรุงลอนดอน ท่านได้กรุณาโทรศัพท์ไปบอกผมว่า “มลกลับมาเร็ว ๆ เลือกเอาจะเป็น ทส.นายกรัฐมนตรี หรือ ทส.รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม...”

กว่าจะถึงวันนั้น น้าชาติรอเวลามานานพอสมควร เตรียมตัวอย่างเงียบ ๆ ในทุก ๆ ด้าน เพื่อที่จะเป็นผู้นำ และเมื่อเวลามาถึง ท่านก็พร้อม และมั่นใจ นับว่าเป็นบุญวาสนาของผมที่ได้รับใช้ท่าน และได้เรียนรู้แนวความคิด การพิจารณา กำหนดยุทธศาสตร์ และยุทธวิธีทางการเมือง รวมทั้งการบริหารงานเป็นอันมาก ทัศนะของท่านกว้างไกล ก้าวหน้าและลึกซึ้ง ผมเสียดายที่ได้ทำงานรับใช้ท่าน เพื่อชาติบ้านเมืองอย่างเต็มที่เพียง 2 ปี 7 เดือนเท่านั้น

ชีวิตความเป็นอยู่ของน้าชาติ เต็มไปด้วยความตื่นเต้น เข้มข้นและมีชีวิตชีวาเสมอ เพียบพร้อมด้วยกิริยามารยาทที่ดี และความน่ารัก เป็นที่ชื่นชมของทุกเพศ ทุกวัย ทุกฐานะ ท่านมีความทันสมัย และนำสมัยอยู่ตลอดเวลา ศึกษาหาความรู้และพัฒนาตนเองในทุก ๆ ด้านอย่างไม่หยุดยั้ง

น้าชาติมีแต่ GIVE ไม่เคย TAKE อะไรจากใคร ท่านได้อะไรจากใคร ก็ด้วยเขาผู้นั้นเสนอให้เต็มใจ และยินดีเอง ท่านไม่เคยเรียกร้อง หรือขอร้อง ไม่เคยโกรธแค้น หรืออาฆาตผู้ใด แม้แต่กับผู้มุ่งร้ายต่อท่าน เมื่อยามมีทุกข์ เจ็บปวดทั้งกายและใจ ท่านก็อดทน กัดฟันสู้ตามลำพังอย่างทระนง ไม่เคยขอความช่วยเหลือจากใคร เพราะด้วยความที่เกรงใจ และไม่อยากรบกวนผู้อื่น

ผมเชื่อว่าจิตวิญญาณนั้นสามารถหยั่งรู้ความจริงได้ทุกเรื่อง บัดนี้น้าชาติคงทราบดีแล้วว่า อะไรเป็นอะไร และใครเป็นใคร ผมและครอบครัวขอกราบขอบพระคุณน้าชาติ ที่ได้ให้ความเมตตากรุณาแก่เรา ตลอดมา และเราขอตอบแทนพระคุณของท่าน ด้วยการกระทำทุกเรื่องที่ทราบว่าเป็นความปรารถนาของท่านเพื่อที่จิตวิญญาณของน้าชาติจะได้มีความสุขตลอดไป

พลเอกกมล ทัพพะรังสี

“น้าชาติ”

คุณหญิงอุดมลักษณ์ ศรียานนท์
และคุณผ่องลักษณ์ ประศาสน์วินิจฉัย
ถ่ายร่วมกับพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

ในครอบครัวศรียานนท์เมื่อสิ้นบุญคุณพ่อ คุณแม่แล้ว แต๋วจึงขอเป็นตัวแทนเขียนคำไว้อาลัยเพื่อเป็นอนุสรณ์แก่น้าชาติ แต๋วต้องทำใจอยู่นานกว่าจะสามารถจรดปากกาลงเขียนได้ เพราะยังไม่อยากเชื่อเลยว่าน้าชาติได้จากพวกเราไปแล้วจริง ๆ

น้าชาติเป็นน้าที่แต๋วรักและผูกพันด้วยอย่างมากเป็นพิเศษ ความรู้สึกนี้คงได้รับการถ่ายทอดมาจากคุณแม่ เพราะน้าชาติเป็นน้องผู้ชายคนเดียวของครอบครัว จึงเป็นน้องที่คุณแม่รักมาก เมื่อคุณแม่จากไป น้าชาติจึงเปรียบเสมือนตัวแทนคุณแม่สำหรับแต๋ว ยิ่งระยะหลังนี้น้าชาติย้ายบ้านมาอยู่บริเวณเดียวกัน ทำให้แต๋วรู้สึกอบอุ่นอย่างมาก แม้จะไม่ค่อยพบน้าชาติบ่อยนัก ก็มีความรู้สึกเหมือนมีคุณแม่มาอยู่ใกล้ ๆ เพราะน้าชาติมีอะไรหลายอย่างเหมือนคุณแม่อยู่ใกล้ ๆ แล้วจึงมีแต่ความรู้สึกที่ดี... เวลาน้าชาติกอดเมื่อแต๋วไปกราบในโอกาสต่าง ๆ มีความรู้สึกเหมือนได้กลับไปอยู่ในอ้อมแขนคุณแม่ทุกครั้ง... การจากไปโดยไม่มีวันกลับของน้าชาติจึงมีความหมายต่อแต๋วมาก...

น้าชาติเป็นผู้ชายก็จริง แต่ความรู้สึกนึกคิดของน้าชาติเต็มไปด้วยความละเอียดอ่อน ยากที่จะหาใครมาแทนที่ได้ ในความเข้มแข็ง เด็ดเดี่ยว กล้าหาญของผู้นำประเทศ ในส่วนลึกก็แฝงไปด้วยความมีน้ำใจโอบอ้อมอารี ความเมตตากรุณา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เฉพาะแต่ในหมู่ญาติเท่านั้น แต่น้าชาติมีพอให้กับทุกคนอย่างเสมอภาค น้าชาติไม่เคยโกรธใคร มีแต่การให้อภัย และจะสามารถลืมเรื่องเก่า ๆ ที่มีคนเคยทำให้ขุ่นข้องหมองใจได้ เหมือนไม่เคยเกิดขึ้น ซึ่งทำให้แต๋วรู้สึกทึ่งและภูมิใจในตัวน้าชาติจริง ๆ ... แต๋วยังรู้สึกว่าตัวเองโชคดีอย่างมหาศาลที่โชคชะตานำพาให้ได้มีโอกาสดูแลรับใช้น้าชาติอย่างใกล้ชิด เมื่อตอนที่เกิดเรื่อง รสช. และน้าชาติได้เดินทางมาพำนักที่ประเทศอังกฤษเป็นการชั่วคราว ตอนนั้นพี่แอ๊ด (สุธี ประศาสน์วินิจฉัย) เป็นเอกอัครราชทูตประจำสหราชอาณาจักรอยู่พอดี เราทั้งสองจึงมีโอกาสได้รับใช้ และตอบแทนพระคุณน้าชาติ ทั้งยังเป็นโอกาสที่เราได้อยู่ใกล้ชิดกับน้าชาติเป็นระยะเวลานานกว่าครั้งใดในชีวิต และจะเป็นช่วงเวลาหนึ่งในชีวิตที่เราทั้งสองจะไม่มีวันลืมเลือน...

ในช่วงเวลานั้น... แต๋วเห็นหน้าน้าชาติแล้วรู้สึกสงสาร และเห็นใจเป็นที่สุด ไม่ต้องมีใครบอกก็ทราบดีว่าน้าชาติรู้สึกอย่างไร เนื่องจากเคยเห็นสีหน้าเดียวกันนี้บนใบหน้าของคุณพ่อจากเหตุการณ์ที่คล้ายคลึงกัน...แต๋วจึงพยายามทุกวิถีทางที่จะทำให้น้าชาติผ่อนคลายจากความเครียด และความกดดันลึก ๆ ที่มีอยู่ในใจให้มากที่สุด พี่แอ๊ดและแต๋วจึงพยายามจัดทุก ๆ อย่างให้สะดวกสบายที่สุดสำหรับน้าชาติ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องบ้าน สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ จนถึงเรื่องอาหารที่น้าชาติชอบ เพื่อน้าชาติจะได้ไม่รู้สึกว่าจากบ้านมาไกล โดยหวังว่าสิ่งเหล่านี้อาจสามารถทำให้น้าชาติพอจะลืมเรื่องที่เกิดขึ้นได้บ้าง... ยังจำได้ว่าวันหนึ่งเราเดินผ่านร้านขายดอกไม้ มีสองตา-ยายเป็นเจ้าของ ออกมาชี้ชวนให้เข้าไปชมในร้าน คงด้วยความสงสารตา-ยายทั้งสอง น้าชาติจึงช่วยซื้อกล้วยไม้ซึ่งสวยงามมาก เป็นกล้วยไม้ประเภท Phalaenopsis และเพิ่งจะผลิดอกสีเหลืองอ่อนเป็นที่ถูกใจน้าชาติมาก... หลังจากวันนั้นก็มีงานเพิ่มให้น้าชาติ คือการดูแล

รดน้ำเจ้าต้นกล้วยไม้น้อยอย่างประคบประหงมจนออกดอกสวยงามตามความตั้งใจ ซ้ำยังยืนหยัดอยู่จนกระทั่งถึงเวลาที่น้าชาติได้กลับเมืองไทย... ดอกไม้ชนิดนี้จึงเป็นความทรงจำเล็ก ๆ ที่เป็นความประทับใจน้าชาติ แต๋วจึงพยายามจัดหาดอกกล้วยไม้นี้ให้น้าชาติในโอกาสวันคล้ายวันเกิดในทุกๆ ปีเรื่อยมา... แต่มาปีนี้เหมือนเป็นลางร้าย แต๋วพยายามหา Phalaenopsis ชนิดนี้เท่าไรก็ไม่มี... และแล้วแต๋วก็ไม่มีโอกาสที่จะได้มอบต้น Phalaenopsis นี้ให้กับน้าชาติอีกจริง ๆ...

ตอนได้ข่าวน้าชาติเข้ารับการผ่าตัดที่โรงพยาบาล Cromwell แต๋วรู้จักโรงพยาบาลนี้ดี และทราบว่าหมอที่เก่งมากทางโรคตับประจำอยู่ที่โรงพยาบาลนี้ จึงสบายใจไประดับหนึ่ง และเกือบจะแน่ใจว่าน้าชาติจะหายเป็นปรกติ... แต๋วว่าจะเดินทางไปหาน้าชาติตอนที่ออกจากห้อง ICU แล้ว จะได้ไปดูแลรับใช้ได้อย่างเต็มที่... ในที่สุดก็ได้ตัดสินใจจองเครื่องบินและกำหนดวันเดินทางก่อนวันเดินทางไม่นานพี่มลโทร. มาบอกว่าให้ยกเลิกการเดินทางก่อนเอาไว้รอไปพร้อมกันเพราะน้าชาติคงยังออกจากห้อง ICU ไม่ได้ พอตอนบ่ายวันนั้นเองพี่มลโทร. กลับมาอีกเพื่อแจ้งข่าวร้ายว่าน้าชาติได้จากพวกเราไปแล้ว... แต๋วต้องกราบขอประทานโทษน้าชาติที่ไปไม่ทัน... แต๋วคงจะมีความรู้สึกผิดนี้ไปอีกนานแสนนาน...

สุดท้ายนี้ ขอให้น้าชาติได้ไปพบกับคุณพ่อ-คุณแม่ และได้ไปอยู่ด้วยกันบนสรวงสวรรค์ ในท่ามกลางความสุข สงบ ในสัมปรายภพ... น้าชาติเหนื่อยมามากแล้ว ขอให้พักให้สบายนะคะ พี่แอ๊ด-แต๋ว และลูก ๆ จะไม่มีวันลืมพระคุณที่น้าชาติได้กรุณาต่อพวกเราตลอดชั่วชีวิต

สุธี - ผ่องลักษณ์ ประศาสน์วินิจฉัย

ดร.สุธี - ผ่องลักษณ์ ประศาสน์วินิจฉัย

คำไว้อาลัย ฯพณฯ กร ทัพพะรังสี

รองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข และหัวหน้าพรรคชาติพัฒนา

กร ทัพพะรังสี

ผมคิดว่าเป็นคนสุดท้ายที่เขียนถึงน้าชาติในหนังสือเล่มนี้ สาเหตุหนึ่งก็มาจากเพราะไม่รู้ว่าจะเริ่มต้นตรงไหนดี เพราะผมกับน้าชาตินี้มีจุดเริ่มต้นตั้งแต่จำความได้

กว่า 50 ปีที่ผมในฐานะหลานคนหนึ่งของน้าชาติ จำความได้ตั้งแต่สมัยเด็ก คือ น้าชาติเป็นคนเก่ง เป็นคนหนุ่มหล่อ ชอบขับรถสปอร์ต ชอบขี่ม้า ชอบเล่นดนตรี นั้นคือ วรรคแรกในความทรงจำที่ผมรู้จักน้าชาติ วรรคที่สองในความทรงจำของผมคือ น้าชาติเป็นผู้ริเริ่มหน่วยทหารม้ายานเกราะในกองทัพบกไทย เมื่อโรงเรียนเลิก ผมกับโต้งซึ่งอยู่โรงเรียนเซ็นต์คาเบรียลด้วยกัน ก็จะไปรอรับน้าชาติกลับบ้านจากที่ทำงานของน้าชาติซึ่งอยู่ที่บางกระบือทุกวัน ในระหว่างนั้นก็จะได้เห็นความเด็ดเดี่ยว ความกล้าหาญ และความสง่างามของน้าชาติในฐานะที่เป็นนายทหารหนุ่มที่เปิดจุดเริ่มต้นกับต่างประเทศขึ้น เพราะน้าชาติเป็นทูตอยู่ในต่างประเทศ และผมก็ไปเรียนหนังสือที่สหรัฐอเมริกาด้วย พวกเราลูกหลานได้มีโอกาสพักอยู่ในบ้านเดียวกัน ซึ่งน้าชาติได้ซื้อเอาไว้ที่รัฐเวอร์จิเนีย ใกล้กรุงวอชิงตัน ดี.ซี. ทำให้ความเป็นพี่น้องยังคงไว้ซึ่งความใกล้ชิดในระหว่างที่ศึกษาอยู่ในสหรัฐอเมริกา และได้เคยไปเยี่ยมน้าชาติในสมัยที่เป็นเอกอัครราชทูตอยู่ที่กรุงเวียนนา ประเทศออสเตรีย น้าชาติเป็นทูตอยู่ถึง 3 ประเทศ คือ อาร์เจนตินา ออสเตรีย และสวิตเซอร์แลนด์ แต่ผมได้เคยไปเยี่ยมน้าชาติที่ออสเตรียเท่านั้น ผมได้ไปเห็นอีกภาคหนึ่งในชีวิตของน้าชาติ คือ ช่วงของความเป็นทูตในต่างแดนในหลายตอนและหลายด้าน ในขณะที่น้าชาติเป็นทูตอยู่นั้น ได้แสดงออกถึงวิสัยทัศน์ต่าง ๆ ที่น้าชาติได้สร้างชื่อเสียงให้แก่ประเทศไทย เกินไปกว่าหน้าที่ของทูตทั่วไปจะพึงกระทำ

เมื่อน้าชาติกลับมาเมืองไทยและดำรงตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ก็มีเหตุการณ์เมื่อปลายปี 2515 ที่ได้สร้างชื่อเสียงให้แก่น้าชาติเป็นอย่างมาก คือ เหตุการณ์ที่มีกองโจรอาหรับเข้ามายึดสถานทูตอิสราเอลในประเทศไทย วีรกรรมอันกล้าหาญของน้าชาติในครั้งนั้น ก็เป็นอีกภาคหนึ่งของชีวิตของน้าชาติที่ได้ฝากให้คนไทยโจษขานมาถึงทุกวันนี้

หลังจากเหตุการณ์ตุลาคม 2516 ชีวิตของน้าชาติก็เข้าสู่อีกภาคหนึ่ง คือ ความเป็นรัฐมนตรีคนเดียวที่มีตำแหน่งอยู่ต่อเนื่อง ถึงแม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงในคณะรัฐบาลอย่างมากมาย น้าชาติก็ยังได้รับตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศอยู่ต่อไปอีก โดยเปลี่ยนนายกรัฐมนตรีจากจอมพลถนอม กิตติขจร เป็นท่านสัญญา ธรรมศักดิ์ และเมื่อรัฐธรรมนูญฉบับใหม่มีผลบังคับเมื่อปลายปี 2517 ผมก็ถูกน้าชาติชวนเข้าเป็นเลขานุการของน้าชาติที่กระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งหลังจากได้ปรึกษากับคุณพ่อ คุณแม่ ภรรยา ญาติพี่น้องแล้ว ก็ได้ตัดสินใจลาออกจากสถานทูต ซึ่งผมได้เคยทำงานอยู่ก่อน เพื่อรับใช้น้าชาติในตำแหน่งเลขานุการ เมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 2517 (ผมจำได้แม่นยำ เพราะเป็นวันเดียวกันกับบุตรคนโตของผมเกิดพอดี)

จากนั้นเป็นต้นมา นอกจากความเป็นหลานที่ใกล้ชิดกับน้าชาติมาตั้งแต่เด็ก ก็แปรสภาพเข้าสู่ความเป็นเลขานุการและปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ ตามที่ได้รับมอบหมายอีกด้วย และก็เป็นการเริ่มต้นเดินเข้าสู่สังคมการเมืองตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

ในช่วงที่อยู่กระทรวงการต่างประเทศปฏิภาณไหวพริบของน้าชาติในยามซึ่งประเทศเพื่อนบ้านในอินโดจีนถูกภัยคุกคามจากระบบคอมมิวนิสต์เมื่อปลายปี 2517 ถึงต้นปี 2518 เป็นอีกครั้งหนึ่งที่น้าชาติได้แสดงให้เห็นถึงความเฉียบแหลมด้านสติปัญญาในอันที่จะนำพาประเทศไทยให้พ้นจากภัยคุกคาม ตัวอย่างที่น้าชาติได้ตัดสินใจเปิดช่องติดต่อกับประเทศจีน คือ จุดที่สำคัญที่สุดที่ทำให้ภัยคุกคามที่เกรงกลัวกันนักหนาในช่วงนั้นยุติลงอย่างสิ้นเชิง การเดินเกมการเมืองระหว่างประเทศในช่วงนั้น ท่านอานันท์ ปันยารชุน ซึ่งเป็นทูตอยู่ที่นิวยอร์คขณะนั้น มีบทบาทเข้ามาร่วมด้วยอย่างมาก

และเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2518 ซึ่งเป็นวันที่ประเทศไทยและประเทศจีนเปิดสัมพันธ์ทางการทูตอย่างเป็นทางการ ก็นำไปสู่ความสงบระหว่างประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้านในอินโดจีนทั้ง 3 ประเทศ ถึงแม้ว่าประเทศไทยและประเทศจีนจะอยู่ภายใต้ระบอบการปกครองที่ไม่เหมือนกัน น้าชาติในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศก็สามารถพลิกผันเหตุการณ์จากความน่ากลัวให้เป็นความสงบและสันติสุข ให้แก่พี่น้องประชาชนชาวไทยทั่วประเทศได้ โดยใช้กุศโลบายทางด้านการทูตและจิตวิทยาที่น่าทึ่ง สามารถทำให้ประเทศไทยรอดพ้นจากทฤษฎีโดมิโนได้อย่างราบรื่น

เกือบจะเรียกได้เลยว่า จากวันแรกที่น้าชาติได้เข้าสู่ถนนการเมืองในประเทศไทย ผมจะอยู่รับใช้น้าชาติอยู่ทุกขณะ ไม่ว่าจะเป็นการก่อตั้งพรรคชาติไทยเมื่อปลายปี 2517 หรือการเป็นผู้แทนราษฎรเมื่อมกราคม 2518 ซึ่งเป็นการสมัครผู้แทนราษฎรครั้งแรกของน้าชาติที่จังหวัดนครราชสีมาก็ตาม ผมจะมีความทรงจำกับน้าชาติในภาคนี้ซึ่งเป็นภาคทางการเมืองโดยแท้ จนกระทั่งถึงวาระสุดท้ายของน้าชาติที่สิ้นสุดลง

ในขณะที่น้าชาติยังเป็นผู้แทนราษฎรของพี่น้องประชาชนชาวจังหวัดนครราชสีมาอยู่ ตลอดระยะเวลาดังกล่าว ผมได้เรียนรู้ สังเกตและจดจำถึงเกร็ดต่าง ๆ ที่น้าชาติได้แสดงออกในสังคมของมวลชน ซึ่งมีอยู่หลากหลายและมากมาย ต้องขอยอมรับว่า มุขของน้าชาตินั้นไม่เหมือนคนอื่น และบ่อยครั้งที่ได้สร้างความประหลาดใจให้แก่สังคมไทย สิ่งหนึ่งที่ชัดเจนที่สุดในบุคลิกของน้าชาติ คือ การยิ้มแย้มแจ่มใสให้แก่สังคมตลอดเวลา ไม่เคยมีอารมณ์โกรธต่อผู้ใด มีความอดทนและอดกลั้นอย่างสูง ในความพยายามที่จะเก็บความรู้สึกไว้ในใจของตนเอง จนทำให้หลายคนคิดว่า น้าชาติเป็นคนไม่จริงจังเลย อันที่จริงแล้วน้าชาติมีความจริงจังกับงานของชาติมาก แต่ภาระหน้าที่อันหนักเหล่านี้น้าชาติได้สามารถพลิกผันให้ภาพออกมาสู่สายตาประชาชนว่า มิได้เป็นภาระหนัก แต่อย่างใด แม้ในความเป็นจริงนั้นภาระที่อยู่ในจิตใจของน้าชาตินี้จะหนักมากก็ตาม

ผมนั่งรถกลับจากโคราชมากับน้าชาติ เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2531 หลังจากที่พรรคชาติไทยได้รับการเลือกตั้งเข้ามามีจำนวนผู้แทนราษฎรมากที่สุด ตลอดระยะเวลา 3 ชั่วโมงที่เดินทางเข้ามากรุงเทพฯ ก็ได้พูดคุยกับน้าชาติถึงอนาคต

ทางการเมืองของน้าชาติเอง ซึ่งในขณะนั้นมี ฯพณฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรีอยู่แล้ว แล้วน้าชาติเป็นรองนายกรัฐมนตรี เมื่อถึงกรุงเทพฯ น้าชาติจะให้สัมภาษณ์อย่างต่อเนื่องถึงความไม่พร้อม ไม่ต้องการที่จะรับตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรี ตลอดวันที่ 26 และ 27 กรกฎาคม ก็เช่นเดียวกัน จนกระทั่งเมื่อคืนวันที่ 27 กรกฎาคม ประมาณ 3 ทุ่ม ที่บ้านพักนายกรัฐมนตรี พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ที่สี่เสาเทเวศร์ ซึ่งพรรคร่วมรัฐบาลในคณะรัฐบาลเปรม 5 ทุกพรรคก็อยู่ที่นั่นด้วย แล้วพวกเราทุกคนก็ได้ยินคำกล่าวของท่านพลเอกเปรมที่จะไม่ขอรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอีก พร้อมกับได้มอบให้ทุกพรรคที่ได้สนับสนุนท่านพลเอกเปรมมาเป็นระยะเวลา 8 ปีนั้น กลับมาให้การสนับสนุนท่านชาติชาย ชุณหะวัณ ในฐานะเป็นหัวหน้าพรรคที่ได้รับเสียงมากที่สุดขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีในคืนวันนั้นเอง ผู้นำของทุกพรรคได้เดินทางไปยังบ้านของผมที่ซอยราชครู เพื่อลงนามสนับสนุนพลตรีชาติชายเป็นนายกรัฐมนตรี ทุกพรรคได้ลงนามกันเสร็จเมื่อเวลาประมาณ 5 ทุ่มครึ่งที่บ้านของผม ก็เป็นคืนประวัติศาสตร์ เพราะโดยพฤตินัย น้าชาติได้รับเสียงสนับสนุนอย่างพอเพียงเป็นนายกรัฐมนตรีในคืนวันนั้นเอง

ผมยังนึกถึงวันที่น้าชาติได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็นนายกรัฐมนตรีที่บ้านในซอยราชครู

ผมยังนึกถึงวันที่น้าชาติถูก รสช. ปฏิวัติ คือวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2534 (เช้าวันนั้นผมได้ไปส่งน้าชาติที่บ้านเพื่อจะเดินทางไปเข้าเฝ้าฯพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่เชียงใหม่)

แต่น้าชาติไปไม่ถึงเชียงใหม่ก็ถูกจับเสียก่อน ขอยอมรับว่า เหตุการณ์วันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2534 เป็นเหตุการณ์ที่สะเทือนใจมาก เพราะช่วงนั้นเศรษฐกิจของประเทศชาติกำลังดำเนินไปข้างหน้าด้วยดี ไม่นึกว่าจะต้องมาสะดุดลง

ด้วยเหตุการณ์ดังกล่าวนี้ ทำให้เศรษฐกิจของประเทศชาติที่กำลังรุ่งเรืองรุดหน้าอย่างมากพังทลาย และเราต้องกลับมานับหนึ่งกันใหม่ ซึ่งผมไม่อยากจะกล่าวถึงให้เป็นการสะเทือนใจอีกต่อไป

ยังเป็นความชัดเจนในความทรงจำของผมในวันที่ผมส่งน้าชาติที่รถเพื่อเดินทางไปเป็นทูตอาร์เจนตินา หลังจากที่จอมพลสฤษดิ์ปฏิวัติจอมพล ป. เมื่อปี 2500

ผมอยู่เคียงข้างน้าชาติ เมื่อน้าชาติสมัครเป็นผู้แทนราษฎรครั้งแรก เมื่อมกราคม 2518 ผมเป็นเลขานุการของน้าชาติที่กระทรวงการต่างประเทศและที่กระทรวงอุตสาหกรรม

ผมอยู่ในเหตุการณ์วันที่น้าชาติได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้เป็นนายกรัฐมนตรี ผมส่งน้าชาติขึ้นรถเพื่อออกเดินทางไปประเทศอังกฤษหลังจาก รสช. ปฏิวัติ

แล้วผมก็ส่งน้าชาติขึ้นรถเป็นครั้งสุดท้ายเมื่อเดือนเมษายน 2541 ซึ่งเป็นการส่งน้าชาติขึ้นรถครั้งสุดท้าย

ตลอดชีวิตของน้าชาติ ถึงแม้ว่าจะเหน็ดเหนื่อย แต่น้าชาติก็สง่างามในทุกย่างก้าว จิตใจที่มุ่งมั่นของน้าชาติเพื่อสร้างประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติ มีความแน่วแน่และไม่เปลี่ยนแปลง

ในความเป็นน้า...น้าชาติจะมีความรักและความเมตตาต่อหลาน ๆ ทุกคน จะรู้ใจลูกหลานแต่ละคนเป็นอย่างดี พวกเราจะเห็นน้าชาติเป็นฮีโร่ของพวกเรามาตั้งแต่เด็ก

ในความเป็นผู้แทนราษฎร...น้าชาติจะเป็นกันเองกับประชาชนและเข้าคลุกคลีกลมกลืนกับชีวิตของชาวบ้านได้อย่างเป็นธรรมชาติ เป็นคนไม่ถือตัวและมีความสนุกสนานเป็นสื่อสำคัญ

ในความเป็นหัวหน้าพรรค...น้าชาติจะให้ความสำคัญและเอาใจใส่ในเรื่องที่ลูกพรรคทุกคนเสนอ และพร้อมที่จะให้คำแนะนำแก่ลูกพรรคอยู่ตลอดเวลา จากประสบการณ์ที่กว้างและมีวิสัยทัศน์ที่ก้าวไกล ทำให้น้าชาติสามารถชี้แนะแนวทางปฏิบัติให้แก่ลูกพรรคได้เป็นอย่างดีอยู่เสมอ

ในความเป็นรัฐมนตรี...น้าชาติจะยึดถือการดำเนินงานระดับนโยบาย โดยมอบให้ข้าราชการประจำรับไปปฏิบัติโดยไม่เข้าไปก้าวก่ายและยุ่งเกี่ยวแต่ประการใด แต่น้าชาติจะเร่งให้นโยบายนั้น ๆ สัมฤทธิผลออกมาเป็นรูปธรรมให้เร็วที่สุด เพราะน้าชาติเชื่อว่า "นโยบายที่ได้รับมอบหมายไปแล้วจะก่อประโยชน์ให้แก่ส่วนรวม จำเป็นที่จะต้องผลักดันให้ออกมาแก่ประชาชน"

ในความเป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งเป็นหัวหน้าคณะรัฐมนตรีที่มาจากพรรคการเมืองหลายพรรค น้าชาติก็ได้พยายามปรองดองและให้เกิดความสบายใจแก่พรรคร่วมรัฐบาลอยู่ตลอดเวลา ทั้ง ๆ ที่เป็นสิ่งยากยิ่งในสังคมแบบไทย แต่น้าชาติก็อดทน เพราะผลงานของรัฐบาลที่น้าชาติได้ผลักดันให้ออกสู่ประชาชนนั้น ทำให้ชีวิตของคนไทยเป็นชีวิตที่สดใส มีเงินใช้กันทั่วหน้า ในช่วงระยะเวลาที่น้าชาติเป็นนายกรัฐมนตรี

น้าชาติได้เคยคุยให้ผมฟังหลายครั้ง ได้สอนให้ผมเรียนรู้หลายเรื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทเรียนทางด้านการเมือง ซึ่งผมได้รับซึมซาบไว้อย่างมากมาย และได้เลือกสรรเอาเฉพาะบางแนวทาง ที่สามารถนำมาใช้เป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาความก้าวหน้าของประเทศชาติได้ จากนี้ไปก็เป็นยุคซึ่งจะต้องช่วยผู้ที่เข้ามาอยู่บนถนนการเมืองในรุ่นที่ 3 หลังจากที่คุณตาผินและคุณลุงเผ่าเป็นรุ่นที่ 1 น้ามาณและน้าชาติเป็นรุ่นที่ 2 โดยในปัจจุบัน มีผม พี่ป๊อก (ปองพล) และโต้ง (ไกรศักดิ์) เป็นรุ่นที่ 3 ที่สืบสานตำนานทางการเมืองของชอยราชครูต่อไป

ผมเชื่อว่า คุณตาผิน คุณลุงเผ่า และน้าชาติ ก็คงจะจ้องมองพวกเราอยู่ และเราก็จะต้องไม่ทำให้บรรพบุรุษต้องผิดหวังและเสียใจ ด้วยกำลังกายและกำลังใจที่ผมมีอยู่นี้ จะดำเนินต่อไปเพื่อประโยชน์ของประเทศชาติเป็นเป้าหมายหลัก ขอให้วิญญาณของน้าชาติจงรับรู้ในสัจจะอธิษฐานของผมนี้ด้วย

น้าชาติมีจิตใจดีต่อผู้อื่นตลอดชีวิตของน้าชาติเอง น้าชาติได้ทำบุญกุศลช่วยเหลือผู้อื่นไว้มาก น้าชาติได้สร้างคุณประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติอย่างมหาศาล สิ่งเหล่านี้จงเป็นอานิสงส์ผลบุญต่อวิญญาณของน้าชาติ เพื่อให้สถิตอยู่ในภพที่สงบชั่วนิรันดร์ด้วยเทอญ

นายกร ทัพพะรังสี
รองนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข
และหัวหน้าพรรคชาติพัฒนา

“เรื่องราวของชีวิตที่ครบถ้วน”

กร ทัพพะรังสี

ในฐานะที่ผมเป็นคนหนึ่งในจำนวนหลาน ๆ ของน้าชาติ ที่มีโอกาสได้ใช้ชีวิตอย่างใกล้ชิดกับน้าชาติในหลายจังหวะเวลาด้วยหน้าที่ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปหลายครั้ง เมื่อได้ถูกขอให้เขียนอะไรบางอย่าง ส่วนหนึ่งก็รู้สึกมีความดีใจว่าเป็นเกียรติของผมเองที่ได้รับความกรุณาจากน้าชาติในโอกาสนี้

ชีวิตของน้าชาติซึ่งผมรู้จักมา 52 ปี เป็นชีวิตของบุคคลหนึ่งซึ่งยากจะหาข้อเปรียบเทียบได้

ความที่น้าชาติเป็นลูกชายคนเดียวของคุณตา ซึ่งเป็นผู้บัญชาการทหารบก

ความที่น้าชาติเป็นบุคคล ซึ่งมีบุคลิกและนิสัยเปิดเผยกับสังคมทั่วไป

ความที่น้าชาติมีสติปัญญาไหวพริบอย่างเฉียบขาด

ความที่น้าชาติเป็นคนที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล สามารถเห็นไปในอนาคตได้อย่างชัดเจนก่อนผู้อื่น

ความที่น้าชาติไม่เคยคิดร้ายต่อผู้ใด

ความที่น้าชาติอยากจะทำประโยชน์เพื่อแผ่นดินไทย

ความที่น้าชาติเทิดทูนและรักสถาบันพระมหากษัตริย์ยิ่งชีวิต

ทำให้ผมคิดว่า ถ้าจะเขียนเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตประวัติของน้าชาติ ก็จะเป็นต้นแบบของบทเรียนแห่งชีวิตที่สมบูรณ์แบบที่สุดฉบับหนึ่ง

น้าชาติเป็นทั้งทหาร นักการทูต นักธุรกิจ ผู้แทนราษฎร รัฐมนตรี นายกรัฐมนตรี และประธานที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี

ในชีวิตของคนเราจะมีสักกี่คนที่จะเป็นทุกสิ่งได้ถึงขนาดนี้

จะมีใครสักกี่คนรู้ถึงความรู้สึกของน้าชาติ เมื่อวันที่ได้รับโปรดเกล้าฯ เป็นนายกรัฐมนตรีเมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2531

จะมีใครสักกี่คนรู้ถึงความรู้สึกของน้าชาติ เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2534 ขณะที่ รสช. ปฏิวัติ และจับตัวระหว่างกำลังเดินทางไปเข้าเฝ้าฯ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ในฐานะที่ผม เป็นหนึ่งในสายเลือดของชอยราชครู รุ่นที่ 3 ผมได้ศึกษาชีวิตประวัติของน้าชาติในทุก ๆ ด้านเหล่านี้ เพื่อเก็บไว้ในความทรงจำ เก็บไว้เป็นบทเรียนเป็นความรู้ และเป็นประสบการณ์แก่ตัวผมเอง ในอันที่จะเดินอยู่บนถนนเส้นนี้ต่อไป บทเรียนที่ผมได้เรียนรู้ หรือได้รับถ่ายทอดจากน้าชาติเป็นบทเรียนที่มีคุณค่ายิ่งกว่าบทเรียนใด ๆ ทั้งสิ้น เพราะเป็นบทเรียนที่เกิดขึ้นจากความเป็นจริงเหล่านี้ ผมได้สะสมไว้ตั้งแต่เด็ก ในความทรงจำเมื่อวัยเด็ก มีความรักเคารพและยกย่องความเก่งของน้าชาติมาตั้งแต่ผมจำความได้ น้าชาติรูปหล่อ น้าชาติเล่นดนตรีเก่ง ขี่ม้าเก่ง น้าชาติขับรถยนต์สปอร์ต เป็นขวัญใจของลูกหลานทุกคน เมื่อเติบโตขึ้นสู่ความเป็นวัยรุ่นน้าชาติเป็นผู้ใหญ่ที่ยอมรับวัยรุ่นมากที่สุด เยาวชนจึงยอมรับบุคลิกภาพและความคิดของน้าชาติเป็นอย่างมาก เมื่อผมเติบโตเข้าสู่วัยทำงานในรัฐบาลไทย น้าชาติคือนายคนแรกของผมที่กระทรวงต่างประเทศเมื่อปี พ.ศ. 2517 และเป็นทั้งนายและน้ามาจนกระทั่งทุกวันนี้ ประวัติของน้าชาติ ไม่ควรจะเรียกว่า “ประวัติ” แต่ควรจะเรียกว่า “ตำราเรียน” ได้เล่มหนึ่ง เรื่องราวของชีวิตที่ครบถ้วนด้วยความผิดหวังและสมหวัง ความสำเร็จ ความล้มเหลว ความดีใจ ความเสียใจ อันยากจะหาชีวิตของคน ๆ หนึ่งที่จะผ่านมาด้วยความครบถ้วนเช่นนี้ได้

บทเรียนที่น้าชาติให้แก่ผม

ผลงานที่น้าชาติฝากไว้ต่อแผ่นดินไทย สร้างคุณประโยชน์ให้แก่ชาติบ้านเมืองอย่างมาก

ผมตั้งจิตอธิษฐานอยู่เสมอ ขอให้คนไทยทั้งประเทศจงรู้ด้วยเถิดว่า จิตใจของน้าชาติ

เป็นจิตที่ปรารถนาดีต่อทุกคน

เป็นจิตที่ไม่เป็นพิษเป็นภัยต่อผู้ใด

เป็นจิตที่เปิดกว้างรับฟังทุกคน

เป็นจิตที่เป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริงและที่สำคัญที่สุด

เป็นจิตที่เทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์อย่างสูงสุดของชีวิต ผมยืนยันสิ่งนี้ได้เพราะผมรู้จักน้าชาติมา 52 ปี แล้วครับ

กร ทัพพะรังสี

บ้านราชครู

(คัดลอกจากหนังสือ "เอกบุรุษชาติอาชาไนย" ปี 2539)

“ชีวิตนี้ไม่มีวันลืมพี่ชาติ”

พลตำรวจตรีวินิจ เชี่ยวสกุล

ถึงแม้ท่านจะจากพี่น้อง พรรคพวกเพื่อนฝูงไปแล้ว แต่ความดีความเป็นพี่เป็นน้อง ทุกคนยังรักและคิดถึงอยู่เสมอ พี่ชาติมีทุกอย่างในตัวของพี่ชาติเอง ทั้งชาติตระกูล ฐานะ ความรู้ความสามารถ ถ้าพูดกันง่าย ๆ ก็คือ พี่ชาติมีทุกอย่างครบเครื่องในตัวเอง

ผมเป็นญาติคนหนึ่ง มีศักดิ์เป็นน้องที่ใกล้ชิด และรับใช้พี่ด้วยความจริงใจมาตั้งแต่ผมเป็นร้อยตำรวจโทอยู่กองปราบปราม(สามยอด) ขณะนั้นท่านเป็นเอกอัครราชทูตอยู่ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ วันใดพี่ชาติเดินทางกลับมาราชการที่ประเทศไทย ผมจะต้องไปพบและคอยรับใช้ตามที่พี่ชาติเอ่ยปากเสมอ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องส่วนตัวหรือไปเที่ยวในยามราตรี ผมรับหน้าที่เป็นทั้งคนขับรถและไก๊ด์พาพี่ไปเที่ยว พร้อมด้วยท่านกร และ เสธ.กมล พี่ชาติเป็นคนที่มีอารมณ์สุนทรี ไปไหนมาไหนด้วยกัน ร่าเริงแจ่มใส เรียกว่า แฮปปี้ตลอด และเคยสั่งสอนผมว่า ถ้าเรามีศัตรู ต้องพยายามทำศัตรูให้เป็นมิตร แล้วทุกอย่างจะง่ายเข้า ถ้าผมจำไม่ผิดช่วงนั้นประมาณ พ.ศ. 2508

ในเรื่องของการเมือง เมื่อพี่ชาติได้กลับมารับราชการที่กระทรวงการต่างประเทศและเริ่มเล่นการเมือง ในปี พ.ศ. 2518 โดยได้ลงสมัครรับการเลือกตั้ง ส.ส. ที่จังหวัดนครราชสีมา ผมเป็นผู้หนึ่งที่คอยรับใช้พี่ชาติมาตลอด จนกระทั่งพี่ชาติได้เป็นรัฐมนตรีช่วย รัฐมนตรีว่าการ และสุดท้ายได้เป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งเป็นที่ปลาบปลื้มของพี่น้องญาติมิตรทุกคน เมื่อพี่ชาติเป็นนายกรัฐมนตรี ได้สนับสนุนให้ผมได้รับตำแหน่งเป็นผู้บังคับการประจำกรมตำรวจ ทำหน้าที่นายตำรวจประสานงานสำนักงานนายกรัฐมนตรี ในปี พ.ศ. 2532 ผมรู้สึกภูมิใจเป็นที่สุดที่พี่ชาติยังนึกถึงผม และให้ผมมีโอกาสมารับใช้ใกล้ชิด ซึ่งผมถือว่าเป็นสุดยอดของชีวิตผมแล้ว

ในวันที่พี่ชาติได้รับพระราชทานเพลิงศพ เมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน 2541 ที่วัดเทพศิรินทร์ฯ มีแขกผู้มีเกียรติทุกชนชั้นมากันแน่นไปหมด แสดงว่าพี่ชาติเป็นคนที่ทุกคนรักใคร่นับถือ ด้วยความดีที่สะสมมายาวนาน ผมขอให้ดวงวิญญาณของพี่ชาติจงมีความสุขในสัมปรายภพตลอดไป

ด้วยความรักและนึกถึงอยู่เสมอ

พลตำรวจตรีวินิจ เชี่ยวสกุล

ท่านชาติชายคือผู้ยิ่งใหญ่ของเรา

ในปี พ.ศ. 2504 ท่านชาติชายได้ไปซื้อบ้านไว้หลังหนึ่งที่สหรัฐอเมริกา เลขที่ 6502 Kerns Court (K.C.), Falls Church, Virginia อยู่ห่างจากกรุงวอชิงตัน ดี.ซี. ประมาณ 40 ไมล์ เพื่อให้ลูกหลาน ตลอดจนญาติสนิทมิตรสหายของลูกและหลาน ได้ใช้สำหรับเป็นที่พักผ่อน ในช่วงโรงเรียนปิดเทอม หรือวันหยุดระยะยาว ซึ่งในช่วงนั้น มีหลายคนได้ไปสหรัฐอเมริกาเพื่อศึกษาต่อในระดับมัธยมปลายและปริญญา และในสมัยนั้น การเดินทางกลับมาเยี่ยมบ้านที่เมืองไทยทำได้ยาก เพราะราคาค่าโดยสารเครื่องบินค่อนข้างแพง มีสายการบินค่อนข้างจำกัด ไม่สะดวกสบาย และราคาถูกเหมือนสมัยนี้ บ้านหลังนี้ถูกพวกเราขนานนามว่าบ้าน K.C. เนื่องจากบ้านหลังนี้ไม่มีคนคอยดูแล และพวกเรายังวัยรุ่นอยู่ ท่านชาติชาย จึงได้กำหนดกติกาในการอยู่ร่วมกัน เรียกว่า "สัญญาสุภาพบุรุษ" (Gentleman Agreements) โดยทำเป็นบันทึกด้วยลายมือของท่านเอง ซึ่งมีอยู่ด้วยกันหลายข้อ เท่าที่จำได้มี

(1) ทุกคนจะต้องเรียนหนังสือให้ดี

(2) ทุกคนจะต้องช่วยกันดูแลรักษาบ้านให้สะอาดเรียบร้อยและเป็นไปอย่างประหยัด

(3) ทุกคนจะต้องไม่ประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนเกเรขาดศีลธรรมอันดีงาม

(4) ทุกคนจะต้องมีความรักใคร่ปรองดอง และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการศึกษาและความเป็นอยู่

(5) ทุกคนจะต้องประพฤติและปฏิบัติตนอย่างดีต่อเพื่อนบ้าน...

ดังนั้น เมื่อถึงวันหยุดเรียนพวกเราจะมาอยู่ที่บ้าน K.C. ทุกคนจะช่วยกันตามถนัดและตามวาระ เช่น การทำอาหาร ทำความสะอาดบ้าน ตัดหญ้า ล้างจาน ถ้าท่านชาติชาย ซึ่งในขณะนั้นดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงเวียนนา ประเทศออสเตรีย หรือท่านผู้หญิงบุญเรือนบินจากออสเตรียมาอยู่ด้วย ก็จะได้รับคำแนะนำและวิจารณ์ผลงานกันอย่างสนุกสนาน เนื่องจากพวกเราโดยปกติแล้วอยู่เมืองไทยไม่เคยทำ นอกจากนี้ ในยามว่างท่านชาติชายยังอบรมสั่งสอนพวกเราให้สนใจในการศึกษาให้มากและเรียนรู้ถึงสิ่งที่ดีงามของสหรัฐอเมริกา เวลากลับไปเมืองไทยจะได้ช่วยกันพัฒนาให้ดีขึ้น และท่านชาติชายยังได้มีความสนิทสนมกับบรรดาเพื่อนบ้านหลายคน เช่น Senator Harke, Mr. Dougger นักกฎหมาย และ Dr. Castlemen หมอฟัน.... ทำให้พวกเราได้มีโอกาสรู้จักท่านเหล่านั้นและครอบครัวเป็นอย่างดี ถ้ามีเวลาว่างพวกเรามักจะไปนั่งคุยด้วย ได้รับความรู้ และการช่วยเหลือเป็นอย่างดี

จากอานิสงส์ของท่านชาติชาย ทำให้พวกเรามีความสนิทสนมกันมากตลอดระยะเวลาที่อยู่ด้วยกัน จนถึงทุกวันนี้ไม่เคยมีเรื่องขุ่นข้องหมองใจ มีแต่ความสุขกาย สบายใจ ไม่มีความรู้สึกเหงาหงอย (home sick) เลย ทุกคนเรียนจบมหาวิทยาลัยในระดับปริญญาตรีบ้าง และปริญญาโทบ้างในสาขาต่าง ๆ กัน เช่น การตลาด วิศวกรรม บัญชี ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ บริหารธุรกิจ เป็นต้น และประสบผลสำเร็จในหน้าที่การงานกันมากมาย ในขณะนี้บางคนเป็นถึงรองนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร อาจารย์

ข้าราชการพลเรือนระดับสูง นายธนาคาร นักธุรกิจ เช่นเดียวกับการครองเรือน ทุกคนมีครอบครัวเป็นปึกแผ่น มีลูกหลาน เจริญรอยตามกันมา และ ณ บ้าน K.C. หลังนี้ยังเป็นที่มาของวงดนตรีสากลชื่อ "The Siamese Cats" ซึ่งโด่งดัง (popular) ในหมู่คนไทยในสหรัฐอเมริกา และพวกอเมริกันที่ชอบเที่ยวแถว George Town ในสมัยนั้น

พวกเราที่เคยอาศัยบ้าน K.C. จะไม่มีวันลืมบุญคุณของท่านชาติชายเป็นอันขาด ภาพของท่านชาติชายที่แสดงถึงความเป็นกันเอง และความปรารถนาดีต่อพวกเรา ตลอดจนเสียงที่สั่งสอนให้พวกเราเป็นคนดี และเล่าเรื่องสนุกสนานต่าง ๆ ให้พวกเราฟัง ยังติดตา ติดหู ติดใจ พวกเราอยู่เสมอ และตลอดไป ถึงอย่างไรก็ตาม พวกเรายังไม่มีโอกาสสนองบุญคุณท่านชาติชายได้เท่าที่ควร จนกระทั่งท่านได้ล่วงลับไปแล้ว ดังนั้นพวกเราทุกคนจึงใคร่ขออัญเชิญคุณพระศรีรัตนตรัย และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย ตลอดจนกรรมดีของพวกเราที่ได้กระทำมา จงดลบันดาลให้ดวงวิญญาณของท่านชาติชาย สู่สัมปรายภพ และถ้าชาติหน้ามีจริงขอให้พวกเรามีโอกาสตอบแทนบุญคุณท่านได้มากกว่านี้

ธรรมนูญ เชี่ยวสกุล
วัลลภ เสตุสุวรรณ
สกุลน้อย สามเสน
จงสฤษดิ์ ธนะโสภณ
ครองยศ สุวรรณาคร
(คณะชาวบ้าน K.C.)

ระลึกถึง

นายพัลลภ ตันหยงมาศ

ผมและภรรยา รู้สึกตกใจเป็นอย่างมากเมื่อทราบข่าวว่าพี่ชาติไปเข้ารักษาตัวที่โรงพยาบาลที่ประเทศอังกฤษ ผมและภรรยาได้ติดตามข่าวตลอดเวลาจากทาง ดร.ปานปรีย์ พหิทธานุกร จนกระทั่งเวลาที่พี่ชาติได้จากพวกเราไป

การจากไปของพี่ชาตินับว่าเป็นการสูญเสียทรัพยากรอันมีค่าของประเทศไปท่านหนึ่ง พี่ชาติเป็นทั้งนักการทูต การทหาร และการปกครอง ซึ่งมีวิสัยทัศน์อันยาวไกล ผมมีโอกาสได้รับใช้พี่ชาติอย่างใกล้ชิด ในการร่วมกันก่อตั้งพรรคชาติพัฒนา เมื่อผมทำงานใกล้ชิดกับพี่ชาติ จะเห็นว่าพี่ชาติเป็นผู้เสียสละ และอุทิศชีวิตให้แก่ชาติบ้านเมืองตลอดทั้งเทิดทูนพระราชบัลลังก์อย่างยิ่ง

พี่ชาติมีนิสัยใจคอโอบอ้อมอารี ต่อพี่ ๆ น้อง ๆ และมีเพื่อนฝูงมากมาย ไม่เคยมองคนในแง่ร้ายเลย ไม่เคยทำให้คนอื่นต้องเสียใจ และจะเป็นผู้เสียสละเสมอ

ฉะนั้น การจากไปของพี่ชาติครั้งนี้ ผมและภรรยาขอให้ดวงวิญญาณของพี่ชาติจงไปสู่สุคติในสัมปรายภพทุกประการ

นายพัลลภ ตันหยงมาศ

อาลัยและคิดถึง

พริ้มเพรา ธรรมมงคล (ตันหยงมาศ)

ครอบครัว "ตันหยงมาศ" มีความเสียใจอย่างสุดซึ้งในการจากไปของญาติผู้พี่ ซึ่งเป็นลูกของคุณป้า (คุณหญิงวิบุลลักสม์ ชุณหะวัณ) เราสืบสายจากคุณยายเนย ชุ่มไพโรจน์ ด้วยกัน เราถูกปลูกฝังให้รักกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ผู้ที่เป็นศูนย์กลางให้พวกเรามีความสนิทสนมคือ พี่ดม (คุณหญิงอุดมลักษณ์ ศรียานนท์) ซึ่งเป็นลูกคนโตของคุณป้า ญาติบางคนไปบ้านพี่ดมทุกวันก็มี ทุกอาทิตย์ก็มี พี่ชาติ (พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ) ก็เช่นกัน จะเดินไปหาพี่สาววันละหลาย ๆ ครั้ง ดิฉันซึ่งทำงานดูแลกิจการหลายอย่างของพี่ดมจึงสนิทกับพี่ชาติไปด้วย บางครั้งดิฉันถูกดุ พี่ชาติจะช่วยปกป้องเสมอ เมื่อพี่ดมจากพวกเราไปแล้ว ท่านยังทิ้งมรดกของท่านไว้เป็นสายใยให้พวกเราได้ติดต่อกันจนบัดนี้

ดิฉันได้รับความเอ็นดูจากพี่ชาติตลอดชีวิตของท่าน เมื่อดิฉันแต่งงานสามีรับราชการกระทรวงมหาดไทย พี่ชาติได้ดูแลฝากฝังน้องเขยกับผู้บังคับบัญชาเสมอ ทั้ง ๆ ที่พี่ชาติฝากไปกับคนไม่จริงใจกับเรา ดิฉันต้องบอกกับพี่ชาติว่า งดฝากเถิด น้องอยู่จรดเขตแดนลาวแล้ว

ดิฉันไปเยี่ยมเยียนพี่ชาติเสมอ ระยะมีตำแหน่งดิฉันได้ทิ้งห่าง แต่ระยะหมดตำแหน่ง ดิฉันจะไปเยี่ยมและชวนให้จัดบ้าน ซื้อของแต่งบ้าน เป็นต้น พี่ชาติเป็นคนชอบอยู่บ้าน เมื่อดิฉันไปหาในครั้งถัดไป ดิฉันจะสำรวจและจดจำลักษณะการจัดสิ่งของในทัศนะของพี่ชาติ ระยะที่เป็นนายกรัฐมนตรี พี่ชาติต้องการจัดทำเนียบเพื่อความสะดวกและสวยงามแต่เน้นความประหยัดจนดิฉันหนักใจ จากดำริและรสนิยมของพี่ชาติ สิ่งของเหล่านั้นยังปรากฏในทำเนียบจนบัดนี้

พี่ชาติเป็นนักการเมืองเต็มตัว เมื่อกลับจากอังกฤษหลัง รสช. พี่ชาติบอกว่าเลิกเล่นการเมือง แต่อีก 7 วันต่อมา ดิฉันไปเยี่ยม บ้านช่องเต็มไปด้วยนักการเมือง พี่ชาติตั้งพรรคการเมืองใหม่ คือพรรคชาติพัฒนา ห้องแทบทุกห้องในบ้านต้องจัดเป็นห้องประชุมกลุ่มใหญ่บ้าง กลุ่มย่อยบ้าง กลุ่มลับบ้าง และกลุ่มไม่ลับบ้าง จนวันหนึ่งบอกกับดิฉันว่าย้ายพรรคไปแฟลตแมซองฯ เพื่อจะได้สะดวกกับผู้มาติดต่อ ในที่สุดพี่ชาติก็ได้ย้ายตามมาอยู่ที่แฟลตด้วย พี่ชาติมีความสุขอยู่กับการเมือง นักการเมือง และผู้คน ดิฉันไม่เคยเห็นพี่ชาติโกรธ พูดหรือแสดงอาการดูถูกคนเลย

ถึงแม้น้องมารับใช้พี่ จะมีระยะหนักใจ เหนื่อยกาย แต่เมื่อพักผ่อนก็หาย แต่การจากไปของพี่ทำให้เศร้าใจไม่รู้หาย บางครั้งยังนึกว่าพี่เดินทางไปต่างประเทศ จากบ้านไปชั่วคราวเท่านั้น แต่พี่จากเราไปอย่างไม่มีวันกลับ น้องเชื่อว่าวิญญาณของพี่ต้องไปดีอย่างแน่นอน เพราะพี่เป็นคนจิตใจดี ไม่พยาบาท ไม่เกลียดคน ไม่ตำหนิคน ถึงแม้หัวหน้าพรรคการเมืองพรรคหนึ่งได้ล่วงเกินพี่ครั้งแล้วครั้งเล่าก็ตาม พี่กลับปลอบพวกเราว่าไม่มีอะไร จิตของพี่ที่ระงับได้ซึ่งโทสะ พระพุทธองค์ตรัสว่า "ให้หวังได้ว่า มีสุคติเป็นที่ไป"

ขอให้ดวงวิญญาณของพี่สงบและเสวยสุขในสัมปรายภพด้วยเถิด

พริ้มเพรา ธรรมมงคล.

พริ้มเพรา ธรรมมงคล (ตันหยงมาศ)

แด่...ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ
จากใจ โรงเรียนไผทอุดมศึกษา

นางพริ้มพราย สุพโปฎก

สุรีย์ฉายกลายกลับลาลับแล้ว
ร่มโพธิ์แก้วไผทอุดมล้มสลาย
ทุกถ้วนหน้าโศกศัลย์สุดบรรยาย
โอ้ใจหาย แทบสิ้นหวัง แล้วครั้งนี้
ท่านชาติชายดังมงกุฎสุดประเสริฐ
ช่วยชูเชิดไผทอุดมสมศักดิ์ศรี
เมื่อขาดท่านดังเราสิ้นทั้งอินทรีย์
พระคุณท่านมากมีสุดรำพัน
ร่วมก่อตั้งเอาใจใส่ไม่ทอดทิ้ง
เป็นกำลังทุกสิ่งช่วยสร้างสรรค์
เป็นศรีสง่า เป็นหน้าตา สารพัน
ช่วยผลักดันไผทฯเราให้ก้าวเดิน
ไผทอุดมเลิศล้ำเด่นนำหน้า
ในวงการศึกษาน่าสรรเสริญ
ท่านคือผู้สรรค์สร้างทางเจริญ
พระคุณเกินมากล้นพ้นรำพรรณ
รวมดวงใจเหล่าข้าแทนมาลี
ฝากถ้อยร้อยวจีเราทั้งหลาย
กราบคารวะแทบเท้าท่านชาติชาย
แม้ชีพวาย ท่านคงอยู่คู่ไผทฯ
กุศลใดเราได้สร้างสมแล้ว
จงเป็นแก้วส่องทางสว่างใส
ให้ท่านสุขสงบภพใดใด
เสถียรในสรวงสวรรค์นิรันดร์เทอญ

ด้วยเคารพรักอย่างยิ่ง

นางพริ้มพราย สุพโปฎก
ผู้อำนวยการโรงเรียนไผทอุดมศึกษา

“ชายชาติทหารที่แท้จริง”

พลอากาศโทดำรง บิณษรี

ผมได้มีโอกาสรับใช้พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ อย่างเป็นทางการเมื่อครั้งที่ท่านดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรีในฐานะนายทหารคนสนิท โดยส่วนตัวแล้วท่านมีศักดิ์เป็นพี่ของผม ซึ่งนอกจากจะมีอาวุโสมากกว่าทั้งด้านวัยวุฒิ คุณวุฒิแล้ว ยังดูเหมือนว่าท่านจะมีสุขภาพที่แข็งแรงกว่าด้วย ผมพูดเช่นนี้ได้เพราะเมื่อครั้งเกิดอุทกภัยทางภาคใต้ ผมขณะนั้นได้ปฏิบัติหน้าที่เป็นนายทหารคนสนิทและได้ติดตามท่านไปปฏิบัติงานด้วย เมื่อเราเดินทางไปถึง(จังหวัดชุมพร) ท่านไม่ยอมหยุดพักเหนื่อย ไม่ว่าจะลงจากรถต่อด้วยเฮลิคอปเตอร์หรือลงจากเฮลิคอปเตอร์ ต่อด้วยรถ ไม่ว่าสภาพอากาศจะเป็นอย่างไร บางครั้งถึงกับต้องเดินเท้าต่อก็ตาม ท่านก็พยายามเข้าไปถึงพื้นที่ให้ได้ เพื่อที่จะได้เข้าไปช่วยเหลือประชาชนให้ได้ทันกับเหตุการณ์ พวกเราแม้จะอยู่ในวัยที่หนุ่มกว่า บางครั้งยังติดตามท่านแทบไม่ทัน ผมได้รับใช้ท่านเป็นเวลาประมาณ 17 เดือน จนเกิดปฏิวัติขึ้นในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2534 ช่วงเวลานั้นยิ่งทำให้ผมมีโอกาสได้ประจักษ์ถึงความมีจิตใจที่แข็งแกร่งและเด็ดเดี่ยวของท่าน ในระยะเวลา 15 วันที่ท่านถูกคุมตัวไว้ ผมอยู่กับท่านด้วยตลอดเวลา ท่านไม่เคยแสดงให้เห็นว่าเกรงกลัวหรือกังวลในความปลอดภัยของตัวท่านเองเลย แต่กลับเป็นห่วงสวัสดิภาพของผู้ติดตามที่ต้องมาประสบเคราะห์กรรมนี้กับท่าน ด้วยความมีน้ำใจและจิตใจที่เข้มแข็งของท่านทำให้ผมกล้าพูดได้ว่า “คงจะไม่มีคนอย่างท่านอีกแล้ว”

ดังนั้น แม้ว่าเวลานี้ท่านได้จากพวกเราไปแล้ว ผมเชื่อว่าคงมีคนอีกหลายคนรวมทั้งผมที่จะยังคงจดจำและระลึกถึงพระคุณและความเป็น “ชายชาติทหารที่แท้จริง” ของท่านไว้ตลอดไป

ผมขอให้ดวงวิญญาณของพี่ชาติไปสู่ที่สงบสุข ปราศจากซึ่งความกังวลใด ๆ อีกต่อไป

พลอากาศโท

(ดำรง บิณษรี)

ถือเป็นการสูญเสียอันยิ่งใหญ่ ทั้งของบ้านเมือง ครอบครัว และเครือญาติ

พลอากาศเอกนักรบ บิณษรี

พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ นั้นถือว่าเป็นคนโชคดีที่ได้รับใช้ชาติทั้งในฐานะที่เป็นนายทหารได้เข้าร่วมรบในสงครามโลกครั้งที่ 2 และได้ดำรงตำแหน่งทางการทูตมาเป็นเวลานานปี ทำให้เป็นที่รู้จักของประเทศต่าง ๆ จนสุดท้ายได้มาดำเนินการทางการเมืองจนได้รับโปรดเกล้าฯ ดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรี ก็ได้ใช้ความสามารถติดต่อกับต่างประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังแก้ไขปัญหาสำคัญต่าง ๆ ให้แก่บ้านเมืองได้เป็นอย่างดี การจากไปของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ในครั้งนี้ จึงถือเป็นการสูญเสียอันยิ่งใหญ่ทั้งของบ้านเมือง ครอบครัว และเครือญาติ

สุดท้ายนี้ ผมขอให้อำนาจแห่งคุณความดี และกุศลผลบุญทั้งหลายที่พลเอกชาติชาย ได้ทำไว้ อีกทั้งที่ญาติมิตร และผู้ที่เคารพนับถือได้ทำบุญอุทิศให้ จงรวมกันเป็นพลวปัจจัยอำนวยให้ดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของพลเอกชาติชาย ให้บรรลุสู่สุคติในสัมปรายภพตราบเท่านิรันดร์

พล.อ.อ. นักรบ บิณษรี

(พลอากาศเอกนักรบ บิณษรี)

คำไว้อาลัย แด่ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

พลเรือเอกบัณฑิตย์ ชุณหะวัณ

เมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2541 กระผมได้ไปร่วมพิธีสวดพระอภิธรรมศพ 100 วัน พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ นั้น พลโทกมล ทัพพะรังสี ได้ให้กระผมเขียนคำไว้อาลัย พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ จึงได้รับดำเนินการ

กระผมได้เห็น พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ตั้งแต่ท่านเป็นนักเรียนนายร้อย ท่านเป็นบุตรชายคนเดียวของ จอมพลผิน ชุณหะวัณ ซึ่งเป็นคุณลุงของกระผม ในขณะที่บิดาของกระผม พลโทพจน์ ชุณหะวัณ เป็นรองเจ้ากรมป้องกันต่อสู้อากาศยานที่บางซื่อ ได้เห็นนักเรียนนายร้อย สมบุญ ชุณหะวัณ ไปที่บ้าน พันเอกแปลก พิบูลสงคราม (จอมพลแปลก พิบูลสงคราม) บ้านของท่านอยู่ใน กรมป้องกันต่อสู้อากาศยาน แล้วมาเห็นอีกทีที่ท่านสำเร็จจากโรงเรียนนายร้อย เป็น ว่าที่ร้อยตรี ซึ่งทำให้กระผมประทับใจมากอยากเป็นนายทหารเช่นท่าน กระผมได้สนิทกับท่านเมื่อบิดาของกระผมย้ายไปเป็นรองแม่ทัพภาคที่ 2 จังหวัดนครราชสีมา กระผมได้ไปอาศัยอยู่ที่บ้าน จอมพลผิน ชุณหะวัณ ที่บ้านเทเวศ ขณะนั้นกระผมได้เข้าเรียนโรงเรียนเตรียมนายเรือ กระผมได้สนิทกับคุณหญิงอุดมลักษณ์ และพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ คุณพี่พร้อม และคุณพี่อรุณ ทัพพะรังสี ท่านผู้หญิงเจริญ และพลตำรวจเอกประมาณ อดิเรกสาร คุณพี่แจ๋ว (พรสม) และคุณน้าเฉลิม เชี่ยวสกุล และครอบครัวของท่านทุกคน พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้มีพระคุณแก่กระผมและครอบครัวมาตลอด ท่านได้เคยสนับสนุนลูกสาวของกระผมคือ นางสาวสุปรารถนา ชุณหะวัณ ได้เรียนจนจบปริญญาโทจากสหรัฐอเมริกา ได้สนับสนุนกระผมจนเป็น พลเรือเอก และเป็นสมาชิกวุฒิสภา เมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2539

ในขณะที่ท่านได้รับพระราชทานโปรดเกล้าฯ ให้เป็นนายกรัฐมนตรีคนที่ 17 ของประเทศไทย ครอบครัวของกระผมรู้สึกภูมิใจมากที่มีตระกูล ชุณหะวัณ ได้เป็นนายกรัฐมนตรี ผลงานของท่านได้ปรากฏออกมามากมาย เช่น ผลักดันให้เศรษฐกิจไทยเจริญเติบโตสูงสุดในโลกถึง 2 ปีซ้อน คือปี 2531 สูงถึง 13.2% และปี 2532 สูงถึง 11.5% ทั้งที่ในขณะนั้น ภาวะเศรษฐกิจของโลกโดยรวมซบเซา

ท่านยังได้ประกาศดำเนินนโยบาย PRIVATIZATION ให้ภาคเอกชนเข้ามาลงทุนในโครงการสาธารณะขนาดใหญ่ เช่น ระบบสื่อสารโทรคมนาคม ระบบขนส่งสาธารณะ การบริการ และจัดการท่าเรือ อันเป็นต้นแบบของการร่วมลงทุนของเอกชนในปัจจุบัน ได้เปิดตลาดการค้าและลงทุนใหม่ โดยเปิดตลาดอินโดจีน และตลาดจีนตอนใต้เพื่อเป็นการรองรับสินค้าออกของไทย และกำหนดให้ประเทศไทยเป็นสปริงบอร์ด สู่ตลาดอินโดจีน และจีนตอนใต้ของนักลงทุนนานาชาติ เปิดโครงการพัฒนาพิเศษเพื่อรองรับการลงทุนจากนานาชาติในโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก โครงการพัฒนาเขตเศรษฐกิจ 5 จังหวัดภาคเหนือ โครงการเมืองแฝดทางอุตสาหกรรม ขอนแก่น - นครราชสีมา โครงการพัฒนาชายฝั่งทะเลภาคใต้และพัฒนาสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ เป็นต้น นอกจากนี้ท่านได้มีแนวความคิดให้ กองทัพเรือมีเรือบรรทุกเฮลิคอปเตอร์ ซึ่งกองทัพเรือได้ดำเนินการจัดหา ได้สั่งต่อเรือ

จากประเทศสเปน ซึ่งได้รับพระราชทานชื่อว่า เรือหลวงจักรีนฤเบศร ซึ่งเป็นกำลังหลักในการใช้เป็นฐานปฏิบัติการของเฮลิคอปเตอร์ ในการค้นหาและช่วยเหลือผู้ประสบภัยในทะเล อันเป็นกำลังหลักของกองทัพเรือ

กระผมและครอบครัวได้รับข่าวว่าท่านถึงแก่อสัญกรรม เมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม 2541 ทำให้กระผมและครอบครัวตกใจมาก ที่ได้สูญเสียบุคคลที่รักและเคารพมาก การจากไปของท่านย่อมสร้างความเศร้าโศกเสียใจให้แก่ผู้ที่รู้จักท่านทุกคน ขอกุศลกรรมที่ท่านได้กระทำมาตลอดชีวิต จงเป็นพลวัตปัจจัยให้ดวงวิญญาณของท่านไปสู่สุคติ ในสัมปรายภพเทอญ

พลเรือเอก บัณฑิตย์ ชุณหะวัณ

(บัณฑิตย์ ชุณหะวัณ)

คิดถึงน้าชาติ

นายแพทย์เหลือพร ปุณณกันต์

ผมได้มีโอกาสรู้จักน้าชาติมาตั้งแต่ครอบครัวของผม (คุณพ่อ - พลเอกพงษ์ ปุณณกันต์ และคุณแม่ - คุณหญิงสะอาด) ย้ายมาจากศูนย์การทหารปืนใหญ่โคกกระเทียม มาอยู่กรมพาหนะ (กรมการขนส่งทหารบกปัจจุบัน) แต่เนื่องจากบ้านยังไม่ว่าง จึงต้องไปอาศัยอยู่ชั่วคราวที่บ้านของคุณลุง พลเอกกฤช ปุณณกันต์ (ยศขณะนั้น พ.ท.กฤช) ซึ่งอยู่ติดกับบ้านน้าชาติ ผมได้เห็นหนุ่มหล่อและสาวสวยประจำ เนื่องจากตอนเด็กๆ ผมชนมาก น้าชาติพบหน้าจะออกปากเสมอว่า "ไอ้นี่มันชนจริงๆ" เมื่อพบน้าชาติที่บ้านเทเวศร์ซึ่งเป็นที่รวมของตระกูลชุณหะวัณ ผมก็ได้รับความเมตตาจากน้าชาติตลอดมา โดยแจกขนมบ้าง คุยทักทายบ้าง เมื่อผมจบหมอน้าชาติก็ออกปากว่า "มันเรียนได้อย่างไรมันชนขนาดนี้" (ผมมักจะวิ่งไล่จับกับเพื่อน ๆ บนหลังคากองร้อยเสมอ ผลคือแขนหัก 5 ครั้ง)

เมื่อผมได้อเมริกันบอร์ดจบกลับมาจากนอก มาทำงานเป็นแพทย์ประจำอยู่โรงพยาบาลศิริราช น้าชาติไม่สบายเป็นไข้หวัดหรือเจ็บป่วยก็เรียกใช้ผมเสมอ บางครั้งว่าง ๆ ก็เรียกไปดื่มเหล้าด้วย จนเมื่อน้าชาติได้รับโปรดเกล้าฯ เป็นนายกรัฐมนตรี น้าชาติเรียกผมไปบอกให้ผมเป็นหมอประจำตัว ผมค้านว่า ผมเป็นหมอดูแลเด็กนะครับ แต่ท่านกลับบอกว่า คนแก่ก็คล้าย ๆ กับเด็กนั่นแหละ (ซึ่งความจริงน้าชาติก็รู้ว่าไม่ใช่) และคำพูดสำคัญอีกประโยคคือ น้าต้องการคนไว้ใจ หมอรู้เรื่องแพทย์ดีกว่าน้า และรู้ว่าหมอคนไหนเก่งหรือไว้ใจได้แค่ไหน ถ้ามีอะไรเกิดขึ้น หมอจะได้เลือกหมอเก่งให้น้าได้ นี่เป็นประโยคที่ผมภาคภูมิใจมาก และผมก็ได้ทำหน้าที่นี้ตลอดมา ยกเว้นระยะหลังที่ผมไม่ทราบเรื่อง มารู้เอาก็ต่อเมื่อน้าชาติไม่สามารถพูดคุยกับผมได้อีกแล้ว และจากผมไปอย่างไม่มีวันกลับมาให้ผมได้ดูแลคุณน้าอีก สิ่งที่ผมประทับใจอีกอย่างคือ เมื่อมีอุบัติเหตุที่ประเทศบรูไน น้าชาติหกล้มในห้องน้ำ โดยนิ้วกลางด้านข้างฉีก เลือดออกมาพุ่งเป็นระยะ เนื่องจากเส้นเลือดแดงฉีก ผมเรียนเสนอให้ไปโรงพยาบาล แต่น้าชาติตอบว่า "อีก 1 ชั่วโมง น้าต้องไปร่วมโต๊ะเสวยกับพระราชาธิบดีแห่งบรูไน หมอเย็บให้น้าได้ไหม" ผมตอบว่า "คงได้ครับแต่ขอไม่ฉีดยาชานะครับ เพราะจะเย็บเร็ว และหยุดเลือดที่ออกมาได้แน่นอน" น้าชาติตอบตกลง หลังจากเย็บเสร็จก็เอาพลาสเตอร์ที่เป็นรูปการ์ตูนปิดให้ น้าชาติก็ได้ไปร่วมโต๊ะเสวยได้ทันเวลา แต่ต้องหยุดตีกอล์ฟไป 1 อาทิตย์ ระหว่างที่ได้มีโอกาสติดตามน้าชาติไปที่ต่าง ๆ ก็ได้รับความรู้ประดับสติปัญญามากมาย โดยน้าชาติจะเล่าประวัติและวิจารณ์ให้ฟัง นั่นเป็นประสบการณ์ที่คงหาไม่ได้อีกแล้วในชีวิต

นอกจากนั้นภรรยาผม (นางดาริกา ปุณณกันต์) ได้มีโอกาสเข้าไปช่วยงานน้าชาติด้วย ในฝ่ายเลขาธิการนายกรัฐมนตรีและให้ติดตามดูแลน้าเรือน ซึ่งคุณพ่อผม(พลเอกพงษ์ ปุณณกันต์) ก็อนุญาตและรู้สึกขอบคุณน้าชาติที่ให้ความเมตตา และไว้ใจผมและภรรยา

ก่อนน้าชาติจะไปอังกฤษครั้งสุดท้าย เสียดายที่ผมไม่มีโอกาสไปฉลองวันเกิดน้าชาติที่สนามกอล์ฟฟอเรสฮิลส์ได้ และเมื่อได้ทราบข่าวจากโต้ง ผมและดายอมรับว่าตกใจมากเพราะไม่ได้มีอะไรระแคะระคายมาก่อนเลย เมื่อโต้งขอ

ให้ผมไปอังกฤษ ผมจึงไปพบ ศ.อรุณ เผ่าสวัสดิ์ คณบดีคณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาลในคืนนั้นเลยประมาณสองยาม อาจารย์อรุณได้ให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างดี ตามตัว ศ.น.พ.ประสิทธิ์ วัฒนาภา แล้วยังกรุณาโทรไปอังกฤษหา Prof. Williamson ให้ช่วยไปดูให้ก่อน พร้อมทั้งอนุญาตให้ผมและอาจารย์ประสิทธิ์ บินตามไปอังกฤษใน 2 วันต่อมา และดาก็ไปกับน้าเรือนหลังจากนั้นอีก 1 วัน เมื่อผมเข้าไปดูอาการน้าชาติที่โรงพยาบาลก็คิดว่าความหวังแม้จะมีน้อย แต่ก็ยังมีความหวังว่า อาจจะมีปาฏิหาริย์ที่ทำให้น้าชาติดีขึ้นบ้าง เพราะน้าชาติเป็นคนแข็งแรง หลังจากอยู่อังกฤษได้ 5 วัน ผมก็ต้องบินกลับกรุงเทพฯ เพื่อมาจัดการกับงานทางเมืองไทยให้เรียบร้อย แล้วอีก 3 วันจะรีบกลับไปใหม่ แต่ยังไม่ทันได้กลับไป ผมก็ได้รับโทรศัพท์จากดาซึ่งยังอยู่ที่อังกฤษกับน้าเรือนว่า น้าชาติจากพวกเราไปแล้ว

แม้จะเสียดาย ใจหาย สุดอาลัย ก็คงจะห้ามกฎแห่งกรรม เกิด แก่ เจ็บ ตาย ไปไม่ได้ น้าชาติเป็นลูกผู้ชายเต็มตัว เป็นคนจริงที่สมควรเป็นแบบอย่างในความกล้าหาญ กล้าได้กล้าเสีย เป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อทุกคน ไม่ว่าแต่ละคนจะมาในรูปแบบใด และด้วยความที่เป็นผู้ที่มีความคิดก้าวหน้าอยู่เสมอ ซึ่งไม่ใช่เฉพาะการงานในหน้าที่เท่านั้น ที่เปลี่ยนแปลงปรับปรุงอย่างรวดเร็ว ยังสะท้อนมาถึงตัวน้าชาติด้วย ไม่ว่าบุคลิกภาพที่กระฉับกระเฉง การโต้ตอบอย่างฉับไวเหล่านี้ล้วนเป็นความประทับใจที่จะอยู่ในความทรงจำของผมและครอบครัวตลอดไป

น้าชาติครับ ผมทราบดีว่า น้าชาติรักเป็นห่วงครอบครัวของน้าชาติมาก เป็นห่วงน้าเรือน ห่วงลูก ๆ ห่วงหลาน และเหลน สิ่งใดที่ผมและดาสามารถจะทำอะไรให้ได้ ผมและดาก็คงจะทำให้ต่อไปเหมือนกับที่น้าชาติยังมีชีวิตอยู่

น้าชาติเหนื่อยมามากแล้ว น้าชาติใช้ชีวิตคุ้มทุกรูปแบบ สมเป็นชายชาติทหาร ถึงเวลาแล้วครับที่น้าชาติจะได้พักผ่อน นอนหลับให้สบายเถิดครับ อย่าได้ห่วงกังวลใด ๆ เลย ถึงเวลาแล้วที่ทุกคนต้องช่วยตัวเอง ผมเชื่อว่าความดีของน้าชาติ จะอยู่ในใจของทุกคนไปตราบชั่วกาลนาน

ด้วยความเคารพรักและอาลัยยิ่ง

(นายแพทย์เหลือพร ปุณณกันต์)

(นางดาริกา ปุณณกันต์)

คำไว้อาลัย พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ (พี่ชาติ) อดีตนายกรัฐมนตรี

ร.อ. สุนทร เรืองเล็ก

ผมเกี่ยวดองกับครอบครัวชุณหะวัณ ในฐานะที่คุณย่าผมเป็นน้องคุณยายเนยของพี่ชาติ พี่ชาติเป็นนักเรียนโรงเรียนเทพศิรินทร์ และเป็นนักเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้ารุ่นพี่ก่อนผมหลายรุ่น จึงคุ้นเคยกันมาตั้งแต่อายุยังน้อย นอกจากนี้คุณหญิงอุดมลักษณ์ ศรียานนท์ พี่สาวของพี่ชาติ ได้ก่อตั้งบริษัทไผทอุดมซึ่งเป็นเจ้าของโรงเรียนไผทอุดมศึกษา ให้เป็นกิจการเพื่อการกุศล และมีความประสงค์ให้ญาติพี่น้องร่วมกันดำเนินกิจการไป จะได้มีโอกาสพบปะสังสรรค์กันต่อเนื่องเป็นการถาวร พี่ชาติต้องรับภารกิจนี้สืบเนื่องมา โดยรับหน้าที่เป็นประธานกรรมการบริษัทโรงเรียนไผทอุดมศึกษา จัดให้มีการประชุมและรับประทานอาหารร่วมกันเป็นประจำ โดยใช้บ้านของพี่ชาติเป็นทั้งที่ประชุมในตอนเย็นและใช้เป็นที่จัดเลี้ยงอาหารค่ำด้วย หลังการประชุมครั้งสุดท้ายเมื่อ 31 มีนาคม 2541 นี้เอง หลังการประชุมก็มีการรับประทานอาหารร่วมกันตามปกติ พี่ชาติยังพูดคุยเป็นกันเอง ดูมีความสุข ร่าเริงดี มีเรื่องคุยเรื่องเล่าจากประสบการณ์ที่ผ่านมามากมายให้กลุ่มญาติพี่น้องที่มาร่วมสังสรรค์ฟัง ผมไม่เคยคิดเลยว่า วันนั้นคือวันสุดท้ายที่ญาติ ๆ เราได้มีโอกาสประชุมกิจการโรงเรียนไผทอุดมศึกษา และรับประทานอาหารร่วมกับพี่ชาติที่บ้านของพี่ชาติเอง

ชีวิตของพี่ชาติ เมื่อเป็นทหารก็ต้องออกสนามรบหลายครั้ง ได้เลื่อนขั้นเลื่อนยศเร็ว และได้รับเหรียญกล้าหาญ เคยเป็นผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารบกที่ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ติดต่อขอความช่วยเหลือทางทหารจากอเมริกา เพื่อจัดตั้งหน่วยทหารที่ทันสมัยขึ้นในกองทัพบก พี่ชาติเองได้เป็นผู้บังคับบัญชาหน่วยทหารหลายหน่วย จนได้เป็นนายพลที่อายุน้อยคนหนึ่งในกองทัพบก ดูว่าคงจะก้าวหน้าไปได้ไกลทางทหาร แต่ชีวิตก็ต้องผันแปรไป พี่ชาติต้องถูกโอนไปรับราชการในต่างประเทศ โดยไปประจำสถานทูตไทยในประเทศอาร์เจนตินา ต่อมาก็ได้เลื่อนเป็นอัครราชทูต และได้เป็นเอกอัครราชทูต ต้องโยกย้ายไปรับราชการในต่างประเทศหลายประเทศติดต่อกันเป็นเวลานานถึง 15 ปีกว่าจะได้กลับมาอยู่เมืองไทย ทำงานในกระทรวงการต่างประเทศจนเป็นระดับอธิบดี และได้เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ด้านชีวิตในต่างแดน พี่ชาติได้สร้างผลงานที่ดีเด่นไว้หลายอย่าง เป็นที่ทราบกันดีในหมู่ผู้ที่ทำงานด้านต่างประเทศ ต่อมาเมื่อสถานการณ์บ้านเมืองเปลี่ยนแปลงไป พี่ชาติได้ลาออกจากราชการมาเล่นการเมือง โดยได้สมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎรจังหวัดนครราชสีมา ได้ร่วมกันจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้น ชีวิตทางการเมืองของพี่ชาติดำเนินไปด้วยดีมาตลอด เป็นทั้งฝ่ายค้านบ้างฝ่ายรัฐบาลบ้าง ได้เป็นรัฐมนตรีหลายกระทรวง เป็นรองนายกรัฐมนตรี และได้เป็นนายกรัฐมนตรีในที่สุด เป็นนายกรัฐมนตรีคนแรกที่มาจากการเลือกตั้ง งานที่ได้ปฏิบัติมาเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป บ้านเมืองเจริญก้าวหน้าไปได้ไกลทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม แต่โชคชะตาก็เปลี่ยนไปอีกโดยการถูกปฏิวัติ

ต้องพ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีไป พี่ชาติก็ยังคงยืนหยัดอยู่ในวงการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ได้ลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกผู้แทนราษฎรอีก และสุดท้ายก็ยังคงเป็นหัวหน้าพรรคการเมือง เป็นผู้แทนราษฎร และเป็นฝ่ายค้าน เป็นชีวิตนักการเมืองที่ผ่านมาจนถึงวาระสุดท้าย ก็ต้องจากไปตามโชคชะตาที่ลิขิตไว้เพียงแค่นี้ เป็นที่น่าเสียดายที่เราต้องเสียนักรบ นักการทหาร นักการทูต และนักการเมืองของประเทศที่ดีพร้อมในคน ๆ หนึ่งไปเสียแล้ว

พี่ชาติเป็นผู้ที่มีน้ำใจกว้างขวาง โอบอ้อมอารี เป็นที่เคารพนับถือของผู้ใต้บังคับบัญชา และรุ่นน้อง ๆ เป็นกันเองกับเพื่อน ๆ ผู้ใกล้ชิด ผู้ที่รู้จักคุ้นเคย และญาติ ๆ ผู้อาวุโสต่ำมักเรียกพี่ชาติกันด้วยความนับถือและเป็นกันเอง พี่ชาติไม่เคยรังเกียจในการที่จะให้ความช่วยเหลือหรืออุปการะต่อผู้ที่มีทุกข์ และมีความลำบาก เมื่อครั้งเป็นนายทหาร บ้านพี่ชาติเป็นเสมือนสโมสรย่อย ๆ ตอนเย็นหลังเลิกงานและวันหยุด พรรคพวกญาติพี่น้องจะมาเล่นเทนนิสเป็นการออกกำลังกายกันที่สนามบ้านพี่ชาติ และสังสรรค์รับประทานอาหารว่างกันเป็นประจำ สนามเทนนิสนี้ยังมีอยู่ให้เห็นจนบัดนี้ ผู้ที่คุ้นเคยในสมัยนั้นคงจะจำได้ แต่ขณะนี้ค่อนข้างจะว่างเปล่า

สำหรับตัวผมเองได้รับความช่วยเหลืออุปการะจากพี่ชาติเสมอมา ผมเคยรับราชการทหารมาก่อนและได้รับการสนับสนุนจากพี่ชาติ ให้โอนมารับราชการฝ่ายพลเรือน ซึ่งเปลี่ยนแปลงชีวิตผมไป ในช่วงการเป็นข้าราชการพลเรือน ผมยังคงได้รับความกรุณาเผื่อแผ่จากความกว้างขวางของพี่ชาติในขณะที่เป็นนักการเมืองเช่นเคย โดยจะได้รับความร่วมมือ คำแนะนำช่วยเหลือ และการสนับสนุนจากท่านทั้งหลายที่รู้จักพี่ชาติ และมีโอกาสได้เข้ามาเกี่ยวข้องในงานราชการที่ผมทำอยู่ไม่ว่าในทางใด ๆ จนผมสามารถปฏิบัติงานในหน้าที่ก้าวหน้าไปด้วยดีตลอดมาจนถึงวาระเกษียณอายุจากราชการ ด้วยความดีที่พี่ชาติสร้างสมมาตลอดเวลา รวมทั้งการมีอุปการคุณต่อผมและผู้คุ้นเคยอื่น ๆ ขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัย จงคุ้มครองและบันดาลให้ดวงวิญญาณของพี่ชาติไปสู่สุคติในสัมปรายภพด้วยเทอญ

ร.อ. สุนทร เรืองเล็ก

อดีตอธิบดีกรมชลประทาน

“คงเหลือไว้แต่ความระลึกถึงชั่วนิรันดร์”

ศาสตราจารย์เดช บุญ-หลง

สนุกสนาน รื่นเริง มีเสน่ห์แก่ผู้พบเห็นทุกคน คงไม่มีใครเทียบกับท่าน ชาติชาย ที่ผมรู้จักคุ้นเคยมาชั่วชีวิตผม ที่ลึกๆ ลงไปกว่านั้นคือ ท่านเป็นผู้มีจิตใจประเสริฐ โอบอ้อมอารี และตั้งอยู่ในพรหมวิหารสี่ กอปรไปด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา

บัดนี้ท่านได้จากพวกเราทั้งหลายไปแล้ว คงเหลือไว้แต่ความระลึกถึงชั่วนิรันดร์

ศาสตราจารย์เดช บุญ-หลง

ด้วยความอาลัยรักและเสียดาย
ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ อย่างยิ่ง

คุณหญิงบุญเลื่อน เครือตราชู

การจากไปของ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ยังความเศร้าโศกเสียใจ อาลัย และเสียดายให้เกิดแก่หมู่ชนจำนวนมากมิใช่น้อย ในกรุงเทพมหานครก็มีเป็นจำนวนหมื่น ถ้าเป็นในต่างจังหวัดก็อาจกล่าวได้ว่า คนทั้งจังหวัดที่รู้สึกถึงความสูญเสียครั้งนี้ ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา เป็นต้น ณ บริเวณที่ตั้งโกศสวดพระอภิธรรมก็คลาคล่ำไปด้วยพวงหรีดดอกไม้ ฯลฯ เนืองแน่นด้วยบุคคลหลายระดับที่ไปร่วมแสดงความอาลัยและความเคารพอยู่ตลอดเวลา

ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ท่านถือกำเนิดเป็นบุตรชายคนเดียวของจอมพลผิน ชุณหะวัณ กับคุณหญิงวิบุลลักสม์ การที่เป็นบุตรชายคนเดียวของตระกูลย่อมเป็นที่รักและทะนุถนอมอย่างยิ่ง และก็เป็นที่หวังของท่านบุพการีและพี่น้อง

"ว่าอาจจะยังชนม์ เลิศได้
ยามเมื่อจะบรรลัย ทิ้งซึ่ง
รอยบาทเหยียบแน่นไว้ แทบพื้นทรายสมัย"

กาลเวลาก็ได้พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่า ท่านมิได้ทำให้บุพการีหรือพี่น้องผิดหวังเลย ผลงานการปฏิบัติงานของท่านเป็นเกียรติยศ เกียรติคุณ ที่นำไปสู่ความเป็นอภิชาตบุตรของท่านได้โดยแท้ ควรแก่การจารึกไว้ในแผ่นดิน

ฯพณฯ จรูญพันธ์ อิศรางกูร ณ อยุธยา และท่านผู้หญิงอรอวล ในสมัยยังดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูต เคยปรารภว่า ท่านไม่อยากให้บุตรชายของท่านเรียนทางการทูต เพราะถ้าเป็นทูตแล้วต้องเป็นทูตอย่างคุณชาติชาย ซึ่งถึงพร้อมด้วยความเป็นทูตทุกประการ ณ บัดนี้ก็คงจะเห็นเป็นที่ประจักษ์แจ้งว่า ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้ทำหน้าที่ทางการทูตกับประเทศต่างๆ ที่ได้รับมอบหมายให้เกิดสัมฤทธิผล เป็นผลดีแก่ประเทศไทยอย่างยิ่ง

ฯพณฯ มีนามว่าชาติชาย และท่านก็เป็นชายชาติทหารจริงๆ สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ในปี 2483 ก็ได้บรรจุเป็นผู้บังคับหมวดประจำ ม.พัน 1 รอ. และถูกส่งออกรบทันทีในสงครามอินโดจีนฝรั่งเศส ปฏิบัติการสนามในสงครามโลกครั้งที่ 2 ด้วยยึดมั่นใน

"มโนมอบพระผู้ เสวยสวรรค์
แขนมอบถวายทรงธรรม์ เทอดหล้า"

ชีวิตของท่านคลุกคลีอยู่ในสนามรบตลอดเวลาที่ประเทศไทยประสบกับสงครามที่ค่อนข้างจะยาวนาน แต่ท่านก็มิได้ย่อท้อหรือท้อแท้ ในการที่จะต้องไปทำหน้าที่เพื่อประเทศชาติ ซึ่งมีพระมหากษัตริย์เป็นที่เคารพรักและบูชาไว้เหนือเกล้า เนื่องจากท่านมีพรสวรรค์ในทางการทูตดังที่ได้ทราบอยู่แล้ว เมื่อถึงเวลาบ้านเมืองสงบศึกสงคราม ท่านจึงได้พยายามทำสนามซึ่งเคยรบกันเป็นสนามการค้า เป็นการฟื้นฟูเศรษฐกิจในสมัยนั้นได้ระดับหนึ่งจนถึงปัจจุบันนี้

วิถีชีวิตทำให้ ฯพณฯ มาเป็นนักการเมืองจะโดยจำเป็นหรือไม่ ไม่มีใครทราบ นอกจากตัวท่านเอง และท่านก็ทำหน้าที่ได้ดีที่สุด ได้รับเกียรติอันสูงส่ง เป็นนายกรัฐมนตรีที่มีใจเป็นนักกีฬา รู้แพ้รู้ชนะ ท่านได้รับความร่วมมือในการทำงานจากทุกๆ ฝ่าย แม้จะเป็นฝ่ายตรงข้ามก็ยังมีความเกรงในบุญบารมี เพราะความเป็นสุภาพบุรุษทางการเมือง และทรงไว้ซึ่งเมตตาธรรม สังคหธรรม "แม้ประสงค์สิ่งใดในปฐพี เอาไมตรีแลกได้ดังใจจง" มีปิยวาจาเป็นที่ตั้ง

ได้พบกับ ฯพณฯ ครั้งสุดท้ายในงานสมรสของญาติซึ่งท่านเป็นประธานในงาน ก่อนเดินทางไปประเทศอังกฤษสัก 1 เดือน ท่านยังได้กรุณาบอกว่า "ถ้ามีธุระสิ่งใดให้โทรศัพท์ได้เสมอ" แต่ไม่ทราบเลยว่า ฯพณฯ จะคิดไปรักษาตัวที่ประเทศอังกฤษ เมื่อ ฯพณฯ จากไปอย่างไม่มีวันกลับเช่นนี้ ทำให้รู้สึกว่าเป็นการสูญเสีย ฯพณฯ ผู้มีพระคุณยิ่ง ของญาติมิตรไปอีกท่านหนึ่ง เป็นการสูญเสียอย่างใหญ่ยิ่งที่จะลืมเสียมิได้

ขอผลบุญแห่งความดีงามที่ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้บำเพ็ญมาตลอดชีวิต และบุญกุศลที่ญาติมิตรของ ฯพณฯ ได้บำเพ็ญให้ตามวาระและโอกาส จงเป็นผลและปัจจัยให้ ฯพณฯ ได้เสวยสุขในสัมปรายภพพร้อมด้วย มนุษย์สมบัติ สวรรค์สมบัติ และนิพพานสมบัติทุกประการ

บุญเลื่อน เครือตราชู.

(คุณหญิงบุญเลื่อน เครือตราชู)

พ่อ...คือชายเดียวในดวงใจ

กราบเท้าคุณพ่อที่รักเคารพอย่างสูง

วาณี ชุณหะวัณ

เกียรติยศ ชื่อเสียง เป็นเพียงส่วนประกอบของความเป็นคนที่สมบูรณ์แบบ คุณงามความดีที่มีต่อเพื่อนมนุษย์ ความรักและความห่วงใยที่มีต่อสถาบันครอบครัวต่างหากคือความสำเร็จอันยิ่งใหญ่ของพ่อ ตั้งแต่ต๋อยยังเด็กจนกระทั่งบัดนี้อายุเข้าวัยกลางคนแล้ว ก็มีพ่อนี่แหละที่เป็นคนเดียวที่คอยดูแล เอาใจใส่ คอยสอดส่องหาความสุขทุกรูปแบบให้แก่แม่ ต๋อย โต้ง ไม่ว่าต๋อยอยากได้อะไร พ่อก็พยายามหามาให้ทุกสิ่งทุกอย่าง เท่าที่จำความได้พ่อไม่เคยดุ ตี หรือขัดใจต๋อยเลยแม้แต่ครั้งเดียว ทั้งยังตามใจต๋อยมากอีกด้วย นับว่าต๋อยเป็นคนที่โชคดีมากที่มีพ่อที่แสนประเสริฐ จะหาพ่ออีกกี่คนในอีกกี่ชาติ คงจะหาอีกไม่ได้แล้ว พ่อเป็นชายเดียวในดวงใจของต๋อยแท้ ๆ เชียว

บุคลิกที่ร่าเริง เบิกบาน คุยสนุก พร้อมที่จะอ้าแขนช่วยเหลือทุกคน เป็นเอกลักษณ์ประจำตัวของพ่อ พ่อชอบทำตัวให้สดชื่นทั้ง ๆ ที่พ่อมีความทุกข์ใจและยังชอบปลอบใจใครต่อใครว่า "ไม่มีปัญหา" "No Problem" ต๋อยเห็นพ่อในสภาพนี้แล้วรู้สึกสงสารพ่อมาก แต่จะทำอย่างไรได้ในเมื่อชะตากรรมได้ส่งพ่อให้มาสู่วงการเมือง ชีวิตที่เต็มไปด้วยความท้าทาย มีทั้งความสุข ความทุกข์ การแข่งขันชิงดีชิงเด่น มีทั้งคนรักและคนไม่รัก การที่จะทำให้ประชาชนหกสิบล้านกว่าคนสมหวังพร้อมกันนั้นไม่ใช่สิ่งง่าย แต่พ่อก็ได้พิสูจน์มาแล้วว่าพ่อทำได้ ต๋อยภูมิใจในตัวพ่อมากจ๊ะ เพราะพ่อคือผู้นำคนแรกในระบอบประชาธิปไตยที่สามารถพลิกเศรษฐกิจที่กำลังอยู่ในสภาวะมืดมนสิ้นหวังให้ผงาดโผล่ออกมาสู่แสงสว่างได้ภายในระยะเวลาไม่ถึงหนึ่งปี และภายในสองปีกว่า ๆ ประเทศไทยก็บรรเจิดจ้าโชติช่วงชัชวาลไปทั่วปฐพี มีเงินทองไหลเข้าสู่ประเทศนับเป็นแสน ๆ ล้าน ผู้ดีมีจนมีฐานะดีขึ้นอย่างน่าอัศจรรย์ แม้กระทั่งชาวนาชาวไร่ก็มีโอกาสลืมตาอ้าปาก ชีวิตของพวกเขาเปลี่ยนจากหน้ามือเป็นหลังมือ ต่างมีรถเก๋งขับ มีบ้านหรูๆ อยู่ แต่แล้วพ่อผู้น่าสงสารก็ถูกมรสุมอีกเป็นลูกที่สอง ถึงจะถูกรุมทำร้ายทางด้านจิตใจเพียงใด ต๋อยก็เห็นพ่อยังยิ้มอยู่ และก็ได้ยินพ่อพูดเสมอว่า "ช่างเขาเถอะ" เหมือนสมัยที่พ่อยังเด็กเดินไปโรงเรียนแล้วถูกเพื่อนรังแกเอาก้อนอิฐปา แล้วที่พ่อเล่าให้ต๋อยฟังว่า พี่ ๆ น้อง ๆ แนะนำให้พ่อโต้ตอบ แต่พ่อกลับปฏิเสธว่า "ไม่อยากทำเขาหรอก เกรงใจพ่อแม่เขา" ทำไมพ่อถึงใจดีและอดทนอย่างนี้

ถึงขนาดวินาทีสุดท้ายของชีวิตพ่อ พ่อเจ็บปวดเพียงใด ทำไมพ่อไม่บอกความจริงกับใครเลย ทำไมต้องเก็บซ่อนความรู้สึกไว้คนเดียว พ่อไม่ทราบหรือว่าพวกเราทุกคนในครอบครัวและประชาชนคนไทยที่รักพ่ออีกกี่ล้านคนยังต้องการพ่ออยู่ พ่อเป็นที่พึ่งที่มั่นคงของพวกเราทุกคน ไม่มีพ่อแล้ว พวกเราจะทำอย่างไรต่อไป ต๋อยมองไม่เห็นเลยว่าจะมีใครเดินตามวิถีชีวิตเหมือนพ่อได้ ต๋อยเสียใจมากที่สุดในชีวิตที่ไม่ได้ยินคำพูดสั่งลาจากพ่อ ต๋อยขอกราบขอโทษพ่อที่ไม่ได้เฉลียวใจเลยว่าพ่อกำลังจะจากต๋อยไปอย่างไม่มีวันกลับ แต่ต๋อยก็ภูมิใจที่ได้ยืนเคียงข้างเตียงพ่อจนถึงวินาทีสุดท้าย ต๋อยมองดูเครื่องวัดหัวใจของพ่อ

ที่ตัวเลขลดลงไปเรื่อย ๆ แล้ว หัวใจของต๋อยแทบจะหยุดเต้นตามไปด้วย เพราะแทบไม่เชื่อว่าเพียงไม่กี่วันที่ผ่านมา พ่อเพิ่งจะฉลองวันเกิดและยังสนุกสนานกับการร้องรำทำเพลง แต่บัดนี้พ่อนอนแน่นิ่ง ร่างที่ไร้วิญญาณของพ่อได้บอกให้ต๋อยทราบดีว่า ต่อไปนี้ต๋อยจะต้องต่อสู้อยู่ในโลกนี้แต่เพียงลำพังผู้เดียว จะไม่มีใครมาดูแลเอาใจใส่หาความสุขให้ต๋อยอีกแล้ว เพราะพ่อคือ "ชายเดียวในดวงใจ" ของต๋อยที่ทำหน้าที่นี้อย่างดีมาโดยตลอด วิญญาณของพ่ออยู่ที่ไหน ต๋อยเป็นห่วงพ่อมาก อยากถามว่าพ่อสบายดีหรือเปล่า เพราะเสียงกริ่งโทรศัพท์ที่ดังขึ้น 3 - 4 ครั้งและไม่มีเสียงพูดเวลาห้าทุ่มตรงทุกครั้งที่แม่ไปต่างจังหวัด ต๋อยคิดว่าต้องเป็นพ่อโทรศัพท์มาถึงต๋อยเพื่อบอกว่า "คิดถึงแม่"

ถ้าชาติหน้ามีจริง ต๋อยขอเกิดมาเป็นลูกสาวของพ่อทุกชาติไป และขอตามไปตอบแทนพระคุณพ่อให้สมกับความดีที่พ่อได้มีแก่ต๋อยในชาตินี้ ต๋อยขอภาวนาให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในสากลโลกจงดลบันดาลให้พ่อสถิตอยู่ในสรวงสวรรค์ชั้นฟ้า อยู่ในวิมานที่พร้อมด้วยธัญญาหารที่สมบูรณ์ มีเครื่องนุ่งห่มที่อบอุ่น มีเตียงนอนที่นุ่ม ๆ มีมิตรสหายที่มีจิตใจโอบอ้อมอารี และไม่รังแกพ่อ ขอให้พ่อคอย แล้วพวกเราจะตามไปในเวลาอันควร

ด้วยความรักคิดถึงและห่วงใย

(วาณี ชุณหะวัณ)

สักวา ลาจาก...ถึงกายจะจากชื่อก็ยังอยู่คู่โลกา

สักวาลาจากจำพรากจากลูกไป
วันที่หกพฤษภามิคิดว่าจะเร็วพลัน
เมื่อรำลึกถึงครั้งพ่อยังหนุ่ม
ปฏิบัติตนเป็นตัวแทนให้โลกดู
สี่ชีวิตพ่อแม่ลูกถึงสุขี
จะเดินทางบางครั้งต้องผ่านทาง
พ.ศ.2516 เวียนมาบรรจบ
รัฐสั่งให้กลับสู่ประเทศไทย
พ.ศ.2518 พ่อสมัครเลือกตั้งเป็นครั้งแรก
กว่าได้มาแสนเหนื่อยยากสุดลำเค็ญ
พ.ศ.2530 สิบเอ็ดปีแห่งการรอคอย
เป็นที่ประจักษ์ว่าพ่อนั้นทำได้
วันที่ 9 สิงหาคม พ่อรับเลือกเป็นนายกรัฐมนตรี
ให้มวลหมู่เหล่าทุกระดับประชาชน
สองปีหกเดือนของการเป็นนายก
ต่างชาติพร้อมเพรียงใจนำความมั่งมี
นามประเทืองเมืองไทยแดนสยาม
ให้ทั่วโลกได้รู้จักและยลนาม
อนิจจาบัดนี้ไม่มีแล้ว
เศรษฐกิจไทยพลอยถอยหลังไปด้วยกัน
โอ้แสนคิดถึงซึ้งในดวงจิต
ดังพายุพัดผ่านชีวิตให้แปรปรวน
เหนื่อยมากแล้วหลับให้สบายเถิดพ่อจำ
ขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัย
จากไปไกลสู่แดนโพ้นสรวงสวรรค์
มิทันที่แม่ลูกหลานได้สั่งลา
รัฐส่งไปเป็นทูตแสนสุดหรู
ว่าประเทศไทยยิ่งใหญ่ได้ในแผ่นดิน
ก็ยังมีขวากหนามมากั้นขวาง
ถนนกรวดดินทรายเราสู้ได้มิหวั่นเกรง
พ่อได้พบทนทางสุขสดใส
มารับใช้เป็นข้าราชการของปวงชน
เป็นผู้แทนชาวอีสานเมืองโคราช
เช้าสายบ่ายเย็นพ่อเดินและเดินได้ไม่อาทร
ส.ส.นับร้อยเลือกพ่อเป็นหัวหน้าพรรค
หัวหน้าใหม่ของชาติไทยนั้นชื่อ "ชาติชาย ชุณหะวัณ"
เป็นศักดิ์ศรีมิ่งขวัญทั่วแห่งหน
ได้แย้มยลยกย่องพ่อเลื่องลือไกล
ชาวไทยพบจุดยอดแห่งศักดิ์ศรี
ร่วมทวีพัฒนาประเทศไทยให้รุ่งเรือง
คือถิ่นงามด้วยทรัพย์ในดินสินในน้ำ
ว่าเมืองไทยเป็นหนึ่งมิรองใครในจักรวาล
จอมดวงแก้วจากเราไปเหมือนความฝัน
ชาติชายอยู่ไหนชาวไทยเฝ้าเหม่อรอ
เหล่าญาติมิตรสุดอาลัยเมื่อนึกหวน
คร่ำครวญปานใดพ่อก็ไม่คืนกลับมา
พบกันใหม่ชาติหน้าชีวิตคงสดใส
ช่วยโอบอุ้มให้ดวงวิญญาณพ่อขึ้นสู่สวรรค์เอย

วาณี ชุณหะวัณ

อาลัย คุณชาติชาย ด้วยความรักอาลัยจาก ท่านผู้หญิงบุญเรือน ชุณหะวัณ

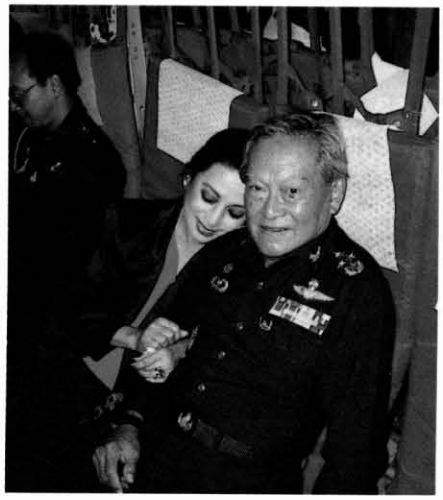

ท่านผู้หญิงบุญเรือน ชุณหะวัณ

ได้พบกับคุณชาติชาย (พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ) สามีผู้เป็นที่รัก ในราวกลางปี พ.ศ. 2482 โดยคำแนะนำให้รู้จักจากหม่อมเจ้าหญิงโสพิส ดิศกุล ซึ่งแนะนำคุณชาติชายให้รู้จัก "นายโรง" ชายไทยที่มีความสง่า หล่อ และสมาร์ทสมเป็นชายชาตรี ที่สำคัญเป็นคนมีเสน่ห์

รู้จักและคบกับคุณชาติชายอยู่ประมาณ 4 ปี ก่อนเกิดสงครามอินโดจีน พ.ศ. 2483 คุณชาติชายยังคงมาดเท่ห์ ขี่ม้ามาหาที่โรงเรียนอนุบาลละออุทิศ เด็กนักเรียนและครูสาว ๆ ตื่นเต้นกันใหญ่ จนเมื่อปี พ.ศ. 2487 ดิฉันได้ไปร่วมงานนักเรียนเก่ายุโรป และข่าวรู้ถึงคุณชาติชายเข้า เท่านั้นแหละเธอต่อว่าดิฉันใหญ่เลย และยังหลอกถามว่า รักเขาไหม? จากนั้นพิธีวิวาห์ก็เริ่มขึ้นในวันที่ 23 พฤศจิกายน พ.ศ. 2487 และ กมล (พลเอกกมล ทัพพะรังสี) ตอนนั้นอายุประมาณ 8 ขวบ เป็นคนถือพานสินสอดทองหมั้น ได้มาทราบภายหลังว่า งานแต่งงานครั้งนั้น คุณหญิงอุดมลักษณ์ ศรียานนท์ เป็นคนจัดการ และคุณชาติชายได้ขายมอเตอร์ไซค์คันแรกในชีวิตมาเพื่อซื้อแหวนหมั้น ที่น่าประทับใจคือตอนขากลับจากร้านแหวน ต้องรีบลงหลุมหลบภัย เพราะการโจมตีทางอากาศต่อกรุงเทพฯ ของฝ่ายสัมพันธมิตร แม้แต่วันแต่งงานตอนส่งตัวเข้าหอฝ่ายสัมพันธมิตรยังส่งของชำร่วยมาให้เป็นสะเก็ดระเบิดเลย

เรือนหอของเราอยู่ที่บ้านเทเวศร์ ถัดมาประมาณ 2 สัปดาห์ คุณชาติชายก็ถูกย้ายไปประจำที่บ้านพักค่ายทหารม้า จังหวัดสระบุรี บ้านพักสร้างด้วยไม้ไผ่ทั้งหลัง ที่สำคัญสมัยนั้น ยังไม่มีน้ำประปา คุณชาติชายเธอจัดการออกแบบทำท่อส่งน้ำจากภายนอกเข้ามาใช้ในบ้านด้วยกระบอกไม้ไผ่ จนบ้านพักหลังอื่นเอาแบบอย่างกัน ต่อมาจึงย้ายมาพักที่บ้านท่านจอมพลผิน ที่ริมคลองแสนแสบ ได้ให้กำเนิด คุณต๋อย (วาณี หงสประภาส) และคุณโต้ง (ไกรศักดิ์ ชุณหะวัณ) ในเวลาต่อมา ที่บ้านพัก ม.พัน 1 บางซื่อ

สรรพสิ่งในโลกนี้ล้วนไม่แน่นอน ชีวิตมีขึ้นและลงตามจังหวะของชีวิต คุณชาติชายเริ่มมีบทบาทในการทหารมากขึ้น โดยเฉพาะการรัฐประหารในปี พ.ศ. 2490 คุณชาติชายได้รับความไว้วางใจจากผู้หลักผู้ใหญ่ในกองทัพที่สำคัญการเติบโตในราชการทหารคุณชาติชายไม่เคยพึ่งบารมีคุณพ่อ แต่เติบโตด้วยความสามารถตัวเองมาตลอด แล้วปี พ.ศ. 2491 ดิฉันก็ต้องจากเขาระยะหนึ่ง เนื่องจากคุณชาติชายไปเรียนต่อที่โรงเรียนทหารม้ายานเกราะ สหรัฐอเมริกา จนจบหลักสูตร ปี พ.ศ. 2492 กองทัพบกจึงมีคำสั่งแต่งตั้งให้เป็นผู้ช่วยทูตทหาร มาประจำสหรัฐอเมริกา พวกเราจึงย้ายตามไปอยู่พร้อมหน้ากันอีกครั้ง

จนต้นปี พ.ศ. 2493 จึงกลับมาประเทศไทย รับตำแหน่ง ผ.บ.พัน 1 กรมทหารม้าที่ 1 รักษาพระองค์ และถูกส่งไปราชการสงครามเกาหลี ดิฉันตกใจและห่วงเขามาก ก็เช่นเดียวกับภรรยาทหารทุกคนทั้งสัญญาบัตรและประทวน ได้แต่สวดมนต์ภาวนาขอให้เขาปลอดภัยจากแนวรบ ด้วยความเป็นศิษย์เก่าที่จบจากสหรัฐอเมริกา ทางกองบัญชาการผสมสหประชาชาติ โดยนายพลแมคอาเธอร์

ได้ขอตัวคุณชาติชายมาเป็นนายทหารประจำคณะทูตทหารเพื่อประสานงาน จนสงครามยุติ พ.ศ. 2495 ภัยคุกคามจากลัทธิไม่พึงปรารถนา ได้เข้ามาในภูมิภาคอินโดจีน กองทัพบกได้ส่งคุณชาติชายร่วมคณะไปเจรจากับสหรัฐอเมริกา เพื่อขอรับความช่วยเหลือจัดหาอาวุธ และตั้งโรงเรียนยานเกราะ เพราะทหารม้ายุคใหม่เลิกขี่ม้าหันมาใช้รถถังและยานยนต์แทน คุณชาติชายมีบทบาทมาก กลับจากสโมสรหรือการสังสรรค์มาถึงบ้านก็ง่วนอยู่กับการแปลตำราภาษาอังกฤษด้านยานเกราะ เทคนิคต่าง ๆ บางครั้งดิฉันก็คอยช่วยตรวจต้นฉบับให้ นี่คือความรับผิดชอบที่ไม่เคยละทิ้ง

พ.ศ. 2496 ดิฉันดีใจที่ได้ติดตามคุณชาติชายไปประเทศเมียนม่าร์ เนื่องจากกรณีสงครามชายแดนพม่ากับจีน เมื่อทหารกับคณะชาติ (ก๊กมินตั๋ง) แตกจากแผ่นดินใหญ่เข้าไปในพม่าตอนเหนือ สหประชาชาติขอให้ฝ่ายไทยช่วยไกล่เกลี่ยและสนับสนุนการขนย้ายทหารก๊กมินตั๋งไปไต้หวัน คุณชาติชายก็ทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์จนทางสหประชาชาติชมเชย

พ.ศ. 2498 - 2500 เป็นปีที่รุ่งโรจน์ของคุณชาติชาย เขาก้าวหน้าในตำแหน่งราชการ จึงได้รับพระราชทานยศพลจัตวา ที่หนุ่มที่สุดในกองทัพไทย และเป็นผู้ที่ผู้ใหญ่ในกองทัพยอมรับ แต่ความขัดแย้งของพี่เผ่า (พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์) กับจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้นำไปสู่การรัฐประหารในปี 2500 นั่นคือจุดเปลี่ยนในชีวิตของคุณชาติชายและครอบครัวเป็นครั้งแรก

ดิฉันต้องยืนยันอีกครั้งว่า ครอบครัวของเรามิได้ถูกเนรเทศ แต่ความที่คุณชาติชายเป็นคนมีบารมีและเพื่อนมาก โดยเฉพาะหน่วยยานเกราะที่เป็นขาเก้าอี้ของรัฐบาล จึงจำเป็นอยู่เองที่จะต้องกันคุณชาติชายออกจากวงจรกองทัพ เขาถูกส่งไปเป็นทูตในประเทศที่ไกลมาก ไม่มีการค้าขาย ไม่มีคนไทยอยู่ ตอนนั้นคือประเทศอาร์เจนตินา ทวีปอเมริกาใต้ อีกซีกโลกหนึ่งของเมืองไทย

ที่นี่ถ้าไม่กล่าวไว้ผู้คนคงลืมไปหมด คุณชาติชายแม้จะเป็นทหารแต่ความใฝ่รู้และไม่หยุดนิ่ง หนังสือดี ๆ ใหม่ ๆ ตอนไปต่างประเทศแต่ละครั้ง เขาจะซื้อกลับมาเสมอ ที่สำคัญตอนเป็นทูตนั้นภารกิจไม่มาก คุณชาติชาย ใช้เวลากับการหาความรู้ตามอัธยาศัยอย่างต่อเนื่อง ตอนไปถึงนั้นคุณเสนีย์ เสาวพงศ์ เป็นอุปทูตอยู่ รถที่สถานทูตมีไม่มาก คุณชาติชายก็ใช้เงินส่วนตัวจัดหามาใช้ ตอนนั้นเขาซื้อรถ ESTANCIA ลักษณะคล้าย ๆ รถจิ๊ปตรวจการณ์ ที่ผลิตในอาร์เจนตินา ขับทัวร์รอบประเทศ ตั้งแต่เหนือจรดใต้ ขับเป็นวงกลมตามทางหลวงรอบประเทศ เป็นที่ฮือฮาในวงการทูตของอาร์เจนตินา และที่โดดเด่นมากมีถึง 2 เรื่อง

เรื่องแรก ศาลโลกพิจารณาคดีพิพาทไทย-กัมพูชา เรื่องเขาพระวิหาร คุณชาติชายก็มีศิลปะการทูต ดูแลให้ความสะดวกรวมทั้งล็อบบี้ท่านผู้พิพากษาศาลโลกชาวอาร์เจนตินา จนเขาโหวตให้ไทยชนะกัมพูชา แม้ว่าจะเป็นเสียงข้างน้อยก็ตาม อีกเรื่องหนึ่งก็คือ การนำประธานาธิบดี ฟรอนต์ ดี.ซี. มาเยือนไทยในฐานะราชอาคันตุกะของพระเจ้าอยู่หัว เมื่อปี พ.ศ. 2504 ตอนลงเครื่องบินจอมพลสฤษดิ์ยังถามว่า "ชาติชาย มาทำไมวะ" คุณชาติชายก็ตอบว่า "กระผมเป็นทูตต้องนำท่านประธานาธิบดีมาตามหน้าที่ครับ" จอมพลสฤษดิ์ อื้ง และตอบว่า "เออ.....มึงแน่"

ปลายปี 2505 คุณชาติชาย และดิฉัน เดินทางกลับมาเมืองไทย เพราะกระทรวงการต่างประเทศเรียกประชุมทูตไทยทุกประเทศ ตอนเข้าที่ประชุม

คุณชาติชายกลับมาเล่าให้ฟังอย่างขบขันว่า "เรือน ผมบอกท่านนายกรัฐมนตรีว่า ผมเบื่ออาร์เจนตินาแล้ว อยากไปยิงแรดที่แอฟริกา" จอมพลสฤษดิ์ถึงกับศอกกลับว่า "ไอ้ชาติชาย...มันแดกกูนี่หว่า" เมื่อกลับไปอาร์เจนตินาก็ได้รับโทรเลขจากกรุงเทพฯ ให้ย้ายไปเป็นทูตที่ออสเตรีย ณ กรุงเวียนนา และดูแลตุรกีด้วย สถานทูตที่นี่เล็กและเก่าแก่ บ้านพักทูตต้องหาซื้อเป็นบ้านใหม่ เพราะหาช่างซ่อมยาก น่าภูมิใจที่บ้านพักกลังนี้เคยรับเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อครั้งเสด็จเยือนออสเตรีย 2 ครั้ง และเป็นที่ประทับของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีอีกด้วย ถ้าหากท่านผู้มีเกียรติได้เคยชมภาพยนตร์จะเห็นภาพพระบรมฉายาลักษณ์ทรงดนตรีร่วมกับนักดนตรีฝรั่ง นั่นแหละคือทรงเล่นกันที่บ้านพัก

คุณชาติชายนั้นมีศิลปะในการทำงานและเอาใจผู้หลักผู้ใหญ่เก่ง จำได้ว่าเขายอมควักเงินส่วนตัวซื้อที่นั่งบ๊อกซ์ในโรงโอเปร่าไว้ทั้งปี เพราะผู้หลักผู้ใหญ่ที่แวะเวียนไปมักจะร้องขอให้พาไปดูเสมอ สถานทูตไทยเป็นที่รู้จักดีในออสเตรียที่สำคัญครอบครัวทูตจากประเทศเล็กๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็ไม่เคยขายหน้าใคร แม้แต่โรงแรมที่ประทับของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ยังกล่าวขวัญถึงความมีน้ำใจของท่านทูตชาติชายมาจนทุกวันนี้

พ.ศ. 2510 คุณชาติชายถูกย้ายไปเป็นทูตที่สวิตเซอร์แลนด์ เนื่องจากต้องรับภาระดูแลสำนักงานสหประชาชาติที่เจนีวา เป็นผู้แทนถาวรของไทยในคณะกรรมการพลังงานปรมาณูเพื่อสันติอีกตำแหน่ง ที่นี่ได้ฉายแววความเป็นเอกบุรุษอย่างชัดเจน

คุณชาติชาย สนิทสนมมักคุ้นกับเพื่อนๆ นักการทูต โดยเฉพาะกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา ท่านทูตส่วนใหญ่โดนแบบคุณชาติชายทั้งสิ้น แม้แต่ทูตอาร์เจนตินาก็เป็นอดีตนายทหารที่มักคุ้นกันมาแล้ว ที่ลืมไม่ได้คือทูตอียิปต์ เพราะท่านผู้นี้ในปี 2516 ได้กลับมาเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศของอียิปต์ในเวลาต่อมา และมีส่วนช่วยคลี่คลายปัญหาโจรกันยายนทมิฬ รวมทั้งท่านทูตซาอุดีอาระเบีย ที่สานสัมพันธ์ให้คุณชาติชายรู้จักกับซี้คยามานี รัฐมนตรีน้ำมันของซาอุดีอาระเบียในเวลาต่อมา ที่สำคัญดิฉันในฐานะภริยานักการทูตก็ต้องวางตัวและศึกษาขนบธรรมเนียมประเพณีของทุกชาติ ต้องตระหนักภารกิจในฐานะผู้แทนของประเทศไทยที่ต้องสร้างความยอมรับนับถือให้ได้ดิฉันภูมิใจตลอดมา ภารกิจดังกล่าวสำเร็จลุล่วงด้วยดี คุณชาติชายแอบชมเสมอความมีวิสัยทัศน์ของคุณชาติชายและการวางสายสัมพันธ์อันดีกับผู้นำนานาชาติ คนอย่างชาติชายจะไม่ทำความรู้จักแต่เฉพาะหัวหน้าหรือผู้นำในระดับสูงเท่านั้น พวกเจ้าหน้าที่ฝ่ายการทูตและเศรษฐกิจ ในระดับกลางเขาก็วางไว้หมด ซึ่งแน่นอนนี่คือฐานส่งให้คุณชาติชายได้ขึ้นสู่ตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศในเวลาต่อมา

พ.ศ. 2513 นโยบายต่างประเทศของไทยก้าวมาสู่จุดสำคัญ สงครามเย็นในอินโดจีนเริ่มปรากฏผลว่าใครจะเป็นฝ่ายชนะ จอมพลถนอมต้องลงมากำกับนโยบายเอง จึงขอตัวคุณชาติชาย มาเป็นอธิบดีกรมการเมือง ปี 2514 จึงดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ตอนนี้บทบาทและภารกิจมากขึ้น ดิฉันก็ต้องรับหน้าที่ต้อนรับขับสู้กับภริยานักการทูตต่าง ๆ มากมายตลอดเวลา ที่สำคัญบทบาทของภริยารัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศนั้น ต้องเสริมและเกื้อกูลต่อตำแหน่งหน้าที่ของสามีด้วย

คุณชาติชายเติบโตในด้านการต่างประเทศอย่างต่อเนื่องและสามารถยุติปัญหาโจรก่อการร้ายกันยายนทมิฬ ที่มาจี้นักการทูตอิสราเอล 6 คนเป็นตัวประกัน คุณชาติชายก็เจรจาจนคลี่คลายปมวิกฤตได้หมด เพราะความมีเพื่อนมาก เครือข่ายเพื่อน ๆ กว้างขวาง ผสมกับการมีศาสตร์และศิลป์ในการเจรจา จนดิฉันภาคภูมิใจในตัวเขามาก ปี 2518 แม้แต่การเปิดสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนอันลือลั่น เขาก็มาขอให้ช่วยโดยให้ดิฉันเต้นรำเป็นเพื่อนกับ ดร.เฮนรี่ คิสชิงเจอร์ ร่วม 2 ชั่วโมง โดยดนตรีของโยฮัน สเตราส์ เพื่อหลบไปพบท่านเฉาเกงหัว โดยที่ทางอเมริกันไม่รู้เลย เมื่อ พ.ศ. 2540 ดร.คิสชิงเจอร์ มาไทย ยังยอมรับเองว่าไม่รู้เรื่องนี้จริง ๆ

ชีวิตของคนเราย่อมมีขึ้นมีลงเป็นธรรมดา คุณชาติชายต่อสู้ทางการเมืองจนได้เป็นนายกรัฐมนตรี ในปี พ.ศ. 2531 อันเป็นการเปลี่ยนแปลงในชีวิตและครอบครัวครั้งที่สอง แม้จะเป็นช่วงเวลาที่ไม่ยาวนานนัก แต่วิสัยทัศน์ ผลงานตลอดจนภารกิจที่ได้ดำเนินไปนั้น มิอาจนำมาร้อยเรียงบอกเล่าได้หมด เพราะมีมากเหลือคณานับ แต่คงไม่มีใครในเมืองไทยปฏิเสธว่า "ยุคชาติชายคือยุคทองทางเศรษฐกิจไทย" เขาไม่ได้สร้างเศรษฐกิจฟองสบู่เพราะเขาไม่เคยสนับสนุนผู้เก็งกำไร แต่เขาเป็นผู้จัดสรรประโยชน์ให้กับทุกภาคอย่างลงตัว และคงไม่มีใครจะทำหน้าที่นี้ได้สมบูรณ์เท่าเขาอีกแล้ว วันนี้หากคุณชาติชายยังไม่จากไป ดิฉันเชื่อว่า การแก้ไขปัญหาของชาติด้านเศรษฐกิจที่วิกฤตอยู่ในขณะนี้คงง่ายขึ้น ด้วยสายสัมพันธ์อันดีเขาได้วางเครือข่ายไว้กับผู้นำนานาชาตินั่นเอง

ปลายปี พ.ศ. 2539 คุณชาติชายเข้ารับการผ่าตัดลำไส้ใหญ่ หลังจากตรวจพบว่าเป็นมะเร็งในลำไส้ใหญ่ และพักฟื้นอยู่ประมาณ 1 เดือน เขาก็รีบเดินทางไปญี่ปุ่น บังคลาเทศ อินเดีย ศรีลังกา เร่งเปิดโครงการ BISTEC เพื่อช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศ แม้ในปลายปี 2540 ซึ่งเกิดความผันผวนทางการเมืองอีกครั้ง คุณชาติชายก็ยังทำหน้าที่อย่างดีที่สุดแม้จะต้องกลับมาเป็นฝ่ายค้านก็ตาม แต่อาการของมะเร็งได้ลามถึงตับแล้ว จึงตัดสินใจเข้ารับการบำบัดรักษาที่โรงพยาบาลครอมเวลล์ กรุงลอนดอน หลังวันเกิดของเขาที่กรุงเทพฯ โดยมีโต้งไปเป็นเพื่อน ต้นเดือนพฤษภาคม 2541 ดิฉันได้ตามไปเยี่ยมและเฝ้าอาการ ทราบว่าดีขึ้นมาก แต่สรรพสิ่งในโลกไม่มีอะไรแน่นอน วันที่ 6 พฤษภาคม 2541 เวลา 09.45 น. การเปลี่ยนแปลงครั้งสุดท้ายได้มาถึงเขาและครอบครัวชุณหะวัณ อาการป่วยทรุดหนัก สุดความสามารถที่แพทย์จะเยียวยาได้ คุณชาติชายได้ถึงแก่อสัญกรรมในอ้อมกอดของดิฉัน ทำให้ดิฉันอาลัยอยู่กับความรัก ความห่วงใย และความผูกพัน ที่เราทั้งสองมีต่อกันมาอย่างมิเสื่อมคลายตลอดมานับเป็นเวลาร่วม 54 ปี

ขอให้เธอผู้เป็นที่รัก ได้กลับสู่สวรรคาลัยอย่างมีความสุข ตามกุศลกรรมที่เธอได้กระทำมาโดยตลอด ดิฉันขออธิษฐานจากจิตอันมั่นคงเพื่อมอบอานิสงส์ของผลบุญที่เราได้ร่วมกันสร้างมา จงเป็นพลวปัจจัยให้เธอจงมีความสุขในทิพยวิมาน ซึ่งเธอผู้เป็นที่รัก จะเป็นเอกบุรุษผู้สถิตในดวงใจของดิฉันตลอดกาล

ด้วยรักและผูกพัน

ท่านผู้หญิงบุญเรือน ชุณหะวัณ

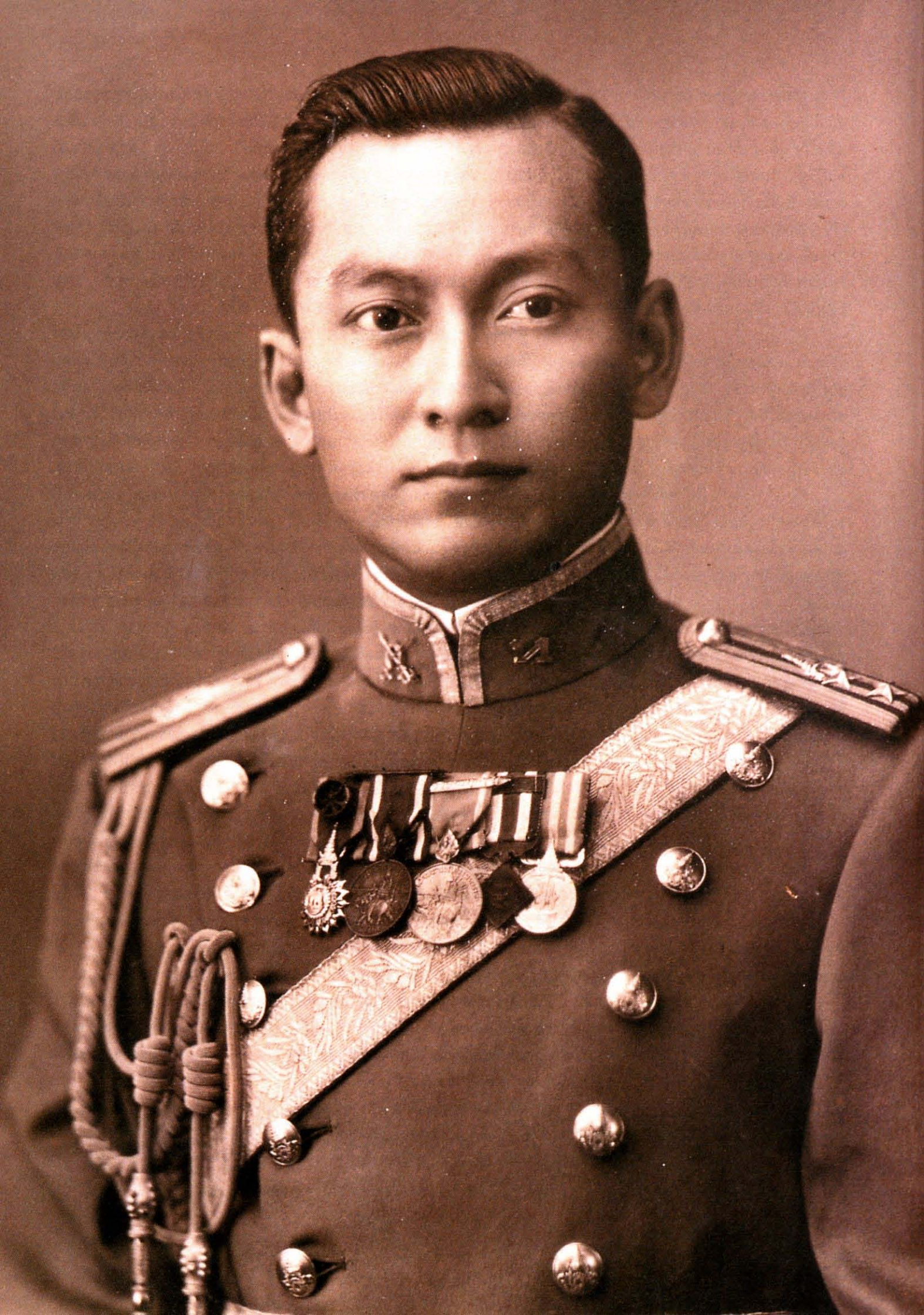

ชีวิตและงาน
ของ
พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

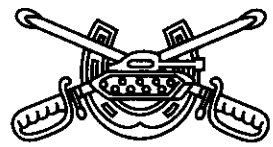

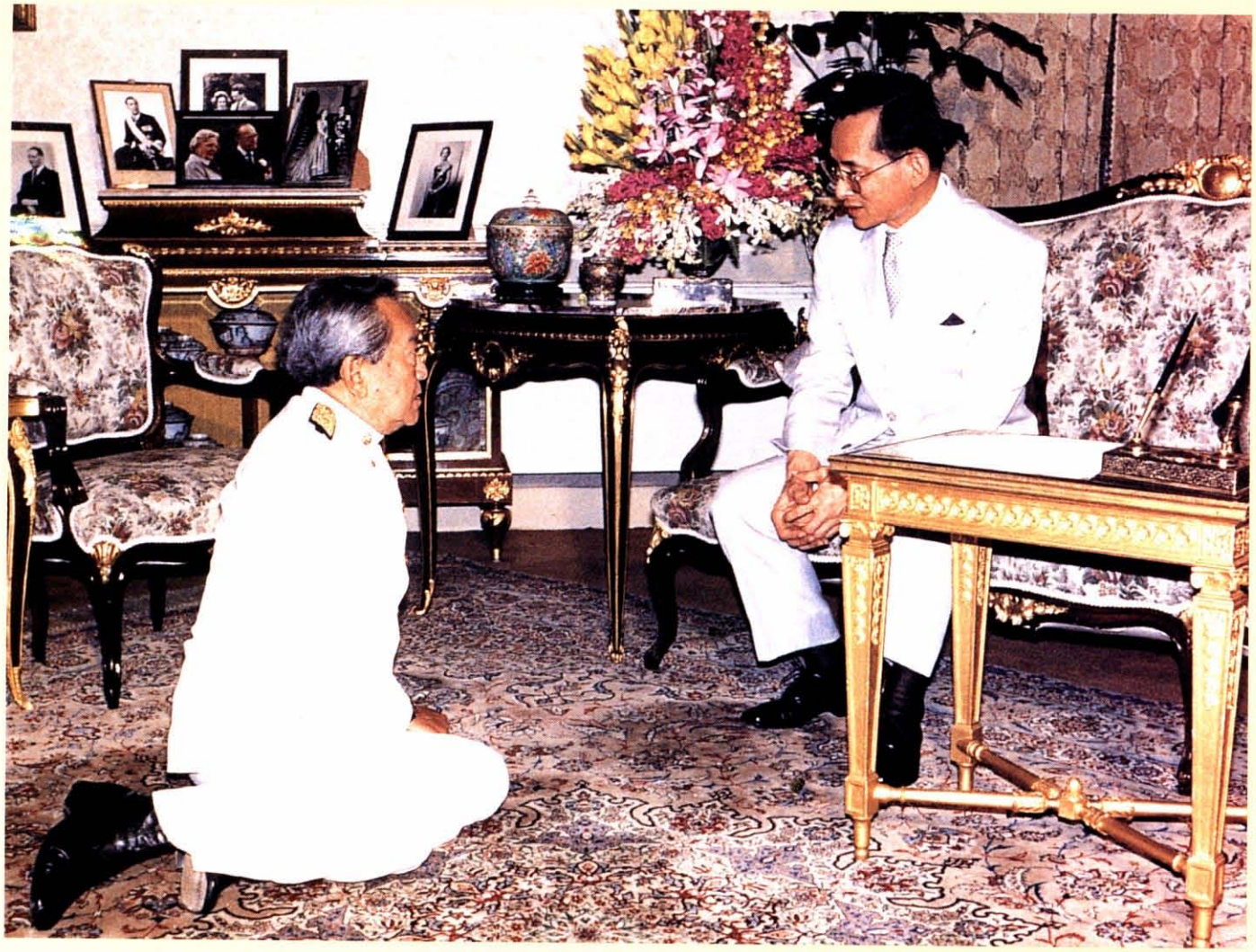

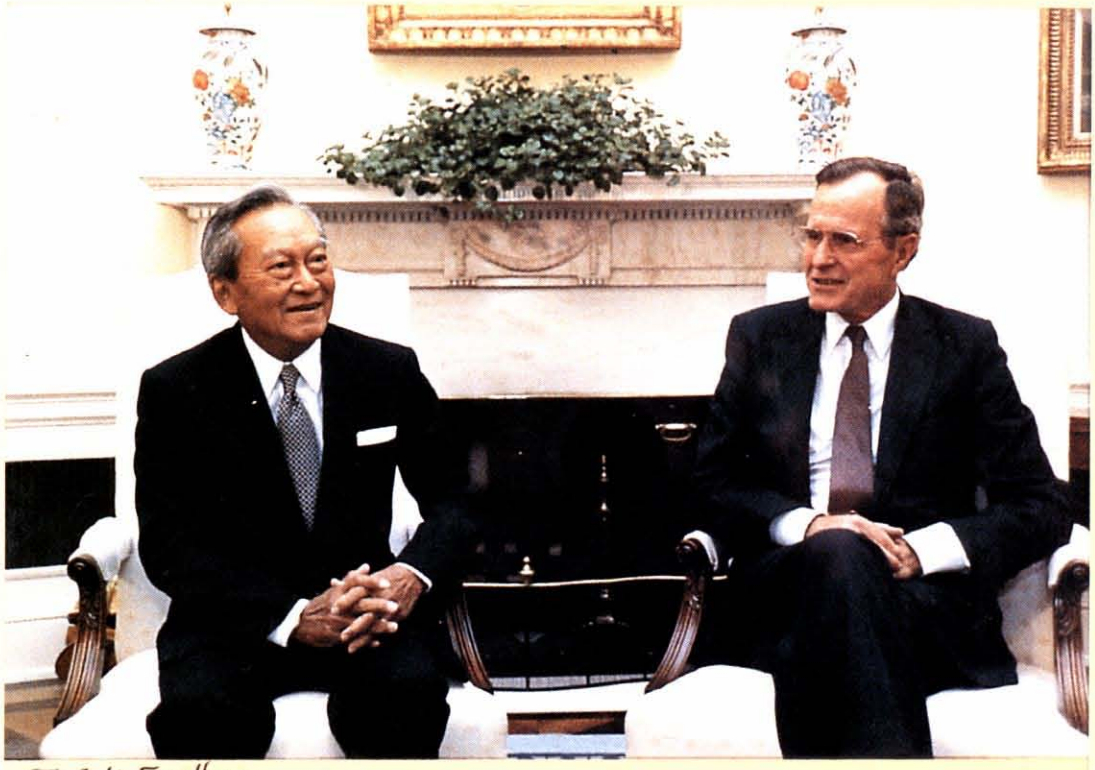

To His Excellency
Chatichai Choonhaven
With best wishes,
Geo Bush

พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เดิมชื่อ สมบุญ เป็นบุตรของ จอมพลผิน และคุณหญิง วิบุลลักสม์ ชุณหะวัณ เกิดเมื่อวันที่ 5 เมษายน 2465 ที่ตำบลพลับพลาไชย จังหวัดพระนคร คุณตาชื่อลิ้มเจียง เป็นชาวจีนมาจากซัวเถา แล้วมารับราชการเป็นนายอากรอำเภอสัมพันธวงศ์ คุณยายชื่อเนย คุณปู่ชื่อไข่ และคุณย่าชื่อพลับ มีพี่น้องร่วมบิดา-มารดาเดียวกัน 5 คน คือ

1. คุณหญิงอุดมลักษณ์ ศรียานนท์ (ถึงแก่กรรม) สมรสกับ พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ (ถึงแก่กรรม)
2. ท่านผู้หญิงเจริญ อดิเรกสาร สมรสกับ พลตำรวจเอกประมาณ อดิเรกสาร
3. คุณพร้อม ทัพพะรังสี สมรสกับ คุณอรุณ ทัพพะรังสี (ถึงแก่กรรม)
4. พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ (ถึงแก่กรรม) สมรสกับ ท่านผู้หญิงบุญเรือน ชุณหะวัณ (สกุลเดิม โสพจน์)
5. คุณพรสม เชี่ยวสกุล สมรสกับ คุณเฉลิม เชี่ยวสกุล

นอกจากนี้ยังมีพี่น้องร่วมบิดาเดียวกันอีก 1 คน คือ

- คุณปรากรมศักดิ์ ชุณหะวัณ สมรสกับ คุณณัฏฐินี ชุณหะวัณ (สกุลเดิม สาลีรัฐวิภาค)

มีบุตรธิดา 2 คน คือ

1. คุณวาณี ชุณหะวัณ เกิด 8 พฤศจิกายน 2488 สมรสกับ ร.ท.ระวี หงสประภาส
2. คุณไกรศักดิ์ ชุณหะวัณ เกิด 9 ตุลาคม 2490 สมรสกับ คุณอโณทัย ชุณหะวัณ (สกุลเดิม จิตราวัฒน์)

มีหลาน 3 คน คือ

1. นางปวีณา พหิทธานุกร สมรสกับ คุณปานปรีย์ พหิทธานุกร
2. ด.ญ. ธิษะณา ชุณหะวัณ
3. ด.ญ. สิริจรรยา ชุณหะวัณ

มีเหลน 1 คน คือ

- ด.ญ. ปัทมรัตน์ พหิทธานุกร

เมื่อแรกเกิดจนอายุได้ 2 ขวบ อยู่กับคุณยายที่พลับพลาไชย แล้วจึงย้ายไปอยู่กับบิดา-มารดาที่บ้านพักนายทหาร กรมทหารราบที่ 4 จังหวัดราชบุรี เริ่มเข้ารับการศึกษาที่โรงเรียนเบญจมราชูทิศ วัดสัตตนารถ ต่อมาเมื่อบิดาของท่านเข้ารับการศึกษาในโรงเรียนเสนาธิการทหารบก ได้ย้ายครอบครัวเข้ากรุงเทพฯ มาเช่าบ้านอยู่บริเวณศาลเจ้าพ่อเสือ และตัวท่านเองได้เข้าเรียนชั้นประถม 2 ที่โรงเรียนหงส์สุรนันท์ เมื่อบิดาของท่านจบการศึกษาได้ย้ายกลับไปราชบุรี แล้วจึงย้ายไปอยู่ที่กองพลที่ 2 ค่ายจักรพงษ์คงพระราม จังหวัดปราจีนบุรี ที่ปราจีนบุรีนี้ท่านมีอายุ 7 - 8 ขวบ ได้เข้าศึกษาที่โรงเรียนเสนาบำรุง เมื่ออายุ 8 ขวบ มารดาได้ส่งไปอยู่โรงเรียนประจำที่สุรวงศ์จนอายุ 14 ปี จึงได้มาอยู่กับจอมพล ป.พิบูลสงคราม

เมื่อจบการศึกษาจากโรงเรียนมัธยมวัดเทพศิรินทร์ จึงสอบเข้าโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า และสำเร็จการศึกษาในปี 2483 บรรจุเป็นผู้บังคับหมวดประจำ ม.พัน 1 รอ. ก็ถูกส่งออกรบทันทีในสงครามอินโดจีนฝรั่งเศส ท่านรับราชการทหาร

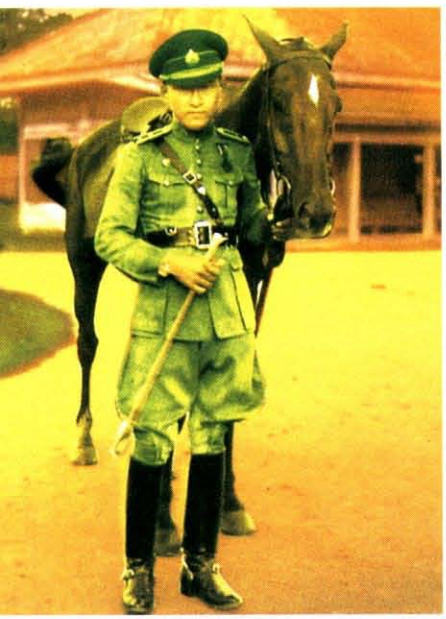

ก้าวหน้ามาเป็นลำดับ ได้ปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ มากมาย เช่น ปฏิบัติราชการสนามในสงครามโลกครั้งที่ 2 เจรจาขออาวุธจากสหรัฐอเมริกา เป็นผู้ช่วยทูตทหารบกประจำสถานทูตไทยในวอชิงตัน ดี.ซี. เป็นนายทหารประจำคณะทูตทหารติดต่อฝ่าย บก. ทหารไทย ทำการร่วมรบกับสหประชาชาติในสงครามเกาหลี ตั้งโรงเรียนยานเกราะขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทย และเป็นผู้จัดเหล่าทหารม้ายานเกราะให้ทันสมัยที่สุดในขณะนั้น ทำการอพยพทหารจีนออกจากพม่า เป็นต้น

จากการปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ ที่ผ่านมา จึงได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้บังคับการโรงเรียนยานเกราะ และเลื่อนยศเป็น พลจัตวา เมื่ออายุได้ 34 ปีเท่านั้น

ต่อมามีการผันผวนทางการเมืองอย่างรุนแรงในปี พ.ศ. 2500 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์

จึงส่งให้ท่านไปเป็นทูตอยู่ต่างประเทศ ท่านทำหน้าที่ทางด้านการทูตอยู่นาน 16 ปี โดยเป็นเอกอัครราชทูตคนแรกประจำประเทศต่าง ๆ หลายประเทศ เช่น สาธารณรัฐอาร์เจนตินา สาธารณรัฐออสเตรีย ประจำสหประชาชาติ ณ นครเจนีวา สาธารณรัฐตุรกี สมาพันธ์สวิตเซอร์แลนด์ สาธารณรัฐยูโกสลาเวีย รัฐวาติกัน เป็นต้น การปฏิบัติหน้าที่ทางการทูตที่สำคัญของท่านมีหลายเหตุการณ์ เช่น เมื่อมีกรณีเขาพระวิหารเกิดขึ้น ท่านเป็นเอกอัครราชทูตประจำสาธารณรัฐอาร์เจนตินา ได้โน้มน้าวให้อาร์เจนตินาออกเสียงสนับสนุนฝ่ายไทยเป็นผลสำเร็จ และเมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จกรุงเวียนนา ประเทศออสเตรีย ท่านเป็นเอกอัครราชทูตประจำสาธารณรัฐออสเตรีย ได้จัดคอนเสิร์ตบรรเลงเพลงพระราชนิพนธ์ถวายหลายเพลงด้วยกัน ในครั้งนั้น วันรุ่งขึ้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็ทรงได้รับการทูลเกล้าฯ ถวายปริญญาเอกทางดนตรี และสถาบันได้สลักพระนามของพระองค์ท่านบนหินอ่อนที่ฝาผนัง นับเป็นอันดับที่ 23 ของสถาบัน Music Academy ซึ่งได้ตั้งมา

นาน 156 ปีแล้ว เป็นต้น

ท่านเคยมีความรู้สึกเสียดายช่วงเวลานี้ที่ไม่ได้อยู่เมืองไทยเพื่อรับใช้ประเทศชาติโดยตรง แต่ความเป็นจริงแล้ว การได้อยู่ต่างประเทศเป็นเวลานานเช่นนี้ กลับเป็นการสะสมวัตถุดิบทางปัญญา ได้เรียนรู้วิชาการทูต เศรษฐกิจ อุตสาหกรรม พลังงานปรมาณูเพื่อสันติ ตลอดจนทักษะของการเจรจาระดับประเทศ ซึ่งมีคุณค่าต่อประเทศชาติในเวลาต่อมา

ในปี พ.ศ. 2515 จอมพลถนอม กิตติขจร เป็นนายกรัฐมนตรี ได้เรียกตัวพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ กลับเข้ามารับตำแหน่งเป็นอธิบดีกรมการเมือง และเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งนับเป็นการเริ่มปฏิบัติหน้าที่ทางด้านการเมืองต่อมาจนปัจจุบัน

การรับราชการทางทหาร	12 ธันวาคม 2483	เป็นว่าที่ร้อยตรี ผู้บังคับหมวดกองพันทหารม้าที่ 1 รักษาพระองค์
		ราชการสนามในสงครามอินโดจีนฝรั่งเศส
	19 มิถุนายน 2484	เป็นร้อยโท, ราชการสนามในสงครามโลกครั้งที่ 2
	15 กันยายน 2486	เป็นร้อยเอก
	1 มกราคม 2489	ผู้บังคับกองร้อย กองพันทหารม้าที่ 1 รักษาพระองค์
	1 มกราคม 2490	เป็นพันตรี
	12 มกราคม 2491	ประจำกรมเสนาธิการทหารบก เจรจาขออาวุธจากสหรัฐอเมริกา
	16 มิถุนายน 2492	ผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารบก ณ กรุงวอชิงตัน สหรัฐอเมริกา
	15 สิงหาคม 2493	ผู้บังคับกองพันทหารม้าที่ 1 กรมทหารม้าที่ 1 รักษาพระองค์ นายทหาร
		ประจำคณะทูตทหารติดต่อฝ่าย บก.ทหารไทย ทำการร่วมรบกับ
		สหประชาชาติในสงครามเกาหลี
	1 มกราคม 2494	เป็นพันโท
	18 กุมภาพันธ์ 2495	ร่วมเจรจากับสหรัฐอเมริกา ขอรับความช่วยเหลืออาวุธ ตั้งโรงเรียน
		ยานเกราะ เป็นผู้จัดเหล่าทัพทหารม้ายานเกราะให้ทันสมัยที่สุดในขณะนั้น
	29 สิงหาคม 2495	รอง ผบ.โรงเรียนยานเกราะ และ รรก. รอง ผบ.กรม ม.ที่ 2 และ
		หน. แผนกยุทธวิธี กองการศึกษา รร.ยานเกราะ และ หน.อีก 2 ตำแหน่ง
	25 พฤษภาคม 2496	หัวหน้าคณะกรรมการผสมฝ่ายไทยในการอพยพทหารจีนออกจากประเทศ
		เมียนม่าร์
	1 มกราคม 2497	เป็นพันเอก
	30 ธันวาคม 2497	รองผู้บังคับการโรงเรียนยานเกราะ กองพลน้อยทหารม้า และผู้บังคับกรม
		ทหารม้าที่ 2
	8 สิงหาคม 2498	ผู้บังคับการโรงเรียนยานเกราะ
	1 มกราคม 2499	เป็นพลจัตวา
	1 มิถุนายน 2516	เป็นพลตรี
	25 ตุลาคม 2531	เป็นพลเอก, พลเรือเอก, พลอากาศเอก
การรับราชการกระทรวงการต่างประเทศ	1 เมษายน 2501	บรรจุเป็นข้าราชการประจำต่างประเทศพิเศษ
	22 พฤษภาคม 2501	ที่ปรึกษา สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงบูเอโนสไอเรส อุปทูตฯ สถาน
		อัครราชทูต ประจำประเทศอาร์เจนตินา
	22 กุมภาพันธ์ 2503	อัครราชทูต ประจำสาธารณรัฐอาร์เจนตินา

20 กันยายน 2503	เอกอัครราชทูตวิสามัญ ประจำสาธารณรัฐอาร์เจนตินา
18 มีนาคม 2506	เอกอัครราชทูต ประจำสาธารณรัฐออสเตรีย
16 มิถุนายน 2506	เอกอัครราชทูตวิสามัญผู้มีอำนาจเต็ม ประจำสาธารณรัฐออสเตรีย
19 พฤศจิกายน 2508	เอกอัครราชทูตวิสามัญผู้มีอำนาจเต็ม ประจำสาธารณรัฐตุรกี
	อีกตำแหน่งหนึ่ง
20 ธันวาคม 2510	เอกอัครราชทูตวิสามัญผู้มีอำนาจเต็ม ประจำสหพันธ์สาธารณรัฐ
	ยูโกสลาเวีย
6 กรกฎาคม 2513	เอกอัครราชทูตวิสามัญผู้มีอำนาจเต็ม ประจำรัฐวาติกัน
28 ธันวาคม 2514	บรรจุเป็นข้าราชการพลเรือนสามัญชั้นพิเศษ อธิบดีกรมการเมือง
	กระทรวงการต่างประเทศ
19 ธันวาคม 2515	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
1 มิถุนายน 2516	เป็นพลตรี
30 มีนาคม 2516	เอกอัครราชทูตประจำกระทรวงฯ
16 ตุลาคม 2516	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
5 ตุลาคม 2517	ลาออกจากราชการ
20 มกราคม 2518	ลาออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
17 มีนาคม 2518	สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนครราชสีมา รัฐมนตรีว่าการกระทรวง
	การต่างประเทศ
21 เมษายน 2519	สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนครราชสีมา รัฐมนตรีว่าการกระทรวง
	อุตสาหกรรม
6 ตุลาคม 2519	พ้นจากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม เนื่องจากคณะ
	ปฏิรูปการปกครองแผ่นดินได้เข้ายึดอำนาจการปกครอง
12 มีนาคม 2523	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม
18 เมษายน 2526	สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนครราชสีมา
27 กรกฎาคม 2529	หัวหน้าพรรคชาติไทย
11 สิงหาคม 2529	รองนายกรัฐมนตรี และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนครราชสีมา
4 สิงหาคม 2531	นายกรัฐมนตรีคนที่ 17, รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม และสมาชิก
	สภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนครราชสีมา
25 ตุลาคม 2531	เป็นพลเอก, พลเรือเอก, พลอากาศเอก

	29 มีนาคม 2533	ลาออกจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม
	21 มิถุนายน 2533	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม
	7 ธันวาคม 2533	ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี
	9 ธันวาคม 2533	นายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม
	23 กุมภาพันธ์ 2534	พ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เนื่องจากมีการปฏิวัติ
	12 กรกฎาคม 2535	หัวหน้าพรรคชาติพัฒนา
	13 กันยายน 2535	สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนครราชสีมา
	2 กรกฎาคม 2538	สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนครราชสีมา
	17 พฤศจิกายน 2539	สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนครราชสีมา
	4 ธันวาคม 2539	ประธานที่ปรึกษาพิเศษของนายกรัฐมนตรีด้านเศรษฐกิจ และการต่างประเทศ
เครื่องราชอิสริยาภรณ์ไทย และเกียรติยศ	5 พฤษภาคม 2533	ปฐมจุลจอมเกล้า
	30 เมษายน 2516	เหรียญกล้าหาญ
	4 พฤษภาคม 2517	มหาวชิรมงกุฎ
	5 ธันวาคม 2518	มหาปรมาภรณ์ช้างเผือก
	30 ธันวาคม 2518	เหรียญพิทักษ์เสรีชน ชั้น 1
	12 เมษายน 2534	เหรียญรัตนาภรณ์ รัชกาลที่ 9 ชั้นที่ 1
เครื่องราชอิสริยาภรณ์และเกียรติยศที่ได้รับจากต่างประเทศ	19 สิงหาคม 1995	เหรียญปฏิบัติงานสหประชาชาติ
	20 มิถุนายน 1998	ชุยโอชั้นที่ 3 ของจักรพรรดิญี่ปุ่น
	28 พฤษภาคม 2500	ยุนฮุยชั้นที่ 4 ของสาธารณรัฐจีนคณะชาติ
	29 กันยายน 2501	มหาสารสินธุ ของประเทศพม่า
ราชการพิเศษ	6 มกราคม 2484 - 31 เมษายน 2484	ราชการสงครามกรณีพิพาทอินโดจีน
	25 มกราคม 2485 - 1 มกราคม 2489	ราชการสงครามมหาเอเชียบูรพา
	24 กันยายน 2493 - 3 พฤษภาคม 2494	ราชการสงครามเกาหลี ผลัดที่ 1
หน้าที่พิเศษ		ราชองครักษ์เวร
		ราชองครักษ์พิเศษ

	13 กรกฎาคม 2496	นายทหารพิเศษประจำกองทัพทหารม้าที่ 1 กรมทหารม้าที่ 1 รักษา
		พระองค์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
	25 ตุลาคม 2531	- นายทหารพิเศษประจำ กองนักเรียนนายเรือ รักษาพระองค์ โรงเรียน
		นายเรือ กรมยุทธศึกษาทหารเรือ
		- นายทหารพิเศษประจำ กองบังคับการทหารราบที่ 3 รักษาพระองค์
		กรมนาวิกโยธิน นายทหารพิเศษประจำ กรมนักเรียนนายเรืออากาศ
		รักษาพระองค์ โรงเรียนนายเรืออากาศ กรมยุทธศึกษาทหารอากาศ
		กองบัญชาการฝึกศึกษาทหารอากาศ
		- นายทหารพิเศษประจำ กองพันอากาศโยธินที่ 1 รักษาพระองค์
		กรมทหารราบอากาศโยธิน
อื่น ๆ		- นายกสมาคมมิตรภาพไทย-จีน
		- นายกสมาคมนักเรียนเก่าภาคพื้นยุโรป

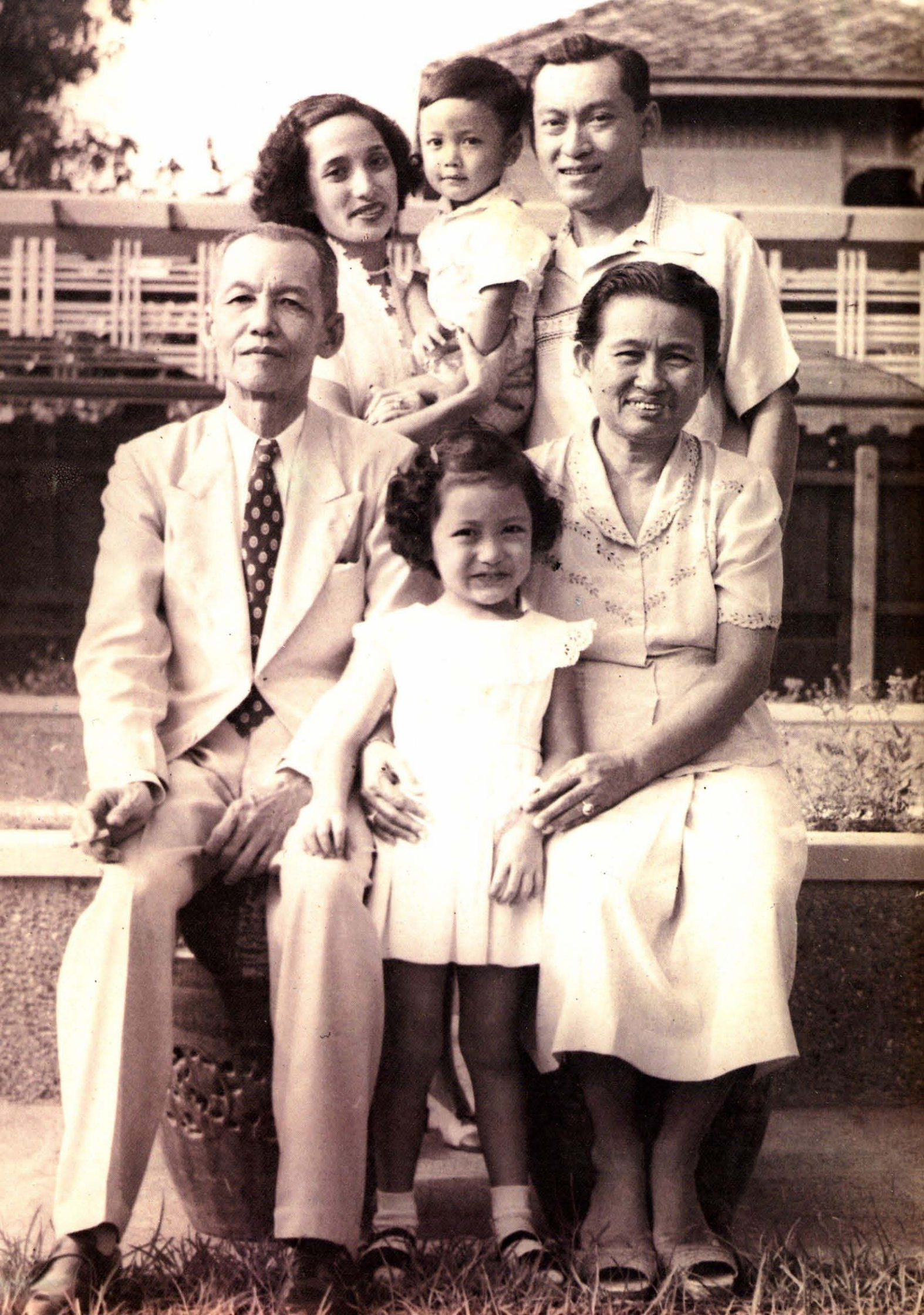

วันอาทิตย์ที่ 5 เมษายน 2465 แรม 1 ค่ำ เดือน 5 ปีวอก เวลา 11.38 น.

ถือเป็น **"วัน"** และ **"ฤกษ์" ดี**

ฤกษ์ดีที่ดาวพฤหัสเป็นมหาอุจ อันจะส่งผลให้เจ้าของดวงชะตามีบารมีสูงส่ง มีเมตตา มีคุณธรรมประจำใจ ยากที่จะมีใครจะเสมอเหมือน

ณ ฤกษ์อันเป็นมงคลดังกล่าว นั้นเอง **"พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ"** หรือ **"สมบุญ ชุณหะวัณ"** ได้ถือกำเนิดขึ้นมาดูโลก ที่บ้านพลับพลาไชย ของคุณตาลิ้มเจียง-คุณยายเนย

ท่ามกลางความยินดีของจอมพลผิน ชุณหะวัณ ผู้เป็นบิดาซึ่งขณะนั้นครองยศเป็น "ร้อยโท" และกำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนเสนาธิการทหารบก และคุณหญิงวิบุลลักสม์ ชุณหะวัณ ผู้มารดา

ทั้งนี้เนื่องจากเด็กชายสมบุญ ชุณหะวัณ เป็นบุตรชาย "คนแรก" ของครอบครัว **"ชุณหะวัณ"** ภายหลังจากที่นายร้อยโทผิน ชุณหะวัณ ได้บุตรสาวมาแล้ว 3 คน คือ

เด็กหญิงอุดมลักษณ์ [คุณหญิงอุดมลักษณ์ ศรียานนท์ (ถึงแก่กรรม) สมรสกับ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ (ถึงแก่กรรม)]

เด็กหญิงพร้อม [คุณพร้อม ทัพพะรังสี สมรสกับคุณอรุณ ทัพพะรังสี (ถึงแก่กรรม)]

เด็กหญิงเจริญ [ท่านผู้หญิงเจริญ อดิเรกสาร สมรสกับ พล.ต.อ.ประมาณ อดิเรกสาร]

กำเนิดแห่งเด็กชายสมบุญจึงย่อมนำความปีติยินดีมาสู่ตระกูล "ชุณหะวัณ" เป็นอย่างสูง เพราะถือว่าได้ผู้สืบตระกูล **"ชุณหะวัณ"** ที่ต่อเนื่องมาอย่างยาวนานตั้งแต่ คุณปู่ไข่ คุณย่าพลับ ละเรื่อยมาถึงจอมพลผิน

หลังกำเนิดเด็กชายสมบุญแล้ว ครอบครัว "ชุณหะวัณ" ยังได้บุตรสาวอีกหนึ่งคน เป็นบุตรสาวคนสุดท้อง คือ **เด็กหญิงพรสม** [คุณพรสม เชี่ยวสกุล สมรสกับคุณเฉลิม เชี่ยวสกุล]

เด็กชายสมบุญจึงเติบโตมาอย่างอบอุ่น ในความรักของพ่อแม่ และพี่สาวน้องสาว ทั้ง 4 คน

ชีวิตวัยเยาว์ ของเด็กชายสมบุญ ก็คงเป็นเช่นเดียวกับวัยเยาว์ของลูกนายทหารที่รับราชการในต่างจังหวัด ซึ่งหากไม่ระเหเร่ร่อนไปตามการโยกย้ายตามตำแหน่งหน้าที่ของบิดา ก็มีอันต้องพลัดพรากจากกันเนื่องจากมิอาจติดตามบิดาไปในสถานที่ทำงานอันทุรกันดารได้

พล.อ.ชาติชาย เคยฟื้นความหลังเมื่อเยาว์วัยว่า **"ชีวิตครอบครัวของเราเป็นชีวิตครอบครัวทหารที่ลำเค็ญพอสมควร ต้องอดทนต่อสิ่งแวดล้อมในโรงทหารมาโดยตลอด"**

ซึ่งจริง ๆ ก็เป็นเช่นนั้น เพราะด้วยวัยเพียง 2 ขวบ ด.ช.สมบุญต้องโยกย้ายตามบิดาซึ่งขณะนั้นมียศเป็นร้อยโทไปอยู่ที่กรมทหารราบที่ 4 จังหวัดราชบุรี

ที่นั่น ด.ช.สมบุญ ได้เริ่มต้นการศึกษาที่โรงเรียนใกล้บ้านซึ่งอยู่บริเวณบ้านนายทหารที่ดัดแปลงเป็นโรงเรียนอนุบาลชั่วคราวนั่นเองและต่อมาเข้ารับการศึกษาที่โรงเรียนเบญจมราชูทิศ ที่วัดสัตตนารถ จ.ราชบุรี ซึ่งอยู่ห่างจากบ้านในค่ายทหารถึง 4 กิโลเมตร

"พี่ดม (คุณหญิงอุดมลักษณ์ ศรียานนท์) คุมน้องทุกคนเดินจากบ้านพักในโรงทหารไปโรงเรียนเบญจมราชูทิศ โดยต้องเดินมาทางสะพานจุฬาลงกรณ์ ซึ่งข้ามแม่น้ำแม่กลอง เป็นระยะทางเกือบ 4 กิโลเมตร ทุกวัน ขาไปขากลับรวม 8 กิโลเมตร ฝึกน้องๆ ให้อดทน ทั้งหลอก ทั้งล่อ และดูแลความปลอดภัยให้แก่น้องๆ ทุกคน ไม่ว่าฝนตกฟ้าจะร้อง ก็ต้องพาไปโรงเรียนให้ได้" พล.อ.ชาติชายเล่าถึงความลำบากในวัยเด็ก

ขณะที่คุณหญิงอุดมลักษณ์ ได้ให้ภาพ "จอมพลผิน" ผู้เป็นบิดาและต้องดูแลลูกๆ ทั้ง 4 คน ในตอนนั้นว่า

"เมื่อพวกเรายังเด็ก คุณป๋าต้องช่วยแม่ดูแลลูกๆ บางวันอาบน้ำลูก และพาไปเที่ยวเพื่อให้แม่ได้ทำอาหารเย็นให้พ่อลูกได้สะดวก การพาลูกไปเที่ยวสมัยนั้นคือสโมสรนายทหาร หน้าสโมสร

มีสนามเทนนิส ลานซีเมนต์ เล่นสเก็ตซ์ ฟันดาบ ท่านจูงลูกไปถึงที่นั่น จัดเก้าอี้อุ้มลูกนั่งเป็นแถว ขณะคุณป๋าเล่นอย่างใดอย่างหนึ่งกับเพื่อนนายทหาร ลูกก็ตบมือเชียร์หัวเราะกันเสียงลั่น คุณป๋าจะแพ้หรือชนะ ลูกตบมือทั้งนั้น"

อันเป็นเครื่องบ่งชี้ว่าแม้ ครอบครัวชุณหะวัณ จะไม่มีชีวิตที่สะดวกสบายมากนัก แต่ก็ถือว่าเป็นครอบครัวที่อบอุ่น

แต่ น่าเสียดาย สำหรับ ด.ช.สมบุญนัก เพราะหนูน้อยได้ลิ้มรสความความอบอุ่นดังกล่าวสั้นอย่างยิ่ง

สั้นเพราะบิดาต้องโยกย้ายไปโน่นไปนี่อยู่ตลอดเวลา

กล่าวคือ **ร้อยโทผิน** ประจำอยู่กองพลทหารบกที่ 4 จนถึงปี พ.ศ. 2466 ก็ได้เลื่อนยศเป็น **นายร้อยเอก** ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น **ขุนชำนาญยุทธศาสตร์**

2 ปีต่อมาคือ พ.ศ. 2469 ต้องย้ายไปดำรงตำแหน่งเป็นนายทหารฝ่ายเสนาธิการ กองทัพน้อยทหารบกที่ 1 ณ จ.พระนคร

แต่อยู่ได้เพียงปีเดียว ในปี พ.ศ. 2470 ก็ย้ายกลับมาเป็นนายทหารฝ่ายเสนาธิการ กองพลทหารบกที่ 4 ราชบุรีอีก

กระทั่งเมื่อกองทัพบกสั่งยุบเลิกกองพลทหารบกที่ 4 ตามนโยบายลดทอนรายจ่ายเมื่อ พ.ศ. 2471 นายร้อยเอกขุนชำนาญยุทธศาสตร์ ก็ต้องย้ายไปดำรงตำแหน่งเป็นหัวหน้านายทหารฝ่ายเสนาธิการกองพลที่ 2 ที่จังหวัดปราจีนบุรี

พล.อ.ชาติชายเล่าสภาพที่นั่นว่า **"โรงทหารที่ดงพระรามจังหวัดปราจีนบุรี ยังมีสภาพเป็นป่าอยู่ แม้จะไปห้องน้ำห้องส้วมซึ่งแบบของบ้านพักสมัยนั้นสร้างไว้บนพื้นดินแยกกับตัวบ้าน ก็ต้องระวังทั้งเสือและงู"**

ด้วยสภาพอันยากลำบากของที่พักอาศัย พร้อมกับความไม่แน่นอนแห่งการงานของบิดาที่ต้องโยกย้ายไปที่นั่นที่นี่ตลอดเวลา ทำให้คุณหญิงวิบุลลักสม์ มารดา เกรงจะส่งผลกระทบต่อการเรียนของลูกๆ โดยเฉพาะต่อ ด.ช.สมบุญ จึงตัดสินใจส่งให้ไปอยู่โรงเรียนประจำที่สุรวงศ์ จังหวัดพระนคร

การต้องไปอยู่โรงเรียนประจำตั้งแต่วัยเด็ก นำความอาดูรมาสู่ ด.ช.สมบุญ มากพอสมควร **"ไปอยู่ใหม่ๆ ผมร้องไห้ทั้งคืน คิดถึงบ้าน"**

แต่ ในหนังสืออนุสรณ์พระราชทานเพลิงศพจอมพลผิน ชุณหะวัณ เมื่อวันที่ 7 พฤษภาคม พ.ศ. 2516 พล.อ.ชาติชาย ได้สรุปผลดีที่บิดามารดาส่งไปอยู่โรงเรียนประจำตั้งแต่วัยเด็กก็คือการได้สร้างความอดทนให้เกิดขึ้น ซึ่งนั่นเป็นหลักดำเนินชีวิตอันสำคัญสำหรับ พล.อ.ชาติชาย ในกาลต่อมา

"ผมถูกอบรมโดยทางตรงและทางอ้อมจากบิดาของผมเสมอว่าให้มีความอดทนและมีความซื่อสัตย์ เมื่อผมอายุสิบขวบก็ถูกส่งไปอยู่โรงเรียนประจำเพื่อให้มีความอดทนต่อเหตุการณ์

โดยเฉพาะอย่างยิ่งให้รู้จักช่วยตัวเอง"

การออกจากครอบครัวตั้งแต่ 10 ขวบ สำหรับ ด.ช.สมบุญ ในตอนนั้นคงไม่ทราบว่านั่นเป็นการออกจากบ้านที่ไม่มีโอกาสย้อนกลับมาอยู่กับครอบครัวอีก หรือถ้าได้มาอยู่ก็เป็นช่วงระยะเวลาสั้นๆ ยามปิดเทอมเท่านั้น ดังที่ พล.อ.ชาติชายกล่าวสรุปถึงชีวิตในวัยเด็กของตนเองว่า

"ผมไม่เคยอยู่บ้านเดียวกับบิดาของผมเลย ท่านรับราชการอยู่หัวเมือง แต่ผมเรียนหนังสืออยู่กรุงเทพฯตลอด"

กล่าวคือจากโรงเรียนประจำที่สุรวงศ์ ด.ช.สมบุญได้ย้ายไปเรียนที่โรงเรียนวัดเบญจมบพิตรประมาณ 1 ปี แล้วย้ายไปเรียนที่โรงเรียนมัธยมวัดเทพศิรินทร์

และเมื่ออายุได้ราว 13-14 ปี ระหว่างที่บิดาเป็นผู้บัญชาการมณฑลทหารบกที่ 3 จ.นครราชสีมา หนุ่มน้อยสมบุญ ถูกส่งให้เข้าไปพำนักกับ**จอมพล ป. พิบูลสงคราม ณ วังสวนกุหลาบ**

"พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ พี่เขยของผมเป็นนายทหารคนสนิทของจอมพลแปลก พิบูลสงคราม ผมก็เลยไปอยู่ในบ้านท่านจอมพล ป. อยู่ตั้งแต่ท่านอยู่ที่ ปตอ. แล้วมาที่วังสวนกุหลาบ ผมอายุ 13-14 ปี อยู่ในทำเนียบมาตลอด เพราะบิดาผมอยู่หัวเมือง ไม่มีบ้านอยู่ในกรุงเทพฯ ก็เอาผมมาฝากไว้กับจอมพล ป. คนเขาคิดว่าเอาผมไว้เป็นตัวประกัน เพราะบิดาของผมท่านคุมกำลังทั้งหมด

อยู่ที่ภาคอีสาน ซึ่งมีกำลังมากกว่าที่กรุงเทพฯ" พล.อ.ชาติชาย เล่าถึงความหลังครั้งนั้น

ณ วังสวนกุหลาบนี้เองได้ให้ประสบการณ์มากมายแก่ชีวิตของ ด.ช.สมบุญ โดยเฉพาะการได้มีโอกาสรู้จักนายทหารและนักการเมืองที่เดินเข้าออกวังสวนกุหลาบในแต่ละวันจำนวนมาก ทำให้ได้ซึมซับประสบการณ์ทั้งทหารและการเมืองอย่างไม่รู้ตัวด้วย

ในวังสวนกุหลาบ หนุ่มน้อยสมบุญอยู่ในฐานะเพื่อนเล่นของ **นายอนันต์, นายประสงค์** และ **นายนิตย์** บุตรชายของจอมพล ป. พิบูลสงคราม รวมทั้งนายทินกร พันธุ์กระวี น้องชายของท่านผู้หญิงละเอียด พิบูลสงครามด้วย จึงทำให้ชีวิตไม่เงียบเหงามากนัก

อย่างไรก็ตาม ขณะที่พวกเขาสนุกสนานตามประสาหนุ่ม อยู่ ๆ ลูกชายทั้งสามคนและน้องภรรยาของจอมพล ป. ก็หายไปจากวังสวนกุหลาบ เหตุเพราะผู้ใหญ่ตกลงส่งเดินทางไปศึกษายังต่างประเทศทั้งหมด

พล.อ.ชาติชายเล่าว่า

"วันนั้น ผมนั่งอยู่ที่หน้าบันไดหินอ่อนของวังสวนกุหลาบ ท่านจอมพล ป. เพิ่งกลับจากไปส่งลูกชายขึ้นรถไฟที่บางกอกน้อยเพื่อไปลงเรือที่ปีนัง มาถึง เห็นผมนั่งอยู่คนเดียว ท่านก็ยืนสูบบุหรี่อยู่ใกล้ๆ และถามผมว่า

อยากจะไปเมืองนอกเหมือนกับพวกเขาไหม

ผมก็ไม่ตอบ ก็ไม่มีความคิดอะไร มันเหงา คนอื่นๆเขาไปกันหมดใช่ไหม พอเห็นผมไม่ตอบ ท่านก็พูดขึ้นอีกว่า ถ้าอยากเป็นใหญ่ก็ต้องเรียนอยู่เมืองไทย"

ประโยคที่ว่า อยากเป็นใหญ่ก็ต้องเรียนอยู่ในเมืองไทย แม้ พล.อ.ชาติชาย จะสรุปว่า **"ท่านคงพูดปลอบใจผมมากกว่า"**

แต่นั่นก็ทำให้หนุ่มน้อยสมบุญ รู้สึกสะกิดใจ และตั้งหน้าตั้งตาเรียนในเมืองไทย จนจบชั้นมัธยมปีที่ 8 จากโรงเรียนเทพศิรินทร์ แล้วก็เลือกสอบเข้าศึกษาต่อที่โรงเรียนนายร้อยทหารบก ด้วยเหตุผลว่า

"ผมอยากเป็นทหาร สิ่งที่ผมปรารถนาที่สุดคือ อยากเป็นทหาร อยากไปรบ"

ปรากฏว่าหนุ่มน้อยสมบุญสามารถสอบได้ตามใจปรารถนา

นั่นเองทำให้ชีวิตนักเรียนธรรมดาๆ แปรสภาพไปเป็นนักเรียนนายร้อยทหารบก ที่เคร่งครัดในระเบียบวินัย

โดยหนุ่มน้อยสมบุญเข้าไปเรียนในรุ่นปีพุทธศักราช 2482 เลขประจำตัว 4526 มีเพื่อนนักเรียนนายร้อยร่วมรุ่น รวมทั้งสิ้น 214 คน ซึ่งประสบความสำเร็จในราชการมากมายไม่ว่า **พล.อ. เสริม ณ นคร พล.อ.สายหยุด เกิดผล พล.อ.ฉลาด หิรัญศิริ พล.อ.เชาว์ สวัสดิสงคราม พล.อ. ไพจิตต์ สมสุวรรณ พล.อ.ปิ่น ธรรมศรี พล.อ.ลักษณ์ สาลิคุปต์** ฯลฯ

มีเรื่องเล่าในหมู่นักเรียนนายร้อยรุ่นปี พ.ศ. 2482 ว่า ในสัปดาห์แรกของการเริ่มต้นในโรงเรียนนายร้อยทหารบก นักเรียนนายร้อยสมบุญก็ได้สร้างประวัติศาสตร์ของรุ่น คือเป็นผู้ที่ถูกตัดแต้มเป็นคนแรกของรุ่น เพราะเมื่อนายร้อยเต็ม หอมเศรษฐี ผู้บังคับกองร้อยที่ 1 ขณะนั้น เอาไม้บรรทัดมาวัดเส้นผม ปรากฏว่าไว้ผมยาวเกินไป 2 เซนติเมตร จึงถูกลงโทษกักตัวไม่ให้กลับบ้านหลายสัปดาห์

ชื่อของนักเรียนนายร้อยสมบุญจึงโด่งดังนับตั้งแต่บัดนั้น

และทวีความโด่งดังยิ่งขึ้นเรื่อยๆ ด้วยเหตุผลที่ พล.อ.สายหยุด เกิดผล อดีตผู้บัญชาการทหารสูงสุด เพื่อนร่วมรุ่นอธิบายว่า

"เพื่อน ๆ ที่ใกล้ชิดกับท่าน รู้ว่าท่านเป็นบุตรชายคนเดียวของ ผู้บัญชาการมณฑลทหารบกที่ 3 นครราชสีมา ซึ่งในสมัยนั้นผู้บัญชาการมณฑลทหารบก ย่อมเทียบเท่าแม่ทัพภาคในขณะนี้ มีความรับผิดชอบทั่วภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

จึงไม่น่าแปลกใจที่ สมบุญ จะมีความเป็นอยู่ เป็นที่อิจฉาของเพื่อนๆ เพราะสมบุญจะมีกีตาร์เล่น มีรถยนต์ มีจักรยานยี่ห้อดี มีโอกาสไปขี่ม้า ใส่ท็อปบู๊ตมันปลาบตั้งแต่ยังเป็นนักเรียน

ยิ่งกว่านั้นสมบุญเป็นคนรูปหล่อ ดูเหมือนจะทำทรงผมและวางท่าเลียนแบบ นโปเลียน ซึ่งเป็นนักการทหารที่นักเรียนนายร้อย จปร. สมัยนั้นยกย่องเทิดทูนเป็นพิเศษในแง่ของนักรบนักยุทธศาสตร์ และบางคนอาจจะพ่วงไปถึงนักรักด้วย"

ใครต่อใครจึงรู้จัก นักเรียนนายร้อยสมบุญ ชุณหะวัณ ไปทั่ว

แต่ไม่ว่าจะถูกกระเซ้าเย้าแหย่ ว่าเป็นหนุ่มสำอาง รูปหล่อ และมีชีวิตที่หรูหราอย่างไร แต่ชีวิตของนักเรียนนายร้อยที่ต้องเรียนหนัก ฝึกอบรมหนัก และมากด้วย ระเบียบวินัยเข้มงวด ได้เป็นเบ้าหลอมอย่างสำคัญในการเพาะเสริมสร้างความซื่อสัตย์ และความอดทน ให้กับชายหนุ่มแห่งสายตระกูล **"ชุณหะวัณ"** ผู้นี้

ซึ่งก็สอดคล้องกับแนวทาง ที่บิดา จอมพลผิน ชุณหะวัณ ปรารถนาให้บุตรชายคนเดียว "เป็น" อย่างยิ่ง

ชีวิตนักเรียนนายร้อย ของ นักเรียนนายร้อยสมบุญ และเพื่อนร่วมรุ่น มีอันต้องจบลงอย่างรวดเร็วและก่อนกำหนดหลักสูตร เมื่อเสียงปืนแห่งสงครามอินโดจีนได้ระเบิดขึ้น ในเดือนพฤศจิกายน 2483 ณ บริเวณชายแดนไทย-อินโดจีนฝรั่งเศสด้านชายแดนจังหวัดนครพนม

กองทัพบกมีคำสั่งให้นักเรียนนายร้อย โรงเรียนนายร้อยทหารบก รุ่น พ.ศ. 2482 ออกรับราชการในตำแหน่งผู้บังคับหมวด พร้อมกับให้ครองยศเป็น "ร้อยตรี" ในทันที

ร้อยตรีสมบุญ ชุณหะวัณ ได้รับการบรรจุให้ดำรงตำแหน่งผู้บังคับหมวด กองพันทหารม้าที่ 1 รักษาพระองค์ เมื่อวันที่ 12 ธันวาคม 2483 และได้รับมอบหมายภารกิจให้ไปปฏิบัติหน้าที่ ณ สมรภูมิ จ.สุรินทร์

นับเป็นการก้าวสู่ **"สงครามจริง"** ตั้งแต่ก้าวพ้นจากโรงเรียนนายร้อยทหารบกเลยทีเดียว

ความจริง หาก ร้อยตรีสมบุญ คิดจะอาศัยอภิสิทธิ์อำนาจทางการเมืองและอำนาจทางการทหารจากทั้งจอมพลผิน และจอมพล ป. ไม่ต้องออกไปรบที่แนวหน้าก็ได้

แต่ว่าร้อยตรีสมบุญไม่เคยคิด และไม่ปรารถนาที่จะทำเช่นนั้น

"...เมื่อผมเป็นร้อยตรีต้องไปรบที่อินโดจีนทางด้านสุรินทร์ พี่ดม ก็เป็นห่วงเหลือเกิน คอยส่งอาหารกระป๋องให้อยู่เสมอ แต่ไม่เคยแม้แต่ครั้งเดียวที่จะใช้อิทธิพลวิ่งเต้นให้ย้ายผมกลับมารับหน้าที่ที่ปลอดภัย และสบาย"

แต่ถึงจะใช้อิทธิพลวิ่งเต้นอย่างไร ร้อยตรีสมบุญก็คงไม่ยอม เพราะสำหรับหนุ่มวัยยี่สิบซึ่งกำลังอยู่ในช่วงที่ฮึกเหิม ห้าวหาญ ย่อมพร้อมที่จะตะลุยเข้าไปในสมรภูมิรบอันแท้จริงไม่ว่าที่ไหน อันตรงกับบุคลิกนิสัยที่ชอบ **"ลุย"** อยู่แล้ว

โดยเฉพาะหนึ่งในศึกสงครามที่ดุเดือด ที่ทำให้ผู้บังคับบัญชาถูกยิงเสียชีวิตอย่างฉุกละหุก นายร้อย "สมบุญ" หรือ "พลเอกชาติชาย" ในวัยเพียง 19 ปี ต้องกระโดดเข้ารับผิดชอบในฐานะผู้บังคับบัญชาแทน ก่อนจะนำเหล่าทหารสู้รบอย่างทรหดในยุทธภูมิอันดุเดือดโดยต่อเนื่อง

จึงไม่แปลก ที่เพียงไม่กี่ปี ร้อยตรีสมบุญอาสาเข้าสู่สนามรบหลายแห่ง ไม่ว่าสมรภูมิสงคราม

อินโดจีน สมรภูมิสงครามมหาเอเชียบูรพา สมรภูมิสงครามเกาหลี ฯลฯ

"ตอนที่ผมเป็นนายร้อยตรี ร้อยโท ได้รบกันโชกโชนสมใจอยากและยากลำบากมาก ไปอยู่เชียงลับปีกขวาสุดของกองทัพไทยที่ประเทศพม่า...ตอนไปรบที่เขมรสมัยสงครามอินโดจีน ทำหน้าที่ทหารม้าลาดตระเวน ต้องไปอยู่ข้างหน้าก่อนหน่วยอื่น และต้องเอาตัวเราเป็นเป้าล่อ เหมือนการใช้ทหารม้าในสงครามไครเมีย" พล.อ.ชาติชายเล่าถึงชีวิตในวัยหนุ่มที่กำลังฮึกเหิมขณะนั้น

และด้วยสงครามที่ดุเดือดและเข้มข้นดังกล่าวนั้น ได้ทำให้เห็นร้อยตรีสมบุญ แข็งแกร่งบึกบึน สมชายชาตรีและเริ่มมีบุคลิกผู้นำอย่างผิดหูผิดตา

ระหว่างนั้นเอง นายทหารหนุ่มได้เปลี่ยนชื่อจาก **"สมบุญ"** มาเป็น **"ชาติชาย"** ตามนโยบายของท่านผู้นำจอมพล ป. พิบูลสงคราม ที่ชูนโยบายรัฐนิยมด้วยการรณรงค์ให้ใช้ชื่อที่มีลักษณะแบ่งแยก แจ่มชัด ระหว่างผู้หญิงกับผู้ชาย

"สมบุญ" จึงได้กลายเป็น **"ชาติชาย"** มาตั้งแต่บัดนั้น

ร้อยโทชาติชาย ได้เลื่อนยศขึ้นเป็น "ร้อยเอก" เมื่อวันที่ 15 กันยายน 2486 ตอนนี้ชีวิตก็เริ่มเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมือง ด้วยการก้าวเข้าไปเป็นหนึ่งในจำนวนสมาชิก **"ผู้ก่อการรัฐประหาร"** เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2490

การตัดสินใจครั้งนี้ ก็เนื่องจาก คณะผู้ก่อการ มี "บิดา" **พล.ท.ผิน ชุณหะวัณ** (ยศขณะนั้น) เป็นหัวหน้าผู้ก่อการ มี **พ.อ.เผ่า ศรียานนท์** (ยศขณะนั้น) "พี่เขย" เป็นผู้ให้การสนับสนุน ขณะเดียวกัน ยังมี **พ.ท.กฤช ปุณณกันต์** "เจ้านาย" ก็เข้าร่วมด้วย

ร.อ.ชาติชายจึงไม่มีเหตุผลใดๆ ที่จะลังเลในการเข้าร่วม ซึ่งถือว่าเป็นบาทก้าวแรกที่ พล.อ.ชาติชาย ก้าวเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมืองอย่างเต็มตัว

ในปีที่เข้าร่วมรัฐประหารนี้เอง ร.อ.ชาติชาย ก็ได้เลื่อนขึ้นครองยศ **"พันตรี"** และถูกส่งไปศึกษาวิชาการทหาร ณ โรงเรียนยานเกราะกองทัพบกสหรัฐ รัฐเคนตั๊กกี้ สหรัฐอเมริกา

พล.อ.ชาติชายเล่าอย่างภาคภูมิใจว่า **"ผมเรียนอยู่รุ่นเดียวกับ นายพลอเล็กซันเดอร์ เฮก ไปเรียนเกี่ยวกับรถถังเป็นครั้งแรกเลย"**

เมื่อสำเร็จการศึกษา พ.ต.ชาติชาย พำนักอยู่สหรัฐต่ออีก 1 ปี ปฏิบัติหน้าที่เป็นรองผู้ช่วยทูตฝ่ายทหารบก ณ สถานเอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงวอชิงตัน

จนปี พ.ศ. 2493 จึงเดินทางกลับประเทศไทย และเข้ารับตำแหน่งผู้บังคับกองพันทหารม้าที่ 1 รักษาพระองค์

อีกหนึ่งปีต่อมา ได้เลื่อนขึ้นดำรงยศเป็น พ.ท.ชาติชาย ซึ่งถือว่าประสบความสำเร็จรวดเร็วล้ำหน้าเพื่อนนายทหารจากโรงเรียนนายร้อยทหารบกรุ่นเดียวกันค่อนข้างมาก

ไม่ได้หยุดเพียงนั้น พ.ศ. 2497 ได้ยศ **"พันเอก"** และก้าวไปสู่ตำแหน่งรองผู้บังคับการโรงเรียนยานเกราะ โดยยังคงรักษาการเป็นผู้บังคับการกรมทหารม้าที่ 2 อีกตำแหน่งหนึ่งด้วย

ที่นี่เองพันเอกชาติชาย ได้นำความรู้ที่เล่าเรียนมาบุกเบิกการรบด้วย "ยานเกราะ" ยุคสมัยใหม่ ให้กองทัพบกอย่างกระตือรือร้น จน พ.ศ. 2498 ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้บังคับการ

โรงเรียนยานเกราะ

และอีก 1 ปีต่อมาคือปี 2499 ได้เลื่อนขึ้นครองยศเป็น **"พลจัตวา"**

เป็นพลจัตวาที่มีอายุเพียง 34 ปี ถือว่าหนุ่มที่สุดคนหนึ่งของเมืองไทย !

"ผมคิดว่า ผมเป็นนายทหารที่ได้มีส่วนสร้างกองทัพบก ผมได้สร้างไว้ให้เยอะทีเดียว โดยเฉพาะยานเกราะซึ่งตอนนั้นเป็นหน่วยที่ทันสมัยที่สุดของกองทัพบก เขาเรียกว่าห้องรับแขกของกองทัพบก ไม่ว่าทหารชาติไหนมาก็ต้องไปเยี่ยมทหารของผม"

นั่นคือบทสรุปของ พล.อ.ชาติชาย ว่าทำไมชีวิตทหารของตนเองจึงพุ่งโลดอย่างน่าอัศจรรย์เช่นนั้น

อย่างไรก็ตาม หากจะพูดถึงความสำเร็จในชีวิต ทั้งตั้งแต่ในวัยเด็ก ละเรื่อยมาถึงชีวิตในราชการทหาร พล.อ.ชาติชาย เชื่อมั่นอย่างยิ่งว่ามาจาก **"เลือดบิดา"** นั่นเอง

"บิดาของผมมิได้มีความรู้ทางการทหารอย่างยอดเยี่ยม ท่านเป็นทหารเหมือนทหารธรรมดาคนหนึ่ง แต่ผมเป็นลูก หรือบางครั้งผมมีความรู้สึกว่าผมมีอะไรใกล้ชิดกับท่านอย่างเร้นลับยิ่งกว่าลูก

จึงเรียนรู้ว่าสิ่งที่ท่านมีอย่างสูงสุดคือ **ความอดทนและซื่อสัตย์**

ผมถูกอบรมโดยทางตรงและทางอ้อมอยู่เสมอว่าให้มีความอดทนและความซื่อสัตย์

กับใคร

แน่นอนละ ต่อผู้มีพระคุณ บิดา มารดา ครูบาอาจารย์ ญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง ผู้บังคับบัญชา และครอบครัว

เมื่อผมอายุไม่ถึง 10 ขวบ ก็ถูกส่งไปอยู่โรงเรียนประจำเพื่อให้มีความอดทนต่อเหตุการณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งให้รู้จักช่วยตัวเอง จนกระทั่งเดี๋ยวนี้ผมจึงไม่เคยอยู่บ้านเดียวกับท่านเลย

ท่านรับราชการอยู่หัวเมือง แต่ผมเรียนหนังสืออยู่ในกรุงเทพฯ ได้พบกันเมื่อโรงเรียนหยุดเทอมหรือท่านมาราชการที่กรุงเทพฯเท่านั้น

ยิ่งเมื่อได้รับราชการทหาร ต่างคนต่างปฏิบัติหน้าที่ ต่างคนต่างไปรบ ต่างคนต่างมีงานคนละอย่างทำกันไป

แต่ผมมิได้มีความรู้สึกว่าห่างไกลจากท่านเลย เพราะความอดทน และความซื่อสัตย์ที่ท่านให้ไว้อิ่มอาบเข้าไปในตัวผมเสียเต็มที่แล้ว เมื่อถึงคราวจะใช้ความอดทนต่อเหตุการณ์ก็เหมือนบิดาอยู่ใกล้ผม

และความซื่อสัตย์นั้นท่านจ้องดูผมอย่างเอาจริงเอาจังที่สุด แม้จนกระทั่งบัดนี้ ผมจึงรู้สึกว่าท่านอยู่ใกล้ๆ ผมหรือหัวใจผม และไม่เคยได้จากผมไปเลย

ความอดทนและความซื่อสัตย์ที่ท่านได้พร่ำสอนอบรมให้ผมมีนั้น เป็นสมบัติอันมีค่ายิ่งเพราะก่อให้เกิดพลังและเป็นเกราะป้องกันอันแข็งแกร่ง

ทำให้ผมรอดและเจริญมาได้จนทุกวันนี้"

ท่ามกลางชีวิตทหารอันรุ่งโรจน์

พล.อ.ชาติชายก็ได้ก่อร่างสร้างครอบครัวของตนเอง ควบคู่ไปด้วย กับ น.ส.บุญเรือน โสพจน์ ครูสาวแห่งโรงเรียนอนุบาลละอออุทิศ แห่งวิทยาลัยครูสวนดุสิต

ท่านผู้หญิงบุญเรือน รู้จัก พล.อ.ชาติชาย ด้วยการแนะนำของหม่อมเจ้าหญิงโสพัส ดิศกุล ซึ่งเป็นครูโรงเรียนเดียวกัน ขณะที่ พล.อ.ชาติชาย ครองยศนายร้อยตรี แห่งกองพันทหารม้าที่ 1 รักษาพระองค์

"พบกันปั๊บ เขาก็ชอบแบบฮิตาชิ จากนั้นก็เขียนจดหมายมาเรื่อยๆ เราเองยังเป็นสาว ก็ไม่ได้คิดอะไรในเรื่องแต่งงานแต่งการหรอก แต่คุณชาติชายเขาหึงเขาเขียนมาต่อว่าเรื่อยเลย"

ท่านผู้หญิงบุญเรือน ฟื้นความหลังอันหวานชื่นนั้น

เมื่อฝ่ายชายเขียนต่อว่ามาบ่อยครั้งเข้า นางสาวบุญเรือนจึงนำความไปเล่าให้**คุณหญิงไสววงศ์ ทองเจือ** ผู้เป็นอาจารย์ปกครองของโรงเรียนอนุบาลละอออุทิศฟังเพื่อขอคำปรึกษา คุณหญิงไสววงศ์ ถามว่า **"เขาบอกเธอหรือเปล่าว่าจะแต่งงานด้วย"**

ท่านผู้หญิงบุญเรือน เผยความในใจของตนว่า **"ความที่ดิฉันเป็นคนเปิดเผย เป็นคนที่ไม่เคยเก็บอะไรไว้ ก็เขียนจดหมายเล่าถึงคำถามของคุณหญิงไสววงศ์ ให้คุณชาติชายรับทราบ พออ่านปั๊บเขาก็มาเลย"**

ขณะที่ พล.อ.ชาติชายเล่าว่า

"...ผมรีบไปบอกพี่ดมว่าเห็นจะต้องแต่งงานเสียแล้ว เพราะถ้าเป็นอะไรไปจะไม่มีคนสืบสกุล พี่ดมตกลงทันทีด้วยเหตุผล เพราะในพี่น้องห้าคน ผมเป็นผู้ชายคนเดียว และพี่ดมเป็นคนไปทำพิธีหมั้นต่ออาจารย์ไสววงศ์ ซึ่งเป็นผู้ปกครองของบุญเรือน โดยได้รับพระบรมราชานุญาตจากสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี" อย่างไรก็ตาม เพราะหน้าที่ราชการของฝ่ายชาย ทำให้การแต่งงานยังไม่ได้เกิดขึ้นในทันที

ท่านผู้หญิงบุญเรือนเล่าว่า **"คุณชาติชายต้องไปรบ ไม่ค่อยได้พบกัน ระหว่างนั้นก็เขียนจดหมายถึงกัน หมั้นกันไว้สักพักหนึ่งดูเหมือนจะถึง 4 ปี"**

๔๐ ปี แห่ง
ความรัก กล้ำกลืน อดทน และความรัก

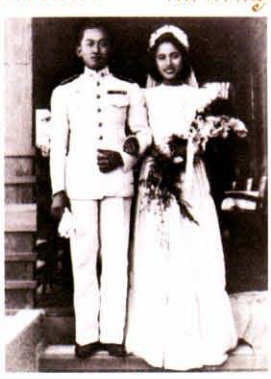

๒๓ พฤศจิกายน ๒๔๘๗

๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๒๗

แต่ที่สุด นางสาวบุญเรือน โสพจน์ กับฝ่ายชาย ซึ่งขณะนั้นเป็นนายร้อยเอกแล้ว ก็ได้เข้าสู่พิธีมงคลสมรส เมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน 2487 อันเป็นช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 พอดี

"พอแต่งงาน ลูกระเบิดลงเลย สะเก็ดระเบิดอันบ้าเร่งเลยกระเด็นมาตกอยู่ใกล้ๆ" ท่านผู้หญิงบุญเรือนเล่า

ช่วงเวลาอันประทับใจ ของคู่บ่าวสาว คือหลังจากแต่งงาน ร้อยเอกชาติชาย ซึ่งสังกัดกองพันทหารม้าที่ 1 รักษาพระองค์ ต้องออกไปปฏิบัติราชการภาคสนาม ณ ที่พักสนามชั่วคราวอำเภอแก่งคอย จ.สระบุรี ซึ่งก็ได้พาเจ้าสาวไปฮันนีมูนที่นั่นด้วย

พล.อ.ชาติชาย เล่าบรรยากาศอันหวานชื่นว่า

"ผมสั่งจ่าว่าให้สร้างบ้านหลังหนึ่งจะพาเมียไปฮันนีมูน ทหารหัวเมืองมันเก่งเรื่องนี้ครับ ทำให้อย่างดีเลย พื้นนี่เป็นฟากไม้ไผ่สวยทีเดียว และเตียงนี่ตั้งบนฟากไม่ได้ เพราะไม้ไผ่ ดังกอกแกก เพิ่งฮันนีมูนนะครับ มันก็ต้องมีเสียงกันบ้าง จ่าผมมันเก่ง มันเจาะพื้นเป็นวงกลมเลย แล้วเอาขาเตียงลอดลงไปวางกับพื้นให้เสร็จสรรพ ไม่มีเสียงเลยครับ"

ชีวิตอันหวานชื่นในค่ายทหาร ทำให้มีผลิตผลแห่งรักที่เกิดขึ้น คือ วันที่ 8 พฤศจิกายน 2488 หลังแต่งงานได้ 1 ปี ได้ลูกสาวคนแรก ตั้งชื่อให้ว่า **"วาณี ชุณหะวัณ"**

และอีก 2 ปีต่อมาได้ลูกผู้ชาย ผู้สืบสกุล ชุณหะวัณ ตามความปรารถนา

ให้ชื่อว่า **"ไกรศักดิ์ ชุณหะวัณ"**

ถือเป็นครอบครัวที่สมบูรณ์และมีความสุข

16 กันยายน พุทธศักราช 2500 เหตุการณ์ทางการเมืองได้เข้าพลิกผันชีวิตของ พลจัตวาชาติชาย ชุณหะวัณ ครั้งใหญ่

เมื่อ **จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์** ได้ก่อการรัฐประหารขึ้น

การรัฐประหารนั้น ไม่เพียงแต่จะทำให้**จอมพล ป. พิบูลสงคราม** และ **พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์** ต้องเดินทางออกนอกประเทศเท่านั้น

พลจัตวาชาติชาย ชุณหะวัณ ซึ่งเกี่ยวดองเป็นญาติของ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ พลอยได้รับ

"ผล" จากการรัฐประหารดังกล่าวด้วย

"ผมสนิทกับจอมพลสฤษดิ์มากนะครับ เที่ยวด้วยกันเกือบทุกคืน แต่ทีนี้เรื่องการเมืองเขาไม่ถูกกับพี่เผ่า ผมก็อยู่ในฐานะลำบาก อีกคนก็เป็นนาย อีกคนก็เป็นญาติ" พล.อ.ชาติชายเล่า

ขณะที่ท่านผู้หญิงบุญเรือน เสริมว่า **"วันที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ปฏิวัตินั้น จำได้ว่าคุณชาติชายเขาสวมเสื้อฮาวาย ที่จริงเขาวางตัวเป็นกลางไม่ยอมเล่นด้วยกับฝ่ายไหน แต่สองวันให้หลังก็มีคำสั่งให้ไปรายงานตัวกับคณะปฏิวัติ และมีคำสั่งให้ไปเป็นทูตในประเทศอาร์เจนตินา**

จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ คงคิดว่าถ้าปล่อยคุณชาติชายไว้ก็จะเป็นอันตรายเพราะเป็นคนคุมกำลังทหารไว้ ในตอนนั้นคุณชาติชายเขาคุมกองกำลังยานเกราะ"

พลจัตวาชาติชาย ชุณหะวัณ และครอบครัว รวม 4 ชีวิต จึงต้องถูกส่งไปยังกรุงบูเอโนสไอเรส ประเทศอาร์เจนตินา เพื่อรับตำแหน่งเป็นอุปทูตไทย ณ สถานเอกอัครราชทูตประจำประเทศอาร์เจนตินา

นับเป็นการเปลี่ยนแปลงชีวิตการงานอย่างชนิดพลิกกลับ คือจากชีวิตทหารที่ถือเอาวินัยเป็นหลัก กลายเป็นชีวิตนักการทูตที่ต้องใช้ฝีปากและวาทะเป็นหลัก

พลจัตวาชาติชายต้องปรับตัวขนานใหญ่กับชีวิตที่พลิกผันไป

แต่กระนั้นการไปรับตำแหน่งอุปทูตไทยดังกล่าวกลับกลายเป็นช่วงที่มีความสุขสำหรับครอบครัวชุณหะวัณอย่างไม่คาดฝัน

ท่านผู้หญิงบุญเรือนเล่าว่า

"เราย้ายไปอยู่อพาร์ตเมนต์โก้หรูมาก มีคนขับรถแล้วก็มีบ้านหลังใหญ่ เป็นคันทรี่เฮาส์ และคอกม้า อยู่ที่กรุงบูเอโนสไอเรส ในตอนนั้นเรามีชีวิตที่ค่อนข้างหรูหรา พากันไปดูโอเปร่า ไปกินอาหารดีๆ เรื่องอย่างนี้ไม่มีใครทำได้เหมือน"

อย่างไรก็ตามท่ามกลางความสุขดังกล่าว ท่านผู้หญิงบุญเรือนดูจะเข้าใจคู่ชีวิตดีที่สุด เพราะขณะที่ พลจัตวาชาติชายมุทำงาน ทำกิจกรรมต่าง ๆ มากมาย แต่ดูเหมือนจะเป็นการมุทำงาน เพื่อ **"ชดเชย"** อะไรบางอย่าง

"คุณชาติชายเขาได้รับคำชมเชยว่าเป็นทูตดีเด่น ดิฉันคิดเอาเองว่าที่คุณชาติชายเขาต้องทำอย่างนั้น เพราะเขากลัวคิดถึงบ้านเลยต้องมีกิจกรรม หาเรื่องทำโน่นทำนี่อยู่ตลอดเวลา" ท่านผู้หญิงบุญเรือนเล่าอย่างเข้าใจในตัวสามี

ซึ่งก็เป็นความเข้าใจ **"คู่ชีวิต"** อย่างทะลุปรุโปร่งยิ่ง เพราะการที่ พล.อ.ชาติชาย ต้องทำโน่นทำนี่ **"ไม่หยุด"** ก็เนื่องจากคาดการณ์แล้วว่าจะต้องใช้ชีวิตในต่างแดนอย่างยาวนานแน่นอน

ก็เป็นเช่นนั้นจริงๆ พล.อ.ชาติชาย ต้องใช้ชีวิตนักการทูตอย่างต่อเนื่องยาวนานถึง 15 ปีทีเดียว

หากลำดับเป็นห้วงเวลา จะได้ช่วงเวลาดังต่อไปนี้ 22 กุมภาพันธ์ 2503 เป็นอัครราชทูตประจำสาธารณรัฐอาร์เจนตินา, 20 กันยายน 2503 เอกอัครราชทูตวิสามัญ ประจำสาธารณรัฐอาร์เจนตินา, 18 มีนาคม 2506 เป็นอัครราชทูต ประจำสาธารณรัฐออสเตรีย, 16 มิถุนายน 2506 เอกอัครราชทูตวิสามัญผู้มีอำนาจเต็ม ประจำสาธารณรัฐออสเตรีย, 19 พฤศจิกายน 2508 เอกอัครราชทูตวิสามัญผู้มีอำนาจเต็ม ประจำสาธารณรัฐตุรกีอีกตำแหน่งหนึ่ง, 20 ธันวาคม 2510 เป็นเอกอัครราชทูตวิสามัญผู้มีอำนาจเต็ม ประจำสมาพันธ์สวิตเซอร์แลนด์, 7 กุมภาพันธ์ 2511 ยังเป็นรัฐทูตวิสามัญ และอัครราชทูตผู้มีอำนาจเต็ม ประจำสหพันธ์สาธารณรัฐยูโกสลาเวีย และ 6 กรกฎาคม 2513 เป็นเอกอัครราชทูตวิสามัญผู้มีอำนาจเต็ม ประจำรัฐวาติกันอีกตำแหน่งหนึ่งด้วย

พล.อ.ชาติชายเล่าถึงช่วงเวลาอันยาวนานดังกล่าวว่า **"15 ปีที่ผมเป็นทูตอยู่อาร์เจนตินา 6 ปี ออสเตรีย 5 ปี แล้วก็ที่สวิตเซอร์แลนด์ อีก 4 ปีครึ่ง ผมคิดว่าผมเป็นคนหนึ่งที่มีเพื่อนมากที่สุด**

พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เข้ารับตำแหน่งเอกอัครราชทูตประจำกรุงวาติกัน

ในยุโรป ทุกวันนี้เพื่อนฝูงที่มีอยู่ก็ไม่ได้ทิ้ง ยังไปมาหาสู่กันเสมอ"

นอกจากเพื่อนแล้ว พล.อ.ชาติชายยังได้เข้าถึงขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรมประเพณีของชาติที่เข้าไปเป็นทูตอย่างลึกซึ้ง

และที่สำคัญคือ ได้เปลี่ยนแปลงแนวคิดของ พล.อ.ชาติชายที่เคยติดยึดในกรอบของทหารไปสู่เสรีนิยม อย่างเต็มตัว ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อ พล.อ.ชาติชายมาก

"ถ้าผมไม่ได้ไปอยู่เมืองนอก 15 ปี ตามที่ท่านจอมพลสฤษดิ์ส่งไป ผมคงโง่ตายเลย คงร่วมปฏิวัติกับเขาไม่รู้กี่ครั้ง พอไปเห็นเมืองนอกเมืองนาเค้าอยู่กันอย่างไร ความคิดเลยเปลี่ยนแปลง ได้เรียนรู้วิชาการทูต เศรษฐกิจ อุตสาหกรรม และการใช้พลังงานปรมาณูเพื่อสันติ"

นอกเหนือจากแนวคิดที่เปลี่ยนแปลงไปแล้ว สิ่งที่สร้างความปลาบปลื้มให้กับ พล.อ.ชาติชายมากที่สุดในชีวิตการเป็นนักการทูตของตนเองก็คือเหตุการณ์ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินเยือนกรุงเวียนนาแห่งออสเตรีย

พล.อ.ชาติชายเล่าว่า

"ตอนนั้นผมบินไปเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่อังกฤษ พระองค์รับสั่งว่า ชาติชาย เอาเพลงที่ฉันแต่งไปเข้าคอนเสิร์ตไปเล่นที่เวียนนาดูซิ แล้วพระองค์ก็เอาสกอร์มา 300 กว่าหน้าประทานให้ ผมก็ไปปรึกษากับท่านศาสตราจารย์เอ็ดดี้ คาร์ล ซึ่งเป็นศาสตราจารย์อยู่ที่สถาบันดนตรีแห่งกรุงเวียนนา ก็ทำงานกันอยู่สองอาทิตย์ เพื่อเตรียมคอนเสิร์ตพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นงานใหญ่โตมาก"

"ผมให้วงของกุรเธอร์ ออร์เคสตร้า ฟิลฮาร์โมนีเป็นผู้บรรเลง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถเสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรคอนเสิร์ตนี้ด้วย ผู้คนล้นหลาม เอาวัลเบิร์กคอนดัคเตอร์ที่มีชื่อเสียงมากที่สุดคนหนึ่งของโลกจากคาร์เนกี้ ฮอลล์ แห่งนิวยอร์กมาเป็นวาทยกร แล้วผมก็ให้เอ็มมี่ ลูกร้องเพลงสายฝน ออตโต้ ไวเนอร์ ร้องเพลงยามเย็น คนฟังปรบมือไม่หยุดเลย ต้องเล่นซ้ำจนเลยเวลาไป 17 นาที คนไม่ยอมเดินออกจากโรงเลย"

"พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพอพระทัยเป็นอย่างมาก ได้รับสั่งกับผมในตอนหลังว่าเป็นความตั้งใจของฉันที่อยากให้เพลงของฉันมาเล่นที่เวียนนา ในวันรุ่งขึ้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้รับปริญญาเอกทางดนตรีและได้รับการจารึกพระปรมาภิไธยลงบนหินอ่อนที่ฝาผนังของสถาบันดนตรี เป็นองค์ที่ 21 สถาบันดนตรีแห่งนี้ของเวียนนาตั้งมานานถึง 156 ปีแล้ว"

ขณะที่ **พิชัย วาศนาส่ง** วุฒิสมาชิก ให้ภาพของนักการทูตของ พล.อ.ชาติชายอีกด้านหนึ่งว่า

"เมื่อท่านย้ายไปอยู่กรุงเวียนนา ประเทศออสเตรีย ผมไปเยี่ยมคำนับท่าน ด้วยความเคารพในน้ำใจ และเห็นใจที่มีผู้พรากท่านจากบ้านเมืองที่ท่านรักและห่วงใย

มีผู้เล่าว่าท่านเอกอัครราชทูตไทยในกรุงเวียนนาผู้นี้เป็นที่เลื่องลือว่าสง่างาม เมื่อขี่ม้าที่ท่านนำมาจากอาร์เจนตินาในป่าของกรุงเวียนนา

และที่กรุงเวียนนานั่นแหละ ท่านขับรถเฟอรารี่ที่พินิน เฟอรินา นักออกแบบรถสร้างรถเฟอรารี่เหมาะกับร่างกายของท่านเอกอัครราชทูตมาก ผมมีโอกาสนั่งไปกับท่าน เมื่อจอดรถกลางเมือง แม้คนออสเตรียก็ยังล้อมเฟอรารี่สีแดงสด ประดุจว่ารถยนต์สปอร์ตของท่านเอกอัครราชทูตชาติชายเป็นงานศิลปะชิ้นเอกของโลกทีเดียว

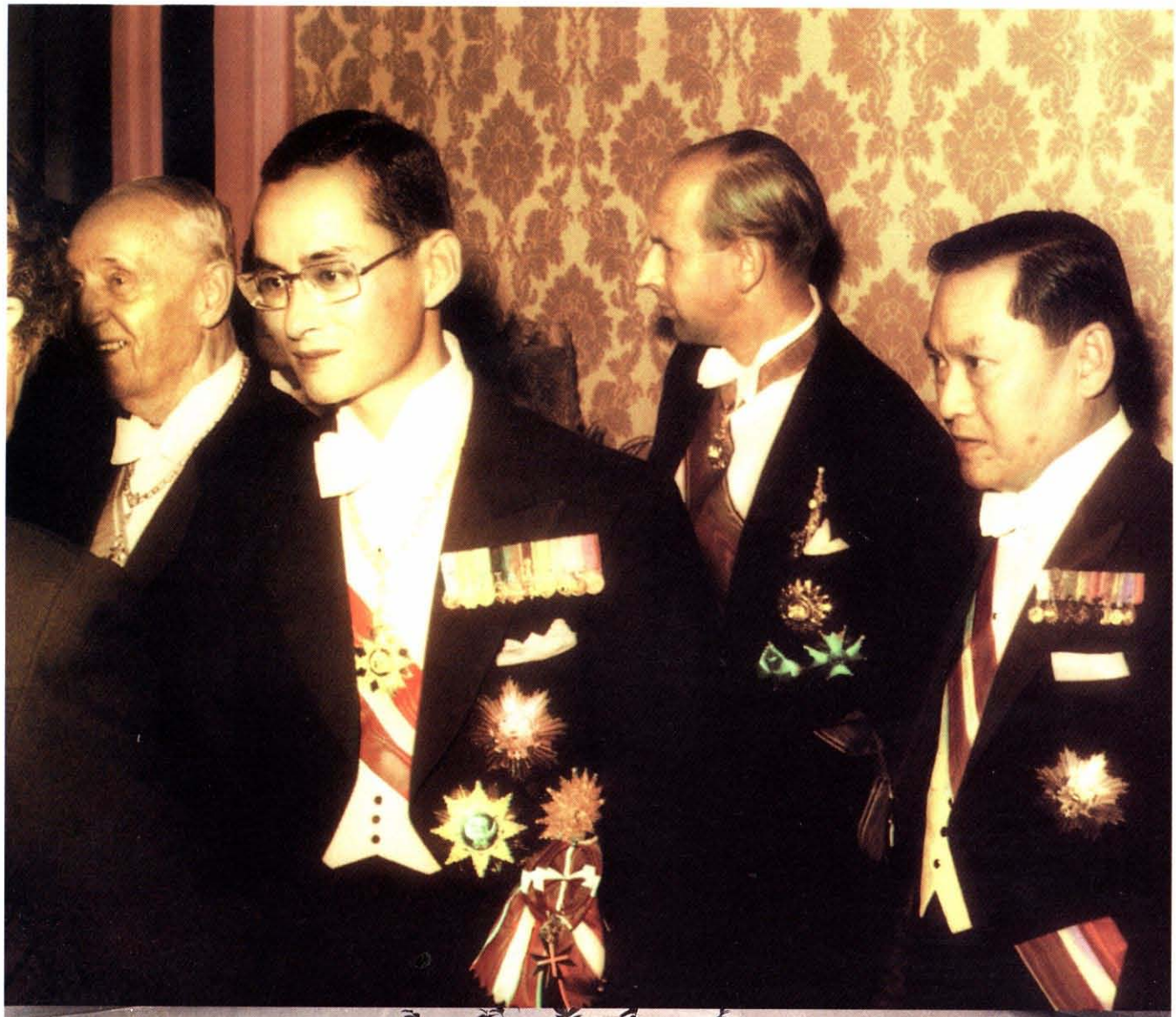

ท่านรักษาหน้าตาของคนไทยได้อย่างสมบูรณ์แบบ บรรดารัฐมนตรีและเอกอัครราชทูตจากประเทศอื่นๆ ในออสเตรียล้วนเคารพนับถือและยกย่องท่าน โดยเฉพาะความโอบอ้อมอารี เช่นการเช่าบ๊อกซ์ฟังอุปรากรไว้ทั้งปี แล้วก็ออกบัตรเชิญผู้ใหญ่ของออสเตรียหรือเอกอัครราชทูตประเทศที่เป็นมิตรไปใช้บ๊อกซ์ในโรงอุปรากรสำคัญของกรุงเวียนนา บ๊อกซ์ดังกล่าวอยู่ชิดกับบ๊อกซ์ของพระเจ้าแผ่นดิน มองเห็นอุปรากรได้ชัดเจน ผมได้ใบบุญเข้าไปนั่งดูอุปรากรเรื่องสำคัญของโมซาร์ท ยังจำได้ไม่รู้ลืม"

จึงกล่าวได้ว่า สำหรับ พล.อ.ชาติชายไม่ว่าจะบทบาทใด ถ้าพูดถึงที่สุดแล้ว 15 ปีแห่งชีวิตนักการทูตของ พล.อ.ชาติชาย ถือเป็นช่วงที่คุ้มค่าที่สุดทีเดียวแม้จะเป็นช่วงชีวิตที่ไม่ได้เลือกเองก็ตาม

ปีพุทธศักราช 2515 ระหว่างที่ พลจัตวาชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นเอกอัครราชทูตวิสามัญผู้มีอำนาจเต็มประจำนครเจนีวา สวิตเซอร์แลนด์ ได้รับคำสั่งจาก รัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร ให้เดินทางกลับประเทศไทย เพื่อเข้ารับตำแหน่ง อธิบดีกรมการเมือง กระทรวงการต่างประเทศ

อันถือเป็นการหวนคืนสู่บ้านเกิด หลังที่จากไปถึง 15 ปีเต็ม

จอมพลถนอม กิตติขจร อธิบายถึงเหตุผลที่เรียกตัว พลจัตวาชาติชาย กลับครั้งนั้นว่า

"เมื่อผมได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแล้ว ได้มีโอกาสไปเยือนประเทศต่างๆ ในทวีปยุโรป จึงได้พบคุณชาติชาย เราได้รับทราบจากกระทรวงการต่างประเทศว่า คุณชาติชายเป็นเอกอัครราชทูตที่ได้ทำประโยชน์แก่ประเทศชาติ เป็นที่เชิดหน้าชูตาของคนไทยในต่างประเทศคนหนึ่ง

ในครั้งนั้นคุณชาติชายขอร้องว่าอยู่ต่างประเทศมานานแล้ว จะขอกลับบ้านเสียที คุณป๋าผิน (จอมพลผิน ชุณหะวัณ) ก็ขอร้องกับผมด้วย ดังนั้นเมื่อผมกลับมาประเทศไทยแล้ว เห็นว่าคุณชาติชายจะช่วยผมในด้านต่างประเทศได้มาก จึงได้ให้กลับมาเป็นอธิบดีกรมการเมือง กระทรวงการต่างประเทศ"

ขณะที่ พล.อ.ชาติชาย สรุปชีวิตที่ก้าวมาถึงจุดนี้ว่า

"เมื่อผมเป็นทหารผมก็ชอบ เมื่อผมเป็นนักการทูตผมก็ชอบ ในฐานะของทหารผมคิดว่าผมเป็นทหารคนหนึ่งที่ได้มีส่วนในการสร้างกองทัพบก เมื่อผมมาเป็นทูตผมก็พอใจชีวิตการเป็นทูต ผมก็ไม่แพ้ใครในกระทรวงการต่างประเทศที่เป็นลูกหม้อ ผมเป็นคนนอกก็จริงอยู่ แต่ผมก็เป็นคนนอกคนแรกที่ย้ายจากตำแหน่งทางการเมืองมาเป็นตำแหน่งประจำในกระทรวงการต่างประเทศ ผมเป็นอธิบดีกรมการเมือง ซึ่งถือกันว่าเป็นตำแหน่งที่สำคัญที่สุด"

ชีวิตของ พลจัตวาชาติชาย ที่หวนกลับคืนมาสู่ประเทศไทยคราวนี้ เป็นจุดเริ่มต้นสู่ความรุ่งโรจน์อีกครั้ง

แต่ความรุ่งโรจน์ดังกล่าว ไม่ใช่เส้นทางชีวิตทหาร

ไม่ใช่เส้นทางนักการทูต

หากแต่เป็นเส้นทาง "การเมือง" ต่างหาก

กล่าวคือ เมื่อ พลจัตวาชาติชาย ดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมการเมืองอยู่กระทั่งเมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2515 จอมพลถนอม นายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศขณะนั้นได้แต่งตั้ง พล.จ.ชาติชาย ให้เข้าดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ

ถือเป็นเบื้องบาทแรกที่ พลจัตวาชาติชาย ก้าวสู่ตำแหน่งทางการเมืองระดับสูง นอกเหนือจากที่เคยเป็นสมาชิกคณะรัฐประหาร สมาชิกพรรคเสรีมนังคศิลา และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ 2 อันเป็นสภาแต่งตั้งมาก่อนหน้านี้

นอกจากนี้ยังได้รับพระราชทานเลื่อนยศขึ้นเป็น **พล.ต.ชาติชาย ชุณหะวัณ** ด้วย

มีเหตุการณ์อันน่าตื่นเต้นระหว่างที่ พล.ต.ชาติชาย ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศที่น่าบันทึกไว้ด้วย

กล่าวคือเมื่อปี พ.ศ. 2515 มีกลุ่มผู้ก่อการร้าย **"กันยายนทมิฬ"** ซึ่งเป็นกองโจรอาหรับได้บุกเข้ายึดสถานทูตอิสราเอลในไทย จับนักการทูตอิสราเอลเป็นตัวประกัน 6 คน พล.ต.ชาติชาย ได้เข้าไปคลี่คลายสถานการณ์ครั้งนั้น โดยอาสาเสี่ยงตายเข้าไปเจรจากับกองโจรอาหรับในสถานทูตอิสราเอลด้วยตนเอง

ด้วยความกล้าหาญและวาทศิลป์อันเป็นเลิศ ทำให้สามารถช่วยเหลือตัวประกันทั้ง 6 คนได้อย่างปลอดภัย เป็นที่ชื่นชมทั้งในประเทศและต่างประเทศ

จอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศขณะนั้น เล่าเหตุการณ์นั้นว่า

"คุณชาติชายได้ช่วยงานผมหลายประการ โดยเฉพาะครั้งที่มีเหตุการณ์ที่ผู้ก่อการร้ายแบล็กเซปเทมเบอร์ จับตัวประกันไว้ในสถานทูตอิสราเอล ผมได้มอบหมายให้ พล.อ.อ.ทวี จุลละทรัพย์ และคุณชาติชาย เข้าไปเป็นผู้แทนเจรจากับคณะผู้ก่อการร้ายแบล็กเซปเทมเบอร์ในสถานทูตอิสราเอล การเจรจาครั้งนั้นทางรัฐบาลได้แจ้งผู้ก่อการร้ายว่าวันนั้นเป็นวันสำคัญของชาติ เพราะเป็นวันสถาปนาสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร ขออย่าให้มีเหตุการณ์ร้ายแรงจนต้องเสียเลือดเนื้อกันเลย และด้วยพระบารมีแห่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทำให้ผู้ก่อการร้ายปล่อยตัวประกัน และยอมเดินทางออกนอกประเทศ โดยเสธ.ทวีและคุณชาติชายได้เดินทางไปส่งด้วย"

วีรกรรมดังกล่าว ทำให้ พล.อ.ชาติชาย ได้รับพระราชทานเหรียญกล้าหาญจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นที่ปลาบปลื้มแก่ตนเองและครอบครัว "ชุณหะวัณ" อย่างยิ่ง

หลังเหตุการณ์ **"วันมหาวิปโยค"** ที่นักศึกษาประชาชนร่วมกันเรียกร้องรัฐธรรมนูญ 14 ตุลาคม 2516

แม้ พล.ต.ชาติชาย จะเป็นรัฐมนตรีในรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร ที่ถูกพลังประชาชน

โค่นล้มจนต้องเดินทางออกนอกประเทศ พร้อมกับ จอมพลประภาส จารุเสถียร และ พ.อ.ณรงค์ กิตติขจร ก็ตาม

แต่ พล.ต.ชาติชาย กลับไม่ได้รับผลกระทบกระเทือนใดๆ

ตรงกันข้าม เมื่อ**นายสัญญา ธรรมศักดิ์** องคมนตรี และอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และจัดตั้งรัฐบาลขึ้น เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2516

ปรากฏว่ามีชื่อ พล.ต.ชาติชาย ในตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศด้วย

แสดงให้เห็นถึง ฝีมือ และผลงานของ พล.ต.ชาติชายเป็นที่ยอมรับ จนลอยอยู่เหนือความขัดแย้งทางการเมืองใดๆ

ระหว่างนี้เอง ประเทศไทยต้องประสบปัญหาพลังงานอันเนื่องจากวิกฤตน้ำมันโลก พล.ต.ชาติชาย ก็ได้ก้าวเข้าไปมีบทบาทสำคัญในการคลี่คลายปัญหานี้

"ในช่วงปี พ.ศ. 2516 และ 2517 เป็นช่วงที่ประเทศไทยต้องถูกกระทบกระเทือนจากวิกฤตราคาน้ำมันโลกถีบตัวสูงขึ้นอย่างมาก ผมได้เดินทางไปประเทศจีนเป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ. 2516 ทั้งๆ ที่ไม่ได้มีสัมพันธไมตรีทางการทูต เพื่อเจรจาซื้อน้ำมันจากประเทศจีน และประเทศจีนได้ตกลงขายน้ำมันไฮสปีด ดีเซลให้กับประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2517 จำนวน 5 หมื่นตัน ในราคามิตรภาพ เป็นราคาถูกกว่ากันเป็น 3 เท่าในระยะนั้น"

นอกเหนือจากน้ำมันราคาถูกแล้ว พล.ต.ชาติชายบอกว่านั่นเป็นจุดสำคัญของการเริ่มต้นดำเนินนโยบายต่างประเทศที่ "แตกต่าง" จากเดิมเป็นอย่างมาก

"การซื้อขายน้ำมันในครั้งนั้น เท่ากับเป็นการปูพื้นฐาน นำไปสู่การฟื้นฟูทางการทูตระหว่างไทยกับจีนในปีต่อ ๆ มา" พล.ต.ชาติชาย สรุป

ท่ามกลางความสำเร็จในหน้าที่รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศนั้น ไม่ได้ทำให้ พล.ต.ชาติชาย หยุดยั้งตัวเองไว้เพียงเท่านั้น หากแต่ได้ตัดสินใจแน่วแน่ที่จะก้าวเดินไปบนถนนการเมืองด้วยลำแข้งของตนเอง

ดังนั้น เมื่อวันที่ 5 ตุลาคม 2517 จึงได้ลาออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ แล้วร่วมมือกับ **"พี่เขย" พล.ต.ประมาณ อดิเรกสาร** และเพื่อนของพี่เขย คือ **พล.ต.ศิริ สิริโยธิน** จัดตั้ง **"พรรคชาติไทย"** ขึ้น

โดยจดทะเบียนกับนายทะเบียนเป็นพรรคการเมืองสมบูรณ์แบบเมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2517

พล.ต.ประมาณเป็นหัวหน้าพรรค ส่วน พล.ต.ชาติชายเข้าดำรงตำแหน่งเลขาธิการพรรค และนำพรรคเข้าแข่งขันในการเลือกตั้งทั่วไป วันที่ 26 มกราคม 2518

พล.ต.ชาติชาย ได้เลือกลงสมัครรับเลือกตั้ง ที่ จ.นครราชสีมา เพราะที่นี่ จอมพลผิน ชุณหะวัณ ผู้เป็นบิดา เคยดำรงตำแหน่งทางการที่สูงสุดในจังหวัดนี้ มีผลงานช่วยเหลือประชาชนมายาวนาน

นอกจากนี้ จ.นครราชสีมา ถือเป็นจังหวัดทหาร พล.ต.ชาติชายเองก็มีเลือดทหารเข้มข้น ตั้งแต่รุ่นบิดาตกทอดมาถึงตน และอีกอย่างตระกูลชุณหะวัณ และกลุ่มราชครู มีธุรกิจร่วมกับพ่อค้าเชื้อสายจีนในจังหวัดอย่างแนบแน่นยาวนาน นครราชสีมาจึงเหมาะสมต่อการลงสมัคร ส.ส. ครั้งแรก

ซึ่ง พล.ต.ชาติชาย ก็ตัดสินใจถูกต้องเพราะสามารถได้รับเลือกตั้งเข้ามาเป็น ส.ส. เมื่อวันที่ 26 มกราคม 2518 เป็น 1 ในจำนวน ส.ส. ทั่วประเทศ 269 คนอย่างสมภาคภูมิ

ขณะที่ พรรคชาติไทยได้ ส.ส. ทั่วประเทศมาทั้งสิ้น 28 คน ซึ่งก็น่าพอใจพอสมควรสำหรับการเลือกตั้งครั้งแรกของพรรคการเมืองใหม่ จากนั้นได้ร่วมจัดตั้งรัฐบาล "สหพรรค" กับ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช

พล.ต.ชาติชายก้าวเข้ารับตำแหน่ง **"รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ"** ในรัฐบาล

ของ **ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช** อย่างเต็มภาคภูมิ

และนี่เองทำให้ พล.ต.ชาติชายมีส่วนสานต่อการสร้างประวัติศาสตร์ครั้งสำคัญ ในการฟื้นสัมพันธไมตรีกับสาธารณรัฐประชาชนจีน หลังจากหยุดชะงักลงตั้งแต่ พ.ศ. 2492 เมื่อจีนเปลี่ยนแปลงการปกครองไปสู่ระบอบคอมมิวนิสต์

ความพยายามของ พล.ต.ชาติชายและคณะประสบความสำเร็จอย่างงดงาม จนทำให้รัฐบาลภายใต้การนำของ พล.ต.ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช สามารถสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนอย่างเป็นทางการได้อีกครั้ง เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2518

และ พล.ต.ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ รวมทั้ง พล.ต.ชาติชาย และคณะผู้แทนไทยได้เดินทางไปเยือนจีนอย่างเป็นทางการในเวลาต่อมา

พล.ต.ชาติชาย กล่าวถึงแรงจูงใจในการดำเนินการเรื่องนี้ว่า

"ผมมีความคิดเห็นนานมาแล้วว่าในอนาคตของเอเชียอาคเนย์จะหนีกำลัง 3 มหาอำนาจนี้ไปไม่พ้น คือ จีน อเมริกา และรัสเซีย เพราะฉะนั้น ทำอย่างไรจึงจะทำให้ประเทศเรามีความปลอดภัยเอาตัวรอดให้ได้ มันมีอยู่ 3 ขาหยั่ง เราต้องยืนให้ดี อย่าให้ชิดข้างไหน อย่าให้ห่างข้างไหนมากเกินไป ความคิดนี้ผมมีมา 20 กว่าปีแล้ว และก็ติดต่อกันเรื่อยมา และก็มีโอกาสติดต่อกับจีนมาก ตอนที่ผมเป็นทูตอยู่ทางยุโรป"

"เรายังมีความฝังหัวอยู่กับทัศนคติเก่า ในคนบางพวกบางกลุ่มยังเข้าใจว่าจีนพยายามเคลื่อนที่ลงทางใต้เพื่อรุกรานประเทศทางเอเชียอาคเนย์ ขณะที่สภาพความเป็นจริงหน้าที่สำคัญอย่างที่สุดของจีนคือการหาเลี้ยงประชาชน อาจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ท่านมองการณ์ไกลมาก ท่านวางแนวทางเอาไว้ให้ผม เราต้องใช้เวลาถึง 3 ปีที่จะอธิบายให้ประชาชนเข้าใจสภาพของจีน มีบางคนที่เป็นผู้หลักผู้ใหญ่หาว่าผมกับคุณบุญชู โรจนเสถียร เป็น

สังคมนิยมไปเสียแล้ว"

นายอานันท์ ปันยารชุน อดีตนายกรัฐมนตรี เล่าถึงเกร็ดแห่งความพยายามฟื้นฟูความสัมพันธ์กับประเทศจีนของ พล.ต.ชาติชาย อย่างน่าสนใจว่า

"ในสมัยที่ท่านดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ภายใต้นายกรัฐมนตรี ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นระยะที่มีความผันผวนในเรื่องการเมืองระหว่างประเทศเป็นอย่างมาก ท่านรัฐมนตรีฯรับสภาพความเป็นจริง และมองเห็นความจำเป็นที่จะปรับปรุงนโยบายต่างประเทศของเมืองไทย ให้สอดคล้องกับความจริง และการเปลี่ยนแปลงศูนย์อำนาจของโลก โดยเฉพาะเอเชีย

คือความริเริ่มที่จะปรับความสัมพันธ์กับสาธารณรัฐประชาชนจีน และประเทศในแหลมอินโดจีน ขณะเดียวกันก็พยายามลดการพึ่งพาพาอาศัยสหรัฐลง อันเป็นจุดเริ่มต้นของการปรับปรุงนโยบายต่างประเทศครั้งใหญ่ของไทย

ผมยังจำได้ดีว่า เมื่อรัฐบาลไทยเรียกตัวผมจากวอชิงตันกลับมากรุงเทพฯ ชั่วคราว เพื่อเป็นการประท้วงรัฐบาลอเมริกันในกรณีมายาเกซ วันหนึ่งท่านได้เรียกผมเข้าไปห้องทำงาน และพูดอย่างหน้าตาเฉยว่าจะส่งผมไปเมืองจีน เพื่อไปเจรจาเปิดสัมพันธ์ทางการทูต

คำแรกที่ผมถามท่านก็คือ นโยบายของรัฐบาลไทยแน่ชัดแล้วหรือ ท่านบอกว่า ท่านนายกฯ คึกฤทธิ์ ให้ความเห็นชอบแล้ว

ผมถามต่อไปว่าแล้วสภาความมั่นคงแห่งชาติ เห็นด้วยหรือไม่

ท่านตอบง่ายๆ ว่าไม่ต้องถามเขาหรอก ขืนถามไปก็ถูกคัดค้านแน่ เหตุการณ์นี้แสดงถึงภาวะการเป็นผู้นำที่กล้าตัดสินใจ และมีความเชื่อมั่นในทิศทาง และแนวนโยบายต่างประเทศ"

อย่างไรก็ตาม ท่ามกลางความสำเร็จในการดำเนินนโยบายต่างประเทศดังกล่าว รัฐบาลสหพรรคของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ซึ่งบริหารราชการได้เพียง 9 เดือน 29 วัน กลับต้องถึงกาลอวสาน ด้วยการยุบสภาลงเมื่อวันที่ 12 มกราคม 2519 เพราะเกิดความแตกแยกในรัฐบาลอย่างหนัก และมีการเลือกตั้งใหม่เมื่อวันที่ 4 เมษายน 2519

คราวนี้พรรคชาติไทยได้รับเลือกเข้ามา 56 คน พล.ต.ชาติชาย ยังคงเป็นหนึ่งในจำนวน ส.ส. 11 คนของ จ.นครราชสีมา และได้นำพรรคเข้าร่วมจัดตั้งรัฐบาลกับพรรคประชาธิปัตย์ ธรรมสังคม และสังคมชาตินิยมอีกครั้ง

แต่ พล.ต.ชาติชาย ได้หลุดออกจากวงจรของกระทรวงการต่างประเทศ ไปดำรงตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม ด้วยความสมัครใจ เมื่อวันที่ 21 เมษายน 2519 ถือ

เป็นการเปลี่ยนสายงานไปสู่ภาคอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นงานท้าทายอย่างใหม่

พล.อ.ชาติชาย สรุปความรู้สึกตนเองต่อ ตำแหน่ง "รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม" ว่า

"ตอนมาเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เราก็สามารถทำให้ประเทศไทยปลอดภัยได้ ใครๆ บอกกันว่า ไซ่ง่อนแตก เวียงจันทน์แตก พนมเปญแตก กรุงเทพฯ จะแตกไปด้วย ตามทฤษฎีโดมิโน ก็ไม่แตก เป็นเพราะว่าเราดำเนินนโยบายต่างประเทศได้ถูกต้อง... ทีนี้มาเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม ดีใจที่สุดก็คือการพบน้ำมัน ผมเป็นคนขอพระราชทานนามของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถว่า สิริกิติ์ ออยล์ ฟิลด์ การพบก๊าซที่ภาคอีสานอีก ก็สมัยผมเป็นรัฐมนตรี

ผมภูมิใจที่เราได้พบทั้งน้ำมันและก๊าซ"

ต่อมาได้เกิดเหตุการณ์นองเลือด 6 ตุลาคม 2519 พล.ร.อ.สงัด ชลออยู่ ได้ร่วมกับนายทหาร 3 เหล่าทัพ ในนามคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน ทำรัฐประหารโค่นล้มรัฐบาล ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ประกาศยุบสภาผู้แทนราษฎร ยกเลิกพรรคการเมือง ประกาศกฎอัยการศึก

ยังผลให้พรรคชาติไทย จำเป็นต้องยุติบทบาททางการเมืองของตนเองลงไป โดยปริยาย เช่นเดียวกับ พล.ต.ชาติชาย ที่ต้องหันเหไปสู่ภาคธุรกิจการค้า โดยเข้าไปดำรงตำแหน่งประธานกรรมการ 1)บริษัทเอราวัณ ทรัสต์ 2)บริษัทเอราวัณอินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด 3)บริษัทน้ำมันเอราวัณ จำกัด 4)บริษัทเอราวัณ-ปฐมา ซีเคียวตี้ จำกัด 5)บริษัทแอมเฮิร์สท์ (ประเทศไทย) จำกัด 6)บริษัทสยามอเมริกา จำกัด

ขณะเดียวกันก็ดำรงตำแหน่ง นายกสมาคมนักเรียนเก่าภาคพื้นยุโรป และนายกสมาคมมิตรภาพไทย-จีน ควบคู่ไปด้วย

จนเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2520 รัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร ซึ่งเป็นเลือดเนื้อเชื้อไขของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินถูก พล.ร.อ.สงัด ชลออยู่ ก่อการรัฐประหารโค่นล้มเพราะพิจารณาเห็นว่ายิ่งบริหารประเทศก็ยิ่งดำเนินนโยบายแบบเผด็จการ สร้างความไม่พอใจให้กับประชาชนมากยิ่งขึ้นเป็นลำดับ

พล.อ.เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ เลขาธิการคณะปฏิรูปการปกครองขณะนั้น ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นนายกรัฐมนตรี และรับปากจะร่างรัฐธรรมนูญเพื่อประกาศและบังคับใช้โดยเร็ววัน

ประเทศไทยเริ่มมีบรรยากาศของประชาธิปไตยมากขึ้น

แต่กระนั้น พล.ต.ชาติชาย ได้ประกาศว่าจะยังไม่ขอเล่นการเมือง ขอเป็นพ่อค้าเพียงอย่างเดียว เหตุผลก็เพราะกติกาการเมืองโดยเฉพาะเนื้อหาของรัฐธรรมนูญที่กำลังร่างอยู่ขณะนั้นไม่เป็นประชาธิปไตยอย่างเพียงพอ

อย่างไรก็ตาม เมื่อรัฐธรรมนูญแล้วเสร็จ และมีการเลือกตั้งขึ้น พรรคชาติไทยหวนคืนสู่เวทีการเมืองอีกครั้ง คราวนี้ได้รับการเลือกเข้ามา 45 คน แต่ก็ถูกกันออกไปเป็นฝ่ายค้าน ปล่อยให้ พล.อ.เกรียงศักดิ์ จัดตั้งรัฐบาล จนเมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2523 พล.อ.เกรียงศักดิ์ ได้ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเนื่องจากแก้ปัญหาเศรษฐกิจอันเนื่องจากวิกฤตน้ำมันขึ้นราคาไม่ได้

พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ ผู้บัญชาการทหารบก ได้ก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแทน และจัดตั้งรัฐบาลใหม่โดยเชิญพรรคกิจสังคม ชาติไทย ประชาธิปัตย์ สยามประชาธิปไตยและประชาชนเข้าร่วม

พล.ต.ชาติชาย ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรมอีกครั้ง

การเข้าร่วมรัฐบาลกับ พล.อ.เปรมครั้งนี้ ทำให้คะแนนนิยมต่อพรรคชาติไทยในหมู่ประชาชนเพิ่มสูงขึ้นเป็นอย่างมาก ทำให้ การเลือกตั้งครั้งต่อมา วันที่ 18 เมษายน 2526 พรรคชาติไทยได้รับเลือกตั้งเข้ามาถึง 72 คน จากนั้นได้ไปดึงคนของพรรคสยามประชาธิปไตย และ ส.ส.อิสระมาร่วม ทำให้พรรคชาติไทยเป็นพรรคเสียงข้างมาก 108 เสียงและได้พยายามเดินเกมจัดตั้งรัฐบาลโดยจะให้ พล.ต.ประมาณ อดิเรกสาร เป็นนายกรัฐมนตรี

แต่ความพยายามดังกล่าวล้มเหลวอย่างสิ้นเชิง เมื่อพรรคการเมืองอื่น ๆ ได้ร่วมมือกันหันไปสนับสนุน พล.อ.เปรม ให้กลับเข้ามาเป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้ง

ส่งผลให้พรรคชาติไทยพลาดหวัง ต้องกลายเป็นพรรคฝ่ายค้าน อย่างเจ็บปวด

ความล้มเหลวดังกล่าวสร้างความไม่พอใจให้กับสมาชิกพรรคเป็นอย่างมาก จึงมีการเคลื่อนไหวที่จะเปลี่ยนแปลงหัวหน้าพรรคจาก พล.ต.ประมาณ เป็นคนอื่น

แรงกดดันนั้น ทำให้วันที่ 14 มิถุนายน 2526 พล.ต.ประมาณ อดิเรกสาร ได้ตัดสินใจลาออกจากหัวหน้าพรรคชาติไทย

และแล้ว พล.ต.ชาติชาย ชุณหะวัณ ซึ่งได้รับการสนับสนุนอย่างท่วมท้นจากสมาชิกพรรค ก็ได้ก้าวขึ้นดำรงตำแหน่งหัวหน้าพรรคชาติไทยคนใหม่และได้นำพาพรรคชาติไทยลงแข่งขันในการเลือกตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2529 สามารถนำลูกพรรคเข้าสภาได้ถึง 63 เสียง และได้กลับเข้าร่วมรัฐบาล พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ อีกครั้ง โดย พล.ต.ชาติชายเข้ารับตำแหน่ง "รองนายกรัฐมนตรี" เมื่อวันที่ 11 สิงหาคม 2529

จนกระทั่งเมื่อวันที่ 29 เมษายน 2531 เกิดปัญหาความขัดแย้งในพรรคประชาธิปัตย์ มีการตั้งกลุ่ม 10 มกรา แย่งชิงอำนาจในพรรค ทำให้ พล.อ.เปรม สั่งยุบสภา และให้มีการเลือกตั้งใหม่ ในวันที่ 24 กรกฎาคม 2531

การเลือกตั้งครั้งนี้ ทำให้ทุกสิ่งทุกอย่างผันแปรไป...

เป็นการผันแปรไปสู่ "สิ่งที่ดีที่สุดในชีวิต" ของ พล.ต.ชาติชาย โดยที่ไม่ได้คาดฝัน!

กล่าวคือ เมื่อ พล.ต.ชาติชาย นำสมาชิกพรรคลงต่อสู้ในสนามเลือกตั้งและได้รับเลือกตั้งเข้ามาเป็นอันดับหนึ่งของประเทศ ด้วย 87 เสียง จาก ส.ส.ทั่วประเทศ 357 เสียง

ในครั้งแรก พล.ต.ชาติชาย ได้รวมเสียงจากพรรคการเมืองต่างๆ เพื่อสนับสนุนให้ พล.อ.เปรม เป็นนายกรัฐมนตรีต่ออีกสมัย

แต่ พล.อ.เปรม ปฏิเสธ ด้วยคำพูดอันโด่งดัง "ผมพอแล้ว"

จากคำพูดนั้น ทำให้ประวัติศาสตร์การเมืองไทยพลิกโฉมครั้งใหญ่ เพราะ พล.ต.ชาติชาย ชุณหะวัณ ในฐานะหัวหน้าพรรคเสียงข้างมาก ถูกเลือกให้ขึ้นสู่ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแทน พล.อ.เปรมทันที เมื่อวันที่ 4 สิงหาคม 2531

พล.ต.ชาติชาย ชุณหะวัณ คือ นายกรัฐมนตรีคนที่ 17 ของประเทศไทย อย่างที่ไม่เคยคาดคิด!

และเป็นนายกรัฐมนตรีที่มาจากหัวหน้าพรรคการเมืองที่มาจากการเลือกตั้ง หลังจากว่างเว้น

มานานหลายสิบปี

ขณะเดียวกันยังได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมควบคู่ไปอีกตำแหน่งหนึ่ง

นอกจากนี้ วันที่ 25 ตุลาคม 2531 พล.ต.ชาติชาย ยังได้รับพระราชทานยศให้เป็น **"พลเอก พลเรือเอก พลอากาศเอก"** อีกด้วย

การเข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ของ พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ แม้จะได้รับการยอมรับว่ามาตามเส้นทางประชาธิปไตย คือมาจากหัวหน้าพรรค และมีพื้นฐานมาจากการเลือกตั้งของประชาชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2521 ก็ตาม

แต่ พล.อ.ชาติชาย กลับต้องเผชิญเสียงวิพากษ์วิจารณ์ต่างๆ มากมาย

บ้างก็ว่าเคยเป็นอดีตนายทหารเจ้าสำรา[illegible]ญ

ซึ่ง พล.อ.ชาติชาย สวนกลับว่า

"คงไม่ใช่เจ้าสำราญหรอกครับ เพราะผมรับราชการได้อาทิตย์เดียวก็ถูกส่งไปรบกับเขมรที่สุรินทร์ กลับมาก็ต้องไปประจำอยู่ฉานสเตต พอใกล้สงครามยุติก็ย้ายไปอยู่ปะลิสทางภาคใต้ แล้วก็กลับมาอยู่แก่งคอย"

ขณะที่บางเสียงก็ว่าเป็นนายกรัฐมนตรี **"เพลย์บอย"**

พล.อ.ชาติชาย ก็อธิบายว่า "คำว่าเพลย์บอยก็แปลว่ามีผู้หญิงเยอะๆ ไม่เห็นว่าจะเสียอะไร บางคนเห็นเป็นเรื่องขำก็เขียนกันเล่นๆ บางคนอาจจะมีความอิจฉาอยู่บ้างคือเขาทำตัวเป็นเพลย์บอยไม่ได้มันก็เลยต้องอิจฉา แปลเพลย์บอยเป็นคำเลว ที่จริงเพลย์บอยเป็นคำดี"

การมองโลกในแง่ดีและมีท่วงทำนองกันเองสบายๆ พร้อมจะพบกับประชาชน สื่อมวลชนอย่างไม่ถือเนื้อถือตัวนี้เอง ทำให้คนมองไปในภาพพจน์ดังกล่าว

แต่ พล.อ.ชาติชาย ก็ไม่ถือสา

และมักจะมีวลีหนึ่งติดปากอยู่เสมอ จนกลายเป็นสัญลักษณ์ประจำตัวของนายกรัฐมนตรีผู้นี้ในที่สุดคือ

"ไม่มีปัญหา โนพร็อบเบล็ม"

พล.อ.ชาติชายบอกว่า "ผมเป็นคนไม่ซีเรียส เป็นคนชอบทำให้คนอื่นเขามีความสุข ผมไม่เคยเล่าเรื่องทุกข์ให้เพื่อนฝูงฟังเลย มีแต่เพื่อนมาเล่าความทุกข์ของเขาให้ผมฟัง"

ดังนั้น เมื่อมีปัญหาใหญ่ ๆ เข้ามาปะทะ พล.อ.ชาติชาย จึงมักใช้หลัก "ไม่มีปัญหา โน

พร็อบเบล็ม" เข้าแก้ ทำให้เรื่องใหญ่กลายเป็นเรื่องเล็ก ทำให้เรื่องเล็กเป็นเรื่องสบายๆ

"ผมโซลฟ์ อิท ธิ อีซี่ เวย์ คือ แก้ปัญหาของเราอย่างง่ายๆ อย่าไปซีเรียสกับไอ้สภาพการณ์ที่มันเกิดขึ้นกับเรา มันหนีไม่พ้น คือเราจะไปกำหนดชะตาชีวิตของเราได้ไง บางคนพออะไรกระทบกระเทือนเข้าหน่อยก็เอะอะโวยวายไม่แก้ไข"

วลี **"โนพร็อบเบล็ม"** คนที่สามารถพูดถึงอย่างเป็นเรื่องธรรมดาเช่นนี้ได้ หากไม่ใช่ผู้ที่บรรลุแล้วซึ่งการมีชีวิตอยู่อย่างเป็นเรื่องชนิด "มันเป็นอย่างนั้นเอง" แล้ว ก็ย่อมต้องเป็นคนที่ผ่านร้อนผ่านหนาวแห่งชีวิตมาแล้ว จนไม่ตื่นเต้นเมื่อมีเรื่องทั้งที่ดีและไม่ดีมากระทบ

ซึ่ง พล.อ.ชาติชาย ก็คือคนหนึ่งในนั้น

ต้องยอมรับว่า พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี คนที่ 17 ท่ามกลางความรู้สึกไม่แน่ใจของประชาชนว่า พล.อ.ชาติชาย มีศักยภาพเพียงพอที่จะทำหน้าที่ในตำแหน่งอันสำคัญนี้ได้หรือไม่

อย่างไรก็ตาม เมื่อ พล.อ.ชาติชาย เริ่มลงมือทำงาน ความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่สะสมมาเนิ่นนานก็ได้สะท้อนให้เห็นว่า พล.อ.ชาติชาย สามารถปฏิบัติหน้าที่นายกรัฐมนตรีได้ดีเกินความคาดหมายนัก เพราะเต็มไปด้วยวิสัยทัศน์ใหม่ๆ

โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเป็นผู้เปลี่ยนมิติของนโยบายต่างประเทศที่ดำเนินมานานกว่า 8 ปี ภายใต้สถานการณ์สงครามเย็นใหม่

เดิมนโยบายของไทย ถูกผลักให้เผชิญหน้ากับประเทศเพื่อนบ้านอยู่ตลอด

เมื่อสถานการณ์โลกเริ่มผ่อนคลาย ได้กลายเป็นโอกาสให้ พล.อ.ชาติชายประกาศนโยบาย **"เปลี่ยนสนามรบให้เป็นสนามการค้า"** เพื่อสร้างสันติภาพที่ถาวรให้เกิดขึ้นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และร่วมมือกันทางด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมโดยไม่ถูกปิดกั้นโดยอุดมการณ์ทางการเมืองที่แตกต่างกันในขณะนั้น

โดยเฉพาะการไกล่เกลี่ยความขัดแย้งของเขมร 4 ฝ่าย เพื่อให้ปัญหาสงครามกลางเมืองในกัมพูชายุติลงให้ได้

พล.อ.ชาติชายได้พยายามเจรจากับเขมรทุกฝ่ายเพื่อให้ยุติการสู้รบที่เกิดความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินมาถึงคนไทยด้วย และได้ประสานงานอย่างใกล้ชิดกับประเทศมหาอำนาจ เช่น จีน สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น เพื่อให้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการสันติภาพในอินโดจีนด้วย

ความพยายามดังกล่าวบรรลุผลสำเร็จอย่างงดงาม โดยทุกฝ่ายหันมาเจรจากัน และพัฒนาไปสู่ข้อตกลงสันติภาพที่กรุงปารีส ในเดือนเมษายน 2534 นั่นเอง

อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จดังกล่าวก็ใช่ว่าจะได้มาได้โดยง่าย เพราะการริเริ่มและผลักดันนโยบายสันติภาพแห่งอินโดจีนได้รับการต่อต้านคัดค้านจากหน่วยงานด้านความมั่นคงของรัฐบาลหลายส่วน

เพราะองค์กรความมั่นคงของเราและต่างประเทศ ได้มีส่วนสำคัญและถลำลึกสนับสนุนกลุ่มต่อต้านรัฐบาลนายฮุนเซ็น ที่มีเวียดนามหนุนหลังอยู่

พบนายกรัฐมนตรี มากาเร็ต แธตเชอร์ แห่ง
สหราชอาณาจักร เจรจาขยายตลาดการค้า ไทย-อังกฤษ

พบท่านหนูฮัก พูมสะหวัน
ประธานประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

พบนายกรัฐมนตรี บ็อบ ฮอว์ค แห่งออสเตรเลีย เจรจาสร้างสะพานมิตรภาพ
ไทย-ลาว เพื่อเปิดตลาดอินโดจีน อย่างสมบูรณ์

แต่ พล.อ.ชาติชาย ก็ได้ใช้เหตุผลความเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นจุดสำคัญในการอธิบายเหตุผลในนโยบายนี้ อันทำให้ เหตุผลทางด้าน "ความมั่นคง" ไม่อาจคัดค้านได้

ไม่เพียงเท่านั้น นอกเหนือจากจะมีการต่อต้านคัดค้านจากหน่วยงานความมั่นคงภายในประเทศแล้ว ในต่างประเทศ พล.อ.ชาติชาย ก็พบอุปสรรคมากมายเช่นกัน

เพราะ อเมริกา ยุโรป จีน ญี่ปุ่น รวมทั้งอีก 120 กว่าประเทศในสหประชาชาติ ล้วนสนับสนุนรับรองเขมรแดง ซึ่งเป็นรัฐบาลอย่างเป็นทางการในสหประชาชาตินั่นเอง

นโยบายสร้างสันติภาพในอินโดจีนจึงไม่ได้รับความไว้วางใจจากนานาชาติในเบื้องแรก โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศอาเซียนหรือเพื่อนบ้านของไทยก็มีทีท่าไม่เห็นด้วยในคราวนั้น

นอกจากนี้ในส่วนประเทศจีน พล.อ.ชาติชาย ก็ต้องเผชิญปัญหามากมาย เพราะในระหว่างก่อร่างสร้างสันติภาพในอินโดจีน ผู้นำจีนบางคนไม่เห็นด้วยและไม่สนับสนุน

โดยเฉพาะนายเติ้ง เสี่ยว ผิง ผู้นำจีนที่ใกล้ชิดกับ พล.อ.ชาติชาย เป็นอย่างมากได้เคยตำหนิและต่อว่าหรือแม้กระทั่งถึงขนาด "สั่งสอน" พล.อ.ชาติชายระหว่างไปเยือนจีน ว่าการที่ไทยไปสนับสนุนนายฮุนเซ็นเพื่อยุติสงครามในกัมพูชานั้น ระวังจะเป็นการทำให้จักรวรรดินิยมโซเวียตแข็งแกร่ง และจะทำให้เกิดอันตรายในภูมิภาคนี้ได้

แต่ พล.อ.ชาติชาย ก็ได้ตอบโต้ รวมทั้งยืนยันความคิดในนโยบายสร้างสรรค์นี้กับนายเติ้ง เสี่ยว ผิง ว่า เป็นสิทธิของประเทศ

พบประธานาธิบดี จอร์จ บุช แห่งสหรัฐอเมริกาเจรจาแก้ปัญหาการค้าไทย-สหรัฐ สำเร็จ

พบนายกรัฐมนตรี เติ้ง เสี่ยว ผิง แห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน

พบนายกรัฐมนตรี เติ้ง เสี่ยว ผิง แห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน

พบประธานาธิบดี เจียง เจ๋อ หมิน (ขณะยังเป็นเลขาธิการพรรคฯ) ณ ศาลาประชาคม กรุงปักกิ่ง

พบกับนาย จู หรง จี ก่อนเข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของสาธารณรัฐประชาชนจีนอย่างเป็นทางการเพียง 1 วัน

พบนายกรัฐมนตรี หลี่ เผิง แห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน

พบเจ้าชายฟิลลิป ดยุคแห่งเอดินเบอระห์

เข้าเฝ้าสมเด็จเจ้านโรดมสีหนุ

พบนายกรัฐมนตรี โว วัน เกี๊ยต แห่งสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

เล่นเทนนิสกับนายกรัฐมนตรี โว วัน เกี๊ยต แห่งสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ณ กรุงฮานอย

ไทยที่มีอิสระในการดำเนินนโยบายต่างประเทศ ที่เป็นประโยชน์ต่อบ้านเมืองไทยและต่อสันติภาพของโลก

นั่นจึงทำให้นายเติ้ง เสี่ยว ผิง หยุดสอนสั่งผู้นำไทยโดยปริยาย

และสุดท้ายนโยบายสันติภาพอินโดจีนก็ได้รับการยอมรับจากนายเติ้ง เสี่ยว ผิง และผู้นำจีนในเวลาต่อมา เมื่อทุกอย่างคลี่คลายไปในทิศทางที่ดีในภายหลัง

การที่ พล.อ.ชาติชาย ยืนหยัดในแนวคิดนี้ เนื่องจากมองเห็นล่วงหน้าแล้วว่า นโยบายของกอร์-บาชอฟ ผู้นำโซเวียตขณะนั้น กำลังทำให้โซเวียตเดินไปสู่หนทางแห่งปัญหาในอนาคต การที่โซเวียตจะมีอิทธิพลในอินโดจีนมากไปกว่าปัจจุบันหรือในขณะนั้น ย่อมเป็นไปได้ยาก โซเวียตมีแต่จะอ่อนแอลงไปเรื่อยๆ

ซึ่งสิ่งที่ปรากฏขึ้นในเวลาต่อมา อันได้พิสูจน์ว่า พล.อ.ชาติชาย ประเมินสถานการณ์ถูกต้อง

วิสัยทัศน์ "แปรสนามรบเป็นตลาดการค้า" จึงได้พิสูจน์แล้วในวันนี้ว่าส่งผลดีต่อประเทศไทยมากกว่าผลเสีย และที่สำคัญได้ส่งผลดีต่อสันติภาพโลกอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

ต้องบันทึกไว้ประการหนึ่ง ว่าการที่ พล.อ.ชาติชาย ไม่ได้ท้อแท้หรือลังเล ในการดำเนินการยุติการสู้รบในเขมรคือ ผู้นำทางการทหารสมัยนั้น พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ ซึ่งดำรงตำแหน่ง ผู้บัญชาการทหารสูงสุดและผู้บัญชาการทหารบก เห็นด้วยกับการสร้างสันติภาพขึ้นในอินโดจีน จึงให้การสนับสนุน พล.อ.ชาติชายอย่างเต็มที่

เข้าเฝ้าสมเด็จพระจักรพรรดิอากิฮิโต และพระจักรพรรดินี แห่งญี่ปุ่น ณ พระราชวังอิมพีเรียล กรุงโตเกียว

กับนายกรัฐมนตรี โตชิกิ ไคฟุ แห่งญี่ปุ่น

พบนายกรัฐมนตรี เรียวทาโร ฮาชิโมโต แห่งญี่ปุ่น เจรจาด้านการค้าและหารือการที่ญี่ปุ่นจะสนับสนุนด้านการเงิน ในการสร้างสะพานไทย-ลาว แห่งที่ 2 เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2540

พบนายกรัฐมนตรี คิอิชิ มิยาซาวา แห่งญี่ปุ่น

พบนายกรัฐมนตรี ลี กวน ยู แห่งสิงคโปร์ เจรจา
ขอสนับสนุนจากอาเซียน และขยายตลาดการค้าร่วมกัน

พบประธานาธิบดี ซูฮาร์โต แห่งอินโดนีเซีย

กับนายกรัฐมนตรี ราจีฟ คานธี และภริยา

พบกับนายกรัฐมนตรีบังคลาเทศ คราวเยือนไทย ปี 2533

เข้าเฝ้าสมเด็จพระราชาธิบดีแห่งบรูไน

ความสัมพันธ์พิเศษที่ พล.อ.ชวลิต มีกับเขมร 4 ฝ่ายจึงเป็นประโยชน์ ในการบรรลุเป้าหมายแห่งสันติภาพ โดย พล.อ.ชาติชายได้มอบหมายให้ทีมงานที่ปรึกษา "บ้านพิษณุโลก" ทำงานประสานกับ พล.อ.ชวลิตโดยตรง

ซึ่งก็ประสบความสำเร็จอย่างงดงาม ภายหลังนโยบายสร้างสันติภาพในอินโดจีน ได้เป็นที่ยอมรับของนานาชาติ และได้รับการสนับสนุนอย่างเต็มที่ สร้างชื่อเสียงและเกียรติยศให้ประเทศไทย และ พล.อ.ชาติชายเป็นอย่างสูง

ปรากฏว่า สันติภาพภายใต้นโยบายเปลี่ยนสนามรบให้เป็นตลาดการค้า ได้ส่งผลดีต่อการค้าชายแดน ซึ่งปกปิดและลักลอบค้าขายกันมานานกว่า 8 ปี ให้กลายเป็นการค้าที่ถูกกฎหมาย และสร้างรายได้เข้าประเทศอย่างมหาศาล

มูลค่าการค้ากับกลุ่มประเทศอินโดจีนเพิ่มสูงขึ้นจาก 300 ล้านบาท ในปี 2531 เพิ่มเป็น 1,200 ล้านบาท ในปี 2532 และเพิ่มเป็น 2,000 ล้านบาทในปี 2533

ซึ่งนี่เป็นบทพิสูจน์วิสัยทัศน์และการใช้นโยบายเศรษฐกิจนำความมั่นคง อันนำไปสู่บรรทัดฐานให้รัฐบาลชุดต่อมาต้องสานต่อสิ่งที่ พล.อ.ชาติชายได้ริเริ่มไว้

จนสื่อมวลชนกล่าวขานยกย่อง พล.อ.ชาติชายว่าเป็น "มิสเตอร์อินโดจีน" อย่างแท้จริง

ไม่ใช่เพียงสันติภาพอินโดจีนเท่านั้น ขณะเป็นนายกรัฐมนตรี พล.อ.ชาติชาย ยังได้ประสานความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับมิตรประเทศทั้งในเวทีพยุหภาคีและทวิภาคี

พล.อ.ชาติชาย ได้ร่วมมือใกล้ชิดกับมิตรประเทศโดยเฉพาะประเทศออสเตรเลียในการผลักดันให้เกิดความร่วมมือทางเศรษฐกิจเอเชียแปซิฟิก (APEC) จนเป็นผลสำเร็จ

รวมถึงการบรรลุข้อตกลงการสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งแรกในปี 2532 โดยการสนับสนุนทางการเงินของประเทศออสเตรเลีย ที่นำไปสู่การสร้างสะพานมิตรภาพไทย-ลาว เชื่อมนครเวียงจันทน์กับจังหวัดหนองคาย ซึ่งสะพานแห่งนี้คือสัญลักษณ์แห่งสันติภาพที่ถาวรในภูมิภาคนี้อย่างแท้จริง

นอกจากนี้ยังเป็นจุดเริ่มต้นของการประสานการพัฒนาโครงข่ายการคมนาคมขนส่งทางบกประจำภูมิภาคอีกด้วย โดยสะพานแห่งที่สองระหว่างจังหวัดมุกดาหารของไทยกับเมืองสวันเขตของประเทศลาว ก็จะเป็นเส้นทางคมนาคมขนส่งที่สำคัญในอนาคตอีกด้วย

ปัญหาต่างประเทศ อีกปัญหาหนึ่งที่รัฐบาลของ พล.อ.ชาติชาย เผชิญคือปัญหาการกีดกันทางการค้า โดยเฉพาะข้อเรียกร้องของสหรัฐอเมริกา ที่จะขอเปิดตลาดการค้าในไทยให้สินค้าสหรัฐ และการขอให้เพิ่มการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาเพิ่มเติม

เช่นการขอความคุ้มครองคอมพิวเตอร์ซอฟต์แวร์ในระบบลิขสิทธิ์ การคุ้มครองสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยา เป็นต้น เพื่อแลกกับการให้สิทธิพิเศษทางการค้าหรือ GSP ของสินค้าไทยที่ไปสหรัฐ

พล.อ.ชาติชาย ได้ใช้วิธีการเจรจาแบบ Package Benefit คือมองความสัมพันธ์โดยองค์รวม

ทั้งความร่วมมือทางการเมือง เช่นกระบวนการสันติภาพในกัมพูชา ซึ่งร่วมมือหารือกับสหรัฐอย่างใกล้ชิด ความร่วมมือด้านการลงทุนด้านต่างๆ ตลอดจนการต่อสายตรงระหว่างทีมงานจากทำเนียบรัฐบาลไทยและทีมงานของประธานาธิบดีสหรัฐที่ทำเนียบขาว ซึ่งได้ก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีซึ่งกันและกัน

และเป็นผลให้ปัญหาการกีดกันทางการค้าของสหรัฐต่อไทยยุติลง และสหรัฐไม่เคยใช้มาตรา 301 ของกฎหมายการค้ามาตอบโต้ไทยเลย ตลอดเวลา 2 ปีครึ่งที่ พล.อ.ชาติชาย เป็นนายกรัฐมนตรี

จากนโยบายเศรษฐกิจและนโยบายการต่างประเทศ ซึ่งสอดคล้องกัน ทำให้ไทยสามารถขยายตลาดส่งออกในสหรัฐอเมริกา อียูและญี่ปุ่นได้อย่างต่อเนื่อง สร้างความมั่นใจให้กับนักลงทุนจากต่างประเทศเป็นอย่างมาก

นิคมอุตสาหกรรมทุกแห่งถูกจับจองจนเต็มแทบทุกโครงการ การประชุมเพื่อส่งเสริมการลงทุนของ BOI ต้องเร่งประชุมทุกสัปดาห์

ที่สำคัญสถานการณ์สงครามอ่าวเปอร์เซีย พล.อ.ชาติชาย ก็สามารถวางจุดยืนของไทยได้อย่างเหมาะสม สามารถคุ้มครองผลประโยชน์ของคนไทยและของชาติไว้ได้อย่างน่าภูมิใจ

สำหรับผลงานในประเทศนั้น พล.อ.ชาติชาย เป็นผู้ประกาศใช้นโยบายประกันสังคม เป็นครั้งแรก

นโยบายประกันสังคมนี้มีการพูดคุยและคาราคาซังมานานในหมู่ข้าราชการไทย จนกระทั่ง พล.อ. ชาติชาย เป็นนายกรัฐมนตรี จึงมีการผลักดันกันอย่างจริงจัง โดยมีอาจารย์นิคม จันทรวิทุร เป็นหัวเรือใหญ่ ดร. สังศิต พิริยะรังสรรค์ เป็นผู้ช่วย บุคคลทั้งสองได้รับการแต่งตั้งให้เป็นที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี พล.อ.ชาติชาย ในด้านแรงงาน

การผลักดันกฎหมายประกันสังคมในครั้งนั้น พล.อ.ชาติชาย ได้กระโดดลงไปประสานงานกับบรรดาวุฒิสมาชิกที่คัดค้านอย่างแข็งขัน จนในที่สุดกฎหมายประกันสังคม ก็ผ่านรัฐสภาไปเป็นที่เรียบร้อย ทำให้ผู้ใช้แรงงานที่ด้อยโอกาสได้มีหลักประกันในสังคมมากขึ้น

เป็นประโยชน์ต่อผู้ใช้แรงงานตราบทุกวันนี้

ที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ การที่ พล.อ.ชาติชาย ได้ประกาศนโยบายด้านสิ่งแวดล้อม โดยได้มีการเปลี่ยนการพิจารณาการทำโครงการใหญ่ ๆ จะต้องผ่านการพิจารณาในด้านผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และผลกระทบในด้านสังคม โดยให้สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติกับกระทรวงวิทยาศาสตร์ฯ เข้าร่วมพิจารณาด้วย

นับเป็นครั้งแรกของการลงทุนหรือการทำโครงการใหญ่ต้องกระทำเพราะในอดีตมีเพียงกระทรวงมหาดไทยเท่านั้นที่พิจารณาในเรื่องดังกล่าว นับเป็นการริเริ่มในการให้ความสำคัญต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม และผลกระทบต่อสังคมหรือชุมชน

ในด้านเศรษฐกิจ พล.อ.ชาติชาย ได้ผลักดันให้เศรษฐกิจไทยเข้าสู่ยุคทอง มีการเจริญ

เติบโตทางเศรษฐกิจสูงที่สุดในโลกถึง 2 ปีซ้อน กล่าวคือ ปี 2531 สูงถึง 13.2 % และปี 2532 สูงถึง 11.5 % ในขณะที่สภาวะเศรษฐกิจของโลกโดยรวมซบเซา

อย่างไรก็ตาม

ท่ามกลางความรุ่งโรจน์ทางด้านเศรษฐกิจ

รัฐบาลของ พล.อ.ชาติชาย กลับได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างรุนแรงที่ไม่สามารถควบคุมการทุจริตคอร์รัปชั่นได้ ประกอบกับได้เกิดความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกับกองทัพขึ้น

ความขัดแย้งผสมผสานกับข้อกล่าวหาการทุจริตคอร์รัปชั่นของรัฐบาลดังกล่าว ส่งผลให้เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2534 คณะนายทหารในนามสภารักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) ได้ใช้กำลังเข้ายึดอำนาจการปกครอง โค่นล้มรัฐบาลของ พล.อ.ชาติชายลง

และยังควบคุมตัว พล.อ.ชาติชาย เอาไว้ชั่วคราวด้วย

พล.อ.อาทิตย์ กำลังเอก ผู้ซึ่งร่วมอยู่ในเหตุการณ์การจับกุมตัว พล.อ.ชาติชาย ให้คำจำกัดความกับเหตุการณ์รัฐประหารในครั้งนั้นอย่างตรงไปตรงมาว่า

"(การปฏิวัติวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2534) เป็นชะตากรรมของบ้านเมือง เรื่องไม่ควรเกิดก็เกิดขึ้นจนได้ ท่านให้ผมเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม อีกตำแหน่ง ซึ่งผมจะต้องเดิน ทางไปถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระบาทสมเด็จ-พระเจ้าอยู่หัว ที่จังหวัดเชียงใหม่

ผมและท่านเดินทางไปด้วยกันในเครื่องบินของกองทัพอากาศ ก่อนหน้าที่จะเดินทางมีข่าวในทางที่ไม่ดีมาตลอดที่จะมีการก่อความไม่สงบ ผมได้เตือนท่านตลอดเวลา แต่ท่านถือว่าท่านรักและหวังดีต่อทหาร ท่านจึงไม่หวั่นไหว เพราะท่านมีความบริสุทธิ์ใจต่อทุกคน

แม้กระทั่งจะขึ้นเครื่องบิน ผมได้เตือนท่านเป็นครั้งสุดท้ายอย่างชัดเจนที่สุด แต่ท่านไม่ระงับการเดินทาง เพราะท่านต้องไปเข้าเฝ้าตามหน้าที่ และตามพระบรมราชโองการ"

พล.อ.อ.เกษตร โรจนนิล รองประธานสภา รสช. ได้กล่าวยอมรับเรื่องนี้ไว้ในการให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ผู้จัดการ 2 ปีต่อมา (วันที่ 27 มกราคม 2536) ตอนหนึ่งว่า "วันหนึ่ง (พลเอกชาติชาย) ประกาศตึงมาเลยว่า ให้พี่อาทิตย์ (พลเอกอาทิตย์ กำลังเอก) จากรองนายกฯ มาเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหมอีกตำแหน่งหนึ่ง อันนี้ละวงแตกเลย

พอดีวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2534 นี่ พี่ชาติต้องขึ้นเข้าเฝ้า พาพี่อาทิตย์ไปเข้าเฝ้า พี่ก็ตัดสินใจตอนตี 5 นั่งคุยกับพวก ทอ. เรานั่งคุยกันถึงตี 4 พอสุจินดามาปั๊บ ก็บอกสุจินดาว่า ถ้าจะทำกันจริง ๆ ขอให้ใช้แผนผมเถอะ ประชาชนจะได้ไม่ตื่นตระหนก มันดีที่สุด ในที่สุดเขาก็ยอม พี่พัฒน์ (พล.ร.อ.ประพัฒน์ กฤษณะจันทร์ ผู้บัญชาการทหารเรือ) เขาไม่รู้เรื่องอะไร ติดต่อเขาไม่ได้ เพราะผมมาถึงตี 2 พอ 6 โมงเช้า ผมก็เชิญสุบอกมานี่มาย้ำกันอีกครั้ง ตกลงใช้แผนของ ทอ.ก็ เรียบร้อยดี ไม่เห็นมีใครรู้เรื่อง"

จากคำให้สัมภาษณ์ของ พล.อ.อ.เกษตร ข้างต้น แสดง "ข้อเท็จจริง" ประการหนึ่งว่าการยึดอำนาจเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2534 สาเหตุสำคัญคือความขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์

ในระดับผู้นำกองทัพส่วนหนึ่งในขณะนั้นนั่นเอง

การกล่าวหารัฐบาลของ พล.อ.ชาติชาย ในเรื่องต่าง ๆ ล้วนเป็นเพียงเพื่อสร้างความเป็นธรรมของคณะ รสช. เท่านั้น

เมื่อคณะ รสช. ทำการยึดอำนาจสำเร็จ ก็ได้ควบคุมตัว พล.อ.ชาติชาย เอาไว้ระยะหนึ่ง จนเมื่อวันที่ 9 มีนาคม 2534 จึงได้รับการปล่อยตัว

3 วันต่อมา คือเมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2534 พล.อ.ชาติชายพร้อมท่านผู้หญิงบุญเรือน ได้เดินทางจากประเทศด้วยความสมัครใจไปพำนักที่ กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ ในขณะที่คณะ รสช. ได้ออกประกาศ ฉบับที่ 26 สั่งสอบและอายัดทรัพย์สินนักการเมือง 25 คน หนึ่งใน 25 คนนั้นมีชื่อ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ อยู่ด้วย

พลเอกชาติชายอยู่ในประเทศอังกฤษไม่นาน ก็มีโอกาสกลับบ้านเกิดเมืองนอนที่ตกอยู่ภายใต้เงื้อมมือของคณะ รสช. อีกครั้งหนึ่ง แม้จะเป็นการได้เหยียบผืนดินถิ่นเกิดเพียงช่วงสั้น ๆ แต่มันเป็นความภาคภูมิใจอย่างยิ่งของอดีตนายกรัฐมนตรีคนที่ 17 เพราะเป็นการกลับมารับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ชั้นปฐมจุลจอมเกล้า (ป.จ.) จากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งพลเอกชาติชายและตระกูล "ชุณหะวัณ" จงรักภักดีด้วยชีวิตต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ที่เป็นศูนย์รวมด้านจิตใจของปวงชนชาวไทยทุกคนมาโดยตลอด

นั่นคือหนึ่งในชีวิตแห่งความภาคภูมิใจ ของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ

อย่างไรก็ตาม ภายใต้การปกครองของคณะ รสช. ก็มิได้ราบรื่น เพราะสภาพเผด็จการทหารที่บงการอยู่เบื้องหลังรัฐบาลคุณอานันท์ ปันยารชุน ทำให้เกิดความไม่พอใจจากประชาชนอย่างกว้างขวาง จนรัฐบาล รสช. จำต้องจัดให้มีการเลือกตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2535

เป็นการเลือกตั้งที่มีการวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นเพียงการสืบอำนาจของ คณะ รสช. ที่แปลงโฉมจากระบบเผด็จการทหารที่ทั่วโลกไม่ยอมรับไปสู่การปกครองระบอบประชาธิปไตย แต่เป็นประชาธิปไตย ที่มี รสช. ยืนทะมึนอยู่ข้างหลัง ด้วยการตั้งพรรคของตนเองขึ้นมาเพื่อแข่งขันในการเลือกตั้ง ซึ่งก็คือพรรคสามัคคีธรรม

และพรรคสามัคคีธรรมนี้เอง ภายหลังจากการเลือกตั้งก็ได้เป็นแกนจัดตั้งรัฐบาล และประกาศสนับสนุน พล.อ.สุจินดา คราประยูร แกนนำคนสำคัญของ รสช. ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี

แต่ พล.อ.สุจินดา อยู่ในตำแหน่งได้ไม่นาน

เพราะเกิดความแตกแยกอย่างหนักในกลุ่มพรรคการเมือง มีการแบ่งขั้วเป็นสองขั้ว คือ ขั้วเทพกับขั้วมาร

ขั้วเทพเป็นขั้วของพรรคการเมืองที่ต่อต้าน รสช. ประกอบด้วย พรรคประชาธิปัตย์

ความหวังใหม่ เอกภาพ

ขั้วมาร เป็นขั้วของพรรคการเมืองที่สนับสนุน รสช. ประกอบด้วย พรรคกิจสังคม ประชากรไทย ราษฎร เทิดไท รวมถึงพรรคชาติไทย ที่ พล.อ.ชาติชาย ได้ลาออกตั้งแต่เกิดการปฏิวัติรัฐประหาร แล้วนายบรรหาร ศิลปอาชา ได้ก้าวขึ้นมากุมบังเหียนแทน

กลุ่มเทพและกลุ่มมาร ได้แสดงจุดยืนและท่าทีว่าพร้อมจะห้ำหั่นกันอย่างเอาเป็นเอาตาย ทำให้คนไทยที่บอบช้ำมาจากเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม เกิดอาการเบื่อหน่ายและไม่ประสงค์ที่จะเห็นความแตกแยกอีก

เสียงเรียกร้องถึงพรรคการเมือง อันเป็นทางเลือกที่สาม เกิดขึ้น

เป็นทางเลือกที่สาม อันหมายถึงพรรคการเมือง ที่วางบทบาทตัวเองเป็นกลางๆ ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด

เสียงเรียกร้องนี้เอง ทำให้ พล.อ.ชาติชาย เห็นความจำเป็นที่จะต้องหวนคืนสู่เวทีการเมืองอีกครั้ง

เป็นการหวนคืน เพื่อตั้งพรรคการเมืองอันเป็นทางเลือกที่สามให้กับประชาชน

อาจารย์ไกรศักดิ์ ชุณหะวัณ บุตรชายคนเดียวของพลเอกชาติชาย พูดถึงการกลับมาสู่ถนนการเมืองของบิดาในครั้งนี้ว่า

"ในระหว่างที่อยู่ประเทศอังกฤษนั้น ผู้หลักผู้ใหญ่ในเมืองไทยมักเดินทางมาพบปะกับพลเอกชาติชายและครอบครัวที่ลอนดอนอยู่เนือง ๆ พร้อมทั้งนำเรื่องราวในเมืองไทยมาเล่าให้ท่านฟังเสมอว่า แม้น รสช. จะแต่งตั้งคุณอานันท์ ปันยารชุน เป็นนายกรัฐมนตรี พร้อมด้วยคณะรัฐมนตรีที่ค่อนข้างมีคุณภาพ แต่การที่คณะนายทหาร รสช. นำโดย พลเอกสุนทร คงสมพงษ์ และ พลเอกสุจินดา คราประยูร และพวกควบคุมอยู่เบื้องหลัง รวมทั้งสภาพไร้สภาผู้แทนราษฎรตามระบอบประชาธิปไตย ชาวโลกจึงมองภาพรัฐบาลภายใต้คุณอานันท์ ปันยารชุน ในขณะนั้นเป็นรัฐบาลเผด็จการทหาร โดยเฉพาะประเทศสหรัฐอเมริกาไม่ยอมรับรัฐบาลไทยที่มาจากการรัฐประหาร ถึงขนาดถอนการช่วยเหลือทุกโครงการกับรัฐบาล รสช. ซึ่งเป็นการซ้ำเติมให้นักลงทุนต่างชาติ โดยเฉพาะจากประเทศตะวันตกหวั่นไหวไม่กล้ามาลงทุนในบ้านเมืองไทย"

นั่นคือเหตุผลที่ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ไม่อาจทนนิ่งเฉยอยู่ได้ เพราะอาคันตุกะที่มาเยี่ยมเยือนทั้งหลายได้เรียกร้องให้อดีตนายกรัฐมนตรีผู้นี้ กลับมาสู่เวทีทางการเมือง เพื่อฟื้นเศรษฐกิจไทยให้รุ่งเรืองอีกครั้งหนึ่งนั่นเอง

เมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม 2535 พล.อ.ชาติชายได้ประกาศจัดตั้งพรรคการเมืองของตนเองขึ้น โดยให้ชื่อว่าพรรค **"ชาติพัฒนา"**

สุวัจน์ ลิปตพัลลภ ผู้ร่วมก่อตั้งพรรคมาตั้งแต่ต้น เล่าว่า ท่านชาติชาย เป็นผู้ตั้งชื่อพรรคด้วยมือท่านเอง โดย ชาติ หมายถึงประเทศไทย คนไทย 60 ล้านคน แล้วก็ต้องพัฒนา ท่านเลยตั้งชื่อ พรรคชาติพัฒนา

พรรคชาติพัฒนาที่ถือเป็นทางเลือกใหม่ให้แก่ประชาชน

ขณะที่ พล.อ.ชาติชายเล่าถึงแรงบันดาลใจในการทำพรรคการเมืองใหม่นี้ ว่า "มีเพื่อนฝูง

ได้มาปรึกษาหารือกันว่า ขณะนี้สถานการณ์ทางการเมืองค่อนข้างสับสน แตกแยก จึงอยากรวบรวมนักการเมืองที่มีความรู้ความสามารถ เป็นที่นิยมชมชอบของประชาชนมาอยู่ด้วยกัน เพื่อจัดตั้งพรรคการเมืองใหม่ เนื่องจากพรรคเก่าๆ ต่างก็มีปัญหากันมากมาย

ความจริงแล้วพรรคชาติพัฒนาเริ่มขึ้นจากคุณพงส์ สารสิน ที่ต้องการตั้งพรรคขึ้น แต่ท่านเห็นว่าการตั้งพรรค คงไม่เหมาะสม เพราะเนื่องจากมีน้องชายเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย (พล.ต.อ.เภา สารสิน) อยู่ในรัฐบาล ที่กำลังจัดให้มีการเลือกตั้ง ท่านเกรงว่าจะมีการครหา เลยเลิกล้มความตั้งใจ

คุณพงส์ได้ขอร้องให้ผมดำเนินการในเรื่องนี้ต่อ ซึ่งผมก็เห็นว่าในขณะนี้ประชาชนกำลังว้าเหว่ผู้แทนราษฎรมีปัญหา เพราะฉะนั้นจึงได้ตัดสินใจตั้งพรรคการเมืองใหม่ขึ้นมา"

พรรคชาติพัฒนา ภายใต้การนำของ พล.อ.ชาติชาย จึงผงาดขึ้นในวงการเมืองไทยตั้งแต่บัดนั้น

โดยมีจุดหมายสำคัญว่า นอกเหนือจากมุ่งขจัดความขัดแย้งทางการเมืองแล้ว ยังได้ประกาศที่จะสร้างความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจให้หวนกลับมาอีกครั้ง

คำขวัญพรรคชาติพัฒนา ที่ พล.อ.ชาติชาย ตั้งขึ้นมา คือ "หันหน้าเข้าหากัน เร่งสร้างสรรค์เศรษฐกิจไทย"

เป็นคำขวัญที่สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนถึง"วิสัยทัศน์" ทางการเมืองของ พล.อ.ชาติชาย ที่ไม่เห็นด้วยกับการเมืองที่มุ่งแต่หักโค่นทำลายล้างกัน

หากแต่การเมืองต้องเล่นกันอย่างสร้างสรรค์ เป็นประโยชน์ต่อชาติบ้านเมืองและส่วนรวม

การเมืองแบบสร้างสรรค์ดังกล่าวสะท้อนผ่านนโยบายของพรรคชาติพัฒนา ที่ประกาศจะดำเนินการทันที 16 ประการคือ

1) ต้องเร่งรัดมาตรการที่จะดึงเงินตราต่างประเทศเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยโดยเร็วที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านการหาตลาดต่างประเทศให้สินค้าไทย สร้างความมั่นใจแก่ผู้ลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ ดึงเงินลงทุนเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมเพื่อกอบกู้สภาวการณ์เศรษฐกิจที่ตกต่ำ ดำเนินนโยบายด้านการคลังและการเงิน ให้เกิดเสถียรภาพแก่ค่าของเงินบาท และปรับปรุงมาตรการทางด้านภาษี เพื่อเอื้ออำนวยให้เกิดการลงทุนภายในประเทศและสินค้าส่งออกมีต้นทุนต่ำ

2) ผลักดันให้ภาคเอกชนเป็นหลักในการลงทุน โดยเร่งรัดมาตรการให้เกิดความสะดวก และลดขั้นตอนเก่า ๆ ที่เป็นอุปสรรคในการลงทุน เพื่อผลิตสินค้า และขจัดปัญหาสินค้าราคาแพง เพราะปริมาณสินค้ามีน้อยกว่าความต้องการของตลาด

3) ส่งเสริมการปฏิรูปการเมือง โดยผลักดันให้มีรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ อีกทั้งเร่งออกกฎหมายตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญโดยเร็วที่สุด เพื่อให้มีแนวทางปฏิบัติออกมาใช้เป็นรูปธรรม

4) จะต้องมุ่งสู่การกระจายการลงทุนออกสู่ภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศ ควบคู่กับการขยายตัวของผลผลิตรวมของชาติ เพื่อให้ประชาชนในพื้นที่ต่าง ๆ มิต้องย้ายถิ่นที่อยู่เพื่อหางานทำ เหมือนในอดีตอีกต่อไป

5) เน้นความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกับต่างประเทศ ในด้านเศรษฐกิจ และการลงทุนให้มาก

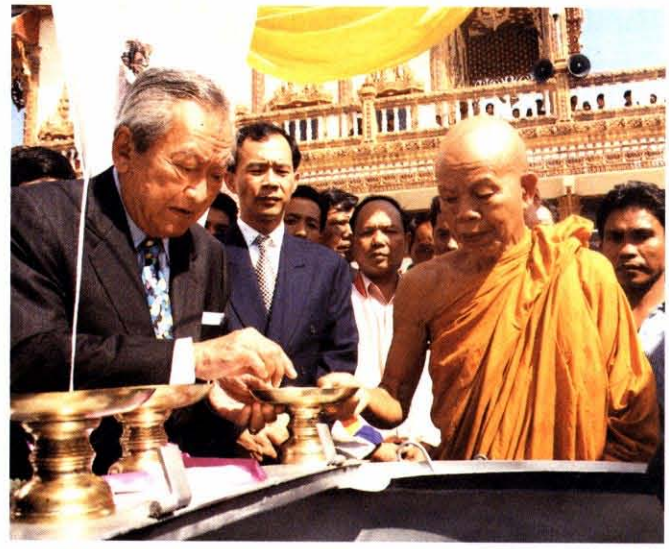

ยิ่งขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับสภาวะเศรษฐกิจของโลกยุคโลกาภิวัตน์

6) ดูแลองค์ประกอบด้านคุณภาพชีวิต โดยหยุดยั้งการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนควบคุมมลพิษ อันเกิดจากการขยายตัวของชุมชนและอุตสาหกรรม รวมทั้งเร่งฟื้นฟู และพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้นโดยเร็ว

7) ต้องเร่งพัฒนาคุณภาพของคนไทย ให้เข้าสู่ระดับที่พร้อมจะเข้าสู่เวทีการแข่งขันในสังคมโลก โดยมุ่งให้เกิดความเพียบพร้อมด้านการศึกษาขั้นพื้นฐาน และภาษาต่างประเทศ รวมทั้งการพัฒนาขึ้นสู่ระดับเทคโนโลยีระดับสูงอีกด้วย

8) รณรงค์ให้ประชาชนเห็นคุณค่าของจริยธรรม คุณธรรม ศีลธรรม และวัฒนธรรม เพื่อให้สิ่งเหล่านี้ เคียงคู่กับวิถีชีวิตของคนไทยตลอดไป

9) ใช้มาตรการที่เฉียบขาด "กฎหมายต้องศักดิ์สิทธิ์ ชีวิตต้องปลอดภัย" และเร่งรัดการปราบปรามอาชญากรรมทุกประเภท โดยเฉพาะด้านยาเสพย์ติดและโสเภณีเด็ก เพื่อเป็นภาพพจน์ที่ดีในสายตาของผู้มาเยือนจากต่างประเทศ

10) ปรับปรุงโครงข่ายของทางหลวงเพื่อเอื้ออำนวยให้การคมนาคมขนส่งของจังหวัดต่างๆ เชื่อมต่อกันได้โดยสะดวก อันจะส่งผลให้ผ่อนคลายปัญหาด้านการจราจรในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล สำหรับในการขนส่งสินค้าที่จะต้องมีเส้นทางผ่านเข้ามาในเขตปริมณฑลกรุงเทพมหานคร จะก่อสร้างระบบถนนวงแหวนและทางด่วนให้เพียงพอ รวมทั้งเร่งจัดสร้างระบบขนส่งมวลชนขนาดใหญ่ ระบบคลังสินค้าชานเมือง และระบบการจราจรทางน้ำ

11) สนับสนุน และปลูกฝังจิตใจแห่งความเป็นนักกีฬาให้เกิดขึ้นแก่ชนในชาติโดยเน้นกิจกรรมทางด้านกีฬา และยกย่องนักกีฬาให้เป็นแบบอย่างที่ดีของเยาวชน เพื่อให้หันมาเห็นคุณค่าของความเป็นนักกีฬาในท้องถิ่นต่าง ๆ

12) เร่งผลิตและกระจายบุคลากรทางสาธารณสุข รวมทั้งบุคลากรทางด้านอาชีวเวชศาสตร์และสิ่งแวดล้อม ให้พอเพียงกับความต้องการของประเทศ ตลอดจนเร่งจัดตั้งสถานีอนามัย รวมทั้งโรงพยาบาลในระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ ให้ทั่วถึงโดยเร็วที่สุด อีกทั้งจัดสรรงบประมาณอย่างพอเพียงในการให้การรักษาพยาบาลโดยไม่คิดมูลค่าแก่ผู้มีรายได้น้อย และผู้ด้อยโอกาส รวมทั้งเร่งดำเนินโครงการประกันสุขภาพ และคุ้มครองผู้บริโภคแก่พี่น้องประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ

13) จัดตั้งกองทุนพิเศษเพื่อปลดเปลื้องหนี้สินเกษตรกร

14) ส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจและงบประมาณในการจัดหาแหล่งน้ำ ถนน และสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีพเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของชาวบ้านในพื้นที่ของตนเอง

15) แก้ไขปัญหาความซบเซาในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ ด้วยการจัดให้หน่วยงานของรัฐเข้าไปซื้อ รวมทั้งปรับปรุงและผ่อนปรนในการถือกรรมสิทธิ์ในอาคารชุดของชาวต่างประเทศ

16) จัดให้มีสวัสดิการที่เหมาะสมแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐ เพื่อสร้างสมรรถภาพในการบริหารราชการ และรักษาบุคลากรภาครัฐ ให้สามารถทำงานในภาครัฐได้อย่างสมศักดิ์ศรี รวมทั้งมีหลักประกันในการปฏิบัติงานต่าง ๆ ที่เหมาะสมด้วย

จากนโยบายที่รอบด้าน และเป็นรูปธรรมดังกล่าว พล.อ.ชาติชาย ได้นำพาสมาชิกพรรคลงสมัครรับเลือกครั้งแรกใน วันที่ 13 กันยายน 2535 ปรากฏว่าได้รับเลือกเข้ามามากเป็นลำดับที่สามของพรรคการเมืองทั้งหมด โดยพรรคชาติพัฒนาได้รับเลือก 60 เสียง ขณะที่พรรคประชาธิปัตย์ได้รับเลือกมากที่สุด 79 เสียง พรรคชาติไทยได้เป็นลำดับที่สอง 77 เสียง

เมื่อไม่สามารถกุมเสียงข้างมากได้ พล.อ.ชาติชาย ก็ได้นำลูกพรรค ปฏิบัติหน้าที่พรรคฝ่ายค้าน คอยตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ขณะเดียวกัน พล.อ.ชาติชาย ในฐานะผู้ที่มีประสบการณ์ทางการเมืองก็ได้คอยให้คำแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่รัฐบาลเสมอมา โดยไม่ได้มีเป้าหมายเพียงแค่จะโค่นล้มรัฐบาลตามหน้าที่ฝ่ายค้านเท่านั้น

มีสิ่งสำคัญที่ต้องบันทึกแทรกไว้ในช่วงนี้ คือเมื่อวันที่ 30 เมษายน 2536 ศาลฎีกาได้มีคำสั่งเพิกถอนคำวินิจฉัยการตรวจสอบและอายัดทรัพย์สินของ พล.อ.ชาติชาย ตั้งแต่การปฏิวัติ เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2534 เนื่องจากเห็นว่า คำวินิจฉัยดังกล่าวขัดแย้งกับธรรมนูญปกครองแห่งราชอาณาจักร พ.ศ. 2534

คำสั่งของศาลฎีกาดังกล่าวช่วยเยียวยาความเจ็บปวดของ พล.อ.ชาติชาย ลงได้อย่างเด็ดขาด และทำให้มีกำลังใจที่จะก้าวเดินบนถนนการเมืองต่อไป

ระหว่างที่เป็นพรรคฝ่ายค้าน พล.อ.ชาติชาย ภายใต้การสนับสนุนของ พล.ต.ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้ดำเนินการ เพื่อจะรวมพรรคชาติพัฒนาเข้ากับพรรคกิจสังคม พร้อมทั้งดึงพรรคประชากรไทย และพรรคมวลชน เข้าเป็นพรรคการเมืองเดียว ภายใต้ชื่อพรรคกิจสังคม โดยได้มีการลงสัตยาบันร่วมกันเมื่อวันที่ 10 กันยายน 2536

แต่การรวมพรรคดังกล่าวไม่สัมฤทธิผล เนื่องจากพรรคประชาธิปัตย์ แกนนำรัฐบาลขณะนั้นไม่พอใจที่พรรคกิจสังคมไปร่วมกิจกรรมทางการเมืองกับพรรคฝ่ายค้าน จึงให้พรรคกิจสังคมออกจากรัฐบาล เมื่อวันที่ 14 กันยายน 2536 ทำให้การรวมพรรคหยุดชะงักไป

กระทั่งอีก 2 เดือนต่อมา เกิดปัญหาความขัดแย้งในรัฐบาล พรรคความหวังใหม่ ไม่พอใจการแก้ไขรัฐธรรมนูญ มาตรา 198-199 ของรัฐบาล จึงประกาศถอนตัวออกจากรัฐบาล

นายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี จึงได้เชิญให้พรรคชาติพัฒนา เข้าร่วมรัฐบาล ซึ่ง พล.อ.ชาติชาย ก็ได้ตัดสินใจนำพรรคเข้าร่วมรัฐบาล เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม 2536

การเข้าร่วมรัฐบาลนั้นได้นำไปสู่การวิพากษ์วิจารณ์ว่า พล.อ.ชาติชาย ละเมิด “สัตยาบัน” ที่ทำไว้กับพรรคฝ่ายค้าน

ซึ่งสร้างความไม่สบายใจให้กับ พล.อ.ชาติชาย เป็นอย่างมาก ถึงขนาดประกาศจะแสดง

"สปิริต" ด้วยการขอลาออกจากหัวหน้าพรรค และไม่รับตำแหน่งใด ๆ ในรัฐบาล เพื่อแสดงความ "รับผิดชอบ" ต่อสิ่งที่เกิดขึ้น

อย่างไรก็ตาม สมาชิกพรรคได้คัดค้านการตัดสินใจดังกล่าว เพราะเห็นว่า พล.อ.ชาติชาย ยังมีความเหมาะสมที่จะดำรงบทบาทการเป็นผู้นำพรรคไว้

"กร ทัพพะรังสี" อธิบายเหตุผลที่ พล.อ.ชาติชาย ตัดสินใจเข้าร่วมรัฐบาล จนก่อให้เกิดเสียงวิพากษ์วิจารณ์ในทางที่ไม่ดีต่อ พล.อ.ชาติชายว่า

"พล.อ.ชาติชาย มีความห่วงประเทศชาติและระบอบประชาธิปไตยเหนือสิ่งอื่นใด แม้ตัวท่านจะเจ็บปวด แม้ท่านจะถูกด่า แต่เมื่อมีผู้หลักผู้ใหญ่เหมือน ๆ กับท่าน เคยเป็นนายกรัฐมนตรีมาพูดจากับท่านว่าขอให้ไปช่วยทำงานเพื่อบ้านเมือง ให้หันหน้าเข้าหากัน ซึ่ง พล.อ.ชาติชายก็ยืนยันมาเสมอว่าจะต้องช่วยเหลือกัน เวลาเป็นฝ่ายค้านไม่เคยมองว่ารัฐบาลเป็นศัตรู เวลาเป็นรัฐบาลก็ไม่เคยมองฝ่ายค้านเป็นศัตรู พล.อ.ชาติชายให้นำพรรคชาติพัฒนาเข้าร่วมดำเนินการแก้ไขปัญหาของชาติได้ต่อไปนั้น เป็นความเลวเช่นนั้นหรือ"

ขณะที่ พล.อ.ชาติชาย อธิบายว่า "เราเห็นว่ารัฐบาลที่มาจากประชาชน มาจากการเลือกตั้ง

เป็นประชาธิปไตยอย่างเต็มที่ แต่เมื่อมาเป็นรัฐบาลเสียงข้างน้อย เราก็จำเป็นต้องรักษาไว้ และทำอย่างไรจึงจะทำให้รัฐบาลนี้อยู่ต่อไป เพราะมาจากการเลือกตั้ง การปฏิบัติงานก็พอสมควรไม่ดีนัก แต่ว่าพอไปได้ ถ้าจะให้เลิกล้ม หรือออกไปเสียก็จะยุ่งยาก อาจจะต้องมีการยุบสภาแล้วก็เลือกตั้งกันใหม่ อะไรต่างๆทำให้เศรษฐกิจต้องหยุดชะงัก ทุกคนไม่กล้าลงทุน ทีนี้ถ้าเราเข้าไปช่วย คือ ทำให้เป็นรัฐบาลเสียงข้างมาก ทุกอย่างก็ดีขึ้น แล้วก็มีเพื่อนฝูง และผู้ใหญ่หลายคนมาพูดคุยกับผมว่าทำไมไม่หันหน้าเข้าหากัน ช่วยกันหน่อยดีไหม เพราะว่าในขณะนี้มันอยู่ในระหว่างคาบลูกคาบดอก อยู่อย่างนี้มันจะเสียหายมากทางเศรษฐกิจ เราถึงได้ตัดสินใจว่าจะต้องเข้ามาช่วยรัฐบาล"

พรรคชาติพัฒนาได้ทำงานร่วมกับพรรคประชาธิปัตย์ไปอย่างราบรื่น กระทั่งพรรคประชาธิปัตย์ประสบปัญหาเรื่องปฏิรูปที่ดิน ส.ป.ก. 4-01 นายชวน หลีกภัย จึงตัดสินใจยุบสภา และจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ในวันที่ 2 กรกฎาคม 2538

พรรคชาติพัฒนาได้รับเลือกตั้งเข้ามา 53 เสียง ไม่สามารถที่จะครองเสียงข้างมากได้ จึงออกไปยืนในซีกฝ่ายค้านอีกครั้ง ปล่อยให้นายบรรหาร ศิลปอาชา แห่งพรรคชาติไทยจัดตั้งรัฐบาลและบริหารประเทศ แต่ก็บริหารประเทศได้เพียงปีเศษ ๆ ก็ไปไม่รอด ต้องประกาศยุบสภา

และจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ในวันที่ 17 พฤศจิกายน 2539

เลือกตั้งคราวนี้ พรรคชาติพัฒนาได้รับเลือกตั้ง 53 เสียง และมีโอกาสเข้าร่วมจัดตั้งรัฐบาลกับพรรคความหวังใหม่ของ พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ

แม้ พล.อ.ชาติชาย จะปฏิเสธไม่รับตำแหน่งใด ๆ แต่ด้วยความสามารถ ประสบการณ์ และวิสัยทัศน์แห่งความเป็นผู้นำ วันที่ 4 ธันวาคม 2539 พล.อ.ชวลิต ได้ประกาศแต่งตั้ง พล.อ.ชาติชาย เป็นประธานที่ปรึกษาพิเศษของนายกรัฐมนตรีด้านเศรษฐกิจ และการต่างประเทศ

ซึ่ง พล.อ.ชาติชาย ก็ได้ให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์มากมายแก่รัฐบาล และประเทศชาติ

แม้กระทั่งเมื่อ พล.อ.ชวลิต ลาออกจากตำแหน่งเนื่องจากปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ และพรรคชาติพัฒนาต้องเปลี่ยนข้างมายืนฝ่ายค้านนั้น พล.อ.ชาติชายก็ยังได้แสดงบทบาทของฝ่ายค้านคอยเตือนสติชี้แนะเรื่องราวต่างๆ ที่มีคุณประโยชน์ต่อประเทศชาติอย่างยากที่จะมีใครมาเปรียบได้

ทั้งนี้เนื่องจาก พล.อ.ชาติชาย เป็นคนชอบทำงาน ชอบคิดนโยบายใหม่ ๆ ประเด็นใหม่ ๆ ทางการเมืองและเศรษฐกิจ รวมทั้งชอบติดตามสถานการณ์อย่างใกล้ชิด

อีกทั้งยังชอบปรึกษาหารือพูดคุยกับผู้คนทุกวงการอาชีพ ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายค้านหรือรัฐบาล พล.อ.ชาติชายจะปฏิบัติดังกล่าวอย่างสม่ำเสมอ

ในฐานะฝ่ายค้าน พล.อ.ชาติชาย ได้เสนอนโยบายการแก้ไขปัญหาของชาติมากมาย ไม่ว่าจะเป็นโครงการสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ การโยกย้ายเครื่องจักรเก่าไปยังอินโดจีนแล้วนำเครื่องจักรทันสมัยมาแทนที่ เพื่อคุณภาพการผลิตสินค้า การเจรจาตั้งกองทุนอินโดจีนกับประเทศญี่ปุ่น เพื่อสนับสนุนทางการเงินแก่นักลงทุนไทย ฯลฯ

ช่วงเป็นฝ่ายค้าน ก่อนวิกฤตเศรษฐกิจนั้น พล.อ.ชาติชาย ได้มองเห็นล่วงหน้าว่าปัญหาอสังหาริมทรัพย์จะก่อหนี้เสีย เพราะวิกฤตของอสังหาริมทรัพย์นั้นใหญ่โต มีเงินจำนวนหลายแสนล้านบาทจมอยู่ในวิกฤตนั้น และจะส่งผลให้หนี้เสียในธนาคารและสถาบันการเงินบานปลายจนยากต่อการแก้ไขได้

คราครั้งนั้น หนึ่งในมาตรการแก้ปัญหาของ พล.อ.ชาติชายคือให้ดึงนักลงทุนจากฮ่องกง และไต้หวัน มาซื้ออสังหาริมทรัพย์ด้วยวิธีจูงใจหลายประการ

นับตั้งแต่ให้นักลงทุนฮ่องกงและไต้หวันนำเงิน 1 ล้านเหรียญสหรัฐมาฝากประจำในสถาบันการเงิน แล้วให้ซื้อคอนโดฯและบ้านได้ โดยให้สัญชาติกับบุคคลที่คัดสรรเหล่านั้น เพราะ พล.อ.ชาติชายเห็นว่านักลงทุนฮ่องกงเหล่านั้นมีเงินทองและจะต้องมาลงทุนหลังจากซื้ออสังหาริมทรัพย์แล้ว ดีกว่าเขมรอพยพหรือบรรดาพม่าพเนจรมาทำงานในประเทศไทยโดยไม่รู้ประวัติเลย ซึ่งวันนี้ได้ก่อให้เกิดปัญหาสังคมและความมั่นคงของชาติไทย ที่ยังแก้ไขไม่ได้เลยตราบทุกวันนี้

สถานการณ์ตอนนั้นมีโอกาสดึงนักลงทุนฮ่องกงและไต้หวันได้เพราะฮ่องกงกำลังอยู่ในระหว่างจะต้องโอนเข้าสู่เงื้อมมือจีนแผ่นดินใหญ่ นักลงทุนฮ่องกงและไต้หวันกำลังตื่นกลัวไม่มั่นใจว่าการปกครองใหม่จากจีนแผ่นดินใหญ่ จะทำให้พวกเขามีปัญหาเดือดร้อนหรือไม่ นับเป็นโอกาสและจังหวะก้าวที่ดีและเป็นไปได้

นอกจากนั้น พล.อ.ชาติชายยังเดินทางเข้าออกประเทศญี่ปุ่น ยุโรป และอเมริกา เพื่อประสานกับนักลงทุนในประเทศนั้น ๆ โดยตั้งเป้าชักชวนให้คนเหล่านั้นมาลงทุนในประเทศไทยอยู่เสมอโดยเฉพาะประเทศญี่ปุ่น

หลายครั้งที่เดินทางไปเยือนต่างประเทศ พล.อ.ชาติชาย มักจะได้งานติดมือกลับมาเสมอๆ เช่น ขอสะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่สอง ขอให้ญี่ปุ่นช่วยเหลือสนับสนุนการลงทุนในไทย การขอเงินกองทุนต่าง ๆ ให้กับไทยในการค้าขายและลงทุนในอินโดจีน หรือการเปิดนโยบายสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจที่มีพลเมืองอันเป็นกำลังซื้อกว่า 300 ล้านคนของจีนตอนใต้ พม่า ลาว และไทย เป็นต้น ทั้งหมดเป็นเพียงเศษเสี้ยวที่ พล.อ.ชาติชายทำอย่างไม่เหน็ดเหนื่อยทั้งที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับการบริหารประเทศก็ตาม

สุวัจน์ ลิปตพัลลภ เลขาธิการพรรคชาติพัฒนา กล่าวถึง พล.อ.ชาติชาย ในฐานะหัวหน้าพรรคชาติพัฒนาว่า

"บรรดาสมาชิกพรรคชาติพัฒนาต่างพูดเป็นเสียงเดียวกัน พล.อ.ชาติชาย เป็นบุคคลที่มีความเป็นประชาธิปไตยและยึดแนวทางนี้ในการบริหารพรรคมาตลอดชีวิตของท่าน

ท่านพยายามเน้นในเรื่องการแสดงความคิดเห็น ในเรื่องประชาธิปไตย ในเรื่องการฟังความคิดเห็นในพรรค ใครอยากพูด ใครอยากแสดงความเห็น ท่านก็จะให้ทำ แล้วเมื่อจบก็จบกัน

ท่านมักจะสอนพวกเราว่าการเมืองต้องมีมิตร การเมืองจบแล้วก็คือจบ ไม่ใช่มาผูกใจเจ็บกันด้วยความรู้สึกส่วนตัวตลอดเวลา

ท่านมักยกตัวอย่างของท่านว่าได้ผ่านเหตุการณ์ต่างๆ มาเยอะ ท่านไม่เคยที่จะผูกใจเจ็บ หรือเจ็บแค้นอะไรทั้งสิ้น ท่านก็ถือว่าเป็นเรื่องธรรมดาของการเมือง เมื่อจบแล้วก็คือจบ ท่านไม่เคยไปถือสาหาความ ไม่เคยอาฆาตมาดร้ายใคร ท่านมักจะถือเสียงข้างมากเป็นหลักในการทำงาน

ท่านจะพูดเสมอว่า การเมืองไม่ต้องไปชนะกันร้อยเสียงหรอก เสียงเดียวก็พอ นี่คือประชาธิปไตย"

ขณะที่ กร ทัพพะรังสี หัวหน้าพรรคชาติพัฒนาคนปัจจุบัน บอกว่า

"น้าชาติ จะรับฟังแนวความคิดของทุกคนเสมอ ไม่ว่าจะเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย ถ้าไม่เห็นด้วยท่านก็เฉย แต่เวลาท่านพูด หรือตัดสินใจอะไรไปแล้ว ท่านจะรวบรวมข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะของทุกคนไว้ก่อน

ท่านจะไม่ซีเรียสกับปัญหา ท่านจะให้บทเรียนกับเราไว้มากมายว่า ความกังวลไม่ได้ช่วยแก้ปัญหา สังเกตดูนะ น้าชาติไม่เคยมีความวิตกกังวล ท่านจะเฮฮาอยู่เรื่อย ๆ เพราะสิ่งเหล่านี้ คือฐานที่แท้จริงก่อนที่เราจะมีปัญญาไปแก้ปัญหาอะไรได้ ถ้าจิตไปหมกมุ่นหน้านิ่วคิ้วขมวด รับรองแก้ปัญหาอะไรไม่ได้ น้าชาติสอนเราไว้อย่างนั้น

และนี่คือเอกลักษณ์ประจำของท่าน"

แต่เป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่ง เมื่อวันที่ 7 เมษายน 2541 พล.อ.ชาติชาย ต้องเดินทางไปประเทศอังกฤษอย่างเงียบ ๆ เพื่อรักษาตัว ณ โรงพยาบาลครอมเวลล์ กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ เนื่องจากแพทย์ตรวจพบเนื้องอกที่ลำไส้ใหญ่และกำลังลุกลามไปที่ตับ

คณะแพทย์ได้ผ่าตัดเพื่อช่วยรักษาอาการ

แต่ไม่ประสบผลสำเร็จ

กระทั่ง ที่สุด วันที่ 6 พฤษภาคม 2541 หลังเข้ารับการรักษาตัวนานร่วม 1 เดือน

ท่านผู้หญิงบุญเรือน ชุณหะวัณ และครอบครัวชุณหะวัณ ก็มีแถลงการณ์จากประเทศอังกฤษ

มาถึงประชาชนชาวไทย ด้วยความเศร้าสลด ว่า

"ในนามของท่านผู้หญิงบุญเรือน ชุณหะวัณ ครอบครัวชุณหะวัณ และสมาชิกพรรคชาติพัฒนาทุกท่าน ขอเรียนให้ทราบว่า ฯพณฯ พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ ได้ถึงแก่อสัญกรรมด้วยความสงบ ณ โรงพยาบาลครอมเวลล์ กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ เวลา 09.59 น. (เวลาท้องถิ่น) วันที่ 6 พฤษภาคม 2541 และขอขอบพระคุณพี่น้องประชาชนและสื่อมวลชนทุกแขนง ที่ได้แสดงความห่วงใย และส่งความปรารถนาดีมายัง ฯพณฯ ตลอดระยะเวลาที่รักษาอยู่ที่โรงพยาบาล"

ปิดฉากชีวิตรัฐบุรุษ พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ ลงอย่างนิรันดร ทิ้งไว้แต่เรื่องราวอันยิ่งใหญ่ให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้และใช้เป็นประสบการณ์ในการก้าวเดินต่อไป

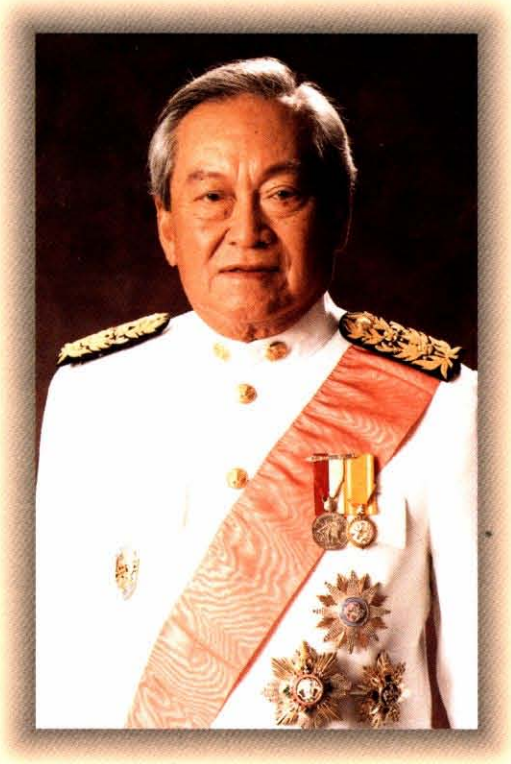

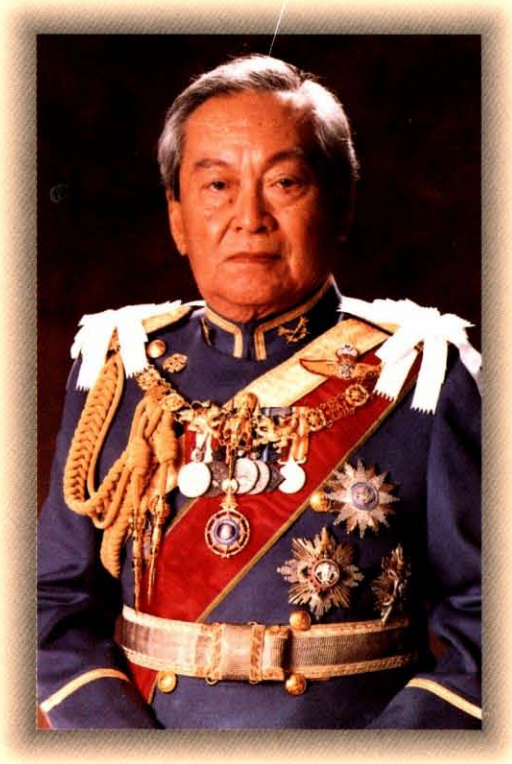

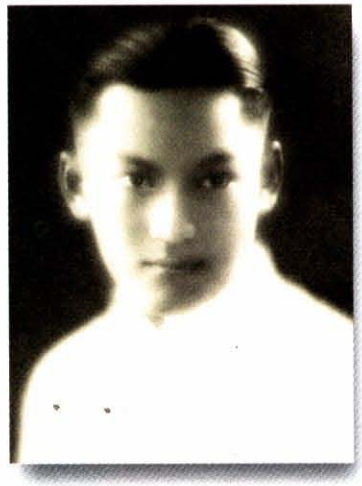

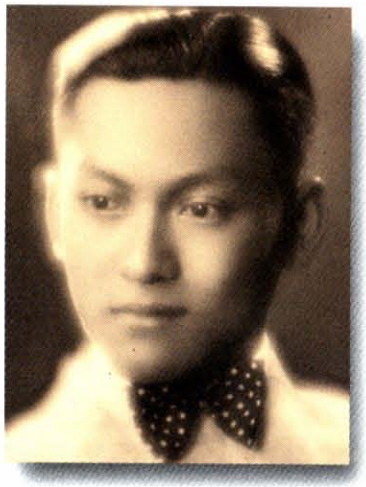

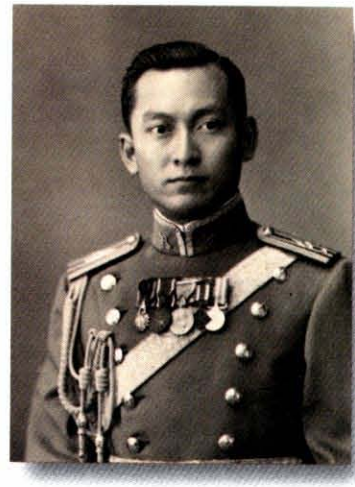

THURSDAY 5th FEBRUARY 1948

0900

SIAM — LONDON

Café Ouchy –

Lolo and I
My best friend

VILLARS
OLLON

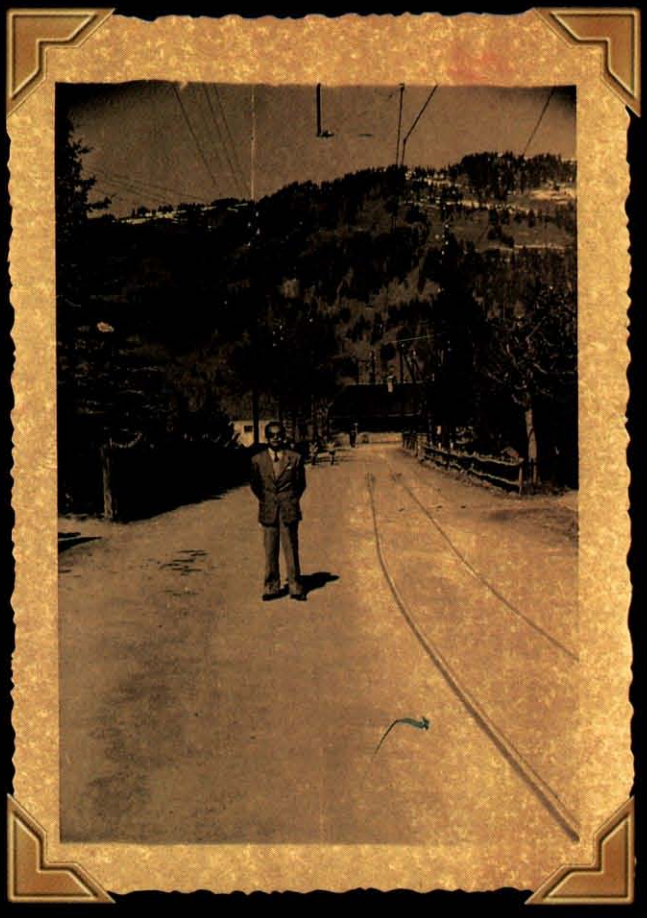

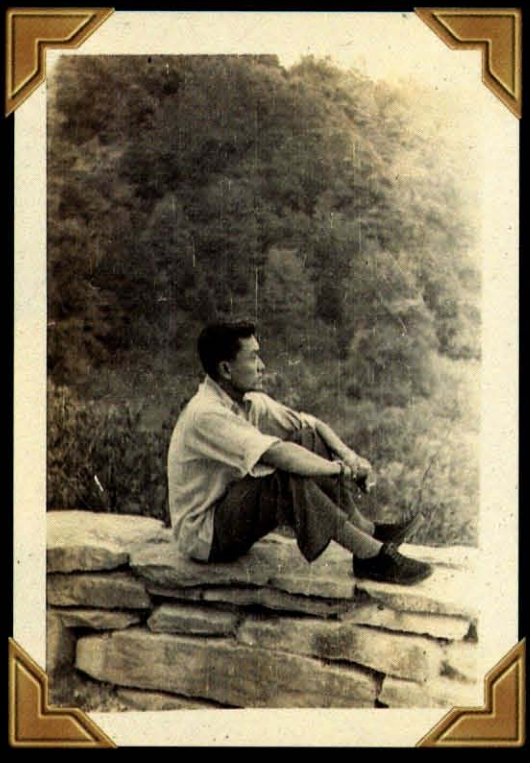

ลองดู!

ตะกลัก

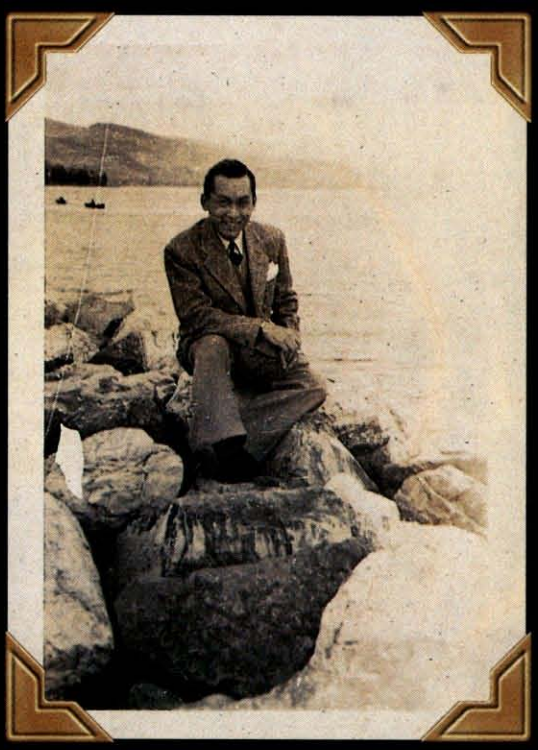

Photographed on Board
R.M.S. QUEEN ELIZABETH

on the sun deck

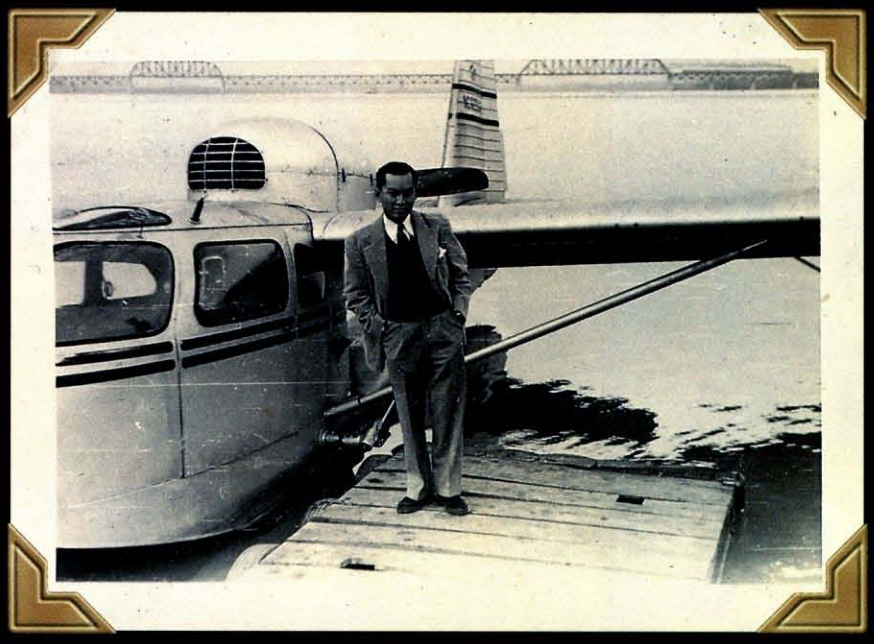

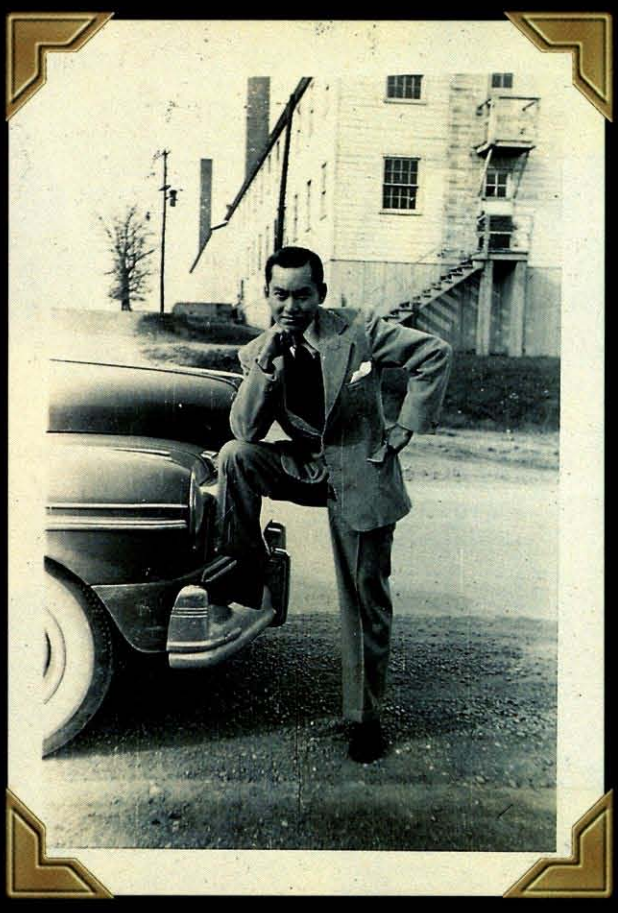

Gangster

"..อิ่มหนำสำราญ ดีแท้ๆ.."

"..เรือหน้า เสียไปแล้วหนึ่งลำ 500 ปี...."

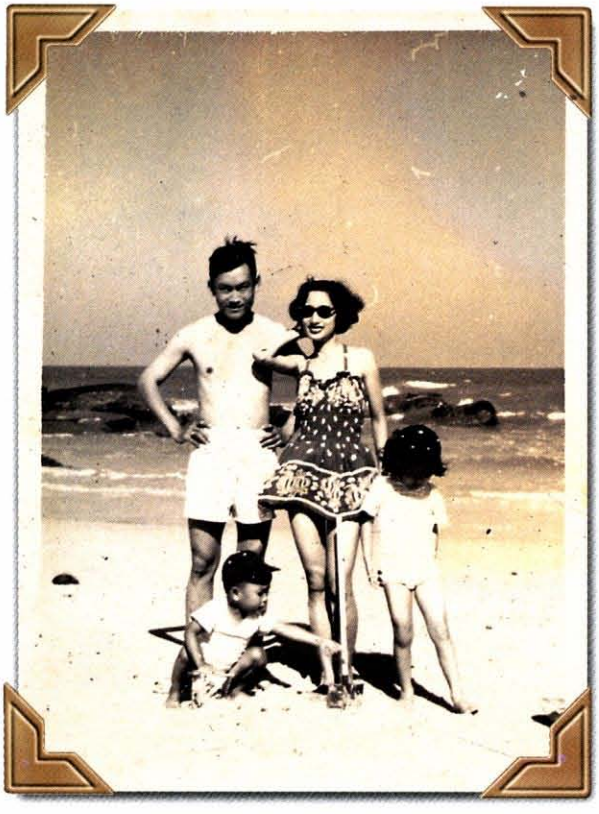

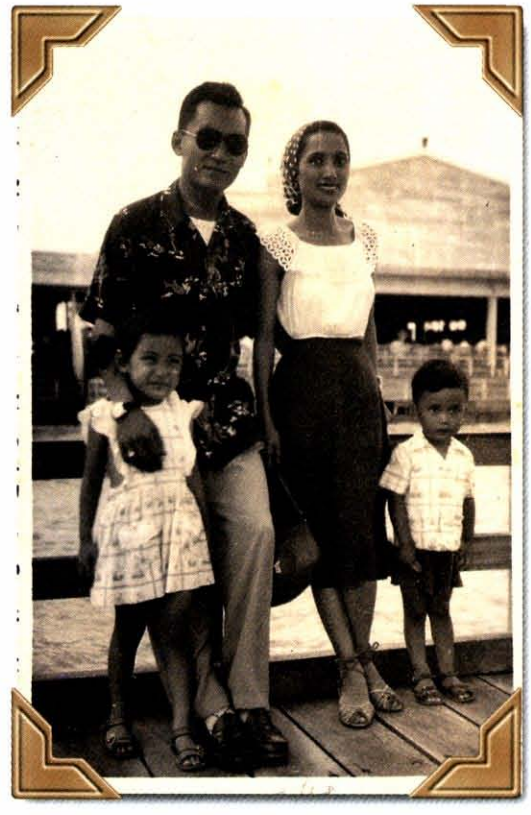

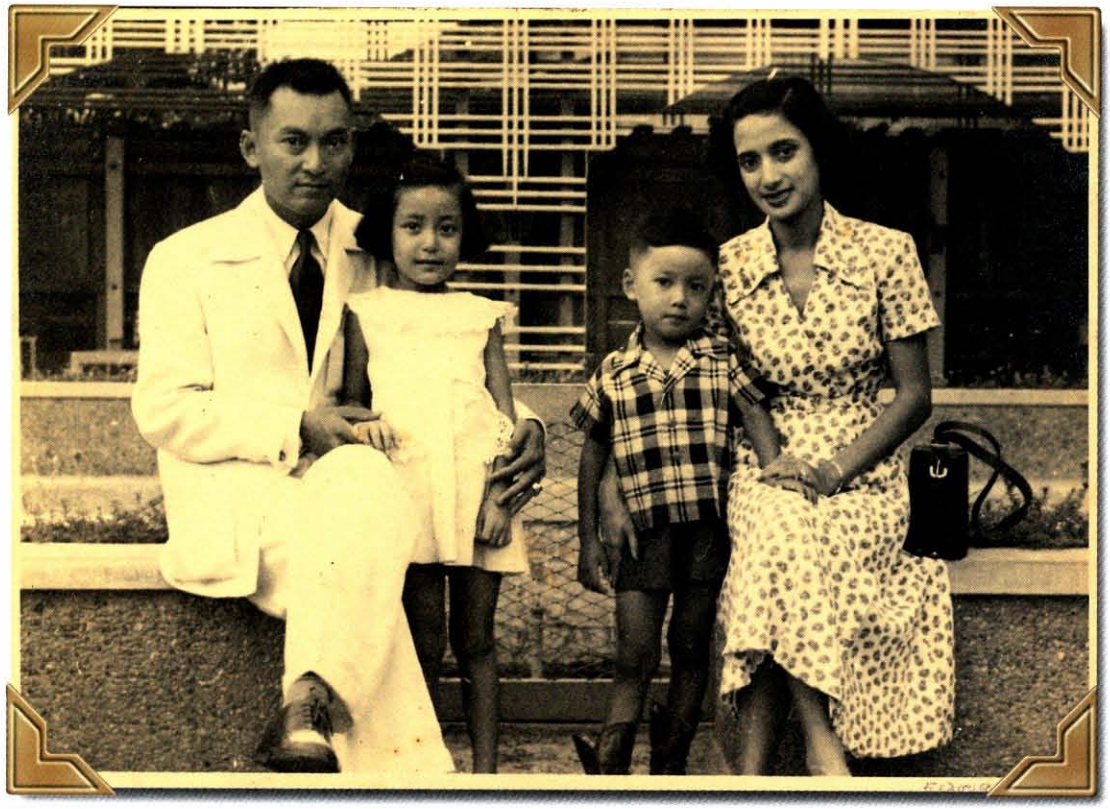

พ่อ - แม่ - พี่ต๋อย และน้องโต้ง

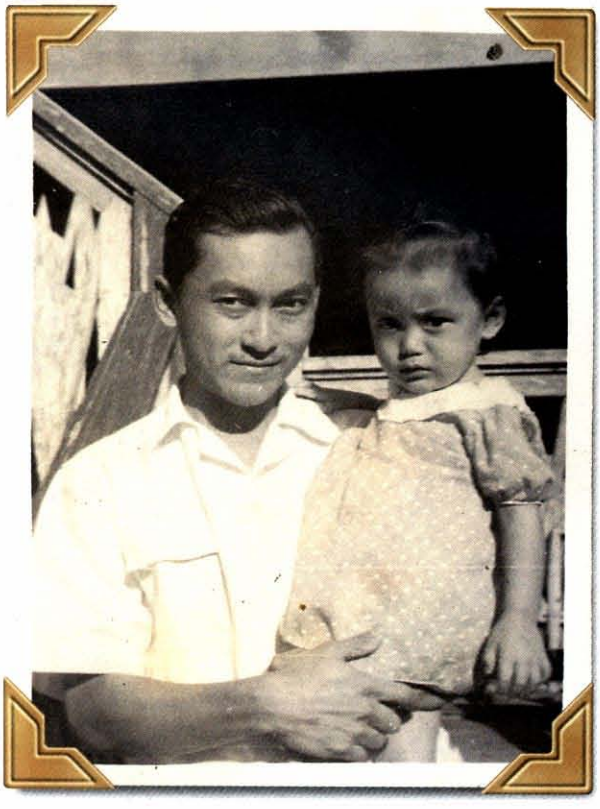

ถ่ายกับต๋อยตอนอายุได้ 2 ขวบ

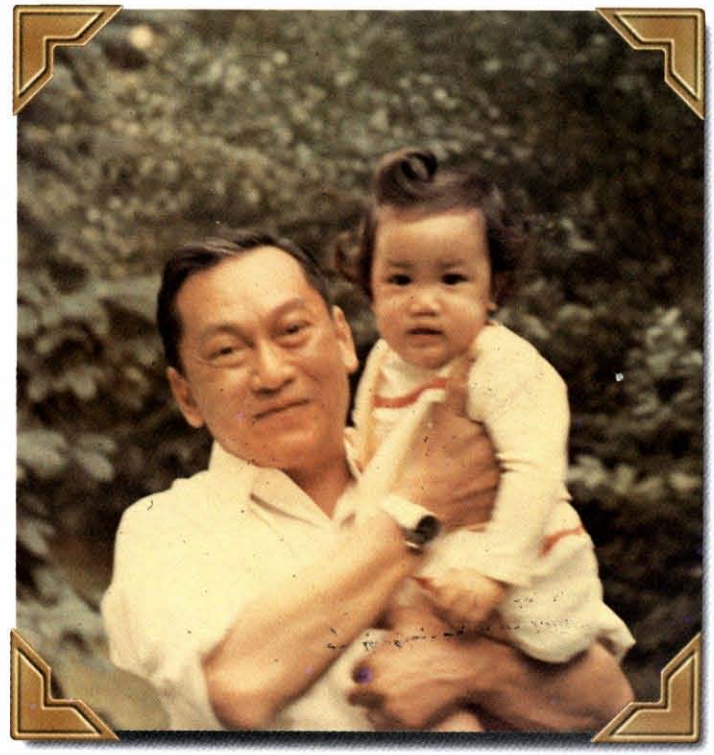

ถ่ายกับกิ๊กลูกสาวต๋อยตอน 1 ขวบ

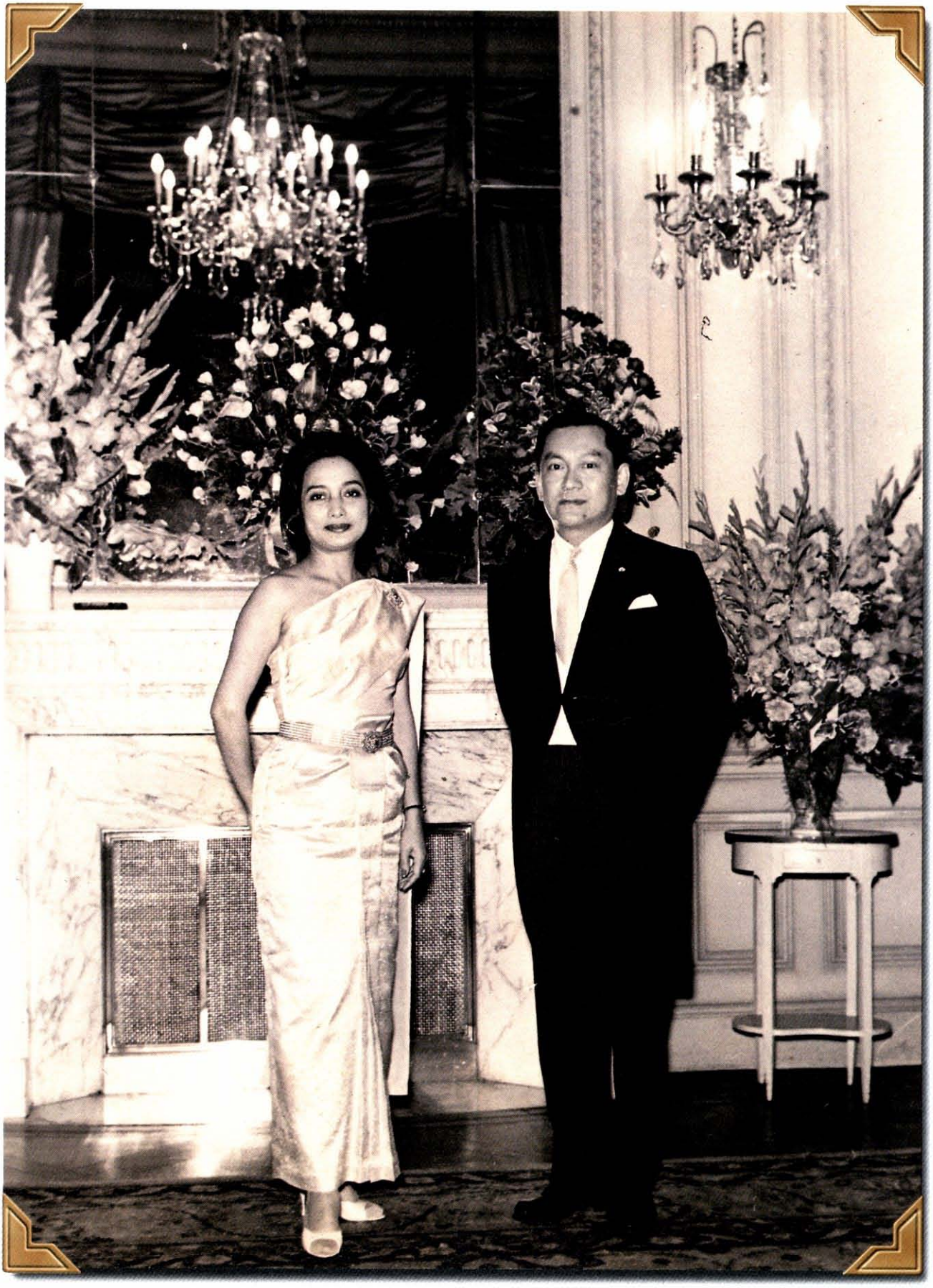

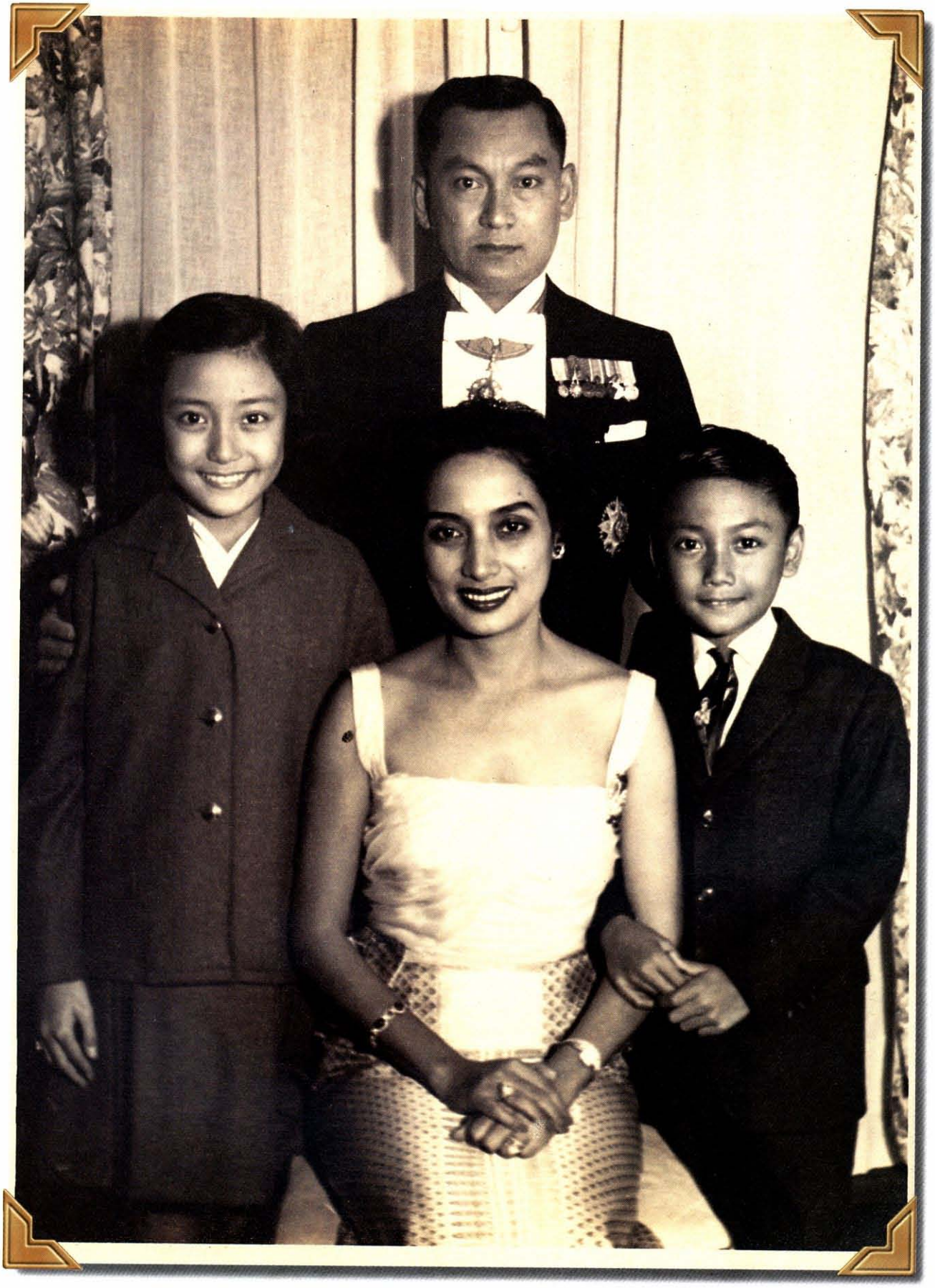

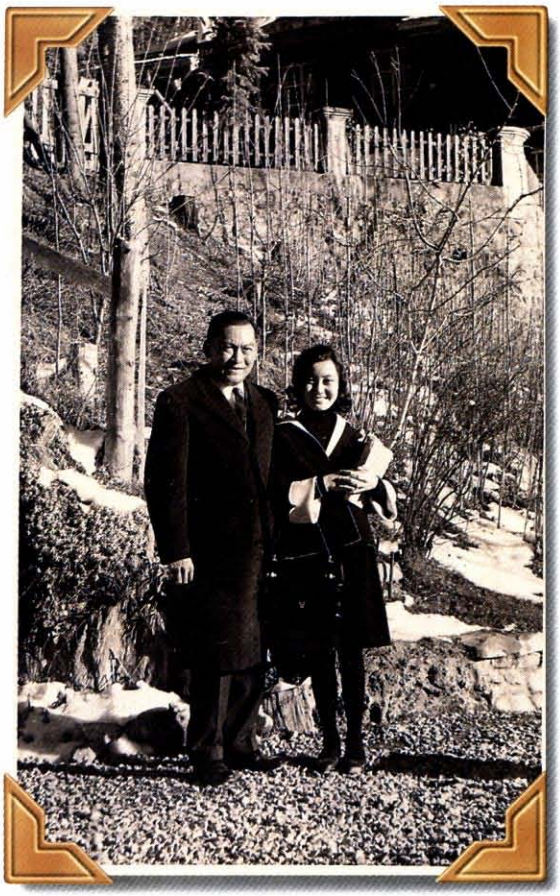

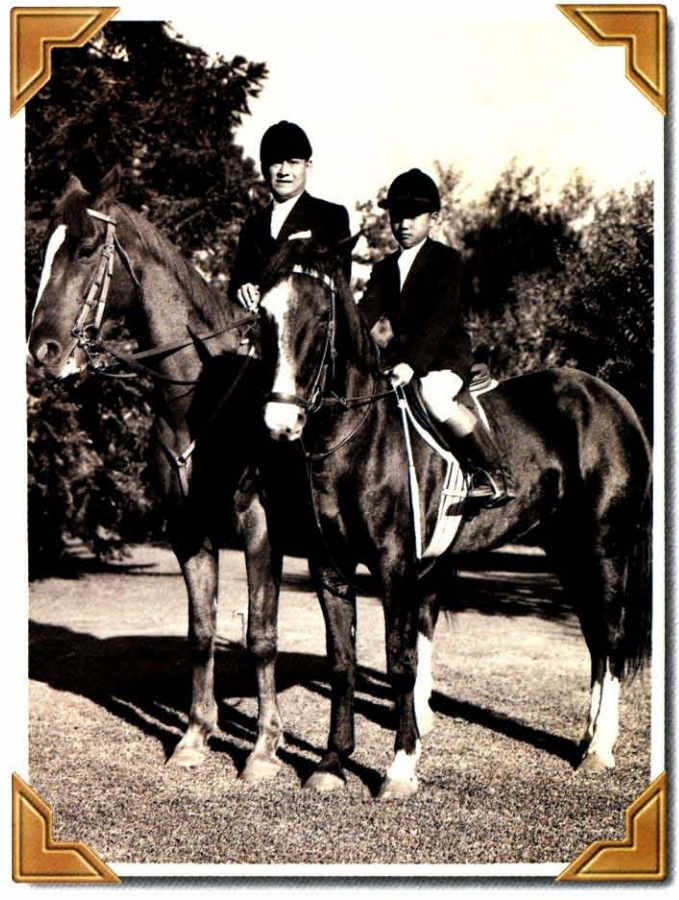

พล.อ.ชาติชาย กับวาณี ชุณหะวัณ ลูกสาวคนเดียวในงานวันเกิดครั้งสุดท้าย

พล.อ.ชาติชาย กับท่านผู้หญิงบุญเรือน ชุณหะวัณ ในวันแต่งงานลูกชายคนเดียวกับอโณทัย ที่ลอนดอน

พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ กับลูกสะใภ้ อโณทัย ชุณหะวัณ ซึ่งกำลังตั้งครรภ์ลูกสาวคนแรก เมื่อครั้งลี้ภัยอยู่ที่ลอนดอน

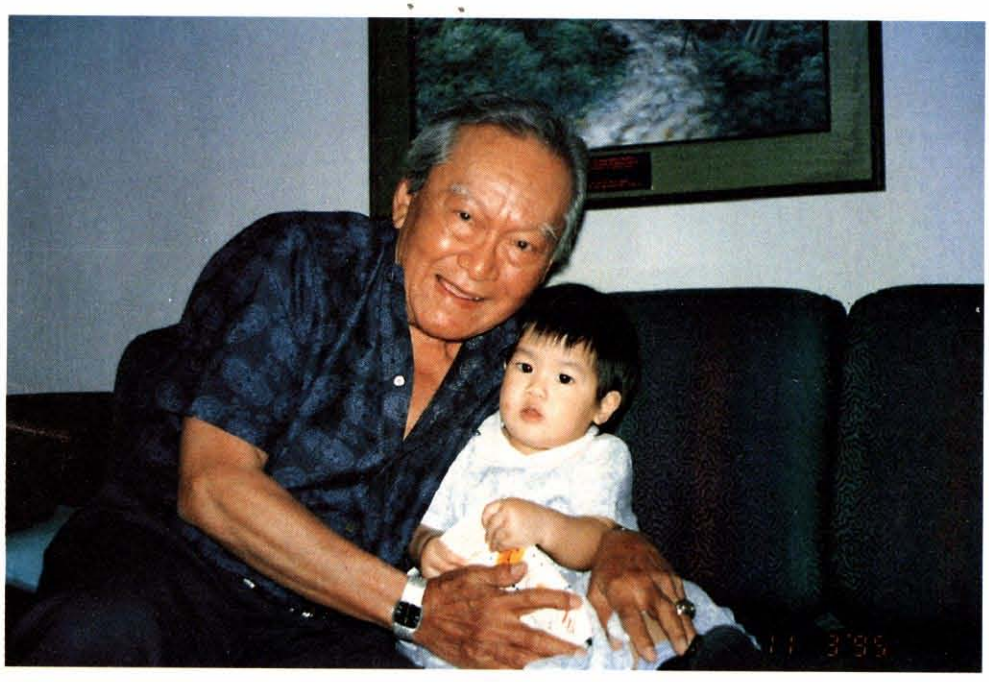

ถ่ายกับน้องฝ้ายลูกสาวกิ๊กตอน 1 ขวบ

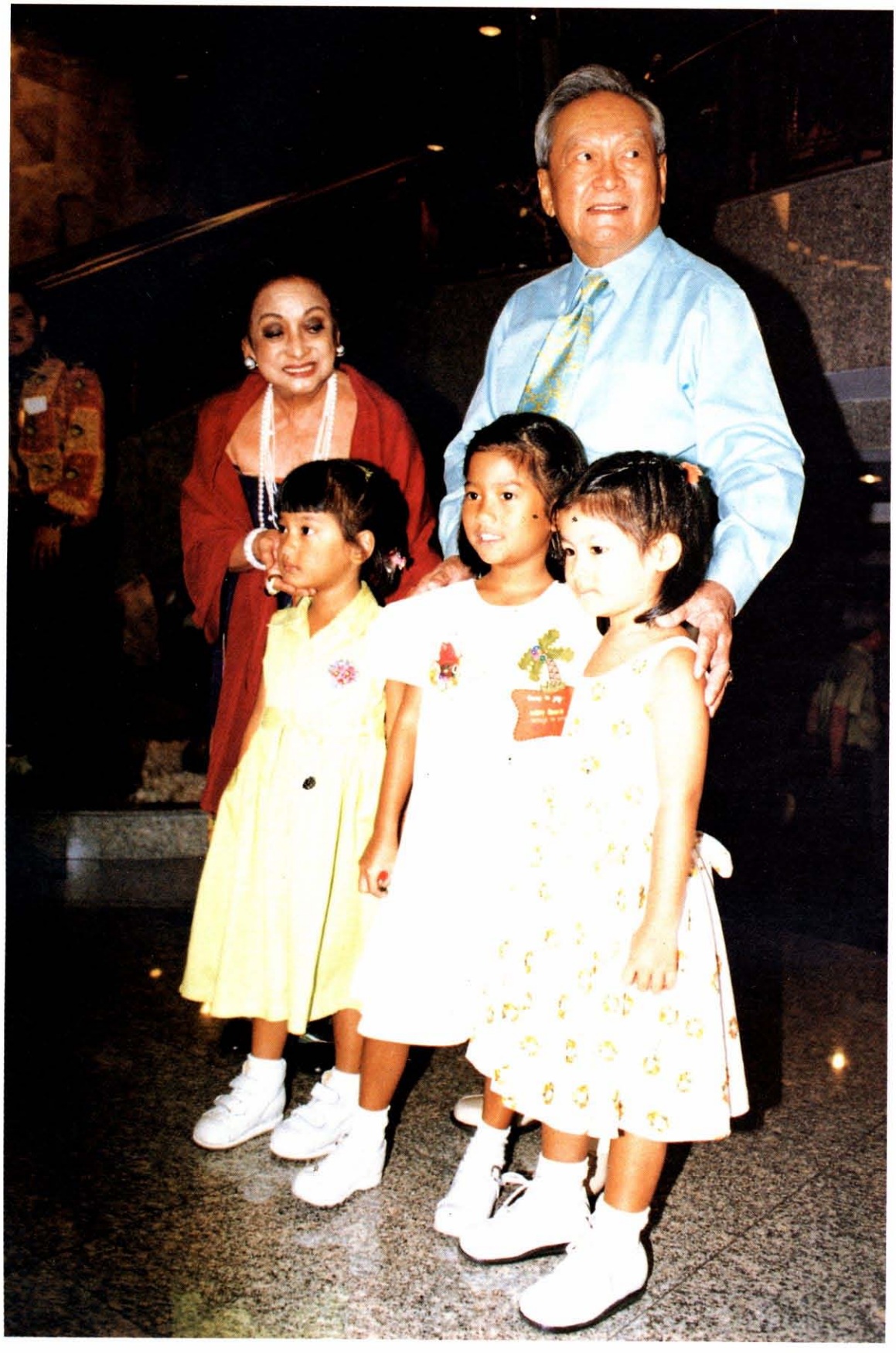

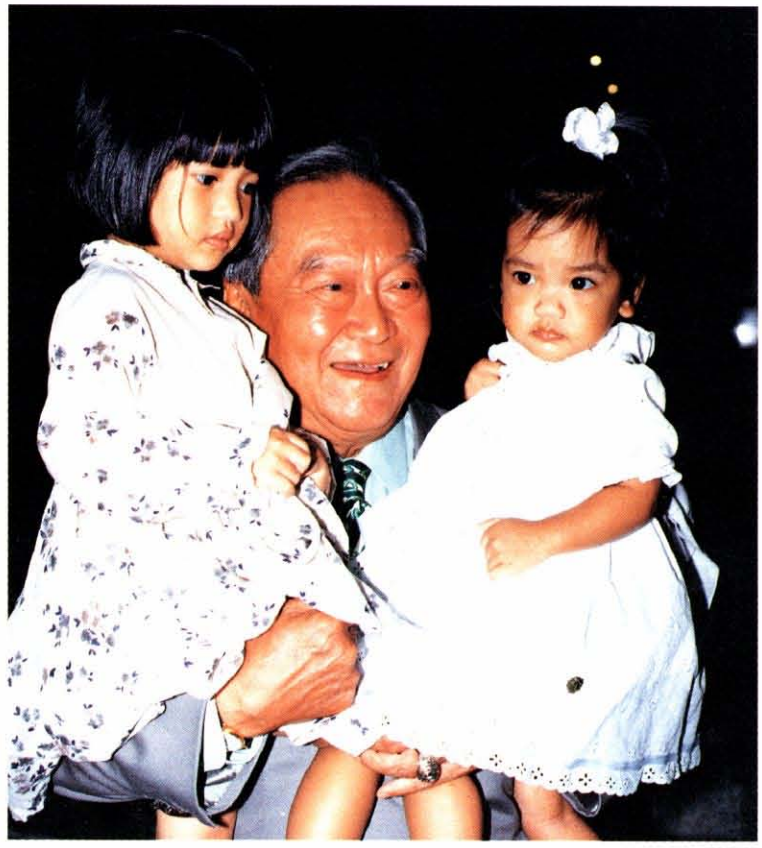

rrow Never

ขอบพระทัย - ขอบพระคุณ

ในการสวดพระอภิธรรมศพ และทำบุญบำเพ็ญกุศลแก่ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ นับตั้งแต่วันศุกร์ที่ 8 พฤษภาคม 2541 จวบจนถึงการพระราชทานเพลิงศพ ณ เมรุหลวงหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส กรุงเทพมหานคร เมื่อวันเสาร์ที่ 7 พฤศจิกายน 2541

เจ้าภาพขอกราบขอบพระทัยพระบรมวงศานุวงศ์ทุกพระองค์ ที่ได้ประทานหรีด เงินร่วมทำบุญ เป็นเจ้าภาพ และเสด็จมาในงานสวดพระอภิธรรมศพ

ขอขอบพระคุณ ฯพณฯ องคมนตรี ทูตานุทูต บริษัท ห้างร้าน ธนาคาร มูลนิธิและสมาคมตลอดจนท่านผู้มีเกียรติ ญาติ มิตรสหาย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสมาชิก ข้าราชการ พลเรือน ตำรวจ ทหาร ที่กรุณาส่งหรีดและร่วมทำบุญในกองทุนพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ อีกทั้งส่งอาหารคาวหวานต่าง ๆ มาร่วมทำบุญ และมาในงานสวดพระอภิธรรมศพ

สำหรับการจัดงานศพ ซึ่งได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์ เจ้าภาพขอขอบพระคุณเลขาธิการสำนักพระราชวัง และราชเลขาธิการที่ได้กรุณารับสนองพระบรมราชโองการและอำนวยความสะดวกนานัปการให้งานศพของ ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นไปด้วยความเรียบร้อยสวยงาม เป็นที่ประทับใจ และซาบซึ้งใจเป็นที่สุด ซึ่งหาก ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้รับทราบด้วยญาณวิถีใด คงจะปลาบปลื้มเป็นอย่างยิ่ง ในเมตตาจิตของทุกท่าน

หากแม้นสิ่งใดขาดตกบกพร่อง และความไม่สะดวกประการใดเกิดขึ้น เจ้าภาพขอประทานอภัยและขออภัยมา ณ ที่นี้ด้วย

ท่านผู้หญิงบุญเรือน ชุณหะวัณ
นางวาณี ชุณหะวัณ
นายไกรศักดิ์ - นางอโณทัย ชุณหะวัณ
นายปานปรีย์ - นางปวีณา พหิทธานุกร
เด็กหญิงธิษะณา ชุณหะวัณ
เด็กหญิงสิริจรรยา ชุณหะวัณ
เด็กหญิงปัทมรัตน์ พหิทธานุกร

หน้าว่าง

รายนามเจ้าภาพการพิธีสวดพระอภิธรรมศพ
พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ
ณ บ้านเลขที่ 10 พหลโยธิน 3 (ซอยลือชา)
เขตพญาไท กรุงเทพฯ
เริ่มพิธีเวลา 19.30 น.

วันอังคารที่ 19 พฤษภาคม 2541

ธนาคารทหารไทย
ดร.ทักษิณ - พจมาน ชินวัตร
คณะที่ปรึกษาบ้านพิษณุโลก
สำนักงานเลขานุการพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ
บริษัท เครือเจริญโภคภัณฑ์ จำกัด
บริษัท ไทรตันออยล์ จำกัด
สภาผู้แทนราษฎร
พรรคชาติไทย
พรรคประชาธิปัตย์
พรรคกิจสังคม
พรรคเสรีธรรม
มูลนิธิ จอมพล ป.พิบูลสงคราม
กรมตำรวจ
สถาบันพระปกเกล้า รุ่นที่ 1
การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย
บริษัท แกรมมี่ เอนเตอร์เทนเมนท์ จำกัด (มหาชน)
สมาคมช่างตัดเสื้อไทย
วปรอ. 4010
กระทรวงอุตสาหกรรม
บริษัท บริหารและพัฒนาเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
จำกัด (มหาชน) (Genco)
กรรมาธิการการท่องเที่ยว
คุณสอาด - คุณหญิงพรรณี ปิยวรรณ
ดร.พิชิต นิธิวาสิน และบริษัทในเครือ

วันพุธที่ 20 พฤษภาคม 2541

ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร
ครอบครัวลิปตพัลลภ
สมาคมนักเรียนเก่าสหรัฐอเมริกาในพระบรมราชูปถัมภ์
สมาคมแบดมินตันแห่งประเทศไทย
มูลนิธิครูทิม บุญอิ้ง
คณะกรรมการประสานงานองค์กรประชาชนอีสาน (คปอ.)
องค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง
บริษัทอุตสาหกรรมปิโตรเคมีคัลไทย จำกัด (มหาชน)
และบริษัทในเครือ
สมาคมอุตสาหกรรมก่อสร้างไทย
สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย
คณะสังคมศาสตร์ ม.เกษตรศาสตร์
สโมสรโรตารี่ กรุงเทพ - คลองเตย
ชาวราชบุรี
ชาวระยอง
มูลนิธิ สหพุทธธรรมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย
ธนาคารกรุงเทพ
สมาคมนิคมอุตสาหกรรมไทย
เหล่าทหารม้า

วันพฤหัสบดีที่ 21 พฤษภาคม 2541

พรรคความหวังใหม่
พรรคประชากรไทย
คุณมีชัย ฤชุพันธ์ และสมาชิกวุฒิสภา
หนังสือพิมพ์มติชน
บริษัท ซี.ที.แลนด์ จำกัด
ชมรมบัวขาว ตระกูลจิราธิวัฒน์ และครอบครัว
อำนวยศิลป์ รุ่นลมหวล
สมาคมศิษย์เก่าเมธีชุณหะวัณวิทยาลัย
มูลนิธิชุณหะวัณ วัดโพธิ์งาม
กระทรวงการต่างประเทศ
สโมสรสราญรมย์
บริษัท เจ.เอส.แอล. จำกัด
ครอบครัวไรวา - ครอบครัวศิลาอ่อน
บริษัท ดาราวีดีโอ จำกัด

วันพุธที่ 27 พฤษภาคม 2541

สมาคมมิตรภาพไทย - จีน
เอราวัณประกันภัย
สำนักงานกฎหมายลิ่วมโนมนต์
บริษัท บี.เค.เค. (1985) จำกัด (มหาชน)
บริษัท กรุงไทยแทรกเตอร์ จำกัด
กองอำนวยการตลาดนัดกรุงเทพมหานคร
บริษัท ฐาปนินทร์ จำกัด
คณะแพทย์ศาสตร์ศิริราชพยาบาล
คุณอุเทน เตชะไพบูลย์
บริษัท วังเพชรบูรณ์ จำกัด
บริษัท บางปูดันทรีคลับ จำกัด
สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย
หอการค้าไทย

คุณชาญ อัศวโชค ประธานบริษัทอัลฟาเทค จำกัด
คุณวัฒนา อัศวเหม และคณะ ส.ส.
ชมรมแบดมินตันสยามกีฬารายวัน
คุณราศรี บัวเลิศ - คุณลาวัลย์ กันชาติ
และคุณจำนรรค์ หนุนภักดี

วันอาทิตย์ที่ 31 พฤษภาคม 2541
พิธีกงเด็ก 13.00 - 22.00 น.
กลุ่มแฮปปี้ไทย - จีน
ญาติ
บริษัท พัฒนชาติ จำกัด
บริษัท เพลินจิตอาเขต จำกัด

วันพุธที่ 3 มิถุนายน 2541
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

วันพุธที่ 10 มิถุนายน 2541
ผู้บัญชาการทหารบก
กลุ่มไลอ้อนส์ไทย - จีน
คณะที่ปรึกษาบ้านมนังคศิลา
สมาคมตั้งตระกูลแห่งประเทศไทย
คุณภูษณ ปรีย์มาโนช คุณบุญชัย เบญจรงคกุล
ครอบครัวเชี่ยวสกุล
จปร. 4 / เตรียม ทบ.11 / บริษัท Cems
คุณดิเรก มหาดำรงค์กุล และคณะ
ผู้แทนหอการค้าภาคตะวันออก
กระทรวงสาธารณสุข (50)
สมาคมถ่ายภาพธุรกิจ
สมาคมหอการค้าไทย - จีน
คุณณรงค์ วงศ์วรรณ

วันพุธที่ 17 มิถุนายน 2541
มูลนิธิร่วมจิตต์น้อมเกล้า
พลเอกสุจินดา คราประยูร และ จปร. 5
กลุ่มแฮปปี้เทียนฟ้า
สมาคมส่งเสริมการค้า - การลงทุนไทยจีน
เจ้าคณะจังหวัดเชียงรายและพุทธบริษัทจังหวัดเชียงราย
ชาวอำเภอปักธงชัย
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี
บริษัท UNOCAL ประเทศไทย จำกัด
3 สมาคมโรงงานน้ำตาลแห่งประเทศไทย
(คุณพิสิฏฐ ภัคเกษม)
โรงพยาบาลมหาราช
ชาวจังหวัดชุมพร
เจ้าคณะจังหวัดนครราชสีมา

วันพุธที่ 24 มิถุนายน 2541
บำเพ็ญพระราชกุศลครบ 50 วัน (สำนักพระราชวัง)
งดเจ้าภาพ

วันพุธที่ 1 กรกฎาคม 2541
เวลา 15.00 - 16.00 น. ประธานพระปริยัติกินิเทศทั่วประเทศ
สวดพระพุทธมนต์ / สวดพระอภิธรรม
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
ท่านผู้หญิงเลอศักดิ์ สมบัติศิริ และครอบครัว
ผู้ว่าราชการจังหวัดลพบุรี
การทางพิเศษแห่งประเทศไทย
โรงพยาบาลจิตเวช นครราชสีมา
บริษัท กระจกไทยอาซาฮี
สมาคมนักเรียนเก่าสวิสฯ
บริษัท อุตสาหกรรมทอผ้าไทย
บริษัท อูเด้ห์ (ประเทศไทย) จำกัด
ชาวอำเภอสูงเนิน
คุณน้อย (ช่อง 3)

วันพุธที่ 8 กรกฎาคม 2541
เบญจมราชาลัยสมาคม
บริษัทในเครือชินวัตร
สมาคมนักเรียนเก่าเทพศิรินทร์
พระเทพประสิทธิมนต์
บริษัท เบนซ์ ออโต้ จำกัด
บริษัท ยูไนเต็ด ทรานสปอร์ต ซิสเต็ม จำกัด
บริษัท ซีวิล เอนจิเนียริ่ง จำกัด
บริษัท สยามแก๊ส จำกัด
ครอบครัวใบหยก
สำนักงานตำรวจสันติบาล
ครอบครัวอดิเรกสาร
บริษัท PAN GROUP
(คุณณรงค์ โชควัฒนา และคุณประสิทธิ์ หิตะนันท์)
กรมสามัญศึกษา

วันพุธที่ 15 กรกฎาคม 2541
กลุ่มศิลปินเพื่อชีวิต
ชาว K.C.

ศิษย์เก่า Wibraham & Monson Academy School
กลุ่มเพื่อนไกรศักดิ์
มูลนิธิคาราบาว / ชมรม Immortals Thailand
โดยคุณสุนันทพัฒน์ เฉลิมพันธ์
มูลนิธิสืบนาคะเสถียร
สมาคมศิลปินอิสระแห่งประเทศไทย
บริวารบ้านชุนณหะวัณ
ศูนย์รวมสงฆ์ชาวอีสาน (กรุงเทพฯ)

วันพุธที่ 22 กรกฎาคม 2541
คุณหญิงประณีตศิลป วัชรพล และหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ
วปรอ. 333
พลอากาศเอกเกษตร - คุณหญิงวันทนา โรจนนิล
จปร. 8
โรงเรียนในเครือดุสิตพณิชยการ
หนังสือพิมพ์หลักไท
สมาพันธ์การศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย
คณะกอล์ฟท่านชาติชาย (โก๋แก่)
ครอบครัวปัจฉิมสวัสดิ์
ครอบครัวทัพพะรังสี
ครอบครัวจันทรุเบกษา
ครอบครัวถาวรธาร
บริษัท บางกอกชิปปิ้ง เอเยนซี่ จำกัด
การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย
สำนักงานข้าราชการพลเรือน

วันพุธที่ 29 กรกฎาคม 2541
มูลนิธิช่วยเหลือคนปัญญาอ่อน ในพระบรมราชูปถัมภ์
คณะละครอนอาสาสมัครในพระบรมราชินูปถัมภ์
บริษัท จัสมิน อินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด (มหาชน)
บริษัท ไทยเทเลโฟนแอนด์เทเลคอมมิวนิเคชั่น จำกัด
(มหาชน)
บริษัท กฤษดามหานคร จำกัด (มหาชน)
บริษัท เชียงใหม่วิศวโยธาการ จำกัด
สโมสรโรตารี่ พระปิ่นเกล้าธนบุรี
บริษัท TIME SQUARE
สภาองค์การนายจ้างแห่งประเทศไทย (ECOT)
บริษัท ตรีอรรถบูรณ์ อุตสาหกรรม กรุ๊ป
เบญจมราชาลัยสมาคม
คณะเหมือนญาติ
สมาชิกพรรคชาติพัฒนา เขต 12
องค์การอาสาช่วยรบกองกำลังทหารพราน กองทัพบก

วันพุธที่ 5 สิงหาคม 2541
สำนักงานเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
ท่านผู้หญิงวิจิตรา ธนะรัชต์
คุณเจริญ - คุณหญิงวรรณา สิริวัฒนภักดี
พลเอกนพ - คุณสมมุข พิณสายแก้ว
ครอบครัวศรียานนท์
กลุ่มสุราทิพย์ และบริษัทสุรามหาราษฎร จำกัด (มหาชน)
โรงเรียนไผทอุดมศึกษา และสมาคมผู้ปกครองและครู
บริษัท โอฬาร กรุ๊ป
คุณฟองจันทร์ ร้านทองต้นมะขาม และคณะอ่างทอง

วันพฤหัสบดีที่ 13 สิงหาคม 2541
บำเพ็ญพระราชกุศลครบ 100 วัน (สำนักพระราชวัง)
งดเจ้าภาพ

รายนามผู้วางพวงหรีดเคารพศพ

ดร.กนกวรรณ - คุณบัณฑิต ว่องวัฒนสิน
คุณกระจ่าง ธรรมโชติ
พล.ต.ท.กริช - คุณหญิงอุไรรัตน์ ปัจฉิมสวัสดิ์
ศ.กฤษฎา - คุณสุชาดา อรุณวงษ์
คุณกฤษณะ - คุณสว่างศรี ศิละกฤษณ์กุล
คุณกล้าณรงค์ จันทิก
พล.อ.อ.กันต์ - คุณหญิงจิตรวดี พิมานทิพย์
พล.ท.กำจร - คุณกานดา พรหมโยธี
คุณกิตติ อัครเศรณี บริษัท อัครเอ็นเตอร์เทนเม้นท์ จำกัด
พล.ต.เกรียงไกร - คุณนงคราญ เจริญศิริ
ศ.ดร.เกรียงศักดิ์ - คุณรจนา เจริญวงศ์ศักดิ์
พล.อ.เกรียงศักดิ์ - คุณหญิงวิรัตน์ ชมะนันทน์
พล.อ.อ.เกษตร - คุณหญิงวันทนา โรจนนิล
ดร.เกษม - คุณพรทิพยและ กฤษณ์ - ณพ - กรณ์ ณรงค์เดช
ม.ร.ว.เกษมสโมสร - คุณหญิงเรวดี เกษมศรี
คุณเกียรติ - คุณจรรย์สมร วัธนเวคิน และครอบครัว
คุณเกียรติชัย ชัยเชาวรัตน์
คุณแก้วขวัญ - ท่านผู้หญิงเพ็ญศรี วัชโรทัย
พล.ต.อ.โกวิท - คุณดวงใจ ภักดีภูมิ
คุณโกศล ไกรฤกษ์ และครอบครัว
คุณไกรวุฒิ - คุณธารทิพย์ ศิรินุพงศ์
คุณขรรค์ชัย - คุณนลินี บุนปาน
คุณคำรณ ณ ลำพูน
หลวงพ่อคูณ ปริสุทโธ
คุณโฆสิต - คุณยุพนา ปั้นเปี่ยมรัษฎ์
คุณโฆสิต พินธุโสภณ และครอบครัว
คุณจรวยพร สุวรรณพันธ์
ม.ร.ว.จัตุมงคล - คุณหญิงบุลย์วิภา โสณกุล
คุณจาตุรนต์ ฉายแสง
พลตรีจารึก - คุณอรพินท์ อารีราชการัณย์
คุณจิราภรณ์ เปี่ยมกมล
ดร.จิรายุ - ท่านผู้หญิงอรนุช อิศรางกูร ณ อยุธยา
คุณจุลพยัพ - คุณยูกิ ศรีกาญจนา
คุณเจตน์ - คุณนิลวรรณ สุจริตกุล
คุณเจริญ - คุณหญิงวรรณา สิริวัฒนภักดี
โจ้ - เป้ ชุณหะวัณ
คุณฉัตรชัย - คุณจินตนา บุญรัตน์
พล.อ.อ.เฉลย วรินทราคม
คุณเฉลิม เชี่ยวสกุล และครอบครัว
พล.ต.ต.เฉลิมเดช - ม.ร.ว.พรรณนภา ชมพูนุท
คุณเฉลิมพันธ์ - คุณหญิงศศิมา ศรีวิกรม์
คุณไฉน แสงทองสุข
คุณชนะศักดิ์ ยุวบูรณ์
พล.อ.อ.ชนินทร์ - คุณช่อฉัตร จันทรุเบกษา
ฯพณฯ ชวน หลีกภัย
ดร.ชวนชัย อัชนันท์ และครอบครัว
คุณชวลิต ทั่งสัมพันธ์
พล.อ.ชวลิต - คุณหญิงพันธุ์เครือ ยงใจยุทธ
คุณชัยจิตร รัฐขจร
พล.อ.ชัยณรงค์ - พ.ญ.เอื้อบังอร หนุนภักดี
ดร.ชัยภักดิ์ - คุณนฤมล ศิริวัฒน์
คุณชัยยุทธ ทวีปวรเดช
ดร.ชัยยุทธ์ - ม.ร.ว.พรรณจิตร กรรณสูต
คุณชัยรัตน์ คำนวณ
คุณชัยศรี - คุณชัยนรินทร์ - คุณชัยณรงค์ ศรีเฟื่องฟุ้ง
พล.ร.ท.ชาญ - กรพินธุ์ วีระประจักษ์
พล.อ.ชาญ - ดร.ปัทมาวดี บุญประเสริฐ
คุณชาญชัย ปทุมารักษ์
พล.ต.ต.ชาตรี สุทัศน์ ณ อยุธยา และครอบครัว
คุณชาตรี โสภณพนิช และคุณหญิง
คุณชาติเชื้อ - คุณอัจฉรา กรรณสูต
คุณชินเวศ - คุณเสาวณีย์ สารสาส
คุณชุมพล ณ ลำเลียง
พล.ต.ต.ชูเกียรติ ภัยลี้
พล.ร.ท.ชูชาติ - คุณมานี เกษเสถียร (บุษยรังสี)
คุณชูชีพ - คุณกฤติมา หาญสวัสดิ์
คุณชูศักดิ์ แอกทอง
พล.อ.เชษฐา - คุณหญิงอรวรรณ ฐานะจาโร
พล.อ.เชาว์ - คุณหญิงเพ็ญพรรษ์ สวัสดิสงคราม
คุณเชาว์ - ม.ร.ว.ทัชวรรณ สายเชื้อ
ร.ต.ท.เชาวริน - คุณจรียา ลัทธศักดิ์ศิริ
คุณโชติ - คุณหญิงกัลยา โสภณพนิช
คุณไชยวัฒน์ - คุณเจียรนัย เหลืองอมรเลิศ
คุณฐิติชัย - คุณนันทพร สิริโชติคุณากร
พ.ต.ฐิติพันธ์ - คุณอรทัย ฐานะจาโร
คุณณรงค์ฤทธิ์ - ม.ล.สุดารัตน์ สนิทวงศ์
คุณณรงค์ - คุณธีรนาฏ โชควัฒนา
ดร.ณรงค์ชัย - คุณอ้อพร อัครเศรณี
คุณดวงหทัย อรรถนนท์
คุณดรงค์ สิงโตทอง
พล.อ.ดำรง - คุณหญิงทรงพรรณ สิกขมณฑล
คุณดำรง - วัลลภา รัตนพานิช
คุณดำรัสสิริ อุทยานนท์ และครอบครัว
คุณดำริ วัฒนะสิงหะ
คุณติเรก - คุณอมรา เจริญผล
พล.ร.อ.เดชา - คุณชุลีวรรณ บุนนาค
นาวาโทเดชา สุขารมณ์
คุณตระกูล บุญญะสิทธิ์

ท่านผู้หญิงตุ่น โกศัลวิจิตร
จอมพลถนอม และท่านผู้หญิงจงกล กิตติขจร
คุณถวิล - คุณพิมพา จันทร์ประสงค์
พล.อ.ถวัลย์ - คุณลัดดา แสวงพรรค์
คุณถาวร จุณณานนท์
คุณถิรชัย วุฒิธรรม
คุณทนง - คุณช่อทิพย์ บุรานนท์
ดร.ทนง พิทยะ
คุณทวิช - คุณสุวิสาลี กลิ่นประทุม
พล.ต.ท.ทวีวิทย์ - คุณปราณี นิยมเสน
คุณทวีศักดิ์ ธนเสรีนันท์ - ครอบครัว
คุณทวีสัน จารุวงศ์ชจร
คุณท่องแท้ อธิบูรณการ
ดร.ทักษิณ - คุณพจมาน ชินวัตร
คุณทินวัฒน์ - คุณมาลีรัตน์ มฤคพิทักษ์
ม.ร.ว.ทินศักดิ์ - คุณศิริกาญจน์ ศักดิเดช ภาณุพันธ์
ม.ร.ว.เทพ - คุณหญิงขวัญตา เทวกุล
พระเทพประสิทธิมนต์
คุณเทวัญ - คุณนุศรา ลิปตพัลลภ
พลเอกเทียนชัย สิริสัมพันธ์ และคุณหญิง
คุณธงชัย - คุณมณทิรา ล่ำซำ
คุณธนากร - คุณนวรัตน์ เสรีบุรี
พล.อ.อ.ธนนิตย์ - คุณหญิงพรรณี เนียมทันต์
คุณธนินทร์ - คุณหญิงเทวี เจียรวนนท์
พล.ต.ธนู หอมหวล
คุณธรรมนูญ - คุณหญิงรังสิมา หวั่งหลี
คุณธรรมา ปิ่นสุกาญจนะ
ดร.ธวัช - คุณทิพาวดี เมฆสวรรค
ออท.ธวัช อรรถยุกติ และข้าราชการ สอท. กรุงโตเกียว
คุณธารินทร์ - คุณนกน้อย นิมมานเหมินท์
พล.ต.ท.ธีรชัย - คุณประกายรัตน์ เหรียญเจริญ
คุณธีรวัฒน์ ศิริวันสาณฑ์
พล.อ.นพ - คุณสมมุข พิณสายแก้ว
คุณนภดนัย - คุณพินทิพา ปัทมสิงห์ ณ อยุธยา
คุณนภาพรรณ หงส์ลดารมภ์
คุณนภาสินี - คุณชาญวิทย์ ยอดมณี
ดร.นราวดี (กรณี) แสงรัตนกุล
คุณนริศร์ - คุณสุธิดา อัสสานุวงศ์ และครอบครัว
พล.อ.นฤดล เดชประดิยุทธ์
ม.ร.ว.นับทอง - คุณกุลนิติ ทองใหญ่
คุณน้ำ มหิธิรัฐ บริษัทในเครือทานตะวัน
พ.ต.ต.นิตย์ ตันเวชศิลป์ และครอบครัว
คุณนิพนธ์ นิละนนท์
พล.อ.นิพนธ์ - คุณกาบแก้ว ไชยะบุรินทร์
พล.ท.นิพนธ์ - คุณหญิงสุมาลี ภารัญนิตย์
คุณนิยม วรปัญญา
คุณบรรจง กันตวิรุฬ
พลเอกบรรจบ - คุณหญิงอรนุช บุนนาค
คุณบรรเทิง เกตุมณี
คุณบรรสิทธิ์ - คุณพรรณี สลับแสง
คุณบรรหาร - คุณหญิงแจ่มใส ศิลปอาชา
คุณบัญญัติ บรรทัดฐาน
พล.ร.อ.บัณฑิตย์ ชุณหะวัณ และครอบครัว
พล.ร.อ.บัณฑิตย์ - คุณหญิงปานทิพย์ มลายอริศูนย์
ม.ล.บัว กิติยากร
น.พ.บำเพ็ญ - พ.ญ.ชมชื่น กำเนิดศิริ และครอบครัว
ศ.บุญชนะ - ท่านผู้หญิงแส อัตถากร
พระครูบาบุญชุ่ม
คุณบุญชู พงษ์เฉลิม
ดร.บุญญรักษ์ - คุณธิดา นิงสานนท์
คุณบุญถึง ผลพานิชย์ และภรรยา
คุณบุญทรง - คุณวรรณงาม ศรีเฟื่องฟุ้ง และครอบครัว
พล.ต.อ.บุญทิน - คุณสุขสม วงศ์รักมิตร
คุณบุญพันธ์ แขวัฒนะ และครอบครัว
คุณบุญเลิศ สว่างกุล และรังสรรค์ แสงมิ่น
คุณบุญเอก - คุณนุชนารถ โกตนันทกุล
พล.ต.บุญเอื้อ ประเสริฐสุวรรณ
คุณบุรินทร์ - คุณแพทชี่ วงศ์สงวน
คุณบุษรา ตีระประเสริฐ
คุณปกิต พัฒนกุล
คุณปคุณ ตั้งชัยศักดิ์ และครอบครัว
คุณปรมาภรณ์ - คุณอมรา ไกรฤกษ์
ดร.ประกอบ - คุณวรรณา จีรกิติ
คุณประคอง - พ.ต.ญ.โสภา พลหาญ
คุณประจวบ ตั้งชัยศักดิ์ และครอบครัว
คุณประจวบ - คุณทับทิม ไชยสาส์น
พ.อ.ประจักษ์ สว่างจิตร
คุณประชัย - คุณอรพิน เลี่ยวไพรัตน์
คุณประชา เหตระกูล
พล.ต.อ.ประชา - คุณหญิงวารุณี พรหมนอก
คุณหญิงประณีตศิลป์ วัชรพล และครอบครัว
ศ.ดร.ประดิษฐ์ อุบลศรี - ดร.อดิทธิ์ เชี่ยวสกุล
พล.ต.อ.ประทิน - คุณกุณฑลา สันติประภพ
คุณประทีป วัชรโชคเกษม
คุณประพันธ์ อัศวอารี
พล.อ.อ.ประพันธ์ - คุณหญิงวนิดา ธูปเตมีย์
ดร.ประพิณ - คุณสุมล อภินรเศรษฐ์
ศ.พ.ญ.ประไพศรี ศรศาสตร์ปรีชา และครอบครัว
ดร.ประภา วิริยะประไพกิจ
คุณประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์

คุณประสิทธิ์ ทรัพย์สาคร
คุณประสิทธิ์ หิตะนันท์
คุณประเสริฐ - คุณสุนันทา สะมะลาภา
ดร.ประเสริฐ จิตต์จารึก
น.พ.ปราเสริฐ - คุณวัลลีย์ ปราสาททองโอสถ
พล.ต.ต.ปรัชญา - คุณจินดนา สุทธปรีดา
พล.ต.ต.ปรัชญา สูตะบุตร
น.พ.ปรากรม วุฒิพงศ์
คุณปราศรัย ทรงสุรเวทย์
คุณปริญญา - คุณลักขณา พรประภา
คุณปริญญา นาคฉัตรีย์
คุณปรีชา - คุณยาจิตร ยุวบูรณ์
พล.ท.ปรีชา - คุณหญิงวนิดา สุวัณณะศรี
คุณปรียาพร เหตระกูล
คุณปวีณา หงสกุล
ครอบครัวปัจฉิมสวัสดิ์
คุณปัญญา มิตรจงษา
พล.อ.ปัญญา - คุณเสมอใจ สิงห์ศักดา
คุณปิยะ ภิรมย์ภักดี
คุณปิยะ (แป๋ง) อังกินันท์ และครอบครัว
ฯพณฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์
คุณเปรมชัย - คุณคณิตตา กรรณสูต
คุณเปล่งศักดิ์ - คุณหญิงอรพรรณ ประกาศเภสัช
พล.อ.แป้ง - คุณหญิงศิริรัตน์ มาลากุล ณ อุยธยา
คุณหญิงเผชิญ อรรถยุกติ
คุณแผน - ม.ล.หิรัญญิกา วรรณเมธี
พล.ต.พงศ์ - คุณเฉลิมจิตร เกกะนันท์ และครอบครัว
คุณพงศธร เดวิทย์
พล.ต.พงษ์เทพ - คุณปรีดา เทศประทีป
คุณพงษ์ศักดิ์ - คุณกมลทิพย์ พยัฆวิเชียร
คุณพจน์ สารสิน
คุณพยัพ ศรีกาญจนา
คุณพรทิวา - คุณพรประภา กันตลักษณ์
คุณพรเทพ - คุณมยุรี พรประภา
คุณพรเสก - คุณลาสีวรรณ กาญจนจารี
คุณพลกฤษณ์ หงษ์ทอง
คุณพละ สุขเวช
คุณพลากร สุวรรณรัฐ
คุณพอใจ ไชยะเวพุ
ท่านผู้หญิงพันธุ์สวลี กิติยากร
ดร.พันผล - ม.ล.ถวัลย์ เดวิทย์
คุณพัลลภ - ม.ร.ว.สุพรรณกัลยา ดันหยงมาศ
ดร.พิจิตต - คุณชารีญา รัตตกุล
คุณพิชัย วาสนาส่ง
พล.ต.ต.พิชิต - รศ.ดร.สุปรียา ควรเดชะคุปต์
คุณพิชิตพล ศรียานนท์
พ.ต.อ.พิตติชัย - คุณลินดา ศรียานนท์
คุณพิทักษ์ - คุณจินตนา รังษีธรรม
คุณพิทักษ์ - คุณพรรณประภา อินทรวิทยนันท์
คุณพินิจ จันทรสุรินทร์
คุณพิพัฒน์ - คุณหญิงสุภัทรา ตันติพิพัฒน์พงศ์
คุณพิมล - ริรินดา พินธุโสภณ
คุณพิสิษฐ์ ณ พัทลุง
คุณพีรพงศ์ - คุณปิยะธิดา อังศพันธ์
คุณพีระพงษ์ - คุณอุษา ถนอมพงษ์พันธ์
คุณหญิงพูนทรัพย์ เชมะโยธิน และลูก
คุณพูนผล อัศวเหม
คุณเพ็ญศรี เริงประเสริฐวิทย์
ดร.เพียรพรรค ทัศดร
คุณโพธิพงษ์ - คุณยุพา ล่ำซำ
ดร.ไพบูลย์ - คุณพรนิภา ลิมปพยอม
พล.อ.ไพบูลย์ - คุณหญิงนงนิตย์ ห้องสินหลาก
พล.อ.ไพบูลย์ - คุณหญิงวาณี เอมพันธ์
คุณไพโรจน์ - คุณสุกัญญา ตั้งชัยสิน
ดร.ไพโรจน์ - คุณสุรางค์ เปรมปรีดิ์
คุณไพโรจน์ - ท่านผู้หญิงอรสา ล่ำซำ
ว่าที่ ร.ต.ไพโรจน์ สุวรรณฉวี
ศ.ไพศิษฐ์ พิพัฒนกุล
คุณฟารีดา บุญยศักดิ์
พล.อ.เฟื่องเฉลย อนิรุทธเทวา และครอบครัว
ดร.โภคิน - คุณรุ่งระวี พลกุล
พล.อ.มงคล - คุณหญิงทัศนีย์ อัมพรพิสิฏฐ์
หม่อมเจ้ามงคลเฉลิม และหม่อมบงกชปรียา ยุคล
คุณมณฑล - คุณอุดม ไกรวัฒนุสสรณ์
คุณมนตรี จิตต์จารึก
คุณมนตรี - คุณหญิงธิดา พงษ์พานิช
คุณมนตรี ตัณฑวิรัตน์
พล.ต.อ.มนัส - คุณหญิงสงวนศรี ครุฑไชยยันต์
คุณมนัส สุขสมาน สมาชิกวุฒิสภา
พล.ต.มนูญกฤต - คุณมณฑา รูปขจร
คุณมยุรา อุรเดนทร์
คุณมัณฑนา ศักดิ์โสธินชาดา (จีระบูล อาจอัศนิกร)
คุณมานี ติงธนานิกุล และครอบครัว
ศ.มารุต - คุณหญิงพันทิพา บุนนาค
ดร.มาลี - ดร.นิพนธ์ เหล่าวรวิทย์
คุณมีชัย - ท่านผู้หญิงบุตรี วีระไวทยะ
คุณมีชัย -คุณหญิงอัมพร ฤชุพันธ์
ดร.ยงยุทธ - ศ.พญ.สุทธิพันธ์ สาระสมบัติ
พล.อ.ยุทธศักดิ์ - คุณหญิงอรพรรณ ศศิประภา
คุณโยธิน เมธชนัน

คุณระวี โหลทอง
คุณรักเกียรติ สุขชนะ
คุณรัตน์ - บุณฑิการ ศรีไกรวิน
ม.ล.รัษฎา ราศีชยางกูร
คุณราชศักดิ์ สุเสวี
คุณรุ่งมณี - คุณวสันต์
พล.ท.เรวัต บุญทับ
คุณเรวัติ จินดาพล
คุณลิขิต - พ.อ.(พิเศษ) หญิง ภาณินี เทิดสถีรศักดิ์
คุณลิขิต หงส์ลดารมภ์ และครอบครัว
คุณเล็ก นานา
ท่านผู้หญิงเลอศักดิ์ สมบัติศิริ
พล.ต.เลิศรัตน์ - คุณมยุนันท์ รัตนวานิช
พล.ต.ท.แหลมทอง ญาณอุบล
ครอบครัวไวทยานุวัตติ
คุณวงศ์วุฒิ - ม.ร.ว.วิภาสิริ วุฒินันท์
ร.ต.ต.วรรณ - คุณหญิงพวงผา ขันชื่อ
คุณหญิงวรรณวิมล สรเทศน์
พ.อ.วรรัตน์ - คุณมัลลิกา อินทรทัต
ด้วยรักและอาลัยจากคนป่วอก
พล.ท.วังสัน - คุณวนิดา อมาตยกุล
คุณวัจนา สุทัศน์ ณ อยุธยา
พล.อ.วัฒนชัย - คุณหญิงสุภา วุฒิศิริ
คุณวัฒนา อัศวเหม
พล.อ.วัฒนา - คุณนงลักษณ์ บุญญะสิทธิ์
รศ.ดร.วันชัย ศิริชนะ
คุณวันชัย - คุณสุมาลี และครอบครัว "จิราธิวัฒน์"
คุณวันนิวัติ - จีรพันธ์ ศรีไกรวิน
คุณวันเพ็ญ ใบหยก และครอบครัว
คุณวัลลภ - คุณอัมรา เจียรวนนท์
พล.อ.วาท - คุณบุญเรือน
คุณวานิช ไชยบรรณ
คุณวาปี - ม.ร.ว.เหมือนจิต ภิรมย์ภักดี
พล.อ.วิจิตร - คุณหญิงจินตนา สุขมาก
คุณวิจิตร วุฒิอำพล
พล.ท.วิจิตร - คุณสมพงษ์ จิตตเสวี
ท่านผู้หญิงวิจิตรา ธนะรัชต์
คุณวิชัย - คุณอุไรวรรณ เอื้อชูเกียรติ
คุณวิชัย - คุณเอมอร รักศรีอักษร
คุณวิชัย ตู้ทอง พร้อมบุรี (สิงห์บุรี)
พล.ร.อ.วิเชษฐ - คุณหญิงจรินทร์ การุณยวนิช
คุณวิเชียร - คุณเสาวนีย์ เตชะไพบูลย์
คุณวิทย์ - คุณหญิงนันทนา รายนานนท์
คุณวิทวัส สุนทรวิเนตร์
คุณวิเทศ ว่องวัฒนะสิน
คุณวินัย - คุณบรรนอม กฤษดาทานนท์
คุณวินัย - คุณลัดดาวัลย์ จันทร์งาม
พล.ท.วินัย - คุณศศิณี ภัททยกุล
พล.อ.วิมล - คุณหญิงมาลี วงศ์วานิช
พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าวิมลฉัตร
ท่านผู้หญิงวิระยา ชวกุล
คุณวิรัตน์ มีนชัยนันท์
คุณวิโรจน์ - คุณพรพิมล ถิรคุณโกวิท
คุณวิโรจน์ - คุณเพ็ญศรี เลาหะพันธ์
พลเอกวิโรจน์ - คุณหญิงลักขณา แสงสนิท
คุณวิโรจน์ ศรีเตลาน และครอบครัว
ดร.วีรพงษ์ รามางกูร
พล.อ.อ.วีรพงษ์ - คุณพจนารถ สิงหะเสนี
คุณวีระ - คุณนงเยาว์ รมยะรูป
พล.ต.วีระ - คุณมาลี วะนะสุข
พ.ต.ท.วีระ ชื่นกลิ่นธูป
คุณวุฒา ภิรมย์ภักดี
พล.ต.ท.วุฒิชัย - คุณศุภาศิริ ศรีรัตนวุฒิ
คุณวุฒิพันธุ์ วิชัยรัตน์
หลวงพ่อวัดศรีนวล
ศ.ศักดา ศิริพันธุ์
คุณศักดา - คุณจิตราภรณ์ เตชาชาญ
คุณศักดา - คุณอัญชลี
คุณศักดิ์ชัย ธนบุญชัย
คุณศักดิ์สิทธิ์ เฉลิมวงสาเวช
พล.อ.ศัลย์ - คุณหญิงสุชาดา ศรีเพ็ญ
พล.อ.ศิริ - คุณประนอม ทิวะพันธ์
คุณศิริชัย - คุณศันสนีย์ บูลกุล
คุณศิรินทร์ - ตุลา นิมมานเหมินท์
คุณศิริลักษณ์ บันบำรุงกิจ
ดร.ศุภชัย - คุณศศัย พานิชศักดิ์
คุณศุภสิทธิ์ มหาคุณ
คุณเศรษฐพร ดูศรีพิทักษ์
คุณสง่า - คุณแสนสุข เปรมโอชา
คุณสนธยา คุณปลื้ม
พล.ต.สนั่น - คุณฉวีวรรณ ขจรประศาสตร์
พล.ต.สนั่น ขจรประศาสน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
คุณสนิท กุลเจริญ
คุณสปัน เธียรประสิทธิ์ และครอบครัว
ดร.สม - คุณจีน่า จาตุศรีพิทักษ์
พล.ต.ท.สมควร - พ.ญ.สุภา หริกุล
คุณสมคาด สืบตระกูล
คุณสมจิตต์ เที่ยงธรรม
คุณสมชัย หัตถกิจโกศล
พล.ต.สมชาติ - คุณประไพ อนันตพงษ์

คุณสมชาย คุณปลื้ม
คุณสมชาย เบญจรงคกุล
คุณสมถวิล สังขะทรัพย์ และครอบครัว
คุณสมบัติ พานิชชีวะ
คุณสมบัติ อุทัยสาง
พล.ต.ท.สมบัติ - คุณอัญชลีพรรณ อมรวิวัฒน์
คุณสมบูรณ์ ไทยวัชรามาศ และภรรยา
คุณสมพงษ์ - คุณเพ็ชร อมรวิวัฒน์
น.พ.สมพงษ์ - คุณเพ็ญพักตร์ เอี่ยมเอกดุลย์และครอบครัว
คุณสมศักดิ์ ปริศนานันทกุล
คุณสมพงษ์ - คุณลลนา พานิช
คุณสมพจน์ ปิยะอุย
คุณสมไพร ยะตินันท์ , คุณบุษรา ตรีประเสริฐ
คุณสมภพ จันทรประภา และลูกหลาน
คุณสมภพ ระงับทุกข์
พล.ต.ต.สมโภชน์ - คุณอรพรรณ โอปนพันธ์ และครอบครัว
คุณสมยศ - คุณกานดา วนาสวัสดิ์
ดร.สมศักดิ์ ลีสวัสดิ์ตระกูล
คุณสมัคร - คุณหญิงสุรัตน์ สุนทรเวช
คุณสมาน ไกรคุ้ม
คุณสมาน ภุมมะกาญจนะ
คุณสมานจิต ภิรมย์รื่น
ดร.สมุทร - คุณสุจิตรา มงคลกิติ
คุณสรอรรถ - คุณพรรัตน์ กลิ่นประทุม
พล.ต.อ.สล้าง - คุณเริงจิต บุนนาค
พล.ต.อ.สวัสดิ์ - คุณหญิงคัทลียา อมรวิวัฒน์
ดร.สอาด - คุณหญิงพรรณี ปียวรรณ
คุณสันติ - คุณอรุณี ภิรมย์ภักดี
พล.อ.สายหยุด เกิดผล
พล.อ.สำเภา - คุณธนวสันต์ ชูศรี
พล.อ.อ.สิทธิ เศวตศิลา และท่านผู้หญิง
คุณแม่ ดร.สิริ กรินชัย และลูกหลาน
คุณสุกิจ - คุณกมลี ปัจฉิมสวัสดิ์
ม.ร.ว.สุขุมพันธ์ - คุณสาวิตรี บริพัตร
พล.อ.สุจินดา - คุณหญิงวรรณี คราประยูร
คุณสุชน ชาลีเครือ
คุณสุชัจจ์ สนิทวงศ์ ณ อุยธยา
คุณสุดารัตน์ เกยุราพันธ์
คุณสุทัศน์ ชวพัฒนกุล
คุณสุเทพ เทือกสุบรรณ
คุณสุนทร - คุณหญิงเกื้อกูล เสถียรไทย
พล.อ.สุนทร - คุณอัมพาพันธ์ คงสมพงษ์
ดร.สุบิน - คุณบุญศรี ปิ่นชยัน
พ.ต.ท.สุพัฒน์ โปษยานนท์ - ภรรยา
ม.ร.ว.สุพินดา จักรพันธุ์
คุณสุภกิจ เจียรวนนท์
คุณสุภัทรา ทัพพะรังสี และครอบครัว
คุณสุมิตร เลิศสุมิตรกุล
ดร.สุรเกียรติ์ - คุณหญิง ดร.สุธาวัลย์ เสถียรไทย
น.อ.สุรยุทธ์ - ท่านผู้หญิงบุษบา สุธนพงษ์
คุณสุระ จันทร์ศรีชวาลา และครอบครัว
ร.ต.อ.สุรัตน์ โอสถานุเคราะห์
คุณสุรางค์ (แอ๋ว) วิจิตรานนท์
คุณสุรินทร์ - คุณอลิสา พิศสุวรรณ
คุณสุวนันท์ คงยิ่ง
พล.ร.อ.สุวัชชัย - คุณหญิงกัลยา เกษมสุข
คุณสุวิช - คุณวีณา สุวรุจิพร
คุณสุวิทย์ เชิดเกียรติก้อง
คุณเสถียร เสถียรสุต
น.อ.เสนิส - ร.ท.หญิงกมลธิดา ทังสุบุตร
คุณเสมอ - คุณกัลยา เชาวิไว
พล.อ.เสริม ณ นคร และคุณหญิง
พล.อ.อ.เสริมยุทธ - คุณนวลศรี บุญศิริยะ
คุณเสรี รักวิทย์
คุณห้างทอง ธรรมวัฒนะ
คุณอนันต์ กาญจนสุวรรณ
คุณอนันต์ อนันตกูล
พล.อ.อ.อนุชิต เภากะนันทน์
คุณอนุศักดิ์ อินทรภูวศักดิ์
คุณอภัย จันทนจุลกะ
คุณอภิชาต - คุณศรีสุรางค์ จงเจริญใจ
คุณอภินันท์ ปวนะฤทธิ์
พ.อ.อ.อมรพงษ์ - คุณหญิงวาสนา แนวมาลี
คุณอรดี สุทธศร
คุณอรรพ ปรียางกูร
ท่านผู้หญิงอรอวล อิศรางกูร ณ อุยธยา
ดร.อรัญ - คุณเรวดี ธรรมโน
ศ.ดร.อักขราทร จุฬารัตนและภรรยา
คุณอัญชลี ไชยศิริ
คุณอัญชลี ไพรีรัก
พล.อ.อัด - พันเอกหญิงวรนุช เบื้องบน
คุณอาณัฐชัย รัตตกุล
คุณอาทร ต้องวัฒนา
ดร.อาทิตย์ - คุณบุญนำ อุไรรัตน์
พล.อ.อาทิตย์ - คุณพรสรรค์ กำลังเอก
คุณอาภัสรา หงสกุล
คุณอารี เต็มพิทยาคม
คุณอาษา - คุณหญิงส่องแสง เมฆสวรรค์
คุณอาสา - ม.ร.ว.สุจิตคุณ สารสิน

คุณอำนวย - คุณหญิงสมรศรี วีรวรรณ
คุณอำไพ มุ่งไผ่ดี
พล.อ.อิสระพงศ์ - คุณหญิงสมนา หนุนภักดี
ดร.อุกฤษ - ท่านผู้หญิงมณฑินี มงคลนาวิน
คุณอุดม ตันติประสงค์ชัย
คุณอุทัย พิมพ์ใจชน
ดร.อุปดิศร์ ปาจรียางกูร คุณหญิงแอน และอู
ท่านผู้หญิงอุศนา ปราโมช ณ อยุธยา
คุณอุศาชม สาณะเสน
พล.อ.เอื้อมศักดิ์ - คุณอุดมลักษณ์ จุลละจาริตต์
แอ๊ด คาราบาว และครอบครัว
คุณโอฬาร - คุณจำลอง อัศวฤทธิกุล
กรมตำรวจ
กรมทรัพยากรธรณี
กรมทหารราบที่ 1 มหาดเล็กรักษาพระองค์
กรมราชองครักษ์
กลุ่มบริษัท เค พี เอ็น
กลุ่มบริษัทศรีกรุงวัฒนา จำกัด
กลุ่มบริษัท ชินวัตร
กลุ่มโรงแรมมณเฑียร
กลุ่มศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง
กองทัพภาคที่ 1
กองบังคับการตำรวจนครบาล 1
กองบัญชาการตำรวจ
กองบัญชาการทหารสูงสุด
การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย
กำลังพลและครอบครัวกองพันทหารม้าที่ 4 รอ.
ข้าราชการกองทัพภาคที่ 2
ข้าราชการและครอบครัว กองทัพภาคที่ 4
เขตอุตสาหกรรมกบินทร์บุรี
คณบดี คณะแพทยศาสตร์ ศิริราชพยาบาล
คณะกรรมการโอลิมปิคแห่งประเทศไทย
คณะกรรมาธิการเกษตรและสหกรณ์สภาผู้แทนราษฎร
คณะข้าราชการกองพันทหารม้าที่ 2
คณะข้าราชการกองพันทหารม้าที่ 1 รักษาพระองค์
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ครอบครัวจำรัสโรมรัน
ครอบครัวจุลละทรัพย์
ครอบครัวพหิทธานุกร
ครอบครัวลีนุตพงษ์
ครอบครัวไวทยานุวัตติ
ครอบครัวศรียานนท์
ครอบครัวสิงหศีวานนท์
ครอบครัวสิริโยธิน
ครอบครัวสุพรรณเภสัช
ครอบครัวอดิเรกสาร
ครอบครัวอัศวกุล
ครอบครัวอุบลศรีวัฒน์
จักรวาลแอร์ แอนด์ ซาวด์
ชมรมข้าราชการบำนาญกระทรวงการต่างประเทศ
ชมรมคนตาบอดผู้นิยมประชาธิปไตย
ชมรมมิตร 31 โคราช
ชาวชุมชนบ้านตรัง
ชาวนวนคร
ชาวราชบุรี
ที่ปรึกษานโยบายผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร
ไทรแลทเทอรอล โคออเปอเรชั่น
ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน)
ธนาคารไทยพาณิชย์ สาขาซอยอารี
นายทหาร นายตำรวจ ร.ร.จ.ป.ร.รุ่น 12 ธ.ค.83
นิตยสาร พลอยแกมเพชร
นิตยสาร แพรว
นิตยสารทีวีพูล
บมจ.ทหารไทย
บมจ.ไทยแลนด์ฟิชเชอรี่โคลด์ตอเรจ
บมจ.ธนาคารกรุงเทพ สาขาซอยอารี
บมจ.นครหลวงไทย
บมจ.บริหารและพัฒนาเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
(สำนักงานมาบตาพุด)
บมจ.บริหารและพัฒนาเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
(สำนักงานแสมดำ)
บมจ.บริหารและพัฒนาเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม(สำนักงานใหญ่)
บมจ.รังสิยาอินเตอร์เนชั่นแนลกรุ๊ป
บมจ.เอ็น อี พี อสังหาริมทรัพย์ และอุตสาหกรรม(กระสอบอีสาน)
บริษัท มีลเลอร์ฟรีแมน (ประเทศไทย)
บริษัท กระจกไทย อาซาฮี จำกัด
บริษัท กฤษดามหานคร จำกัด (มหาชน)
บริษัท กันตนากรุ๊ป จำกัด
บริษัท การบินกรุงเทพ จำกัด
บริษัท การบินไทย จำกัด
บริษัท กำจรกิจก่อสร้าง จำกัด
บริษัท กุลธรเดอร์บี้ จำกัด (มหาชน)
บริษัท เกลือพิมาย จำกัด
บริษัท แกรมมี่เอ็นเตอร์เทนเม้น จำกัด (มหาชน)
บริษัท ดอนซิลท์ พลัส จำกัด
บริษัท คอสโมออยล์ จำกัด
บริษัท ดาสเซอร์ฟิดโฮลดิ้งส์ จำกัด (มหาชน)
บริษัท เค เอส ซี อินเตอร์เน็ต จำกัด
บริษัท เครือที พี ไอ

บริษัท เจ เอส แอล จำกัด
บริษัท ฐานเศรษฐกิจ จำกัด
บริษัท ดาราวีดีโอ จำกัด
บริษัท ตรีอรรถบูรณ์อุตสาหกรรม จำกัด
บริษัท ไทยประกันชีวิต จำกัด
บริษัท ไทยรุ่งยูเนียน จำกัด และ LANDROVER
บริษัท ไทยอาซาอีเคมีภัณฑ์ จำกัด
บริษัท ธัญนรเศรษฐ จำกัด
บริษัท นครชัยแอร์ จำกัด
บริษัท น้ำตาลไทย กาญจนบุรี
บริษัท น้ำตาลมิตรผล และบริษัทในเครือ
บริษัท บ้านเมืองไทย อโนทัย - ทรงพล
บริษัท บิลฟิงเกอร์ แอนด์ เบอร์เกอร์ โบคเตียนเกส เซสชอฟ
บริษัท บุชแมนเพาเวอร์ จำกัด
บริษัท บุญรอด บริวเวอร์รี่ จำกัด
บริษัท เบ็นช์ ออโต้เซอร์วิส จำกัด
บริษัท ประยูรวิศว์การช่าง จำกัด
บริษัท ปิโตรเลียมไทย จำกัด
บริษัท เปรมประชาคอลเลคชั่น เชียงใหม่
บริษัท แปลน พับลิชชิ่ง จำกัด
บริษัท เพอรอกซีไทย จำกัด
บริษัท แฟรงค์จิวเวลลี่ จำกัด
บริษัท มีเดียออฟมีเดีย จำกัด รายการบ้านเลขที่ 5
บริษัท ยิมเน็กซ์ อิมปอร์ต เอ็กซปอร์ต จำกัด
บริษัท รถไฟฟ้าประเทศไทย จำกัด
บริษัท โรงงานน้ำตาลประจวบ จำกัด
บริษัท โรดิเกอร์ (ประเทศไทย) จำกัด
บริษัท ล็อกซ์เลย์ จำกัด (มหาชน)
บริษัท ลัคกี้มิวสิค จำกัด
บริษัท ศรีไทยซุปเปอร์แวร์ จำกัด
บริษัท สันทันกรุ๊ป จำกัด
บริษัท สำนักงานกฎหมายสากลสยามพรีเมียร์ จำกัด
บริษัท สีลมเชียงไฮ้เฟอร์นิเจอร์และก่อสร้าง จำกัด
บริษัท สุวินโด้ ผ้าม่าน จำกัด
บริษัท แสง สี เสียง เอกชัย ไลท์ติ้ง จำกัด
บริษัท ห้องอาหารสีฟ้า จำกัด
บริษัท อมรพันธ์นคร - สวนสยาม จำกัด
บริษัท ออนป้าอินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด
บริษัท อาคเนย์ ประกันภัย จำกัด
บริษัท อินเทลเลคท์ จำกัด
บริษัท เอ.พี.ไอ. จำกัด
บริษัท เอเซียน ฮอนด้า มอเตอร์ จำกัด
บริษัท เอ็นไวร์ เทค คอนซิลเด้นท์ จำกัด
บริษัท เอ็ม พี ปิโตรเลียม จำกัด และบริษัทในเครือ
บริษัท เอราวัณ ประกันภัย จำกัด

บริษัทในเครือสยามกลการ
บ้านโชคเจริญ ราชบุรี
ประธานที่ปรึกษาผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร
ประธานสภาผู้แทนราษฎร
ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ
ผอ.ศูนย์ปฏิบัติการ
ผู้บริหาร - คณะครูและนักเรียน โรงเรียนเทคโนโลยีกรุงธน
ผู้บัญชาการทหารเรือ (นายเรือ 01)
ผู้สื่อข่าวประจำรัฐสภา
ผู้สื่อข่าวพรรคชาติพัฒนา
ผู้สื่อข่าวสำนักข่าวไทย
ผู้อำนวยการ รพ.ศิริราช
พรรคกิจสังคม
พรรคชาติไทย
พรรคไท
พรรคประชากรไทย
พรรคประชาธิปัตย์
พรรคเสรีธรรม
พรรคเอกภาพ
พี่น้อง ลูกหลาน ซอยราชครู
เพื่อนโก๋แก่
ภริยาคณะเสนาธิการวางแผนสงครามของสหรัฐ
ภัตตาคารเรือนหอ
มูลนิธิ ครูทิม บุญอิ้ง
มูลนิธิกตเวทินในพระบรมราชูปถัมภ์
มูลนิธิเกษตราธิการ
มูลนิธิคาราบาว
มูลนิธิร่วมจิตต์น้อมเกล้าเพื่อเยาวชน
มูลนิธิสงเคราะห์สงฆ์อีสาน
มูลนิธิสืบ นาคะเสถียร
มูลนิธิหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ
มูลนิธิหอศิลปะแห่งรัชกาลที่ 9
รองเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม
ร้านดอกไม้โปร่วิทย์
ร้านเหลา เหลา เฮียเหลาและครอบครัว
รายการธรรมะส่องโลก ช่อง 9 อสมท.
รายการมองรัฐสภา
โรงงเรียนศิลปธนบุรี
โรงน้ำแข็งมิตรภาพ โคราช
โรงพยาบาลศิริราช
โรงเรียนชุณหะวัณ
โรงเรียนดาริกา
โรงเรียนเทพศิรินทร์
โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า

โรงเรียนปักธงชัย ชุณหะวัณ
โรงเรียนไผทอุดมศึกษา
โรงเรียนสอนตัดเสื้อระพ
โรงแรมนิกโก้มหานครกรุงเทพฯ
โรงแรม NOVOTEL LOTUS BANGKOK
โรงแรม รอยัลปริ้นเซส หลานหลวง
โรงแรมรีเจ้นท์ กรุงเทพฯ
โรงแรม ลิตเติ้ลดั๊ก (เชียงราย)
โรตารี่กรุงเทพ - คลองเตย
ลูกหลานชุณหะวัณ
ศุภสร ฟลอริส
ศูนย์การทหารปืนใหญ่
ส.ป.จ.นครราชสีมา
ส.ป.จ.พัทลุง
สถานฑูตเกาหลีเหนือ
สถานฑูตจีน
สถานทูตอิสราเอล
สถานสอนภาษา เอ ยู เอ
สถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 7
สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย Asian Institute of Technology
สถาบันราชภัฏสวนดุสิต
สภากาชาดไทย
สภาชมรมลูกเสือชาวบ้านกรุงเทพฯ
สภาผู้แทนราษฎร
สภาอุตสาหกรรม จ.นครราชสีมา
สภาอุตสาหกรรมจังหวัดนครสวรรค์
สมัชชาเกษตรกรภาคอีสาน
สมาคมกรุงเทพกรีฑา
สมาคมคนตาบอดแห่งประเทศไทย
สมาคมจิตวิทยาความมั่นคงแห่งประเทศไทย
สมาคมช่างภาพ ผู้สื่อข่าวโทรทัศน์แห่งประเทศไทย
สมาคมไทยแห่งเคลิฟอร์เนีย ภาคเหนือ(ซานฟรานซิสโก) USA
สมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย
สมาคมนักเรียนเก่าสหรัฐอเมริกา ในพระบรมราชูปถัมภ์
สมาคมนักเรียนเก่าเทพศิรินทร์
สมาคมผู้ค้าอัญมณีไทย และเครื่องประดับ
สมาคมผู้ปกครองครู ร.ร.บำเพ็ญณรงค์วิทยาคม(ชัยภูมิ)
สมาคมแม่บ้านทหารบก
สมาคมร่วมปัญญาคนพิการ
สมาคมราชกรีฑาสโมสร
สมาคมศิษย์เก่าราชสีมาวิทยาลัย
สมาคมสตรีสัมพันธ์
สมาคมอุตสาหกรรมก่อสร้างไทย
สมาชิกสภาเชตพญาไทย
สมาชิกสภาผู้แทน จังหวัดชลบุรี
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดชลบุรี พรรคชาติไทย
สมาพันธ์นักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย
สโมสรโรตารีกรุงเทพ คลองเตย
สโมสรไลอ้อนส์ งามวงศ์วาน
สโมสรสราญรมย์ กระทรวงการต่างประเทศ
สวนสัตว์นครราชสีมา
สหวิริยากรุ๊ป
สอท.กรุงโตเกียว
สำนักกฎหมายสมศักดิ์ โตรักษา
สำนักข่าว I.N.N.
สำนักข่าว N.H.K.
สำนักข่าวสารอเมริกัน
สำนักงานข่าวกรองแห่งชาติ
สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม
สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี
สำนักพิมพ์ แสงดาว - สร้อยทอง
หจก.ลังศุพันธ์ ตงอาว (โคราช)
หนังสือพิมพ์ ผู้จัดการรายวัน
หนังสือพิมพ์ สยามธุรกิจ
หนังสือพิมพ์ชาวไทย
หนังสือพิมพ์เดลินิวส์
หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ
หนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์
หนังสือพิมพ์มติชน - ประชาชาติธุรกิจ - ข่าวสด
หนังสือพิมพ์สยามกีฬารายวัน
หอการค้าไทย
ห้างหุ้นส่วนจำกัดกำจรกิจ
องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย
องค์การสวนสัตว์ในพระบรมราชูปถัมภ์
องค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย
อธิบดีกรมยุโรป
อบต.โคกสูง - จอหอ นครราชสีมา
อาคารไทมส์สแควร์
อาสาช่วยรบทหารพรานกองทัพบก
อู่ประเสริฐเจริญทรัพย์

ALLY ONE & FAMILY
ALTA MODA
AMBASSADOR & MRS. WILLIAM H. ITOH
U.S. EMBASSY BANGKOK
AMBASSADOR OF MALAYSIA
THE AMBASSDOR OF THE REPUBLIC OF SINGAPORE
AMBASSADOR OF THE SOCIALIST REPUBLIC OF
VIETNAM

ASAHI GLASS CO., LTD. JAPAN
BLUE CANYON C.C.
CANADIAN EMBASSY
MR.DANTEL - MRS. ORASRI BALENCIACA
DATO - DATIN CHEONG TECK
DEACON CHIU. J.P.HONGKING
EDWARD G.GALANTE ESSO (THAILAND)
PUBLIC CO.,LTD.
ENTERPRISE THAILAND CANADA
THE AMBASSADOR AND STAFF OF THE SOUTH
KOREA
MR.H.SEYA
H.E.MR.HIROSHI AMBASSADOR OF JAPAN
IWAO TORIOMI PRESIDENT, MARUBENI CORP.
MR.J.FURUMET
JAMES P.AND DAWN ROONEY
JAPAN OVERSEAS DEVELOPMENT CORPORATION
JOHN TESSIC TATUM
MR. & MRS. JOHN. F. JMLE
KANEMATSU THAILAND LTD.
H.E.L.T.GEN.KHIN NYUNT AND FAMILY,
SECRETARY (1) OF THE STATE PEACE AND
DEVELOP COUNCIL
LEHMAN BROTHERS (THAILAND)
MR.M.MUROFUSHI,
CHAIRMAN ITOCHU CORPORATION JAPAN
MR.M. TOYOTA, PRESIDENT, ITOCHU (THAILAND).
MARUBENI THAILAND CO.,LTD.
N.C.C. MANAGEMENT & DEVELOPMENT CO.,LTD.
OCEAN MARIANA YACHT CLUB
THE ORIENTAL
PACIFIC CONSULTANTS INTERNATONAL
PETER BALLY
RICHARD ORDERS JAMES WILLIAMS
H.E. SOMDECH HUN SEN & MADAM BUNRANY
HUN SEN
SANTANA HOLDING GROUP
SARIKA JOINT CORPORATION
MR.SHINICHIYUFU MITSUBISHI ELECTRIC CORP.
TOKYO, JAPAN
DR. STEPHAN HSU, REPRESENTATIVE REPUBLIC
OF CHINA IN THAILAND
THAI - CANADIAN CHAMBER OF COMMERCE
THAILAND - U.S. BUSINESS CORPORATION
THE INDUSTRIAL BANK OF JAPAN LTD.
THE KOREA DEVELOPMENT BANK
THE EMBASSY OF THE LAO P.D.R.
H.E. MR. THOSHIKI KAIFU FORMER PRIME MINISTER
OF JAPAN
TRITION OIL
TSK. ENGINEERING (THAILAND) CO.,LTD.
TV.3
H.E.UHLA MAUNG AND FAMILY,
EMBASSY OF THE UNION OF MYANMAR
UNITED NATIONS INTERNATIONAL
TELECOMMUNICATION UNION
H.E.MR. & MRS. VENG SEREWUTH
VINYTHAI PUBLIC CO.,LTD.
H.E.WILLIAN FISHER AND MADAM,
AUSTRALIAN AMBASSADOR THAILAND
THE WING GROUP
HERBERT BENG

รายนามผู้บริจาคเงิน

กรมการพัฒนาสตรี อ.เมือง นครราชสีมา
กรมตำรวจ
กรมทรัพยากรธรณี
กรมสามัญศึกษา
กระทรวงพาณิชย์
กระทรวงมหาดไทย
กระทรวงสาธารณสุข
กระทรวงอุตสาหกรรม
กลุ่มบริษัทสุราทิพย์
กลุ่มผู้รับเหมางานทาง กรมทางหลวง
กลุ่มแม่บ้าน ต.นาเกลือ อ.สูงเนิน
กลุ่มแม่บ้าน ต.ชุมพวง อ.ชุมพวง
กลุ่มแม่บ้านโคกกรวด
กลุ่มสตรีนครราชสีมา
กลุ่มสตรีแม่บ้านกุดจิกดาวเรือง 39
อ.สูงเนิน
กองทัพบก
กองทัพอากาศ
กองทุนตระกูลดิงธนาธิกุล
กองบัญชาการการตำรวจภูธรภาค 3
การเคหะแห่งชาติ
การทางพิเศษแห่งประเทศไทย
การท่าอากาศยานแห่งประเทศไทย
การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย
การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย
กำนันจง สัตยรัตน์ / ผู้ใหญ่เชื้อ
โจ้พิมาย
กำนันชินกร - คุณสุดใจ
พงศ์รุ่งทรัพย์
กำนันบุญเกื้อ พิมพ์พล
ข้าราชการกรุงเทพมหานคร
ข้าราชการจังหวัดทหารบกสระบุรี
ข้าราชการและลูกจ้าง
สำนักงานเขตพญาไท
ข้าราชการสำนักการเมืองต่างประเทศ
แขวงการทางนครราชสีมาที่ 1
คณะกรรมการชมรมแม่บ้าน
เขตดินแดง
คณะกรรมการมูลนิธิ พล.อ.ชาติชาย
คณะกรรมการสภาสตรีแห่งชาติ
คณะกรรมการสมาคมศิษย์เก่า
การเรือนสวนดุสิต
คณะกรรมการสวัสดิการ
สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
คณะของคุณชลกร มหาปิยศิลป์
คณะข้าราชการและเจ้าหน้าที่
สำนักชลประทานที่ 6
คณะครูโรงเรียนเสาไห้
"วิมลวิทยานุกูล"
คณะครูและนักเรียนโรงเรียน
วัดโพธิ์งาม
คณะครูอาจารย์และลูกจ้างประจำ
ร.ร. เมธีชุณหะวัณ
คณะท่านพระครูพร้อมวัดเทพศิรินทร์
คณะนักเรียนทุนทินทานบารมี
ร.ร. ตะกั่วป่า "เสนานุกูล"
คณะผู้นำสตรีที่เข้าร่วมประชุม
สัมมนาผู้นำสตรีฯ
คณะผู้บริหารกรุงเทพมหานคร
คณะผู้ใหญ่บ้าน - แม่บ้านอาสาสมัคร
ต.โคกกรวด และชาวบ้าน
บ้านละลบหม้อ จ.นครราชสีมา
คณะละครอาสาสมัคร
ในพระบรมราชินูปถัมภ์
คณะลูกศิษย์ อ.ไกรศักดิ์ ชุณหะวัณ
คณะศิษย์เก่าสุรนารี
คณะสงฆ์ปริยัตินิเทศทั่วประเทศ
คณะสังคมศาสตร์ ม.เกษตรศาสตร์
คณะหมู่บ้านราชครูวิลล่า
คณะเหมือนญาติ
ครอบครัว "รัตนพันธุ์"
ครอบครัว "หงสประภาส" "เครือตราชู"
ครอบครัวคุณอุษา มนตร์เสรีนุสณ์
ครอบครัวจันทรุเบกษา
ครอบครัวจิราธิวัฒน์
ครอบครัวแจ่มจันทร์
ครอบครัวชุณหะวัณ ซอยหม่อมแผ้ว
ครอบครัวทัพพะรังสี
ครอบครัวนิตย์ ตันเวชศิลป์
ครอบครัวศรียานนท์
ครอบครัวโสพจน์ และคูสมิทธ์
ครูบาแสงหล้า - วัดพระธาตุสายเมือง
คุณ สิทธิชัย - สายสุนีย์ โควสุรัตน์
คุณกณกวัฒน์ วศินสังวร
คุณกมลรัตน์ โฆษิตเจริญกุล
คุณกรรณิการ์ ธรรมเกษร
คุณกรรภิรมย์ กังสนันท์
คุณกวง วงษ์เบญจรัตน์
หม่อมกอบแก้ว อาภากร ณ อยุธยา
คุณกัมพล เฉลิมชุติเดช
คุณกัมพล - คุณสุรางค์ นีลพงษ์
คุณกัลยารัตน์ ศิริลัภยานนท์
คุณกาญจนา สานสิริพร
บมจ. โอซีซี
คุณกาญจนา อ่อนหาดพอ
คุณกาญจนี และคุณพรทิพย์
คุณการะเกด โตสมตน
คุณกิ้มเฮียง - วันชัย กุศลส่งเสริม
คุณกีรติ ชลสิทธิ์
คุณเกษม - คุณหญิงจามรี สนิทวงศ์
ณ อยุธยา
คุณเกียรติ เดชะอุบล
คุณเกียรติ วัธนเวคิน
คุณเกียรติ - คุณสุพินดา
โชคชัยนิรันดร์
คุณแก้วจิตร โลหะลักษณาเดช
คุณโกวิท วรพิพัฒน์
คุณขจิตพรรณ ไทยเพชร
คุณขรรค์ - คุณอังคณา
ประจวบเหมาะ
คุณคำรณ ณ ลำพูน
คุณจงลักษณ์ ดาษจันทร์
และคุณปราณี สุหร่ายเพชร
คุณจรัสศรี บุญญาลงกรณ์
คุณจักรกฤษณ์ - คุณพรศรี ศรีสุพล
คุณจักรดนัย - คุณนิยะดา ศรลัมพ์
คุณจักราทิพย์ - คุณยุกตวตี
ธนาคม
คุณจำนงค์ โพธิสาโร
คุณจำรัส - คุณไพพรรณ
อัศวเรืองชัย
คุณจิตติ วิจิตรกุล
คุณจิตริก - คุณวิวรรณ เศรษฐบุตร
คุณจิตสันติ - คุณสมถวิล ธนะโสภณ
คุณจินตนา อภิลักษณ์โยธิน
คุณจิมมี่ - คุณสุพัฒนา ควอง
คุณจิรวัฒน์ - ลดา รุชิรกนก
คุณจิระ - คุณวรรณวิไล ศิริสัมพันธ์
ฯพณฯ ม.ล. จิรายุ -
ท่านผู้หญิงพูนทรัพย์ นพวงศ์
คุณจิรายุทธ์ วสุรัตน์
คุณจิรินรัตน์ ศรีกฤษฎารมณ์
คุณจีระเดช ดิสสะมาน

คุณจุด - คุณกัญญา จีรจิตต์
คุณจุมพล สุขสมบูรณ์ธนา
คุณเจริญ - คุณหญิงวรรณา
สิริวัฒนภักดี
คุณฉันทนา ลีนะเสน
คุณเฉลิม - คุณพรสม เชี่ยวสกุล
คุณเฉลิมศรี ทองนาค
/ คุณคำบง มีศิริ
คุณแฉล้ม จุฑาตั้งเจริญ
คุณชนินทร์ ว่องกุศลกิจ
ฯพณฯ ชวน หลีกภัย
คุณชวนพิศ ธรรมศิริ
คุณชวรัตน์ - คุณทัศนีย์ ชาญวีรกุล
คุณชัยพร วิจยาภรณ์
คุณชัยภักดิ์ - นฤมล ศิริวัฒน์
คุณชัยวัฒน์ กิ่งชัชวาลย์
คุณชัยสิทธิ์ เอี่ยมยิ่งพานิช
คุณชัยสิทธิ์ ขวัญเกื้อ
- ผู้ช่วยป่าไม้ จ.ชลบุรี
คุณชาญ - คุณแม้นมาส กรรณวัฒน์
คุณชาญไชย - คุณยุพา ถาวรธาร
คุณชาญวิทย์ ยิ้มศิริกุล
คุณชาติชาย อินทรชัย
คุณชำนาญ - คุณหญิงวล ยุวบูรณ์
คุณชำนิ ศักดิเศรษฐ์
คุณชุณห์ ศิริชัยคีรีโกศล
คุณชูชีพ - คุณกฤตินี หาญสวัสดิ์
คุณชูพล - อุบล บูรณะชีพ
คุณโชติ - คุณหญิงกัลยา โสภณพนิช
คุณญาดา ชินะโชติ
- โรงเรียนเศรษฐเสถียร
คุณญาดา ศริญญามาศ
คุณณรงค์ เตี้ยงสูงเนิน
กำนัน ต.สูงเนิน
คุณดวงใจ ภรณวลัย
คุณดิเรก ฉัตรพิมลกุล
คุณดิเรก มหาดำรงค์กุล
คุณดิเรก - คุณอมรา เจริญผล
คุณดิสทัต โหตระกิตย์
คุณดุษฎี ลีเซล็อตเต้ จุลชาติ
คุณเดช เขียวณรงค์ กต.
คุณต่าย, หมู - AVON
คุณตุ๊น เมฆราตรี
คุณเตชะ บุญยะชัย
คุณถวิล มาพระเนาว์
คุณถาวร พิพัฒนนันท์
คุณทวิช กลิ่นประทุม
คุณทวี - คุณภคกุล สุรฤทธิกุล
คุณทองปลิว คูสกุล
บ.แอร์โคราชพัฒนา จำกัด
คุณทองหล่อ ฉ่ำฉวี
คุณทัศนีย์ เอียการนา
/ คุณธวัลรัตน์ ตันทนะศิริเดช
/ คุณทิพยรัตน์ เตปิยานนท์
คุณเทพรักษ์ เหลืองสุวรรณ
คุณธนภัทร จิตวโรภาสกุล
คุณธรรมนูญ เชี่ยวสกุล
คุณธวัชชัย คณิกาอานามพงษ์
คุณธวัชชัย ทวีศรี
(เอกอัครราชทูต นิวเดลี)
คุณธีเดช ไม้ไทย
คุณธีรวรรณ ตุงคสวัสดิ์
คุณธีระวัฒน์ ศิริวัณสาณท์
คุณนพ โพธิรักษ์
คุณนพเก้า อังสาอร่าม
คุณนพดล เอี่ยมบำรุง
คุณนิพนธ์ วิสิษฐยุทธศาสตร์
คุณนิพัทธ พุกกะณะสุต
คุณนิสสัย เวชชาชีวะ
คุณแนวิน ชิดชอบ
คุณบรม ตันเถียร
คุณบรรจง หล่อธาราประเสริฐ
คุณบรรพต ตันธีรวงศ์
คุณบอมบ์ สมบูรณ์ทรัพย์ และลูก
คุณบัณฑิต โรจน์อารยานนท์
คุณบุญชัย - คุณกิมไน้ ไชยธีรัตต์
คุณบุญชัย - คุณพรรณี ชีวมงคล
คุณบุญประสิทธิ์ ศรีกนก
คุณบุญละมัย รักษ์บุญยวง
คุณบุญเอก - คุณนุชนาฏ โมษา
คุณปกรม์ และคุณนันทิดา
หมื่นชาญทิพย์
คุณปกิต พัฒนกุล
คุณประชา จิตสุทธิผล
คุณประชา ประดินวินชา
คุณประชา เหตระกูล
และมูลนิธิเตลินิวส์
คุณประดับ ไกรฤกษ์
คุณประดิถ - คุณจิราภา พรหมกิตติ์
คุณประทีป ตุลยานันท์ อ.พิมาย
คุณประทีป อึ้งทรงธรรม ฮาตะ
คุณประทุม แสงนาค
คุณประธาน โคมิน
คุณประพจน์ นรินทรางกูร
ณ อยุธยา
คุณประพัฒน์ จินตนากรวิวัฒน์
คุณประพีร์สุข เบนเน็ตต์
คุณประภา ปูรณโชติ
คุณประมวล สภาวสุ
คุณประมูล สังฆมณี
คุณประยูร จินดาประดิษฐ์
คุณประสงค์ โฆษิตานนท์
คุณประสงค์ - ประเชิญ เชี่ยวสกุล
คุณประสาร ทับทิมอ่อน
คุณประสิทธิ์ เชี่ยวสกุล
คุณประสิทธิ์ ดำรงชัย
คุณประเสริฐ จิรคุณสมบัติ
คุณประเสริฐ พึ่งบุญพร
คุณปราณี อัศววัชรินทร์
คุณปริญญา ลี้อิสระนุกูล
คุณปรีชา ยุวบูรณ์
คุณปัทม์ - คุณเมธินี กรดิลก
คุณปิยนิตย์ แก้วกรรณ์
คุณปิยะบุตร - คุณสุจินตนา
ชลวิจารณ์
คุณแปรมจิตต์ มโนสุดประสิทธิ์
คุณแปล่งศักดิ์ - คุณอรพรรณ
ประกาศเภสัช
คุณพงศกร สุดบรรทัด
คุณพงศธร เดวิทย์
คุณพงษ์ ดีบุญมี
คุณพบพร วิภาภรณ์
คุณพยุง เกตุทิม
คุณพร นุชน้อย
คุณพรพจน์ - คุณนวลนาง เสมรสุต
คุณพรพิมล ศุขะวาที (จุ๋ม)
คุณพลภัทธ เริงประเสริฐวิทย์
คุณพวงเล็ก บุญเชียง
คุณพ่อฉั่ง แซ่แต้ - คุณแม่บ๊วย แซ่เฮง
คุณพัฒนา จึงรุ่งเรืองกิจ
คุณพัลลภ ตันหยงมาศ
คุณพายัพ - คุณพอฤทัย ชินวัตร
คุณพิทักษ์พันธ์ วิเศษภักดี
คุณพิมพ์พร - บุตร - ธิดา บุรพรัตน์
คุณพิมพ์ไพยม วิริยะสุนทรวงศ์

คุณพิษณุ หลิมภูธนะชัย
คุณพูนเพิ่ม - ท่านผู้หญิงกุณฑี ไกรฤกษ์
คุณเพ็ญโฉม วรีนครินทร์
คุณไพรัตน์ ชินภักดี
คุณไพรัตน์ บรรพพงษ์
คุณไพโรจน์ - คุณอรสา ทุ่งทอง
คุณไพลิน มณีสาตร์
คุณไพศรี วุฒิไกร
คุณฟองจันทร์ วัฒนธาดา
- ต้นมะขามช่างทอง
คุณภาวิณี ปุณณกันต์
คุณภูมิชาย ล่ำซำ
คุณภูมินทร์ - ชลี หอมศิลป์กุล
คุณภูษณ ปรีย์มาโนช
คุณมงคล กาญจนพาสน์
คุณมณีพันธ์ เลี้ยงสิริ
คุณมนตรี ด่านไพบูลย์ ส.ส. ลำพูน
คุณมรกต - คุณฐิติกร ลีนุตพงษ์
คุณมัณฑนา เอื้อวิทยา
คุณมัทนา เกตุนุติ
คุณมานพ พลธีระ
คุณมารศรี ธเนศกุล
คุณมารุต บุนนาค
คุณมีชัย ฤชุพันธ์
คุณเมตตา พุ่มชูศรี
คุณเมธ์วดี นวพันธ์
คุณเมธี - คุณอรัญญา เอื้ออภิญญกุล
คุณแม่ละออง จุลสมบูรณ์
และบุตรชายบุตรสาว
คุณยงยุทธ์ ธีระวิทยภิญโญ
คุณยงศักดิ์ คณาธนะวนิชย์
คุณยศวดี บุญหลง
คุณยอด - คุณสุรีย์ แสงสว่างวัฒนะ
คุณยัง หอมหวน
คุณยุพดี ศรีทินกร
คุณยุลา อมาตยกุล
คุณเยื้อน กฐินสัมมิตร์
คุณรจิตแก้ว เหลืออร่ามรัตน์
คุณรชัย อาทิตย์กุล
คุณรัชนี บำรุงสุขสวัสดิ์
คุณรัชนี เครือรัตน์
คุณรัชนี ศรีศิลป์
คุณรัตนา อนันต์นาคินทร์
คุณรุ่งโรจน์ เหลืองอร่าม
คุณรุจิกรณ์ จุณณานนท์
คุณฤกษ์ฤทธิ์ - คุณกิตติรัตน์ ดีระวนิช
คุณลัน - คุณรวิวรรณ พรชำนิ
คุณลาวัณย์ - คุณจำนรรค์ (JSL)
คุณลาวัลย์ งามอนุรักษ์
คุณลิม ยัง ยิง
คุณเล็ก นานา
คุณเล็ก - คุณหญิงสุวรรณี สิงห์สมบุญ
- พัวไพโรจน์
คุณเลื่อน กฤษณกรี
คุณวรรณา - ประกอบ จิรกิติ
คุณสวัสดิ์ เพื่องฟู
คุณสวัสดิ์ ปฏิญาณประเสริฐ
คุณสันตศักดิ์ งามพิเชษฐ์
คุณสากล สกุลไทย
คุณสายปัญญา อยู่กำเนิด
คุณสายสม วงศาสุลักษณ์
คุณสายัณห์ โกลาตี
คุณสาวิตรี สุวรรณรัตน์
คุณสำเร็จ พาลี
คุณสิริวรรณ พักสุวรรณ์
คุณสุกัญญา จิระวัฒนานันท์
คุณสุกิจ - คุณจางฉี แซ่เล้า
คุณสุกิจ ปัจฉิมสวัสดิ์
คุณสุจิตรา ป้องประภา
คุณสุชัย วีระเมธีกุล
คุณสุชัย - คุณจันทนา เหล่าบุญชัย
คุณสุชาติ จงจุลกลาง
คุณสุชาติ พรหมพร เชี่ยวสกุล
คุณสุชาติ ศุภพานิชวงศ์
คุณสุดารัตน์ วิทยฐานกรณ์
คุณสุนทร เนตรจุฬารัตน์
คุณสุปรารถนา ชุณหะวัณ
คุณสุพิศ หริตวร (นครราชสีมา)
คุณสุภา น้าเจริญ
คุณสุรชัย วงษ์นาฏ (หนวด)
คุณสุรศักดิ์ ผลชนิษฐ์
คุณสุรศักดิ์ - ครูใจ สดสุ่น
คุณสุรสิทธิ์ โรจนกนก
คุณสุรัศม์พรรณ - ม.ล. บุณยนุช
ดุลยจินดา
คุณสุรินทร์ - วรารัตน์ - พงษ์เทพ
เทพกาญจนา
คุณสุริยกาญจน์ / คุณไพโรจน์
คุณสุวิช สุวรุจิพร
คุณสุวิทย์ ยะโสธร
คุณสุวิทย์ วิบูลเศรษฐ์
คุณเสาวรัตน์ เตชประดิยุทธ์
คุณเสาวลักษณ์ นิ่มวรพันธุ์
คุณหญิงกมลนารี สิงหะ
คุณหญิงกอบกุล กุลธิวัฒน์
คุณหญิงจันทนี สูตบุตร
คุณหญิงชดช้อย โสภณพาณิช
คุณหญิงชวนพิศ ธรรมศิริ
คุณหญิงชัดเจน ภัทราคม
คุณหญิงธีระณี กรรณสูต
คุณหญิงบุญเลื่อน เครือตราชู
คุณหญิงประณีตศิลป์ วัชรพล
และครอบครัว
คุณหญิงเพื่อง ชลิตอาภรณ์
คุณหญิงแร่ม พรหมโมบล บุญยประสพ
คุณหญิงโรส บริบาลบุรีภัณฑ์
คุณหญิงสุชาดา ถิรวัฒน์
คุณหญิงสุพัตรา มาศดิตถ์
คุณหญิงแสงเดือน ณ นคร
คุณหญิงอำไพ สิริโยธิน และบุตรธิดา
คุณหลง ศิริพันธุ์
คุณเหรียญ จึงวิวัฒน์นาภรณ์
คุณอครภพ - คุณสมจิต จุฬารัตน์
คุณอดิศัย ตันสกุล
คุณอนงค์ รัตนปราการ + ตุ้ม + ต้อย
+ ต้อง + นุช
คุณอนันต์ อนันตกูล
คุณอร่าม โล่ห์วีระ
คุณอรุณ ภาณุประภา
คุณอัญชลี นทีธำรงสุทธิ์
คุณอาคม - บัวหลวง โชคสหธรรม
คุณอารีพันธ์ ประยูรโภคราช
คุณอำนวย จันผา
คุณอำไพ - คุณสมฤดี - คุณสุพัตรา
คุณอินทิรา ชาลีจันทร์
คุณอื๊ดและคุณบุญศรี
คุณอุดม เสริมศิริมงคล
คุณอุเทน เตชะไพบูลย์ และครอบครัว
คุณอุระ หวังล้อมกรอบ
คุณอุษา มนต์เสรีนุสรณ์
คุณเอนก เรืองศรี
คุณเอนก - คุณพรรณี (ชุณหะวัณ)
กฤษณพันธ์
คุณโอสถ และคุณหญิงลมุลศรี โกศิน
คุณโอฬาร - คุณจำลอง อัศวฤทธิกุล

และครอบครัว
คุณฮานีฟ พรรณสุรักษ์
เครือวัลย์ - ร้านวัลย์นำโชค
โครงการพิมายเมืองทด จำกัด
จปร. 4 / เตรียม ทบ. 11
จอมพลถนอม - ท่านผู้หญิงจงกล กิตติขจร
ชมรมกวางตุ้งนครราชสีมา
ชมรมชาวไทหล่ำศาลเจ้าแม่ทับทิม
ชมรมเตรียมอุดมศึกษาสามพรานรุ่นที่ 5
ชมรมธนาคารนครราชสีมา
ชมรมนักเรียนเก่าอำนวยศิลป์ รุ่นลมหวล
ชมรมบัวขาว
ชมรมแบดมินตันนิวเลิศ
ชมรมผู้ค้ารถยนต์ใหม่นครราชสีมา
ชมรมผู้ฝึกสอนแบดมินตัน
ชมรมผู้สูงอายุ ต.ชากไทย
ชมรมเพื่อสุขภาพ
ชมรมแม่บ้านโคราช
ชมรมยางรถยนต์นครราชสีมา
ชมรมร้านทอง จ.นครราชสีมา
ชมรมโรงสี จ.นครราชสีมา
ชมรมลูกเสือชาวบ้าน จ.นครราชสีมา
ชมรมศิษย์เก่า WILBRAHAM & MONSON ACADEMY
ชมรมศิษย์เก่าสถาบันพระปกเกล้า
ชมรมศูนย์แจ้งข่าวอาชญากรรม
ชมรมอาสาสมัคร กิ่ง อ.เขาคิชฌกูฏ จ.จันทบุรี และสตรีแม่บ้าน กิ่ง อ.เขาคิชฌกูฏ
ชมรมอาสาสมัครสาธารณสุขและเจ้าหน้าที่สาธารณสุข
ชาวซอยอารีย์
ชาวบ้านตำบล หนองระดัง
ชาวระยองและมูลนิธิสหพุทธธรรมสงเคราะห์
ชาวอำเภอจักกะหลาด
ชาวอำเภอปักธงชัย จ.นครราชสีมา
ชาวอำเภอห้วยแถลง จ.นครราชสีมา
ชุมชนในเขตเทศบาลนครราชสีมา 33 ชุมชน
ชุมชนราชนิกูล 3 โคราช
โชคอำนวย 2
ด.ช. ปวิกรณ์ พวงเกตุแก้ว
ด.ช.เฟื่องฟู - ด.ญ. พรปรีณัน ภัสสราดา
ด.ญ.เอเชีย
ดร. กนลา - ดร. ชัยยุทธ ขันทปราบ
ดร. กันตธีร์ ศุภมงคล
ดร. ธีระชน - คุณจันทนี มโนมัยพิบูลย์
ดร. นิติ ไมเยอร์
ดร. พิจิตต รัตตกุล
ดร. เลอสรร ธนสุกาญจน์ และครอบครัว
ดร. สุพงษ์ ลิ้มธนกุล
ดร. สุวิทย์ - คุณหญิงทรงสุดา ยอดมณี
ดร.ชัยยุทธ์ กรรณสูต
ดร.ไชยา ยิ้มวิไล และครอบครัว
ดร.ทองฉัตร หงศ์ลดารมภ์ และครอบครัว
ดร.ทนง พิทยะ
ดร.ประดิษฐ์ - คุณอุบลศรี - ดร.อดิทธิ์ เชี่ยวสกุล
ดร.พิจิตต - คุณชารียา รัตตกุล
ดร.ยงยุทธ - ศ.พ.ญ. สุทธิพันธ์ สาระสมบัติ
ดร.ยุพา อุดมศักดิ์ และครอบครัว
ดร.สอาด - คุณหญิงพรรณี ปิยวรรณ
ดร.สุทิน - อาจารย์วันเพ็ญ นพเกตุ
ดร.สุบิน ปิ่นขยัน
ดร.สุเมธ - คุณจินตนา ตันติเวชกุล
ดร.อดิศัย โพธารามิก
ดร.อดุลย์ ชยพัฒน์
ตลาดกลางสุขนคร
ตั้งแม่งหยูล้งยางยนต์
ตำรวจภูธรจังหวัดนครราชสีมา
ตำรวจภูธรภาค 3
ทันตแพทย์หญิงกฤษณา - คุณชัยพจน์ ตีระวนิช
ท่านผู้หญิงละเอียด พิบูลสงคราม
ท่านผู้หญิงเลอศักดิ์ สมบัติศิริ (เป๊ก - แป๊ก)
ท่านผู้หญิงไสว จารุเสถียร
ทายาทจอมพลอากาศ ฟื้นรณนภากาศ ฤทธาคนี
ที่ทำการปกครอง จ.นครราชสีมา
ทีมงานบ้านประสุข
เทศบาลนครราชสีมา
ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน)
ธนาคารทหารไทย จำกัด (มหาชน)
ธนาคารแหลมทอง จำกัด (มหาชน)
น.พ. เกริก ผลนิวาส
น.พ. ประสงค์ บูรณ์พงศ์
น.พ. ปราชญ์ บุญยวงศ์วิโรจน์
น.พ. มงคล เชษฐากุล
น.พ. อรัญ นิพัฒน์ศิริผล
น.พ.นพรัตน์ ทองประเสริฐ
นักเรียนเตรียมนายร้อยรุ่น 15
นายทหาร นายตำรวจ ร.ร. จ.ป.ร. รุ่น 12 ธ.ค. 83 และครอบครัว
นายร้อย จ.ป.ร. รุ่น 8
นายอำเภอขาทะเลสอ
นายอำเภอด่านขุนทด
นายอำเภอโนนไทย
นายอำเภอปากช่อง
นายอำเภอสีคิ้ว
นายอำเภอสูงเนิน
บริวารบ้านชุณหะวัณ
บริษัท กรุงเทพซินธิติกส์ จำกัด
บริษัท กรุงไทยแทรคเตอร์ จำกัด
บริษัท คลังพลาซ่า จำกัด
บริษัท ท่อส่งปิโตรเลียมไทย จำกัด
บริษัท ทีพีไอ โพลีน จำกัด (มหาชน)
บริษัท ไทยอาซาฮีเคมีภัณฑ์ จำกัด
บริษัท น้ำตาลขอนแก่น จำกัด
บริษัท น้ำตาลท่ามะกา จำกัด
บริษัท น้ำตาลนิวกว้างสุ้นหลี จำกัด
บริษัท บริหารและพัฒนาเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จำกัด (มหาชน)
บริษัท บางกอกโคเจนเนอเรชั่น จำกัด
บริษัท บางกอกชิปปิ้งเอเยนซี่ จำกัด
บริษัท บางกอกโพลีเอทธีลีน จำกัด (มหาชน)
บริษัท บางกอกเอ็นเตอร์เทนเม้นส์ จำกัด (ช่อง 3)
บริษัท บางปูคันทรี่คลับ จำกัด
บริษัท โฟมแม็กซ์ เอเชีย จำกัด
บริษัท มติชน จำกัด (มหาชน)
บริษัท ยนตร์กิจ จำกัด และบริษัทในเครือ
บริษัท ยูนานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
บริษัท ยูไนเต็ดฟลาวมิลล์ จำกัด (มหาชน)
บริษัท รถไฟฟ้า (ปทท.) จำกัด
บริษัท วอลล์สตรีทประกันชีวิต จำกัด

บริษัท สำนักกฎหมายสยามพรีเมียร์ จำกัด
บริษัท สุรามหาราษฎร จำกัด (มหาชน)
บริษัท แสงโสม จำกัด
บริษัท ห้างขายทองจินฮั้วเฮง จำกัด
บริษัท เหมืองแร่โปแตชอาเซียน จำกัด
บริษัท อาร์ เอส โปรโมชั่น 1992 จำกัด
บริษัท อุตสาหกรรมแก๊สสยาม จำกัด
บริษัท กระจกไทย - อาซาฮี จำกัด (มหาชน)
บริษัท กฤษดามหานคร จำกัด
บริษัท กลุ่ม 79 จำกัด
บริษัท กันตนา กรุ๊ป จำกัด
บริษัท เกียรติชัยยนอินเตอร์เทรด จำกัด
บริษัท แกรมมี่ เอ็นเตอร์เทนเม้นท์ จำกัด (มหาชน)
บริษัท จัสมิน อินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด (มหาชน)
บริษัท จิตรณรงค์ จำกัด
บริษัท เจริญเลิศ เอ็นเตอร์ไพรส์ จำกัด
บริษัท เจ้าพระยาท่าเรือสากล จำกัด
บริษัท เซ็มส์ จำกัด
บริษัท ฐาปนินทร์ จำกัด
บริษัท ดาราวิดีโอ จำกัด
บริษัท ตรีอรรถบูรณ์อุตสาหกรรม จำกัด และบริษัทในเครือ
บริษัท ไทม์สแควร์ แมนเนจเม้นท์ จำกัด
บริษัท ไทยเซ็นทรัลเคมี จำกัด (มหาชน)
บริษัท ไทยเซฟตี้กลาส จำกัด
บริษัท ไทยเทเลโฟน แอนด์เทเลคอมมิวนิเคชั่น จำกัด(มหาชน)
บริษัท บางกอกรับเบอร์ จำกัด (มหาชน)
บริษัท บ้านปู จำกัด (มหาชน)
บริษัท บิลฟิงเกอร์ & เบอร์ จำกัด
บริษัท บี.เค.เค. (1985) จำกัด (มหาชน)
บริษัท บุรีรัมย์นคร
บริษัท เบนซ์ ออโต้ เซอร์วิส จำกัด
บริษัท โปลีเมอส์มาร์เก็ตติ้ง จำกัด
บริษัท พาร์กอล์ฟสปอร์ตติ้งเฮ้าส์ จำกัด
บริษัท โรงน้ำตาลนิวกรุงไทย จำกัด
บริษัท สตาร์แฟชั่น จำกัด
บริษัท สุรินทร์ ออมย่า เคมิเคิล (ปทท.) จำกัด
บริษัท อูเด้ห์ (แห่งประเทศไทย) จำกัด
บริษัท เอ็ชเอ็มซี โปลีเมอร์ จำกัด
บริษัท เอเบ็กซ์ไฮดรอลิกส์ แอนด์เอ็นจิเนียริ่ง จำกัด
บริษัท เอราวัณแอร์ จำกัด
บริษัท เอราวัณ ประกันภัย จำกัด (คุณไพโรจน์ - คุณทิพย์วรรณ จิรชนานนท์)
บ้าน K.C.
บุคลากรทางการศึกษาที่ประสบภัยพายุ
ไต้ฝุ่นเกย์และสหกรณ์ออมทรัพย์ครูชุมพร จำกัด
เบญจมราชาลัยสมาคม ในพระบรมราชินูปถัมภ์
ประชาสงเคราะห์จังหวัดนครราชสีมา
ประธานมูลนิธิบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ฯ
ผศ.ดร. ประเทือง จินตสกุล
ผศ.ดร. จิราภรณ์ ศิริทวี
ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดจักรวรรดิราชาวาส
ผู้ช่วยบรรจง สุขดี และผู้ช่วยณัฐพัชร์ กำเนิด
ผู้ว่าการการรถไฟแห่งประเทศไทย (คุณสราวุธ ธรรมศิริ)
ผู้สื่อข่าวทำเนียบรัฐบาล
ผู้ใหญ่กิมลี้ ปริญญาธนากร
ฝ่ายพัฒนาธนกิจ 4 ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด(มหาชน)
พ.ญ. จิราภรณ์ นนทสุต และครอบครัว
พ.ต.ท. เกษมสรรพ์ อุดมรัตน์
พ.ต.ท. เดชอนันต์ ไตละมาท
พ.ต.ท.ทอง อุทารจิตต์
พ.ต.ท.ทักษิณ - คุณหญิงพจมาน ชินวัตร
พ.ต.อ. ทองหล่อ นุชนาภา ลากูล
พ.ต.อ. พิสัณห์ - คุณศศิวิมล จุลดิลก
พ.ท. บุญราม บุญมา
พ.อ. โกวิท - คุณบุญส่ง จิตต์จำนงค์
พ.อ.หญิงสาวิกา ชื่นคงชู
พ.อ.อ. ธงชัย สายสังข์
พนักงานโรงงานน้ำตาลสุพรรณบุรี
พรรคกิจสังคม
พรรคชาติไทย
พรรคประชาธิปัตย์
พรรคเสรีธรรม
พระกิตติรามมุนี จ.นครราชสีมา
พระครูวิสุทธิศตธำรง เจ้าคณะอำเภอพิมาย
พระครูสมุทรปัญญาพล
พระครูสุขุมธรรมวิจารย์ รองเจ้าคณะอำเภอด่านขุนทด
พระครูสุนทรคณาภิรักษ์
พระเทพประสิทธิมนต์
พระเทพรัตนมุนีและคณะชาวเชียงราย
พระธรรมวิมลโมลี
พระมหาธงชัย สุวณณสิริ
พระมหาโพธิวงศาจารย์
พระสุทัศ, สมชาติ อัศรัสกร
พระอาจารย์เกศ กิตติภทโท
พล.ต. ไพบูลย์ นิตยอภัย
พล.ต. ไพโรจน์ - คุณเกล็ดดาว พานิชสมัย
พล.ต. สุรเทพ / คุณจิราพร ช่วงงาม
พล.ต.จุมพล ชุณหะวัณ
พล.ต.ต. คำนึง ธรรมเกษม
พล.ต.อ. สันต์ ศรุตานนท์
พล.ต.อ. สามชาย - คุณอุวดี ไชยเวส
พล.ต.อ.ชาญ - คุณนันทพันธ์ รัตนธรรม
พล.ท. เรวัต บุญทับ
พล.ท. สวงค์ จินดาอินทร์
พล.ร.ต.มินท์ - คุณวิมลพันธ กลกิจกำจร และครอบครัว
พล.ร.อ. บัณฑิตย์ ชุณหะวัณ และครอบครัว
พล.ร.อ. สุวัชชัย เกษมสุข
พล.อ. นฤดล เดชประดิยุทธ์
พล.อ. บุญศักดิ์ กำแหงฤทธิ์รงค์
พล.อ. ไพบูลย์ - คุณหญิงวาณี เอมพันธุ์
พล.อ. มงคล อัมพรพิสิฏฐ์
พล.อ. อัสนี สมุทรเสน
พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ
พล.อ.ชวลิต - คุณหญิงพันธุ์เครือ ยงใจยุทธ
พล.อ.เชษฐา ฐานะจาโร
พล.อ.นพ พิณสายแก้ว
พล.อ.นฤนาท กัมปนาทแสนยากร
พล.อ.พิจิตร กุลละวณิชย์
พล.อ.อ. กันต์ พิมานทิพย์
พล.อ.อ. ชนินทร์ จันทรุเบกษา
พล.อ.อ. ประจักษ์ สุทธิมัย
พล.อ.อ.กานต์ สุระกุล
พล.อ.อ.ชากร ทัตตานนท์
พล.อ.อรุณ - คุณหญิงอรุณี ปริวัติธรรม
พลเอกเสริม - คุณหญิงแสงเดือน

ณ นคร
พัฒนาชุมชนจังหวัดนครราชสีมา
พุทธสมาคมจังหวัดนครราชสีมา
แพทย์อาสาสมเด็จพระศรีนครินทรา
บรมราชชนนี
ม.ร.ว.เทพ และคุณหญิงขวัญตา
เทวกุล
ม.ร.ว.อดิศรเดช - คุณวัลยา สุขสวัสดิ์
ม.ล.อนงค์ นิลอุบล
มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ (ABAC)
มูลนิธิ "ร่วมจิตต์น้อมเกล้าเพื่อเยาวชน"
มูลนิธิ พอ.สว.
มูลนิธิคาราบาว
มูลนิธิจอมพล ป.พิบูลสงคราม
มูลนิธิช่วยคนปัญญาอ่อน
แห่งประเทศไทยฯ
มูลนิธิเพื่อการศึกษาโคราช
มูลนิธิสงเคราะห์ครอบครัวทหารผ่านศึก
มูลนิธิสืบ นาคะเสถียร
มูลนิธิหลักเสียงเชียงดิ้ง
(สว่างธรรมเมตตาธรรม)
ร.ต. ประสาน พันธุ์อุบล
ร.ต. อวยชัย - คุณชูจิตต์ วีรวรรณ
ร.ต.อ. อานันทนิวัต ประยูรโภคราช
ร.ท. สุรศักดิ์ วิเศษภักดี
ร.ท.ชวลิต เตชะไพบูลย์
ร.ร. ปลูกจิต เชตปุทุมวัน
รศ. พรภิรมณ์ เชียงกูล
รศ. รัชนีวรรณ เวชะฤกษ์
รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย
ราชสมุทรเมธีมูลนิธิ
วัดเจริญสุขารามวรวิหาร
ร้านบัพพัชชากีนาคาร
ร้านสูทสยาม
โรงพยาบาลจิตเวช นครราชสีมา
โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา
โรงเรียนชุณหะวัน สปอ. ศรีบรรพต
สปจ.พัทลุง
โรงเรียนตะกั่วป่า "เสนานุกูล"
โรงเรียนในเครือ "ดุสิตพณิชยการ"
โรงเรียนเบญจมราชาลัยและ
สมาคมผู้ปกครองและครูฯ
โรงเรียนพณิชยการราชดำเนินธนบุรี
โรงเรียนวัดบวรนิเวศ
โรงเรียนวิเชียรมาตุ จ.ตรัง
โรงเรียนสถานสอนภาษา
โรงเรียนสวนบัว
โรงเรียนสุรนารีวิทยา จ.นครราชสีมา
โรงเรียนสุวรรณพลับพลาพิทยาคม
โรงเรียนหนองประชาวิทยาคม
โรงเรียนอัสสัมชัญนครราชสีมา
ลูกเสือชาวบ้านรุ่นพิเศษ 305 / 3
ไลอ้อนส์ ปัญจะ กาญจะโนสถ
วปรอ. 333
ศ.น.พ. สว่าง - พ.ญ. รังสิมา
แสงหิรัญวัฒนา
ศาสตรจารย์ ดร.เทพนม เมืองแมน
และครอบครัว
ศาสตราจารย์คาซูโอะ วาคุกามิ
ศาสตราจารย์คุณหญิงสุภาพ วีรวรรณ
ศาสตราจารย์เจริญ วรรธนะสิน
สมาคมนักเรียนเก่าสหรัฐอเมริกา
(A.U.A.)
สโมสรลูกเลือโคราช
สโมสรไลอ้อนท้าวสุรนารี
สโมสรไลอ้อนส์ งามวงศ์วาน (กรุงเทพฯ)
สโมสรไลอ้อนส์แห่งกรุงเทพฯ
ในพระบรมราชูปถัมภ์
สโมสรสราญรมย์
สรรพกรจังหวัดนครราชสีมา
สรรพสามิต จ.นครราชสีมา
สวนสัตว์นครราชสีมา
สหกรณ์การเกษตรพิมาย จำกัด
สหกรณ์การเกษตรสูงเนิน อ.สูงเนิน
จ.นครราชสีมา
สันนิบาติเสรีชนฯ
สำนักงานเกษตรและสหกรณ์
จังหวัดนครราชสีมา
สำนักงานขนส่ง จ.นครราชสีมา
สาขา อ.พิมาย
สำนักงานข้าราชการพลเรือน
สำนักงานทางหลวงที่ 8 นครราชสีมา
สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม
สำนักงานผังเมือง จ.นครราชสีมา
สำนักงานพัฒนาชุมชน อ.สูงเนิน
จ.นครราชสีมา
หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ
คุณหญิงประณีตศิลป์ วัชรพล
หอการค้า จ.ตาก
หอการค้าจังหวัดนครราชสีมา
หอการค้าไทย
หัวหน้าโครงการส่งน้ำและ
บำรุงรักษามูลบน
ห้างหุ้นส่วนจำกัด ไท้เฮงหลงเครื่องเย็น
ห้างหุ้นส่วนทรัพย์ มงคลเจริญสุข
องค์การทหารผ่านศึก
องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา
องค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก
องค์การสวนสัตว์
และสวนสัตว์นครราชสีมา

อาจารย์ประชิด ณ บางช้าง
อาจารย์ประพีร์ เทพธรานนท์
อาเล่าเซียน
อุบาสิกา วัดตรีทศเทพ
เอกตรง การไฟฟ้า
คุณสุวรรณ วงษ์ขจิตรเพ็ชร
ฮ. สวัสดิยนต์
ผู้ไม่ประสงค์จะออกนาม 5 ราย

ANN CLEAVES
BANGKOK INDUSTRIAL GAS CO., LTD.
C.P. GROUP
INTERKIDS
JSL CO., LTD.
KUWAIT PETROLEUM (T) LIMITED
MARUBENI THAILAND CO., LTD.
MITSUI & CO., (THAILAND) LTD.
MITSUI OIL EXPLORATION CO., LTD.
MR. HIROKI TAIRA
MR. KURT WACHTVEITL
MR. TATSURO MATSUMAE -TOKAI
UNIVERSITY
PROF. ZHUANG LILUN, JIANG HONG
TOYOTA MOTOR THAILAND CO., LTD.
TRITON OIL CO., OF THAILAND
UNOCAL THAILAND LTD.
VINYTHAI PUBLIC COMPANY LIMITED
WASTE MANAGEMENT THAILAND BBV.

จดหมาย และโทรเลขแสดงความเสียใจ

THE UNITED STATES OF AMERICA
WILLIAM J. CLINTON
THE PEOPLE'S REPUBLIC OF CHINA
CHINA
LI PENG, CHAIRMAN
ZHU RONGJI, PREMIER
QIAN QICHEN, VICE PREMIER
FU XUEZANG, AMBASSA
THE GOVERNMENT OF MALAYSIA
DR. MAHATHIR MOHAMAD
REPUBLIC OF SINGAPORE
GOH CHOK TONG, PRIME MINISTER
WONG KWOK PUN, AMBASSADOR
INDONESIA
THE MINISTRY OF FINANCE
GENERAL TRY SUTRISNO,
อดีตรองประธานาธิบดี
SOETARTO SIGIT
FORMER AMBASSADOR
THE PHILIPINES
DOMINGO L. SIAZON JR.,
THE MINISTRY OF FOREIGN AFFAIR
UNION OF MYANMAR
GENERAL NE WIN
LT. GENERAL KHIN NYUNT
THE ROYAL GOVERMENT OF CAMBODIA
SAMDECH HUN SEN
THE SOCIALIST REPUBLIC OF VIETNAM
PHAN VAN KHAI, PRIME MINISTER
VO VAN KIET
DEMOCRATIC PEOPLE'S REPUBLIC OF KOREA
HONG SONG NAM, ACTING PREMIER,
THE EMBASSY
THE STATE OF ISRAEL
BENJAMIN NETANYAHU

REPUBLIC OF TURKEY
MESUT YILMAZ, PRIME MINISTER
THE FEDERAL GOVERNMENT OF FEDREAL REPUBLIC OF YUGOSLAVIA
DR. RADOJE KONTIC, PRESIDENT
THE EMBASSY
REPUBLIC OF COLOMBIA
JOAQUIN MEJIA F., AMBASSADOR
FRANCE
MONSIEUR GERARD COSTE,
AMBASSADOR
GREAT BRITAIN
SIR JAMES HODGE,
K.C.V.O.,C.M.G.
AMBASSADOR
KINGDOM OF JAPAN
MR. RYOTARO HASHIMOTO
FORMER PRIME MINISTER
MR. MITSUO HORIUCHI
MR. NOBORU TAKESHITA
MR. TOSHIKI KAIFU
MINORU KUBOTA, AMBASSADOR
สถานเอกอัครราชทูตญี่ปุ่น
ประจำสาธารณรัฐอิสลามปากีสถาน
THE KINGDOM OF MOROCCO
SALAH EDDINE TAZI, AMBASSADOR
REPUBLIC OF PERU TO THE KINGDOM OF THAILAND
MR. OSCAR MAURTA DE ROMANA, AMBASSADOR AND PERMANENT OBSERVER TO ESCAP
THE RUSSIAN FEDERATION
VALERY V. MALYGIN, AMBASSADOR

สถานเอกอัครราชทูตประจำราชอาณาจักรเบลเยี่ยม
เอกอัครราชทูตสหพันธ์สาธารณรัฐประชาธิปไตยเอธิโอเปีย
เอกอัครราชทูตบูร์กินาฟาโซ
เอกอัครราชทูตสาธารณรัฐแคเมอรูน
สถานเอกอัครราชทูตไทย
ณ กรุงอังการา
ยิ่งพงศ์ นฤมิตรเรขการ, เอกอัครราชทูต
ณ กรุงบันดาร์ เสรี เบกาวัน
ไมตรี จุลดุลย์, เอกอัครราชทูต
ณ กรุงบรัสเซลส์
ดร.สุขุม รัศมิทัต, เอกอัครราชทูต
ณ กรุงเตหะราน
มหดี วิมานะ, เอกอัครราชทูต
ณ นครนิวยอร์ก
อัษฎา ชัยนาม, เอกอัครราชทูต
ณ กรุงสตอร์กโฮล์ม
ปราสาท แม้นสุวรรณ, เอกอัครราชทูต
ณ กรุงวอร์ซอ
นพพร เจนการกิจ, เอกอัครราชทูต
สถานกงสุลใหญ่
ณ เมืองดูไบ
ธวัชชัย ปิยรัตน์, กงสุลใหญ่
ณ นครนิวยอร์ก
นวลพรรณ มหาคุณ, กงสุลใหญ่
ณ เมืองมุมไบ
สังเกตุ คล้ายปักษี, กงสุลใหญ่
ณ ลักเซมเบิร์ก

พรรคความหวังใหม่
พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ หัวหน้าพรรค
ผู้นำฝ่ายค้าน
คุณเสนาะ เทียนทอง เลขาธิการ
พรรคกิจสังคม
คุณมนตรี พงษ์พานิช หัวหน้าพรรค
พรรคประชากรไทย
คุณสมัคร สุนทรเวช หัวหน้าพรรค
EXECUTIVE COMMITTEE THAI NATIONAL DEVELOPMENT PARTY
กระทรวงการต่างประเทศ
กระทรวงอุตสาหกรรม
คุณสมศักดิ์ เทพสุทิน รัฐมนตรีว่าการ
คุณสุคนธ์ ดวนสุวรรณ หัวหน้าสำนักงาน
เลขานุการรัฐมนตรี
รองเลขาธิการนายกรัฐมนตรีฝ่ายบริหาร
ม.ล.ปาณสาร หัสดินทร
นายตำรวจโรงเรียนนายร้อย จปร.

พลเอกเสริม ณ นคร

THE BRITISH CHAMBER OF COMMERCE

MR. JEREMY B. STEWARDSON, CHAIRMAN

EXECUTIVE COMMITTEE THAI NATIONAL DEVELOPMENT (KOREA)

สมาคมมิตรสัมพันธ์วิเทศแห่งประชาชนจีน

สมาคมมิตรภาพจีน - ไทย

สภาหอการค้าแห่งประเทศไทยและหอการค้าไทย

คุณวิเชียร เตชะไพบูลย์

ASAHI GLASS CO., LTD.

JIRO FURUMOTO, CHAIRMAN

HIROMICHI SEYA, PRESIDENT & C.E.O.

FUMIYO YAMASHITA

ESSO (THAILAND) CO., LTD.

EDWARD G. GALANTE CHAIRMAN

MATSUSHITA ELECTRIC WORKS, LTD.

TOSHIOMIYOSHI, CHAIRMAN

KIYOSUKE IMAI, PRESIDENT

MARUBENI CORPORATION

IWAO TORIUMI, PRESIDENT

MITSUBISHI CORPORATION

YOHEI MIMURA, SENIOR CORPORATE ADVISOR

MITSUBISHI ELECTRIC CORPORATION

SHINICHI YUFU, ADVISOR

MITSUBISHI CO., LTD THAILAND

MR. TAKETOSHI ARIKAWA, PRESIDENT

THE NOMURA SECURITIES CO., LTD

โดจิโอะ อิโตะ , หัวหน้าสำนักงานผู้แทน

THE SAKURA BANK LIMITED JAPAN

GORO KOYAMA, HON. CHAIRMAN

TOYOTA MOTOR THAILAND CO.,LTD.

YOSHIAKI MURAMATSU, PRESIDENT

TOYOTA MOTOR CORPORATION

MR. SHOICHIRO TOYODA, CHAIRMAN

HOROSHI OKUDA, PRESIDENT

AKIRA YOKOI, EX. VICE PRESIDENT

UNOCAL

MR. HENRY E. ALDORF, PRESIDENT

VINYTHAI PUBLIC COMPANY LIMITED

J.P. PLESKA, MANAGING DIRECTOR

บริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน)

คุณธรรมนูญ หวั่งหลี

กลุ่มบริษัท ศรีกรุงวัฒนา

พลเรือเอกนิรันทร์ ศิรินาวิน

พลเอกสุจินดา คราประยูร

คุณอาชิส เบ็ญหาวัน สมาชิกวุฒิสภา

คุณสุนทร - คุณดารณี จันทรนนท์

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดยะลา และภริยา

คุณธรรมนูญ - คุณหญิงรังสิมา หวั่งหลี

ศ.กนต์ธีร์ ศุภมงคล

ดร.นิพนธ์ - ดร.มานี เหล่าวรวิทย์

คุณพรทิวา พรประภา

อนุสรณ์
ฯพณฯ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ
นายกรัฐมนตรี คนที่ 17
ของประเทศไทย